

د پروفیسور رسول امین

کلیات

رائیوونوټکی: ضیاء الرحمن ضیاء ساپی

۱۴۰۱ ل کال

Collection of Articles

Written By:
Prof. Rasoul Amin

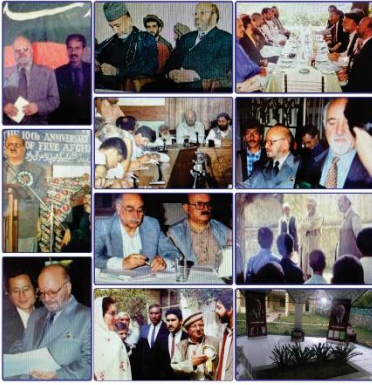
Collected by:
Zia ur Rahman Zia Sapai

www.mellizahrik.com
www.zhwandoontv.com

د څپرندوی لړ: (۱۶۰)

پروفیسور رسول امین د ژوند په بېلابېلو پړاوونو کې

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک فرهنگي څانگه له ښاغلي
قدرمن (اتل امین) څخه پوره مننه کوي او کور ودانی
ورته وايي، چې نه یوازې د دې کلیاتو د چاپ مالي
لگښت یې پر غاړه واخیست، بلکې د گڼو نورو
فرهنگي کارونو په پیل کې یې او ترسره کولو کې یې
هم وخت پر وخت خپله ونډه اخیستې ده.

Ketabton.com

د پروفیسور رسول امین

کلیات

(لومړی ټوک)

ترتیب او تدوین

ضیاء الرحمن ضیاء ساپی

۱۴۰۱ ل کال

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

د پروفیسور رسول امین کلیات

لیکوال: پروفیسور رسول امین

ترتیب او تدوین: ضیاء الرحمن ضیاء

خپرنډوی: د افغانستان ملي تحریک، فرهنگي خانګه

چاپکال: ۱۴۰۱ ل/ ۲۰۲۲ م

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوګه

چاپ وار: لومړی

د خپرنډوی د خپرونو لړ: (۱۶۰)

برېښنایي پته: www.zhwandoontv.com

د دې کتاب د چاپي، کاپي، اډلن او بل هر ډول خپراوي حقوق له خپرنډوی سره خوندي دي.

نيوليک

مخ	سرليک	کټه
۸.....	د افغانستان يو خدمتگار امين.....	
۱۴.....	ويناوې.....	
۱۵.....	په افغانستان کې مېشت قومونه.....	
۱۵.....	ټول افغانان دي.....	
۱۹.....	يو باثباته حکومت دکونارو ذکر.....	
۱۹.....	مخنيوی کولای شي.....	
۲۲.....	د افغانستان په روانه شخړه کې د لويې جرگې ونډه.....	
۲۷.....	د افغانستان سوله دکاونديو هېوادونو او سيمې په کټه هم ده.....	
۲۸.....	مسائل په احساساتو نه، بلکې په مفاهيمه حلېږي.....	
۳۰.....	جگړه ماران بايد د جنکي جنايتکارانو په توگه محاکمه شي.....	
۳۳.....	د افغانستان روانه غميزه او افغانان.....	
۳۶.....	هغه څوک چې ځانونه په افغانستان کې مشران گڼي، دوی.....	
۳۹.....	افغانها بايد بجای مسائل گروهی و منطقه بی در باره افغان.....	
۶۴.....	جوانان ما از رخداهای جهانی بیشتر آگاهی داشتند اما از.....	
۶۸.....	په افغانستان کې دې داسې يو ملي او اسلامي حکومت.....	
۷۰.....	افغانستان په څلور لارې کې؛ د هغه علتونه او علاجونه.....	
۷۳.....	اتحاديه نويسنده گان افغانستان ازاد موسسه ايست ازاد و.....	
۷۵.....	د لوی احمدشاه بابا سيمينار ته د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني.....	

- ۸۱..... افغانستان برای عملی شدن و موفقیت طرح پلان صلح.....
- ۸۳..... مرکز مطالعات افغانستان گشایش یافت و به کارش آغاز کرد.....
- ۸۵..... د افغانستان د مطالعاتو مرکز په پرائیستونکې غونډه کې.....
- ۹۱..... طالبان باید برای تدویر لویه جرگه و.....
- ۹۷..... مسله افغانستان در یک مرحله نهایت حساس و.....
- ۱۰۰..... روان مردم افغانستان با دکتاتوری، استبداد و سلطه.....
- ۱۰۷..... د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني لسمه کالیزه.....
- ۱۰۹..... د افغانستان په کلتور کې راغلي بدلونونه او بیا رغاونه یې.....
- ۱۱۲..... د افغانستان د مسلې سیاسي حل او په راتلونکي.....
- ۱۱۳..... د افغانستان مسله او د هغې حل.....
- ۱۱۷..... د افغانستان د سولې په لاره کې پراته خنډونه.....
- ۱۲۱..... لویه جرگه د ستونزو د حلولو د یو مهم میکانیزم په توګه.....
- ۱۳۱..... د افغانستان په هکله د ملګرو ملتونو وروستی.....
- ۱۳۴..... مرکې.....
- ۱۳۵..... د تنظیمونو او د دوی د حامیانو ټولې هلې ځلې.....
- ۱۴۰..... ځینې تنظیمونه د خپلو باندنیو پلویانو په لمسون.....
- ۱۴۳..... د هرات غونډې مثبتې او منفي خواوې دواړه درلودې.....
- ۱۴۶..... د ملګرو ملتونو هغې ناکامې نه دي، یوازې ځینو.....
- ۱۴۹..... د پخواني پاچا اساسي هدف افغانانو ته د خپل.....
- ۱۵۷..... افغانان حق لري چې د خپل هېواد سیاسي زعامت.....

- ۱۶۴..... د افغانستان په باب نړيواله متضاده پالیسي
- ۱۷۵..... د مجسمو وړانول د افغانانو کار نه دی
- ۱۸۱..... هیچ شخص، گروه و حزب حق تغیر دادن
- ۱۸۶..... د عشق اباد په کنفرانس کې د افغانستان د
- ۱۹۳..... له جنګي ډلو سره بهرنۍ مرستې، افغانستان
- ۲۰۲..... تنظیمونو ولې او څنګه له یو بل سره جګړې پیل کړې؟
- ۲۰۵..... د افغانستان په حقوقي موسساتو کې د لویې
- ۲۱۰..... د برچې به زور پر افغانانو حکومت نه کپړي
- ۲۱۷..... افغاني ټولنه یوه مسلماننه، مساوات طلبه او
- ۲۳۳..... مصاحبه پروفیسور عبدالرسول امین با هفته نامه کابل
- ۲۴۱..... ازاد، مستقل او پر خپلو پښو ولاړ افغانستان
- ۲۴۴..... افغانان هیله لري، چې زموږ گاونډیان باید د
- ۲۴۹..... د افغانستان د مسلې د سیاسي حل صلاحیت
- ۲۵۳..... افغانها از حمله موشکی امریکا قلباً متاثر اند
- ۲۵۶..... زما په نظر په سیاسي لحاظ ازاد مطبوعات د
- ۲۶۲..... د افغانانو اکثریت د خپل هېواد په هکله اندېښمن دي
- ۲۶۴..... مردم افغانستان از جنگ خسته شده اند جنگسالاران
- ۲۶۶..... هر څوک چې د افغانستان د کښالې نظامي حل
- ۲۷۱..... د کورنې د مشورتي مجلس په فیصلو کې راغلي
- ۲۷۳..... ځینې کسان غواړي چې قومي او ژبنيو تعصباتو

- ۲۷۶..... په کابل کې روان جنگ د افغانانو نه دی، بلکې
- ۲۸۵..... لیکنې
- ۲۸۶..... تعصباتو قومی، نژادي و زباني خطري به وحدت
- ۳۴۶..... مسکو د مجاهدينو غوښتنو ته مثبت ځواب ورکړ
- ۳۵۲..... د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني ستونزي
- ۳۷۱..... ايا تجزيه افغانستان امکان پذير است؟
- ۳۷۹..... افغانستان از خم و پيچ خطرناک تاريخ ميگذرد
- ۴۷۳..... اعلاميه اتحاديه نويسنده گان افغانستان ازاد
- ۴۷۶..... د نولسمې پېړۍ په اواخرو او د شلمې په اوایلو
- ۴۸۹..... په افغانستان کې د سياسي گوندونو رول
- ۵۰۰..... افغاني ټولنه، ارزښتونه او د جرگې موسسه
- ۵۴۱..... اعلاميه اتحاديه نويسنده گان افغانستان ازاد
- ۵۴۴..... ژباړې
- ۵۴۵..... د ځناورو فارم يا د روسي کمونيزم هېنداره

د افغانستان يو خدمتگار امين

پروفیسور رسول امین د افغانستان په اوسني تاريخ کې هغه ليکوال، سياستوال، سياستپوه، اديبوه او ټولنپوه شخصيت و، چې نږدې پنځه لسيزې يې په منظم او متواتر ډول د علم، ادب او سياست په ډگر کې افغانستان ته داسې خدمتونه ترسره کړل، چې جانبي عوارض يې نه درلودل؛ د کوم شخص، گوند، سياسي بهير په امحا کې يې خپله بقا نه غوښتله او د يوې معتدلې، سوله ييزې لارې او تگلارې پلوی و. پروفیسور رسول امين تر لوړو زده کړو وروسته په کابل کې د پښتو ټولني غړی او د کابل پوهنتون استاد شو، دا دندې يې په ښه ډول ترسره کړې، پر (۱۳۵۷ل) کال د سياسي افکارو او د وخت د حاکميت د مخالف ليدلوري د درلودو له امله له هېواده مهاجرت ته اړ شو.

د شوروي اتحاد د يرغل په کلونو کې يې قلمي جهاد ته ادامه ورکړه. په هېواد کې د شوروي يرغل له امله رامنځته شوې خونړۍ څپې يې په خپل رسنيز فعاليت کې منعکس کړې او د هېواد واقعيتونه يې تر نړيوالو ورسول. ده پر دې مهال هم په افغانستان کې د شتو واقعيتونو او سياسي شخړو حل په سوله ييز فورمول کې لټاوه او جگړه يې د حل وروستۍ لاره نه گڼله. د جهاد تر اختتام او د تنظيمي جگړو پر مهال يې بيا هم د روغې جوړې او سياسي حل لارې پر تگلارې ټينگار کاوه. له افغانستانه د روسانو د وتلو په وروستيو وختونو کې يې په پېښور کې فرهنگي کارونو ته زور ورکړ؛ د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنه (وفا) يې جوړه کړه، د (خپلواکۍ) مجله يې تاسيس او وروسته يې بيا د (وفا) په نامه يوه ډېره معتبره او نيزه هم پيل کړه. د تنظيمي جنگونو پر مهال يې د بېلابېلو تنظيمونو تر منځ په مستقل ډول او هم په پېښور کې د تفاهم شورا له لارې د روغې جوړې ډېرې هلې ځلې وکړې، خو کومه غورځه نتيجه يې ور نه کړه. کله چې د طالبانو د اسلامي تحريک او مخالفو تنظيمونو

ترمنځ جگړې پيل شوې، نو بيا هم امين صيب او څو ملگرو يې د خپلمنځي خبرو اترو او سولې لاره غوره وبلله، د مخالفو ډلو ترمنځ يې پر روغې جوړې ټينگار وکړ، بېلابېلو ډلو سره يې د خبرو لپاره اړيکي ټينگ کړل، د سولې لپاره يې علمي سيمينارونه جوړ کړل، خو دې ستړياوو هم کومه غوڅه پايله ور نه کړه. د طالبانو د لومړي حاکميت په بهير کې يې د دې تحريک له مشرانو سره څو څو وارې وکتل او دا خبره يې ورته واضح کړه چې په يوازې ځان حکومت نه شئ کولای او افراطي نظريات د دې وطن په ګټه نه دي. کله چې د طالبانو تېر نظام د نړيوالو په مستقيم پوځي يرغل ړنگ شو او د بن کنفرانس د طرحې او پرېکړې پر اساس يوه موقته اداره رامنځته شوه، نو څو موده وروسته امين صيب د پوهنې د سرپرست وزير په توګه غوره شوه. دا مهال نو د افغانستان په تعليمي برخه کې کوم واحد نصاب نه و، د ډاکټر نجيب د وخت نصاب، د مجاهدينو په نوم د استاد رباني (جمعيت) تنظيم حکومت او په پېښور کې د بېلابېلو تنظيمونو او انجيوګانو تعليمي نصابونو څخه کار اخيستل کېده. په کار دا وه چې په موقت ډول يو واحد تعليمي نصاب جوړ او وروسته بيا پر يوه منظم تحصيلي نصاب کار پيل شي. د امريکا متحده ايالاتو نو پر مختيايي ادارې (USAID) د دې کتابونو د چاپ لګښت پر غاړه واخيست. د تعليمي نصاب د کتابونو دا شمېر دا مهال ټولټال (۱۱۷) عنوانونو ته رسېده. د امين صيب پر زيات ټينگار او څار دا ټول کتابونه د بېلابېلو متخصصينو له خوا اېډيټ او چاپ ته تيار شول او کله چې امين صيب د پوهنې د وزير په توګه عملاً خپله دنده پيلوله، نو دا (۱۱۷) عنوانه تعليمي اثار چې په مليونونو ټوکه چاپ شوي وو، هم د زده کوونکو د ګټې لپاره تيار شول.

امين صيب شپږ مياشتې په پوره صداقت د پوهنې د وزير په توګه خپله دنده ترسره کړه، بيا په هېواد کې حکومت نوې بڼه خپله کړه او له واکمن دربار سره د ده مناسبات هم پسې ساړه شول، ده خپل پخوانی دفتر له پېښور

کابل ته انتقال کړ، (د افغانستان د مطالعاتو مرکز) په نوم یې نوی دفتر جوړ کړ، خپله بډایه کتابتون یې هم کابل ته ولېږد او د دلتنه یې پر ټولنیزو او فرهنګي خدمتونو لاس پورې کړ.

د ژوند تر پایه یې بیا په حکومت کې رسمي دنده وانه خيسته او د حکومت د یوه منتقد او ټولنیز خدمتګار په توګه یې د خپل ژوند وروستي کلونه تېر کړل. امین صیب د (۲۰۰۹م) کال د اکتوبر پر (۳۱) مه نېټه له وطنه لرې په استرالیا کې د خپل ژوند پور پورې کړی، په دې ډول یې د ژوند هغه سفر چې ده پر (۱۳۱۸ل) کال په کونړ کې له خپل کلي (وتپور) څخه پیل کړی و، پایته ورساوه. جنازه یې وطن ته راوړل شوه او د کونړ په مرکز کې یې خپل ابدی کور خپل کړ. بډایه کتابتون یې، چې ده په ډېر زیار او زحمت په پېښور کې جوړ کړی و، د ده د یوه ستر معنوي امانت په توګه وروسته د کونړ پوهنتون ته وسپارل شو، چې اوس د یاد پوهنتون محصلین او استادان ترې علمي ګټه پورته کوي.

پروفیسور رسول امین د خپل عمر په نیمه پېړۍ کې پر ټولنیزو او سیاسي فعالیتونو سربېره ګڼ شمېر فرهنګي خدمتونه هم ترسره کړي دي. ژباړې، متفرقه لیکنې او څو عنوانونه مستقل اثار یې چاپ شوي دي. په ګڼو کورنیو او بهرنیو علمي سیمینارونو، ورکشاپونو او غونډو کې یې ګاون کړی او د هېواد د نن او راتلونکي په باب یې ویناوې کړي او د دې ترڅنګ یې په رسنیو کې ګڼ شمېر لیکنې او مرکې هم خپرې شوې دي.

اوسنی اثر (د پروفیسور رسول امین کلیات) چې ستاسو په لاس کې دی، د ده د ژوند د بېلابېلو پړاوونو، په تېره بیا په هېواد کې د دېرشکلنو خونړیو پېښو او حالاتو په باب د ده د ویناوو، متفرقه لیکنو، مرکو او همدارنګه مستقلو اثارو او ژباړو یوه لویه ټولګه یا کلیات دي، چې ښاغلي ضیاء الرحمن ضیاء راټول، ترتیب او تدوین کړي دي. زموږ هیله دا وه چې د امین صیب ټولې

ليکنې او ويناوې بايد راټولې شي او دکلياتو په بڼه چاپ شي، خو دا ټولګه يا کلیات چې سړی گوري، نو ورته ښکاري چې د امين صيب ټولې ليکنې په کې نه دي راټولې شوي، البته د ليکنو زياته برخه په کې خوندي شوې ده. د امين صيب ځينې هغه ليکنې چې تر ډېره بريده يې علمي بڼه لرله او پر خپل وخت په وږمې، کابل او نورو مجلو کې چاپ شوي، هغه هم په دې کلیاتو کې نه شته او د دې ترڅنګ چې ده د خپلو علمي او تحصيلي پوړيو لپاره کوم علمي اثار ليکلي، هغه هم په دې کلیاتو کې نه تر سترګو کېږي. که هغه ليکنې او اثار هم راټول شي، نو همدومره يو بل اثر ترې جوړېدی شي. د افغانستان ملي تحريک چې د ده د کورنۍ له غړو په تېره بيا د امين صيب د قدرمن زوی (اتل امين) سره يې په ګډه د دې اثر د راټولولو او تدوين پروګرام جوړ کړی و، دې نتيجه ته ورسېدل چې د امين صيب د (ديارلسم) تالين په مناسبت اوس د دې کلیاتو چاپ ضروري دی. د دې اثر تر چاپ وروسته به لوستونکو، څېړونکو او د امين صيب د کورنۍ غړو ته ښه پته ولګي چې د امين صيب کوم اثار او ليکنې پاتې دي، د هغو راټولولو لپاره بايد هم يو پلان جوړ شي او د امين صيب دکلياتو د دويم ټوک په توګه بايد چاپ شي. په يو ټوک کې د ټولو ليکنو چاپ هم شونی نه و، په دې ډول به د هېواد د يو خدمتګار امين حق ادا شي.

دا اثر چې سړی گوري، نو سړي ته د امين صيب فکري ليدلوری او تګلوری په ښه ډول څرګندېږي. امين صيب په دې نظر و چې د افغانستان ټول قومونه سره وروڼه او ټول افغانان دي، هېڅ ډول توپير يې بايد په منځ کې ونه شي. هغه د خپلې ټولنې د يو ټولنپوه په توګه په دې نظر و چې د افغانستان د شخړې حل په لويه جرګه کې نغښتی دی. که څه هم د امين صيب د هيلو يوه برخه په وروستيو څو لويو جرګو کې افاده شوه، خو بيا هم لکه څنګه چې د هغه هيله وه يادو جرګو په پوره ډول هغومره خپلواکي نه درلودله، لکه څنګه چې د امين صيب او ټولو افغانانو هيله وه. امين صيب په دې نظر و چې په

افغانستان کې سوله او ثبات د ټولې نړۍ او په تېره بيا د گاونډيو په گټه دى او د هغو د ثبات مانا ورکوي. پاکستانې چارواکو ته يې څو ځله مخامخ دا خبره وکړې وه چې افغانستان کې د گڼوډۍ د جوړونې پر ځاى سولې او ثبات ته کار وکړئ، دا کار هم ستاسو او هم زموږ د هېواد په گټه دى. امين صيب د عدالت د تامين په خاطر د جنګي جنايتکارانو د محاکمې غوښتونکى و، خو په خواشينۍ سره چې نړيوالې ټولنې جنګي جنايتکارانو ته د مجازاتو پر ځاى مکافات ورکړل؛ په واک يې شريک کړل او په نتيجه کې د هېواد د بې ثباتۍ او د نړيوالې ټولنې د بدنامۍ او ناکامۍ سبب شول.

امين صيب د يوه ډيموکرات شخص په توګه د زورواکۍ مخالف و، د پکتاتوري نظامونه يې نه خوښول او دا يې د خپل ملت د فکري خپلواکۍ، روح او روان مخالف حالت ګاڼه او په دې نظر و چې د زور وروستۍ نتيجه مثبت نه وي. ده ولس د خپل هېواد د برخليک ټاکلو اصلي مالک ګاڼه او د دې ترڅنګ يې د افغانستان په باب د نړيوالو د دوه ګونى متضاد سياست غندنه کوله. ده د يو شمېر هغو ډلو ټپلو هغه ناوړه هيلې او غوښتنې هم غندلې چې دلته او هلته به يې کله کله د هېواد د تجزيې په موخه پټې او کله هم څرګندې چيغې وهلې، د ده په نظر افغانستان داسې يو طبيعي هېواد دى او جوړښت يې داسې مستحکم دى، چې هېڅکله تجزيه کېدلای نه شي، نو هغه ډلې چې دا ډول هيله لري هغوى بايد پر خپل فکر له سره کتنه وکړي. زه نه غواړم دلته د امين صيب د فکر پر بېلابېلو خواوو او ليدلورو اوږد بحث وکړم، ځکه خپله دا اثر د امين صيب د فکر ښه څرګندونه کوي.

زه په پاى کې د امين صيب د کورنۍ له غړو، په تېره بيا د هغه د قدرمن زوى (اتل امين) څخه ډېره مننه کوم چې دا تېر دولس ديارلس کاله يې په متواتر ډول د امين صيب تلين ورځې په درنو غونډو سره يادې کړې دي. د امين صيب مقبره يې جوړه کړې، د قران کریم ختمونه يې کړي، د دې ترڅنګ يې

د امين صيب په نوم خيريه بنسټ هم جوړ كړى او له دې لارې يې د بېوزلو هېوادوالو لاسنيوى كړى او كوي يې او دا دى اوس يې د امين صيب د (ديارلسم) تلين په مناسبت د دې اثر د چاپ مالي لگښت ته هم اوږه وركړه. قدرمن ورور ضياء الرحمن ضياء خخه هم مننه كوم چې د امين صيب دا ليكنې يې راټولې، كمپوز، ترتيب او تدوين كړې، په همدې هيله چې د امين صيب د ليكنو د كلياتو په دې لومړي ټوك پسې د هغه دويم ټوك هم ترتيب او چاپ شي. له ټولو هغو دوستانو خخه هم مننه په كار ده چې په تېر ولسو كلونو كې يې د امين صيب تلين غونډې جوړې كړي، په هغو كې يې گاون كړى، ويناوې يې كړي او د امين صيب په باب يې ليكنې كړې دي.

د امين صيب د روح د ارامتيا په هيله

په درنښت

محمد اسمعيل يون

كابل - افغانستان

د ۱۴۰۱ کال د تلي ۱۸ مه

ویناوی

zia_2zia@yahoo.com

په افغانستان کې مېشت قومونه

ټول افغانان دي

دا وينا د وفا جريدې په (۸۵) یمه گڼې کې د (۱۳۷۲ل) کال د سلواغلي میاشتي پر شلمه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۴) میلادي کال د فبرورۍ پر دویمه نېټه د پېښور پوهنتون استادانو د اتحادیې له خوا د افغانستان د ستونزو او روانو حالاتو په باب یوه د بحث او خبرو غونډه یا په اوسني تعبیر یو سمپوزیم جوړ شوی و. غونډه د مازیگر پر درې بجو او شلو دقیقو د قران عظیم الشان پر تلاوت پیل شوه. په بحثونو کې برخه اخیستونکي او پوښتنو ته ځواب ویونکي دغه لاندې ښاغلي وو:

د پېښور پوهنتون پخوانی رییس پروفیسور ډاکتر محمد انور خان، د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني مشر پروفیسور عبدالرسول امین، باچا صاحب، پخوانی افغان ډیپلومات او سیاستپوه حکیم اریوي او د افغانستان د سولې او بې وسلې کولو د سازمان مشر امیر بهلول. دوی هر یو په خپل وار سره د افغانستان د تاریخ او روانو کښالو په باب خبرې وکړې، چې دا دی د دوی د ویناوو څینې برخې د وفا جريدې د گرانو لوستونکو د معلوماتو د زیاتولو په خاطر راوړل کېږي.

د پروگرام په سر کې د پروگرام د سټیج سکرتر د پښتو ژبې پیاوړی لیکوال، شاعر او محقق او د پېښور پوهنتون د پښتو اکېډمۍ مشر علمي غړی ډاکتر

راج ولي شاه ختک پوښتنه وکړه، هغه کوم عوامل و، چې افغانستان يې تراوسه يو موټی او متحد ساتلی و؟

د ډاکټر راج ولي شاه ختک ددې پوښتنې ځواب د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني مشر پروفیسور رسول امين داسې ووايه:

په دې سيمه کې يو قوم پروت و، چې په مختلفو نومونو بللی شوی دی، خو ده ځان ته پښتون ويلي دی. د معاصر افغانستان په جوړوونکو کې د ميرويس خان نوم هم راځي او لوی احمدشاه بابا هم راځي، لوی احمدشاه بابا په ځلميتوب کې داسې نبوغ درلود، چې هم په جنگ پوهېده او هم د خپلې ټولنې په نبض. د ده لوی بری په دې کې و، چې د افغانانو هرې قبيلې ته يې په درنښت سره کتل، په همدې نبوغ سره يې لويه امپراتوري جوړه کړه، چې تر هند او کشمير ه رسېده. دا امپراتوري د ده تر مرگ وروسته د ده زمانو او لمسيانو ته پاتې شوه.

ډاکټر راج ولي شاه ختک: که د افغانستان شمال له افغانستان څخه جلا شي، د افغانستان به څه حال وي؟

پروفیسور رسول امين: د افغانستان جهاد او جنگ له روسانو سره د افغانستان ټولو قومونو په گډه پيل کړی او ټولو قومونو قربانۍ ورکړې دي. دې جگړو او قربانيو اول ځل د افغانستان قومونو ته دا وښوده، چې موږ افغانان يو. د روسانو پر ضد د افغانانو د يو مخيز قيام جگړو او جهاد څخه مخکې به د افغانستان نورو قومونو يوازې پښتنو ته افغان ويل، مگر د شلمې پېړۍ په جريان کې افغاني حکومتونو (پرته له کمونيستي واکوالو څخه) دا زيار وويست چې د افغانسان هر اوسېدونکی ځان افغان وبولي، په زياته کچه څوارلس کلن جهاد دغه بهير لا پسې کړندی کړ. د روسانو پر ضد د افغانستان

د ټولو قومونو قیامونو مجاهدو او جگړو د افغان نوم ډېر وځلاوه. د افغانستان د هر قوم او سېدونکي ځان افغان وباله او د افغان پر نوم یې ویاړ کاوه.

د کمونیستان او روسانو پرضد د افغانستان مجاهدې، جگړې او قیامونو د افغانانو د خپل وطن د ازادۍ او د خپلو دیني، عقایدو او عنعنو د ساتلو لپاره پیل کړې او بري ته یې ورسولې.

زه ویلای شم چې د افغانانو دا جهاد د دین او وطن د دوو مقدسو نومونو له یوځایوالي جوړ شوی و. دا چې له ځینو خلکو سره د افغانستان د تجزیې سوالونه پیدا کېږي. زه به د علامه اقبال دا شعر راوړم:

اسیا یک پیکر آب و گل است

ملت افغان در ان پیکر دل است

از فساد او فساد اسیا

از کشاد او کشاد اسیا

دا یو حقیقت دی چې که په افغانستان کې آرامي او خوشالي وي، ټوله اسیا به خوشاله او آرامه وي او که خدای دې نه کوي فساد راځي دا به بیا داسې توپاني فساد وي چې نه به هند ورته ټینګ شي او نه پاکستان، نه ایران او نه منځنۍ اسیا. زه دومره ویلای شم چې افغانستان په ایډیالوژيو نه جوړېږي، دلته د کمونیستانو ایډیالوژي، په نړیواله سويه ناکامه شوه. زما ځینو دوستانو چې ځانونه اسلامي بنیادګر بولي، ویل به یې چې موږ افغانستان په یوه نوي اسلامي شکل جوړوو. ما ورته ویل چې د پاکستان په څېر، ایران په څېر او که

د اسلام د مرکز سعودي عربستان په شان. دوی به ویل چې نه دا یو شکل هم بڼه نه دی، مور یې په داسې بڼه جوړوو چې ټولې نړۍ ته یو مثال وي. زما مطلب دا دی چې په افغانستان کې که هر ډول حکومت راځي، باید د افغانستان ټولو قومونو او اوسېدونکو ته حق ورکړي. اوس خو ټولو قومونو د افغانستان په تېر اوږده جهاد کې وینې ټوپې کړي، کلي او کورونه یې ړنگ شوي.

هېڅ ایډيالوژي حق نه لري، چې افغانستان یوازې او یوازې په خپله خوښه او یا د خپل ګوند په خوښه د ځان لپاره جوړ کړي.

يو باثباته حكومت د كوكنارو د كر

مخنيوی کولای شي

دا وينا د وفا جريدې په (۱۰۵) مه گڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د چنگاښ مياشتې پر پنځلسمه نېټه خپره شوې ده.

تر هغې چې په افغانستان کې د خلکو په خوښه باثباته حکومت نه وي رامنځته شوی، د کوکنارو د کر نې مخنيوی گران دی، ملگري ملتونه بايد د افغانستان د بحران حل ته پاملرنه وکړي.

د (۱۹۹۴) ميلادي کال د جون د شپږ ويشتمې په مازيگر د افغان مهاجرينو د عالي کمپنۍ له خوا د نشه يي توکو د مخنيوي او کنترول نړيواله ورغ د کچه گړۍ په مهاجر کمپ کې ونمانځل شوه. دې غونډې ته د صوبه سرحد مشر وزير ښاغلی افتاب احمدخان شېرپاو هم راغلی و. د UNDCP د موسسې کارکوونکو او مشرانو د افغان کمپنۍ مشر رستم شاه مومند او نورو هم په غونډه کې برخه اخيستې وه. د دې غونډې ترتيبات کمپنۍ د UNDCP او د نشه يي توکو د مخنيوي او کنترول د نورو موسساتو په همکارۍ نيولي وو.

دغه مبلغين په باقاعده ډول خپل ورسپارل شوي کارونه پرمخ بيايي. نوموړي د خپلو خبرو په پای کې د کچه گړۍ په کمپ کې د افغان مهاجرو موجودې ستونزې هم يادې کړې. ورپسې د ازاد افغانستان د ليکوال ټولني مشر پروفیسور عبدالرسول امين خبرې وکړې. دوی لومړی د جون د شپږ ويشتمې

د ارزښت په باب مطالب څرگند کړل، بیا یې په اسلامي لحاظ د مخدره او نشه یي توکو د بندیز په باب خبرې وکړې او د خپلو خبرو په ترڅ کې یې په افغانستان کې د کوکنارو د کرنې په ارتباط خپل نظر داسې څرگند کړ:

تېر کال د ملګرو ملتونو له خوا د خپرو شویو احصایو له مخې د کوکنارو د کرنې له پلوه افغانستان تر (برما) وروسته دویم هېواد و، خو راغلي معلومات دا نښې چې سېر کال افغانستان تر (برما) هم دمخه دی. په افغانستان کې د نشه یي توکو د تولید ورځ پر ورځ زیاتېدنه خپل عوامل لري. د دې مسلې اساسي عامل جنګ او په هېواد کې د یوه باثباته قانوني حکومت نه موجودیت دی. که څه هم په افغانستان کې پنخوا هم کوکنار کرل کېدل، خو د ثور تر کودتا دمخه د مخکښو حکومتونو د ممکنو طریقو له لارې د کوکنارو د کرنې د مخنیوي لارې چارې سنجولي او مورځه خپله په کونړ او ننگرهار کې لیدل چې د کوکنارو کروندې به په بل مخ واړول شوې. تر کمونستي کودتا وروسته چې په هېواد کې جنګ پیل شو، کمونستي رژیم د افغانستان په اطرافي سیمو او زیاترو ولایاتو خپل تسلط له لاسه ورکړ. په افغانستان کې د کوکنارو د کرنې یو بل پړاو پیل شو او هم په دې وروستیو شپاړسو کلونو کې له یو کال څخه بل کال ته پراختیا پیدا کوي او نږدې ده چې په ځینو سرحدي ولایاتو کې ټولو ځمکو کې کوکنار وکرل شي. کوکنار او له هغو څخه راوتلي مرکبات له افغانستان څخه پاکستان ته راوړل کېږي او هم له افغانستان څخه تاجکستان او ازبکستان ته وړل کېږي او له دې ځایونو څخه د نړۍ نورو سیمو ته انتقالېږي، ترې لاسته راغلي پیسې د څو تنو بانفوذه ټوپکوالو جیونو او حسابونو ته ورځي او بالمقابل ازار او افت یې د نړۍ ځوانانو ته ور رسېږي. دغه بانفوذه ټوپکوال هېڅکله هم دې ته نه حاضرېږي چې له دې ناورو گټو لاس په سر شي. دوی اخلاقي توصیو ته توجه نه کوي.

بهترین لاره دا ده چې ملګري ملتونه تر ټولو دمخه د افغانستان سیاسي مسألې ته پاملرنه وکړي او دا زیار وباسي چې هلته د ټولو افغانانو د منلو وړ یو داسې حکومت جوړ شي، چې هم قانوني حیثیت ولري او هم وکړای شي چې پر ټول افغانستان خپل حاکمیت ټینګ کړي. په هغه صورت کې کېدلای شي، د کوکنارو د کرنې مخنیوی وشي او د افغانانو ملي حکومت به د نویو لارو چارو په اختیارولو او خلکو ته د کار د زمینو برابرولو له امله له دې کار سره مبارزه کوي. د ملګرو ملتونو مالي مرستې به هغه صورت کې ګټورې واقع کېدای شي.

د افغانستان په روانه شخړه کې د لويې جرگې ونډه

دا وينا د (افغانان) جريدې په (۲-۳) يمه گڼه کې د (۱۳۷۹ل) کال د سرطان مياشتې پر (۷) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۲۰۰۰م) کال د جون د مياشتې په نولسمه نېټه په پېښور کې د افغان ځوانو محصلينو له خوا، د افغانستان د روانې شخړې په سياسي حل کې د لويې جرگې ونډه، تر سرليک لاندې يو ورځينی سيمينار جوړ شو.

په دغه سيمينار کې د افغاني سياسي، علمي شخصيتونو، سپين روږو او ځوانانو څخه علاوه ځينو بهرنيو ډيپلوماتانو هم گډون کړی و. سيمينار د سهار پر لسو بجو د عظيم الشان قران د څو مبارکو ايتونو پر تلاوت پيل شو، وروسته د افغاني ځوانو محصلينو د ټولني مشر اجمل سهيل راغلو مېلمنو ته هرکلی ووايه او د دغه سيمينار په جوړونه کې يې له هغو خلکو څخه مننه څرگنده کړه، چې دوی سره يې په دې هکله مرسته کړې وه. اجمل سهيل د افغانستان په روانو ستونزو خبرې وکړې.

د سيمينار بل وينا وال پروفيسور رسول امين د خپلو خبرو په پيل کې وويل: د لويې جرگې په ټولو اړخونو علمي بحث وشو، خو زه دلته يو ټکی ويل غواړم، هغه دا چې د پخواني پاچا وړانديز لويه جرگه نه، بلکې اضطراري لويه جرگه ده. په دې کې شک نه شته چې د جهاد په دوره کې يو شمېر دوستو او مخصوصاً دوو گاونډيو هېوادونو؛ پاکستان او ايران زموږ سره هر راز نظامي،

اقتصادي او ډیپلوماتیکې مرستې کړې دي، که چېرې د دوستو هېوادونو له خوا نظامي، اقتصادي او ډیپلوماتیکې مرستې نه وای او زموږ گاونډيو هېوادونو پاکستان او ايران راته په خپلو خاورو کې ځای نه وای راکړی، نو په دې صورت کې افغانانو ته د شوروي اتحاد د وحشي نظامي ماشين ماتول او د سور پوځ د افغانستان څخه ويستل ډېر گران کار و. ټول افغانان د دوستو او مخصوصاً د گاونډيو هېوادونو له دغو مرستو څخه د زړه له کومي مننه کوي. خو افغانان په دې واقعيت هم ډېر نښه پوهېږي چې ځينو دوستو او مخصوصاً زموږ گاونډيو هېوادونو د افغانستان په ارتباط خپلې پالیسۍ د افغانانو د ملي گټو پر ځای يوازې د خپلو ملي گټو لپاره جوړې کړې وې او تراوسه د گاونډيو هېوادونو د ملي گټو په ارتباط دوام لري او د افغانانو او افغانستان ملي گټې هېڅ په نظر کې نه نيول کېږي. که چېرې زموږ دوستان او گاونډيو هېوادونو د خپلو ملي گټو ترڅنگ د افغانستان ملي گټې په نظر کې نيولې وای او افغانانو ته يې د خپل زعامت د ټاکلو حق ورکړی وای، زما په نظر زموږ ملي غميزې دوام نه کاوه او د افغانستان مسله به افغانانو لا د وخته حل کړې وای. په لنډه عبارت کې د يوې خوا زموږ دوستانو او مخصوصاً گاونډيو هېوادونو د افغانانو سره نظامي، اقتصادي او ډیپلوماتیکې مرستې کړې دي، له بلې خوا همدغو هېوادونو د افغانانو څخه سياسي واک اخيستی دی او په سياسي ډگر کې يې له پيله تراوسه افغانان هېڅ واک نه لري.

بناغلي امين وويل: په افغانسان کې درې ډلې وجود لري؛ يوه ډله د طالبانو نهضت او بله ډله د شمال اتحاد دی. درېيمه ډله د افغانستان در په در خاورې په سر افغان ولس دی. دغو دوو جگړه مارو ډلو د افغانستان بېچاره ولس چې په سلوکې اته نوي د افغانانو شمېر تشکيلوي، د ټوپک په زور يرغمل نيولی دی او د هر راز بدبختيو، مرگ ژوبلې، اواره گۍ، سپکاوې،

تحقیق او غیر انساني کارونو سره یې مخامخ کړي دي او حتی د افغانانو ناموس او د هېواد موجودیت یې په خطر کې اچولی دی. ښاغلي امین وویل: پوښتنه دا ده چې اضطراري لویه جرگه د څه لپاره دایرېږي؟ ایا یوازې جرگه د جرگې لپاره او که دغه اضطراري جرگه د یو خاص هدف لپاره دایرېږي؟ که جرگه یوازې د جرگې لپاره وي، نو بیا خو به یو شمېر افغانان راټول شي، تقریرونه به وکړي، ډوډۍ به وخورې او بیا به هر یو په خپله لار ځي. او که جرگه د یو هدف لپاره وي، نو بیا خو ټولو افغانانو ته باید چې د دغې اضطراري لویې جرگې اساسي هدف او دې هدف ته د رسېدو ټول اساسي وسایل معلوم وي. د پخواني پاچا د سولې پروسه یو مشخص هدف لري او دغه هدف د افغانانو د حق خود ارادیت حاصلول دي. افغانان د نړۍ د نورو اسلامي هېوادونو د ولسونو په شان پوره حق لري، چې د خپل جنګ ځپلي هېواد روانه ملي غمیزه د ټوپک، توپ، طیارې او وینو توپولو پر ځای د خپلو رایو له لارې حل کړي او دا د افغانانو پوره حق دی، چې خپل زعامت او حکومت د رایو له لارې وټاکي، نه د برچو په زور د ټولې نړۍ د اسلامي هېوادونو ولسونه - پاکستان، ایران، مصر، ترکیه، مالیزیا، اندونیزیا او نور - د زعامت او حکومت په اړوند خپلې رایې استعمالوي، ولې افغانان د دې مسلم حق څخه محروم شي؟ د حق خود ارادیت د اعادې کولو لپاره اضطراري لویه جرگه او په خپله د پخواني پاچا وجود دده موثره وسایل دي. لویه جرگه د افغانانو تاریخي موثره وسیله ده او دوی تل د دې موثرې وسیلې له لارې خپلې داخلي او خارجي لانجې او مسلې حل کړي دي او اضطراري لویه جرگه د افغانستان د روانې ملي غمیزې د پای لپاره یوازینی اساسي او ملي وسیله ګڼل کېږي. همداشان د افغانانو لوی اکثریت او ځینو باندنیو دخپلو حکومتونو، ګوندونو او موسسو ته دا واقعیت جوت شوی دی، چې د

افغانستان په تېرو دوه وېشت کلونو کې یو داسې شخصیت، گوند یا تنظیم منځته نه دی راغلی، چې هغه دې د ایډیالوژي، گوند، تنظیم او یا د محلي، ژبني او نژادي مسایلو پرځای په افغان او افغانستان فکر وکړلای شي او د افغانستان د ملي هويت او ملي کتو لپاره دې ملا وتړي. اوس د افغانانو لپاره د افغاني گوندونو او تنظیمونو ټول مشران، گوندونه او تنظیمونه تجربه شوي واقعیتونه دي او افغانان یې پېژني، چې څوک څوک دي؟ او چا د افغانانو او افغانستان لپاره څه کړي دي، څه کوي او په راتلونکي کې ترې څه توقع کېدای شي؟ د افغانانو د ترڅو تجربو په نتیجه کې د افغانستان د خلکو د امید مرکز پخوانی پاچاگر خېدلی دی، پخوانی پاچا په افغانستان کې د سلطنت اعاده کول نه غواړي او یوازې د یو سپین ږيري په توگه په افغانستان کې د سولې د راوستلو لپاره رول لوبول غواړي. پخوانی پاچا څلوېښت کاله په افغانستان حکومت کړی دی، هغه د هېواد په داخلي او خارجي مسایلو پوره پوهېږي او هغه د افغانستان د درې سوه کلني پاچاهۍ-موسسې غړی دی او تر اوسه د یوې موسسې حیثیت لري.

بناغلي امین وویل: د افغانستان ستراتیژیک موقعیت او د قومونو ترکیب یو گاونډي هېواد ته دا اجازه نه ورکوي چې هغه دې د خپلې خوښې لاسپوڅی حکومت په افغانانو او نورو گاونډیانو تحمیل کړي او نه یو گاونډي هېواد هم دا توان لري چې د بین المللي قوانینو، د افغانانو د خپلواکۍ او د نورو گاونډیانو د ملي کتو خلاف دې په ټول افغانستان خپته واچوي. د افغانستان موقعیت د افغانانو د قومونو ترکیب او سالم سیاسي فکر دا حکم کوي چې په افغانستان کې دې د خلکو په رایې یو دوست حکومت منځته راشي او دغه دوست حکومت به حتماً د خپل هېواد د گاونډیانو، حوزې او بین المللي ټولني په ملي کتو فکر کوي او د افغانستان له ستراتیژیک موقعیت څخه په

استفاده به د جنوبي، مرکزي او لويديزي اسيا ترمنځ د تجارتي لويې لارې لوی رول لوبوي.

پروفیسور رسول امین وویل: پنخواني پاچا هېڅکله دا نه دي ويلي چې دی به خپل ټيم جوړوي او دغه ټيم به افغانستان ته د حکومت کولو لپاره لېږل کېږي. د پنخواني پاچا د سولې فورموله ډېره ساده ده. د هغه په نظر د افغانانو اضطراري لويه جرگه به په افغانستان کې دایرېږي، دغه جرگه به موقتي زعامت او حکومت ټاکي او دغه زعامت او حکومت به د نورو مسایلو سره په افغانستان کې د انتخاباتو لپاره کار کوي. د اضطراري لويې جرگې د دایرېدو لپاره د افغانانو، گاونډيانو، ملگرو ملتونو، اسلامي کنفرانس او نورو دخپلو هېوادونو کله همکاري ضروري خبره ده.

د افغانستان سوله د گاونډيو هېوادونو

او سيمې په کټه هم ده

دا وينا د (افغانان) جريدې په (۹-۱۰) مه گڼه کې د (۱۳۷۹ل) کال د سنبلې مياشتې پر (۲۴) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۲۰۰۰م) کال د سپتمبر مياشتې پر نهمه نېټه د افغانستان د تفاهم او ملي يووالي شورا په نوبت د افغانانو د مختلفو قومونو يو شمېر استازو، جهادي قوماندانانو او روښانفکرانو په اسلام اباد کې د پاکستان د سرحدونو د چارو وزير عباس سرفراز خان سره چې په عين حال کې د کشمير د چارو او د سفران وزير هم دی، ليدنه کتنه وکړه، په دغه ليدنه کې د صوبه سرحد افغان کمېشنر او يو شمېر نورو چارواکو هم برخه درلوده.

جرگه د ورځې په يوولسو بجو د عظيم الشان قران د څو مبارکو ايتونو پر تلاوت پيل شوه، په سر کې د تفاهم او ملي يووالي شورا رييس حاجي حيات الله د جرگې غړي ورمعرفي کړل.

پروفيسور عبدالرسول امين هم ددې جرگې غړی و، هغه په خپلو خبرو کې وويل: زموږ غوښتنه دا ده چې تاسو خپله يو ځلې د افغان مهاجرينو کمپونو ته ولاړ شئ او د هغوی نظر معلوم کړئ، چې څه غواړي، بله خبره داده چې په کمپونو کې افغانان له ډېرو مشکلاتو سره مخ دي، له افغانستان څخه خلک اوس له جنگونو او وچکالۍ څخه نوي رامهاجر شوي، هغوی له ډېرو سختو ستونزو سره لاس او گړپوان دي، بايد چې له هغوی سره مرستې وشي، ځکه که د دوی ستونزې ډېرې شي، بيا نور مشکلات پيدا کېږي.

مسائل په احساساتو نه، بلکې په مفاهمه

حلپړي

دا وينا د (افغانان) جريدې په (۲۷) مه كڼه كې د (۱۳۸۰ل) كال د جوزا مياشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

د پاکستان د بشري حقونو د کمېسيون له خوا د افغان مهاجرينو په اړه جوړ شوي سيمينار ته د پروفيسور رسول امين وينا:

د (۲۰۰۱م) كال د مې مياشتې پر دېر شمه نېټه د پاکستان د بشري حقونو د کمېسيون له خوا د ((Crisis Response Team)) تر سرليک لاندې د پېښور په ((سپرېنگ نايټ هال)) كې يو سيمينار جوړ شو، چې گڼ شمېر ټولنيزو او سياسي شخصيتونو، د ملگرو ملتونو ځينو استازو او خبريالانو گډون په كې كړی و. په سر كې د پاکستان د بشري حقونو د کمېسيون مشر افراسياب خټک او گڼ شمېر نورو خلکو ويناوې وكړې.

په پای كې پروفيسور رسول امين، چې د سيمينار په بهير كې يې د انا نسر دنده هم درلوده، خپله وينا داسې پيل كړه:

درو حاضرينو! تاسو ټولو ته معلومه ده چې دلته افغانان دوه ويشت كلن شوي دي، په دې مانا چې دلته پيدا او رالوی شوي دي. دوی په حقيقت كې د دې ځای سفيران دي، سوچ په كار دی، ولې دغو سفيرانو ته تكليف پيدا شي او خوږه وروړولي يې په ترڅو بدله شي؟ هيڅ مسله په احساساتي ډول

نه حل کېږي، مسايل په مفاهمه حل کېږي، ز په دې عقیده یم چې مهاجرینو له مسلې سره دې سم برخورد وشي. په هر هېواد کې حکومتونه او سیاسي څېرې بدلېږي رابدلېږي، اما د دغه هېواد ملت تل ژوندي وي او هر ملت د بل ملت په اړوند د نسو یا خرابو خاطر و تاریخ لري. د یو ملت هوښیار چارواکي د خپل ملت لپاره د نورو ملتونو سره دوستۍ او خو خاطر و ته وده ورکوي. زما په نظر د پاکستان اوسني ځینې چارواکي په دې نه پوهېږي چې د افغان مهاجرینو په اړوند د دوی روانه پالیسي په اینده کې خپله پاکستانی ملت ته تاوان رسوي او د جهاد له دورې څخه تراوسه د افغان او پاکستان د ملتونو نږدېوالی او دوستي په ترڅو خاطر و بدلوي. افغانان په دې پوهېږي چې له دښمن سره څه وکړي اما دا چې د دوستانو سره څه وکړي، له ډېرو ځورولو وروسته تصمیم نیسي. زه د افغانانو په نمایندګۍ کې د پاکستان د بشري حقونو د کمېسیون د مشر او ټولو غړو څخه مننه کوم چې په داسې حساس وخت کې یې د مظلومو افغانانو غږ اوچت کړ.

جگړه ماران بايد د جنګي جنايتکارانو په توګه

محاکمه شي

دا وينا د (افغانان) جريدې په (۲۸) مه ګڼه کې د (۱۳۸۰ل) کال د جوزا مياشتې پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۲۰۰۱م) کال د جون د مياشتې پر اتمه نېټه د پېښور په افغان ايورګرين هوتل کې د افغانانو د ځينو مسایلو د حل په باب يوه غونډه رابلل شوې وه. غونډه د يو ځوان وطن دوست افغان شاهي سعادت په مالي لګښت، د دې مقصد لپاره جوړه شوې وه، چې افغان پوهان، سپين ريري او ځوانان د خپل هېواد په روانه غميزه او د هجرت په چاپيريال کې افغانانو ته په ورپېښو مسایلو خبرې اترې وکړي.

غونډه د مازيګر په څلورو بجو د عظيم الشان قران د څو مبارکو ايتونو پر تلاوت پيل شوه. وروسته افغاني هنرمندانو له خوا ملي ترانه (ای زما وطنه د لعلونو خزاني زما- ستا هره دره کې دي د تورو نښانې زما) اورول شوه. د غونډې د لومړۍ برخې په پای کې پروفیسور رسول امين ته بلنه ورکړل شوه چې د غونډې نتيجه ګيري وکړي، پروفیسور امين وويل: په غونډه کې د افغانستان او د افغانانو په مختلفو ستونزو باندې خبرې وشوې، ځينې ماضي ته ولاړل او په ماضي کې چې موکومې ستونزې لولې، په هغويي رڼا واچوله، ځينو د افغانانو پر او سنيو ستونزو رڼا واچوله. خو دغه ټول مسایل په څلورو ټکو کې مطرح کېدلای شي:

لومړی دا چې دا د افغانستان مسله ده، په افغانستان کې باید سړی پوه شي چې افغانستان څه شی دی؟ افغانستان خپله جغرافیه لري، افغانستان خلک لري، افغانانو د تاریخ په اوږدو کې حکومتونه لرل او د افغانانو حکومتونو د تاریخ په اوږدو کې خپلواکي لرله. اوس چې موږ گورو، د جغرافیه په لحاظ افغانستان موجود دی، د خلکو په حیث، هلته افغانان اوسېږي، خو اساسي خبره دا ده چې افغانستان کې دوه شیان نه شته، یو د افغانانو حکومت نه شته، لکه مخکې چې اشاره ورته وشوه، د امیر عبدالرحمن خان، یا امیر حبیب الله خان او نورو امیرانو حکومتونه د امارت په نوم موجود وو، خو کله چې امان الله خان راغی، د امارت نوم یې پر مستقل افغانستان کې بدل کړ او د افغانانو جنجال په دې خبرو کې وو، چې هلته حکومتونه وو، خو هغه حکومتونه د بل چا د لاس لاندې وو، اوس هم موږ وینو چې نه د شمالي اتحاد له خوا اعلان شوی حکومت د افغانانو حکومت دی او نه د طالبانو حکومت د افغانانو حکومت دی، بلکې هر لوري ته په غاړو کې یو څو توپکې اچول شوي دي چې دوی د افغانانو د گټو لپاره نه، بلکې د پردو د گټو لپاره په خپلو کې سره جنګېږي. نو باید ووايو چې موږ حکومت نه لرو، فلهدا کله چې حکومت نه شته، نو افغانستان خپلواکي هم نه لري.

ورونو! اساسي خبره دا ده چې تر څو افغانان نه شو، نو افغانستان نه شو کټلای، افغانستان نه د پښتون په نامه کټل کېدای شي، نه د تاجک په نامه، نه د ازبک په نامه او نه د هزاره، ترکمن او نورو په نامه، یوازې او یوازې د افغان په نوم یې کټلای شو. موږ گورو چې اوس د افغانیت د ختمولو لپاره هغه خلک راپاڅېږي او ماته وایي چې مسلمان شه چې د هغه پلار او نیکه ما مسلمانان کړي دي، چې دا د افغانانو توهین دی، ځکه چې کله موږ د افغان خبره کوو، نو دا هم مسلمان دی، هم پښتون دی، هم تاجک دی، هم هزاره

دی، هم ازبک دی او هم ترکمن او نور دي او کوم خلک چې بېلتونونو ته
لمن وهي، دا ټول افغانستان ته غله دي. علامه اقبال وايي:

اسيا يک پيکر اب و گمل است

ملت افغان در ان پيکر دل است

از کشاد او کشاد اسيا

از فساد او فساد اسيا

دا عظيم او متفکر شخصيت د افغانستان پر اهميت پوهېده، چې افغانستان ته
داسې د زړه حيثيت ورکړي. نو دغه خلک چې د افغانستان لپاره ډېره غلظه
او ناقصه پاليسي پر مخ وړي، هغوی ته به ښه دا وي چې افغانستان کې په يو
دوست حکومت فکر وکړي. ځکه چې په افغانستان کې دوست حکومت،
هم د افغانستان په گټه دی، هم د پاکستان په گټه دی او هم د ايران، مرکزي
اسيا او نورو په گټه دی. دغه دوست حکومت هغه وخت منځته راتلای شي،
چې لويه جرگه جوړه شي او افغانانو ته حق خود اراديت ورکړ شي.

د غونډې دويمه برخه مشاعرې ته وقف شوې وه، چې ځوانو شاعرانو په وار
سره خپل شعرونه واورول او ورپسې د غونډې درېيمه برخه، موسيقي وه
چې د افغاني ځوانو هنرمندانو له خوا چې مشري يې (بريالي) کوله، په پښتو
او دري ژبو سندرې واورول شوې.

د افغانستان روانه غمیزه او افغانان

دا وینا د (وفا) جریدې په (۹-۱۰) مه گڼه کې د (۱۳۷۵ل) کال د حوت میاشتې پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۷م) میلادي کال مارچ د میاشتې په یوولسمه نېټه د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني د کنفرانسونو په تالار کې د افغانانو او د پېښور د سیمې د شاعرانو، لیکوالو، پوهانو، سیاسي او اجتماعي شخصیتونو په گډون یوه غونډه جوړه شوې وه. په غونډه کې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني په رغنده کارونو خبرو سرپرته د افغانستان د روانې غمیزې په باب هم ډېرې خبرې وشوې. غونډه د ټولني د رهبري هیئت، د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني له مشر پروفیسور رسول امین سره د خدای پامانۍ او د ټولني د نوي رهبرۍ هیئت د معرفۍ لپاره رابللی و. د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني مشر پروفیسور عبدالرسول امین د ۱۹۹۶م کال د اکتوبر پر شپاړسمه نېټه له یوه اوږده سفره بېرته پېښور ته راغی او د ټولني د کارونو په سمبالتیا او د افغانستان د روانې کشالي په اړه یې د خپلو ملي مکلفیتونو د سرته رسولو لپاره کار پیل کړ او اوس د ځینو صحي معاذیرو له امله بېرته استرالیا ته روان دی. پروفیسور امین په پېښور کې د خپلې څه دپاسه پنځه میاشتني استوگنې په دوران کې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني د پروژو د فعال ساتلو لپاره هلې ځلې وکړې؛ د افغانستان د روانې غمیزې د حل د لارو چارو د لټون لپاره له نورو منورو افغانانو سره یوځای کابل ته ولاړ؛ د افغانستان د ملي یووالي او تفاهم شورا په غونډو کې یې فعاله برخه واخیسته؛ د ملگرو ملتونو له خوا د افغانستان لپاره د مرستو جلبولو په هغه سیمینار کې یې گډون وکړ،

چې د روان کال په جنورۍ کې د ترکمنستان مرکز عشق اباد کې جوړ شوی و. د جنرال عبدالرشید دوستم په بلنه یې مزار شریف ته سفر وکړ؛ په پېښور او اسلام اباد کې یې له ډېرو افغاني او پاکستانی موثرو شخصیتونو سره ملاقاتونه وکړل او په پای کې یې د افغانستان د لیکوالو ټولني د چارو د پرمخ بیولو لپاره د رهبري او مشاورانو هیئتونه وټاکل چې په جوړه شوې غونډه کې یې حاضرینو ته معرفي کړل. د غونډې په پیل کې د ټولني مشر پروفیسور امین ټولو راغلو مېلمنو ته ښه راغلاست ووايه او بیا یې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني پر کارونو لنډې خبرې وکړې او د ټولني اوسنی صورتحال یې وڅېړه.

پروفیسور امین وویل: په اوسنیو شرایطو کې چې د افغانستان مساله په یوه حاده مرحله کې واقع ده او د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني کارونو ته زیاته اړتیا لیدل کېږي، خو له بده مرغه چې زموږ ځینې پروژې په روان کال کې د بودیجې د نه موجودیت له امله ودرېدې او څه چې لرو، پر هغو مو د ټولني ټول کابروبار روان کړی دی.

د اخبار لپاره سړ کال تراوسه له موږ سره چا مرسته نه ده کړې، خو موږ اخبار نه دی ودرولی او د پخوا په شان په میاشت کې دوه ځله چاپېږي، ده زیاته کړه: د ټولني د رهبرۍ هیئت تاسو ته ځکه دلته د راتلو تکلیف درکړی دی، چې له یوې خوا د موسسې په مشکلاتو خبر شو او له بلې خوا زه د دې ټولني د مشر په توګه له تاسو ښاغلو مننه وکړم، چې په خپلو قلمي همکاريو، مشورو او هر اړخیزو مرستو مو دا موسسه تراوسه ژوندۍ ساتلې ده. زه له تاسې څخه د مننې په ترڅ کې د وفا له غړو او د ټولني د پخواني رهبري هیئت څخه مننه کوم، چې زما د یو نیم کلن قیادت په دوران کې یې دا موسسه وچلوله او څه چې یې په وس پوره و، هغه یې له افغانانو ونه سپمول، د

تحديد، تخويف او د مرگ د اخطارونو ترڅنگه يې خپله دنده پرېښودله په مېرانه او هسکه غاړه د خپلو خلکو ترڅنگ ودرېدل. اوس چې زه د خپلو ځينو روغتيايي معاذيرو له امله په عارضي ډول له تاسو او له دې ټولني بېلېږم، د ټولني دکارونو د پرمختگ لپاره يوې ډلې ته واک سپارم، چې زما تر راتگه به دا واک له دوی سره وي او د ټولني لپاره به د مرستو جلبولو ترڅنگ، خپل روان کارونه پرمخ بيايي:

۱- د رهبرۍ ډله: دوکتور محمد رحيم پښتونيار د موقتي مشر په توگه، پوهاند دوکتور ودېر ساپي او بناغلي سيد محمد ميوند د غړو په توگه، سرمحقق زلمی هېوادمېل د رهبرۍ هيئت د غړي او د ټولني د ټولو علمي پروژو او د وفا اخبار د علمي او تخنيکي چلوونکي په توگه.

۲- د مشاورانو ډله: د ټولني د رهبرۍ هيئت لپاره د مشاورانو يوه ډله هم ټاکل شوې ده، چې په هغو کې مېرمن نينسي دوپري، اوتريشي ډاکټره پېغله ايولن او- شامل دي.

هغه څوک چې ځانونه په افغانستان کې مشران گڼي، دوی افغانانو نه دي ټاکلي، بلکې نورو پر افغانانو تحميل کړي دي

د (۱۹۹۷م) کال د مارچ د میاشتې پر څلورويشتمه نېټه د مازيکر پر څلورنیمو بجو د صوبه سرحد گورنر ریتايرډ جنرل محمد عارف بنگښ د افغانانو په هغه غونډه کې گډون وکړ، چې د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني د کنفرانسونو په تالار کې جوړه شوې وه. په دې غونډه کې منورو افغانانو، ليکوالو، شاعرانو (چې بنځې ليکوالي او شاعرانې هم په کې شاملې وې) د افغانستان د تفاهم او ملي يووالي شورا د مشرۍ هيئت، قومي مشرانو او پخواني قومندانانو او د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني د رهبرۍ هيئت او غړو په کې گډون کړی وو.

له گورنر جنرل بنگښ سره صوبه سرحد چيف سکرتر بناغلي رستم شاه مومند، د صوبه سرحد هوم سکرتر د افغان مهاجرينو کمېشنر او ځيني نور موظفين هم راغلي وو.

د غونډې په پيل کې مې د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني د مشر په توگه راغلو مېلمنو ته ښه راغلاست ووايه او خپله وينا مې داسې پيل کړه:

ما دمخه هم د صوبه سرحد له بناغلي گورنر سره ليدلي و او دا مې هيله وه چې دی په پېښور کې د مېشتو افغانانو د اقسارو له نمايندگانو سره وگوري او

د افغانستان پر مسله ورسره خبرې وکړي. ښاغلي گورنر زموږ دا غوښتنه ومنله او دا دی نن یې د افغانانو د مشرانو، لیکوالو، شاعرانو، مورینو او د ځینو نورو فرهنگي او سیاسي موسسو د مشرانو او منصوبینو په غونډه کې برخه اخیستې ده.

تاسې ته معلومه ده چې افغانستان د اسیا په زړه کې یو داسې هېواد دی چې ستراتیژیک موقعیت د خلکو اجتماعي او رواني جوړښت یې هر چاته ښکاره دی. ددې هېواد موقعیت داسې دی، چې هېڅ بېګانه قوت پرې قبضه نه شي کولای او که څوک دا هوش وکړي، نتیجه یې هغه څه راوځي چې د پېړیو په اوږدو کې د غاصبانو او متجاوزو لښکرو له تجاوزو راوتلې ده او د خلکو رواني خصوصیات یې دادي، چې دا خلک لاسپوڅی حکومت نه مني. په داخل او خارج کې مېشت افغانان حکومتونه په دريو کټګوريو وېشي:

۱- دوست حکومتونه

۲- مخالف حکومتونه

۳- لاسپوڅي حکومتونه

په افغانستان کې د یو داسې حکومت منځته راتګ چې هغه له ګاونډیانو سره په مخالفت کې وي، هغه نه د افغانانو په ګټه دی او نه افغانان د مخالفت توان لري او نه یې غواړي.

دغه راز لاسپوڅی حکومت افغانان په هېڅ صورت نه مني، ځکه چې داسې حکومتونه نه خپلو خلکو ته څه ورکولای شي او نه په افغانستان کې سوله او ثبات ټینګولای شي، افغانان یو دوست حکومت غواړي، داسې حکومت چې هغه د بین المللي نورمونو پر اساس د ګاونډیانو او د نړۍ له دولتونو سره

روابط ټينگ کړي، له گاونډيانو سره دوستي او وروري ولري، خو د ډېرې خواشيني خبره ده، چې زموږ گاونډيان د دوست حکومت په مفهوم ځان نه پوه کوي، د دوست او لاسپوڅي ترمنځ توپير نه کوي.

همدا علت دی چې دوی خپلې روزلې ډلې افغانستان ته لېرې او د دوی په اصطلاح غواړي د دوی په وسيله حکومت جوړ کړي، چې دا به گواکې يو دوست حکومت وي، حال دا چې دا خلک د افغانستان خلک پېژني، د دوی ماهيت او صلاحيتونه ورمعلوم دي او په دې پوهېږي چې دوی دوست حکومت نه شي جوړولای.

پاکستان له افغانانو سره په دې اتلسو کلونو کې ډېرې مرستې وکړې، پناه يې ورته ورکړه او د همدې انساني مرستو له امله افغانانو وکولای شول، چې د مقاومت صفونه پياوړي کړي او د نړۍ يو ستر قدرت ته ماتې ورکړي، خو د افغانانو گيله دا ده چې د جهاد او مقاومت له برياليتوب وروسته افغانان خپل اختيار ته پرېښودل شول، چې د خپلو منلو عنعنو له مخې خپل مشر او خپل سرنوشت وټاکي. موږ له تاسو هيله لرو، چې د افغانانو دا اواز پاکستاني مشرانو ته ورسوي او افغانانو سره دوی ته د دوی د مشروع حق ورکولو کې مرسته وکړي. اوس زه نوبت نورو افغانانو ته ورکوم، چې دوی خپلې خبرې وکړي.

افغانها باید بجای مسایل گروهی و منطقه یی در باره افغان و افغانستان باندیشند

دا وینا د (وفا) جریدی په (۱-۴) مه گڼه کې د (۱۳۷۶ ل) کال د سلواغلي میاشتي پر (۱۱) مه نېټه خپره شوې ده.

د ایران د اصفهان په کنفرانس کې د پوهاند رسول امین وینا:

بسم الرحمن الرحيم

مجاهدين بزرگ، برادران عزيز!

از همه اولتر بحضور برادرم کوشکی صاحب به عرض میر سانم: جلسه راکه شما در باره اعاده صلح در افغانستان دایر فرموده اید، قابل تحسین و ستایش فراوانی بوده. درست زمانی دایر شده است که مسله افغانستان و ضعیت غیر عادی را به خود اختیار نموده است. همینسان از کشور همسایه ما - ایران- که در تدویر این سیمینار دست پیشی نموده - اظهار سپاس قلبی میدارم.

طوریکه از گفته های مجاهدین بزرگ و علمای کرام اشکار گردید، نه تنها مجاهدین، بل همه افغانها تشنه صلح و خواهان هر چه زود تر، تامین صلح سراسری در کشور شان استند. این که چرا در کشور جنگ زده ما صلح تامین نمیشود عوامل گوناگون مانع برقراری صلح می گردند و من نمی خواهم در این کوتاگفتار به همه این عوامل پیچیده اشاره کنم. همانسان که

جناب ایت الله محسنی در بیانیه شان به ان اشاره کرده اند، مجاهدین و سران آن از دوران جهاد گرفته تا هم اکنون به سهوه شان و به خطاهای شان اعتراف نمیکنند. اما مردم دیگر اگر جلسه را دایر مینمایند به ارزیابی آن می پردازند، پهلوی های خوب و کاستی های آن را نشان میدهم، ولی ملت ما که جهاد حماسه سازی را براه انداخت ابر قدرتی را به زانو در آورد و جهاد را جانبازانه به پیروزی رساند، متأسفانه کسی به ارزیابی این جهاد قهرمانانه نه پرداخت و تا امروز ارزیابی درست نشد. ولی بالمقابل بدگوی ها و دشنامهای زیاد رد و بدل گردیده اند، کتاب ها و برگ های رسانه های گروهی مملو از این گونه ناسازگفن ها است. درست به یاد دارم در سال ۱۹۸۰م در دنمارک سیمینار فرامون مسله افغانستان - که تازه مورد تجاوز قیشون سرخ قرار گرفته بود- دایر شد. در این گردهمایی متخصصان افغانستان و مسایل افغانی از چهار گوشه جهان حضور به هم رسانیده بودند و من هم در این سیمینار اشتراک داشتم. اشتراک کننده گان خارجی سیمینار همه باورمند بودند که از افغانستان باید دست بشویم، این کشور جز خاک شوروی گشت، چون آنها از روان مردم ما، از ساختار اجتماعی کشور و ارزش های ملی و عنعنه یی مردم ما آگاهی کافی نداشتند، با تجاوز یک ابر قدرت به یک کشور کوچک این مسله را مسلم مینداشتند که افغانستان دیگر هویت و حیثیت اش را از دست داد و حتی تصور آن را کرده نمیتوانستند که یک مملکت فقیر با یک ابر قدرت و نیروهای آن مقاومت خواهد کرد. اما من با باور کامل در همان کنفرانس اظهار داشتم که این جنگ تنها جنگ بین افغانها و شوروی ها نیست، بل این جنگ، جنگیست بین دو ساختمان اجتماعی و دو اندیشه افغانی و کمونیستی. من در گفته های خود افزودم- آنچه را به حیث یک شاکرد جامعه افغانی از مردم خود از روان شان

و خواسته های شان اموخته ام - به شما به عرض میرسانم و آن اینکه: مردم ما مسلمان هستند، اسلام و ارزشهای اسلامی در رگ و پوست شان جا گرفته، اساسات این دین مقدس با ارزشهای ملی و عنعنی شان چنان آمیزش یافته است که در بسی موارد ارزشهای عنعنه یی را از رهنمود های اسلامی تمیز کرده نمیتواند. افغانها که به خداوند واحد عقیده دارند، کمونیزم او اندیشه های کمونیستی را بنام ائین الحادی میشناسند و هرگز آن را نمیپذیرند، از سوی دیگر ویژه گیهای روانی و ساختار آن ها با دیکتاتوری استبداد سلطه بیگانه گان سازگاری نشان نمیدهد. انانکه از ساختار روانی و اجتماعی افغانها آگاهی دارند، میفهمند که افغانها دیکتاتوری خانواده ها، ملک روستا، خان منطقه و رهبر را نمیپذیرند، حکمران که به زور سر نیزه بر آنها حکومت میکنند، در باره اش قیام میکنند. تاریخ افغانستان گواه است، اگر شهزاده بی زور شمشیر خود را بر مردم افغانستان تحمیل نموده، خیزشهای در برابر او سر بالا کرده اند.

نکته دیگری که با روان و ارزشهای ملی افغانها بسته کی دارد این است که افغانها از سلطه بیگانه و دست نشاندگان اجنبی نفرت دارند.

برادران عزیز!

ایا ما این موضوع را به بررسی گرفته ایم که چرا ملت ما علیه سلطه تره کی، امین و کارمل - که یکی شان روس نبودند - به پا خاستند و خیزشهای سرتاسری را در سراسر کشور قوام دادند. ملت ما به خاطری تره کی، امین، ببرک و نجیب را نپذیرفتند، که آنها یک ساختار حکومتی بیگانه، سلطه بیگانه گان و یک ایدیولوژی بیگانه را به ملت ما تحمیل میکردند.

با دریغ باید یادآوری کرک که وضع سیاسی در کشور ما طوری تکامل نمود که با شرایط کشور ما سازگار نبود، سیاستی که بار نخست چهره افروخت بازیگران آن چپها بودند، چپهایی که نه به خدا(ج) عقیده داشتند و نه به ارزشهای ملی و عنعنی و نوامیس ملی به ارزشی قایل بودند و باورمند بودند که ایدیولوژی کارگری یگانه ره‌گشاییست که سراسر جهان را تسخیر میکند و سیاه‌بختان جهان را از بد روزی نجات میدهد.

در همان دورانی که استبداد کمونستی در کشور ما بیداد میکرد در جبهه مقاومت نیز احزابی عرض وجود نمودند و پرچم مبارزه را علیه بیدادگران کمونست و حامیان خارجی شان و نیروهای متجاوز بلند کردند، اما به صراحت باید گفت که در این احزاب نیز حزبی عرض وجود نکرد که اندیشه‌ها و کارکردهایش از ویژه‌گیهای اجتماعی افغانها و ارزشهای ملی مردم آن مایه گرفته باشد.

احزاب و گروههای کمونستی، سران قومی و روحانیون را به نام فیودالان و کهنه پرستان؛ درسخوانده‌گان و منورین را به نامهای مرجعین و غریزه‌گان و ملیگراها را به نام تنگنظران و کوتاه اندیشان میکوبیدند. کوتاه این که میگفتند کسی با ما است از ماست و اگر کسی با ما نیست دشمن ماست و جنگی را به نام طبقه و ایدیولوژی علیه همه بی مردم افغانستان به راه انداختند.

افغانها ارزو داشتند که روشهای به‌گزینش گرفته مجاهدین و برخوردهای آنان با مردم افغانستان باید عکس روش‌گزیده کمونستها باش، اما متأسفانه در عمل دیده شد که مجاهدین نیز سیاستهای شان را چنان عیار کردند که عملکرد شان در بسی جهات با روشهای کمونستها همسویی نشان میداد.

افغانها مجبور بودند و از این مجبورت آنها کشورهای کمک دهنده سودهای فراوان برداشتند و این روش کمک دهنده‌گان و یا حمایتگران روشن ساخت که هیچ کشوری بالای گروهی یا گروههای عندالله و عندالرسول سرمایه گذاری نمیکند، بل چیزی را که میدهند استفاده دو چند از آن را توقع دارند. آنچه در این ارتباط در این جا ایران- و ان جا - پاکستان- رخداده است عیان به همه‌گان است و نیاز به بیان بیشتر ندارد، ما از دور و برون نگاه میکردیم و شما از درون گواه این همه رخداده‌ها بودید.

خوب به یاد دارم چند سال پیش در آن زمان نجیب الله در کابل حاکم بود- کنفرانس بزرگ از علمای اسلامی در اسلام آباد دایر شد و اموضوع ان این بود که چگونه حکومت اسلامی در افغانستان به وجود بیاید؛ ویژه گیهای ان چه خواهد بود؟ من در همان روز نقشه پاکستان را روی دیوار گذاشتم و به دوستان گفتم: محمد بن قاسم تا این منطقه سند- غرض پخش و نشر دین مقدس اسلام- آمده بود. شمار لشکریان و تجهیزات جنگی اش را برشمردم و افزودم: محمد بن قاسم تنها تا همین محدوده رسید، در مطبای هندوستان پخش و نشر اسلام از سوی افغانها صورت پذیرفته است. از دوران سلطان بزرگ غزنه گرفته تا دوران احمدشاه ابدالی در مدت حدود بیش از هشت صد سال افغانها برای نشر و پخش دین اسلام در سرزمین پهناور هند روی آوردند، هزاران کشته و زخمی دادند تبلیغ تلقین و کار خسته گی ناپذیر صوفیایی افغان بود که دین اسلام در سراسر شعبه قاره هند پخش شد. افزون بر آن ما شخصیت های اداری به هند داده ایم. نیاکان مسلمانان امروزی هند و پاکستان و بنگله دیش از سوی افغانها مسلمان شده اند. انانکه نیاکان شان را افغانها مسلمان کرده اند امروز حق خواهند داشت با ما اسلام باموزانند نمونه های حکومت اسلامی را با ما توصیه نمایند؟ همه افغانها بخاطر دارند

زمانی که ۷۴ گروه و حزب در پشاور پدید آمدند. حکومت انجای همه را منسوخ نمود و تنها به هفت حزب و تنظیم اجازه فعالیت داد. من در آن زمان با کسی گفتم چرا هفت؟ چرا به بیست حزب اجازه داده نمیشود و یا اگر میخواهند که زعامت واحدی را برای حل قضایای افغانستان به وجود آورند، چرا به هفت تنظیم و حزب اجازه داده شد، بایستی با یک حزب اجازه فعالیت میداد و زعامت واحد واقعی سیاسی به وجود میامد، تا همه امور سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جهاد و اوارگان را سامان می بخشید. همسان با پاکستان در جمهوری اسلامی ایران نیز گروههای متعددی به وجود آمدند و مسئله به میان آمدن زعامت واحد و طرف قبول مردم افغانستان را به دشواری مواجه ساخت. اگر با سوابق موضوع بسیار نپیچیم مختصر باید عرض کنم که اگر کشورهای همجوار ما در دوران جهاد با ما کمک کردند، خرابی های را نیز در افغانستان وجود آورده اند که متاسفانه تا هنوز ادامه دارد. در این بخش مثالی میآورم، زمانی در سال ۱۹۹۴م در کویته مجلس مشوطی افغانها به سرپرستی هیئت ویژه ملل متحد دایر شد، روزی مسئله مداخله های خارجی مورد بحث قرار گرفت، یکی از اشتراک کننده گان گفت: پاکستان مداخله میکنند. حامیان و طرفداران پاکستان بر اشته شده اند و به دفاع از پاکستان زبان گشوده گفتند: کشور که سالهای سال با ما جای داد، نان داد، آب داد و از ما حمایت نمود، چگونه میتوان آن را مداخله گر نامید؟ دیگری گفت: ایران مداخله میکند. طرفداران ایران نیز به تردید آن پرداختند و دیگران را ملامت مینمودند، که ایران کشور اسلامی و برادر ما است، هیچگاه در امور کشور ما مداخله نمیکند. من در آن مجلس به شوخی گفتم، کشور مداخله گر را من میشناسم، آنها گفتند کدام کشور استند؟ در جواب شان گفتم: موزنبق در افریقا. به سرحاح و پوست

کنده باید بگویم که در امور کشور ما پاکستان، ایران، هند، عربستان سعودی، تاجکستان، ازبکستان، روسیه و امریکا مداخله میکنند از هر چمن سمتی. اگر به کشوری گفته شود که مداخله نکن! فوراً جواب دریافت میداری: برادر ما که مداخله میکنم آن کشور دیگری مداخله مینماید. موضوعات دیگری را که بایستی در اینجا با عزیزان خود در میان گذارم، یکی مسئله موقعیت ستراتیژیک افغانستان و دیگری واقعیت‌های ساختاری مردم آن است. افغانستان موقعیت جغرافی و ستراتیژیک حساس و ویژه دارد و افغانستان همیشه قربانی همین موقعیت اش گردیده است و به حیث شاهراه فاتحین در درازنای تاریخ همین موقعیت ویژه مردم ما را به دشواری‌های فراوان رو به رو ساخته، روحیه جنگجوی و سلاح شوری را در آنان پرورش داده است. مسئله دومی ساختار اجتماعی این کشور است که اقوام گوناگون با هم برادر در آن زنده گی میکند و به شکل مجموعی ملت ما را بوجود آورده است. کمونست‌ها داد از کارگران سراسر جهان میزدند و به انترناسیونالیزم کارگری باور داشتند اما ما دیدیم که زیر تاثیر واقعیت‌های ساختاری جامعه افغانی خلقی ها کتله بزرگی از پشتون‌ها را دور خود گرد آوردند، پرچی‌ها در بین شهر نشینان و شعله‌بی‌ها در اقلیت‌ها و ستمی‌ها در تاجکان نفوذ کردند. همینسان در گروه‌ها و تنظیمی‌های جهادی نیز واقعیت همینگونه است. در تنظیم‌های کی رهبری آن را برادران هزاره بدوش دارند، پشتون و تاجک به ندرت یافت میشود و تنظیم‌های که در مناطق پشتو زبان و تاجک‌نشین نفوذ دارند، در بین آن‌ها شماری افراد مربوط به اقوام دیگری اندک است. اینگونه ساختار اجتماعی واقعیت است و آن را باید پذیرفت، اما به شرط که هویت ملی کشور ما و وحدت ملی مردم ما را خدشه دار نسازد. ما کشوری

داریم بنام افغانستان. هیچ ((ستان)) دیگری مانند: پشتونستان، تاجکستان، ازبکستان، بلوچستان، هزارستان... در وجود واحد آن نمیکنجد.

من به حیث یک شاکرد جامعه خود این موضوع را درک کرده ام که پس از آغاز بحران در کشور ما مسله افغانستان را کسی بر اساس منافع افغانستان و افغان مطرح نکرده است، اگر چپها بودند با ایدیولوژی خود میبچند و گروههای تنظیمی نیز در طرح مسایل از حوزه کوچک شان با فرارتر نمیگذارند. اگر ما واقعاً خواهان حل مسایل کشور خود استم بایستی از حلقه های کوچک خود برآیم و به حیث یک افغان در باره مسایل افغانستان بپسچیم.

در این جا یکی از دوستان فرمودند، که فدرالیزم میتواند ره گشای مردم ما باشد.

نمیدانم این معمول پسندیده است یا نی، که شماری از نویسندگان یا خودشان بر کتاب خود مقدمه مینویسند و یا این که از قلم به داستان و فرهنگیان نامور دیگر برای اثار شان- رساله، کتابواره و کتاب- نبشته یی میگیرند و زیر نامهای مقدمه و دیباچه در آغازین برگهای اثر شان میکنجانند.

در مقدمه ها، اکثر خود نویسنده درباره نبشته خود سخن میگوید و گاهی هم به لاف زنی میپردازد و از یکی دو درست خود ابراز سپاس مینماید.

نویسنده پخته و کار آگاه نیز زمانی با چنین معضله یی رو به رو میشود و مجبور باشد تا نبشته یی را مقدمه گونه تهیه کند. نخست از همه درباره نویسنده اثر فکر میکند و با خود میسنجد، که آیا نویسنده به توصیفهایش خوش میشود و یا به ارزشیابی علمی اثرش؟

اگر نویسنده اثر ب به توصیب خودش شادمان میگردد در ان صورت نویسنده ماهر و پخته کار به جای کتاب درباره شخصیت، شرافت، صداقت، خدمت، علمیت، زحمت، اهلیت، ذکاوت و فراست او تاحدی به توصیفها میپردازد که حتی در دریف (ت) هیچ واژه توصیفی را فرو گذاشت نمیدارد.

نویسنده، که خود را در نبشته یک نویسنده دیگر توصیف باران مییابد بیچاره در لباسش نمیکنجد و در تمام عمرش اسمان را به دو پایش ایستاده نگاه میکند و خودش را محور علم و عرفان تصور مینماید و با همه گان در میدان دانش به پهلوانی میاغازد و همدرین غلط فهمی چشم از جهان میندود.

اما نویسنده گانی که باورمند به انکشاف و ژرفایی علوم اسند، اگر کسی ایشان را اندک توصیف میکنند با این توصیف - از سوی دیگران- انها پیش از همه متوجه خود میشوند و به ارزیابی خودشان و اثار شان میپردازند و زودتر به این واقعیت پی برده میتوانند که گستره دانش نهایت وسیع و عمیق است و انان در برابر این بحر بی پایان به قطره بی نیز نمیانند و بنا به گفته بی:

((انان که خیر شد خیرش باز نیامده)) من تا هم اکنون نه بر رساله و کتاب خود مقدمه بی نوشته ام و نه از دیگران خواهش کرده ام که به کتابم مقدمه بنویسند و نه هم خودم بر اثار دیگران دیباچه بی نوشته ام و در این بخش به فضل خداوند(ج) باز سفیدم.

با نکارش این مقدمه شاید شماری از خواننده گان بپرسند که: چرا خلاف موقفت این مقدمه رانوشته ای؟

به منظور ارائه پاسخ به چنین پرسشهای احتمالی ناگزیرم پرده از رازی بردارم- که باعث نکارش این مقدمه شده است- و همینسان در همین مقدمه عواملی را نشان بدهم که مرا از نکارش مقدمه ها باز میدارد.

نخست در باره نه نوشتن دیباچه ها بر اثار دیگران:

ناگفته عیان است و حاجت به بیان ندارد که بخش بزرگی از قشر درسخوانده ما شیفته گفت و شنودها و مباحث میان تهی اند. شب و روز حرف میزنند و مجالس دوستان را گرم نگه میدارند. هر یکی از این درسخوانده‌گان ما خود حرف میزنند، حرف میشوند، بر همه مسایل تا سرحد حرف خود را آگاه میسازند و از همین راه به نتیجه گیری مسایل میپردازند. شما آگاهی دارید که بخشی از درسخوانده‌گان ما به دریافت کتابهای رایگان خو کرده اند و خود شان را مستحق درجه یک دریافت کتابهای رایگان میدانند. با تاسف فراوان بایستی یاد آور شد که شمار زیادی از این گونه اشخاص محض به خاطر نمایش و تظاهر به این کار دست میازند. زمانی بسته کتابها به منزلش رسید در جاهایی گذاشته میشوند که نظر هر مهمان و نو وارد را به خود جلب نماید و هر آن کسی که این کتابها را ببیند در دلش اعتراف میکند: اقا شخص صاحب مطالعه است و شب و روز مصروف کتاب خوانی، اما واقعیت امر این است که این گونه اشخاص تنها نامهای کتابها را به حافظه میسپارند و در مجالس نامهای کتابها را توتی وار پیهم بر سر زبانها میاورند و به اثبات میرسانند که تمام این کتابها را خوانده اند و تمام سخنان شان به اصطلاح کتابیست.

اما باز هم باور کنید که اشخاصی از این قماش جز از خوانش عنوان کتاب حتی کتابها را ورق گردانی نمیکنند. این گونه اشخاص با دریافت کتابهای رایگان و ساختن نمایشگاه کتاب در منزل شان تظاهر مینمایند و میبالند. نگارش کتاب و دیباچه ها برای این گونه اشخاص چی سودی خواهد داشت و جز از ضیاع وقت نتیجه دیگری به آن مرتب نمیشود.

با تاسف باید یاد آور شد: شمار این گونه اشخاص—که کتابهای رایگان اسپر کتابخانه های نمایشی آنان میشوند— زیاد است.

در جامعه بی که کتاب خوانان کم و تحویلداران کتاب زیاد باشند، در چنین اوضاع و احوال نوشتن اثر و یا هم نگارش مقدمه بر اثر چه ارزشی دارد؟ اکنون شما خود قضاوت کنید که کوتاهی از تحویلداران مفت خوار کتاب است و یا از نویسنده؟

شما باور کنید که از نشست و برخاست با دوستان و مجلس با ایشان خوشم میاید و با نوشتن چندان دلبسته‌گی زیادی ندارم، شیفته‌گپ زدن استم و زمانی هم چنان حرفها و سخنان زیادی در کلام ام پایین و بالا میشوند که اصل را از فرع فرق کرده نمیتوانم و در دوران حرف زدن به ارتباط موضوع، تسلسل را از دست میدهم.

شاغلی سعدالدین شپون دوست دیرینه ام است وی در یکی از نبشته های خود (شامل در شماره سال جریده وفا) درباره ام درست گفته اند: ((امین در سخنانش مقدمه را از متن افزون میسازد)). و من هم از ترس این که مقدمه را از متن طویلتر نویسم از نوشتن هر گونه دیباچه ها پرهیز میکنم و آثار خود را نیز بدون مقدمه ها چاپ کرده ام. بایسته به گفتن است که نشر آثار بدون مقدمه ها از جهات گوناگون سودمندیهای نیز دارد:

۱- اگر بر رساله کوچک مقدمه دور و دراز نوشته میشود در ان صورت لابد تکرار با مطالب متن در مقدمه پیدار میگردد و این تکرار ملال اور برای خواننده جدی خواهد بود، خواننده را دلسرد میسازد و کتاب را در جایی قید مینماید که چشمش بر ان نخورد. برای این که کتاب را از قید خواننده جدی برهانیم لازم مینماید که از نگارش مقدمه های طویل با آوردن مطالب تکراری پرهیز کنیم تا خواننده جدی حوصله خوانش متن کتاب را داشته باشد.

۲- مقدمه کوتاه سودی نیز دارد و زیان او نیز میباشد. اگر مقدمه کوتاه بود خواننده مقدمه را زودتر از بر میکند و داخل متن میگردد. در مقدمه کوتاه از تکرار نیز جلوگیری صورت میگردد، ولی نباید فراموش کرد که نگارش مقدمه جامع ولی کوتاه کار ساده بی نیست. هر کسی از عهده اش بر آمده نمیتواند. مقدمه کوتاه زیان اور به خاطری است که شماری از خواننده گان مقدمه کوتاه و فهرست موضوعات کتاب را میخوانند و متن کتاب را نمیخوانند اینان نیز کتاب را خوانده اسیر نمایشگاه کتاب میکنند و در این صورت مقدمه کوتاه نیز زیان بار تمام میشود.

حال رجوع میکنم به ارائه پاسخ به پرسش دیگری که: من چرا درباره مقدمه نویسی
موقفم را تغییر دادم؟

من بالآخر با فشاری هیوادل به این کار دست یازیدم. او خواست تا مقدمه‌ی بر این
اثر بنویسم. با وصف مصروفیتها به اور وعده سپردم که در فرصت مناسب مقدمه
را خواهم نوشت. پس از آن هیوادل به اصطلاح هر دو پا را در یک موزه کرد و
مرا وادار به نگارش این مقدمه ساخت. چندین بار عذر اوردم، ولی مورد پذیرش او
قرار نگرفت. بالاخره روزی به من گفت: ((استاد بسیار تنبلی)) باشنیدن کلمه
((تنبلی)) یکبار غیرت افغانیم به جوش آمد بار دیگر به او گفتم که این کار را میکنم و
پس از آن هیوادل تصویر مقدمه را این گونه به من پیش کرد.

در مقدمه سخنان تکراری با متن کتاب آورده نشود و مطالبی را باید در مقدمه
بکنجانم که به گونه‌ی با متن ارتباطی داشته باشد و هم راه حل معضله افغانستان را
به ما نشان بدهد.

این فرمایش هیوادل بار سنگینی بود که بر دوشم گذاشته شد، زیرا درباره وضع
رقتبار افغانستان سخن ناکفته مانده است و سخنی نخواهد بود که صدها و هزارها
بار در نبشته‌ها تکرار نشده باشد، بلکه هزارها تن از هموطنان ما درباره آن
سخن نگفته باشند، اما با انهم در این سخنان تکراری نکاتی را دریافت کرده
میتوانیم که آن را تکرار احسن بنامیم.

با وصف آن که مطالب بازتاب یافته در متن رساله کهنه و تکراری به نظر میرسند،
اما با انهم این گونه سخنان به واقعیت‌های جامعه ما اتکا دارند. رساله پیرامون علت و
معلول تعصب‌های گوناگون به بحث میردازد و تنها در فرجام رساله افغانهای متعهد
را مخاطب ساخته ام تا برای جلوگیری از تعصبها- به حیث یک افغان واقعی-
وظیفه ملی خود را به سر رسانند.

چرا به حیث افغان؟

ما همه میدانیم که پس از کودتای ثور نخست گروههای چپی و همراهان خارجی شان و دوم گروههای مذهبی و حامیان خارجی شان برای از بین بردن هویت ملی و افتخارات تاریخی افغان و افغانستان کمر بستند.

نخست چپها زیر نام ایدیولوژی مترقی و انقلابی افغان را کوبیدند و پس از آن زیر نام مذهب از سوی گروههای مذهبی کوبیده میشود و خداوند (ج) عالم است که این کوبیدن تا چه وقت ادامه پیدا خواهد کرد؟

ما همه آگاهی داریم که حامیان خارجی این دو گروه با گزینش سیاست ((تفرقه بانداز و حکومت کن)) زیر نامهای گروهها، احزاب و تنظیمها و همینسان پشتون، تاجیک، ازبک، ترکمن، هزاره، بلوچ، نورستانی، شیعه، سنی و سمتها نه تنها به کار پخش از هم گسیختن شیرازه ملی و تعصب پرآکنی اجازه میدادند، بل اینهمه احزاب، گروهها و تنظیمهای متکی به خارجیان تا هم اکنون برای ادامه این گونه کارها تشویق و ترغیب میشوند. پس از کودتای ثور ۱۳۵۷ هـ.ش این واقعیت افتابی گشت که چپها و همراهان خارجی شان، گروههای مذهبی و حامیان خارجی شان با نام افغان حساسیتی از حد زیاد نشان دادند، تمام حرکتها و فعالیتهای زیر نام افغان و افغانستان را بیرحمانه سرکوب کردند.

در آغاز همراهان خارجی چپها و اکنون حامیان خارجی گروههای مذهبی از این واقعیت آگاهی داشتند و دارند که هر حرکتی به نام افغان، افغانها را به افتخارات کهن تاریخی و هویت ملی شان ختوجه میسازند و تنها از راه احساس ملی افغان، افغانها، برای افغانستان آزاد و مستقل به کار و پیکار آغاز میکنند در نتیجه رزم ملی افغانها، افغانستان و افغانها از سلطه ما و گروههای ساخت ما نجات خواهند یافت و افغانستان آزاد و مستقل به میان خواهد آمد. در این صورت تمام سرمایه گذاریهای خارجیان هدر خواهند رفت و افغانها در فضای صمیمیت، برابری و برادری زنده کی خواهند کرد.

خاطره بی در ذهنم تداعی شد: من محصل بودم و استاد نامداری به ما در علوم سیاسی آموزش میداد. استاد در درس اول دو پرستی را مطرح ساخت و خود به ارائه پاسخ به هر دو پرداخت:

پرسش: در سراسر ماهران کدامین رشته های دانش زیاد استند؟

پاسخ: در دنیا طبیبان زیاد اند، زیرا انسانها به بیماریهای گوناگون مصاب میشوند، انسانها از این بیماریها تجارب فراوان دارند و زمانی در یکی از روستاها کسی بیمار شده است، اعضای خانواده و یا هم مردم دیگر روستا برای مداوی بیمار از تجارب طبی شان همینسان دعاهای ویژه سود جسته اند و بر بیماران گوناگون تجارب فراوان و رنگارنگ از مایش شده اند. اگر از روی تجربه به این موضوع بنگریم به جرئت گفته میتوانیم که در هر منزل و خانواده طبیبانی موجود استند، حتی پیره زنان نیز از روی تجارب شان به مداوای بیماریهای گوناگون میپردازند، ولی اگر موضوع را از نگاه علم مورد بررسی قرار دهیم در خواهیم یافت که طب دانش بس مغلق و پیچیده است. علم طب به خاطری مشکل است که انسان خود موجود مغلق و پیچیده است و بیماریهای آن نیز مغلق و پیچیدهگیها در جهان امروزین به تناسب همه بی دانشها طب به رشته های گوناگون و ویژه بخشبندی شده است.

پیچیده گیهای بیماریهای انسانی و پیچیده گیهای اعضای انسانی باعث پدیدار شدن متخصصین گوناگون، داروهای گوناگون و سامان الات گوناگون شده اند.

امروز متخصص و طبیب یک رشته، از امراض و داروهای رشته دیگر آگاهی ندارد و اگر داشته هم باشد بسیار اندک خواهد بود.

از نگاه تجربه در جهان طبیبان زیاد استند و اما از نظر علم این شمار در سراسر روی زمین بسیار اندک است.

پرسش: در جامعه سیاسی روی کدام موضوع بحث بیشتر صورت میگیرد، فعالین کدامین رشته زیاد اند؟

پاسخ: در هر جامعه سیاسی روی موضوعات سیاسی سخن زیاد گفته میشود و فعالین رشته سیاسی زیاد دیده میشوند و این هم از جهتی که ارستو عالم نامدار یونان کهن انسان را به نام حیوان سیاسی تعریف میدارد و انسان را حیوان سیاسی مینامد.

اگر ما این تعریف ارستو را بپذیریم تمام افراد یک جامعه سیاسی، فعالین سیاسی و افرادی آگاه از سیاست اند. همانسان، که از نگاه تجربه شمار طیبیان در جامعه افزون و از نظر علم و تخصص اندک است همگون با تعریف ارستو تمام افراد یک جامعه فعالین سیاسی و آگاه از سیاست اند. اما اگر ما از نظر علم به این موضوع بنگریم در خواهیم یافت که شمار دانشمندان علم سیاست در همه جوامع نهایت اندک است و امروز علم سیاست وسعتی اختیار کرده است و ناز لحاظ تخصص علم سیاست چنان انکشاف نموده است که امروز دانشمند شاخه یی از علوم سیاسی از شاخه های دیگر این دانش آگاهی ندارد و یا هم اگر داشته باشد این آگاهیهای نهایت اندک خواهند بود.

با نظر داشت به همین اصل هیچ یکی از دانشمندان این رشته دانش ادعا کرده نخواهد توانست که از نگاه تخصص بر همه شاخه های سیاست شناسی دسترسی کامل دارد.

سیاست شناسی و دولت:

از محتوای در سهای استاد ما پدیدار بود که سیاست شناسی روابط یک دولت را با دول دیگر همه جانبه مورد ارزشیابی قرار میدهد.

به اساس رهنمودهای دانش سیاست، دولت State هر جامعه سیاسی از چهار عنصر اساسی: جغرافیای مشخص، مردم مشخص، حکومت مشخص، حاکمیت و استقلال Sovereignty تشکیل مییابد.

جغرافیای مشخص:

هر دولت جغرافیای مشخص و نام مشخص دارد و هیچ دولتی هم بدون نام و جغرافیای مشخصی به میان آمده نمیتواند. در درون همین حدود جغرافیای مشخص تمام موجودات روی زمین، زیر زمین و فضای آن اگر همجوار با بحر باشد، بخشی از بحر ملکیت همین دولت مشخص به شمار میآید.

به گونه مثال در منطقه آسیای مرکزی دولتی به نام افغانستان موجود است، این دولت با کشورهای پاکستان، ایران، ترکمنستان، ازبکستان، تاجکستان و چین مرزهای سیاسی دارد، در سرزمینی بین همین مرزهای سیاسی تمام داشته ها و موجودات روی زمین و ذخایر زیر زمینی و فضای آن ملکیت دولت افغانستان است.

بدون دریافت اجازه حکومت مرکزی افغانستان، اتباع هیچ کشور خارجی به قلمرو این کشور داخل شده نمیتواند. اشکار و پنهان ملکیت دولت افغانستان را باخود برده نمیتواند. در سراسر کشور ما تمام تبادله ها و مراوده های درون مرزی و برون مرزی روی قوانین و قراردادها صورت میپذیرد. اگر خارجیانی بدون قرارداد و دریافت اجازه به خاک افغانستان وارد میشوند و به داشته های مادی و معنوی این کشور زیانی میرسانند این کار شان با قوانین و قراردادهای بین المللی همسویی نشان نمیدهد.

پرسش اساسی این است که در شرایط امروزین سرحدات جغرافی و داشته های مادی و معنوی این کشور مصون استند و یا نی؟
به نظر من مصونیت ندارند.

اگر شماری از افراد یک ملت و یژه برون از مرزهای کشور خود در کشورهای خارجی زنده گی کنند و برای کشور شان در خارج حکومتی بسازند و این حکومت از آزادی نسبی نیز برخوردار باشد، اما نسبت کمبود عنصر جغرافی، دولت این

ملت ناکامل به نظر میرسد و تا زمانی با مردم، حکومت و آزادی عنصر جغرافی همراه نشود به حیث دولت مکمل شناخته نمیشود.

شماری از افراد بعضی ملل گیتی در کشورهای بیگانه حکومت‌های موقت ساخته اند، ولی تا زمانی همان ملت در سرزمینش حکومت نساخته است، حکومت شان مشروعیت قانونی دریافت نداشته است. به گونه مثال شماری از افغانها خارج از کشور شان در پاکستان حکومت ساختند، چون این حکومت در داخل خاک افغانستان وجود نداشت و از آزادی نیز محروم بود، بنا بر آن حکومت موقت افغانها در خارج مشروعیتی کسب نکرد و جز از یکی دو کشوری از سوی کشورهای جهان به رسمیت شناخته نشد.

ملت مشخص یا اتباع:

در حدود جغرافیایی هر دولت مشخص، اقوام، نژادها، توده ها و فرق مذهبی گوناگون به نام ملت مشخصی زنده گی میکنند. بعضی از دولتها به نام تیره و تبار مشخص شکل گرفته اند، مانند: افغان-افغانستان، تاجک-تاجکستان، ازبک-ازبکستان، ترکمن-ترکمنستان، انگلیس-انگلستان، عرب-عربستان، هند-هندوستان و چندین کشور دیگر و یا هم شماری از ملتها به نام دولت شان یاد میشوند، مانند: پاکستان-پاکستانی، امریکا-امریکایی و... باشندگان هر کشور رعایای دولتهای شان شمرده میشوند و در یک دولت مهذب همسان با رهنمود های قانون اساسی آن تمام ارگانها و موسسات دولتی در خدمت باشندگان آن قرار میداشته باشند. دولت از هرگونه تعصب تیره یی، تباری، زبانی، مذهبی و جنسی جلوگیری میکند و باشندگان آن در برابر قانون از حیثیت مساوی برخوردار میباشند.

ملت مشخص هر دولت، هویت و تاریخ ویژه و مشخصه های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دارد و همینسان دولت دارای موسسات فراوان کشوری و

لشکری می‌باشد و افراد همین ملت مشخص در پرتو عنعنه‌ها، قوانین و دساتیر ویژه کشور، در راه انکشاف مادی و معنوی دولت شان به کار می‌پردازند.

در جهان امروزین دانشمندان علوم سیاسی کشورهای پیشرفته و در حال انکشاف پیرامون ساختمان موسسات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، اداری، عدلی، نظامی، فرهنگی و مذهبی جوامع شان به پژوهش می‌پردازند، برای حل مشکلات شان راه‌های علمی و عملی تدارک می‌بینند.

اگر دولتی مرزهای جغرافی داشته باشد، اما د همین محدوده مشخص مردم موجود نباشند در صورت نبود عنصر مهم دولت- ملت- دو عنصر دیگر دولت حکومت و استقلال نیز تحقق پذیر نخواهند بود و محدوده جغرافی بدون ملت را نمیتوان دولت گفت.

هدف عمده حکومت‌های پیشرفته امروزین جهان فراهم نمودن زمینه‌های آرامش برای فرد، افراد و ملت است و از همین جهت عنصر سوم دولت - حکومت- را حکومت مردم از سوی مردم و برای مردم گفته‌اند و مردم هر جامعه حکومت کشور شان را مسوول انکشاف مادی و معنوی جامعه و مردم می‌پندارند و حکومتی که در میدان مبارزه - برای خوشبختی مردم- ناکام بماند، اینگونه حکومت را از راه انتخابات از سر راه شان دور می‌کنند و حکومت دیگری را به جای آن جاگزین می‌سازند.

حکومت مشخص:

از کهن گاهان به اینسو در دوره‌های مختلف تاریخ در شرایط گوناگون بر اساس نظریه‌های مختلف، حکومتها و رژیم‌های سیاسی گوناگونی پا به عرصه وجود گذاشته‌اند و از بین رفته‌اند. در این جا ما به گذشته دور نمی‌رویم بل به سده بیستم رو می‌آوریم و رژیم‌هایی را از نظر می‌گذاریم که در آغاز سده بیستم تا امروز در روی زمین به وجود آمده‌اند، طی این دوران رژیم‌های گوناگون شاهی، سوسیالیستی،

کمونستی، ملی، مذهبی، نظامی، جمهوری استوار به دموکراسی و امپراتوریا در کشورهاى سراسر جهان به میان آمدند. دانشمندان علوم سیاسى بر پهلوا و جوانب گوناگون این رژیمها هزاران هزار کتاب، کتابواره، رساله و مقاله نوشته اند، طى همین دوران شمارى از این گونه رژیمها از بین رفتند، شمارى دیگرى تغییر پذیرفتند، عده یی هم در حالات انکشاف و تغییر قرار دارند.

در کشور ما افغانستان نیز از آغاز سده بیستم تا امروز رژیمهای شاهى مطلقه، شاهى مشروطه، دموکراسى، جمهورى، سوسیالیستى و اسلامى به آزمایش گرفته شدند. اکثر مردم افغانستان از ساختار و کارکردهای رژیمهای سیاسى و مذهبی- رویکار آمده در کشور - آگاهی کامل دارند و نتایج کار این رژیمها را به چشم سر مشاهده کردند.

در دوران سده بیستم تنها در دهه دموکراسى (۱۹۶۳-۱۹۷۳) دوبار به ارای مردم ما مراجعه صورت گرفته است و مردم کشور نماینده گان گزیده شان را به ولسى جرگه و مشرانو جرگه فرستاده اند و همین نماینده گان برگزیده مردم به حکومتها رای دادند و در سراسر کشور از ادیهای سیاسى، اجتماعى، اقتصادى، فرهنگى و مذهبی بال گشوده بودند. با تاسف بایستى یاد اور شد که در دوران پیش از دهه دموکراسى و پس از آن افغانها در مسایل سیاسى کشور شان بی دخل شده بودند و اکنون نیز اختیاری ندارند.

جای شک نیست که رژیم سردار محمد داود به زور و از راه کودتا به میان آمد، اما بیدریغ و بدون دغدغه میتوان گفت که این رژیم بر تمام کشور مسلط بود، جغرافیای سیاسى کشور محفوظ بود، ملت مصونیت داشت، حکومت او در امور داخلی و خارجی کشور ازادى داشت و افغانستان حیثیت ازاد و مستقل خود را نگه داشته بود.

دانشمندان علوم سیاسى میگویند شاید شمارى از توده های مردم در یک محدوده مشخص جغرافی زیست نمایند، اما اگر این توده ها حکومت و ازادى نداشته باشند،

این گونه محدوده های جغرافی راهمراه با توده های مردمی آن نمیتوان دولت نامید. به گونه مثال در بین دو کشور افغانستان و پاکستان قبایل مختلف زنده گی میکنند. قبایل ساکن در این منطقه، در محدوده مشخص جغرافی زنده گی دارند، اما چون این قبایل حکومت ندارند شرایط یک دولت را تکمیل کرده نمیتوانند و دولت گفته نمیشوند.

همینسان اگر دولتی جغرافیای سیاسی، مردم و حکومت داشته باشد ولی حکومت آن از سوی اجنبیان بر مردم تحمیل شده باشد، یا هم حکومت بر تمام قلمرو دولت تسلط نداشته باشد و یا هم از آزادی خارجی محروم شده باشد، دانشمندان علوم سیاسی این گونه حکومتها را دست نشانده، دست بین اجنبیان میدانند و کشور زیر تسلط این گونه حکومت را مستعمره مستقیم و غیر مستقیم می‌شمرند.

حاکمیت (Sovereignty):

حاکمیت عنصر اساسی و مهم هر دولت شمرده میشود. دانشمندان علوم سیاسی پیرامون این عنصر مهم دولت پژوهشهای زیادی انجام داده اند. دانشمندان علوم سیاسی عنصر حاکمیت را معیار اسای تمیز دولت ازاد و تحت الحمايه میدانند و همین معیار آزادی و تحت الحمايه گی یک دولت را تثبیت میدارد و نشام میدهد که دولت در امور داخلی و خارجی آزادی دارد و یا انی که دست بین دیگران است.

مفهوم سیاسی حاکمیت در طول تاریخ به اشکال گوناگون تعبیر و تشریح شده است. در اروپای سده های میانه به حاکمیت از دیدگاه کلیسا مینگریستند، به نظر کشیشان کلیسای مذهبی اختیار حاکمیت نزد خداوند (ج) است و کشیشان این حاکمیت را روی زمین تمثیل مینمایند، پس از آن دولتهای ملی عرض وجود کردند و تمثیل حاکمیت از کشیشان به پادشاهان- قرار داشته در راس دولتها- منتقل گشت و پادشاه را افزون از نماینده حاکمیت، سایه خدا (ج) در روی زمین نیز میگفتند.

در دوران انکشاف علوم بار دیگر مفهوم سیاسی حاکمیت زیر بحث آمد و شماری از دانشمندان به جای کشیشان کلیسای مذهبی و پادشاهان مطلق العنان تنها اراده ملت General-will را منبع اصلی حاکمیت پنداشته و همین دانشمندان ابراز کردند که ملت حق دارد حاکمیت را از کی میگیرد و به کی میسپارد.

طرفداران اراده ملت در کشورهای گوناگون اروپایی زیر نام ازادیهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و مذهبی نهضت دموکراسی آغاز کردند، به قدرت کشیشان کلیسای مذهبی و شاهان مطلق العنان خاتمه داده شد و اختیار حاکمیت را به نام مردم گره زدند. امروز در شمار زیادی از کشورهای سراسر جهان حق حاکمیت را ملتها از راه انتخابات تمثیل میکنند.

در جهان معاصر در شمار زیادی از کشورها شاهان، ملکه ها، روسای جمهور و یا رهبری دسته جمعی بر اساس اراده مردم با نظر داشت به قوانین مشخص، نماینده گی از حاکمیت مینمایند، اما با وصف آن امروز در شماری از کشورهای جهان شاهان مطلق العنان و سران دولتی دیده میشوند که خلاف اراده مردم به زور برچه اختیار حاکمیت دولت را به کف دارند و برای اراده ملت به هیچ ارزشی قابل نیستند، به جای مردم خودشان را منبع اصلی حاکمیت دولت میندارند.

همانسان که درجایی از این نوشته به آن اشاره رفت دانشمندان برای تثبیت و شناسایی هویت هر دولت مشخص از محل عنصر حاکمیت سود میجویند، با نظر داشت به این اصل اگر رهبری یک دولت مشخص بر تمام اداره ها و موسسات کشوری و لشکری دولت حاکمیت داشته باشد، ملت به حاکمیت او گردن میدهد و در برقراری روابط خارجی خود ازاد باشد، دانشمندان علوم سیاسی این دولت مشخص را دولت ازاد و مستقل مینامند ولی اگر رهبری یک دولت در سراسر کشور حاکمیت نداشته باشد، ملت به حاکمیت رهبری گردن نهد، در این دولت حکومت سراسری حاکم نباشد و اگر حکومتی هم موجود باشد بر بخشی از کشور حکومت مینماید و یا هم رهبری این دولت صادر شده از خارج باشد و از سوی

اجنبیان دستور دریافت میدارد و یا هم روابط خارجی دولت زیر نظر اجنبیان تنظیم میشوند در این صورت دولت بلاثر نبود حاکمیت شرایط دولت ازاد و مستقل را تکمیل کرده نمیتواند و دولت ازاد و مستقل گفته نمیشود.

نتیجه:

پس از این بحث دراز و گاهی هم تکراری نخستین پرسشی که در ذهنم خطور میکند این خواهد بود که دولت افغانستان از جمله چهار عنصر سازنده دولت کدام آن را نگهداشته و کدام آن را از دست داده است.

اگر ما به نظر دانشمندان علوم سیاسی نگاه کنیم پس از کودتای ۱۹۷۸م دولت افغانستان از جمله چهار عنصر سازنده چون: جغرافیا مردم، حاکمیت و حکومت تنها دو عنصر جغرافیای مشخص و ملت مشخص را نگه داشته، حکومت و حاکمیت را از دست داده است، زیرا ما میبینیم که پس از کودتای ثور حکومتهای افغانستان در سراسر قلمرو کشور حاکمیت نداشتند و ندارند و از سوی دیگر سران دولتی در امور داخلی و برقراری روابط خارجی بی صلاحیت بودند و حاکمیت ملی را تمثیل کرده نتوانستند.

مداخله های خارجی و یا خارجیان دخیل در قضایا به ویژه همسایه گان ما و گروههای جنگی تحمیل شده از سوی آنها حیثیت این دو عنصر سازنده دولت را در کشور ما مخدوش و نابود ساختند.

اکثر دو عنصر مهم دولت ما - حکومت شخص و حاکمیت دولت- از بین رفته میتوانند، آیا دو عنصر دیگر دولت، جغرافیای مشخص سیاسی و ملت مشخص افغان- با خطر نابودی رو به رو شده نمیتواند؟ آیا در داخل و خارج دسایسی برای نابودی و از بین بردن این دو مشخصه تا حال به جا مانده دولت افغانی در جریان نیست؟

به نظر من در شرایط امروزی جغرافیای سیاسی افغانستان و هویت ملی افغانها را خطر جدی تهدید مینماید زیرا کشور ما به جای یک دولت آزاد و مستقل، به سطح یک منطقه قبایلی، بی حاکمیت و بی حکومت نزول کرده است و این دولت آزاد امروز شکل یک مستعمره غیر مستقیم را به خود گرفته است.

امروز شماری از کشورهای بیگانه تلاش دارند که بآلوسیه گروههای اجیر خود این مستعمره غیر مستقیم را به مستعمره مستقیم مبدل سازند و یا هم جز خاک خود نمایند، افغانها از این گونه تلاشها آگاهی دارند.

چنانکه دیده میشود امروز افغانها اختیاری ندارند تا درباره مسایل سیاسی کشور خود باندیشند، قدرت سیاسی در دست بیگانهگان قرار دارد اما با انهم موقعیت ستراتیژیک افغانستان و ترکیب قومی آن، این کشور را در بین همسایهگان آن زنده نگه خواهد داشت.

سزاوار به گفتن است که موقعیت ستراتیژیک افغانستان، در سول تاریخ این کشور و مردم آن را با دشواریهای گوناگون رو به رو ساخته است، اما خوشبختانه همین موقعیت ستراتیژیک و ترکیب قومی این کشور را از فرو پاشی نجات میدهد. موقعیت ستراتیژیک و ترکیب قومی ویژه افغانستان به هیچ یک از همسایهگان این کشور اجازه نمیدهد که این کشور را از خود سازد و هضم نماید.

اقوام ساکن در افغانستان با تمام همسایهگان خود مشترکات اتنیکی دارند، اگر یکی از همسایهگان رو به رو میشود و به این کشور متجاوز موقع نمیدهند که موازنه نیروها را در منطقه در هم و برهم نماید این بست نظامی حاکم بر کشور ما گراه این واقعیت است.

اگر گروه مورد حمایت و اجیر یکی از همسایهگان ما بر سراسر کشور مسلط شود، این تسلط صلح سراسری و امنیت را در کشور برقرار ساخته نمیتواند و زمینههای بازسازی و انکشاف را برای مردم و کشور فراهم آورده نمیتواند و لا بد این گروه با

مقاومت گروه‌های دیگر و شماری از همسایه‌گان افغانستان مواجه خواهد بود و دولت افغانستان کماکان از حکومت مشخص ماند.

در این جا از افغانهای متعصب پرسیده میشود که آیا آنها خواهان اعاده دو عنصر مهم ساختار دولتی - حکومت مشخص و حاکمیت - استند و یا این که تاهنوز به تعصبات قومی، زبانی، گروهی و مذهبی میبچند.

اگر اینها الفبای سیاست را خوانده باشند از داعیه اعاده دو عنصر مهم ساختار دولتی کشور پشتیبانی خواهند نمود و به این مساله نیز پی خواهند برد که کشور ما در آینده با دشواریهای زیاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی رو به رو خواهد بود که مساله تباری و تیره پی در برابر آن بسیار کوچکتر جلوه خواهد کرد.

اگر اینها اهمیت اعاده این دو عنصر مهم را درک نتوانستند در آن صورت از بارگاه خداوند (ج) برای شان طلب هدایت میکنم. اینان باید خود را از این واقعیت آگاه بسازند که هویت باشنده‌گان هر دولت مشخص با نام همان دولت بسته‌گی دارد. اگر اتنیکی در افغانستان به نام پشتون ملیت میسازد، سرزمین این ملت پشتونخوا یا پشتونستان خواهد بود و اگر این کار را در پیوند با نامهای ازبک، ترکمن، تاجک، هزاره و بلوچ مینمایند، سرزمینهای شان بایستی، ازبکستان، ترکمنستان، تاجکستان، هزارستان و بلوچستان باشند و اگر گروهی این کار را به نام اسلام مینماید، سرزمین شان اسلامستان خواهد شد، پس در این صورت نیازی به وجود افغانستان دیده نمیشود.

ما باید بدانیم که پشتون، تاجک، هزاره، ازبک، ترکمن و بلوچ اقوام دیگر ساکن در کشور ما حیثیت ملتهای جداگانه پی راندارند. همه گروه‌هه‌های اتنیکی اند و در داخل کشور ما تنها ملتی زنده‌گی میکند که نامش افغان است و دولت این ملت را افغانستان گویند.

اگر یکی از گروه‌های تنبکی و قومی و یا فرد و افرادی از این اتنیکها با نامهای افغان و افغانستان حساسیت دارند، لطفاً به اتنیکهای خود - ساکن در کشورهای همجوار، تشریف ببرند و افغانها را بگذارند تا در باره آماده دو عنصر مهم ساختار دولتی - حکومت و حاکمیت - مبارزه کنند.

اگر افغانها از ته دل خواستار افغانستان باشند، در آن صورت وظیفه ملی و اسلامی آنان خواهد بود که به حیث افغان پهلوی هم قرار گیرند و برای اعاده دو عنصر مهم ساختار دولتی کشور خود کار مشترک نمایند و اگر چنین نمیکنند گفته زیرین یکی از دانشمندان علوم سیاسی را فراموش نکنند:

((اگر دولتی داشته‌ی به پایش ایستاده، تو هم به پاخواهی ایست و اگر دولتت فرو ریزد تو هم هم‌رایش فرو خواهی ریخت.))

جوانان ما از رخداهای جهانی بیشتر آگاهی داشتند اما از جامعه خود بیخبر بودند

داوینا د (وفا) جریدی په (۱-۴) مه گڼه کې د (۱۳۷۶ل) کال د سلواغې میاشتي پر (۱۱) مه نېټه خپره شوې ده.

ساعت یازده روز پانزده فبروری سال (۱۹۹۸) میلادی، پروفیسو عبدالرسول امین رییس اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد، در کتابخانه اتحادیه به شماری از افغانها پیرامون مسله افغانستان سخنرانی نمود. من در این جلسه سخنرانی طویل نمودم، که نکات عمده این سخنرانی را در اینجا به گزینش میگیریم: -

جوانان شامل در پوهنتون ها و موسسات آموزشی کشور ما از انقلاب فرانسه، انقلاب اکتوبر روسیه و بسی است رخدادهای تاریخی جهان آگاهی داشتند، ولی متاسفانه از کشور خود و از جامعه خود و از جوامع ممالک همسایه خود بی اطلاع بودند. در سالهای پسین جمهوری سردار محمد داود شماری از استادان پوهنتون کابل بران شدند تا افغانستان شناسی را بحیث مضمون در نصاب آموزشی پوهنتون گنجانند. - در باره جامعه و فرهنگ ما پژوهش های فراوان صورت گرفته اند. من این پژوهش ها را به سه دسته بخش بندی میکنم:

نخست: پژوهش‌ها و کارکرد‌های دانشمندان افغانی ما که بیشتر به تشریح رخدادها، پدیده‌ها و مسایل پرداخته‌اند، جنبه تحلیلی آن به اساس میتود‌های معاصر کمزور و کم‌رنگ جلوه میکنند.

دوم: پژوهش‌ها و تحلیل‌های کمونست‌ها که به همه چیز از دیدگاه مارکسیزم و لیننیزم نگرسته‌اند.

سوم: پژوهش‌ها و نبشته‌های غربیان که تنک مابه‌گی از ویژگیهای برجسته آن بشمار میرود.

– در اجلاس اصفهان در پیشکای همه شاملان - که سران شماری از تنظیمها نیز در ان شرکت داشت – گفتم بایستی اعتراف کرد، متأسفانه ما از جامعه و از مسایل روانی جامعه خود، اطلاع نداشتیم، آگاهی‌های سران تنظیمها و کارکنان شان از ساختار جامعه ما و روان مردم آن در سطح نازل قرار داشت.

– جامعه ما خود کتاب بس بزرگ است، من خود به این کتاب باورمندم، آنچه من در باره جامعه خود میدانم این است که: جامعه ما یک جامعه مسلمان است، ملت ما اسلام و ارزشهای آن را از ته دل پذیرفته است، افغانها به کسی اجازه نمیدهند که به ایشان درس اسلام بدهند و یا هم حکومت اسلامی را به آنها سفارش نماید. جامعه ما ساختار ویژه اتنیکی و قومی، ارزشهای ملی و روان خاص دارد. همسان با ارزشهای ملی و روانی مردم ما، دیکتاتوری، تحمیل، زورگویی و بیگانه پرستی در جامعه افغانی چلش ندارد.

مردم ما با تسلط بیگانه‌گان حساسیت نشان میدهند، از اجیران و دست‌نشانندگان بیگانه سخت نفرت دارند.

– کشور ما موقعیت استراتژیک دارد، همین موقعیت ویژه در طول تاریخ درد سرهای به مردم ما بار آورده است و بارها شهرها و روستاهای ما در عایله‌های گوناگون ویران شده است، اما همین موقعیت و ساختار اتنیکی آن کشور ما را تا هنوز زنده نیز نگهداشته است.

– با نظر داشت به ساختار اتنیکی و موقعیت جغرافی این کشور هیچ یک از همسایه‌گان ما نمیتواند حکومت دست نشانده خود را در سراسر افغانستان مستقر سازد. در کشور ما تنها حکومت دوست میتواند صلح سراسری را در افغانستان مستقر سازد. در این جا باید به صراحت بگویم که حکومت دوست حکومتی است که منافع کشور خود و مردم خود را قربانی منافع دیگران نمی‌کند. با نظر داشت به منافع ملی خود منافع دیگران را نیز از نظر دور نمیدارد و روابط کشور خود را با کشورهای همجوار و جهان همگون با موازین بین‌المللی استوار میسازد. نباید فراموش کرد که شبکه‌های جاسوسی کشورهای ذیدخل در قضایای افغانستان انانی را دوست میپندارند، که حلقه بگوش‌شان باشد و پول از ایشان میگردند، در فرهنگ سیاسی اشخاص و گروه‌های ازین قماش را اجیر و دستگیر و دست نشانده مینامند نه دوست.

پس از کودتای هفت ثور ۱۳۵۷ ه.ش در کشور ما ارزشهای ملی زیر پا شده اند و روند رخدادهای سیاسی شکل را به خود گرفت که هم در داخل کشور و هم خارج از آن اجیران گردانندگان چرخ سیاست شدند و برای مداخله‌های گوناگون اجنبیان زمینه‌های فراهم آمد که متأسفانه تا امروز اشکال مختلف ادامه دارد.

- گروه‌های تنظیمی و جنگجویان حاکم در کشور از سوی دیگران رهنمایی میشوند و از خارجیان دستور میگیرند، در باره افغان و افغانستان نمی‌اندیشند، گروه به نام تیره و تبارش حلقوم پاره میکند، گروه دیگری مسئله منطقه و سمت را به پیش کشیده‌اند و سومی از زبان و آن دیگری از مذهب به دفاع برخاسته است، بدبختانه تمام آنها مسئله افغانستان و افغان را یک سره فراموش نموده‌اند.

- اگر ما خواهان حل مسایل کشور خود استم، بایست از حمله اولتر به افغان و افغانستان باندیشم و همه مسایل کشوری را در چهارجوب ارزشهای ملی طرح سازیم و از خودخواهی‌های بیجا و از نظریات تحمیلی بیگانه بپرهیزم.

- در شرایط کنونی جنگ در کشور ما جنگ شبکه‌های جاسوسی کشورهای ذیدخل است و مسئله کشور نزد کشورهای ذیدخل حیثیت سیاسی را به خود نگرفته است، بلکه حیثیت نظامی دارد، اگر دوسیه‌های مسئله افغانستان از شبکه‌های جاسوسی نظامی این کشورها گرفته شود و به وزارت‌های خارجه این کشورها تحویل داده شود در آن صورت مسئله کشور ما مسیر اصلی سیاسی خود را در میابد و حتماً حل سیاسی برایش دریافت میشود.

په افغانستان کې دې داسې يو ملي او اسلامي حکومت راشي، چې د ټولو افغانانو عزت او حيثيت په کې خوندي وي

دا وينا د (وفا) جريدې په (۲۸) مه كڼه كې د (۱۳۷۱ل) كال د جدي مياشتې پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

د پاکستان د اسلامي جمهوريت د سرحدي صوبې وزير اعلى ميرافضل خان د (۱۹۹۲م) كال د دېسمبر پر اوولسمه نېټه، د پنجشنبې پر ورځ تر غرمې وروسته په دريو بجو د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولني د مشرتابه له هيت او د افغانستان د پوهنتونونو د استادانو د اتحاديې له ځينو استادانو سره د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولني په مقررې وليدل. په دې ليدنه كتنه كې د افغاني مهاجرينو كمېشنر بساغلي رستم شاه مومند هم حاضر و. بساغلي وزير اعلى ته د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولني مشر پروفيسور عبدالرسول امين هركلي ووايه او بيا وزير اعلى د پروفيسور امين په ملكرتيا د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولني ټولې څانگې وليدلې او د ټولني د نشراتو عرفه يې وكتله. بيا بساغلي ميرافضل خان د افغاني پوهانو په هغه غونډه كې برخه واخيسته، چې د ليكوالو ټولني په كتابخانه كې جوړه شوې وه.

د غونډې په پیل کې پروفیسور امین وزیر اعلیٰ او دده ملګرو ته ښه راغلاست ووايه. پروفیسور امین وزیر اعلیٰ ته په خطاب کې زیاته کړه: خوشاله یم چې نن تاسې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني د مشرتابه د هئیت او د افغانستان د پوهنتونونو د استادانو په منع کې ګورم. دا چې په افغانستان څه ډول حالات راغلل او اوس په هغه غمخېلي هېواد کې څه تېرېږي، موږ او تاسو ټول ښه پرې پوهېږو. د افغانستان مظلوم او قهرمان ولس د دغو ناوړه حالاتو له امله مهاجرت ته مجبور شو، دلته د پاکستان حکومت او په تېره د صوبه سرحد خلکو او حکومت چې له مهاجرو سره کومې مرستې کړې دي، هغه د ډېرې ستاینې او مننې وړ دي. موږ خوشاله وو چې په کابل کې د نجیب د رژیم تر سقوط وروسته، به افغان خپلو کورونو ته ستانه شي، زموږ تعلیم یافته او متخصصین به بېرته خپل هېواد ته لاړ شي او له خپلو نورو افغانانو وروڼو سره به په شریکه خپل وړان و یچار هېواد بېرته له سره اباد کړي. مګر موږ تاسو ټولو ولیدل چې په عمل کې هغسې ونه شول او په مقابل کې حالاتو ډېر زیات تعلیم یافته، استادان، منورین او نور مهاجرت ته اړ کړل. اوس دا خلک اکثره، په پېښور کې دي، دوی ماشومان او تورسري لري، خو د ژوند وسایل ورسره نه شته. د کار شرایط د پنخوا په نسبت ډېر محدود شوي دي، موږ هیله لرو، چې د دغو خلکو حال ته یوه توجه وشي.

افغانستان په څلور لارې کې؛ د هغه علتونه او علاجونه

دا وينا د (وفا) جريدې په (۲۸) مه كڼه كې د (۱۳۷۱ل) كال د جدي مياشتې پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

د باندنيو چارو وزارت پخواني جنرال سكرتر عبدالستار خان، گرانو حاضرينو، برخوالو، مېرمنو او ښاغلو السلام عليكم!

د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولني غړو ته د ډېرې خوښۍ او وياړ ځای دی چې تاسو د سيمينار درنو برخوالو ته د زړه له کومې ښه راغلاست وايي. په حقيقت کې ستاسو راتگ دې سيمينار ته د افغانستان د اوسني بحران د ژر تر ژره حل کېدو سره ستاسو ژوره مينه ښايي.

زه نه غواړم چې تاسو ته دا وعظ وکړم چې څه شي افغانستان دې اوسني حيرانوونکو خنډونو سره مخ کړی دی او يا هم د انسان په لاس د وژنې، وړانکارۍ او درې وړې کولو د جوړې کرل شوې وبا څخه د افغانستان د خلاصون موثره نسخه کومه ده؟

يقيناً چې دا مسوليت به دواړو دښمنانو او دوستانو ته په يوه اندازه متوجه وي، که دښمنانو هغه ارامه افغانستان په دوزخ بدل کړ، نو دوستانو هم د سولې او بيا جوړونې په برخه کې افغانانو ته په ټينگه لاس ور نه کړ. لکه چې

تاسو ټول پوهېړئ اوسنی سیمینار د وران افغانستان او د هغه په تپه ولاړې ستونزې په ارتباط جوړ شوی دی، ټولو تېرو خواشینوونکو او ناوړو پېښو افغانستان د خپل تاریخ یو حساس پړاو ته رسولی دی چې دا د سیمینار د نامه ((افغانستان د خپل تاریخ په څلور لارې کې - علتونه او د حل لارې یې)) څخه هم په ډاگه څرگندېږي، دا عنوان په خپله د ننني افغانستان رښتونی او ډېر خواشینوونکی تصویر انځوروي، همدغه دلیل دی چې تاسو پوهان، منورین او د افغانستان د پرمختیاوو متخصصین رابلل شوي یاست، چې د دې ستونزې علتونه رابرسېره او د افغاني ټولني د جاري کښالي د علاج په هکله چې د عاجل، ژر او سوله ییز حل غوښتونکي دي، خپل عالمانه نظریات وړاندې کړي.

په حقیقت کې د ملګرو ملتونو د سولې پلان افغانانو ته د هیلو یو څرک و، چې د هغه په مرسته یې د تونل په پای کې یوه رڼا لیدله، خو ځینو د ناوړه کتو په خاطر هغه پروګرام سبوتاژ کړ او وروسته یې د پېښور د تړون پر بنسټ یوه موقتي اداره پر افغانستان وټپله چې د افغانستان په پلازمېنه کې د نورو وینې توپېدنو، وړانکارۍ او د بېګناه خلکو په ډله ییزې وژنې تمامه شوه، وروستی جګړې د پېښور د ۱۹۹۲ کال د اپریل د ۲۴ مې نېټې تړون یوه بله شلډله نتیجه وه، په دې ډول د دغه وران شوي هېواد په جګړې کې رانښکېلول، د هېواد د لا زیاتې وېرې، بې امنۍ، مړینې او وړانیو سره مخ کړ او اوسنی وضع خو د افغانستان د جاري کښالي د لاکرکېچن کېدو نښې نښانې لري. له انساني ضایعاتو برسېره اوس په خپله د یو مستقل افغانستان شته والی هم له خطر سره مخامخ دی. پاکستان، ایران، متحده ایالاتو، اروپایي او عربي هېوادونو، چین او نورو دوستو هېوادونو د افغانستان د عادلانه داعیې څخه چې د شوروي اتحاد په ړنګېدو تمامه شوه، په ګډه ملاتړ وکړ، د ځینو

احصايو پر اساس په دغه جگړه کې ۹ مليارده ډالره خرڅ شوي دي، خود هغې په تناسب افغانستان کې سولې ته بيا هېڅ ډول جدي پاملرنه نه ده شوې. دغه د نړيوالې ټولنې او بيا په ځانگړي ډول يو وخت د افغانستان به قضيې کې د فعالو دخيلو ځواکونو بې تفاوتې د غندنې وړ ده، ځکه چې په زرگونو افغانان مري، په زرگونو بېکوره کېږي او څه په دننه او يا د باندې له خپل هېواد څخه اواره کېږي او دغه په اصطلاح دوستان يوازې د تماشه چيانو په توگه د قدرت پر سر د بزکشی د لوبې ننداره کوي.

په افغانستان بيا په ځانگړي ډول په کابل کې اوسنی خطرناک چاودېدونکی وضعیت د اېډيالوژيک، تحجر تشکيلاتي محدوديتونو، قومي گټو د وفاداريو، له خارج څخه د تحميلولو، د باندنيو پر له پسې لاسوهنو او د نورو د ژوند په بيه د يوې خاصې ډلې د ملاتړ نتيجه ده. تر هغې چې د افغانستان د ستونزې د حل عملي گام نه وي پورته شوی، نو دغه جنگ خپلي هېواد ته به د يو سياسي حل او ثبات راوستل گران کار وي.

زه په دې باور لرم چې تاسو په سيمينار کې گډونکوونکي متخصصين او عالمان به په ايني ډول په ډېره بڼه توگه خپلې هغه نظريې، چې منظور يې د افغانستان د کښالي ژر علاج او د افغانستان د خلکو رنځ ته د پای ټکی ايښودل وي، وړاندې کړئ، خو بېخايه به نه وي، که وييل شي چې د دغې غملرلې ستونزې دوام به د ټولې سيمې ثبات او امنيت ته داسې وروستي منفي نتايج او گواښ متوجې کړي، چې د تاجکستان پېښې يې د پيل د نمونې په توگه يادولی شو. په دغو لنډو يادونو سره، زه يو ځل بيا تاسو عبدالستار خان ته چې په سيمينار کې د گډون لپاره مو زموږ غوښتنه ومنله او نورو ټولو برخوالو ته په سيمينار کې د گډون کولو له امله کور ودانی وایم.

اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد موسسه ایست ازاد و بیطرف و علاقمند به مسایل افغانستان

دا وینا د (وفا) جریدې په (۳۵) مه کڼه کې د (۱۳۷۲ل) کال د زمري میاشتې پر (۱۴) مه نېټه خپره شوې ده.

بتاریخ اول اګست سال ۲۰۰۳ عیسوی اعضای اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد با شاغلی مفتی محمد عباس وزیر اعلی صوبه سرحد ملاقات تعرفی کرد. در این نشست افزون از اعضا و هیئت رهبری اتحادیه شاغلی رستم شاه مومند کمیشنر مهاجرین افغان در پشاور نیز حضور داشت. در آغاز مجلس پروفیسور رسول امین در باره اهداف و ماهیت اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد سخنرانی کرده گفت:

اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد موسسه ایست ازاد و بیطرف و علاقه مند به کشور خود. اتحادیه ما از مسایل دموکراسی، ازادی و حقوق بشر در افغانستان دفاع میکند، طرفدار حل مسایل افغانستان از راههای پسندیده و ملی مردم افغانستان بوده و خواهان حکومت در افغانستان است، که مشروعیت داشته باشد و ملت به آن اتفاق کند. اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد به مسایل افغانستان از دیدگاههای ملی و وطنی مینگرد و خواهان شمول همه اقوام و قبایل افغانستان در تعیین سرنوشت کشور است.

پروفیسور امین در ارتباط با وضع جاری افغانستان بحث کوتاه نمود و بر ابعاد گوناگون مسله افغانستان و دشواری های فعلی کشور روشنی انداخت، پروفیسور امین ضمن گفتارش افزود: کشور های که در دوران جهاد با افغانها همکاری نموده اند، افغانها از آن اظهار سپاس میدارد ولی افغانها هیچگاهی به آنها اجازه نخواهد داد که در امور داخلی ما مداخله نمایند، اگر ما خود از برادران همسایه خود خواستیم که ما در این و آن مساله همکاری نمایند و یا با ما مشوره بدهید، در ان صورت توقع است با ما معاونت نمایند، زیرا افغانستان در پانزده سال جنگ همه چیزی خود را از دست داده است، در اغیر آن هیچ کسی حق نخواهد داشت در امور داخلی افغانها مداخله کنند. و یا گروههای را برای تامین اهداف خود در افغانستان استخدام نمایند. ما معتقد است که کشوری ما، کشور جرگه ها و تابع سنت های دیرین خود است، سنت های که حیثیت حقوقی و قانونی دارد و با روان مردم افغانستان سازگار است. کشورهای دوست ما و همسایه گان ما و کشورهای که در دوران جهاد با ما همکاری نموده اند، بایست از ساختار روانی و اجتماعی مردم افغانستان آگاهی کامل داشته باشد و نه گذارند هر آنچه دل آنها میخواهد ان را در کشور ما و ملت ما تحمیل نمایند. آنها باید از روحیه بیگانه زدایی و ازاد منشی افغانها در طول تاریخ اطلاع کامل داشته باشند و بفهمند که نسخه های فرستاده شده از خارج در کشور ما چلش ندارند. و در پایان مجلس پروفیسور عبدالرسول امین نشرات اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد را به گونه تحفه به شاغلی وزیر اعلی تقدیم کرد.

د لوی احمدشاه بابا سیمینار ته د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني پیغام

دا وینا د (وفا) جریدې په (۶۳) مه کڼه کې د (۱۳۷۲ل) کال د وري میاشتې
پر (۱۳) مه نېټه خپره شوې ده.

بسم الله الرحمن الرحيم

ډېرو گرانو پوهانو مشرانو او څلمیانو السلام علیکم!

د (وفا) لپاره لوی ویاړ دی چې د خلیل ولسي ادبي جرگې درنو مشرانو ماته
بلنه راکړه، چې د لوی احمدشاه بابا د دوه سوه او شلم تلین د نمانځني په
پرتمینه غونډه کې تاسو پوهانو ته، د خلیل ولسي ادبي جرگې ته او گرانو
اورېدونکو ته د ازاد افغانستان د لیکوالو د ټولني (وفا) د مشر په توگه خپل
پیغام واوروم.

څو میاشتي مخکې د خلیل ولسي ادبي جرگې مشر ښاغلي سید صابر شاه د
وفا دفتر ته تشریف راوړ او د لوی احمدشاه بابا د دوه سوه او شلم تلین پر
نمانځنو یې خبرې وکړې. د لوی احمدشاه بابا د نمانځني پر اورېدو زما په
ذهن کې د نومیالیو افغانانو کارنامې او د دې حوزې پورې تړلې د افغانانو
مشرانو ټولې صحني راغلي. له ځان سره مې وویل که د افغانانو د برم د
تخریب لپاره هڅې روانې دي، نو د لوی همت خلک هم شته چې هغوی د
خپل قام مشران نه هېروي او د قام د تعمیر لپاره یې ملا تړلې ده. زه د ازاد
افغانستان د لیکوالو د ټولني د ټولو کارکوونکو په استازي د خلیل ولسي

ادبي جرگې ټولو غړو ته کور ودانی وایم چې هغوی د تاریخ په دې حساسه مرحله کې د لوی احمدشاه بابا نمانځنه کوي او د افغان ملت د یو لوی شخصیت د نمانځنې لپاره یې دلته نامتو پوهان رابولي دي. زه نه د تاریخ شاگرد یم او نه دا لنډ پیغام ماته دا اجازه راکوي چې د لوی احمدشاه بابا پر ټولو اړخونو دې رڼا واچوم، بلکې زه دغه کار رابلل شویو غښتلو پوهانو ته پرېږدم. سره له دې چې لوی شخصیتونه په یو خاص کور، قوم او وطن کې پیدا کېږي، لکن دا لوی شخصیتونه د یو کور، قام او وطن څخه ډېر لوی دي، محدودیت نه مني، بلکې دغه ټول شخصیتونه د ټولو ولسونو او یا د ټول انسانیت میراث دی. زما په نظر لوی احمدشاه بابا هم لوی شخصیت دی او هغه د افغانانو برسېره د دې منطقي د ټولو قومونو د ویاړ ډک گله میراث دی. هر لوی شخصیت د مشخصو عواملو زېږنده ده. زه غواړم چې په ډېر لنډ ډول د لوی احمدشاه په کورنۍ، د ده پر قابلیت، دده پر شخصیت او سیاست او له وطن سره په مینې خبرې وکړم.

لکه چې وایي هره ټولنه خپل ځانگړي خصوصیات لري او همدا شان د افغاني ټولني ځانگړي خصوصیات د دې ټولني د اجتماعي روحیاتو له اړیکو سره ژورې اړیکې لري. زموږ په افغاني ټولنه کې کښته او پورته هراړشي وجود لري او زموږ د ټولني هر فرد د دغه هراړشي په چوکاټ کې ارزښتي کېږي. هر څوک دا پوښتنه کوي چې دغه فرد د کومې کورنۍ او له کومې قبيلې سره اړتیا لري او د دغه فرد حیثیت په دې پېژندل کېږي چې د هغه کورنۍ په قبيله کې او د هغه قبيله په ټولو افغانانو کې څه حیثیت لري؟

وايي، چا چې هوجره او جرگه نه وي لیدلي، هغه په قومي مسلو ډېر لږ پوهېږي. په پښتني معاشره کې هوجره د انساني روابطو د اوږد څنډېر واقعي کړۍ ده او هوجره د یو پښتون د معاشرتي ژوند لپاره اساسي موسسه گڼل

کېږي. په قوم کې د منل شوي مشر هوجرې ته هر ډول خلک راځي او هغه په خپله هوجره کې د ځان د پاسه، د ځان د لاندې او د ځان برابر خپل او پردي کوري او همدغه هوجره د خبرو، مرکو او جرگو او په بل عبارت د معاشرتي ژوند د زده کړې مدرسه ده. که موږ غواړو چې په دې پوه شو، چې ځلمی احمدخان څنگه د لوی احمدشاه لور مقام ته ورسېده، نو موږ باید چې د هغه لوی شخصیت د هغه د کورنۍ د چاپېریال په ارتباط وگورو. په ۱۷۲۲ کال کې د احمد خان پښتنو د ابدالي قبیلې د د یوې څانگې د مشر سدو خان په تېر کې زېږېدلی دی او د ابدالي قبیلې چې وروسته یې په دراني قبيله شهرت وموند، تل د سدوزو کهول ته د مشرې کورنۍ په نظر کتل.

په اتلسمه پېړۍ کې د ابدالي قبیلې لوی شمېر د هرات په لویدیزه سیمه کې مېشت وو او د دې پېړۍ په دویمه لسيزه کې د احمدخان ورنیکه عبدالله خان سدوزی د ابداليانو د سیاسي قدرت په خاطر د ایران د صفویانو او د غزي قبیلې د هوتکو سره جگړې پیل کړې وې، چې وروسته دغې مبارزې ته د عبدالله خان زوی دولت خان، وروسته د دولت زوی زمان خان او د زمان خان تر مړینې وروسته د هغه زامنو ذوالفقار خان او احمدخان دوام ورکړ.

داسې ښکاري چې د سیاسي اهمیت په لحاظ د احمدخان په وخت د دوی کورنۍ د قبیلې د مشرتابه له مقام څخه د پاچاهۍ مقام ته پورته شوې وه. طبعي خبره ده چې زیږک احمدخان په دربار کې د خپلو نیکونو کارنامې اوږدې او دلته د ایران د صفویانو، د هوتکو، ماورالنهر د اوزبکو او هند د مغلو په سیاسي او نظامي اړخونو بحثونه کېدل او د ابداليانو د راتلونکي د سیاسي قدرت د ټینګېدو لپاره پلانونه جوړېدل. همدا شان په اتلسمه پېړۍ کې د هرات سیمې په سیاسي او ستراتیژیک لحاظ ډېر اهمیت درلود، د هوتکو او صفویانو لشکرې هم په دې سیمه کې تېرېدلې راتېرېدلې او په دې

پراخه زرخیږه سیمه پښتانه، پارسي وانان، بلوڅ، شیعہ او سنيان او نور قومونه گډه مېشت وو. په نتیجه کې د کورنۍ درباري حیثیت او د مختلفه قومونو او شیعہ گانو سره گډه ژوند د احمدخان څخه یو داسې شخصیت جوړ کړ چې د زلمیتوب د ابتدا څخه هغه پاچاهي خوبونه درلودل او د هغه په وجود کې د قومي، ژبني او سیمه ییزو تعصباتو او تبعیض نښې نښانې نه لیدل کېدلې.

پر ۱۷۳۷ کال نادر افشار ذوالفقار خان او احمد خان د میر حسین هوتک د بند څخه راخلاص کړل او په کندهار کې د جیل څخه د راخلاصېدو څخه وروسته نادر افشار دغه دواړو وروڼو ته منصبونه ورکړل. په دې وخت کې احمدخان تنکی زلمی و او د ځینو تاریخ پوهانو په قول د احمدخان عمر شپاړس کاله و. نادر افشار د احمد خان د طبیعي قابلیت ډېر توصیف کاوه او هغه احمد خان د خپل باډي کار د منصبدار یا افسر وټاکه او دغه زیرک زلمی د خداداد لیاقت په برکت هر څه به ډېره ښه وجه سرته رسول او د ځینو تاریخ پوهانو په قول احمد خان په یوویشت کلنۍ د یو مدبر جنرال په صفت د پښتنو د پوځ مشر شو. احمد خان د نادر افشار سره یوځای د هندوستان په جگړو کې برخه واخیسته او هغه ته د هندوستان د مغلي دربار ضعیف په خپله څرگند شو.

په کال ۱۷۴۷ کې د نادر افشار د وژني نه وروسته د پښتنو، بلوڅو او ازبکو د جنرال په حیث کندهار ته راستون شو او د افغانستان خلکو ته یې د یو ازاد او خپلواک افغانستان وړاندیز وکړ. سره له دې چې احمدخان د سدوخان د مشهورې کورنۍ پورې اړه درلوده، د دربار په سیایات ښه پوهېده. په عسکري چارو کې یې له هر چا څخه زیات مهارت درلود. کندهار ته د یو منظم پوځ سره راغلی و. د نادر افشار د خزاني ډېره برخه ورسره وه. خو بیا

هم احمدخان په زور باندې د حکومت د نیولو پر ځای د افغانانو لویې جرګې ته هر څه وسپارل. زیرک زلمی احمد خان په دې پوهېده چې افغانان د زور کلي نه مني او که چېرې هغه د زور څخه کار واخلي، نو په ازادۍ مین افغانان د هغه په مقابل کې راپورته کېږي. افغانستان د جرګو وطن دی او احمدخان د افغانانو د رسم و رواج سره سم د جرګې پر پکړه غوره وگڼله.

سره له دې چې د افغانستان په دې نازکه مرحله کې ځینو خلکو هغه د بارکزو په مقابل کې د زور څخه کار اخیستو ته وهڅاوه، د الفنسټون په قول احمد خان به تل خپلو ملګرو ته ویل چې ((زه دې ته حاضر نه یم چې په خپلو وطنوالو باندې کوم مصیبت راولم)). په کال ۱۷۴۷ د اکتوبر په میاشت کې د کندهار په شیر سرخ نومي ځای کې د پښتنو، بلوڅو، قزلباشو، هزاره وو، ازبکو د مشرانو لویه جرګه راټوله شوه او د نهه ورځو د تودو او اوږدو بحثونو په نتیجه کې پیر سید صابر شاه زلمی احمدخان د احمدشاه په نوم د افغانستان پاچا اعلان کړ، چې د تاریخ پوهانو په قول په دې وخت کې احمدشاه پنځه ویشت کلن و.

احمدشاه د افغانستان سیاسي، عسکري، اقتصادي او اداري سمون ته ملا وتړله. ده د حکومت کولو چارې په مشوره او جرګه سرته رسولې، د مختلفه قومونو مشرانو ته یې لوړ منصبونه ورکړل، د هر قوم مشر په خپلو داخلي چارو کې ازادې درلوده او په واقعیت کې احمدشاه په مساوي خلکو کې د لومړي شخص حیثیت درلود چې په نتیجه کې د احمدشاه د کورنۍ حیثیت، د هغه فطري قابلیت، د قوم په روحیه پوهېدنې، د خلکو په مشوره او ملاتړ خپل سیاسي او عسکري چارو ته پراختیا ورکونې، د یو پوځ صوفي مسلمان افاقی نظر او د قوم او وطن سره د ژورې مینې په وجه زلمی احمد خان،

احمدشاه شو، د احمد شاه نه لوی احمدشاه او د لوی احمدشاه څخه د
احمدشاه باب لور مقام ته ورسېد.

zia_2zia@yahoo.com

افغانستان برای عملی شدن و موفقیت طرح پلان صلح ملل متحد آماده گردیده است

دا وینا د (وفا) جریډې په (۶۶) مه کڼه کې د (۱۳۷۲ل) کال د میزان میاشتې پر (۳) مه نېټه خپره شوې ده.

(فلکس ارمکورا) نماینده خاص ملل متحد برای ارزیابی وضع حقوق بشر در افغانستان به هیئت معیتی اش به تاریخ ۱۷ سپتمبر سال (۱۹۹۳) میلادی با عده از افغانان در مقر اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد ملاقات نمود. در این مجلس منورین، تعلیمیافته گان، مشران قومی و علمای افغان اشتراک نموده بود، قبل از آغاز مجلس پروفیسور عبدالرسول امین رئیس اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد شاملین مجلس را به پروفیسور ارمکورا و همراهنش معرفی کرد.

پس از معرفی شاملین مجلس و سخنان خوش امید پروفیسور امین فلکس ارامکورا نخست همراهنشان را به حاضرین معرفی داشت و به ادامه آن افزود: من از پروفیسور عبدالرسول امین اظهار سپاس و قدردانی مینمایم، که زمینه ملاقات به منورین، نویسندگان، موسفیدان، مشران قومی و علماء افغانی را برایم مهیا ساخت. من خوشنود هستم، که اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد، منورین، نویسندگان و مشران قومی بادر د را دور خود جمع نموده و با احساس نیک افغانی در باره وطن شان مشغول کار و فعالیت هستند.

در پاسخ به پرسشهای طرح شده پروفیسور فلکس ارامکورا، پروفیسور عبدالرسول امین رییس اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد چنین گفت: به نظر من طرح سابق ملل متحد که در آن زمان از سوی بازی ها سبتوتاژ گردید و زمینه عملی شدن نیافت، علت اش این بود، که بازی ها گمان میکردند تنظیمهای مجاهدین وضع را در افغانستان بهبود خواهد بخشید، و صلح سراسری را تامین خواهد نمود، اما آنها طوریکه حدس میزدند همانسان نشده حکومت نجیب سقوط کرد، تنظیمها به کابل و سایر مناطق افغانستان چیره گشتند اما طی مدت یکسال و نیم وضع از بدتر گردید، افغانها و افغانستان همه هست و بود خود را از دست دادند. اکنون بعضی از تنظیمهای جهادی نیز واقعیتهای موجود و حاکم بر جامع را درک نموده اند و میفهمند که به تنهای کاری از تنظیمها ساخته نیست. آقای حکمتیار ضمن بیانیه شان در مراسم افتتاح پوهنتون کابل گفت: حکومت فعلی افغانستان حکومت نیست، صدراعظم باید استعفی بدهد. تصورات حامیان، تنظیمهای جهادی نیز در مورد افغانستان، و موقف تنظیمها در آن کشور تغیر یافته است. بنا بر دلایل بالای و دهها دلیل دیگر طرح ملل متحد در باره صلح افغانستان اکنون زمینه عملی شدن دارد و ملل متحد باید با در نظر داشت احوال و اوضاع موجود و نافذ در کشور برای عملی ساختن طرح خود با قوت اجرایی و حمایت شورای امنیت و ارد صحنه شود.

پس از سخنان پروفیسور امین بعضی از شرکت کنندهگان چشم دیده های شان را به ارتباط آنچه در افغانستان جریان دارد، با پروفیسور را ارامکورا ارایه کردند و مجلس در فضای صمیمیت ساعت دوی بعد از ظهر ختمه پذیرفت و در اخر پروفیسور ارامکورا از تمام شرکت کننده در مجلس ابراز امتنان و تشکر کرد.

مرکز مطالعات افغانستان گشایش یافت و به کارش آغاز کرد

دا وینا د (ازاد افغانستان) جریدې په (۱) گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د وري یا حمل میاشتي پر (۷) مه نېټه خپره شوې ده.

شام روز ۱۸ حوت سال ۱۳۷۶ هـ.ش مطابق ۹ مارچ ۱۹۹۸ م مرکز مطالعات افغانستان طی محفل در هوتل پرل کانتیننټل پشاور گشوده شد. در این محفل شماری از دانشمندان، استادان، نویسندگان، شاعران، شخصیت های اجتماعی و سیاسی افغان، سردار مهتاب احمدخان وزیر اعلی صوبه سرحد، بناغلی رستم شاه مومند چیف سکرتر حکومت صوبه سرحد و گلزار خان کمیشنر مهاجرین افغان در پیشاور و همینسان شماری از دانشمندان شخصیت های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی پشاور شرکت ورزیده بودند.

پروفیسور عبدالرسول امین رئیس مرکز مطالعات افغانستان بیانیه مفصلی ایراد کرد. پروفیسور امین در بیانیه خود درباره دشواری های حالات غم انگیز امرزین افغانستان و مردم آن گفته های داشت. پس از آن در باره با میان آمدن اتحادیه نویسندگان افغانستان سخن گفت و از موسسات ابراز سپاس نمود که این اتحادیه را طی دوران فعالیت اش تمویل مالی نموده بود. همینسان او نیازمندی ها و اهداف مرکز را بیان داشت و درباره حل مسایل امروزین افغانستان نیز اشاره های داشت. در جای از بیانیه پروفیسور امین

آمده است. اکنون باشنده گان هر کشور پیش از همه پیرامون حق تعیین سرنوشت کشور شان می اندیشند. مردمان کشورهای گوناگون با همسایه گان شان خواهان روابط دوستانه اند، نه اینکه روابط شان متکی با چال بازی و فریب باشند.

پروفسور امین در پایان بیانیه از کشورهای ایران و پاکستان خواست تا در راه استقرار صلح پایدار در افغانستان با افغانها همکاری صادقانه نمایند.

د افغانستان د مطالعاتو مرکز په پرانیستونکي غونډه کې د مرکز د مشر پروفیسور امین وینا

دا وینا د (ازاد افغانستان) جریدې په (۱) گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د وري
یا حمل میاشتي پر (۷) مه نېټه خپره شوې ده.

ډېر محترم جناب سردار افتاب احمدخان د صوبه سرحد وزیر اعلی، درنو
مېلمنو، خویندو او ورنو السلام علیکم!

موږ د ازاد افغانستان د لیکوالو د ټولني (وفا) غړو او مشرتابه لپاره ډېر د
ویار ځای دی چې جناب وزیر اعلی او تاسو ټولو خپل قیمتي وخت د
افغانستان د مطالعاتو د مرکز د پرانیستو د نن ورځې غونډې ته اختصاص کړ.
لازمه ده چې وویو زموږ هېواد د خپل تاریخ د یو ستراتیژیک پړاو څخه
تېرېږي. د ۱۹۷۸م کال د اپریل راپدېخوا موږ افغانان د چپیانو او بیا وروسته
د شوروي ځواکونو او د هغو د پرديو ایديالوژۍ او اشغال په مقابل کې
وجنگېدو. د دې سختو اوږدو کلونو په جریان کې افغانان د کین او بنی افراط
قرباني شول او موږ افغانانو پرته له تراژیديو بل هېڅ ونه لیدل، چې داسې
پېښې د بشر په تاریخ کې ډېرې لږ لیدل شوي دي. د جنگ په کړکېچنو
شرایطو کې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنه (وفا) د ۱۹۸۵م کال د مارچ په
میاشت کې جوړه شوه. دا مهال د افغانانو ستر جهاد روان و. وفا د ډېر
مشکل دوران له غوښتنو سره مخ شو. دا وخت ځینې افغاني روښانفکران له
دیکتاتوری، سیاسي انحصار، بهرني اشغال او تبعیض پر وړاندې ودرېدل. د
کین او بنی اړخ افراطیونو یو ځای د هر ډول اواز د خاموشه او خفه کولو

لپاره مشترکه اجندا درلوده. په داسې سختو او له وپرې څخه ډکو وختونو کې دا د لیکوالو ټولنه وه چې ویې کړای شول، حرفه یي کسان، متخصصان او سکالران د سولې، پلورالیزم، ونډې اخیستنو، دموکراسي، د بشري حقونو او د بیا جوړونې د عالي هدفونو د تحقق لپاره سره راغونډ کړي او د یو ګاه پلاټ فورم لاندې د شخړې بېلابېل اړخونه تر بحث او تحلیل لاندې راوړنسي او د افغاني لاندې د غوټې د خلاصولو لاره ومومي. د دې هدف لپاره د لیکوالو ټولني ګڼ ملي، سیمه ییز او نړیوال سیمینارونه، کنفرانسونه او سمپوزیمونه دایر کړل، دوه - درې میاشتني مجلې Wufa په انګلیسي ژبه، خپلواکي په پښتو او دري ژبو، د وفا اونیزه، په پښتو، دري او انګلیسي کې کتابونه او برشورونه نشرول. له دې سره سره د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني غړو په زیاتو نړیوالو سیمینارونو کې چې په ګڼ شمېر هېوادونو کې دایر شول، ګډون وکړ، له ملګرو ملتونو له استازو، بهرنیو سکالرانو، ژورنالیستانو او ډیپلوماتانو سره یې د افغانستان د وضعې په اړوند د فاکتو او ارقامو په راټولولو کې مرسته وکړه.

د وفا ټول فعالیتونه د یوې بې طرفې، ازادې، غیر انتفاعي او ثبت شوي موسسې په توګه په پخوا کې د امریکې د متحده ایالاتو د NED، د امریکې د متحده ایالاتو د اطلاعاتو د خدماتو د مرکز د USIS، د المان د KAF، د دنمارک د DCA او د پېښور د صوبه سرحد د افغان مهاجرینو د کمپنۍ له خوا په مالي لحاظ تامین شوی دی. اوس NED د کتابونو او بروشورونو د نشر له پروژې سره مرسته کوي، د وفا د ټولو فعالیتونو لپاره مالي مرسته په تدریج سره ودرېدلې ده. د وفا منشور چې د کابل د ګوډاګي رژیم او د شوروي د اشغال پر ضد جوړ و، د جهاد له غوښتنو سره یې سمون درلود. اوس چې شورویان ډېر پخوا تللي دي او د شوروي ګوډاګي رژیم هم سقوط

کړی دی، نو اوس د دغه منشور یوه زیاته برخه زړه شوې ده او نور له موجوده وضعې سره تطابق نه لري، نوې وضعه نوي اهداف رامنځته کوي، څو چې د افغانستان او حتا به پراخه پیمانې په سیمه کې د سترو مسلو او جریاناتو لپاره نوی تفکر ترسره شي. همدا اساسي وجه ده چې وفا باید په نوي نوم یانې د افغانستان د مطالعاتو د مرکز په نامه ونومول شي، څو چې د افغاني ټولني د راتلونکو کلونو د نویو غوښتنو او تقاضو سره سمون ولري. اجازه را کړئ چې د افغانستان د مطالعاتو مرکز اساسي استقامتونو او دندو په اړوند په لنډه توګه څو کلیمې عرض کړم.

اساسي هدف دا دی چې یو داسې مطالعاتي او د ريفرنس مرکز جوړ شي، چې په هغه کې افغاني اکاډميسنان، سکالران، مهران او متخصصان د یو ګاه فلات فورم کې اجنډا لاندې راغونډ شي، څو چې د سولې د وپجاړو ټولنيزو، اقتصادي، فرهنگي او سياسي موسسو او بنيادونو د بیا جوړونې د واقعي دموکراتیک سیستم لپاره - چې په افغاني عنعناتو او دودونو ولاړ وي- کار وکړي. د افغان د مطالعاتي مرکز (م.م.۱) نور ستر استقامتونه دا دي:

- د مختلفو پرمختیايي ساحو او د اکاډمیکو او فرهنگي فعالیتونو د تبادلې لپاره د ټریننگ د تازه اسانتیا رامنځته کول.
- د خپل هېواد او نورې نړۍ د پرمختیاوو په هکله ځوان نسل اګاهي او خبرتیا.
- د افغانستان په اړوند د ملي او نړیوالو سیمینارونو، کنفرانسونو او نورو غونډو انعقاد.
- د افغاني ټولني د بېلابېلو اړخونو په اړوند د ریسرچ د کار سرته رسول.

- په يو مشورتي چوکاټ کې له راتلونکو ضرورتونو سره سم،
پرمختيايي پروگرامونو لپاره په بېلابېلو برخو کې، د کومک
ورکونکو فعاليت.

ډېر محترم وزير اعلي، خوښدو او وروڼو!

تاسو ټول له هغو ډراماتيکو بدلونونو څخه خبر ياست، چې له ساړه جنگ
څخه رامنځته شوي دي. دا بدلونونه د مرکزي اسيا او هغو سره د جوختو
پرتو هېوادونو لپاره پرته له شکه دورنمايي عواقب لري. دا بدلونونه د نړۍ د
دې برخې او همدغه شان د نورو سيمو د سکالرانو او پوهانو لپاره نوې
تقاضاوې او غوښتنې رامنځته کوي.

لومړنۍ مسله چې ورسره مخامخ يو، هغه دا ده چې زموږ د هېوادونو واقعي
ستونزې څه دي؟ هغه به څنگه په هوبنيارۍ سره په کومو لارو او طريقو سره
حل شي؟ کله به د منځنۍ اسيا ولسونه او نور د خپلو هېوادونو پرابلمونه او
مسلي حل کړای شي؟ تر دې وروسته به موږ د دې توان ولرو، چې د هغو د
حل لپاره سم فارمول ومومو. د دې مقصد او هدف لپاره د سيمي
روښانفکران بايد په سمه لاره خپل د پوهې طاقت په کار واچوي. دا اوس د
سکالرانو مسوليت دی، چې په دې پوه شي چې زموږ منفرد کار، ځانگړې او
کله چې ستونزې کومې دي او څنگه کېدلای شي چې د دې ستونزو د حل له
لارې زموږ ملتونه راغونډ کړای شي، هغه قومونه چې لا تراوسه هم په
انفرادي ډول د خپلو ملي هدفونو لپاره د نورو ملي گټې تر پښو لاندې کوي.
په اوسني دوران کې ايډيالوژيکي، فرهنگ يا مذهبي قيودات زاړه او وخت
پرې تېر شوی دی او موږ بايد دې پوهې ته چمتو شو چې نن څه پېښېږي او
سبا ورغ به څه عواقب او حالات رامنځته کېږي؟ موږ په ډېره چټکه

بدلبدونکې نړۍ کې ژوند کوو او د مداخلې، ډامېشن، محکومیت، دیکتاتورې، تبعیض، تفنن او استعمار وخت اوس تېر شوی دی. اوس د هر هېواد خلک تر پخوا څخه زیات د خپل هېواد د سرنوشت د ټاکنې د حق په اړوند فکر مند دي. د بېلابېلو هېوادونو خلک له خپلو ګاونډیانو سره نېک او دوستانه اړیکې غواړي، نه دا چې د تظاهر او د چل او فریب اړیکې وي. دا زموږ د پوهانو لپاره یو تحرک دی چې د ګډو ګټو او ښه والي لپاره خپلې جوړوونکې هلې ځلې په کار واچوي. دغه جوړوونکې هلې ځلې باید زموږ د ټولنو د اصلي اړتیاوو او ټولنیزو سایکالوژۍ سره سمون ولري. ریفورمونه او بدلونونه هر ځای او په ځانګړي ډول زموږ په سیمه کې د پاملرنې وړ دي او د دې لپاره د ټولو هغو کسانو مرسته ضروري ده، څوک چې د سولې، همکارۍ، ترقۍ، سوکالۍ او د ګاونډیانو سره د دوستانه اړیکو مفکورې ته قایل دي.

د مرکزي اسیا د ټولو هېوادونو او نورو لپاره زیات امکانات اوس رامنځته شوي دي. په تېره بیا د سوداګرۍ، ټکنالوژۍ، ښوونې او روزنې او فرهنگ په ډګرونو کې. زه فکر کوم چې د راتلونکې همکارۍ محتوا باید د سولې، دوستانه اړیکو د ټینګښت او د خلکو د ژوند د معیار د پورته کولو پر اساس ولاړه وي. هغه نکات چې په راتلونکې وخت کې به د افغانستان د مطالعاتو مرکز خپل فعالیت ورباندې متمرکز کړي، دا دي:

الف: د سیمې د هېوادونو، د ځمکنۍ تمامیت او ملي حاکمیت پوره احترام.

ب: د مرکزي اسیا د هېوادونو ترمنځ د فرهنګي، ټولنیزو، اقتصادي، تجارتي، تعلیمي او ټکنالوژي همکاريو پراختیا.

ج- همکاري او د یو بل په کورنیو چارو کې عدم مداخله.

د- په یو بل باندې د سیاسي او سیاسي سیستم عدم تحمیل او..

ه: مذهبي، ایډیالوژیکي او فرهنګي عدم تحمیل.

دا به پرځای وي چې د دې یادونه وکړم، چې ګاونډي مسلمان هېوادونه دا دنده او مکلفیت لري، چې په صادقانه توګه له افغانانو سره د دوی په جنګ خپلي هېواد کې د امنیت او سولې په راوستلو کې یې درېغه مرسته وکړي. په افغانستان کې باید سولې ته ارجحیت ورکړل شي، د پاکستان او ایران خلک باید په افغانستان کې د سولې د قوام او ټینګښت لپاره راپورته شي، لکه چې د بهرني اشغال پر ضد زموږ په جهاد کې دغه کار ترسره کړی دی. نو په دې توګه به یو سوله ییز او دوست افغانستان په واقعي ډول خپلې سرحدي پولې د ټولو سره د همکارۍ او دوستانه اړیکو لپاره خلاصې کړي. د افغانستان د مطالعاتو د مرکز د انعقاد په مناسبت په دې غونډه کې ستاسو له ګاونډونو څخه د زړه له کومې مننه کوم.

طالبان باید برای تدویر لویه جرگه و تشکیل حکومت ملی ابتکاری از خود نشان بدهند

دا وینا د (ازاد افغانستان) جریدې په (۶) گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د وږي پر میاشت خپره شوې ده.

جریده ازاد افغانستان به منظور ارزشیايي رخداد های که در یکی دو ماه اخر در افغانستان بوقوع پیوستند و همینسان تحلیل و وضع سیاسی، نظامی کشور در شرایط کنونی، بشماري از شخصیت های سیاسی، اجتماعی افغانستان دعوت داد، تا در این زمینه ها نظر شان را ابراز نمایند.

در گروه دعوت شده: پروفیسور عبدالرسول امین، رئیس مرکز مطالعات افغانستان نیز شرکت کرده بودند.

پروفیسور عبدالرسول امین:

مساله افغانستان را در این برهه زمان ما میتوانیم به دو بخش از هم جدا کنیم، یکی بخش نظامی و دیگری هم بخش سیاسی. چنانکه به همه ما و شما اشکار است پیش از ظهور طالبان در دوران سلطه تنظیم ها در هر ده و روستا، در هر کوچه و بازار و در علاقه داری، ولسوالی بلاخره در همه اطراف و اکناف کشور هزاره ها مرجع قدرت وجود داشت و به اصطلاح قومندان سالاری، تفنگدار سالاری بر تمام کشور حکم میرند.

تحریک طالبان برای از بین بردن این همه مراجع قدرت و اعمال نفوذ و مرکزیت بخشیدن به افغانستان، کارهای انجام داد و به سر رساندن این معمول جز از گزینش نظامی چاره دیگری نداشت. همه ما و شما آگاهی

داریم که ملل متحد، چندین بار برای حل سیاسی قضایای افغانستان طرح‌ها و برنامه‌های را به پیش کشید. اما این همه طرح‌ها و برنامه‌ها عملی نشدند و صد راه عملی شدن آن انانی بودند که قدرت دولتی در اختیار شان بود و به حل نظامی قضیه باورمند بودند. به بیان دیگر آنانکه به جنگ و ستیزه جویی باور دارند آنها جنگ را یگانه وسیله حل قضایا میدانند و زبان دپلوماسی و حل سیاسی قضایا را نمیدانند. همانسان که دوکتور بورگی در سخنان شان به آن اشاره کرد، ظهور طالبان عکس العمل بود، در برابر اعمال ناشایسته، اداره تنظیم‌ها، اکثریت افغانها در بخش نظامی کارکردهای اداره طالبان را تأیید میدارند، و میگویند اگر طالبان در این شرایط مواجهه به شکست شوند افغانستان دچار خانه جنگی مدهشی خواهدگردید. و اما در بخش سیاسی بایستی با توجه و دقت ویژه مسله را ارزشیابی قرارداد. همه افغانها آگاهی دارند که طالبان در آغازین روزهای ظهور شان میگفتند که ما مامور تامین امنیت، گرداوری سلاح‌ها و باز نمودن راهها و شهرها و دفع شر و فساد استیم و پس از ختم ماموریت ما دوباره به مدرسه‌ها میرویم. اما طوریکه در عمل دیده شد، پس از پیشرفتها و زیر تسلط آوردن شهرها طالبان وعده‌های پیشین شان را فراموش کردند، آنها اکنون خود مدعی حکومتداری و حکمرانی استند و دوباره به مدارس نمیروند. اگر شیوه حکومتداری طالبان نیز مانند رژیم‌های پیشین - متکی به ایدیالوژیها چپ و راست - بر اساس اعتماد بر اعضای حزب استوار باشد و اینان نیز همه‌کارها را به طالب بسپارند و از مردم افغانستان و کارمندان دولتی افغانستان کار نگیرند و از صلاحیتهای شان سود نبرند، اینان نیز با مقاومت مردم رو برو میشوند و حتماً روبرو میشوند.

اگر احياناً فکر شود که طالبان از نرمش کار خواهند گرفت. در این صورت پرسش که در ذهن ادمی سربالا میکند این خواهد بود که طالبان شریعت را به حیث سیستم پذیرفته اند، آیا در دایره این سیستم از ادیهای فردی، اجتماعی، سیاسی، آزادی بیان، برنامه های رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همینسان برنامه آموزش و پرورش و تحصیلات عالی دختران و پسران و جوانان گنجایشی دارد، آیا به گروههای سیاسی و نهاد های اجتماعی - فرهنگی اجازه فعالیت ازاد داده خواهد شد؟ بنا بر آن و دشواریها را به مردم و کشور افغانستان ایجاد نکند و از خاک افغانستان برای آموزش تروریستها کار نگیرند.

پروفسور امین:

زمانی روسها بر کشور ما یورش آوردند و افغانها علیه تجاوز شوروی ها با مقاومت آغاز کردند، در آن دوران امریکا یگانه سیاست را که به پیش گرفته بود ضربه زدن به روسها و اضمحلال آنان بود. امریکا برای برآورده سازی این هدف گروههای عرب و عجم را با افغانستان داخل نمود و امریکا با افغانها تا سرحدی جنگ به روسها علاقمندی نشان داد و به حل سیاسی مسئله افغانستان تا هم اکنون علاقه نگرفته است و نه کمکی به آنان نموده است. همین عدم علاقه مندی امریکا - با مسایل سیاسی افغانستان - بود که مسئله افغانستان در اختیار بنیادگراها قرار گرفت، احزاب و گروههای که در پاکستان و ایران ساخته شده بودند برنامه یکی از آنها از روان مردم و ساختار اجتماعی - فرهنگی مردم افغانستان مایه نمیگرفت به همین اساس اشخاص و افرادی مانند اسامه به افغانستان آمدند و جاگزین شدند.

اگر امریکا واقعاً به پهلو های سیاسی مسله افغانستان فکر میکرد و در تشکیل یک حکومت ملی افغانها را یاری میرساند، دشواری های از این ناحیه امروز وجود نمیداشتند. این که امریکه بیدون نظر داشت به روحیه و عنعنه افغانها، خاک افغانستان را هدف ت موشک های خود قرار دارد، موشک پراگنی راه حل قضیه نیست و افغانها با اینگونه حملات موشکی عکس العمل نشان میدهند. افغانها حمله و یورش بیگانه را به کشور شان نمیپذیرند ولو این یورش از سوی هر کشوری باشد. افزون از اسامه، ما دیدم که پس از سقوط کمونستها رژیم های که در افغانستان به وجود آمدند همه شان افراطی بودند، جنگهای عرب و عجم را به کشور ما آوردند و به خاطر منافع بیگانه خون هزاران هزار هموطن ما را ریختاند و گروههای جنگی و اجیر شان را بخاطر جنگ و ادم کشی با اذربایجان و بوسنیا فرستادن. نبود یک سیستم سالم سیاسی اینگونه نا بسامانیها را به بار میآورد. افراد و بنیادگرای منشا تروریزم و قاچاق مواد مخدر است. تنها و تنها یک سیستم سالم سیاسی و پایدار میتواند جلو تروریزم و قاچاق و مواد مخدر را بگیرد.

پروفیسور امین:

اگر ما مسله سیستم و یا نظام آینده افغانستان را مورد بحث قرار میدهم، پرسش در ذهن ما سر بالا میکند که چرا مردم افغانستان خواهان برگشت شاه سابق استند؟ در پاسخ به این پرسش بایستی گفته شود که نظام شاهی خود حیثیت موسسه بی را داشت، و این موسسه بالاتر از مناسبات حزبی، ایدیولوژیکی و مسایل قومی و زبانی بود. همه ساکنان این کشور اگر پشتون بودند یا تاجک، ازبک، هزاره، بلوچ و ترکمن خود را افغان میگفتند و افغانستان خانه مشترک شان بود و در این خانه خودشان را مصون حس میکردند. اما بدختانه چپی ها در بین اقوام ساکن در کشور تنشها و تفرقه ها

ایجاد کردند و تعصبا را دامن زدند. اما تجربه نشان داد که مردم ما طی بیست سال گذشته از خلقیها گرفته تا دوران سکانداران تنظیمان تسلیم انحصار و دیکتاتوری تک حزبی نشدند. پس از کودتای ثور افغانستان با کشورهای همسایه اش روابط نیک و حسنه داشت و مسله مداخله مطرح نبود، حکومت افغانستان در امور داخلی کشورهای دیگر مداخله نمیکرد و به دیگران نیز حق نمیداد که در کشور ما مداخله کنند و در مسایل بین المللی نیز افغانستان سیاستهای مشخص داشت. اگر ما در باره نظام آینده افغانستان می اندیشیم به صراحت باید بگویم که در شرایط موجود افغانستان یک حکومت وسیع النظر میتواند بر این همه دشواریها و ناملازمات فایق آید. حکومت وسیع النظر از ساختار داخلی کشور خود آگاهی میداشته باشد و همسایه گان خود را نیز میشناسد و برای رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور برنامه همگون با شرایط طرح ریزی کرده میتواند. شماری از همسایه گان ما و کشورهای ذیعلاقه دیگر همواره از حکومت با پایه های وسیع سخن میگویند و اگر این حکومت از سوی چند تنظیم و گروه تشکیل میشود؟ اعضای این حکومت منافع احزاب و گروههای شان را نسبت به منافع افغانستان مرجع میندازند و نسبت به افغانستان به رهبر گروهش بیشتر وفادار میباشند، تجربه حکومت تنظیمی در افغانستان این حقیقت را به همه ما و شما روشن ساخت. ما باور داریم هر حکومتی که از سوی خارجیان بالای افغانها تحمیل میشود، موقعیت کسب کرده نمیتواند و نه هم صلح سراسری و پایدار در کشور استقرار یافته میتواند. پاکستان، ایران، عربستان و کشورهای غربی باید این واقعیت را درک کنند، نخست اینها باید بین هم جور آیند و با ملل متحد همکاری نمایند تا از مجاری ملل متحد به همکاری افغانها حکومت قابل پذیرش به مردم، در افغانستان تشکیل شود. این

حکومت منافع ملی خود و دیگران را در نظر خواهد داشت و به همه کشورهای همجوار در شرایط صلح و دوستی به روابط و کارش ادامه خواهد داد.

zia_2zia@yahoo.com

مسئله افغانستان در یک مرحله نهایت حساس و جدی قرار دارد

دا وینا د (ازاد افغانستان) جریډې په (۷) مه گڼه کې د (۱۳۷۷ ل) کال د تلې پر میاشت خپره شوې ده.

چهارم میزان سال (۱۳۷۷ هـ. ش) مرکز مطالعات افغانستان به شماری از فرهنگیان افغان دعود داد، تا پیرامون مسایل کشوری و فرهنگی با هم تبادل نظر کنند.

پیش از آغاز نشست پروفیسور عبدالرسول امین رئیس مرکز مطالعات افغانستان، فرهنگی نامدار و غزلسرای چهره دست کشور ښاغلی محمد صدیق پسرلی را به بحث رئیس مجلس تعیین کرد و مجلس زیر ریاست او به کارش آغاز نمود. نخست پروفیسور امین به شاملان نشت خوش امیدگفت و از تمام فرهنگیان که با اخبار مرکز همکاری کرده اند ابراز سپاس گذاری نمود و پس از آن کوتاه گفتاری پیرامون کتابخانه مرکز داشت.

پروفیسور امین به فرهنگیان گفت: ارزومندم در سال روان کتابخانه مرکز را مجهز و غنی بسازم، در قدم اول کتابهای راگرداوری میکنم که از افغانستان بیرون شده اند و در بازارهای پشاور و کوئته بفروش میرسند و در قدم دوم کتابهای راگرد میاوریم که به زبانهای خارجی در باره افغانستان نگارش یافته اند. افزون بر آن ما برای سهولت مراجعین، کتابخانه را با کمپیوتر،

ماشین فوتوکاپی مجهز و فنی میسازم و کتابدار فنی و کارفهم را نیز استخدام خواهیم نمود.

پروفسور امین در ادامه سخنانش مسایل افغانستان را به بررسی گرفته افزود. مسله افغانستان در یک مرحله نهایی حساس و جدی قرار دارد. انکشاف وضع سیاسی - نظامی کشور در ارتباط با پیشرفتهای اخری طالبان به تعمق ویژه بی نیاز دارد. از نظر من پیشرفتهای نظامی گروه طالبان قابل تأیید است، اما در بخش سیاسی مایه اندیشه و نگرانی، زیرا طالبان پیرامون مسایل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور سیاست روشن ندارند.

پروفسور امین:

اکنون در کشور ما شرایط جنگی نافذ است، اگر ما این همه مسایل را با طالبان مطرح میسازم آنها بهانه تراشی میکنند و میگویند شرایط جنگی است و یا به شنیدن اینگونه سخنان و نظره‌های فرصتی ندارم. به نظر من در شرایط کنونی روشنفکران و اهل دانش و فرهنگ بایستی موقف واحدی داشته باشند و در رابطه به کاربرد مفاهیم وحدت ملی نظر پیداکنند، از هرگانه گیها بپرهیزند. مسله دیگری را که من در رابطه یاد اوری میکنم موضوع احراز کرسی های دولتی است. هر شخص که کرسی را احراز میکند چیزی را بدست خواهد آورد، اما ازادی فکری خود را از دست خواهد داد. من فکر میکنم که دانشمندان، فرهنگیان و روشنفکران به گونه گروه فشار کار نمایند و زمینه ها را برای به میان آمدن شرایط بهتر کار تحمیل، آموزش و پرورش بازسازی نهادها تدارک ببیند و اگر به کرسی روی بیاورند، کاری مثمر به سود مردم و میهن انجام نخواهند توانست.

پروفیسور امین: تمام حکومت ها و ادارہ های کہ پس از کودتای ثور ۱۳۵۷ ہ۔ ش بہ میان آمدہ اند نقاب از چہرہ ہمہ شان را نویسندہ گان، شاعران و دست اندرکاران فرہنگ برداشتہ است، تا این کہ زمینہ برای ظہور طالب امادہ شد۔ در شرایط کنونی باید مسلہ افغان و افغانستان در راس ہمہ اندیشہ ہا و گرایش های ما قرار داشتہ باشد۔

پروفیسور امین: تفرقہ ہا و تنش های ناشی از برتری جویی قومی، گروہی و زبانی را چپی ہا دامن میزنند۔ ما شاهد استم کہ چپی ہا مبارزہ طبقاتی شان را با مبارزہ قومی و نژادی عوض کردند و اکنون نیز از مردم ما درست بردار نیستند و در کشورہای اروپایی با تفرقہ افکنی مصروف استند۔

روان مردم افغانستان با دکتاتوری، استبداد و سلطه پیگانه گان سازگار نیست

دا وینا د (ازاد افغانستان) جریدې د لومړي کال په (۷) ګڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د تلې په میاشت کې خپره شوې ده.

مرکز مطالعات افغانستان مساله آموزش و پرورش جوانان افغان را به روحیه افغانی شامل برنامه کارش ساخته است. با نظر داشت به همین اصل ساعت دو (۵) پس از ظهر روز اول میزان شماری از محصلین پوهنتونهای افغانی و شماری از متعلمین مکاتب افغان در پاشور به مرکز مطالعات افغانستان آمده بودند و در کتابخانه مرکز مطالعات افغانستان گفته ها و سخنان پروفیسور عبدالرسول امین رئیس مرکز مطالعات افغانستان را در ارتباط به افغانستان و مسایل امروزمین کشور شنیدند.

پروفیسور امین در آغاز گفتارش موقعیت ستراتیژیک افغانستان را به شاگردان توضیح نمود:

تاریخ نویسان و سیاستمداران ناموری که در باره کشورهای آسیای مرکزی صاحب مطالعه و پژوهشهای وسیع استند. افغانستان را با داشتن موقعیت حساس جغرافی و ستراتیژیک آن از مناطق بسیار پر ارزش آسیای مرکزی وانمود میسازند و این کشور را گذرگاه فاتحان و کشور گشایان، دروازه شبه

قاره هند حلقه اتصال کشورهای منطقه نام داده اند و هم کشور ما را با ظرفی مانند کرده اند که اقوام گوناگون در آن ذوب شده است.

گروههای اتنیکی و اقوامی که به سرزمینهای وسیع شبه قاره هند سر ازیر شده اند، اکثر شان از کشورها وارد شبه قاره گردیده اند.

به شما جوانان خاطر نشان میسازم که مردم ما در بهنای تاریخ قربانی موقعیت ستراتیژیک کشور شان شده اند، جنگها و یورشهای جنگاوران را متحمل گشته اند، نهادهای فرهنگی کهنسال آن زیر نام ستوران فاتحان لگدمال گردیده است و هزاران هزار مصیبت والام دیگر را مردم ما متقبل و متحمل شده اند، اما با وصف این همه همین موقعیت ستراتیژیک افغانستان در درازنای تاریخ موجودیت این کشور را نگهداشته است.

موقعیت حساس و ستراتیژیک افغانستان و روحیه افغانها با هم روابط کسب بایدیری دارند. افغانها روحیه قربانی را از موقعیت ستراتیژیک کشور و ارزشهای عنعنی و تاریخی شان اموخته اند. با نظر داشت به ساختار اجتماعی قومی، اتنیکی و زبانی مردم افغانستان، در نوده های وسیع ملت ها تعصب به انواع و اقسام آن وجود نداشت. مردم با هم روابط، علایق و بسته گیهای فراوانی دارند. تعصبها را عناصر راستگرا و چپ گرا دامن زدند، محض به خاطر طولانی ساختن منطقه شان. اما ما در عمل دیدم که منت ما از این گونه گراینهای مسمی سخت بیزار است. چپها و هم راستیها نتوانستند از این حربه کهن استعماری به نفع شان سود برند.

ویژه گیهای روانی و ساختار مردم افغانستان با دکتاتور، استبداد و سلطه بیگانه گان سازگاری شان نمیدهد.

انانی که از ساختار اجتماعی و روانی افغانها آگاهی دارند به این حقیقت پی برده اند که افغانها دکتاتوری خانواده ها، ملک روستا، خان منطقه و هیچ رهبری را نمیپذیرند، حکمرانی که نه روز سر نیزه بر آنها حصومت میکنند، در برابرش به ما میخیزند. در برابر سلطه هر دکتاتور خیزشهای در سراسر کشور سر بالا کرده اند.

با تاسف فراوان بایستی یاد آور شد که در دو دهه پسین در کشور ما همه بی حکومتها چه چپی و چه راستی از روحیه مساوات طلب مردم افغانستان آگاهی نداشتند، آنها به روز سریزه خودشان را بر کشور و مردم آن تحمیل کردند، شعارها و ایدیولوژی و برنامه های کاری آنان از فرهنگ کشور ما مایه نمیگرفت، بل دگته شده از سوی دیگران بود. گروههای چپی و راستی از چشمه های دیگران سیراب میشدند، بیگانه گان را رفیق و برادر میگفتند، اما بالمقابل افغانها را به توب و تفنگ میبستند و یا هم زنده به گور مینمودند وی ازیر انک میکردند.

پروفیسور امین در پایان گفته های خود موضوع را به بحث گذاشت و از جوانان خواهش نمود، اگر پرسشی دارند میتوانند طرح بسازند.

چند جوان پرسشهای داشتند که ما برخی از این پرسشها را با پاسخهای پروفیسور امین در این جا به گزینش میگیریم:

جوانی به نماینده کی از اتحادیه جوانان افغانستان: از این اقدام مرکز مطالعات افغانستان ابراز خوشنودی و سپاس کرد و پس از آن پرسش را اینگونه مطرح ساخت:

شما در سخنرانی خود در جایی گفتید چپها و راستها از روحیه، ساختار و روان مردم افغانستان آگاهی نداشتند و یا به بیان دیگر افغانستان را نمیشناختند، پس کیها افغانستان را میشناختند؟

پروفسور امین: به صراحت میتوان گفت که چپها و راستهای ما از کشورهای دیگر و از جنبشهای کشورهای بیگانه آگاه بودند، اما متأسفانه از کشور خود و مردم آن اطلاعی نداشتند، اگر اطلاعی میداشتند این همه خدادهای گنجسته و تامیمون دو دهه پسین در کشور ما به وقوع نمیپیوستند.

در نصاب آموزش و تحصیلی کشور ما افغانستان شناسی جایکه ویژه بی نداشت، از ساختار اجتماعی و سایر ویژه گیهای ملی و عنعنه بی فرهنگ افغانی به طور عام و از اقوام گوناگون به گونه خاص ارج گذاشته نمیشد.

افزون بر آن سطح زنده گی مردم ما در شهرها و روستاها از آسمان تا به زمین از هم تفاوت داشت، کابل و فرهنگ حاکم بر آن مانند کشورهای اروپایی بود، بالمقابل روستاها وضع بهتر از فقیرترین کشورهای افریقای داشت. روشنفکرانی که گرویده ایدیولوژیهای اجنبی بودند، الگوی شان در تحلیلهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، شهر کابل و چند شهر دیگر بود. آنها از روستاهای دور دست افغانستان و وضع زنده گی مردم آن روستاها آگاهی نداشتند.

محصل از پوهنتون احمدشاه ابدالی: دیکتاتوری راستها و چپها از همدیگر فرقی دارد یا خیر؟

پروفسور امین: گروههای راست و چپی که در دوران بیست سال گذشته بر مردمان ما حکومت کردند، همه شان دیکتاتور بودند، مایه و پایه بی از ملت

نداشتند. هر دو گروه برای تحکیم قدرت شان از هیچگونه تلاش مذبحانه دریغ نکردند و ملت در دوران سلطه شوم آنها در آتش و دود بارود زنده گئی کرد، خون ناحق ریختند و صدها هزار انسان این سرزمین را به نابودی کشاندند. در نهایت دیکتاتوری هر دو گروه تنها تفاوت سلیقه‌ی داشت‌ور نه هر دو گروه معتقد به دیکتاتوری، جبر، ظلم، ترور، اختناق و دهشت بود.

محصل از پوهنتون هیواد: در این روزها از حکومت وسیع‌البنیاد حرفهای زیادی شنیده میشود اگر درباره این گونه حکومت روشنی انداخته شود، بد نخواهد بود؟

حکومت وسیع‌البنیاد باعث دشواریها و مشکلات زیادی به میهن و مردم ما گردیده است. حکومت تنظیمی کابل‌الگوی خوبی از حکومت وسیع‌البنیاد بود وزرای حکومت به جای این که از صدر اعظم مملکت دستور بگیرند، تابع اوامر او باشند و یا هم خود را پابند قوانین و مقررات دولتی بدانند، از رهبری حزب و گروه شان امر می‌گرفتند از سران گروهی شان اطاعت می‌کردند و دستورهای رهبرش را می‌پذیرفتند.

حکومت وسیع‌البنیاد تنظیمها در کشور از از مونگاه زمان ناکام برون شد. بایستی از این روش در آینده دوری‌گزینیم. به فکر من عوض وسیع‌البنیاد حکومت وسیع‌النظر میتواند دشواریها و مسایل کشور را خوبتر حل نماید، زیرا این گروه تابع اوامر رهبر نبوده، به میهن و مردم آن میاندیشند و منافع ملی را در نظر می‌گیرند.

متعلم یکی از مکاتب افغانی: چرا شما اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان ازاد را بستید و به جای آن مرکز مطالعات افغانستان را بنیانگذاری نمودید؟

پروفیسور امین: اتحادیہ نویسنده گان افغانستان ازاد زمانی تاسیس شده، که کشور ما از سوی ارتش بیگانه اشغال شده بود و رژیم دست نشانده کمونستی در کابل حکومت میکرد، ما به اتحادیہ همگون با شرایط آن وقت اسانامه و برنامه کاری درست نموده بودیم. پس از گذشت چهارده سال شرایط کشور ما و منطقه تغییر یافته بود. ما مجبور بودیم که همسان با شرایط امروزی کارها و برنامه خود را طرح ریزی کنیم، با نظر داشت به این گونه دشواریها هیئت رهبری اتحادیہ فیصله به عمل آورد که به جای اتحادیہ نویسنده گان افغانستان ازاد مرکز مطالعات افغانستان تاسیس شود.

دختری از اتحادیہ جوانان افغانستان: شما در دفاع از حقوق زن چه کاری انجام داده اید؟

پروفیسور امین: کار و برنامه کاری ما با نشر کتاب، مجله و اخبار ارتباط میگیرد. ما در نشرات خود و برنامه کاری خود به زنها سهم میدهیم، چندین کتاب و رساله در باره حقوق زن در جامعه به نشر سپرده ایم. در مجله ها و اخبار ما در باره زن، موقف او در جامعه و حقوق بشری زنان مطالب فراوان به نشر رسیده اند.

جوانی از پوهنتون سید جمال الدین افغان: برای ایجاد پوهنتون واحد افغانها در پشاور چه کاری باید صورت بگیرد؟

پروفیسور امین: چهار سال پیش طرحی در باره ایجاد یک پوهنتون واحد اما با داشتن معیارهای بین المللی رویدست بود، مجالس ابتدایی آن در پوهنتون پشاور دایر گردیدند و شماری از دانشمندان و استادان میهن ما در آن شرکت جستند.

دو سه مرجع به کمک به این کانون علمی آماده گی نشان داده بودند، اما متأسفانه که اداره استاد ربانی مانع تاسیس آن پوهنتون گردید. زمانی طرح تاسیس آن پوهنتون ناکام گردید، از این سو و آن سو پوهنتونهای تاسی گردیدند، که مشکل امروزین شما مداخله بی جای اداره استاد ربانی ناشی میشود.

گفت و شنودها تا سه ساعت ادامه پیدا کرد و ساعت پنج خاتمه پذیرفت. محصلین و متعلمین در عصریه یی اشتراک کردند که از سوی مرکز مطالعات افغانستان تهیه گردیده بود.

د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولني لسمه كاليزه ونمانځل شوه

دا وينا د (وفا) جريدې په (۱۱-۱۲) گڼه كې د (۱۳۷۷ل) كال د وري
مياشتې پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۸) د مارچ پر ۲۱ مه نېټه د پېښور پوهنتون د استادانو د اتحادېې د
كلوپ په تالار كې د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولني د جوړېدو لسمه كاليزه د
يوې غونډې په ترڅ كې ونمانځل شوه. د نمانځني د دې غونډې مشر مېلمه
د پېښور پوهنتون پخوانی رئيس پروفيسور دوكتور انور خان او د غونډې
رييس ښاغلی سيد اسحق گيلاني و. د نمانځلو په مراسمو كې گڼو افغاني
پوهانو، ليكوالو، روښانفكرانو، مخورو، ملي، سياسي شخصيتونو، په پېښور
كې مېشتو بهرنيو ډپلوماټانو، د خيريه موسسو مسوولينو يا غړو، او پاكستاني
مېلمنو برخه واخيسته. غونډه د قران كريم د څو مباركو ايتونو په تلاوت پيل
شوه، بيا د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولني مشر ښاغلي پروفيسور امين د
افتتاحيه وينا وار واورسېد، خو دوی دمخه تر دې چې خپله وينا پيل كړي، د
غونډې ټول برخه وال يې د افغانستان لپاره د ملگرو ملتونو د بشر حقوقو د
ځانگړي راپورتر پروفيسور ارمكورا د مړينې له امله يوې دقيقې سكوت ته
د بلل او تر دې يو دقيقه يې سكوت وروسته يې خپله وينا واوروله. پروفيسور
امين د خپلې وينا په ترڅ كې د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولني د جوړېدو پر
تاريخچه څه وويل او هم يې هغه ستونزې يادې كړې چې د تېرو شپاړسو، او ه
لسو كلونو په جريان كې افغان تعليميافته ورسره مخامخ وو.

ده د خپلې وینا په ترڅ کې د لیکوالو ټولني پر اهدافو هم خبرې وکړې او د خپلې وینا په یوه برخه کې یې وویل:

((تاسې ټول د افغانستان په مساله کې له بهرنیو هېوادونو سره د ځینو تنظیمونو په سیاسي معاملو خبر یاست، د دغو معاملو له نتایجو هم ښه خبر یاست او په دې هم پوهېږئ چې دغو عواملو زموږ د هېواد په روان کړکېچ څومره بده اغېزه پرېښې ده، خو زه په ډاډه سره دا وایم چې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني تراوسه پورې له هېچا سره د افغانستان د ازادۍ او زمکني تمامیت پر سر معامله نه ده کړې، نه یې کوي او نه به یې تر دې وروسته وکړي.

وفا لکه څنګه چې د افغانستان د وروڼو قومونو د اتحاد پلوي کړې، داسې د نورو هېوادونو د قومونو اتحاد پلوی هم دی، وفا به تر هغې خپل فعالیت ته دوام ورکړي، خو په افغانستان کې د افغانانو په خوښه یو ملي اسلامي حاکمیت جوړ شي...)).

د افغانستان په کلتور کې راغلي بدلونونه او بیا رغاونه يې

دا وينا د (وفا) جريدې د لومړي کال په (۲) يمه گڼه کې د (۱۳۷۰ل) کال د قوس مياشتې پر (۲) يمه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني ((وفا)) د (۱۳۷۰ل) کال د عقرب پر اتلسمه نېټه د سيمينارونو څانگې د خپلو سيمينارونو په لړ کې د افغانستان په کلتور کې راغلي بدلونونه او د هغوی بيا رغاونه يې، تر عنوان لاندې سيمينار د وفا په دفتر کې پرانيست. په دې سيمينار کې چې يو شمېر افغاني او پاکستاني پوهانو او ليکوالو گډون کړی و، په پيل کې د قران مجيد څو مبارک ايتونه و لوستل شول، ورپسې د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني مشر پروفيسور عبدالرسول امين پرانيستونکې لنډه وينا وکړه ويې ويل: لکه چې تاسو ته معلومه ده چې د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولنه وخت پر وخت څه لوی او واړه سيمينارونه جوړوي، د سيمينار لويوالي او کوچنيوالي په دې معنا چې لږ او ډېر خلک ورته راغونښتل شوي دي، خو نننۍ سيمينار په معنوي لحاظ ډېر لوی ځکه دی، چې موضوع يې ډېره مهمه ده په دې معنا چې افغان مهاجرينو د هجرت په دې اوږده موده کې د پاکستان او يا نورو ټولنو څخه څه زده کړل او څه يې هېر کړل او پاکستانيانو له مور څخه څه زده کړل او څه به ورسره پاتې شي.

د دغه سيمينار په پای کې د وفا مشر پروفيسور امين اختتاميه وينا وکړه او ويې ويل: د افغانانو او روسانو ترمنځ جنگ د دوو اجتماعي ساختمانو

ترمنځ جگړه ده، افغاني ټولنه يوه مسلمانانه او مساوات طلبه ټولنه ده او د خارجيانو د اجتنانو څخه کرکه کوي.

۱- روسانو يوه بې خدايه، د کارگرو په نوم ديکتاتوري او خپل اجتنانو په افغاني ټولنه تحميلول غوښتل، چې په پای کې د افغاني ټولني ساختمان د کمونستانو د ايډيالوژۍ او د روسانو د راتگ ځای نه درلود.

۲- د ټولې اسلامي نړۍ د هېوادونو په تناسب افغانانو د اسلام او د خپل هېواد هويت د ساتلو لپاره له هر چا څخه ډېره قرباني ورکړې ده، چې د سلطان محمود غزنوي څخه نيولې تر احمدشاه ابدالي پورې د اته سوه کلونو تاريخ د دې پوځ ثبوت دی. د عربو پوځ د محمد بن قاسم په مشرۍ تر سند پورې راغلی و او د اوسني بنګله دېش د هند او د پاکستان د ولسونو په مسلمانېدو کې يوازې د افغانانو د جهاد برکت دی او په وياړ سره ويلاى شم، هغه ځانگړي کلتوري خصوصيات چې زموږ د دين پروره او ازادي غوښتونکو ولسونو په خټه کې اغېرل شوي، د نړۍ په ولسونو کې په دومره اندازه نه شته، په دې معنا چې د افغانستان مسلمان ولسونه د بل هر ولس څخه په خپل اسلامي کلتور کې تر ټولو زيات متحد او يو موټی دي. تاريخ شاهد دی چې د افغانستان بېلابېلو قومونو او قبيلو د هر يرغلگر او تېري کوونکي قوت پر وړاندې پرته له کومې سازماندهۍ څخه د ازادۍ په وياړلي سنگر کې په اتحاد او اتفاق سره راټولېدل، زموږ د دې خبرې څرګند ثبوت دی. چې په افغاني ټولنه کې د اسلامي کلتور با ارزښته او ځانگړي خصوصيات گڼلی شو. د افغانانو بل مهم کلتوري خصوصيت دا دی، چې هېڅکله د پرديو ايډيالوژۍ او کلتور ته غاړه نه ږدي او دا يې هم کلتوري توافق و، چې د اسلام سپېڅلی دين يې ومانه، په داسې حال کې چې د اسلام مابين دين چې له عربو څخه راخپور شوی دی، خو حتا داسې عرب شته چې

مسلمانان نه دي لکه، په لبنان او ځينو نورو ځايونو کې خو چېرته چې افغان وي مسلمان به هم وي، چې دا لور ارزښت د افغانانو په اسلامي کلتور کې نغښتی دی.

بل مهمه ټکی چې د يادولو وړ دی، هغه دا دی چې د ثور د کرغږنې کودتا څخه راوروسته دوو گاونډيو او مسلمانو ورونو هېوادونو اسلامي او کلتوري اړيکو ټينگ پيوند وموند او يو پر بل يې زياتې کلتوري اغېزې پرې ايستې، بېلگې په توگه درې ميليونه مهاجرينو که يو يو پاکستانی دوست پيدا کړی وي، نو درې ميليونه دوستان شو. او په دې دومره اوږده موده کې داسې کومه پېښه سره له دې د دومره وسلو د دواړو ولسونو ترمنځه هم نه ده پيدا شوې چې خدای مه کړه د مرگ او ژوبلې سبب شي، چې دا بل د اسلامي کلتور لور ارزښت بللی شو.

د افغانستان د مسلې سياسي حل او په راتلونکي کې د افغانستان او پاکستان اړيکي

دا وينا د (وفا) جريدې د لومړي کال په (۷) مه گڼه کې د (۱۳۷۰ ل) کال د کب مياشتې پر (۱۴) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۲م) کال د فبرورۍ پر درويشتمه د يکشنبې پر ورځ د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني له خوا د افغانستان د مسالې په اړه او په راتلونکي کې د افغانستان او پاکستان ترمنځ اړيکي تر عنوان لاندې د پېښور په انټرکانتيننټل هوټل کې يو سيمينار جوړ شوی و. په دې سيمينار کې چې د پاکستان ټولو سياسي گوندونو ته بلنه ورکړل شوې وه، يو شمېر افغاني پوهانو، ليکوالو، سياستوالو، قومي او جهادي شخصيتونو، کورنيو او بهرنيو ژورنالستانو هم گډون کړی و. د سيمينار په پيل کې له هغې وروسته چې د قران عظيم الشان څو مبارک ايتونه تلاوت شول. د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني مشر پروفيسور عبدالرسول امين د افغانستان دکشالې او په راتلونکي کې د افغانستان او پاکستان د ولسونو ترمنځ د ښو علايقو په باب لنډه پرانيستونکې وينا وکړه، ويې ويل: موږ د پاکستان له ولس او حکومت څخه مننه کوو چې زموږ په ديارلس کلن جهاد کې يې نه يوازې دا چې افغان مهاجرينو ته يې ځای ورکړی دی، بلکې مالي او ځاني کومکونه يې هم پر غاړه اخيستي دي، زه باور لرم چې پاکستان، ايران، د مرکزي اسيا اسلامي هېوادونه او نور مسلمان هېوادونه او ملگري ملتونه به زموږ د مسلې د سياسي حل په رابطه د هېڅ راز هلو ځلو څخه ډډه ونه کړي. او د افغانستان د ازادۍ، امن، يووالي او سلامتيا په خاطر به خپل ټول امکانات د دردېدلو افغانانو او ژوبل هېواد څخه ونه سپموي.

د افغانستان مسله او د هغې حل

دا وينا د (وفا) جريدې د لومړي كال په (۲۴) گڼه كې د (۱۳۷۱ل) كال د عقرب مياشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۲م) كال د اكتوبر د مياشتې پر يوويشتمه نېټه چې د ميزان د مياشتې له نهه ويستمې نېټې سره برابره ده، د چهارشنبې پر ورځ د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولنې ((وفا)) له خوا ((د افغانستان مسله او د هغې حل)) په نامه يو ورځينی سيمينار د پېښور پوهنتون د مركزي اسيا د مطالعاتو په مركز كې جوړ شوی و. په سيمينار كې دوو سوو په شاوخوا كې كسانو گډون كړی و. سيمينار ته، د كابل، كندهار، ارزگان، هلمند، ودرگو او كوېټې څخه هم ځينې مشران افغانان راغلي وو. په سيمينار كې ځينو پاكستان او بهرني خارجي پوهانو هم گډون كړی و، چې ياد سيمينار د پروفيسور امين پر لاندې وينا پرانيستل شو:

بسم الله الرحمن الرحيم

دړنو مشرانو، خویندو، ورونو!

ويارم چې تاسو زموږ په سيمينار كې گډون كړی دی. تاسو ته پته ده چې زموږ د وطن مسله تراوسه پورې پوره حل ته نه ده رسېدلې. همدا وجه وه چې موږ فيصله وكړه، چې په دې لنډ وخت كې تاسو ته تكليف دركړو. زموږ سيمينار د افغانستان د مسلې او د هغې د حل په باره كې دی. موږ له تاسو څخه هيله لرو چې خپل گټور نظريات، د افغانستان د مسلې د حل په اړه وړاندې كړئ. زه نه غواړم چې ستاسو ډېر وخت ونيسم، ځكه چې د افغانستان مسله ټولو ته معلومه ده، ډېر كسان ورباندې غږېدلې دي، صرف زه دومره عوض كوم

چې دې سیمینار ته زموږ ځینو ورونو له کابل څخه تشریف راوړی دی او ځینې له کندهار، هلمند او ارزگان څخه تشریف راوړی دی. زه ستاسو په استازۍ هغوی ته د زړه له تله ښه راغلاست وایم. هغوی تر ډېرو اوږدو او سترو مزلونو وروسته دلته رارسېدلې دي، د دوی په دیدن زموږ سترګې خوږې شوې دي. زموږ لپاره د ډېر ویاړ ځای دی، چې موږ خپل افغاني وروڼه څوارلس کاله وروسته وینو. له دوی سره د زړه خواله کوو، دوی ته یو ځل بیا په ډېره مینه او د زړه له کومې ښه راغلاست وایو.

که څوک داسې فکر کوي چې د افغانستان مسله حل ته رسېدلې ده، رښتیا هم چې ډېرو خلکو داسې فکر کاوه چې د روسانو تر تګ وروسته د نجیب له راپرځېدو وروسته به په افغانستان کې سوله راشي او د افغانستان څوارلس کلنه تراژیدي به پایته ورسېږي او خواره واره افغانان به خپل وطن ته راستانه شي، خو بدبختانه چې داسې حوادث منځته راغلل، چې یوازې زموږ هغه خوږ ارمان، چې د افغانستان د مسلې د حل پورې تړل شوی و، پوره نه شو، بلکې نورې ستونزې یې هم منځته راوړې. په دې تکلیفونو باندې زه فکر کوم چې د هر افغان په کور کې، د هر افغان په هوجره او جومات کې، که دوه افغانان سره کېږي، نو د خپل وطن د مسلې په باره کې به فکر او خبرې کوي. ټول افغانان دا غواړي چې دا مسله باید څنګه حل شي؟ موږ پروګرام داسې نیولی دی، هغه محترم چې په سیمینار کې یا خبرې کوي او یا مقاله لولي موږ له هغوی څخه هیله کوو، چې له نیم ساعت څخه زیات وخت ونه نیسي. موږ غواړو هغو خلکو ته هم وخت ورکړو، چې د سیمینار د مقالو په باب یا د افغانستان د مسلې په باره کې غوښتنې، پوښتنې او وړاندیزونه لري. له هغوی څخه هم هیله لرو، چې زیات وخت ونه نیسي. هغه څوک چې د مسلې په باب تبصره کوي، د هغوی لپاره پنځه دقیقې دي او هغه څوک چې

سوال کوي، د هغوی لپاره درې دقیقې دي، زه پوهېږم چې ستاسو د ټولو زړونه ډک دي، تاسې ټول پوښتنو او وړاندیزونو ته تېري یاست او دا ځکه چې دا مسله زموږ د وطن مسله ده. ډېره مهمه ده خو زه یې یو ځل بیا له تاسې هیله کوم چې ډېر وخت به نه نیسی. هغه څوک چې پوښتنې لري هغوی دې مخکې تر مخکې خپل نومونه د پروگرام انانسر ښاغلي عادل ته ورکړي، چې هر پوښتونکی په خپل وار سره خپلې پوښتنې وکړي او په خپل وار سره ځواب ورته وویل شي: د وخت ډکم والي پر اساس یو ځل بیا تکراروم چې د نظر لپاره لس دقیقې دي، د تبصرې لپاره پنځه دقیقې دي او د سوال لپاره درې دقیقې دي.

د سیمینار په وروستیو شپږو کې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني غړي ښاغلي حکیم اریوبي صاحب د سیمینار پر پکړه لیک ولوست، د پر پکړه لیک تر لوستلو وروسته د ازاد افغانستان د ټولني مشر پروفیسور رسول امین د سیمینار په پای کې یوه اختتامیه وینا وکړه. ده دا وینا په پښتو او انګلیسي ژبو وکړه، د دې اختتامیه وینا پښتو متن دا دی— گرانو مشرانو او کشرانو!

زه د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني له خوا او د خپل ځان له خوا ستاسو درنو مشرانو او مېلمنو له راتګ څخه د زړه له کومي مننه کوم، چې تاسو زموږ سیمینار ته تشریف راوړ او تاسو په ډېره حوصله باندي زموږ د سیمینار مقالې او ویناوې واورېدلې. زه له هغو ورونو چې له کابل، کندهار، هلمند، ارزګان، ننگرهار او وردګو څخه تشریف راوړی دی، ډېر سترې او اوږدې منزل یې کړی دی، ډېره زیاته مننه کوم، زه د پېښور پوهنتون له رییس ډاکتر صاحب انور خان څخه واقعاً مننه کوم، چې دوی په خپل علمي مرکز کې موږ ته د سیمینار د جوړېدو لپاره ځای راکړ. زه د اریا سټډي سنټر له ټولو غړو څخه او مخصوصاً د عبدالله جان خلیل څخه ډېره زیاته مننه کوم. همدارنګه د

عظمت حیات خان غلجہ ہم ڊپره مننه چي په ڊپر لندا او تنگ وخت کي بي
زموږ د سيمينار لپاره مقاله تياره کړه، ستاسو ټولو مېلمنو يو ځل بيا مننه کوم،
زموږ سيمينار پاڼته رسېږي.

zia_2zia@yahoo.com

د افغانستان د سولې په لاره کې پراته خنډونه

دا وينا د (وفا) جريدې د لومړي كال په (۲۴) مه گڼه كې د (۱۳۷۱ل) كال د عقرب مياشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

دا چې افغانان په څه طريقه غواړي خپل مشكلات حل كړي، په دې اړه بايد ووايم چې موږ د مركزي اسيا د مسلمانانو په څېر هم نه يو، چې هلته د كليسا او جومات ترمنځ شخړې پيدا شوې دي، موږه كليسا نه درلوده او نه يې لرو، په افغانستان كې خلك ټول مسلمانان وو او دي. موږ د پاكستان په شان هم نه يو، ځكه چې دلته هم د دوی او هندوانو ترمنځ شخړې وې. په افغانستان كې زموږ افغانان څه نوی او اوسنی ملت نه دی، بلکې ډېر زوړ ملت او زوړ اسلامي مملکت دی، خو بدبختي دا ده که څوک د افغانستان نوم واخلي، نو وايي چې دا خو نشنلست دی، که څوک ووايي چې افغانستان ملت دی، نو بيا وايي دا خو کافر دی. زه د افغانستان د جامعي او د دوی د ټولنيزو خصوصياتو د مطالعې يو وړوکی شاکر ديم، ما د خپلې مطالعې پر اساس په افغانستان کې څلور اساسي اصول پيدا کړي دي.

اول د افغانستان ټولنه يوه مسلمانانه ټولنه ده، هېڅوک بايد په دې کې شک ونه کړي او نه دا حق لري چې شک وکړي، ليکن دغه مسلمانانه جامعه د ايران په څېر مسلمانانه جامعه نه ده، ځکه چې په ايران کې په خپله هغوی يو مذهبي

ترتیب لري، چې په افغانستان کې هغه مورې نه لرو، له هندوانو سره هېڅ شخړه نه وه، مورې خپله مسلمانان یو، ځینې خلک داسې وايي چې د سلطان محمود غزنوي څخه واخله تر احمدشاه دراني پورې تقریباً ټول (۸۱۰) کاله کېږي، تاسو ټول په خپلو ذهنونو فکر وکړئ، نعوذ بالله څوک چې په مکه باندې حمله کوي، نو د یو مسلمان مقاومت به څومره وي؟ دغسې کله چې د افغانستان مسلمانانو د هندوانو پر مقدس مرکز یانې په سومنات باندې د سلطان محمود غزنوي پر وخت حمله کوله، تاسو فکر وکړئ چې په هغې حمله کې به هندوانو څومره مقاومت کړی وي او دا هم اصول دي، څوک چې مقاومت کوي هغه ناست وي او څوک چې حمله کوي، نو هغه حمله اور ډېر مړه کېږي. دغه څومره شهیدان چې مورې ورکړي، څومره جگړې چې مورې د اسلام د خدمت لپاره په دې حوزه کې کړي، ما داسې وویل چې د بنګله دېش، پاکستان او هندوستان مسلمانان دا د افغانستان مسلمانان دي، دا د عربو نه دي، مورې چې په دې حوزه کې د اسلام لپاره خدمتونه کړي، هېچا هم نه دي کړي.

مهمه خبره دا ده چې افغانان یو خصوصیت لري، د مشرانو احترام کوي، د پلار د قوم د مشر د کلي مشر احترام کوي، د سیاسي مشر احترام کوي، لیکن دیکتاتوري نه مني. ولوکه دا دیکتاتوري د ده د پلار شي، یا د کلي مشر یا په افغانستان کې زموږ سیاسي مشر وي، امیر عبدالرحمن خان دوره مورې ته معلومه ده، هغه داسې نه چې گوندي کافر یا کمونست و، هغه مسلمان و، شهزاده و، لیکن کوم وخت چې ده دیکتاتوري شروع کړه، د افغانستان ټولو قومونو د هغه پر ضد قیام وکړ، دا په افغانستان کې یو واقعیت دی.

درېیمه خبره داده چې په افغانستان کې زما د مطالعې پر اساس هر قوم چې په هره منطقه کې پروت دی، یو قوم نه غواړي چې د بل قوم مشرتوب ومني، دا

د دوی د مساوات طلبی هغه خصوصیات دي، چې یو د بل حاکمیت نه مني. او څلورمه خبره دا ده چې افغانانو د خارجیانو اجنتان نه مني، دا چې هر څوک په هر نامه راشي، لوی مثال یې د احمدشاه دراني لسمی شاه شجاع دی. اوس هم چې کله مور د احمدشاه نوم یادوو، نو بابا ورسره وایو او د احمدشاه مقام نه دی راکښته شوی، لیکن د هغه لسمی نه یوازې دا چې افغانانو ونه مانه، بلکې مریې کړ. دا زما ایمان دی چې په افغانستان کې د خارجي اجنتانو لپاره ځای نه شته دی او د دیکتاتوران لپاره په افغانستان کې ځای نه شته. افغانان په خپله یو میکانیزم لري، ما عرض وکړ چې مور سره پاکستان، ایران، امریکا، عربو حتی چین کومک کړی دی، خو مور د دوی له کومکونو څخه ډېر مشکور یو، ځکه چې کومک کومک دی او دا د افغان ځانگړنه ده، چې په سختتو کې دې ورسره کومک وکړ، نو هغه نه هېروي، اما د کومکونو معنا دا نه ده، چې هر سړي یو خپل گوداګی په ترڅ کې نیولی وي او ووايي چې دا زما درواخله، ماته یوه ټوکه یاده شوه. کوم وخت چې اورنگزېب خپل پلار شاه جهان ونيو، نظر بند یې کړ، نو یوه بسڅه وه چې شاه جهان له به یې گلونه راوړل، شاه جهان ورته وویل، چې ته ما له یو بسکلی ماشوم راوله، نو د هغې بسڅې یو تور ماشوم و، هغه به یې ورله راوست، خیر شاه جهان ورته وکتل، بله ورځ یې بیا ورته وویل یو بسکلی ماشوم راوله، بیا به یې ورته هماغه راوست، په درېیمه ورځ یې بیا د یو بسکلي ماشوم غوښتنه وکړه، بیا یې هغه خپل تور ماشوم راوست، نو شاه جهان ورته وویل چې ما درته وویل یو بسکلی ماشوم راوله، هغې وویل چې شاهنشاه که زما په سترگو دې ورته ولیدل، نو له ده بسکلی ماشوم په دنیا کې نه شته، نو دا چې هر یو خپل ماشوم په ترڅ کې نیولی او ووايي دا واخله دا هېڅکله هم افغانان نه مني، بل دا چې دوی تاسو ته راځي او ووايي چې صاحب ټول افغانستان

ستاسو مشكور دى. دا به ټول دروغ او دوکه وي. افغان هغه شيز غواړي
کوم چې د افغانانو امن پرې راځي، افغانان سره يو موى کوي، گاونډي
هېوادونه پاکستان، ايران، سعودي او نورو څخه مور يوه هيله لرو، هغه دا چې
مور سره دې د افغانستان په روغه جوړه کې کومکونه وکړي، نه دا چې په
ورانولو کې.

لویه جرگه د ستونزو د حلولو د یو مهم میکانیزم په توګه

دا وینا د (وفا) جریدې د لومړي کال په (۲۴) مه ګڼه کې د (۱۳۷۱ل) کال
د عقرب میاشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

اول- د لویې جرګې منشا او جوړښت:

۱- منشا:

په افغانستان کې له ډېرو پخوا زمانو څخه بېلابېلو قومونو، قبیلو، نژادي، ژبني او مذهبي اټیکي ګروپونو سره یوځای ژوند کړی دی. د دغه ګډ ژوند په اوږده تاریخ کې، دغو ټولنیزو ګروپونو، نه په ځانګړې توګه او نه د یو ملت په حیث تر ۱۹۲۳م کال پورې نه لیکلي قوانین درلودل او نه مرکزي حکومتونو د دوی د حقوقي قضایاوو په حلولو کې کوم رول درلود. نو یې خپلې حقوقي قضایاوې او د ټولنیز ژوندانه نورې چارې لکه، خپل منځي شخړې او وړانې، د اسلامي (حنفي یا جعفري) فقهي په څنګ کې په مشخصو شوراګانو کې په سلا مشورو او پرېکړو حلولې. د زمانې په تېرېدو سره د خپل ټولنیز جوړښت او روابطو له مشخصاتو سره سم، د مشخصو یا سره ورته قضایاوو او پرابلمونو د تشخیص او حلولو لپاره یې دودونه او کودونه رامنځته کړل، چې دوی د فرهنگ د یو مهم تشکیلونکي عنصر په توګه له یوه نسل څخه بل نسل ته د ټولنیز میراث په توګه منتقلېدل او له شرایطو سره سم یې تحول او تکامل موند. څرنګه چې د شورا او سلا مشورې له لارې د قضایاوو او

پرابلمونو حلول د اسلام د سپېڅلي دين يو مهم اساس هم دی، نو ځکه د افغانستان په مسلمانو خلکو کې د شورا او سلا مشورې ټينګښت او پايښت وموند. اصول، معيارونه او ميتودونه يې تثبيت شول او تر ننه پورې راورسېدل. د دغه ډول سلا مشورې غونډه او په هغې کې د قضاياوو څېړنه او په کې د پرېکړو صادرول، د افغانستان په ټولو ژبو کې ((جرګه)) وبلل شوه، چې دغه کليمه اصلاً ترکي ريښه لري او اوس زموږ د ټولو بېلابېلو ژبو مشترکه او منل شوې پانګه گرځېدلې ده او د شکل او محتوا جوړښت او دندې په مفاهيمو باندې هم ټول خلک پوهېږي او هم يې جوړېدو او پرېکړو ته د درنښت او اعتماد په سترګه گوري او عمل پرې کوي. جرګه د بحث د موضوع او د جوړښت او ترکيب له نظره دوه ډوله وي: عادي او محدوده جرګه، او لويه جرګه.

۲- جوړښت:

هغو کسانو ته چې د افغانانو کلتور او د دوی کلتوري مميزات معلوم وي، هغوی په دې بڼه پوهېږي، چې د افغانستان د خلکو په هر قوم، هره قبيله، هره کورمه او هر کلي ولس کې د جرګو خلک او غړي معلوم دي. جرګې د بېلابېلو اهدافو د سرته رسولو په خاطر په مختلفو سطحو باندې جوړېږي، کله چې به قومونو، قبيلو، خېلونو، کورمو او کليو او ولسونو کې شخړې او لانجې پيدا شي، د جرګو خلک ورته راځي او پېښه شوې مسله حل کوي. د کليو په جرګو کې دکلي مشران، بانفوذه سپين ږيري، دکليو ستانه، روحاني خلک او علما گډون کوي، کله چې بيا لانجه د قومونو او قبيلو ترمنځ وي، د دغسې جرګو له پاره هم د هر قوم له مرکچيانو او جرګه مارو څخه ډېر دروند او محترم شخص په جرګو کې گډون کوي. او که بيا جرګه لويه او د مملکت

په کچه وي، بيا يې هم غړي معلوم وي، له هر قوم، هرې قبيلې او هر ولس څخه هغه سړي راځي، چې ټول قوم، ټولې قبيلې او گرد ولس ته منلي وي. زموږ پخوانۍ لويې جرگې چې جوړې شوې دي، په ټولو کې د قومونو مشرانو، با نفوذه اشخاصو، قوم ته منلو سپين ږير، علماوو او روحاني شخصيتونو په کې گډون کړی دی. دغه ډله اشخاص د افغاني جامعي هغه اقشار دي، چې افغانان د خپلو اخلاقي-ملي او کلتوري ارزښتونو او معيارونو له مخې ورته احترام لري او په دغسې مهمو مسلو کې دغه اشخاصو لويو جرگو ته بلل کېږي، قومونه، قبایل او ولسونه يې په جرگو کې له گډون سره موافقه لري، نه انتخابات غواړي او نه بل څه، ځکه دا خلک معلوم خلک دي او قومونه، قبایل پرې باور لري.

د نولسمې پېړۍ په اوخرو او د شلمې پېړۍ په جريان کې چې زموږ په هېواد کې لويې جرگې د منظمو دولتونو له خوا جوړې شوي، نو په دغو جرگو کې له لوړو يادو شويو قشرونو سر بېره، د وخت له غوښتنو سره سم، دولتي بانفوذه ارکانو او تعليميافته گانو او مفکرو خلکو ته هم په لويو جرگو کې د شرکت حق ورکړل شوی دی. خو وروسته تر ۱۹۶۴م کال په اساسي قانون کې د لويې جرگې د غړو د جوړښت لپاره د انتخابي او انتصابي وکيلانو د سره رغونډېدو يو نوی طرز العمل ومنل شو، چې د هغه پر بنا د ملي شورا، يانې د ولسي جرگې او مشرانو جرگې غړي، د ولايتي جرگو رييسان، د کابينې هيئت، د سترې محکمې غړي او د پاچا له خوا يو ثلث انتصابي کسان د لويې جرگې په جوړښت کې شاملېدل. خو اوس چې زموږ سياسي-ټولنيز او ضاع بل ډول ده، کېدای شي چې د لويې جرگې د جوړښت لپاره د ټولني له واقعيتونو سره سم قومي مشران، سپين ږيري، علماء، تعليميافته گان، پخواني باتجربه دولتي ارکان او د نن ورځې د غوښتنې مطابق د څوارلس کلن جهاد

نوميالي قوماندانان او نور لازم عناصر راوبلل شي، لکه چې دمخه مو وويل دغه خلک زموږ په ټولنه کې معلوم دي، د افغانستان هر قوم او هره قبيله دغسې اشخاص لري. موږ کولای شو چې په افغانستان کې د ټولو مېشتو قومونو له مشرانو، سپين ږيرو، علماوو، روحانيونو، تعليميافته گانو او قوماندانانو څخه يوه واقعي او د ټول ملت نماينده لويه جرگه جوړه کړو. دغسې اشخاصو په تشخيص کې هېڅ ډول ستونزه نه رامنځته کېږي.

دويم- د لويې جرگې دنده:

هر ټولنيز جوړښت د ټولني د ضرورتونو پر بنا منځته راځي او ځانته ټاکلې دندې لري، چې بايد سرته يې ورسوي. لويه جرگه هم، د يو ټولنيز جوړښت په توگه ځانته وظيفې لري. د لويې جرگې کلي وظيفه داده چې د ملي او هېوادني برخليک جوړوونکو داخلي او خارجي قضايانو او مسايلو د حل داسې سمې او مناسبې لارې وسنجوي او عملي يې کړي، چې د هېوادوالو لورې ښکته په بهترينه توگه تامين او خوندي کړي.

درېيم- ځينې تاريخي لويې جرگې:

په افغانستان کې د لويو جرگو تاريخي څېر نه اوږد او مفصل بحث غواړي چې موږ اوس ورته وخت او فرصت نه لږ، خو کېدای شي چې د هېواد د تاريخ د هغو لويو جرگو نومونه واخلو، چې په وروستيو دريو پېړيو کې ترکمونستي دورې دمخه جوړې شوې دي:

د ميرويس نيکه جرگې:

ميرويس له پرديو څخه د هېواد تر خلاصون او د يو ملي دولت د تشکيل لپاره، تر ټولو دمخه د بېلابېلو قومونو استازي راغونډ کړل او لويې جرگې يې

جوړې کړې، چې یوه په کې د (کوکران) لویه جرگه وه، چې پر (۱۷۰۵م) کال جوړه شوه، بله د (مانجې) لویه جرگه وه، چې پر (۱۷۰۷م) کال جوړه شوه. د دې دوو جرگو په نتیجه کې خلک یو مټی شول او د پرديو حکومت یې له منځه یووړ، خو میرویس نیکه تر بريالیتوب وروسته یوه درېیمه بله لویه جرگه په همدې وخت کې جوړه کړه او بېلابېل قومونه یې د هېواد او نوي ملي دولت ساتلو ته راوبلل.

د دغو دريو لویو جرگو نتیجه تاریخونو ثبت کړي دي او دا ښکاره ده چې د دغو لویو جرگو د پرېکړو د عملي کولو پر اساس افغانان د پرديو له تسلطه خلاص او د یو ملي حکومت خاوندان شول.

د شپږ سرخ لویه جرگه:

دا جرگه هم په ډېرو اضطراري او نازکو حالاتو کې جوړه شوه. دا جرگه پر (۱۷۴۷م) کال د نادر افشار تر مرگ وروسته په افغانستان کې د یو خپلواک دولت د جوړېدو او د ملي زعامت د ټاکنې پر منظور جوړه شوې وه. د دې لویې جرگې په نتیجه کې د افغانستان خپلواکي اعلان شوه، احمدشاه بابا ته د هېواد واکي وسپارل شول او ده د خپلو خلکو په ملاتړ د افغانستان حدود خپل کړل.

دغه راز پر (۱۸۴۱م) کال کې د نومبر پر لومړۍ نېټه د افغانانو ملي مشرانو د کابل په عاشقان او عارفان کې د خارجي یرغلګرو قواوو سره د مقابلي لپاره یوه لویه جرگه جوړه کړه. د دې لویې جرگې د تدابیرو په نتیجه کې پرديو لښکرو ماتې وخوړه او له کابل څخه ووتل. امیر شېرعلي خان د خپلې پاچاهۍ په دواړو دورو کې دوه لویې جرگې جوړې کړې، یوه پر (۱۸۶۵م) کال او بله پر (۱۸۷۳م) کال. په دې لویو جرگو کې ځینې مهمې مسلې حل

شوي. کله چې پر (۱۸۷۹م) کال انگریزانو پر افغانستان حمله وکړه، امیر شېرعلي خان مزار شريف ته ولاړ، خلک او وطن يې سرنوخته پاتې شول. دغه مهال هم د افغانانو مشرانو يوه لويه جرگه وکړه چې درې زرو کسانو په کې گډون درلود. د دې جرگې د تدبير په نتيجه کې يې د (۱۸۷۹م) کال په دېسمبر کې خارجيانو ته ماتې ورکړه. پر (۱۹۱۵م) کال په افغانستان کې يوه بله لويه جرگه جوړه شوه، چې په لومړۍ نړيواله جگړه کې يې د افغانستان بې طرفي تاييد کړه. دا وخت په افغانستان کې امير حبيب الله خان پاچا و.

— د اعليحضرت غازي امان الله خان د پاچاهۍ په دوره کې هم لويې جرگې جوړې شوې دي، چې مشهورې يې دا دي:

د اساسي قانون لويه جرگه، چې د (۱۹۲۳م) کال د فبرورۍ پر ۲۶ مه نېټه په جلال اباد کې جوړه شوه او (۸۷۲) تنو په کې گډون درلود او د افغانستان لومړنی اساسي قانون يې تصويب کړ. په همدې دوره کې بله لويه جرگه د (۱۹۲۴م) کال په جولای کې جوړه شوه. دا لويه جرگه چې په پغمان کې جوړه شوې وه، چې (۱۰۵۲) تنو په کې گډون کړی و. د دولت د ټولو تړونونو، روابطو او کورنيو مسايلو او نورو موضوعاتو باندې يې خبرې وکړې. دغه ډول د امني دورې درېيمه لويه جرگه د ځينو هېوادنيو مسلو د حل او فصل په منظور د (۱۹۲۸م) کال په اگست کې په پغمان کې جوړه شوه او (۲۰۰۰) تنو په کې گډون درلود.

د اعليحضرت محمد نادر شاه شهيد د سلطنت په دوران کې هم پر (۱۹۳۰م) کال په سپتمبر کې د ځينو مهمو ملي او مملکتی مسلو په باب لويه جرگه جوړه شوه. د دويمې نړيوالې جرگې په دوران کې د افغانستان بې طرفه دريځ د تاييد لپاره پر (۱۹۴۱م) کال لويه جرگه جوړه شوه. تر دې

لويې جرگې وروسته، په همدې دوره کې دوه نورې لويې جرگې هم وشوې. يوه پر (۱۹۵۵م) کال او بله پر (۱۹۶۴م) کال د اساسي قانون د تصويب لپاره. دغه راز پر (۱۹۷۷م) کال سردار محمد داود هم يوه لويه جرگه راوبلله چې خپل جوړ کړی اساسي قانون تصويب کړي او جمهور ريس وټاکي.

څلورم- د لويې جرگې نفسياتي اغېزې:

د افغانانو د کلتور مطالعه دا څرگندوي چې دغه خلک د خپلو قبيلوي خصايصو له مخې په نفسياتي لحاظ هم د جرگو او لويو جرگو تر اغېز لاندې دي. څه شې چې جرگه فيصله کړي، دغه فيصلې پر ټولو افغانانو يو ډول روحي اغېز کوي او د هغو فيصلو مطابق چې کوم کارونه سرته رسي، له هغو سره روحي توافق لري او ځان هوسا احساسوي.

پنځم- د لويې جرگې قانوني او حقوقي ارزښتونه:

د افغانانو د کلتور مطالعه دا رانښايي چې د دوی وړې او لويې جرگې داسې نه دي، چې هلته څو تنه سره کېني، څو اخلاقي توصيې وکړي، که چا ومنله هم ښه او که يې ونه منله هم ښه، خبره داسې نه ده، جرگه د افغانانو په کلتور کې يوه داسې موسسه ده چې هم حقوقي ارزښت او هم قانوني صلاحيتونه لري. څوک چې د جرگې په نرخونو خبر وي، نو هغه پوهېږي چې د جرگو له فيصلو سرغړاوی سزا لري، د جرگو په حقوقي او قانوني صلاحيتونو خبرې کول اوږد او په زړه پورې بحث دی، چې زموږ مشرانو لکه، جناب پړواک صاحب، مرحوم خادم صاحب او نورو داخلي او خارجي پوهانو پرې ډېر کار کړی دی.

شپږم- د لويو جرگو د رابللو طريقې:

د تاريخ له پانو بڼكاري، هغه وخت چې د افغانانو خپل حكومتونه وو او د خپل ملي حكومت د جوړولو او د پرديو له واكه تر خلاصون لپاره دوى كومې لويې جرگې جوړې كړې دي، د بېلابېلو قومونو مشران خپلو كې سره ناست دي، مهمې او تاريخ سازې فيصلې يې كړې دي. د مثال په ډول ميرويس نيكه چې كومې لويې جرگې جوړې كړې دي او يا د شېر سرخ جرگه دغه لويې جرگې همدغه قومي مشرانو د علماوو او روحانيونو په گډون خپله جوړې كړې دي. په نولسمو او شلمو پېړيو كې چې كومې لويې جرگې جوړې شوې دي، په هغو كې ځينې د قومي مشرانو په بلنه جوړې شوي او ډېرې دولتونو دعوت كړې دي. په اوسنيو شرايطو كې چې مركزي حكومت ډېر ضعيف او پر اطرافو او ولاياتو واك نه لري، ولايتونه او د ولايتونو محلات، د بېلابېلو قوتونو له خوا اداره كېږي، په دغسې گډوډو حالاتو كې بهترينه لاره داده، چې د افغانستان د بېلابېلو قومونو ډېر نوميالي څو تنه مشران، قوماندانان، روحانيون، علما او تعليميافته د لويې جرگې اواز اوچت كړي. د ملگرو ملتونو تر سرپرستۍ لاندې دې د لويې جرگې د جوړېدو لپاره د تدارك يو كمېسيون جوړ شي او دا كمېسيون به په ډېرې واقعينيۍ د هر قوم د جرگې معلوم خلك دې لويې جرگې ته راوبلي، دغه لويه جرگه به د افغانستان دننه په دغسې يوځاى كې چې شرايط په كې مساعد وي، جوړېږي او جرگه به د روانو كشالو د حل لپاره د ټول ملت په خوښه پرېكړې كوي او د افغانانو د عنعنو مطابق به عملي كېږي.

اووم- لويه جرگه او د اهل حل و عقد شورا:

د اهل حق و عقد شورا د شورا لفظي تركيب او د هغې مفهوم او معنا د افغانستان خلکو ته بېخي نامفهوم او اشنا دي. دغه اوږده اصطلاح زموږ د جهادي مشرانو او علماوو له خوا په مکرره توګه استعمالېږي، خو که څوک پوښتنه ورڅخه وکړي، چې د هغې په تاريخ باندې رڼا واچوي، يا يې د غرو او تركيب او د رابللو طريقه او وظيفه راوښايي، نو د هغې بېلابېل پلويان بېلابېل توجهات او تعبيرونه ورڅخه کوي، ځينې پلويان يې له لويې جرګې سره يو شان او ځينې يې بل شان ګڼي، ځينې جهادي مشران او علما شوراى حل و عقد د حل و عقد له امله څخه مرکب ګڼي او د حل و عقد په اهل کې يوازې د اسلامي ګوندونو اميران او واکداران او له ګوندونو سره متعلق عالمان شاملوي او بل هېچاته په دې شورا کې د ګډون حق نه ورکوي. ځينې مشران، مثلاً خپل ځان ته د شورا د ټولو غړو د پنځه فيصده انتصاب حق ورکوي او نورو ګوندونو ته هم دغسې فيصدي قايلېږي، چې نه د خلکو له خوا، بلکې د ګوندونو له مشرانو يا د ګوندي شوراګانو له خوا انتصابېږي. د اهل حل و عقد شورا زموږ په زمانه کې اسلامي پراخې دنيا په هېڅ کوم هېواد کې وجود او رواج نه لري او که وجود هم ولري، چې موږ ته نه دي معلوم، نو د شاذ حيثيت لري او هغه نادر ګڼلی شي، چې بيا د معدوم په حيث د لیسې بشپړې بڼه غوره کوي. د اهل حل و عقد د شورا دغه لفظي تركيب زموږ لپاره دومره نامانوس دی، چې حتی باسواده خلک يې نه شي تلفظ کولای او نه يې سم ليکلی شي. پوه خلک هم د حل او عقد کليمې څوک د ((ح)) او ((ع)) په (زېر) او څوک يې په (زېر) تلفظ کوي، نو موږ څه حاجت او اړتيا لرو چې د تقليد يا اظهار فضيلت په وجه دغه لفظاً او معنا نااشنا شي پسې دومره ټينګار وکړو. ما له ځينو علماوو څخه اورېدلې دي، چې د حل و عقد ((اهل)) داسې کسان وي چې له کبايرو او صغايرو ګناهونو څخه مبرا او په

تقوا او اسلامي فضيلت مشهور او فرېسته خوږه سپری وي. موږ په خپله بايد وجداناً سوچ وکړو چې دغسې شخصيتونه يو، يا دومره ډېر دغسې شخصيتونه موندلی شو، چې ټول خلک د معصوميت او بې گناهی شهادت پرې وکړي؟ او که بيا دغسې اشخاص، هغه هم د اسلامي گوندونو له غړو څخه پيدا هم کړو، ايا د افغانستان د ټولو قومونو او قشرونو نمايندگي کولای شي او ټول خلک يا اکثره خلک د دوی پر پرېکړو قانع کېږي. يا ټولنيز عدالت په دې توگه تامينېدای شي؟ برسېره پر دې د لويې جرگې جوړېست، ترکيب او نمايندگي هسې چې په لويو جرگو معمول وي او موږ پېشنهاد کړی دی، بالکل اسلامي او عادلانه او خلکو ته د منلو وړ دي او که رعايت يې وشي د هغې له فيصلو څخه هم څوک سرغړونه نه کوي. د دې ليکنې په پای کې بايد يادونه وکړو، چې په دې ورځو کې د لويې جرگې پر ځای د حل و عقد د شورا غونډې د يوې بلې نامفهومې او نا اشنا پدېدې ((مجلس موسسان)) خبرې هم اورېدلې کېږي. موږ چې په دې ورځو کې د مجلس موسسان خبره واورېده، نو داسې راته وايېسېده، چې زموږ دغه وروڼه گوندې نوی دولت جوړوي او نوی مملکت تاسيسوي. خبره دا ده چې: افغانستان يو مملکت دی. يو دولت دی، د دولت شکل يې بدلېږي رابدلېږي. موږ نوي څه نه جوړوو، بلکې د دولت يو داسې شکل جوړوو، چې ټولو ته د منلو وړ وي، نو ځکه موږ مجلس موسسان ته ضرورت نه لرو. که چاته د افغانستان د خلکو روحيات معلوم وي، هغوی يوازې د لويې جرگې پر پرېکړو قانع کېږي او هغو ته درناوی کوي. حل و عقد او ورسره مجلس موسسان دوه داسې مېکانيزمونه دي، چې زموږ ټولنه او زموږ خلک ورسره بلد نه دي.

د افغانستان په هکله د ملګرو ملتونو وروستی

وراندیز د منلو وړ دی که نه؟

دا وینا د (خپلواکي) مجلې په (۴) مه ګڼه کې پر (۱۳۷۵ل) کال خپره شوې ده.

د (۱۳۷۵ل) کال د اسد پر ۱۲ مه د (۱۹۹۱م د اګست درېیمه) د شنبې ورځې د سهار پر نهو بجو د ازاد افغانستان د ټولني (وفا) له خوا د افغانستان په هکله د ملګرو ملتونو د عمومي منشي د پنځه فقره يي وړاندیز په باب د پېښور په ګرین هوټل کې يو سيمينار جوړ شوی و. په دغه سيمينار کې د افغانستان د اسلامي موقت دولت مشر محترم پروفیسور صبغت الله مجددي او د افغانستان يو شمېر ليکوالو، پوهانو او ژورناليستانو ګډون کړی و.

په دې سيمينار کې لومړی د ازاد افغانستان د ټولني مشر پروفیسور عبدالرسول امين د سيمينار ګډون کوونکو ته ښه راغلاست ووايه او بيا يې خپله وينا واوروله. پروفیسور امين په خپله وينا کې وويل: ((نن ټولو ته جوته ده چې نړيوالو او سيمه ييزو حالاتو په دې وروستيو کلونو کې ژور او کيفي بدلون موندلی دی. د تېرې لسيزې ترڅو تجربو د نړۍ خلکو ته دا څرګنده کړه، چې د لانجو او کشالو حل يوازې او يوازې په سووځوونکو او وړانوونکو شخړو او جګړو کې نه، بلکې په ګډه او سوله ييز تفاهم کې نغښتی دی. اوس د ملګرو ملتونو له خوا د نړۍ د زياترو سيمو د اوږدو لانجو د حل لپاره سياسي حلې ځلې روانې دي. د ملګرو ملتونو هڅې او نړيوال بهير

دا په ډاګه کوي چې د افغانستان لاندې یوه انتزاعي او مجرد مسله نه ده، بلکې په نړیوالو او سیمه ییزو جریاناتو پورې تړلې ده. همدا راز د نړۍ او د سیمې د خلکو او قوتونو تمایل او علاقه هم د افغانستان د کشالي د حل لپاره، د دغه نړیوال بهیر په رڼا کې زیاته شوې ده.

د ملګرو ملتونو د سرمَنْشې وروستنی پېشنهاد هم له همدې بهیر څخه الهام اخیستی دی او په داسې شرایطو کې د افغانستان خلکو او نړیوالو ته وړاندې شو، چې زموږ د هېواد او خلکو سرنوشت، ژوند او د بقا مسالې ډېر ژور اهمیت موندلی دی. دا پنځه فقره ییز وړاندیز د امریکا د متحده ایالاتو، شوروي اتحاد، پاکستان، ایران او سعودي عربستان له خوا هم تایید شوی دی. وفاق چې یوه علمي، فرهنگي او څېړونکي ټولنه ده، نننۍ سیمینار یې د خپلو فرهنگي نوښتونو په لړ کې، د افغانستان د لاندې د سیاسي حل په باب د ملګرو ملتونو د سرمَنْشې د پنځه فقره ییز پېشنهاد په باب د بحث او خبرو اترو په مقصد جوړ کړی دی. تاسو ټولو ته څرګنده ده چې د افغانستان اکثریت خلک د یوې لسيزې څخه د زیاتې مودې راهیسې له یو ستر مصیبت او فاجعې سره مخامخ دي او دا فاجعه د روسانو او دکابل د کمونستانو له خوا زموږ پر خلکو تحمیل شوې ده، خو کله چې د افغانستان د سیاسي حل موضوع رامنځته کېږي، نو د دغه هدف یوازینی او اغېزمنه وسیله، ډپلوماسي او ګانده تفاهم ګټل کېږي، او ملګرو ملتونو موسسه چې یوه بې طرفه موسسه ده او د نړۍ د ولسونو ملاتړ یې تر شا دی، په دې برخه کې اغېزمن عمل ترلاسه کولای شي. د افغانستان مطلق اکثریت خلک په افغانستان کې یو اسلامي، افغاني او منتخب حکومت جوړېدل، د هېواد بشپړه خپلواکي، د خاورې تمامیت او د افغانستان ناپېیلټوب غواړي. همدا ډول د افغانستان ټول جهادي قوتونه، مهاجر او ټول خلک په دې عقیده لري، چې د افغانستان

د کښالي لومړني شرط دکابل د رژيم گونښه کېدل او داسې يو سياسي
مېکانيزم گټي، چې د افغانستان د ټولو خلکو لپاره د منلو وړ وي.

د ملگرو ملتونو د سرممنشي پنځه قفره ييز پېشنهاد د افغانستان د خلکو
ترمنځ بېلابېل انتبهات راوهڅول، چا هغه گټور وبلل، چا هم مبهم او بې
اغېزې وگڼل او چا پرې په مثبتو او گټورو اړخونو ټينگار وکړ او ځينې برخې
يې د اصلاح او وضاحت وړ وبللې. دې لپاره چې د ملگرو ملتونو د
سرممنشي د پېشنهاد اساسي او مهم ټکي څرگند شي او په هغو کې د افغانستان
د خلکو اساسي غوښتنې او اهداف وڅېړل شي او همدا ډول د دې
پېشنهادونو په باب ازاد او بې طرفانه قضاوت وشي، موږ دغه سيمينار جوړ
کړ. د دې سيمينار څخه هدف د افغانستان د مسلې په باب د افغانانو ترمنځ
د نظر د يووالي او نږدېوالي او تفاهم رامنځته کېدل دي...))

مرکبی

zia_2zia@yahoo.com

د تنظيمونو او د دوی د حامیانو ټولې هلې ځلې د ملگرو ملتونو د سولې د عمليې د شنډولو لپاره دي

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۱۰۵) مه گڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د چنگاښ
مياشتې پر (۱۵) مه نېټه خپره شوې ده.

پوښتنه: د استاد رباني د حکومت د شپږ مياشتې مودې د اوږدېدو په باب
ستاسې نظر څه دی؟

ځواب: زما په نظر که دا موده شپږ مياشتې وغځوي، که يې يو کال وغځوي
او که يې دوه کاله وغځوي، دا به مشکلات نور هم زيات کړي. جگړې به
نورې هم پيدا کړي، کابل او شاوخوا غير له هغې نه هم ټوټې ټوټې شوی دی.
خلک مړه دي، نوزه فکر کوم چې دا د مسلې حل نه دی، بلکې مسلې به
نورې هم مشکلي کړي.

پوښتنه: له بله پلوه مولوی صاحب یونس خالص هم ځان د جمهور رييس په
توگه اعلان کړی دی، ستاسو په نظر ايا د هغه په خبره کې به څومره وزن
پروت وي؟

پروفیسور رسول امین: دا خو سړی په کلکه نه شي ویلای چې د دوی جمهور رییس کېدل به څوک ومني او که به یې نه مني، بلکې مسله دا ده چې څوک ځان د څه لپاره اعلانوي، چې زه جمهور رییس کېږم. اصلي خبره دا ده چې د افغانستان مسله په څه شي باندې حل کېږي. د هغې لپاره باید فکر وشي، نه دا چې د قیادي شورا بیا راژوندی شي. د دغو خلکو منډې رامنډې زما په نظر باندې دا یوازې او یوازې د ملل متحد د سولې د هغې پلان چې د افغانستان مسله به په سیاسي ډول حل کړي، د مخنیوي لپاره کېږي. بله مسله دا ده چې دوی او د دوی سره څوک کومکوه کوي، دوی نه غواړي چې دغه انحصار چې دې نه وو کسانو ته یې په لاس کې ورکړی دی، دغه مات کړي.

پوښتنه: په خپله د حکومت له لورې او مولوي خالص موږ ته وویل، چې ملګري ملتونه هڅه کوي، افغانستان کې یو درېمګری ځواک رامنځته کړي او هغه ځواک به د نورو زیاتو وینو د توپېدو سبب شي. له دې امله موږ ته د منلو وړ نه دی، تاسو په دې باب څه وایئ؟

پروفیسور رسول امین: خبره دا ده چې افغانستان د ټولو افغانانو کور دی. دا افغانان چې په هر ځای کې، په هره سیمه کې د هر قوم سره تړون لري، دا وطن د دوی ټولو ګډ کور دی. په افغانستان کې ټولو افغانانو قرباني ورکړې ده، جهاد یې کړی دی، ځانو نه یې وژلي دي. دا نه د چا ټیکه ده، نه د چا انحصار دی، چاته چې چا پیسې ورکړې وي، چې څه ته ما مقرر کړې، چې ته به د دې ګوند یا پارتۍ مشر وي او ټیکه به ستا وي. زه ګومان کوم دا د افغانانو په پرېکړو پورې ارتباط لري، که افغانان دوی غواړي، دوی راتلای شي او که افغانان درېیم قوت غواړي، درېیم قوت راتلای شي. یانې دا د دوی

انحصار نه دی او نه افغانان چاته دا حق ورکوي چې د دوی راتلونکی دې انحصار کړي.

پوښتنه: امین صاحب ستاسو نظر د OIC د اوسنیو هلو ځلو په باب څه دی؟
پروفیسور رسول امین: زه فکر کوم چې OIC راتگ هم د دې لپاره دی چې د ملګرو ملتونو دا کومه پروسه چې ده، دا شنډه کړي. هغه هېوادونه چې په OIC کې دي، دوی په افغانستان کې هغه کار کوي چې هغوی به بیا په افغانستان کې انحصار راولي.

پوښتنه: امین صاحب له بل پلوه تېره شپه د پاکستان د باندنیو چارو وزارت اعلان کړی چې سر له ننه کوم څه چې په افغانستان کې کېږي هغه به قانوني حیثیت نه لري، تاسو په دې هکله څه وایئ؟

پروفیسور رسول امین: تاسو ته معلومه ده، دغه خلک چې راغلي وو، د جلال اباد د تړون له مخې اته ویشتم جون اخرنۍ ورځ وه، چې پرون تېره شوه. زه گومان کوم چې اوس به په خپله دا حکومت چې افغانانو ورسره منلی هم نه و، د دی تړون له مخې غیر قانوني دی.

د امریکا غږ پښتو څانګې د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني له رییس بساغلي پروفیسو امین سره یوه مرکه کړې ده، چې لاندې وړاندې کېږي:

۱- موږ ټول د دې تریخ واقعیت شاهدان یو چې د نهه گوندونو خارجي پلویان همپشه په دې کوښښ کې دي، چې د افغانستان سیاسي انحصار د دغه گوندونو پورې محدود وساتي.

۲- اوس هم د دغو گوندونو خارجي پلویان غواړي، چې د ملګرو ملتونو د سولې هلې ځلې شنډې کړي. په ظاهر کې دغه هېوادونه د ملګرو ملتونو

هېئت سره د تائيد سر خوځوي، خو په واقعيت کې هغوی په افغانستان کې د گوندونو مشرانو ته هدايات ورکوي چې په هره طريقه چې وي، د ملگرو ملتونو د هېئت په لاره کې خنډونه واچوي او د دوی په خوله د ملگرو ملتونو هېئت او نورو خارجي هېوادونو ته وايي چې د افغانستان مسله داخلي مسله ده او يوازې دغه گوندونه حق لري چې دوی قيادي شورا بيا جوړه کړي. د نهه گوندونو دغه قيادي شورا دې موقت حکومت جوړ کړي. دغه قيادي شورا دې د شورا او يا لويې جرگې په نوم غونډه وکړي او د قيادي شورا په خوښه دې، انتخابات وشي او د ملگرو ملتونو هېئت او د اسلامي کنفرانس تنظيم دې د قيادي شورا او د قيادي شورا له خوا د ټاکلي وخت سره همکاري وکړي.

۳- د قيادي شورا ناکامه فورموله بيا عملي کول غواړي. د قيادي شورا له خوا د راوړلېدې په حاجي کمپ کې حکومت جوړ شو. د پېښور د معاهدې له مخې قيادي شورا حکومت جوړ کړ. د اسلام اباد او جلال اباد د معاهدو پر اساس قيادي شورا حکومتونه جوړ کړل او دغه ټول حکومتونه نه يوازې له ناکامۍ سره مخامخ شول، بلکې د دغې قيادي شورا حکومتونو د افغانستان مظلوم خلک له مرگ ژوبلې سره مخامخ کړل. د افغانستان پلازمېنه کابل يې له خاورو سره برابر کړ. سلگونه زره ښځې، ماشومان او نارينه يې تېښتې او اوارگۍ ته مجبور کړل. د همدغې قيادي شورا له خوا انتخاب شوي کسان او د دفاع وزارت په خپلو خلکو بمباري کوي. په توپونو يې ولي او په زرگونو معصوم انسانان وژني او تېښتې ته يې مجبوروي. د قيادي شورا د بيا راژوندي کولو تر شاه دغه اهداف موجود دي:

اول: د گوندونو او تنظیمونو خارجي پلویان غواړي چې د قیادي شورا د زړې او ناکامې فورمولې پر اساس د ملگرو ملتونو د سولې هلې ځلې شنډې کړي.

دویم: خارجي دخپل حکومتونه غواړي چې د افغانستان سیاسي قدرت د نهه گوندونو او تنظیمونو په انحصار کې وساتي او افغانستان داسې حالاتو ته ورسوي، چې یا یې د خپل کنترول لاندې راولي او یا یې تجزیه کړي.

درېیم: د قیادي شورا د بیا راژوندي کولو لپاره هغه خلک کوښښ کوي، څوک چې د افغانستان پرځای د وزارتونو، سفارتونو، ریاستونو، تجارت او یا نورو امتیازونو په تمه ناست دي. دغه ډول خلک فکر کوي چې یوازې د قیادي شورا له لارې هغوی دغه بې استحقاقه حق ترلاسه کولای شي. که خبره دپته راشي چې کار دې اهل کار ته وسپارل شي، نو بیا دوی د اهلیت په لحاظ دوی ته څوک دغه امتیاز نه شي ورکولای.

څلورم: اوس د افغانستان مسله داخلي کشاله نه ده. زموږ دې غمگنې مسلې بین المللي بڼه غوره کړې ده. یوازې بې طرفه د ملگرو ملتونو لوی سکرتر او د افغانستان لپاره د ملگرو ملتونو هیئت زموږ د مسلې د حل لپاره لاره پیدا کولای شي. په دې شرط چې د امنیت د شورا دایمي غړي د افغانستان د سولې لپاره جدي موقف وښايي. گاونډي او نور دخپل حکومتونه په خلوص د ملگرو ملتونو د هیئت ملاتړ وکړي او له ټولو نه مهمه دا ده چې د افغانانو لوی خاموش اکثریت د ملگرو ملتونو د سولې د هیئت تر شاه ټینګ ودرېږي او د خارجیانو له خوا تحمیل شوی انحصار مات کړي او خپل حق واخلي.

ځينې تنظيمونه د خپلو باندنيو پلويانو په لمسون د ملگرو ملتونو د سولې د عمليې په لاره کې خنډونه اچوي

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۱۰۶) مه گڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د چنگاښ
مياشتې پر (۲۲) مه نېټه خپره شوې ده.

د اسلامي کنفرانس د لوی سکرتر بناغلي دوکتور الفابيد سره د افغانستان د
تفاهم او ملي وحدت د شورا د غړو د کتنې په رابطه د ازاد افغانستان د
ليکوالو ټولني مشر پروفيسور رسول امين د امريکا غږ پښتو څانگې ته وويل:
د اسلامي کنفرانس د لوی سکرتر دوکتور حامد الفابيد په بلنه د تفاهم د شورا
غړو د شيخ الحدیث مولوي تره خېل په مشرۍ له نوموړي سره ملاقات
وکړ.

په دې غونډه کې مولوي تره خېل، دوکتور حامد الفابيد ته وويل: د راولپنډۍ
له حاجي کمپ څخه نيولې پېښور، اسلام اباد او جلال اباد د تړونونو او
موافقو پر اساس د افغاني تنظيمونو مشرانو حکومتونه جوړ کړل. اما د دغو
تظيمونو مشرانو ټولې معاهدې ماتې کړې دي او دې مشرانو افغانانو ته د
قتل او غارت، تباهي او د ښارونو له بربادۍ پرته بل هېڅ نه دي ورکړي. موږ
ټول پوهېږو چې ځينو باندنيو هېوادونو د دې تنظيمونو په مشرانو پولې او
مالي سرمايه گذاري کړې ده او د دوی پلويان تل زيار باسي چې د افغانستان

پراخه پرگنې د خپل سرنوشت له حق څخه محروم وساتي او زموږ د هېواد د ټولو ولسونو سياسي انحصار د دې تنظيمونو د مشرانو په لاس کې وي.

د دې تریخ واقعیت ثبوت دا دی چې د دې تنظیمونو مشران د خپلو باندنیو پلویانو په لمسون د ملګرو ملتونو د سولې د عملیې په لار کې خنډونه اچوی او دغه باندنی هېوادونه په دې کوښښ کې دي چې ستاسو د اسلامي کنفرانس په وسیله د دغو اشخاصو مړه قیادي شورا بیا راژوندی کړي او د دغې قیادي شورا له لارې په افغانانو باندې تحمیل او انحصار لا ټینګ کړي. که تاسو د اسلامي کنفرانس د لوی سکرتر په حیث د ځینو خارجي هېوادونو په خوښه دغه مړه قیادي شورا بیا راژوندی کړئ، نو موږ افغانان تاسو ته په ډاګه وایو چې ستاسو دغه هلې ځلې له ناکامۍ سره مخامخ کېږي او د جګړو د دوام نه غیر بله هېڅ نتیجه نه ورکوي. موږ د دتفاهم د شورا ټول غړي د افغان مظلوم ولس په نمایندګۍ له تاسو څخه هیله کوو، چې تاسو د هرې نتیجې او فیصلې تر مخه د افغانستان د ټولو قشرونو د نماینده گانو سره وګورئ او له افغانانو څخه پوښتنې وکړئ، چې افغانان څه غواړي او د خپلې مسلې د حل لپاره څه وړاندیزونه لري؟

موږ پوره باور لرو چې د افغانستان لوی اکثریت د ملګرو ملتونو د سولې د عملیې کلک ملاتړ کوي. افغانان د دې مشرانو د قدرت لپاره د جګړو څخه ستړي شوي دی. افغانان سوله غواړي. موږ د ملګرو ملتونو په همکارۍ د یوې ټاکلې مودې پورې د یوې طرفه حکومت غوښتونکي یو او افغانان واقعي نماینده لویه جرګه غواړي، چې د ملګرو ملتونو په همکارۍ خپل سرنوشت او خپل راتلونکي زعامت په خپله وټاکي.

موږ افغانان له تاسو څخه هيله کوو، چې ستاسو اسلامي کنفرانس او د ملگرو ملتونو د سولې هيئت دې د افغانستان د سولې لپاره خپل فعاليتونه منسجم کړي او اسلامي کنفرانس او ملگري ملتونه دې په گډه د سولې د يوې داسې فورمولې لپاره کار وکړي، چې د افغانستان د خلکو لوی اکثريت ته د منلو وړ وي او افغانستان د دغو څو اشخاصو له تحميل او انحصار څخه خلاص کړي. ښاغلي دوکتور حامد الفابد او ورسره هيئت ټولو غړو په ډېر دقت د تفاهم د شورا د غړو خبرو ته غوږ نيولی و او د يو ساعت او پنځلس دقيقو د خبرو په پای کې د اسلامي کنفرانس لوی سکرتري وويل: ((د اسلامي کنفرانس او د ملگرو ملتونو د سولې د هيئت ترمنځ رقابت او مخالفت نه شته. لکه څنگه چې تاسو وايئ، موږ دواړو هيئتونو خپل فعاليتونه منسجم کړي دي. اسلامي کنفرانس او د ملگرو ملتونو هيئت د سولې لپاره گډه همکاري کوی او موږ زيار باسو چې د سولې يوه داسې فورموله پيدا کړو چې د افغانسان اکثريت ته د منلو وړ وي او هم د عملي کېدو وي. اسلامي کنفرانس او ملگري ملتونه غواړي چې د باندنيو د لاسوهنې څخه پرته دې افغانان خپل سرنوشت د خپلو نيکونو د عنعنو پر اساس وټاکي...))

د هرات غونډې مثبتې او منفي خواوې دواړه درلودې

دا مرکه د (وفا) جریدې په (۱۰۹) مه ګڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د زمري میاشتې پر (۱۲) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني مشر پروفیسور رسول امین د (۱۹۹۴م) میلادي کال د جولای د اته ویشتمې پر ماښام د هرات د غونډې په باب له امریکا غږ سره یوه مرکه وکړه، چې غټ ټکي یې دلته وړاندې کېږي:

پروفیسور امین د خپلو خبرو په پیل کې په عام ډول دا وویل چې هر افغان دا حق لري، د خپل هېواد د دې غملې شخړې د خلاصون لپاره لارې چارې وسنجوي او په دې برخه کې هڅه وکړي، خو وطن له دې روان ناوړین څخه نجات پیدا کړي، خو اساسي خبره دا ده چې هلې ځلې باید مفیدې ثابتې شي او د افغانستان د لانجې دا غوټه پرانيزي او نه دا چې یوه بله غوټه پرې ور اضافه کړي. د هرات د غونډې په اړه زما مشخص نظر دا دی، چې دې غونډه مثبتې او منفي خواوې دواړه درلودې:

۱- غونډې فیصله وکړه چې د افغانستان د لانجې د حل لپاره دې یوه لویه جرګه جوړه شي، دا پرېکړه یو مثبت انکشاف دی، ځکه بخوا چې به چا ویل چې لویه جرګه دې جوړه شي، نو دغو تنظیمي کسانو به د لویې جرګې د نوم په اورېدو به د لویې جرګې په پلویانو مختلفې ټاپې لګولې، کله یې کمونستان،

کله یې ملحدان او کله به یې د CIA ایجتان بلل. نن دوی ته هم معلومه شوه چې یې د لویې جرگې د جوړېدو بله لاره نه شته، خو لویه جرگه به شرایط لري او هغه دا چې لویه جرگه به د یوې یې طرفه مرجعې له خوا دعوت کېږي او د غړو په تعیین کې به یې د تنظیمونو او تنظیمونو ته د منصوبو کسانو څه لاس نه وي.

۲- په غونډه کې خارجي مداخله وغندل شوه. موږ تل دا چيغې وهلې چې د افغانستان مسئله خارجي مداخلو کې کچه کړې ده، بېلابېل هېوادونه په افغانستان کې خپلې ډلې لري او دا ډلې د خپلو خارجي حامیانو په اشاره کار کوي، څه چې ورته ویل کېږي هغه کوي، افغان مظلوم ملت او وران هېواد ته جزي ترين نظر او التفات هم نه کوی. دا ښه و شول، چې دوی (تنظیمونو) دا مداخله وغندله، لکن د مداخلې ماهیت یې نه دی څرگند کړی. د هر تنظیم مشر او غړی یې فکر کوی چې د دوی خارجي پلویان دوستان دي، د دوی د خارجي پلویانو مداخله، مداخله نه ده او د نورو تنظیمونو حامیان مداخله گر گنل کېږي. حال دا دی چې د ټولو تنظیمونو حامیان مداخله کوي.

۳- بله د یادونې وړ خبره په دې غونډه کې دا هم وشوه، چې دوی (تنظیمونو) خپله وویل چې ملت خپل سرنوشت باید خپله وټاکي. موږ به تل ویل چې د افغانستان مسئله باید د تنظیمونو له انحصار او ولکې څخه ووځي او دا دی نن دوی هم دې خبرې ته راغلل چې د افغانستان کشاله د انحصار له لارې حل نه مومي. د دغو ښو اړخونو ترڅنګ دې غونډې منفي خواوې هم درلودې، چې زما په نظر هغه دا دي:

الف: دا غونډه یې طرفه غونډه نه وه، دا په دې مانا چې د یوې یې طرفې مرجعې له خوا نه وه رابلل شوې؛ ټولې ذیدخله خواوې په کې نه وې شریکې

شوي، همه جانبه نه وه او خپل خاص تنظيمي اړخ يې درلود. د دې غونډې دا پرېکړه چې استاد رباني دې د شپږو مياشتو لپاره نور هم د جمهور رييس په توگه پاتې شي. د تنظيمي غونډې څخه پرته بل هېڅ بڼه يې نه درلوده.

ب: غونډې ته په داخل او خارج کې ډېر کسان بلل شوي وو، خو هغه کسان يې په غونډه کې د اشتراک لپاره بوتلل، چې د دوی خوښ وو، هر باصلاحيته افغان ته په جرگه کې د گډون حق نه و ورکړل شوی.

ج: درېيمه عمده نيمگړتيا يې دا وه، چې دوی وويل؛ ملگري ملتونه بايد د لويې جرگې د جوړولو د پولې وجوهاتو په تامين کې له دوی سره مرسته وکړي، دا خبره هم د تاييد وړ نه ده، ځکه د ملگرو ملتونو د منځگړتوب څخه پرته او د دوی له سرپرستۍ ماورا کې لويه جرگه د يوه تنظيم او يا تنظيمونو له خوا جوړېږي، هغه هېڅ گټه نه لري، موضوع نوره هم کرکېچنه کوي، هېواد او ملت د تباهي پر لوري بيبي، بهترينه لار دا ده چې ملگري ملتونه د يو بې طرفه جهاني سازمان په توگه د افغانانو په موافقه او د دوی په مرسته يوه لويه جرگه راوغواړي، دغه لويه جرگه د موقتي دورې لپاره زعامت وټاکي او نور مهم مسایل چې معمولاً يې لويې جرگې فيصله کوي، فيصله کړي. زما په نظر د ملگرو ملتونو د مستقيمي مرستې څخه پرته نورې ټولې تنظيمي غونډې د افغانستان کشاله د حل پر ځای نوره هم پېچلې کوي او نورو جگړو او وينو ټوپولو ته لار هواروي.

د ملگرو ملتونو هڅې ناکامې نه دي، یوازې ځینو خلکو خنډونه په کې پیدا کړل

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۱۱۳) مه کڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د وږي میاشتې پر (۱۶) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني مشر پروفیسور عبدالرسول امین د ملگرو ملتونو د خاص هیئت په چارو کې د خنډونو د رامنځته کېدو په باب له بي بي سي سره یوه مرکه وکړه، چې متن یې په لاندې ډول دی.

له دوی نه د ملگرو ملتونو د خاص هیئت او د تنظیمونو د غونډې په ارتباط پوښتنه وشوه، پروفیسور امین په دې ارتباط وویل: دا خبره څوک په قاطع ډول نه شي کولی، چې د افغانستان لپاره د سولې د هیئت د مشر ښاغلي محمود مستيري هڅې له ناکامۍ سره مخامخ شوې دي، زما په نظر که څوک دا ووايي چې دا هڅې ناکامې شوې، دا سمه خبره نه ده، البته له مشکلاتو سره مخامخ شوې دي. کومه غونډه چې د ښاغلي مستيري او د تنظیمونو ترمنځ باید په اسلام اباد کې شوې وای، هغه ونه شوه او د ځینو تنظیمونو استازو مختلفې بهانې وکړې او پر همدې اساس غونډه جوړه نه شوه.

اصلي خبره دا ده چې د افغانستان خلک سوله غواړي، په څه ډول چې سوله راټلای شي او څوک چې د سولې په راوستلو کې موثريت لري، هغه ته باید حق ورکړل شي او له هغه څخه استفاده وشي. دا خو څه د تېکې خبره نه ده چې د افغانستان ټول مسایل او هر څه ځیني خلک په خپل ځان تماموي او د

خان حق يې بولي، که د اعليحضرت ظاهر شاه خبره راشي، وايي موريې نه منو، که د بل چا نوم ياد شي بيا نورې سل بهانې وړاندې کړي، اوس چې د دوستم خبره ده، دوی وايي چې دی کمونست دی، که دی کمونست و، ولې پروسېکال په ارگ کې کېنول شو. زما په عقیده هېڅوک دا حق نه لري چې ووايي دا منم او دا نه منم، ځکه هر افغان حق لري د خپل هېواد په سرنوشت ټاکلو کې برخه واخلي او دا چې له ځينو سره غټې ټاپې دي، چې د سولې خبره راشي، نو دوی خپلې ټاپې راوباسي او په هر چا خپله خپله ټاپه ولگوي، وايي پلانی ملحد دی، پلانی کافر دی، پلانی دې وي او پلانی دې نه وي، هغه چې وي ځکه زه سوله نه کوم، به خبرو کې برخه نه اخلم، دا مخصص بهانې، د وخت ضايع کول او جنگ ته دوام ورکول دي. په دې مسله کې ځينې خارجي فکتورونه هم موثر دي، په دوی باندې سرمايه گذاري شوې ده، دغه خارجي قوتونه غواړي چې د دوی طرفداران بايد هلته په افغانستان کې قدرت ولري. خو خبره دا ده چې دوی د افغانستان مسله نه شي حلولاى، که دغو تنظيمونو او د دوی طرفدارانو دا مسله حل کولای شواى، نو په دې دوه نيمو کلونو کې به يې حل کړې وای او دا څرگنده شوې ده، چې د افغانستان مسله د ملگرو ملتونو څخه پرته بل څوک نه شي حلولاى، د افغانستان په جگړه کې بسکېلې ډلې په پوره توگه له ناکامۍ سره مخامخ شوي دي، ملگرو ملتونو چې دسولې کومه پروسه شروع کړې ده، چې کاميابۍ طرف ته روانه ده، تنظيمونو چې کوم کارونه په افغانستان کې وکړل، دا ترې معلومېږي چې هغوی د دې قدرت نه لري، چې د افغانستان مسله حل کړي. دوی غواړي چې په خلکو خپل اقتدار وټپي، خو د دوی دا عمل د افغانستان د خلکو د منلو وړ نه دی، که دا تنظيمونه اوس د ملگرو ملتونو په کارونو کې

خندونه پيداكوي، خو اخر به دا پروسه مني او هغه به دا سپې وخت وي چې افغانستان به يې نور هم ټوټه ټوټه كړی وي.

پوښتنه: ځينې خلک اوس د لويې جرگې خبرې کوي، تاسې دا ډول جرگې څه ډول ارزيايي کوی؟

پروفیسور امین: په پښتو کې یو متل دی، چې مار خورلی له پرې هم ډار پرې، څنگه چې د افغانستان خلک په تېرو شپاړسو کلونو کې ډېر ځورېدلي، رېرېدلي او د دغو خلکو له شوراگانو هم ستړي شوي دي، نو ځکه اوس د دوی هر کار ته د شک په سترګه گوري. که دوی د لويې جرگې په نامه خپل خلک راوغواړي او خپل خلک بيا کېږي او بيا ځان پرې ومني، نو د دې کار نتيجه به دا وي چې په افغانستان کې به جنگ جاري وي، زه گومان کوم چې د افغانستان د خلکو زړه اوس له دوی تور شوی دی، يوازې دومره خبره پاتې ده چې ووايي د افغانستان ټول خلک دې بيدبا ته لار شي، افغانستان دې همدوی ته پرېږدي چې دوی يې په پاتې کنډوالو حکومت وکړي.

د پخواني پاچا اساسي هدف افغانانو ته د خپل سرنوشت حق ورکول دي

دا مرکه د (افغانان) جریدې د لومړي کال په (۱) گڼه کې د (۱۳۷۹ل) کال د جوزا میاشتې پر (۱۵) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۲۰۰۰م) کال د مې د میاشتې پر ۱۲ ماښام د امریکا غږ د پښتو خپرونې د خبرو اترو پروگرام ته د افغانستان د مطالعاتو مرکز مشر پروفیسور عبدالرسول امین رابلل شوی و، دلته موږ ددغو خبرو متن لوستونکو ته وړاندې کوو:

په سر کې د پروگرام کوربه له ښاغلي پروفیسور امین څخه وپوښتل چې په افغانستان کې د سولې د راوستو په هکله د پخواني پاچا اعلیحضرت ظاهر شاه د کونښنونو په لړۍ کې، امریکا کې د افغانستان د چارو څارونکي څوک یو شی وایي او څوک بل شی، یانې په اتفاق نه دي، ځینې خلک وایي چې د ظاهر شاه خان نه بهیر د افغانستان کشاله په بل چا نه جوړېږي او ځینې نور بیا داسې وایي چې د ظاهر خان له دې جرگو او هلو ځلو نه هېڅ شی نه جوړېږي او دلیل هم دا راوړي چې په دې جرگو کې اکثره داسې خلک دي چې د وطن له حال نه هېڅ خبر نه دي، مثلاً له دغو نه یو سړی مایکل روبن نومېږي، چې د ((بن)) په پوهنتون کې استاد دی او په دې تازه وختونو کې افغانستان ته تللی و او هلته یې خلکو سره خبرې کړي دي او کله چې بهر ته دلته راغلی بیا یې ویلي چې هلته هېڅوک ظاهر خان نه غواړي، دا خبره رښتیا ده که څنگه؟

په دې هکله پروفیسور عبدالرسول امین وویل: دا چې ځینې خلک وايي چې ظاهر شاه په افغانستان کې رول لري او ځینې خلک وايي چې رول نه لري، زما په گومان دا دوه ډوله خلک دي. یو هه خلک دي چې هغوی افغانستان کې خپل خلک لري او غواړي چې د دوی په نظر راتلونکی افغانستان هم هغه شان جوړ شي، څنگه چې دوی یې غواړي، بلکې په افغانستان کې د خلکو د حق خود ارادیت پر ځای غواړي چې هغه خلک مسلط کړي چې دوی ورته مشخص ماموریت ورکړی دی. دا اصلاً یو پروگرام دی چې دوی وايي، ظاهر شاه په افغانستان کې نه څوک غواړي او نه یې څوک پېژني، بله برخه د افغانستان خلک دي یانې افغان ولس دی چې د دغو جنګي ډلو له خوا نه يرغمل نیول شوي دي، دا ټول ظاهر شاه غواړي. ځینې خلک چې له غرب نه راشي او دلته دوه درې ورځې تېرې کړي، دا خلک دلته د ځینو مشخصو ډلو سره گوري، زه باید ووايم چې په دغو یوویشتو کلونو کې چې دلته له غرب نه ځینې عالمان یا ژورنالستان یا نور راغلي دي او دلته یې له چا سره کتلي دي او هغوی ورته یو مشخص نظر ورکړی دی، بیا نو دوی چې بېرته تللي دي، ځانونه ورته د افغانستان متخصصین بنسکاري او داسې فکر کوي چې موږ نو د افغانستان متخصصین یو او بیا په خپل هغه نظر ټینګ ولاړ وي چې دوی له ځینو ډلو څخه دغه مشخص نظر اخیستی دی.

پوښتنه: ډېر خلک په دې فکر کې دي چې په دې یوویشتو کلونو کې چې پر افغانستان دغه بده وضعه ربوانه وه، ظاهر خان د کمونستي کودتا نه وروسته یوه ورځ هم د افغانستان د مظلومو خلکو شکایت کوم ځای کې نه دی کړی، کوم ځای ته نه دی تللی، کوم ځای کې یې بیان نه دی ورکړی، کوم داسې کنفرانس یې نه دی جوړ کړی چې خلکو ته ووايي، چې په افغانانو ظلم کېږي او کله چې روسان افغانستان ته راغلل، نو بیا یې هم ونه ویل چې روسانو په

افغانستان حمله کړې، په افغانانو یې ظلم کړی؟ په دې هکله تاسو څه وایاست؟

پروفیسور امین وویل: زه داسې فکر کوم چې دا هم د هغو تبلیغاتو یوه برخه ده چې ما دلته د دوی په اصطلاح د ځینو سرکاري منابعو څخه اورېدلې ده، اما تر هغه ځایه چې په پخواني پاچا پورې ارتباط لري، ده همپشه د افغانانو ملاتړ کړی دی، د مثال په توګه څو ورځې مخکې په اسلام اباد کې زه له چاسره ناست وم، هغه هم همداسې وویل چې پاچا په کال کې یو بیان ورکوي او بس. نو ما ورته وویل چې د پخواني شوروي اتحاد د باندنیو چارو وزیر شوارندادزي پاچا ته ورځي او هغه ته وايي چې ته راشه او قدرت موره تاته درسپارو، همداسې د نجیب الله استازی ورغلی و او ده ته یې دا خبره کړې وه او ده ونه منله، حتی هغوی دا خبره هم کړې وه چې سستا به طرفدارۍ به کودتا وشي او د کودتا له لارې به قدرت تاته درکړل شي، نو دا خبره هم هغه ورسره نه ده منلې، نو ما ورته وویل چې هغه نه غواړي چې کومه بله جبهه ځان ته خلاصه کړي یا ګاونډیو ملکونو ته کومه ستونزه پیدا کړي، نو یو سړی چې د ستونزې د پیدا کولو مخالف وي او غواړي چې د افغانستان مساله د سولې له لارې حل شي، نو تاسو د هغه ا د سولې کوښښونه ولې داسې ګڼئ، چې ګوندي پخواني پاچا په افغانستان کې عملي ګام نه دی اخیستی، ده په دې یوویشو کلونو کې یوازې د سولې لپاره کار کړی دی او د پخواني پاچا په نظر سوله هغه وخت راتللی شي، چې خپله افغانان او ګاونډیان سره کېني او په افغانستان کې د داسې یو حکومت د جوړولو کوښښ وکړي چې هغه دو ست حکومت وي او هغه د وینو تویولو او د قومونو ترمنځ د تفوق نه پرته د ورورۍ فضا رامنځته کړي.

پوښتنه: دلته خلک بيا دا خبره کوي چې د پخواني پاچا تر څنگ هغه خلک راټول شوي چې په افغانستان کې ماموران وو او په افغانستان کې يې لور لور مقامونه لرل، حتی ځينې خلک دا هم وايي چې دا افغانستان چې دې حد ته رسېدلی د همدوی له لاسه دی؟

پروفیسور امین په ځواب کې وویل: ماته دا خبره سمه نه ښکاري ځکه هغه افغانان چې دلته يې ځينې کارونه کول هغوی يې دلته پرې نه ښودل، په تېښته يې مجبوره کړل، ځينې يې مړه کړل، ځينې يې د صحنې نه وايستل او هغو خلکو ته چې د افغانستان په هکله خاص ماموریت ورکړل شوی و هم هغو ته وسلې او پیسې ورکړل شوې او د هغوی له لارې يې دغه افغانان مجبوره کړل چې وتښتي، البته دوی دا غوښتل چې هغه افغانان چې واقعاً د افغانانو او افغانستان لپاره کار کوي، بايد په افغانستان، پېښور او ايران کې پاتې نه شي.

د پخواني پاچا په هکله بايد ووايم چې د هغه اوله خبره دا ده چې زه په افغانستان کې پاچاهي نه غواړم، ده په خپله وروستی اعلامیه کې دا هم ويلي چې هغه د خپلې پروسې لپاره کوم مشخص نماینده يا نماینده گان نه لري. د پخواني پاچا د وينا له مخې د ده د سولې د پروسې د عملي کولو نماینده گان په خپله د افغانستان خلک دي، ټول قام او ولس دی، د پاچا د سولې د پروسې لپاره هر چاته يوه مشخصه وظيفه او ماموریت ورکړل کېږي، څه وڅ چې د دغه شخص يا اشخاصو مشخص ماموریت پایته رسېږي. بيا وروسته نور اشخاص موظف کېږي او هغوی د ټاکلې وظيفې په اړوند خپل ماموریت ته دوام ورکوي، تر څو چې خپله وظيفه پایته ورسوي او نورو افغانانو ته راتلونکی ماموریت ور وسپاري. پخوانی پاچا د افغانستان د راتلونکي موقتي حکومت لپاره يو داسې پلان او ترکیب چې پلانی او پلانی به افغانستان ته ځي او هلته به موقتي حکومت جوړوي، نه لري. د پاچا په نظر دا د افغانانو

خپل کار ی چې هغوی خپل منځ کې سره کېني او گاونډیانو او بین المللي ټولنو سره خبرې وکړي او د خپل منځي مشورې پر اساس د موقتي دورې د حکومت لپاره لار هواره کړي. ټول افغانان په دې واقعیت پوره پوهېږي چې په طالبانو او د شمال په اتحاد کې هم داسې پراخ نظره اشخاص وجود لري چې هغوی په ټول افغانستان او د ټولو افغانانو په نښکښو فکر کولای شي او دغه اشخاص هم په راتلونکي موقت حکومت کې موثر رول لوبولای شي.

د پخواني پاچا د ټولو هلو ځلو یو هدف، دوه وسیلې او یوه منطقي نتیجه گیري ده. د پاچا اساسي هدف افغانانو ته د خپل سرنوشت حق ورکول دي. په ټوله نړۍ کې د خود ارادیت حق یو منل شوی واقعیت دی او د نړۍ ټول قامونه دغه حق په ازادانه توګه استعمالوي. دغه حق پاکستان، ایران او د اسلامي نړۍ ټول ولسونه هم استعمالوي. افغانستان هم د دې نړۍ یوه برخه ده او د دې هېواد ټول اوسېدونکي دا حق لري چې د خپل سرنوشت واک په خپل لاس کې ولري او دوی په خپله د خپل سرنوشت فیصله د ټوپک پرځای د رایې له لارې وکړي، ځکه چې دغه فیصله د ټوپ او ټوپک په خوله نه، بلکې د رایې له لارې کېږي چې د افغانستان خلک چاته د مشرتابه دغه دروند بار په اوږو ږدي، د پاچا په نظر اضطراري لویه جرګه او په خپله پاچا د حق ارادیت د هدف لپاره دوه موثره وسیلې دي، نه اضطراري لویه جرګه او نه د پاچا اهداف دي، له دغه اساسي هدف او دوو موثرو وسیلو څخه منطقي نتیجه گیري په افغانستان کې د یو دوست حکومت منځته راتګ دی چې دغه دوست حکومت به د ټولو گاونډیو هېوادونو سره دوستانه روابط لري او د خپل منځي ملي ګټو پر اساس به د یو بل سره راکړه ورکړه کوي. دغه دوست حکومت به نه د یو گاونډي او نه د بل گاونډي تر لاس لاندې وي، بلکې د ټولو گاونډیانو سره به د وروړولۍ او برابری په اصولو چلېږي. اوس ټول

افغانان په دې تريخ واقعيت ډېر بنه پوهېږي چې پر دو مداخلو او د ځينو ډلو افراطيت افغانستان او افغانان دواړه تباه او برباد کړل او له دې وروسته په افغانستان کې افراطيت هېڅ ځای نه لري.

پوښتنه: زه د ظاهر خان نوم نه يادوم ځکه چې رښتيا هم ظاهر خان ته خلک احترام لري او دې کې شايد چې هېڅوک هم مخالفت ونه کړي، اما سوال دلته دی چې دغه خلک چې د ظاهر خان په نامه کار کوي، د دغو نه شايد د خلکو تشويش او وېره وشي؟

پروفیسور امین وویل: دا خو په خپله د پخواني پاچا تکلیف نه دی، بلکې دا زموږ خپل تکلیف دی، ځکه چې زموږ او ستاسې ټولنه داسې راغلی مثلاً که زه یو چیرته لار شم، نو شايد په سلو کې (۹۸) خلک زما مخالف وي چې دی ولې ولاړ، ځکه چې زموږ د ټولني خصوصيات هم داسې دي او په دې فکر نه کوي چې په اوسنيو شرايطو کې په زرگونو او سوونو افغانان نه شي راټولېدی، بلکې دا خو د يو څو کسانو خبره ده. دوی په دې فکر نه کوي چې د افغانستان مساله څنگه بايد حل شي او د افغانانو ستونزه دې څنگه له مينځه ولاړه شي. بس همدومره فکر کوي چې که زه په کې نه يم، نو افغانستان دې سر و خوري.

پوښتنه: کله چې مسعود او رباني په کابل کې وو، نه يې سوله غوښته، نه يې پاچا غوښته او نه يې د پاچا جرگې غوښتلې، اما کله چې له کابله ووتل نو وايي چې ظاهر شاه دې راشي او سوله دې وکړي او موږ يې منو او زموږ قبول دی؟

پروفیسور امین وویل: د افغانستان شرايط داسې راغلي دي چې يو وخت داسې راغلی و چې خلق او پرچم په زور کې و، دوی به ويل چې بېطرفه، يعنې يې شرفه او که څوک د دوی مخالفت کوي، نو هغه دې بايد تورو کندو

ته ولېرل شي، نو بيا اسې وخت راغی، چې افغانان راپورته شول او ويې ويل چې افغانستان د افغانانو وطن دی او افغانستان به افغانان په خپله جوړوي او بيا داسې وخت راغی چې دوی دروازه په دروازه گرځېدل او وزارتونه يې خلکو ته ورکول، خلکو وزارتونه نه اخیستل، نو دغه حالت د استاد رباني په وخت کې هم و، دا زموږ د افغانانو لوی ضعف دی، چې د قدرت په وخت کې د افغانستان او افغانانو پرځای په خپل ځان فکر کوو، نو بايد چې هېڅوک داسې فکر ونه کړي چې زه په قدرت کې يم او له قدرت نه دې د ځان لپاره استفاده وکړم، نو بايد ووايم چې دا د طالبانو لپاره هم يو لوی چيلنج دی چې خدای ناخواسته داسې وخت بيا رانه شي چې دوی بيا کور پر کور گرځي او وايي چې راشئ موږ سره ملگري شئ او څوک به ورسره نه ملگري کېږي.

پوښتنه: تاسو د خلق او پرچم خبره ياه کړه، خلک وايي چې دغه کمونستان او خلق او پرچم خو ټول د ظاهر خان په وخت کې راپيدا شول؟

پروفیسور امین وويل: کله چې امریکایان پوښتنه وکړي، موږ ورته وايو چې داود خان اول ځل نظامي او اقتصادي وړانديز تاسو ته کړی و، ولې تاسو مستر دکړو؟ بيا يې انګلستان ته وکړو، هغوی ولې مستر دکړو؟ او همداسې فرانسې ته يې کړی و، فرانسې ولې مستر دکړو؟ او ټولو به همدا خبره کوله چې که افغانستان سره موږ مرسته وکړو، د امریکا، انګلستان او فرانسې مرسته به زموږ د يو ملگري پر ضد باندې استعمالېږي، نو زه دوی ته وایم چې افغانستان خو تاسو يو کونج ته درواوه چې د شورويانو لاس ته ورشي او د افغانانو لپاره ځواب دا دی چې په ماضي باندې ټول پوهېږو، يوازينی خبره دا د چې دغه وطن چې د افغانانو وطن دی او نوم يې افغانستان دی او هر څوک چې په دې وطن کې اوسېږي هغه افغان دی، دغه افغانستان له دې جنجال نه څنگه خلاصولی شو، په ماضي کې خو دومره خبرې دي او ډېر

کتابونه ورباندې لیکل شوي دي، ژوندي قومونه په اينده باندې فکر کوي او ما د اعليحضرت نه يوه خبره اورېدلې چې دغه ماضي به تاريخپوهانو ته پرېږدو، خبره داده چې د دې حوزې خلک چې په هغه کې افغانستان، پاکستان، ايران، مرکزي اسيا او نور شامل دي په اينده کې څه کولی شو؟

zia_2zia@yahoo.com

افغانان حق لري چې د خپل هېواد سياسي

زعامت، سياسي سيستم، سياسي - اقتصادي -

اجتماعي پاليسي په خپله خوښه وټاکي

دا مرکه د (افغانان) جريدې د لومړي کال په (۴) مه گڼه کې د (۱۳۷۹ ل) کال د اسد مياشتې پر (۳) يمه نېټه خپره شوې ده.

څه موده دمخه د افغانستان د مطالعاتو مرکز مشر پروفیسور عبدالرسول امین د پخواني پاچا د یو هیئت په گډون د پاکستانی مقاماتو سره د خبرو لپاره اسلام اباد ته تللی و، د افغانان جريدې خبريال د دغه هیئت د سفر د نتایجو په اړوند له ده سره مرکه کړې، چې دلته یې وړاندې کوو:

پوښتنه: محترم امین صاحب! له پاکستان مقاماتو سره د پخواني پاچا د سولې د هیئت خبرې څنګه رازيابي کوی او ایا دغه هیئت کومه مثبتة نتیجه ترلاسه کړه که نه؟

ځواب: بسم الله الرحمن الرحيم، تر ټولو دمخه باید ووايم چې د دې هیئت درې تنه غړي د جولای پر اوولسمه نېټه اسلام اباد ته راوړسېدل، د اسلام اباد په هوايي ډګر کې د پاکستان د بهرنیو چارو د وزارت یو مامور هغوی ته هرکلی ووايه او استوګنځي ته یې راوړسول، په اتلسم د جولای د بهرنیو چارو په وزارت کې له پاکستان مقاماتو سره ملاقات و، چې هلته په رسمي ډول هیئت ته هرکلی وویل شو. د افغاني هیئت مشر امین ارسلا و او همدارنګه رحیم شېرزوی چې یو وخت پاکستان کې د افغانستان سفیر و، زلمی رسول د پاچا د دفتر رییس، ډاکتر محمد امین فرهنگ او زه په خپله د

هيئت غري وو. د پاکستان له خوا د بهرنيو چارو وزير عبدالستار، د وزارت سکرتر عزيز خان، عارف ايوب چې د افغانستان لپاره اوس سفیر ټاکل شوی دی، د افغانستان ډسک ډايرکټر جنرل او د بهرنيو چارو د وزارت يو بل مامور گاون درلود. په دغو مذاکراتو کې د افغانستان د مسلې په دريو اړخونو خبرې وشوې:

۱- د روم د پروسې په ترڅ کې د لويې جرگې د منځته راتللو د دلايلو په اړه هدفونو په باب خبرې وې.

۲- د افغانستان د اوسنۍ وضعې د څرنگوالي په باب خبرې وې.

۳- په دې موضوع خبرې وې چې په افغانستان کې دې څ ډول سياسي سيستم منځته راشي، چې په افغانستان کې دننه، له گاونډيانو سره او په سيمه کې د امن ضمانت وکړای شي.

د اضطراري لويې جرگې په باب خبرو کې داسې څرگنده شوه چې اضطراري لويه جرگه او په خپله پاچا، دوه وسيلې دي چې د افغانستان د خلکو د خود اراديت لپاره لاره خلاصوي. د نړۍ د نورو ولسونو په شان د افغانستان خلک هم دا حق لري چې د خپل هېواد سياسي زعامت، خپل راتلونکي سياسي سيستم، خپل سياسي اقتصادي اجتماعي پاليسي په خپله خوښه وټاکي.

د افغانستان خلک، د ثور له کودتا راهيسې دې نتيجې ته رسېدلې دي چې په افغانستان کې د سياسي سيستم په اړوند د خلکو نه هېڅ پوښتنه نه ده شوې او اضطراري لويه جرگه د خلکو دغې غوښتنې ته مثبت ځواب دی.

د افغانستان په اوسنیو شرایطو کې پخوانی پاچا یوازینی سپین بڼی دی چې د هغه په شاوخوا خلک راټولېدای شي، هیئت په واضح ډول څرگنده کړه چې په دغه اضطراري لویه جرگه کې پاچا د خپل ځان لپاره د هېڅ مقام ارزو نه لري، د زعامت مسله باید خلکو ته پرېښودل شي، چې خلک څه ډول ملي زعامت غواړي او څرنګه زعامت ټاکي، په دې هکله په ډېر تفصیل خبرې وشو.

بله مسله د افغانستان د راتلونکي سیاسي سیستم او د افغانستان د ستراتیژیک موقعیت په ارتباط وه، په دې مانا چې افغانستان د ډېرو هېوادونو لکه پاکستان، ایران، تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان او چین سره ګډې پولې لري، که چېرې په افغانستان کې سوله وي او دغه سوله د افغانستان خلک د خپلې خوښې د یو سیاسي نظام تر چتر لاندې تامین کړای شي، نو د پاکستان په ګډون ټول ګاونډي هېوادونه کولای شي چې د افغانستان له لارې خپلو تجارتي، اقتصادي، سیاسي، علمي، فرهنګي او نورو مسایلو د راکړې ورکړې لپاره ډېره ښه زمینه او شرایط ترلاسه کړي.

ضمناً دا خبره په تفصیل یاده شوه چې څرنګه د افغانستان ګاونډیانو ایران او پاکستان چې د جهاد په دوران کې یې د افغانستان له خلکو سره مرسته وکړه، په همدې شان دې د پاکستان په افغانستان کې د سولې د راوستلو په لاره کې هم مرسته وکړي. مرسته په دې مانا چې ګاونډیان باید خپله سرمایه ګډاري په یو شخص، یو ګروپ یا یوې ډلې باندې ونه کړي، بلکې د افغانستان له ولس سره دې دوستي وکړي، ځکه چې د افغانستان ولس له ټولو ګاونډیانو سره دوستي غواړي، که چېرې په افغانستان کې د خلکو په خوښه حکومت منځته راځي، نو نتیجه به یې دا وي چې په افغانستان کې واکمن سیاسي نظام به د ټولو ګاونډیانو دوست وي او له ګاونډیانو سره به خپل دوستانه روابط په ښه

دوستانه توکړه وساتلی شي. په خبرو کې په دې باندې هم ټینګار وشو چې، په هر ملک کې سیاسي ګوندونه ځي او راځي، حکومتونه جوړوي، بیا ځي، خو یوازې ولس په خپل ځای پاتې کېږي. که چېرې له نورو ولسونو د ولس روابط ټینګ وي، نو ولس هېڅکله نه غواړي چې د بل دوست ولس مخالفت وکړي. له پاکستانی مقاماتو سره زموږ خبرې دوه ساعته روانې وې او دا خبرې په واقعیتونو ولاړې وې، پاکستانی مقاماتو ته د افغانستان دننه مشکلات ښه څرګند و. د افغانستان پر خلکو باندې فشار دوی هم احساس کړی دی، د سولې لپاره د هرې پروسې سره موافق و او له همدې امله یې د اضطراري لویې جرګې د جوړولو په هکله هم خپل ملاتړ وښود. تر هغه ځایه چې د مثبتې نتیجې خبره ده، سړی داسې نه شي ویلای چې په یوه غونډو کې دې زموږ پېچلې مسله حل ومومي، زما په نظر د اسلام اباد غونډه یوه مثبتې شروع وه، خبرې بالکل واضح وې او منطقي وې، ځکه چې دواړه خواوې یو د بل په مشکلاتو ښه پوهېدل او دواړو خواوو په افغانستان کې د سولې غوښتنه کوله.

پوښتنه: د خبرو اترو مهمې نقطې کومې وې او په افغانستان کې دننه به ستاسو د مذاکراتو څرنگوالی به څه بڼه ولري؟

ځواب: شک نه شته چې پاکستان د افغانستان په مسله کې یو مثبت رول لوبولی شي، خو په دې مسله کې دا هم ضرور ده چې په افغانستان کې دننه او په تېره د طالبانو او د شمال اتحاد سره خبرې حتمي کار دی، اوس هغه وخت رارسېدلی، چې افغانان به خپل ترمنځ خبرې کوي او په سلا مشوره به روانې ملي غمیزې ته پای ورکوي. د ایران او نورو ګاونډیو سره به هم خبرې کېږي. هېڅوک دا نه شي ویلای چې دا مسله به یوازې پاکستان حلوي، دا مسله ډېره پېچلې ده، باید په ډېره هوښیارتیا پرمخ ولاړه شي. د روم پروسه

د اضطراري لويې جرگې څخه عبارت ده، اضطراري لويه جرگه يوه افغاني عنعنه ده، زه فکر کوم چې د ثور د کودتا راهبسي د ځينو په نزد خبرې سرچپه شوې دي، چې خپلې ملي عنعنې ورته پردی بسکاري او پردی ورته خپلې. که موږ داسې ووايو چې اضطراري لويه جرگه د خارج مال دی، نو دا خبره به سمه نه وي، لويه جرگه د افغانانو تاريخي عنعنه ده او افغانانو تل له همدغې لارې خپل مشکلات حل کړي دي او حلوي يې، د ځينو بېگانه شويو افغانانو څخه پرته اوس ټوله دنيا په دې پوهېږي چې لويه جرگه د افغانانو منل شوې عنعنه ده او حتی په ملگرو ملتونو او نورو ملکونو کې هم دغه نوم په افغاني بڼه ليکل کېږي او په هېڅ ژبه کې ورته تغير نه ورکوي. زه فکر کوم چې د اضطراري لويې جرگې په اړه د خارجي لاسوهنې خبره سمه نه ده. لاسوهنه هغه ده چې خارجيان خپل نظر پر افغانانو ورتي، لکه څنگه چې د ثور د کودتا راهبسي يوازې پردی نظريې په افغانانو ورتل شوي دي او له بده مرغه ځينې بېگانه شوي افغانان دغو پرديو نظريو ته خپلې نظريې وايي. ځينې خلک دا پوښتنه کوي چې لويه جرگه به څوک راغواړي؟ په دې برخه کې يو تاريخي مثال راوړم، د ميرويس خان جرگه به ياده کړم، چې هلته هېڅوک مشر يا پاچا نه و، قومي مشران راغونډ شول په خپل منځ کې جرگه شول او ميرويس خان يې د امير په توگه وټاکه، دغه جرگه قومي وه، د احمدشاه بابا په جرگه کې هم قومونه سره راغونډ شول او احمدخان يې د پاچا په حيث ومانه. نو اضطراري لويه جرگه هم چې جوړېږي، په دې کې به د افغانستان د مختلفو قشرونو موثر نماينده گان گډون کوي او اضطراري پر همدې مانا ده چې حالات اضطراري دي او په دې کې به ملگري ملتونه او گاونډيان هم مرسته کوي. ځينې خلک په دې موضوع کې د بهرنۍ لاسوهنې خبرې کوي، زه فکر کوم په دې دوه ويشت کلونو کې ډېرو خلکو ته دا موقع

په لاس ورغله چې د افغانستان مشرتوب وکړي او په افغانستان کې امن او سوله راولي، خو په دې بهیر کې له تکلیف سره مخامخ و او هغه دا چې ځینې په ایډیالوژي پورې ونښتل، ځینې په رهبري پورې ونښتل، ځینې طبقاتي مسایلو پورې ونښتل او یو څوک چې به د چا په گوند کې نه و، نو هغه ته به حق نه ورکول کېده، دغه پروسه تراوسه روانه ده، په افغانستان کې یوازینی هغه سیستم کامیابېدلای شي، چې هغه د افغانستان د داخلي شرایطو دننه وي او په هغه کې د افغانستان د اتباعو په حیث ټول خلک برخه والي. دا چې ځینې وایي خارجي لاسوهنه ده، زموږ پوښتنه دا ده چې دغسې لاسوهنې ته چا لاره جوړه کړه؟ زه فکر کوم مسئله په دغو خبرو نه حل کېږي، ټول باید داسې فکر وکړي چې د افغانستان مسئله د افغانانو د حق خود ارادیت په رڼا کې حل کړي، چې په هغې کې یوه سیمه یا یو قوم ځانگړی امتیاز ونه لري، په داسې سیستم فکر وکړي چې په هغه کې ښځې او نارینه د افغانستان د تبع په حیث د رایې حق ولري.

پوښتنه: ځینې خلک داسې اعتراض کوي چې د روم د پروسې مرکز روم ټاکل شوی او زعامت یې پخوانی پاچا ټاکل شوی، په دې هکله تاسو څه نظر لرئ؟

ځواب: تاسو به د پخواني پاچا په بیانو کې او د هغه د استازو په بیانونو کې اورېدلي یا لوستلي وي چې د افغانستان پخوانی پاچا هېڅ مقام ته کانديد نه دی، ده په کراتو مراتو ویلي دي چې زه کوم مقام ته کانديد نه یم، د افغانستان په مسئله کې د ده رول یوازې د یو مشر په صفت او د یو سپین ږيري په حیث دی، پاچا داسې سړی دی چې په افغانستان کې یې څلورېنست کاله پاچاهي کړې ده او د افغانستان د درې سوه کلنې موسسې نمایندگي کوي، ایا دغسې یو مشر او سپین ږيري ته څوک ویلای شي چې ته په افغانستان کې د سولې لپاره فعالیت او کار مه کوه؟ هغه خو دا نه وایي چې زه درځم نو طالب دې

هم په خپله مخه لار شي، شمال او جنوب دې هم په خپله مخه لار شي او يوازې به زه په کې يم. هغه وايي زه نه پاچاهي غواړم او نه کاندید يم، صرف د يو مشر په حيث غواړم رول ولوبوم، دا خو د يو لوی او منل شوي افغان په حيث د هغه حق دی، پاتې شوه دا خبره چې مرکز ولې روم ټاکل شوی، زما په خيال دا د مجاهدينو په تېره بيا د طالبانو کار دی، چې پاچا ته د يو سپين ريزي په حيث ورشي او يا يې راوغواړي او مشوره ورسره وکړي، چې د افغانستان مسله څنگه حل کېږي. په خپله دغه خلک خو په وار وار خارج ته تللي دي، هلته سره جرکه شوي دي، کېدای شي په روم کې هم سره جرکه شي. زه گومان کوم دا اعتراض يو مثبت فکر نه دی، څوک چې افغان وي او د افغانستان فکر ورسره وي، هغه بايد په دې فکر وکړي چې د افغانستان د سولې په ارتباط د هر افغان او په ځانگړې توگه د پخواني پاچا سره چې يو تجربه لرونکی نامتو مشر دی، حتمن مشوره وشي، تر څو چې د افغانستان جنجال حل شي. اصلاي منظور بايد د افغانستان د مسلې حل وي، که چېرې څوک نه دا مني او نه هغه او نه يې په خپله کولای شي، نو څه غواړي؟ معلومه ده چې دا خلک د افغانستان د مسلې حل نه غواړي، زه گومان کوم چې د يو شمېر افغانانو دغه اعتراضونه په خپله د اعتراض وړ دي.

د افغانستان په باب نړيواله متضاده پالیسي د افغانانو د تشدد باعث گرځي

دا مرکه د (افغانان) جريدې د لومړي کال په (۹-۱۰) مې گڼه کې د (۱۳۷۹ل) کال د سنبلې میاشتې پر (۲۴) مه نېټه خپره شوې ده.

پوښتنه: پروفیسور صاحب! ویل کېږي چې ځینو امریکایي ډیپلوماتانو د افغانستان د مسایلو په اړوند له تاسو سره لیدنه کړې ده، خوښ به شو چې ددغسې لیدنې په اړوند یو څه وویاست؟

ځواب: د روانې سپټمبر میاشتې پر دیارلسمه نېټه د امریکا په بهرنیو چارو وزارت کې د افغانستان، پاکستان او بنګله دېش لپاره د عمومي مدیریت مرستیال راغلی و او د هغه سره درې تنه نور هم وو، ده غوښتل چې دلته په پېښور کې د ځینو افغانانو سره د افغانستان د روانو چارو په اړوند لیدنې کتنې وکړي او له ماسره یې هم لومړی د افغانستان د مطالعاتو په مرکز او وروسته په پېښور کې د امریکا په قونسل خانه کې خبرې وکړي.

لکه څنګه چې یو بې نتیجې معمول گرځېدلی، دوی هم وویل، چې موږ راغلي یو چې د افغانستان د روانو چارو په اړوند په خپله د افغانانو څخه معلومات ترلاسه کړو او په دې ځان پوه کړو چې د افغانستان کښاله څه حل موندلی شي؟ زما پوښتنه له هغوی څخه دا وه چې امریکایان د لومړۍ ورځې څخه د افغانستان په مساله کې دخپل و او دخپل دی. دوه یشت کاله کېږي چې د افغانانو دغه خونړۍ غمیزه روانه ده، ایا تراوسه تاسو په دې پوه نه شوی، چې د افغانستان دننه او د باندې د دغې خونړۍ غمیزې د اړدېدو عوامل څه دي او دغه کښاله څنګه حلېدای شي، ما ورته وویل چې د

افغانستان او سیمې په ارتباط د امریکایانو له بل هر چا څخه زیات معلومات لري، تاسو د افغانانو او نورو په مقایسه د افغانستان دکشالې د حل په اړوند له هر چا څخه زیات پوهېږي، اما رښتینی واقعیت دادی چې امریکایانو د افغانانو سره غیر مستقیم نظامي، بشري او ډیپلوماتیکې مرستې کړې دي، اما په تېرو دوه ویشتم کلونو کې تاسو له افغانانو سره سیاسي مرسته نه ده کړې، همدا چې شورویان ووتل تاسو د دې پرځای چې د افغانانو سره د سیاسي سیستم په جوړولو کې همکاري وکړئ، افغانانو مو گاونډیانو ته پرېښودل او ځنې ولاړئ، امریکایان اوس هم د افغانستان د سولې لپاره مشخص پروگرام او پالیسي نه لري، که چېرې تاسو د سولې پالیسي درلودلای نو تاسو دغه د سولې پروگرام د امنیت د شورا د غړو، افغانانو، گاونډیانو او نورو دخپلو هېوادونو او گوندونو سره تر مطرح کېدو وروسته په اسانه عملي کولای شو، امریکایان لکه د ملگرو ملتونو د نمایندگانو په شان ځي او راځي او هره ډله او شخص همدا یوه خبره کوي، چې دا موږ راغلي یو چې د افغانانو څخه زده کړه وکړو، څو ورځې دلته او هلته چکړې ووهي او واپس ولاړ شي، یو گروپ چې ولاړ شي نو څه موده وروسته بل گروپ راشي او هغوی هم دغه خبره تکراروي، له بده مرغه امریکایانو او ملگرو ملتونو نمایندگانو د افغانستان څخه د ډرپوری د زده کړې مکتب جوړ کړی دی، یو گروپ چې زده کړه وکړي هغه ولاړ شي او بیا بل گروپ د زده کړې به نوم راوړسېږي، د افغانانو ملي تراژیدي د دوه ویشتم کلونو راهېسې روانه ده، په دې خونړۍ غمیزه کې د افغانانو بنسټې او نر، ماشومان او بوداگان له مرگ ژوبلې سره مخامخ دي، بنارونه یې تباه شول، کلي او بانډې یې په بمونو هوار شول، بې کوره شول، بې حیثه شول او تاریخي هویت او د ځمکې تمامیت یې په خطر کې دی، بیا هم تاسو په دې ځان وپوهئ، چې په افغانستان کې څه حالات

روان دي، واقعيت دادی چې امریکا د افغانستان د مسالې سره نه علاقه لري او نه کومه مشخصه پالیسي، یوازې د بن لادن په غم کې دي او بس.

پوښتنه: ځینې سیاسي کتونکي وايي چې امریکا په دې وروستیو وختونو کې فعاله شوې ده او په ځینو برخو کې یې مرستې جاري کړي دي، مثلاً د روم له پروسې سره هم همکاري کوي؟

ځواب: د روم د سولې په پروسه هم خبرې وشوې، ما ورته د افغانستان د مطالعاتو مرکز د غړي به حیث نه د روم د سولې د پروسې د غړي په توګه دا واقعیت په ډاګه کړ چې په عمومي ډول د ځینو امریکایانو او په مشخص ډول د بساغلي کارل اندرفرت په هغو ویناوو کې چې د افغانستان په اړه یې کړې دي، تضاد لیدل کېږي، له یوې خوا هغه وايي چې امریکا د روم د سولې د پروسې ملاتړ کوي، بله ورځ د قبرس د سولې د عملیې سره ملاتړ څرګندوي، بله ورځ د شپږم جمع دوه، بله ورځ د ملګرو ملتونو او د اسلامي کنفرانس او بله ورځ د ګاونډیو هېوادونو د پاکستان او ایران د سولې د پروسې ملاتړ کوي، دغه ډول متضاده پالیسي په افغانانو کې د راټولېدو پرځای تشدد پیداکوي او په افغانستان کې د سولې د پروسې د هرې پلوي ډلې غړی دا فکر کوي چې ګوندې امریکا زموږ ملاتړ کوي، امریکا ډېره ښه پوهېږي چې په افغانستان کې د سولې په عملیو کې کومه عملیه په واقعیتونو ولاړه ده، کومه عملیه عملي کېدای شي او کومه عملیه په افغانستان کې دایمي سولې او د افغانانو حق خود ارادیت ته لار هواروي، امریکایان باید همدغه عملیه غوره کړي او د نورو ټولو اړخونو سره دې خبرې وکړي، چې همدغه عملیه تعقیب کړي او دغه مختلف دریځونه دې په یو دریځ راغونډ کړي، چې د افغانانو د خونړۍ ملي غمیزې ته خاتمه ورکړي. د سولې د هرې عملیې سره د امریکا

ملا تر پرت له دې چې د افغانستان مساله نوره هم کرکېچنه کړي، نوره هېڅ
کټه نه لري او زما په نظر څه مثبتنه پالیسي نه ده.

پوښتنه: څه موده وړاندې پتر تامسن ویلي وو چې سرکال تر پایه به په
افغانستان کې یو اساسي بدلون راشي، په دې اړه ستاسو نظر څه دی؟

ځواب: زه نه یم خبر چې ښاغلي پتر تامسن په کوم اساس دغه وړاندوینه کړې
ده، اما څه وخت چې هغه د امریکا له خوا د افغان مهاجرینو لپاره موقتي
سفیر و، ما ورسره درې څلور ځل لیدلي او خبرې مې ورسره کړې دي، په
دغه وخت کې د هغه نظر دا و چې د افغانستان نظامي اردو او سیاسي نظام د
شورویانو له خوا جوړ شوی دی، په افغانستان کې اردو او سیاسي نظام حتمي
ماتېدل غواړي، په افغانستان کې ملي اردو او سیاسي نظام مات شول، اما د
هغه په دوره کې نه افغانستان ته سیاسي سیستېم ورکړی شو او نه اردو جوړه
شوه، هر څه مات شول، خو هېڅ یې جوړ نه کړل او د اردو د ماتېدو او د
سیاسي نظام د ړنګېدو په نتیجه کې افغانان لا پسې در په دره او خاورې په
سر شول او خونړۍ غمیزه لا هم هماغسې روانه ده.

پوښتنه: پروفیسور صاحب! لکه څنګه چې خبر یو څه موده دمخه له تاسو نه
د افغانستان د تفاهم شورا په مطبوعاتي کنفرانس کې دا پوښتنه مطرح شوې
وه، چې د روم پروسه یو څه سسته روانه ده، په دې هکله تاسو څه وویل؟

ځواب: زما ځواب دا و چې له بده مرغه د روم د سولې د پروسې په لاره کې
ډېر خنډونه اچول کېږي، اما هغه څه چې زه یې د دغسې پروسې مثبت
پرمختګ بولم، هغه دا د چې اوس په ملي او بین المللي کچه لویه جرګه د
افغانانو د عنعنوي واقعیت په توګه منل شوې ده، البته په تخنیکي مسایلو کې
د نظریو توپیر وجود لري، لیکن اوس هېڅوک د لویې جرګې د موثريت څخه

انکار نه کوي، طالبان، د شمال اتحاد، گاونډيان او ملگري ملتونه دا مني چې لويه جرگه يوازينۍ عنعنوي موسسه ده، چې په افغانستان کې واقعي سوله، سياسي سيستم، د مشرتابه ټاکنه او د افغانانو د خود اراديت حق ته لاره هوارولی شي. د روم د سولې پروسه چې د هر اړخيزه پېچلو مسایلو سره مخامخ ده، د مشخصو شرايطو سره سم حرکت کوي، د افغانستان په کڅاله کې د شمال او طالبانو سربره ډېر باندني هېوادونه هم دخپل دي، زه وایم چې زموږ په مساله کې د ډېرو هېوادونو لاسونه دي او د يوې ډلې يا يو هېواد سره ارتباط نه لري، تاسو خبر ياست چې د روم د سولې د پروسې څينې هېتونو امریکا، اروپا او د پاکستاني مقاماتو او د طالبانو سره ليدنې کتنې کړې دي او په ډېر نږدې راتلونکي وخت کې د شمال اتحاد، ايران، مرکزي اسيا، روسيې، چين او نورو دخپلو هېوادونو ته هم ور روان دي، د دغسې پروسې هيټونه له ټولو دخپلو اړخونو سره په اضطراري لويې جرگې خبرې کوي، تر څو چې د جرگې د ايرېدو ته زمينه برابره کړي.

پوښتنه: ايا په دغو خنډونو کې ستر خنډ طالبان دي؟

ځواب: د روم د سولې د پروسې هيئت د طالبانو منفي ځواب نه دی ورکړی، طالبانو دا نه دي ويلي چې هغوی لويه جرگه او يا په افغانستان کې د اضطراري لويې جرگې د ايرېدل نه مني، طالبانو ويلي چې په اوسنيو شرايطو کې د جرگې د ايرېدو ته زمينه نه ده برابره، څه وخت چې شرايط ورته آماده شول، بيا به د جرگې د ايرېدو لپاره تاييا نيسي.

پوښتنه: د افغانستان په تاريخ کې خو تل لويې جرگې په کرکېچنو حالاتو کې د ايرې شوې دي؟

ځواب: هر څوک په دې پوهېږي چې د اضطراري لويې جرگې مساله يوازې د طالبانو کار نه دی، بلکې په نورو ډېرو اړخونو پورې ارتباط لري. د افغانستان په کشاله کې د طالبانو او شمال د اتحاد نه علاوه، ايران، پاکستان، مرکزي اسيا، روسيه، چين او نور هم دخيل دي، لکه مخکې چې مې تاسو ته وويل د افغانستان مساله پېچلې ده او د دغې پېچلتيا په چوکاټ کې دننه حرکت کوي او اضطراري لويې جرگې ته هر اړخيزه زمينه برابرو، وخت او حوصله غواړي.

پوښتنه: طالبانو خو غواړي چې د افغانستان مساله د جنگ له لارې حل کړي؟

ځواب: زما په نظر د افغانستان کشاله په جنگ نه شي حل کېدای، تاسو د افغانستان په ستراتيژيک او د قومونو په ترکيب ښه پوهېږئ، په افغانستان کې پښتانه، تاجک، ازبک، ترکمن، هزاره او نور قومونه اوسېږي او دغه ټول قومونه په چاپېره ګاونډيو هېوادونو کې ديني او ژبني مشترک اړيکي لري، پښتانه، بلوڅ او نورستاني په پاکستان کې قومونه لري، ازبک په ازبکستان کې، ترکمن په ترکمنستان کې، تاجک په تاجکستان او فارسي ژبي او بلوڅ په ايران کې خپل اتنيکي نژادي قومونه لري او د افغانستان چاپېره ټول اسلامي هېوادونه دي او دغه ټول هېوادونه د افغانستان د ستراتيژيک موقعيت او د ژبني او اتنيکي ګروپونو په لحاظ په ګاونډي افغانستان کې خپلې ملي ګټې لري، فرضاً که طالبان په وچ زور په ټول افغانستان مسلط شي، ايا زموږ ګاونډي هېوادونه به په افغانستان کې د طالبانو تسلط ومني؟ ايا د دوی تسلط به د پاکستان نه غير د نورو ګاونډيو هېوادونو د ملي ګټو او د ځمکو تماميت لپاره خطر نه وي؟ ايا دغه هېوادونه به په افغانستان کې مختلفه ژبنيو او نژادي قيامونو ته لمن ونه وهي؟ او که دوی به لا ستر زې ناست وي؟

پوښتنه: يعنې که طالبان ټول افغانستان ونيسي بيا به څه کېږي؟

ځواب: که چېرې طالبانو ټول افغانستان هم ونيسي، بيا هم دوی د پښتنو په شمول د افغانستان د ډېرو قومونو د مقاومتونو سره مخامخ کېږي، ځکه چې د افغانستان خلک به د طالبانو څخه د خود اراديت حق، سياسي ازادې، د کار، تعليم، روغتيا او نور ټول هغه حقوق چې د يو مسول دولت دنده ده، چې خپلو اتباعو ته يې ورکړي، ورځنې غواړي او بيا طالبان په وچ زور خلک نه شی غلي کولای. بيا به خلک طالبانو ته وايي، چې ستاسو سياسي، اقتصادي، نظامي، اداري، تعليمي، کولتوري او اجتماعي پاليسي څه ده، په دې صورت کې طالبان مجبورېږي چې يا د افغانستان د خلکو د غوښتنو په مقابل کې غاړه کېږدي، په سياسي سيستم کې نرموالی راولي، د افغانستان خلک د دولت په ټولو چارو کې شريک کړي او يا به د زور څخه کار اخلي او يوازې به د طالبانو رژيم په خلکو تحميلوي، د وچ زور د تحميل په نتيجه کې د خلکو مقاومتونه او د نورو هېوادونو لاسوهنه حتمي ده او طالبانو به د پرلپسې گډوډۍ سره مخامخ وي، په ټول افغانستان باندې د تسلط نه وروسته د طالبانو رژيم مجبورېږي چې د مقاومتونو د مخنيوي لپاره د پاکستان سره کنفدرېشن اعلان وکړي او د پاکستان نظامي قواوې په مستقيم ډول د مقاومتونو د ټکولو په خاطر د ځان ملگري کړي، چې په دې صورت کې مساله لاپسې کرکېچنه کېږي.

پوښتنه: تاسو کنفدرېشن ته اشاره وکړه، په دې هکله به ټولنيزې سياسي کړۍ موافقه وکړي؟

ځواب: زما په نظر په اوسنيو شرايطو کې کنفدرېشن د گټې پر ځای ډېر تاوانونه لري، کنفدرېشن د دوه يا ډېرو هېوادونو ترمنځ به مساوي توگه

راتولېدل دي، چې به کنفدرېشن کې هر هېواد خپل هويت ساتي او په ځينو مسایلو کې لکه دفاع او د باندنيو سياسي چارو کې له يو بل سره مرستې او همکاري کوي، په اوسنيو شرايطو کې افغانستان يو ويجاړ هېواد دی او پاکستان يو منظم او اټوم لرونکی دولت دی، نه پاکستان دا اقتصادي توان لري، چې د افغانستان ويجاړ هېواد دې اباد کړلای شي او نه به پاکستان دا وغواړي، چې د کنفدرېشن په صورت کې د خپلواک افغانانو، گاونډيانو او نورو هېوادونو له مقاومت سره مخامخ شي. دلته په پاکستان کې ځينې خلک د افغانستان او پاکستان ترمنځ د کنفدرېشن خبرې کوي، زما په نظر دغه د ځينو خلکو شخصي نظر دی او د دغه ډول اشخاصو نظر د افغانانو او پاکستانيانو ترمنځ وروړولي په شکوکو بدلوي او په افغانانو کې دا تاثير پيدا کوي، چې گوندې د پاکستان حکومت او خلکو د دې لپاره له افغانانو سره په جهاد او مهاجرتونو سره مرسته کوله چې خپلواک اما ويجاړ افغانستان د شورويانو پرځای د پاکستان په لاس کېږي، زه باور لرم چې د کنفدرېشن مسالې ته نه پاکستان چمتو دی او نه افغانان او نه يې گاونډيان منلو ته تيار دي. په نابرابره توگه کنفدرېشن د مسالې حل نه دی، زما په نظر په اوسنيو شرايطو کې پاکستان ته پکار دي چې د يو شخص، يو گوند او يا يو قوم پرځای د افغانستان له ملت سره د وروړولي روابط ټينگ کړي او لکه څنگه چې يې د افغانانو سره د جهاد او هجرت په دوره کې ټينگ او فعاله ملاتړ کړی دی همدغه شان دې د افغانانو سره په سوله کې فعاله برخه واخلي. شخص مري، گوند ماتې خوري او يو قوم د ټول هېواد وارث کېدای نه شي. په افغانستان کې مختلف قومونه د افغان په نوم ژوند کوي او افغانان د يو ملت په حيث هېڅکله نه مري. افغانان او پاکستانيان د يو بل گاونډيان دي، په يوه جغرافيايي خط ژوند کوي او د گاونډيانو په حيث دوی خپلې طبيعي

جغرافيايي ته تغير نه شي ورکولای. دا دواړه هېوادونه مجبور دي چې د بنسټ ګاونډيانو په توګه ژوند وکړي. هر کله چې د افغانانو په خوښه د يو ټاکلي حکومت لپاره پاکستان له افغانانو سره فعاله مرسته وکړه او د افغانانو په خوښه د ټاکلي حکومت سيستم دوام وموند، زه په پوره باور دا وړاندوينه کولای شم، چې افغانستان به د خپل ستراتيژيک موقعيت پر اساس د ټولو ګاونډيانو ترمنځ د دوستۍ د پل رول ولوبوي. د دې پرځای چې د کنفډرېشن خبرې وشي، ښه به دا وي چې د افغانستان ټاکل سياسي رژيم د پاکستان، مرکزي اسيا او ايران ترمنځ په يو بل باندې د باور او اعتماد فضا راپيداکړي، چې زموږ د حوزې هېوادونه چې د يو بل سره مذهبي، تاريخي، کلتوري، ژبني او اتنيکي اړيکي لري، دومره سره رانږدې کړي چې له يو بل سره په ټولو ساحو کې د ورورولۍ مرستې وکړي.

يوويشتمه پېړۍ د ټکنالوژۍ او اقتصاد پېړۍ ده. په دې پېړۍ کې د سياسي پولو غځول يو زوړ سياسي مفهوم دی. که چېرې زموږ په حوزه کې امن وي، يو پر بل باور وي، ورورولي او ښه ګاونډيتوب وي، نو بيا خو د سياسي پولو غځولو او د يو بل رالاندې کولو ته هېڅ اړتيا نه پيداکېږي او د دې حوزې د هېوادونو ولسونه به له يو بل سره ازادانه تګ راتګ کوي او د خپلې حوزې بشري قواوې او طبيعي منابع به د يو بل د ګټو پر اساس استعمالوي او د پرمختګ او د ښه ژوند ګټه به ټولو ته رسېږي.

پوښتنه: که چېرې د کنفډرېشن مساله حقيقت پيداکړي، نو د ډيورنډ د کرښې سرنوشت به څنګه شي؟

ځواب: دا چې د ډيورنډ د کرښې په اړه خبرې وکړو، زما په نظر ښه به دا وي چې زموږ د حوزې د ټولو هېوادونو سياستپوه او تعليم يافته اشخاص دې په

دې فکر وکړي چې د دې سيمې د ولسونو ترمنځ د باور او اعتماد فضا څنگه راپيدا کړو او يو داسې ميکانيزم جوړ کړو چې په هغې کې افغانستان، پاکستان، ايران او د مرکزي اسيا هېوادونه د ورونو په څېر ژوند وکړو. بيا يې تکراروم څه وخت چې د پاکستان پر همکارۍ په افغانستان کې د افغانانو په خوښه يو منتخب حکومت منځته راغی او د دې دواړو ملتونو دوستۍ دوام پيدا کړ، پوره باور لرم چې د وروړولۍ، ښه گاونډيتوب او له يو بل سره د همکارۍ او تگ راتگ په صورت کې د دوو ورونو هېوادونو ترمنځ ټولې مسالې په خپله حل مومي او بيا د ورونو هېوادونو ترمنځ شخړو ته هېڅ اړتيا نه پيدا کېږي.

پوښتنه: پروفیسور صاحب! په مطبوعاتې کنفرانس کې له تاسو څخه د طالبانو د امن په اړه پوښتنه شوې وه، چې مثلاً هغوی امن راوستلی دی، ستاسو ځواب څه و؟

ځواب: موږ ټول پوهېږو چې طالبانو په تېرو شپږو کلونو کې ځينې مثبت کارونه کړي دي، چې د هغوی له جملې څخه امنیت راوستل او د وسلو راټولول يې ډېر مثبت کارونه دي، خو زما په نظر امنیت محض د امنیت په نوم راوستل کفايت نه کوي. امن يوازې د غلو مخنيوي ته نه وايي، بلکې په يو هېواد کې امن هله منځته راځي چې د دغه هېواد حکومت خپلو خلکو ته د سياسي شعور د ودې، اقتصادي ژوند، تعليم سيستم او نورو ټولو انساني غوښتنو ته ښه زمينه برابره کړي. امن دې ته نه وايي چې يو سړی دې له خپلو ماشومانو سره وږی، تړی، بې کاره او بې کوره غلی ناست وي. نه دې ورته کار وي، نه تعليم، نه روغتيا، نه سياسي ازادې او نه اقتصادي ژوند، موږ يې په سترگو وينو چې د طالبانو له سيمو څخه په زرگونو ښځې او نارينه او

ماشومان پاکستان او نورو گاونډيو هېوادونو ته روان دي او ټول په بده ورځ
او سختو شرايطو کې ژوند کوي، زما په نظر دا واقعي امن او امنيت نه دی.

zia_2zia@yahoo.com

د مجسمو وړانول د افغانانو کار نه دی

دا مرکه د (افغانان) جريدې د لومړي کال په (۲۲) مه گڼه کې د (۱۳۷۹ل) کال د کب میاشتې پر (۲۴) مه نېټه خپره شوې ده.

د افغانستان د مطالعاتو مرکز مشر الحاج پروفیسور عبدالرسول امین له تهران راډیو سره په مرکه کې: زموږ افغاني ټولنه خپل ځانگړي خصوصیات لري او د دې ټولني اساسي بنياد د واحد مذهب، اسلام په بنا ولاړ دی. افغاني ټولنه د گاونډيو ټولنو سره ډېر زیات توپیر لري او د دې توپیر اصلي علت دا دی چې په افغانستان کې په سلوکې ۹۹،۹ خلک مسلمانان دي او د دغه واحد مذهب په وجه په دوی کې خپل منځي مذهبي ټکر نه دی راغلی او د نور تر کودتا پورې مذهبي تعصبات هېڅ موجود نه وو.

زموږ د گاونډيو ټولنو په خلکو کې زیاتره د نورو مذهبونو اقلیتونه دي او همدغو مذهبي مخالفونو له امله زموږ د گاونډيو هېوادونو د خلکو ترمنځه مذهبي ټکرې راغلې دي.

د مثال په توگه د هند په نیمه وچه کې د مسلمانانو او هندوانو د مذهبي ټکر له امله د پاکستان او هند په نومونو دوه جلا هېوادونه منځته راغلل. موږ ټولو ته معلومه ده چې په افغانستان کې د هندوانو شمېر ډېر لږ و او افغانانو هېڅکله هندوان خپل سیال نه دي گڼلي او نه یې ورسره مذهبي تعصب او رقابت درلود.

همدا شان د مرکزي اسيا په ټولو ټولنو کې د روسيې د محافظه کارې کليسا او جومات ترمنځ ټکر موجود و، چې له نېکه مرغه افغانستان نه د مرکزي اسيا د نورو ټولنو په شان د روسيې لاندې وو او نه يې عيسوي مذهبي ټولنه درلوده. همدا وجه وه چې افغانانو د عيسوي مذهب سره هم څه تعصب او نفرت نه درلود.

له بلې خوا په ايران کې د اهل تشيع او سنيانو ترمنځ مخالفتونه او تعصبونه موجود و او دي، چې له نېکه مرغه د ثور تر کودتا پورې په افغانستان کې د سنيانو او اهل تشيع ترمنځ هېڅ مشکلات او مسايل نه و موجود چې د سني اکثريت او اهل تشيع اقليت ترمنځ تعصبات راوپاروي.

زه په زغرده ويلي شم چې افغاني ټولنه يوه بشپړه اسلامي ټولنه ده او زموږ د تاريخ په اوږدو کې لکه د نورو گاونډيانو په شان د تعصباتو نښې نښانې نه دي په کې ليدل شوي او نه د مذهب په نوم جگړې په کې شوي دي، لکه څنگه چې په هندوستان او يا په مرکزي اسيا کې روانې دي. د طالبانو تر راتگه پورې، د مذهبي تعصب نښې نښانې نه ليدل کېدلې. زه بايد دا ووايم چې طالبان يوه ډله نه ده، بلکې د څو ډلو مجموعه گڼل کېږي، چې په لومړي سر کې د پاکستان او د عربو افراطي ډلې او داسې نور د افغانانو په نوم په افغانستان کې فعاليت کوي، چې نه خو دوی افغانان دي او نه د افغانانو په خصوصياتو او روحياتو پوهېږي او نه ورته د افغانانو بې تعصبه عنعنات ور معلوم دي. دويمه ډله، هغه طالبان دي چې د پاکستان يا په نورو خارجي مدرسو کې روزل شوي دي، دا جوته خبره ده چې د دغې ډلې روزل شوي اشخاص د پاکستان د اخبارونو او اطلاعاتو څخه اغېزمن شوي دي او له خپلې افغاني ټولنې څخه هېڅ اطلاع نه لري، د دغې مدرسې د ډلې طالبان غواړي چې د پاکستان او هندوستان د پېړيو پېړيو مذهبي جگړه هم په

افغانستان کې پلي کړي. زما په نظر د هند او پاکستان دغه تاريخي او مذهبي جگړه په افغانستان کې دننه پلي کول سم کار نه دی، ځکه چې موږ په افغانستان کې له هندوانو سره څه تاريخي تعصب نه لرو. تاسو ته به معلومه وي چې په هند کې (۱۶۰) مليونه مسلمانان ژوند کوي، چې دغه لوی نفوس د خپلو حقوقو د اخیستلو لپاره پوره توان لري او هلته هم د قانون له لارې او هم د نفوس په قوت خپل حقوق ترلاسه کولای شي. دې مسألې ته ځکه اشاره کوم چې د طالبانو د رژیم د باندنيو چارو وزير دې ته اشاره وکړه چې په هند کې بابري جومات شهيد شو او نړۍ پرې چوپه خوله کېناسته، اول دا چې د بابري جومات مسله د هند د مسلمانانو مسله ده، په دويمه درجه د پاکستان او بنگلادېش د مسلمانانو او په درېيمه درجه د افغانستان مسله ده. موږ ټولو ته معلومه ده چې له اندونيزيا څخه وروسته په دويمه درجه د هند د مسلمانانو نفوس دی، په درېيمه درجه بنگلادېش او څلورم يې پاکستان دی. د طالبانو دويمه ډله، هغه طالبان دي چې د افغانستان دننه يې زده کړې کړي، دغه طالبان د افغاني ټولني يوه نه جلا کېدونکې برخه ده او د افغاني ټولني د ټولو خصوصياتو يو جز دی. دغه طالبان د افغانانو په جرگو کې ناست دي، د افغانانو په هوجرو کې ناست دي، د افغانانو په بنو او بدو کې شرکت کوي او زه باور لرم چې د طالبانو دا درېيمه ډله چې افغانان دي، د افغانستان په غم غمجن او په خوشالۍ يې خوشالېږي او دوی به حتمن د باميانو د مجسمو په رنکېدو در دېدلې وي. په افغانستان کې ډېر لوی پياوړي عالمان او ستر شخصيتونه تېر شوي دي او دغو شخصيتونو په اسلامي نړۍ کې تر ټولو اوچت مقام گټلی دی، چې ددغو شخصيتونو له جملې څخه سلطان محمود غزنوي او احمدشاه بابا د نړۍ په کچه اسلام ته خدمتونه کړي دي. د باميانو په لاره د عربو پوځونه، د سلطان محمود غزنوي پوځونو او تر احمدشاه بابا

پورې پوځونه تېر شوي راتېر شوي دي، اما دوی د بامیانو دغو بوتانو سره هېڅ غرض نه دی کړی. سلطان محمود غزنوی چې په سومنات کې بوتان ماتوي، بیا ولې د بامیانو د بودا بوتان نه ماتوي، د افغانانو دغه ستر عالمان او شخصیتونه پر دې پوهېدل چې افغانستان یوه مسلمانانه ټولنه ده او په افغانستان کې بت پرست وجود نه لري او د دغو بوتانو له خوا د افغانانو مذهب ته هېڅ خطر نه شته.

دوی پر دې هم پوهېدل چې افغانستان په تاریخي لحاظ د دې سیمې او نړۍ د یوې مهمې تجارتي لارې په حیث د بېلابېلو تمدنونو یوځای کېدو اساسي مرکز دی، هغوی د افغانستان د دغه تاریخ تمدن پر اهمیت له هر چا زیات پوهېدل، ځکه یې دغه مجسمې د افغانانو د تاریخي هويت په توګه سلامت ساتلې وې. اوس د لرغونپېژندنې (باستان شناسي) عالمان پر دې باور دي چې د مستندو شواهدو له مخې افغانستان (۵۰۰۰) کلن تاریخ لري او هېڅوک دا حق نه لري، چې د افغانانو پنځوس زره کلن تاریخي هويت نفې کړي.

زما په نظر د طالبانو هغو ډلو چې د بامیانو د مجسمو د ماتولو اراده یې کړې وه او یا یې ډاکار د اسلام په نامه او یا یې د افغانانو په نامه کاوه، زه پوره باور لرم چې دغه خلک واقعاً افغانان نه دي او نه یې د افغانانو د رېښتینو خصوصیاتو نمایندګي کړې ده، بلکې دغه خلک غواړی چې د نورو په لمسون د افغانانو تاریخي هويت له منځه یوسي. دغه ډلې د افغانستان په تاریخ نه پوهېږي، د افغانانو روحیه نه ده ورمعلومه او په مذهبي لحاظ د واقعي افغانانو په شان د پراخ نظر خاوندان هم نه دي. زه به دلته دا هم ووايم چې دغو ډلو د تعصباتو مسله د هند د وچې څخه او د ځینو افراطي عربي ډلو څخه افغانستان ته له ځانونو سره راوړې ده. لکه څنګه چې ما ورته

اشاره وکړه، افغانان ۹۹،۹ سلنه مسلمانان دي او پوره څوارلس سوه کاله کېږي چې شريعت په کې روان دی، دا داسې نه ده چې طالبان افغانان مسلمانوي او يا افغانانو ته شريعت راوړي، بلکې اسلام او شريعت د افغانانو څوارلس سوه کلن دين او قانون دی، بلکې زه بايد طالبانو ته ووايم چې پاکستان، هند، بنگلادېش او د جنوبي اسيا ملکونو ته دين له افغانستان څخه خپور شوی دی، زموږ پلرونو د دې هېوادونو خلک په اسلام مشرف کړي، نه دا چې افغانانو ته اسلام د هند له نيمې وچې راغلی دی. هغه خدمتونه چې افغانانو اسلام ته کړي دي او کوي يې، زما په خيال عربو دغومره خدمتونه اسلام ته نه دي کړي. افغانان سولې ته اړتيا لري، افغانان د افغانستان بيا رغونې ته اړتيا لري، افغانان يوې متمدنې ټولنې ته اړتيا لري، افغانانو له نورو ټولنو سره سيالۍ ته اړتيا لري، نه دا چې ځينې خلک افغانان د يوه متعصبه قوم په توګه نړۍ ته معرفي کړي، زه پوره باور لرم چې تاريخ به دا ثابته کړي، چې افغانان متعصبه قوم نه و، نه دی او نه به وي او د خدای په فضل به دغه افغانان د اسلام سره سره د انساني متمدنې ټولنې لپاره هم اوږه پر اوږه کار وکړي.

افغانانو د ټولو ادیانو په مقابل کې نه تعصب ښودلی، نه تعصب لري، هغه کار چې طالبانو وکړ، دا د افغانانو کار نه دی، بلکې د يو څو محدودو کسانو کار دی، چې هغوی د اسلام په نامه ټول افغانان ګروکان نيولی دی او د افغانانو اصلي عنعنې له منځه وړي. طالبانو د عيسوي او يهودي مذهبونو سره شخړې راپيداکړي. اما اوس يې افغانان د نړۍ د دويم لوی مذهب بودايي مذهب په مقابل کې ودرول، د بودايي مذهب، لوی شمېر په منګوليا، چين، تبت، هند، برما، سريلانکا، لاوس، ويتنام، کوریاګانو او جاپان کې اوسېږي او دغه ټول هېوادونه د اسيا په لويه وچه کې پراته دي، چې افغانستان هم د دې

وچې يوه برخه ده، په بل عبارت طالبانو، افغانان د عيسوي او يهودي مذاهبو
شخه پرته د بودايي مذهب له پيروانو سره هم په جگړه اخته کړل. زما په نظر
دا ټول کارونه د افغانانو د هويت د له منځه وړلو لپاره ترسره کېږي، زه به دا
ووايم چې افغانستان په ټوله مانا يو اسلامي ملک دی، چې په بل عبارت
افغان يانې مسلما او لکه چې مخکې ورته اشاره وشوه زموږ په هېواد کې
نورې مذهبي ډلې وجود نه لري، زه پوره باور لرم چې د خوارلس سوه کلونو
وروسته د اسلام په نامه د مجسمو وړانول، زموږ د تاريخ د له منځه وړلو
پرته بل هېڅ هدف نه لري او دا کارونه د افغانستان د لا بسکېلولو او حتی د
قبضه کولو لپاره ترسره کېږي او هغه افغاني انگېزه نه لري.

زه به دومره ووايم چې د مجسمو ړنگېدل، د افغانانو پر لمن هغه داغ دی
چې تر ډېرې مودې به د افغانانو پر لمن پروت وي او د تعصب دغه داغ
ورباندي د مذهب په نوم طالبانو ولکوه. افغانان مجبوره دي چې اوس ټولې
نړۍ ته دا ثابتې کړي چې د مجسمو ړنگېدل مختلفه تجارتي، سياسي او
شخصي انگېزې درلودې او افغانان د دغه عمل هېڅ مسوليت نه لري.

هیچ شخص، گروه و حزب حق تغییر دادن عنعنات ملی افغانی را ندارد

دا مرکه د (افغانان) جریډې د لومړي کال په (۲۵) مه گڼه کې د (۱۳۷۹ ل) کال د غويي میاشتي پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

پرسش: تفاوت میان پروسه های روم او قبرس در دروند صلح از نظر شما چه خواهد بود؟

پاسخ: شک نیست که پروسه های روم او قبرس پروسه های افغانی اند، اما به نظر من در این هر دو پروسه روی بعضی اساسات اختلاف وجود دارد، طبیعی است که اشتی دادن، اختلافات در اساسات کار دشوار است. اختلاف اساسی اولی میان این هر دوی پروسه روی دو مفهوم جداگانه لویه جرگه اضطراری و شورای بزرگ ملی است. شما خود میدانید که لویه جرگه میرویس خان هوتکی (۱۷۰۸ ع) و احمدشاه درانی (۱۷۴۷ ع) در حالات اضطرار دایر شده اند. در این هر دو جرگه اضطراری، میرویس خان و احمدشاه بابا بر سر اقتدار نه، بلکه آنها بزرگان شناخته شده خانواده های بزرگ بودند. حال نیز اکثریت بزرگ افغانستان، که افغانستان را بخاطر افغانها میخواهند، اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پاجا سابق افغانستان را بحیث یگانه شخصیت ملی و بین المللی میشناسد و میدانند که ایشان در حالات اضطراری کنونی، صلاحیت و قوت تدویر جرگه اضطراری را دارد. برعکس دست اندرکاران جریان قبرس بجای موسسه یی قبول شده لویه جرگه اضطراری روی تدویر ((شورای بزرگ ملی)) تاکید می ورزند، هر شاکرد

جامعه افغانی بین جرگه اضطراری و شورای بزرگ ملی را و چگونگی فعالیت های اساسی آنان را به خوبی درک می کنند و می دانند که این دو مفهوم از نظر سیاسی از کجاها سرچشمه می گیرد و تا چه اندازه بین آنها تفکیک وجود دارد. این به بحث سویل نیز دارد که حال وقت آن نیست.

دوم: دست اندرکاران جریان قبرس طوری می اندیشند که جریان روم، اعلیحضرت محمد ظاهر شاه پادشاه سابق افغانستان را پیس از پیس به حیث زعیم قبول کرده اند و زعامت شخص دیگری را نمی پذیرد. این نظر قبرس درست نمی نماید. هرگاه جهت تدویر جرگه اضطراری، پلان سه فقره بی پادشاه سابق و وقتا فوقتا ابلاغیه های منتشره ایشان مطالعه شود در خواهند یافت که پادشاه سابق برای زعامت آینده افغانستان کاندید نیست و نیز نمی خواهد سلطنت سابق را در افغانستان اعاده کند. برای مضمولین جریان روم هویداست که پادشاه سابق به حیث یک شخصیت ملی و بین المللی، ارزو دارد تا جرگه اضطراری در افغانستان تدویر یابد و به نظر ایشان این حق نمایندهگان جرگه اضطراری است که آنها برای یک دوره موقت چگونه اداره سیاسی می سازند و چه کسی را برای این دوره به حیث زعیم تعیین می کنند.

به همین ترتیب چگونگی اداره و زعامت دوره موقت نیز معلوم است، درین دوره مسوده قانون اساسی ترتیب می شود، مهاجرین افغان جابجا می گردند، عملیه بازسازی افغانستان شروع می شود، وقت تدویر انتخابات معین می گردد و امثلهم اداره دوره موقت می بایست لویه جرگه را تدویر نماید این جرگه قانون اساسی را تأیید میکند، کارهای دوره موقت را ارزیابی می کند بعدا زعامت آینده بر مبنای قانون اساسی و رای عمومی به میان می آید. در

واقع امر موضوع زعامت، محصول اراده ازاد افغانان خواهد بود، این نه کار زور است و نه کار تحمیل خارجی ها.

در جلسات پیه‌م روم در مورد نماینده‌گان لویه جرگه اضطراری نیز تصمیم‌های گرفته شده است، به اساس این تصمیم، لویه جرگه اضطراری بعد از تفاهم با تمام جناح‌های درگیر در داخل افغانستان دایر می‌شود، درجه‌های که شرایط انتخابات موجود باشد، انجا انتخابات می‌شود و در جاهای که به اساس جرگه‌های قومی، نماینده‌گان انتخاب می‌شوند، در انجا جرگه‌های قومی تصمیم می‌گیرند، انتخابات تحت نظارت سازمان ملل و دیگر موسسات بین‌المللی صورت می‌گیرد و روی تمام جوانب انتخابات با در نظر داشت شرایط، فکر و عمل می‌شود.

تفاوت بین روم و قبرس در شخصیت پادشاه سابق افغانستان است، شکی نیست که طرفداران جریان قبرس افغانان اند مگر در جریان قبرس به مقایسه شخصیت پادشاه سابق، شخصیت ملی و بین‌المللی وجود ندارد و نه کسی در شرایط کنونی با ایشان برابری کرده می‌تواند.

پرسش: چرا به تغییر نام لویه جرگه به شورای بزرگ موافقه صورت نمی‌گیرد؟

پاسخ: طوریکه قبلاً به ان اشاره نمودیم، لویه جرگه اضطراری یک عنعنه تاریخی افغانان است، چوکات مشخص خود را دارد و مشخصات فعالیت ان نیز معین است. من نمی‌دانم که انها نام این عنعنه قبول شده افغانها را چرا به نام شورای بزرگ ملی عوض می‌کنند؟

شما خود می دانید هر گاه امروز افغانها از عنعنه لویه جرگه صرف نظر نمایند و فردا کسی دیگری انرا اسلامستان و غیره بنامد، ایا به حیث یک افغان با همچو اشخاص اشتی صورت گرفته می تواند؟

به نظر من هیچ افغان در مورد هویت، ازادی و عنعنات ملی خویش با هیچ کسی سازش نخواهد کرد و نه چنین کرده می توانند. به نظر من هیچ شخصی، گروه و حزبی حق تغیر دادن عنعنات ملی و نام افغانستان را ندارند. هر کسی که در افغانستان صلح و امنیت می خواهد، حتماً به هویت، تاریخ و عنعنات افغانها احترام می گذارد و راه دیگری نیز ندارند.

پروفیسور امین در جواب سوال دیگری افزود:

لویه جرگه اضطراری در سال ۱۹۹۳م پیشنهاد شده است، به اساس این پیشنهاد، لویه جرگه اضطراری جهت تامین صلح، ازادی و اعاده حیثیت ملی افغانها در افغانستان یک نهضت ملی است و این حق مسلم تمام مردم، اقوام، زن و مرد افغان است که در نهضت ملی خویش سهم بگیرند، از ان پشتیبانی نمایند و به اساس ان به تراژیدی ملی خویش خاتمه دهند. باز تکرار می کنم که لویه جرگه اضطراری یک عنعنه ملی و تاریخی افغانهاست و جهت حل مشکلات افغانها یک پروسه افغانی است و پیشنهاد صلح پروسه روم جهت حل سیاسی معضله افغانستان یک نهضت ملی است. درین نهضت تمام افغانهای که دست شان به خون افغانهای بی گناه الوده نباشد، اشتراک کرده می توانند، هیچ افغان به افغان دیگر گفته نمی تواند که من برای افغانستان کار می کنم و تو حق انرا نداری. نام لویه جرگه علاوه بر سطح ملی، سبغه بین المللی نیز یافته است و اکنون در تمام زبانهای بین المللی به شکل لویه جرگه نوشته می شود، به شمول سازمان ملل، هیچ کشوری برای آن نام ترجمه

شده را نپذیرفته اند. هر افغان حق دارد تا با نظر داشت اساسات لویه جرگه اضطراری، خود را به جرگه کاندید نماید و این کار مردم است که وی را به لویه جرگه اضطراری به حیث نماینده می پذیرد یا نه؟

در انجام خاطر نشان می سازم که پروسه صلح روم، نه جبهه متحد است، نه ائتلاف است و نه اتحادیه است که هر شخص، هر گروه هر تنظیم و هر حزب در آن قبل از همه امتیازات شخصی، گروهی، تنظیمی و حزبی خود را بدست می آورد و به اساس مشی سیاسی خود در آن تغییر روا می دارد و انگاه در آن شرکت می کند. دروازه های تفاهم با اشخاص موظف در پروسه صلح روم به روی تمام افغانها باز است. هر کسی که هدف بزرگش ازادی و هویت ملی افغانی باشد و جهت رسیدن به این اهداف خود را وسیله می داند می تواند در آن شرکت نماید.

د عشق اباد په کنفرانس کې د افغانستان د جنگ خپلو سیمو لپاره د عاجلو مرستو او لنډمهاله انکشافی پروژو د تمویل پرېکړې ومنل شوي

دا مرکه د (وفا) جریدې د شپږم کال په (۵-۶) مې گڼه کې د (۱۳۷۵ل) کال
د سلواغې میاشتې پر (۲۷) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني مشر پروفیسور عبدالرسول امین د
(۱۹۹۶م) کال د جنوري په میاشت کې د ملګرو ملتونو له خوا- د افغانستان
او افغانانو سره د بشري مرستو د جلبولو په ارتباط - په عشق اباد کې په
جوړه شوې غونډه کې گډون وکړ. او په دې غونډه کې ترگډون وروسته
مزار شریف ته راغی او د هېواد په دې لرغوني ښار کې یې هم ښې لیدنې کتنې
درلودې، مور له پروفیسور امین سره د دغو سفرونو په اړه یوه مرکه کړې ده،
چې په دې گڼه کې یې تاسو ته وړاندې کوو:

پوښتنه: د عشق اباد کنفرانس یوازې د بشري مرستو د جلبولو لپاره جوړ
شوی و او که سیاسي اړخ یې هم درلود او په افغانستان کې د دايمي سراسري
سولې د ټینګېد په باب هم په کې خبرې وشوي؟

ځواب: د عشق اباد په دوه ورځنۍ غونډه کې د اروپا، امریکا، اسيا او افريقا
د حکومتونو او د ناحکومتي موسسو دوه سوه او پنځوس کسانو گډون کړی
و او دې غونډې ته د ملګرو ملتونو د لوی سکرتر مرستیال ښاغلی یوشي

اکاشي، ډاکټر نور برت هول، د هالنډ د پرمختيايي پروگرامونو وزير ښاغلی جان پرونک، ځینې سفیران د باندنيو چارو د وزارتونو لوړ رتبه مامورین، د ناحکومتي موسسو ریيسان، د افغان ناحکومتي موسسو مشران، د افغانستان د سرې میاشتي ریيس مولوي غفوري او نور راغلي وو. د جنورۍ پر یوويشتمه نېټه دغه غونډه د ترکمنستان د جمهور ریيس پر وينا پرانيستل شوه او ورپسې مهمو اشخاصو ويناوې وکړې. غونډه د جنورۍ پر دوه ويشتمه نېټه د ماښام پر اوو بجو پایته ورسېدله. د جنورۍ پر درويشتمه نېټه د غونډې ځینې گډونوال د افغانستان د بېلابېلو ولایتونو د لیدلو لپاره ولاړل او د جنورۍ پر څلورويشتمه نېټه راغلي مېلمانه رخصت شول. په غونډه کې د افغانستان لپاره په بشري مرستو، صحي، تعليمي او انکشافی مسایلو او د افغانستان دننه پر سیاسي، اجتماعي او اقتصادي گډوډۍ تحلیلي بحثونه وشول، په هره موضوع جلا جلا ورکشاپونه دایر شول او وروسته د دغو ورکشاپونو پر پکړې د عمومي غونډې د تايید لپاره وړاندې شوې.

د غونډې پر لومړۍ ورځ د مرسته کوونکو بهرنیو هېوادونو د نمایندگانو او د ناحکومتي موسسو د مشرانو دريځ سخت و. دوی په خپلو خبرو کې له افغانستان سره د مرستو مسله د بشري حقوقو په ارتباط مطرح کوله. د دوی په نظر په افغانستان کې جگړه ماري ډلې او په مشخصه توگه د طالبانو تحریک د دغه هېواد د ښځو دکار او تعليم حقوق په نظر کې نه ساتي، نو افغانستان ته د مرستو ورکولو ضرورت نه شته. د دغه ډول دلایلو په مقابل کې افغانانو مشترک دريځ ونيو او د افغانانو دريځ د مرسته ورکونکو په مقایسه د افغاني ټولني په اجتماعي او کلتوري واقعیتونو ولاړ و. د افغانانو د دريځ له مخې که چېرې مرستې ورکونکې موسسې له افغانستان سره بشري مرستې محض د بشر د حقوقو او یا د ښځو له مسلې سره وتړي، نو په دې

صورت کې د افغانستان جنگ خپلي ولس د ژوند د ټولو لومړنيو اړتياوو تر څنګ په ځانګړې توګه هلکان د زده کړې له حقوقو څخه محرومېږي او دغه ډول سخت دريځ به د افغانستان د خلکو لوی اکثریت د اواره کېدو او فساد ته مجبور کړي او په نتيجه کې به افغاني ټولنه له لويې ګډوډۍ سره مخامخ شي. د افغانانو د ګډه دريځ په مقابل کې د مرسته ورکونکو موسسو د استازو دريځ نرم شو او د دويمې ورځې په پای کې د جنگ خپلو سيمو لپاره د عاجلو مرستو، روغتيا، زده کړې او لنډمهاله انکشافی پروژو د تمويل پرېکړې ومنل شوې او د اوږدې مودې لپاره پر مختيايي پروګرامونه او پلانونه به په افغانستان کې د سولې د سياسي حل او د ټاکل حکومت تر راتګ وروسته عملي کېږي.

ددې غونډې له اعلاميې څخه دا واقعيت په خپله څرګندېږي چې د عشق اباد په غونډه کې د افغانستان د روانې ملي تراژيدۍ د سياسي حل په اړوند د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د خاص نماينده ډاکټر هول د هلو ځلو پوره ملاتړ وکړلای شو. ماته په دې غونډه کې د ترکيې او پاکستان د سفيرانو او د ايران او هند د باندنيو چارو د وزارتونو د لوړ رتبه مامورينو خبرو خوند رانکړ. د ترکيې سفير شمال ته (د افغانستان شمالي ولايتونه) د تعليمي سکالرشپونو، د راډيو او ټلويزيون د جوړېدو او قوي کېدو او د نورو پروژو پر تمويل خبرې وکړې او د پاکستان سفير له مهاجرينو سره له مرستو برسېره د سپين بولدک څخه تر نورغونډۍ پورې د لويې لارې پر جوړېدو وګرېږد. د ايران نماينده د باميانو د پوهنتون او په باميانو کې پر نورو پروژو خبرې وکړې او د هند استازی هم له شمال سره د هند پر مرستو وګرېږد. د دوی له خبرو څخه داسې څرګندېدل لکه چې ترکيه د ترک نژاد او ازبکو سره، پاکستان له پښتنو سره، هند له تاجکو سره او ايران له اهل تشيع سره مرستې کوي او

دغو هېوادونو يو موټی او خپلواک افغانستان د خپل نفوذ په حوزو او يو افغان په ازبکو، پښتنو، تاجکو او اهل تشيع وپشلي وي.

پوښتنه: تاسې د مزار شريف له سفره دمخه د روان کال د جنورۍ له ۱-۳ نېټې پورې د يو هېئت پر مشرۍ د طالبانو له مشرانو سره د خبرو لپاره کابل ته هم تللي واست، نو مزار شريف ته ستاسو دا سفر د هغه پخواني هېئت د عمومي ليدنو کتنو جز و او که تاسو ته د دې سفر لپاره ځانگړې بلنه درکړل شوې وه؟

ځواب: کابل او مزار ته تگ دوه جلا خبرې دي. موږ کابل ته د سولې د جرگې په حيث تللي و او د دې سفر اساسي هدف د طالبانو د اسلامي تحريک مشرانو ته ملگرو ملتونو د سولې د هلو ځلو توضيح وه او له طالبانو څخه هيله وه، چې د ملگرو ملتونو د سولې وړاندیزونه دې ومني. هلته موږ د مولوي صاحب محم حسن اخوند، مولوي صاحب احسان الله احسان او نورو مشرانو سره ليدنې کتنې وکړې او د افغانستان د روانې کشالې د سياسي حل پر مختلفو اړخونو مو ورسره خبرې وکړې. له دوی سره تر خبرو وروسته دا پرېکړه وشوه چې تر څو د دخپلو مختلفو ډلو سره خبرې نه وي شوې، تر هغې به د سولې د جرگې د فعاليتونو په اړوند هېڅ نه ويل کېږي. همدا وجه ده چې تراوسه د سولې د جرگې د فعاليتونو په اړه هېڅ نه دي ويل شوي. د عشق اباد په کنفرانس کې د گډون څخه څو ورځې مخکې د افغانستان د ملي- اسلامي جنبش مشر جنرال عبدالرشيد دوستم د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني د مشر په توگه بلنه راکړې وه او د دې بلنې له مخې موافقه شوې وه چې زه به د عشق اباد په کنفرانس کې تر گډون وروسته مزار شريف ته ورځم. دغه بلنه شخصي وه او زه يوازې د جنورۍ د مياشتې پر څلورويشتمه نېټه مزار شريف ته لارم او هلته د جنوري مياشتې تر اته

ويشتمې نېټې پورې د جنرال دوستم مېلمه وم. د جوړ شوي پروگرام سره سم د جنوري پر پنځه ويشتمه نېټه د کهيځ پر يوولس بجو د بلخ پوهنتون ته ولاړم. دا ورځ د محصلينو د کانکور ورځ وه او د پوهنتون دننه او د باندې د محصلينو (نجونې او هلکان) لويه گڼه گڼه وه او په زرگونو محصلين يوې او بلې خواته روان وو. د بلخ د پوهنتون رييس پوهندوی دوکتور عزت الله، د پوهنځيو مشرانو او دېرش نفرو استادانو زما هرکلی وکړ. د پوهنتون د رييس په خونه کې کيناستو او د پوهنتون رييس راته د پوهنځيو مشران او استادان معرفي کړل.

تر معرفي وروسته د افغانستان د روانې کшалې په اړوند پوښتنې پيل شوې. استادان د افغانستان د ايندې د ورور وژنې او د خارجي مداخلو په باره کې اندېښمن ښکاره کيدل او د ډېرو دا پوښتنه کوله چې د افغانستان روانه ملي ملي تراژيدي به کله پایته رسېږي. پوښتنې او ځوابونه ډېر وو، ليکن ما په دې غونډه کې د افغانستان د وروني قومونو د گډ ژوند او گډ رول په اړخونو لنډه رڼا واچوله:

افغانستان د ټولو قومونو گډ کور دی، د پېړيو راهيسې په دې گډ کور کې ټول قومونه د افغان په نوم گډ او سپدلې او په اينده کې په هم گډه او سپرې. د تاريخ په اوږدو کې ټولو قومونو تل په گډه خپل گډ کور څخه دفاع کړې او په اينده کې به يې هم کوي. ټولو قومونو په گډه قرباني ورکړې او په اينده کې به يې هم ورکوي. موږ او تاسو تل د باندنيو د مداخلو څخه شکايت کوو او خپل قصور او نيمگړتياوو ته هېڅ متوجه نه يو. هر ژوندی ملت د خپلو ملي گټو لپاره هلې ځلې کوي او دا د خارجي هېوادونو حق دی چې په هر ځای کې د خپلو ملي گټو لپاره سياسي، اقتصادي او کلتوري حوزې پيداکړي. که زموږ گاونډيان او يا نور هېوادونه په افغانستان کې مداخلې کوي دا به د دوی د ملي

کتو غوښتنه وي. اساسي پوښتنه دا ده چې افغانان ولې د خپلو ملي کتو پر ضد د نورو د ملي کتو د ژغورلو لپاره نوکري کوي؟ په دې کې هېڅ شک نه شته چې يو شمېر خارجي هېوادونه د افغانانو ترمنځ قومي، نژادي او ژبني تعصباتو ته لمن وهي، اما د دې تعصباتو د راپارولو په برخه کې د ځينو افغانانو هم لوی لاس دی، له بده مرغه د بل هر قشر په تناسب زموږ د روشنفکرانو ځينې اشخاص او گروهونه چې زه ورته (تاريک فکره) وایم له هر چا څخه زیات د تعصباتو د راپارولو په لار کې ډېر خطرناک رول لوبوي. له دغې جملې څخه ځينې محض په ايډيالوژيکالو پورې، ځينې په شخصيت پرستی-پورې، ځينې په کورنۍ پورې، ځينې د قوم او قبيلې پورې او ځينې د ژبني، نژادي او سيمه یيزو تعصباتو پورې نښتي دي او افغان او افغانستان يې له ياده وتلی دی. زموږ د هېواد نوم افغانستان دی او د دې هېواد اوسېدونکو ته افغانان ويل کېږي.

په افغانستان کې د پښتنو لپاره پښتونستان نه شته. په افغانستان کې د تاجکو، ازبکو، ترکمنو، بلوڅو او دري ژبو لپاره تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان او بلوچستان نه شته. په دغو نومونو جمهوریتونه د امو درياب اخوا پراته دي او د فارسيوانانو لپاره ايران او د بلوڅو لپاره په پاکستان او ايران کې سيمې موجودې دي، تر څو چې دغو کم شمېره افغانانو د ايډيالوژيکالو، گوندونو او تنظيمونو، توکم، شخصيت پرستي، ځانونو، کورنيو قوم، قبيلې، ژبې او سيمې پر ځای افغان او افغانستان ته د اوليت مقام نه وي ورکړی، تر هغې به افغانان په يو او بل نوم د خارجيانو نوکران او اجير سپاهيان وي، تر هغې به خپل خپلمنځي شخړې، تړنگۍ، دښمنۍ او مرگ ژوبله روانه وي، افغانان به اواره وي، بې حيشته به وي او بالاخره به د دوی هېواد د نابودۍ کندی ته غورځول کېږي. دا په خپله په افغانانو پورې اړه لري چې ايا دوی د افغان نوم

واحد او خپلواک افغانستان غواړي او که د بې مفهومه تعصباتو په اور کې خپل ملت او وطن سوځوي.

پوښتنه: تاسې په دې وروستيو کې د جنبش له مشر سره هم وليدل، که نه؟ که مو ليدلي وي د افغانستان د لانجې په باب د ده نظر څه و؟

ځواب: د جنورۍ پر شپږويشتمه نېټه مې د جنرال دوستم سره وليدل او پوره يو نيم ساعت مو د افغانستان د کښالي په ټولو اړخونو دوه په دوه خبرې وکړې. زموږ په خبرو کې د روانې جگړې، خارجي مداخلې او په افغانستان کې د سياسي حل او سولې په مختلفو اړخونو اوږدې خبرې وشوې او د خبرو په دوران کې جنرال دوستم پر افغانستان د واقعي سولې د رامنځته کېدو او سياسي حل لپاره د ملگرو ملتونو د نماينده د هلو ځلو او د ملگرو ملتونو د عمومي اسمبلۍ او امنيت شورا د پرېکړو ملاتړ کاوه.

په پای کې مې جنرال دوستم ته وويل چې: د افغانانو د سولې هغه جرگه چې کابل ته تللې وه، مزار شريف ته هم راتگ غواړي. هغه موظف شخص ته هدايت ورکړ چې هغه دې د جرگې د راتگ د نېټې په باره کې مخکې خبر کړي.

د جنورۍ په اوه ويشتمه نېټه د کيمياوي کود او برق فابريکو ته ولاړم او هلته مې د فابريکو د رييس انجنير عبدالقدوس په ملگرتيا د دغو فابريکو، ماشين الات، انجنيران، کارگران او د مختلفو څانگو ټولې توليدي عمليې وليدلې.

له جنګي ډلو سره بهرنۍ مرستې، افغانستان د سولې د اعاديې د لارې لوی خنډ دی

دا مرکه د (وفا) جريدې د شپږم کال په (۱۳-۱۴) مې ګڼه کې د (۱۳۷۶ل) کال د وري مياشتې پر (۲۶) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني له مشر پروفیسور عبدالرسول امین سره دوکتور عادل ظریف په پېښور کې د خپريدونکې انګریزۍ ورځپاڼې فرنيټیر پوسټ لپاره یوه مرکه کړې ده، چې د دې مرکې لوی ټکي په دې ډول دي:

پوښتنه: د ملګرو ملتونو د هیئت او کار د ناکامۍ څه علتونه دي؟

ځواب: سوله افغانانو ته ځکه نه راځي چې بهرني ځواکونه له جنګي ډلو سره مرسته کوي او دغه کار همدغه شان جاري دی. ملګرو ملتونو ته په کار دي چې په افغانستان کې د واقعي سولې لپاره لاره هواره کړي او د یو دوامداره حل په غرض هلته یو موثر هیئت واستوي. د یو پراخ بنیاده حکومت فارمول چې د امنیت شورا له خوا وړاندې شوی، په افغانستان کې د سولې د تامین لپاره یوازینی حل دی. موږ بېلابېل سیاسي ایتلافونه تر ازمایښت لاندې ولیدل، ولې ټول په هوا کې الوتي دي. هغه فورمولونه چې د هغو له منځې د

پېښور، اسلام اباد او جلال اباد توافقونه او موقت حکومتونه منځته راغلل، ټول له ناکامۍ سره مخ شول، د دې ټولو ناکامو توافقو خالصه نتيجه څه ده؟ مطلقه ناکامی، د جگړو وینې بهېدنې او د تخریباتو زیاتوالی، ملګرو ملتونو همدغه متروکې فورمولې له هماغه شان فاجعه یې نتایجو سره تعقیب کړي دي. د دغې سازمان پالیسي، یې تسلسله ده او له خلکو سره د مشورو پرځای د جنګسالارانو سره پر مشورو بنا ده.

پوښتنه: د ۱۹۹۴ م کال د کویټې د موافقې د ناکامۍ اصلي علتونه څه وو؟

ځواب: دا یو ډېر ښه پیل و، چې د افغاني ټولني د بېلابېلو برخو او قشرونو استازي په کې رابلل شوي وو. په هغو کې عالمان، قومندانان، روحاني شخصیتونه، سپین ږيري او نور منور کسان شامل وو. بله مثبت خبره دا ده چې هغوی ځان ته کوم مقامات نه غوښتل، بلکې دا ارزو وه چې د افغاني ټولني پر وړاندې خپل مسولیت ترسره کړي. اساسي هدفونه دا وو:

الف- ستونزې باید په ګوته کړي او له هغو سره د برخورد کولو ټکنلوری وټاکي.

ب- سیاسي حل، د سیاسي حل لپاره دا لاندیني نکات ضروري ګڼل کېدل:

- د کابل غیر نظامي کول.
- د ملګرو ملتونو د ماهرینو له خوا د یو بې طرفه امنیتي ځواک رهبري کول.
- د یو موقت بې طرفه حکومت رامنځته کول، چې په هغه کې غیر ګوندي شخصیتونه، چې اکثره یې د هغو تکنوکراتانو له ډلې څخه وي، چې په جنګ کې نه دي اخته شوي.

پر دې تاکيد شوی و، چې هغوی به د قدرت لپاره نه وي کاندېد، هغوی به یوازې د سولې د تامین لپاره لاره اواروي او بس. د ملګرو ملتونو هیئت ته دا سپارښتنه شوې وه، چې له هغو بهرنیو هېوادونو سره خبرې وکړي، چې په ژوره توګه په دغه مسله کې ښکېل دي او د هغو ملګونو چې د ملي ګټې له یو بل سره په ټکر کې دي. که چېرته ټول په افغانستان کې د سولې د تامین په عمومي اجنډا باندې موافق وي او په صداقت سره هغه مني او په دې صورت کې هغه مطلوبه نتایج ورکوي، چې دخپل دولتونه خپلې پراخه مداخلې ودروي. دا کار هغه وخت سرته رسېدلای شي، چې ټولو هغو جنګي ډلو ته— چې په افغانستان کې دننه جنګېږي— هر ډول مالي او نظامي مرسته کوي، دا غوښتنه ورسول شي. دغه بې طرفه حکومت د دوه کلونو لپاره په نظر کې و. د نوموړي حکومت دندې په دې ډول دي:

- ۱- د مذاکراتو له لارې د سولې رامنځته کول.
  - ۲- د مهاجرینو هېواد ته بېرته ګرځېدنه.
  - ۳- د جنګ خپلې هېواد بیا جوړونه او اعمار.
  - ۴- د لویې جرګې د تدویر لپاره د مناسبو شرایطو برابرول.
  - ۵- د اساسي قانون طرحه او د لویې جرګې له لارې د هغه تایید.
- د موقت انتقالي حکومت لپاره ځینې نور شرایط هم قید شوي وو، لکه:
- دا انتقال حکومت به د هېڅ یوې ډلې او یا بهرني ځواک سره کوم تړون نه کوي.

- تر هغه پورې چې یو پالیسي جوړوونکی پارلمان، نه وي تشکیل شوی، دغه انتقالي حکومت به خپلې پرېکړې د فرمانونو په شکل نافذوي.

- هغه کسان چې په دې پروسه کې شامل دي، هېڅ ډول دولتي مقام به نه نیسي او نه به هم په کوم سیاسي فعالیت، لکه انتخاباتو کې گډون کوي.

اساسي ستونزه چې د دې پروسې پر وړاندې خنډ شوه، هغه د بې طرفۍ د هغو اصولو څخه سرغړونه او انحراف دی، چې ورباندې توافق شوی و. د ملگرو ملتونو هیئت چې د محمود مستیري له خوا رهبري کېده، په دې لړ کې یې مسلسل کار ونه کړ او له مرکزي اجنډا څخه یې انحراف وکړ. هغه د خپل صلاحیت په حدودو کې کله چې د جنګي ډلو او گوندونو سره خبرې کولې، د سازش څخه کار واخیست، دا د ملگرو ملتونو د سازمان د هیئت د پای پیل و.

پوښتنه: څنګه کېدای شي چې په ښه توګه، سیاسي بن بست پایته ورسول شي؟

ځواب: هغه دولتونه چې په ښکاره ډول په افغانستان کې مداخله لري، د دوی ترمنځ د رقابت او سیالیۍ اصلي ټکي دادي، چې هر یو یې غواړي چې په افغانستان کې خو دوست حکومت او یا هم ګوډاګی رژیم د خپلو اصلي کټو د ساتنې لپاره ولري. ښکاره ده چې هغوی د دوهم هدف لپاره کار کوي. په دې وجه لاندې لا دوامداره شوي ده او افغانستان لا هم د ویجاړۍ پر لور تللی دی. افغانستان داخلي یووالي ته اړ دی، څو وکړای شي په نړیوالو پالیسیو کې رانښکاره شي. یو ملت چې په سوله کې وي، ټولنیز او اتنیکي

عدالت ولري، کولای شي چې بهرنۍ نړۍ ته يوه د ارتباط منبع وگرځي. د يو ډاينامیک او واقعاً مستقل افغانستان لپاره يو هوښيارانه او روښانه برخورد کولای شي، چې دې هدف ته د رسېدو په لاره کې مرسته وکړي. هغه لارې چارې چې سيال دولتونه يې تعقيبوي همدغه شان چې د هغو اصلي ملاتړ کوونکو طرح کول او نتيجه يې نه درلوده، دوی لپاره به ګټه ونه لري. د ګټو د ترلاسه کولو او اختيار د ترلاسه کولو جګړې پای نه دی موندلی. د شوروي د ختمېدو سره لويديزې نړۍ د هغه هېواد پر وړاندې ځان له اخلاقي مسووليت څخه فارغ وګاڼه، هغه چې د هغو د غلطو پالیسيو قرباني وګرځېدل، هوښياره او بيداره افغانان د غرب په دې بې تفاوتۍ باندې ډېر افسوس کوي. ايا دا کېدای شي چې نړۍ افغانستان د دغه شان سترې انساني او مادي قربانۍ څخه وروسته هېر کړي؟

ټول ((ذېدخله)) هېوادونه موجود واقعيت له نظره غورځوي، هغوی فعالانه، خپلې نوې پراختيا غوښتونکي پالیسي د نوي مارکېټ امکانات له نظره نه غورځوي. د افغانستان ستراتيژيک موقعيت کولای شي د سيالي کوونکو ځواکونو ترمنځ د پل حيثيت ولري. په اوسني وخت کې هر ملک هڅه کوي چې د افغانستان موقعيت د خپل رقيب د ځملولو لپاره استعمال کړي، ولي يو مستقل افغانستان د ټولې سيمې د تجارتي او سوداګرۍ د غوښتنو او ګټو لپاره په کار راتلای شي، که چېرته دلته سوله قايمه شي دا د منطقي د سولې او امنيت په نفع دی.

پوښتنه: ايا افغانستان په سيمه کې د يوې بېلانس کوونکې قوې په حيث خپل تاريخي بېطرفانه رول لوبولای شي؟

ځواب: افغانستان داسې هېواد دی چې دا قومونه په کې ژوند کوي، لکه تاجکان، ازبکان، بلوڅ او پښتانه چې د بېلانس کوونکي ځواک په حیث یې د سترو قدرتونو او ګاونډیو ترمنځ خپل تاریخي رول لوبولی دی. په ګاونډیو ملکونو کې هم دغه قومونه اوسېږي هر قوم چې هڅه وکړي بل قوم تر نفوذ لاندې راولي، کولای شي چې د ((منافعو د تصادم)) سبب شي او دا په خپله بېلانس زیانمنوي. دا به د ټولې سیمې لپاره د بې ثباتۍ موجب وګرځي. د افغانستان دننه سیاسي سیستم باید د بېلابېل اجزاوو هارمونیف بېلانس تامین کړي. دا باید اتنیکي استثمار رامنځته نه کړي چې په نتیجه کې له ګاونډیو قومونو سره تصادم راشي. دننه په ټول هېواد کې او د هغه د سرحداتو څنځه د باندې سوله اساسي هدف وي.

پوښتنه: ایا ملګري ملتونه په دې هکله کم مثبت رول لوبولی شي؟ څنګه کېدای شي چې تېرې تېروتنې او اشتباهات رفع شي؟

ځواب: د ملګرو ملتونو د سولې هیئت باید یو قوي صلاحیت او مانډیت ولري چې خپلې پالیسۍ عملي کړای شي. د دوی پالیسي باید د رقیبو هېوادونو له خوا چې خپلې ګټې د افغانستان له ګټو څخه مقدمې ګڼي، نو مداخلې لاندې را نه شي. اوسنی کرکېچ له دې وجې دی چې په افغانستان کې په مستقیم او نامستقیم ډول بهرني ځواکونه مداخله لري، ټولې مالي او نظامي مرستې چې دې ډلو سره سرته رسېږي، باید ورباندې بندې شي. که چېرته دغه تحریم عملي شي او یو بېطرفه امنیتي ځواک د ملګرو ملتونو په رهبرۍ او د اسلامي کنفرانس د غړو په ګډون د سولې نظارت وکړي، لکه چې په بوسنیا کې یې سرته رسوي. سیاسي ابتکارات وروسته له هغه باید تعقیب شي.

پوښتنه: کم شی دی چې د امریکې متحده ایالات او ملګري ملتونه په افغانستان کې د خپل رول د اثبات څخه لیرې ساتي؟ کم شی دی چې د سولې عمومي هدف ځنډوي؟

ځواب: دلته یو عجیبه مهمله د سولې او تجارتي ګټو ترمنځ منځته راغلې ده. تجارتي ګټې پر سوله لومړیتوب مومي. په واقعیت کې سوله باید لومړی هدف او غایه وي. په افغانستان کې د سولې په لاره کې درې اساسي ځنډونه دا دي: — هغه کسانه چې د امریکې د متحده ایالاتو او د ایران ترمنځ روانه ده د افغانستان په هکله په پالیسيو یې بده اغېزه کړې ده.

— د منځنۍ اسیا د مارکېټ لپاره تلاشونه او منډې ترړې د افغانستان د لانجې سیاسي حل پېچلی کړی دی.

— په واقعیت کې تجارتي اجبار هر یوه خوا په افغانستان کې د دایمي سولې د اهمیت پر وړاندې رنده کړې ده. په واقعیت کې له دې سره ستونزې نورې ډېرې شوې دي، ځکه سیالي خواوې په وړندو سترګو د مارکېټ په تکل کې د افغانستان ثبات له نظره غورځوي.

• بهرني هېوادونه د افغانستان انتیکي ډلې د دې لپاره استعمالوي چې د هغوی د استثماري او پراختیا غوښتنې اجندا عملي کړي. دا د اوسنۍ کښالې ډېر خطرناکه کړکېچن اړخ دی. دا د افغانستان یووالی او تمامیت تهدیدوي، د دې پالیسي منځه باید نیول شي. منځکې له دې چې ټولې سیمې ثبات او استحکام د رقیبو دولتونو له خوا ګډوډ شي.

پوښتنه: ایا تاسې د لویدیزې نړۍ په ځانګړې توګه د امریکې د متحده ایالتونو په پالیسي کې کوم تناقص ګورئ؟

ځواب: غرب په عمومي ډول او د امریکې دمتحده ایالاتو په خاص ډول د هغه ملت پر وړاندې چې د شوروي اتحاد پرضد یې د سولې لپاره د دوی د ګډې غوښتنې په غرض مجادله کړې ده ((خپل اخلاقي مسوولیت)) نه دی پوره کړی.

موږ سره فریب وشو او له نظره وغورځېدو. د امریکې متحده ایالات اخلاقاً دنده لري چې په افغانستان کې له واقعي سولې څخه حمایت وکړي. نظامي پالیسي افغانستان ته سوله رانه وره. دا به وکتل شي چې ایا د امریکې متحده ایالات د افغانستان د ازای او استقلال د حق د تامین لپاره خپل صلاحیت په کار اچوي او که نه؟ دلته د امریکې متحده ایالاتو په پالیسي کې تناقض دی، چې د سولې د نه راتلو په لاره کې اساسي نقض او عیب دی.

پوښتنه: ایا د پاکستان پالیسي مثبتې او جوړوونکې ده؟

ځواب: پاکستان هم له خپلو پلویانو څخه ملاتړ کوي، چې په افغانستان کې خپل دریغ پیاوړی کړي. دا د عدم مداخلت د پالیسي سره سمون نه لري. طالبان نه شي کولای دایمي سوله افغانستان ته راوړي، هغوی به لکه د پخوانیو په شان ناکامه وي، هېڅوک نه شي کولای چې د افغانستان د خلکو د ارادې خلاف کار وکړي.

د دې نادودو په نتیجه کې د افغانانو احساسات تر پښو لاندې دي چا چې د تېرو کلونو په جریان کې زیاتې ستونزې تحمل کړي دي. دا لیدل کېږي چې د طالبانو ملاتړ کوونکي غواړي د افغاني ټولني عنعنې یې جوړښت ویدجاړ کړي چې په دې توګه خپل ناوړه اهداف ترلاسه کړي. افغانانو د پېړیو په اوږدو کې یووالی او برابري درلوده. په افراطي توګه د اسلام تعبیر به نه یوازې د دغه

ستر دين په هکله تصورات ناوړه کړي، بلکې دا به د عامې ناخوښۍ او په پای کې د دغو پالیسيو د ناکامۍ موجب شي. څنگه کېدای شي چې دموکراسي د طالبانو د تحریک د افراطي اجندا سره جوړه راشي؟ دا د ټولو هغو لپاره چې د انساني حیثیت او ازادۍ مدعیان دي، یوه مهمه خبره ده. ایران، سعودي عربستان، تاجکستان او ازبکستان هم په افغانستان کې د خپلو پلویانو په ملاتړ سره سوله زیانمنوي. نظامي لاره به یې نتیجې لوبه ده، سیاسي ابتکارات باید وشي.

تر هغې پورې چې دا مرکزي بدلون را نه شي، په افغانستان کې به دايمي سوله هم را نه شي. پاکستان به د دې امکان ونه مومي چې د منځنۍ اسیا د مارکېټ څخه ګټه پورته کړي.

تنظیمونو ولې او څنگه له یو بل سره جگړې پیل کړې؟

دا مرکه د (وفا) جریدې د شپږم کال په (۳۳-۳۶)مې ګڼه کې د (۱۳۷۶ل) کال د تلې میاشتې پر (۸)مه نېټه خپره شوې ده.

د امریکا غږ پښتو څانګې د خپلو مرکو او تبصرو په لړ کې: د افغانستان اسلامي تنظیمونو ولې یو له بله سره جگړې پیل کړې؟ موضوع وڅېړله. د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنې مشر پروفیسور عبدالرسول امین نه یې پوښتنې وکړې. موږ ددې مرکو او تبصرو ځینې مسایل دلته را اخلو، د خپروني چلونکي استاد تږي په پیل کې وویل:

د ۱۹۷۸م کال د ثور تر کودتا وروسته د خلق- پرچم د طرفدارانو او د هغوی د مخالفینو ترمنځ جگړه روانه شوه او ډېرو خلکو او مبصرینو دا جگړه د خلق- پرچم د ډلې له الحادي او استبدادي اعمالو سره مبارزه ګڼله. په ۱۹۷۹م کال کې شورویانو پر افغانستان یرغل وکړ او د افغانستان د جگړې شکل د کیفیت او کمیت په لحاظ بدل شو او ټول افغان ولس له شورویانو سره مقاومت پیل کړ. دا جگړې خلکو د افغانستان د ملي خپلواکۍ او له کمونیزم سره د اسلام جگړه بلله. روسان چې ووتل د افغانستان جنګ د نجیب د حکومت او د اسلامي تنظیمونو په جنګ بدل شو او دا د مجاهدینو او د شورویانو د لاسپوڅو او بقایاوو سره جگړه وبلل شوه، د نجیب د حکومت له سقوط نه وروسته خپله د اسلامي تنظیمونو ترمنځ جگړه روانه

شوه او د هېواد پایتخت کابل یې لوتې لوتې کړې، تاسو ماته ویلی شئ چې دا جگړه د څه لپاره وه؟

پروفیسور امین: کوم وخت کې چې کمونستان قدرت ته لا رسېدلي نه وو، دوی د کارگر او بزگرو او سرمایه دار او فیوډال په نامه تضاد قومونو ته راکښته کړې. البته زما مطلب ولسونو ته رسول نه دي، بلکې د دوی چې کوم گوندي غړي وو، هغوی کوشش کاوه چې د افغانستان په جامعه کې د تش په نامه طبقاتي تضاد تر پردې لاندې د افغاني قومونو ترمنځ اختلافونه راپیدا کړي. دا قومي اختلافات د ایديالوژۍ په نوم افغانستان ته راغلي دي چې قومي تعصبونو ته یې ډېره لمن وهله. مورې او تاسو د خلقیانو په دوره کې ولیدل چې قومي مشران هم ووژل شول، عالمان هم ووژل شول او نور یني افغانستان کې داسې یوه سیاسي معضله راغله چې هغې د افغانستان په چوکات پورې هېڅ ارتباط نه درلود.

هغې ډلې چې په افغانستان کې سیاسي قدرت نیولی و، مورې ټولو ته معلومه ده چې دغه ډله هم د بهر څخه جوړه شوې وه. په ایران کې هم ډلې جوړې شوې او په پاکستان کې هم، سعودي عربستان هم کومکونه شروع کړل، خو هغه کسان چې د افغانستان په مسایلو پوهېدل، هغوی په دې خبره ټینگار کاوه، چې په پاکستان کې د اوو گروپونو او په ایران کې د نهه گروپونو او همداسې د نورو ورو ورو گروپونو جوړېدل، دا په آینده کې د افغانستان د ملي وحدت لپاره ښه نه دي، دغو افغانانو غوښتل چې په افغانستان کې واحد قیادت رامنځته شي د هغو خبرو ته چا غوږ کېښود او دغه گروپونه یې ډارول نه پخپلو منځو کې په تضاداتو واچول.

پوښتنه: زه په متواتر ډول اورم چې ويل كېږي د افغانستان په جگړه كې ژبه، مذهب، ولايت، قوم او نور ډېر ويل شوي دي، په دې برخه كې تاسو څه شواهد او دلايل لري، چې د افغانستان په جگړو كې دغه عناصر هم موثر دي؟

پروفیسور امین: خلک وايي چې د افغانستان مسایل قومونو، ژبو او دې ته ورته مسایلو ته اورېدلي دي. زه دا خبره ځکه نه منم چې که چېرې دا خبره قومونو ته رسېدلې وای، نو اوس به ټول قومونه د نورو قومونو سره نښتي وو، لکه مخکې چې ورباندې بحث وشو، گروپونه هم معلوم دي، تنظیمونه هم معلوم دي چې د چاله خوا جوړ شوي دي. په اوسنيو شرایطو کې زه په زغرده ویلای شم چې د ټولو تنظیمونو سره هغه خلک چې د ژبني، قومي، نژادي او نورو تعصباتو نه، لکه څنګه چې عادي خلک دغسې پاک دي، دا بالکل پاک دي او هر یوه اوس پیسې ورکوي او ځان ته خلک نیسي او هر یو کوشش کوي چې د تنظیمونو او تعصبونو مسایل پرکنو ته راکښته کړي، چې خلک ووايي چې زما قوم په خطر کې دی او بل ووايي چې زما قوم په خطر کې دی، زما په نظر د افغانستان دننه قومونو جگړې لا نه شته دي او پرکني هم د دوی په کارونو باندې اوس پوهېږي.

د افغانستان په حقوقي موسساتو کې د لويې جرگې بنسټيز ارزښت

دا مرکه د (وفا) جريدې د شپږم کال په (۲۹-۳۲) مې گڼه کې د (۱۳۷۶ل) کال د وري مياشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

په دې وروستيو مياشتو کې د لويې جرگې د جوړېدو لپاره، د ځينو افغانانو له خوا په اسلام اباد او فرانکفورت کې مقدماتي غونډې وشوې. له دې غونډو سره په رابطه کې - د کابل پوهنتون پخوانی استاد، پوهاند دوکتور محمد حسن کاکړ، د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني مشر پروفیسور رسول امين، دوکتور احدي او ښاغلي حامد کرزي - سره د امریکا غږ پښتو خپرونې د اګست په مياشت کې مرکې وکړې، چې د څلورو وارو ښاغلو مرکې يوځای نشر شوې. موږ له دې مرکو څخه د ښاغلي پروفیسور امين مرکه دلته کټ مټ تاسو لوستونکو ته وړاندې کوو:

توضیح او پوښتنه: زه گومان کوم چې د کرزي صاحب لهجه بېخي صریحه وه چې دا د هېچا په ابتکار نه وه جوړه شوې او دا غونډه د هغو خلکو به ابتکار جوړه شوې وه چې په دې جلسه کې وو. راځئ تاسې فرض کړئ چې دغه هڅې د لويې جرگې لپاره کاميابې شوې او په نهايت کې لويه جرگه جوړه شوه - دا چې چېرته راټول شول - په هغه پسې هم مه گرځئ ايا دغه لويه

جرگه به ددې توان او صلاحیت ولري چې د افغانستان دا اوسنی ستونزه حل کړي؟

پروفیسور امین: زه گومان کوم چې مور افغانستان یو شپي ته سم فکر نه دی کړی او هغه دا دی چې ایا طالبان او د شمال خلک، دا ازاد خلک دي او که دوی د بل چا له خوا حمایته کېږي، زما په شخصي نظر، لکه چې کاکړ صاحب هم ورته اشاره وکړه د کویټې په جرگه کې په دې مسله خبرې شوې دي او تاسو پوهېږئ چې هلته ماته د منشیتوب دنده راکړل شوې ده او غوږونه مې ورته نیولي وو، ماته یوه خبره تثبيت شوه چې د افغانستان دا اوسنی روانه لاینجه دا د خارجیانو په اشاره روانه ده، هلته مستیري ته ویل شول که چېرته د افغانستان د لویې جرگې لپاره کار کوئ، نو ته داخل ته لار شه او دا هم ویل شول چې ته به اسلام اباد، تهران، ریاض، مسکو، واشنگتن او نورو ځایو ته ځئ.

د خپرونې چلوونکي پوښتنه وکړه: دمخه ویل شول چې د جرگې د کامیابۍ لپاره د طالبانو او د طالبانو د مخالف ایتلاف موافقه عمده شرط دی، تاسو اوس وایئ چې د ډېر همسایه ممالکو او حتی جهانی قدرتونو موافقه هم د لویې جرگې لپاره یو حتمي شرط گنل کېږي، ایا دا شرطونه به څنګه پوره شي؟

پروفیسور امین: مور باید د افغانستان په ارتباط ځانونه تېر نه باسو، کوم خلک چې د طالبانو په نامه هلته تللي دي، یانې دا به نه وایم چې ټول خلک، خور هبري یې له بهر نه وه او هدایتونه یې له بهر نه دي، او که د شمال قوتونه دي د هغوی حمایتګر هم معلوم دي، چې بهرنيان دي او د افغانستان په هکله د بهرنيانو تضاد په دې کې دی چې څه چې پاکستان غواړي ایرانیان یې

نه غواړي، څه چې ايران غواړي امکان لري د تاجکستان او ازبکستان له گټو سره تضاد ولري، يانې د افغانستان په مسئله باندې ډېر لوی تاثير د بهرنيو قوتونو دی. پوښتنه وشوه: هغه څوک چې لويه جرگه جوړوي که په اسلامي اباد کې يې جوړوي يا فرانکفورت کې يې جوړوي، او يا اوس غواړي په ترکيه کې يې جوړه کړي، يا غواړي بل سبب يې په امريکا کې جوړه کړي، ايا دوی څه سند لري چې دوی دا کار د خارجيانو په اشاره او هدايت نه کوي؟

پروفیسور امين: يو فرق په دې کې شته، دغه خلک که په افغانستان کې يو دوست حکومت جوړوي په هغې باندې د گاونډيانو يوې مشترکې موافقې ته سره رسېدل د افغانستان د اوسنيو ستونزو د اواريو له ضرورياتو څخه دي.

زموږ د بحث اصلي موضوع دوه مشخص ټکي دي: يو دا چې لويه جرگه د افغانستان په وروستي تاريخ کې، يانې د غازي امان الله خان له دورانه راپدېخوا څنگه جوړه شوه، د څه لپاره جوړه شوې او څه يې کړې دي، بل دا چې که چېرته لويه جرگه جوړه شي د جوړېدو هدايت به يې کوم مقام صادروي؟ غړي به يې څنگه ټاکل کېږي؟ او فيصلې به يې څوک په کوم زور عملي کوي؟

پروفیسور امين: زه فکر کوم د افغانستان په تاريخ کې کومه مشخصه ملي موضوع چې راغلې ده د هغې لپاره لويې جرگې رابلل شوې دي. د امان الله خان په وخت کې موږ دوه لويې جرگې لرو يوه په جلال اباد کې جوړه شوه چې نيمگړې غونډې وه. اساسي قانون او نظامنامې په هغې کې تصويب شوې او بله په پغمان کې وه چې په افغانستان کې څنگه اصلاحات راشي؟ د اعليحضرت محمد ظاهر شاه په وخت کې درې لويې جرگې راغلې دي؛ يوه جرگه د ۱۹۴۱ م کال وه، دا وخت د افغانستان حکومت له يوې معضلي

سره مخامخ و، حکومت غوښتل چې په کابل کې مېشت جرمني او ایتالیایي کارکوونکي انگرېزانو یا روسانو ته ورکړي، نو هغه چې لویه جرگه یې راوبلله او جرگې پرېکړه وکړه چې جرمنیان او ایتالیایان باید په خیر او خیریت د ترکیبې په لاره خپلو هېوادونو ته واستول شي. تر دې جرگې وروسته په ۱۹۵۵م کال د داود خان د صدارت د دورې لویه جرگه وه. په دې جرگه کې له شوروي څخه د وسلو اخیستل کېدل مطرح شول او د پښتونستان مسئله هم په کې راپورته شوې وه او له ټولو مهمه او اساسي لویه جرگه په افغانستان کې د ۱۹۶۴م کال لویه جرگه وه چې د اساسي قانون د تصویب لپاره جوړه شوه. د دغه اساسي قانون له مخې د افغانستان مشروطه پاچاهي، په افغانستان کې دموکراسي او د افغانستان خلکو د ازادۍ ورکړه تضمین شول، بیا وروسته داود خان د جمهوریت په زمانه کې د اساسي قانون د تصویب لپاره لویه جرگه جوړه شوه، چې اساسي قانون یې تصویب او داود خان یې جمهور رییس مقرر کړ او له هغې وروسته نورې جرگې یو د کارمل په وخت کې وشوه، دوی د نجیب الله په وخت کې چې په هغو باندې زه نه غږېږم. اصلي خبره دا ده چې کله به یوه مهمه مسئله راپیدا شوه، نو به پر هغې د بحث لپاره لویه جرگه رابلل کېده.

په خپله لویې جرگې ته که موږ راشو، نو لویې جرگې موږ په دوو حالتونو کې لرو؛ یو لکه د میرویس خان په وخت کې یا د احمدشاه بابا په وخت کې چې هغه وخت کې پاچاهانو نه دي راغوښتي، بلکې قومي مشرانو راغوښتي، بل حالت هغه دی چې شاهانو راغوښتي دي.

پروفیسور امین: هغه خبرې ته چې کاکړ صاحب اشاره وکړله، زما په نظر هغه ډېره مهمه خبره ده چې د افغانستان مسئله یوه سیاسي معضله ده، د کویټي په

جرگې کې هم په دغه مسله چې اوس بحث کېږي، زه فکر کوم خبرې شوې دي.

پوښتنه: امین صاحب تاسو چې په کوپټه کې کېناستې یو لړ فیصلې مو وکړې، هغه فیصلې څه شوې؟

پروفیسور امین: د هغو فیصلو غم ونه کړی شو.

د برچي به زور پر افغانانو حکومت نه کېږي

دا مرکه د (وفا) جريدې د شپږم کال په (۴۵-۴۸) مې ګڼه کې د (۱۳۷۶ ل) کال د مرغومي مياشتې پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني مشر پروفیسور عبدالرسول امين د افغانانو په هغه غونډه کې برخه اخیستې وه چې د دېسمبر پر ۱-۳ نېټه د ایران په اصفهان کې جوړه شوې وه، موږ د دې غونډې په باب یوه مرکه ورسره کړې ده، چې دلته وړاندې کېږي.

پوښتنه: د اصفهان غونډه تاسو څنګه ارزیابي کوئ؟

ځواب: زما په نظر دغه غونډه د قاضي عبدالرحيم کوشکي او په ایران کې د ځينو افغانانو له خوا په بنه نیت دایره شوې وه، ځکه چې دغه غونډه په افغانستان کې د سولې لپاره ده او اوس ټول افغانان دې نتیجې ته رسېدلې دي، چې په افغانانو باندې هېڅوک د برچي په زور حکومت نه شي کولای. قاضي کوشکي په دې غونډه کې د ګډون لپاره د طالبانو په شمول په افغانستان کې دننه او له افغانستان څخه د باندې ډېرو افغانانو ته دعوتنامې لېږلې وې، په غونډه کې ځينو افغانانو ګډون وکړ او ځینې افغانان د ځينو معذرتونو له امله او طالبان د خپل مشخص دریځ له امله غونډې ته رانغلل.

ددې غونډې مثبت اړخ دا و چې ځينو افغانانو په ډېره ازادانه توګه خپلې نظریې وړاندې کړې، ټولو د یو بل نظریې په سره سینه واورېدلې او د غونډې له پیل نه تر پایه هېڅ ډول تشنج منځته رانغی او ځينو د هر ډول ډار نه غیر

خپلې خبرې وکړې. په دې غونډه کې د گوندونو او تنظیمونو نماینده گانو او مستقلو افغانانو مختلفې نظریې وړاندې کړې او د غونډې په پای کې یو داسې پرېکړه لیک تصویب شو، چې هغه ټولو افغانانو ته د منلو وړ و.

زما په نظر د افغانانو د سولې مساله په هغې کمېټې - چې په تهران کې تاسیس شوې ده - ارتباط لري چې دغه کمېټه د افغانانو ترمنځ د سولې د راوستلو لپاره څه ډول او څنګه فعالیت کوي؟ که د سولې په کمېټه کې هغو اشخاصو ته چې واقعاً د افغانانو ترمنځ سوله او مفاهمه غواړي ځای ورکړل شي، شاید چې د سولې په لاره کې ډېر کار وکړي او که یوازې هغو اشخاصو ته چې د افغانستان او افغانانو پر ځای یوازې په ایډیالوژۍ، گنډ، مشرتابه او په ژبني، نژادي، مذهبي او سیه ییزو مسایلو پورې نښتي وي، ځای ورکړل شي، نو بیا خو د دغه کنفرانس ټولې هلې ځلې بېځایه دي.

پوښتنه: تاسې هم په دې کنفرانس کې خبرې وکړې، د خپلو خبرو غټ ټکي که لوستونکو ته وواياست؟

ځواب: ما د ځان سره لیکلی مضمون درلود، بلکې زما وینا په افغانستان، گاونډیانو او د نړیوالو مسالو پورې ارتباط درلود او د وینا ځینې خبرې د ځینو ویناکوونکو د نظریو د تردید او د ځینو د ویناوو ملاتړ په ارتباط وې او وینا ډېره اوږده وه چې د ویدیو په کسټ کې ثبت شوې ده.

زما دغه اوږدې وینا د لاندنیو مهمو ټکو تشریح وه:

۱- ما د جهاد د پیل نه تراوسه د افغانستان په اجتماعي، سیاسي او نظامي اړخونو رڼا واچوله او څو ځله مې دا واقعیت تکرار کړ چې د افغانستان لپاره د باندنیو هېوادونو له خوا ټاکل شوي مشران د افغانستان او افغانانو په

اجتماعي او رواني مسايلو نه پوهېدل او اوس هم نه پوهېږي. دوی د پردیو په اشاره په کتابي ایډیالوژیو او د پردیو د کتو د تحفظ لپاره خدمتونه پیل کړل.

۲- تراوسه د افغانانو تش په نوم مشرتابه د خپلو غلطیو، اشتباهاتو او د خپلو ناکامیو په اړوند هېڅ ارزښتي نه ده کړې او اوس هم د افغاني جامعي او د افغانانو د اجتماعي روحياتو د درک نه غیر په غلطه لار روان دي. هرکونډ او تنظیم او نهضت یا حرکت د افغانانو نماینده گي او ملاتړ د عوې کوي اما دا هم دې ته تیار نه دي چې افغانانو ته د خپل سرنوشت حق ورکړي، که ځینو کوندونو د چېې ایډیالوژی خصوصیات خپل کړي او د کمونستان غوندې په دیکتاتوری او د وسلې په استعمال عیده لري چې له بده مرغه د مجاهدینو له بریالیتوب وروسته ډېر افغانان بدبخته او اواره او مړه شول او ښارونه او کلي تباه شول او تراوسه د بدبختۍ دغه لړۍ روانه ده.

۳- ما په خپله ویناکې د جهاد په دوره کې د پاکستان او ایران کومکونه او ملاتړ وستانه ځکه چې دغو دواړو هېوادونو د کمونستانو د رژیم او د شوروي اتحاد د یرغل په دوره کې د افغانانو د جهاد او د مهاجرینو سره ډېرې مرستې کړې دي. اما په دې ویناکې ما دا هم په ډاگه کړه چې د دغو مرستو ترڅنګه دغو دواړو هېوادونو د افغانانو د هیلو برخلاف په خپله خوبسه کوندونه او تنظیمونه جوړ کړل، مسلح یې کړل، رسمیت یې ورکړ او په افغانانو یې تحمیل کړل. دغو جوړو شویو کوندونو د افغان او افغانستان پر ځای د دغو هېوادونو د ملي کتو لپاره خدمتونه پیل کړل، تراوسه د دغو هېوادونو په اشارو افغانستان تباه کوي او تراوسه په یو او بل نوم افغانان وژني. همدغو هېوادنو افغانان له ملي زعامت څخه محروم کړي دي او اوس هم خپل پلویان په شاه تپوي او د افغانستان د تباهی او د افغانانو د وژني لپاره وسلې او پیسې ورکوي.

۴- زما د وينا ډېره برخه د افغانستان د قامي تركيب په اړوند ده. زما په نظر د تاريخ په اوږدو كې دغه ستراتيژيک موقعيت افغانان د بدبختۍ سره مخامخ كړي دي او همدغه ستراتيژيک موقعيت د افغانستان وجود ساتلی دی او اوس يې هم ساتلی دی.

په ستراتيژيک لحاظ افغانستان د مرکزی اسيا د هېوادونو ترمنځ د اتصال د كړۍ حيثيت لري. دغه ستراتيژيک موقعيت او د قامونو تركيب يو ګاونډي هېواد ته هم دا چانس نه ورکوي چې دا يا هغه هېواد دې په ټول افغانستان خپته واچوي او يا دې افغانستان خپله مستعمره كړي. افغانستان د ټولو ګاونډيو هېوادونو د حريم حيثيت لري. كه د ګاونډيانو څخه يو هېواد هم په افغانستان باندې د خپتې د اچولو يا د مستعمره كېدو نيت لري، نو دغه هېواد حتماً په خپله د افغانانو او د نورو ګاونډيانو د شديد مقاومت سره مخامخ كېږي. د افغانستان چاپېره پاکستان، ايران، تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان او د واخان كار دار ته نږدې چين پراته دي. د افغانستان د قامونو لوی يا وړو كې برخې په ګاونډيو هېوادونو كې هم مېشت دي او يو ګاونډي هېواد هم د دې توان نه لري چې د جنگ يا د دسيسو له لارې دې په ټول افغانستان يا خپته واچوي او يا دې افغانستان مستعمره كړي.

۵- د افغانستان د كشالي د سياسي حل لپاره زما وړاندیز دا و:

الف: په افغانستان كې روانه جگړه د پخواني شوروي اتحاد، لويديزو هېوادونو او د ګاونډيو هېوادونو د جاسوسي شبكو د سور جنگ بقايا ده او همدا علت دی چې تراوسه د افغانستان مساله د دغو هېوادونو د سياسي مقاماتو پرځای د دغو هېوادونو د جاسوسي شبكو په لاس كې ده. دا د ګاونډيو او نورو هېوادونو د سياسي چارو د صلاحيت لرونكو مقاماتو فريضه

ده چې لومړی دې د افغانستان مساله د خپلو شبکو له لاسونو څخه واخلي او په افغانستان کې دې د خپلو هېوادونو د جاسوسي شبکو فعالیتونه بند کړي او د دغو هېوادونو سياسي ارگانونه دې د افغانستان دکشالې د سياسي حل لپاره جدي اقدام وکړي.

ب: دا د پاکستان، ايران او سعودي عربستان اسلامي فريضه ده چې د دغو هېوادونو سياسي مقامات خپلو کې کښي او د افغانستان د سياسي حل لپاره دې واحده پاليسي جوړه کړي. افغانان په دې واقعت پوهېږي چې څو دغه درې هېوادونه د افغانستان په اړوند واحده پاليسي وضع نه کړي، تر هغې په افغانستان کې د سولې راتگ ډېر مشکل کار دی. افغانان په دې هم پوهېږي چې د افغانستان په اړوند ايران تر شاه روسيه، هند او د مرکزي اسيا ځينې هېوادونه ولاړ دي او د پاکستان تر شاه سعودي عربستان، يو شمېر اسلامي او لويديز هېوادونه او امريکا ولاړ دي. که دغه هېوادونه د افغانستان د ستراتيژيک موقعيت او د قامونو د ترکيب د واقعت پر اساس د افغانستان د مسلې په اړوند واقعي يوه پاليسي جوړه کړي، نو که د يوې خوا دا هېوادونه خپل ملگري نور هېوادونه قانع کولای شي، نو له بلې خوا د افغانستان د روانې کشالې لپاره واقعي سياسي حل پيدا کولای شي.

ج: په افغانستان کې د ايديالوژيو او په ژبنيو، نژادي، مذهبي او سيمه ييزو خصوصياتو ولاړو گوندونو او تنظيمونو ډېره ترخه تجربه ورکړې ده، ځکه ځينو گوندونو بين المللي او بين الاسلامي ايديالوژيگانې خپلې کړي او ځينې د ژبنيو، نژادي، مذهبي او سيمه ييزو مسایلو پورې ونښتل چې ځينې د افغانستان له سطحې څخه پورته او ځينې کښته ولاړل او د دې گوندونو او تنظيمونو ترمنځ د افغانستان او افغانانو نوم او داعيه ورکه شوه او يو گوند او تنظيم هم د افغانستان او افغان د ملي مسالې تر شاه ونه درېد او نه ورته د

هغو هېوادونو له خوا چې پر دوی یې سرمایه گذاري کړې ده، په افغانستان او افغان باندې د فکر کولو اجازه ورکړل شوه. دوی څو ځله ایتلافونه وکړل، اتحادونه یې جوړ کړل او پراخ بنسټه حکومتونه یې جوړ کړل، اما دغه ټولې هلې ځلې د ناکامۍ سره مخامخ شوي او په افغانستان کې یې د سولې پر ځای تباهي او بربادي راوړه او اوس هم دغه ورور وژنه دوام لري. که دوی بیا هم د پخوا په شان بیا تش په نوم پراخ بنسټه حکومت جوړ کړي، نتيجه به یې هم هغه تباهي او جگړې وي، ځکه چې دوی پر یو او بل باور نه لري او نه تراوسه د افغانستان په ملي هويت او د افغانانو پر ملي برم عقیده لري او نه ورته کار کوي، بلکې تراوسه د ملي نظر پر ضد دي. یو ګوند یا تنظیم چې د افغانستان په ملي هويت او د افغانانو پر ملي خصوصیاتو باور نه لري، نو د دغو ګوندونو او تنظیمونو څخه جوړ پراخ بنسټه حکومت د افغانستان او افغانانو مسلې لپاره د سیاسي حل له لارې په راپیدا کېدو کې حتمن له ناکامۍ سره مخامخ کېږي.

د: افغانان په خپل هېواد کې د ګاونډیانو پر ضد او د ګاونډیانو د لاسپوڅي حکومت مخالف دي. مخالف حکومت نه د افغانانو په ګټه دی، نه افغانان د مخالف حکومت د جوړېدو توان لري. ځکه چې افغانان د خپل تباہ شوي هېواد د بیا جوړېدو لپاره د ګاونډیو هېوادونو په شمول د حوزې او د نړۍ د ډېرو هېوادونو د اقتصادي، اجتماعي، کلتوري، تخنیکي او نورو مرستو ته اشد ضرورت لري او دغه مرستې مخالف حکومت نه شي ترلاسه کولای.

له بلې خوا لکه څنګه چې ورته اشاره وشوه، په افغانستان کې د یو هېواد لاسپوڅی حکومت هم د کامیابېدو چانس نه لري، لکه څنګه چې شوروي اتحاد ناکامه شو، نو د شوروي اتحاد په لار تلونکی او تقلید کوونکی بل هېواد هم مخامخ کېږي. دا به د ټولو ګاونډیانو لپاره ډېر ګران کار وي، چې

په افغانستان کې دې یو داسې لاسپوڅی حکومت منځته راوړي چې دغسې لاسپوڅی حکومت دی د ټولو ټټو، یا بو وي او ټول دې ورباندې سورلي وکړي، د ټولو لپاره د ټټو حکومت جوړول هم ډېر گران کار دی. افغانان په افغانستان کې یو دوست حکومت غواړي، یو داسې دوست حکومت چې د افغانستان د ملي گټو سره یوځای د ټولو گاونډیانو، د حوزې او د نړۍ د دوستې هېوادونو ملي گټې هم په نظر کې ولري او د ټولو گاونډیانو سره د خپلو ملي گټو سره د ټولو گاونډیانو ملي گټې همهانگ کړي او یو گاونډي هېواد ته هم د بل گاونډي هېواد پر ضد په خپله خاوره کې د فعالیت اجازه ور نه کړي او د خپل هېواد په ستراتیژیک موقعیت د قامونو په قامي ترکیب، د گاونډیانو ترمنځ د دوستۍ د پل په حیث او د حوزې او نړۍ پر واقعیتونو اکاهاڼه او شعوري فکر وکړلای شي او د دغو واقعیتونو په رڼاکې د افغانستان د داخلي او خارجي ستونزو لپاره عملي ملا وتړي. دا اوس د گاونډیانو اسلامي فریضه ده لکه څنګه چې یې له افغانانو سره د جهاد په وخت کې مرستې کړي دي اوس دې له افغانانو سره په سوله او د یو دوست حکومت په جوړېدو کې مرسته وکړي.

افغاني ټولنه يوه مسلمانانه، مساوات طلبه او اعتدال خوښوونکي ټولنه ده

دا مرکه د (وفا) جریدې په (۵۰)مه گڼه کې د (۱۳۷۲ل) کال د جوزا میاشتې پر (۱۳)مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني مشر پروفیسور عبدالرسول امین د -
The world National Endowment for Democracy د موسسې له خوا د
Conference on challenges to Democracy in the New Ara په کنفرانس کې
د گډون لپاره د امریکا متحده ایالاتو و اشنکتن ته دعوت شوی و. پروفیسور
امین په دغه کنفرانس کې د گډون په موخه د اپریل په څلورويشتمه نېټه هغه
هېواد ته ولاړ او د مې د میاشتې پر شپږ ويشتمه نېټه بېرته پېښور ته راستون
شو. د وفا جریدې د خپلو لوستونکو د خبرتیا لپاره له پروفیسور امین سره
مرکه کړې ده، چې مرکه یې په دې گڼه کې خپره شوې ده.

د مرکې په پیل کې مو له پروفیسور امین څخه د دغه کنفرانس د جوړېدو،
اهدافو، بحثونو او په کنفرانس کې د دوی د برخه اخیستلو په باب پوښتنه
وکره، دوی په دې برخه کې وویل:

په کنفرانس کې د لاتینې امریکا، افریقا، منځني ختیځ، شرقي اروپا، د پخواني
شوروي اتحاد او نورو مختلفو هېوادونو ۱۷۵ هیئتونو گډون کړی و. زه
یوازینی افغان وم چې د بښني نړیوال سازمان د غړي په حیث کنفرانس ته بلل
شوی وم. کنفرانس د تبت د روحاني مشر (دلای لاما) په وینا پرانیستل شو.

په دې کنفرانس کې د بشر د حقونو او په وروسته پاتې هېوادونو کې د خلکو په خوښه د ټاکل شوي حکومت او دیموکراسۍ په باب خبرې کېدې او ټولو ویناکوونکو په دې ټینګار کاوه چې په دغو هېوادونو کې دیموکراسي، د خلکو په خوښه ټاکل شوی حکومت او بشر د حقونو واقعیتونه د خلکو د عنعناتو، کلتور او اجتماعي شرایطو سره سم څنګه عملي کېدلای شي. د کنفرانس په پروګرام کې د افغانستان لپاره وخت نه و ورکړل شوی. ما د کنفرانس له مشر څخه هیله وکړه، چې ماته دې د افغانستان د کښالې په برخه کې د خبرو لپاره وخت راکړي، د کنفرانس مشر زما د غوښتنې په برخه کې د ګډوونکوونکو څخه پوښتنه وکړه، ګډوونکوونکو په یو اوږد وویل، چې افغانستان له کورنیو جګړو سره مخامخ دی، پروفیسور امین ته دې وخت ورکړل شي... ما په ډېر لنډیز د افغانستان د روانو کړکېچونو او تراژیدیکو حالتو په باب خبرې وکړې. ما په دې رڼا واچوله چې د افغانستان خلک څنګه له یوې دیکتاتورۍ څخه وتل او څنګه د بلې دیکتاتورۍ د لاندې راغلل. په دې خبرو کې ما د کنفرانس ګډوونکوونکو ته د افغانستان د روانو بدبختیو ذکر وکړ، چې افغانان له یوې سختې جګړې څخه راوتل، دمه یې لا نه وه کړې، چې د قدرت لپاره په بله جګړه واوښتل. د دغو ټولو بدبختیو اصلي عوامل خارجي ایديالوژیکانې، په خارج کې جوړ شوي ګوندونه، د ګوندونو جوړښت، خارجي مداخلې او د خارجیانو له خوا د دغو تنظیمونو پواسطه په افغانستان کې د خارجیانو په ګټه د سیاسي انحصار ټینګول دي. افغاني ټولنه یوه مسلمانانه مساوات طلبه او اعتدال خوښوونکې ټولنه ده او افغانان د اجتماعي جوړ او اجتماعي روحياتو له مخې د تحمیل، دیکتاتورۍ او د پرديو له ګوډاګیانو څخه کرکه کوي. افغانان له ګاونډیو هېوادونو سره په وروړولۍ ژوند کول غواړي، خو نوکرۍ ته تیار نه دي. په خپله خوښه ټاکل شوی

حکومت، چې د افغانانو او گاونډيو هېوادونو گټې په نظر کې ولري، منلو ته تيار دي، لکن په هېڅ قيمت د پرديو له خوا تحميل شوي لاسپوڅي حکومت منلو ته تيار نه دي. افغانستان د جرگو او مرکو کور دی، مرکې او شوراگانې د دغه ولس تاريخي عنعنه ده. تر څو چې افغانان د خپلې ملي عنعنې سره سم په خپله خوښه حکومت ونه ټاکي، خپل سرنوشت په خپل لاس کې ونه نيسي، تر هغې په افغانستان کې هېڅ سوله منځته نه راځي او په نتيجه کې به په افغانستان کې د ديکتاتوری په وجه وينې توپېرې، د مرگ ژوبلې بازار به گرم وي، لوت به روان وي، بنسټې به بې عفته کېږي، کورونه به وړانېږي، خلک به د خپلو کورونو څخه شړل کېږي او هېچاته به د سر امن نه وي. ما له دغه نړيوال کنفرانس څخه غوښتنه وکړه، چې له افغانانو سره د ديکتاتوری پر ضد، د خارجيانو د مداخلې پر ضد په افغانستان کې د افغانانو د عنعنې سره سم د دوی منتخب حکومت او د بشر د حقوقو د تامين په لاره کې همکاري وکړي. کنفرانس ته د امریکې د باندنيو چارو د وزير او د امریکې د جمهور ريس بناغلي بل کلنټن له خوا مېلمستياوې ورکړل شوې، بناغلي بل کلنټن د جايزو د وپشلو په مراسمو کې وويل: ((موږ په ديموکراسۍ، ازادو انتخاباتو، په انساني کرامت، د بشر په حقوقو او په نړۍ کې په سوله او د يو بل په چارو کې د نه مداخلې پر اصولو عقیده لرو. د امریکې متحده ايالات د نړۍ د ژاندارم او پوليس رول لوبولو ته چمتو نه دی، اما زما اداره د هغو افرادو او گروپونو تر شاه ولاړه ده، څوک چې د ديموکراسۍ، انساني کرامت، ازادو انتخاباتو او د بشر د حقونو لپاره مبارزه کوي، موږ د هر ډول ديکتاتوری او تبعيض مخالف يو.))

موږ له پروفيسور امين څخه وپوښتل، چې له کنفرانس وروسته دوی په امریکا کې له کومو امریکايي مقاماتو او موسسو سره وليدل. په دې برخه کې يې

وویل: د اپریل له پنځه ویشتم څخه تر دېرشم پورې د یادې شوې موسسې مېلمه وم او د مې له اول څخه د مې تر لسم پورې د یونایتډ سټیټس انفارمېشن اجنسي مېلمه وم. د دغې ایجنټۍ د پروگرام له مخې ما د امریکا د خارجه چارو د وزارت له موظفو اشخاصو، د نیوجرسی سناتور (بل بریدلې)، د سنا د باندنیو چارو د روابطو د کمېټې د مامور او د ملګرو ملتونو د لوی سکرتر له مشاور سره ملاقاتونه وکړل. د دې برسېره د مختلفو موسسو د مشرانو او یو شمېر افغانانو سره مې هم لیدنې کتنې شوې دي. دغو ټولو خلکو د افغانستان د کښالې د سوله ییز حل سره ډېره دلچسپي درلوده. سره له دې چې د افغانستان کښاله د اهمیت په لحاظ په اوله دویمه او دریمه کټګورۍ کې نه راځي، خو دوی د افغانستان د ستراتیژیک موقعیت پر لحاظ د افغانستان کښاله شاته نه ده غورځولې او د هېواد دننه او چاپېره سیاسي انکشافاتو پوره څارنه کوي. د دوی په نظر که په افغانستان کې افراطي ایډیالوژي په پښو ودرېږي، طبیعي ده چې د دغې ایډیالوژۍ په سر کې ولاړ افراد یا ګوندونه، مخالف افراد یا ګوند په وچ زور له منځه وړي، دیکتاتوري منځته راوړي، د دیکتاتورۍ څخه تروریزم منځته راځي، د هېواد په وګړو په وچ زور خپله ایډیالوژي تحمیلوي، نورو هېوادونو ته خپله ایډیالوژي صادروي، چې نتیجه یې د مرګ ژوبلې او د ثبات له نشتوالي سیوا بل هیڅ شی لاسته نه راځي. دوی د تاجکستان روانه کښاله د ایډیالوژۍ د صادرېدو نتیجه ګڼله. د دوی په نظر افغانستان د مخدره موادو د تولید او قاچاق د مرکز بڼه غوره کوي. د اخبارونو او د خلکو له خبرو څخه داسې څرګندېدلې چې د ملل متحد د احصایې له مخې افغانستان په برما پسې په دویمه درجه د مخدره موادو د تولید او قاچاق مرکز ګرځېدلی دی.

د څوارلس کلن جهاد په نتیجه کې کې د افغانستان یو شمېر قوماندانان پرېمانه وسله، مجاهدین او د جنگ تجربه لري او په خپلو سیمو کې د مرکزي حکومت د نشتوالي له امله خپلواک ژوند کوي. دوی تر اوسه د مخدره موادو د خرڅلاو له لارې پرېمانه پیسې گټي، د بل کاروبار سره عادت نه لري، اما د ګاونډیو هېوادونو بین المللي قاچاقبران زیار باسي چې د افغانستان له قوماندانانو سره ارتباط پیاکړي او دوی د مخدره موادو د لارې د پرېمانه پیسو د گټلو سره عادت کړي. که په بې مرکز ه افغانستان کې دغه پروسه وده کوي، نو په دې صورت کې بیا یو قدرت هم دا توان نه لري، چې خپلواکه او د مخدره موادو له لارې گټندو په قوماندانان د راتلونکي مرکزي حکومت اطاعت ته مجبور کړای شي، چې په نتیجه کې به افغانستان د یوې ناوړې ملوک الطوايفي مرکز وگرځي.

د اسلام اباد د تړون د کامیابېدو او یا نه کامیابېدو په برخه کې ډېر سوالونه کېدل ما د دوی په ځواب کې وویل: په تېرو څوارلس کلونو کې افغانان د مختلفه اتحادونو، موقتي حکومتونو او حتی د پېښور د تړون شاهدان دي. خو تر اوسه پر اتحاد، موقتي حکومت، د پېښور تړون او د اهل حل و عقد شورا نه دي کامیاب شوي. د اسلام اباد تړون هم په کاغذ لیکل شوی دی، خو عملي کېدل یې ډېر گران کار دی. سره له دې چې د دې تړون لپاره رقیب حکومتونه اسلام اباد کې راټول شول، د پاکستان صدراعظم، د سعودي عربستان د استخباراتو مشر، د ایران د خارجه چارو د وزارت مرستیال او یو شمېر نورو خلکو د افغاني ډلو ترمنځ د سولې لپاره کار وکړ، خو بیا هم دغه هلې ځلې کامیابه نه شوې. د ناکامۍ اساسي عوامل یې دا دي چې دغه ټول تنظیمونه د افغانستان د باندې په خارجي هېوادونو کې جوړ شوي دي، د خارجیانو له خوا مشران ټاکل شوي دي، خارجیانو ورته پرېمانه وسلې او

پيسې ورکړي دي، خارجيانو ورباندې سرمايه گذاري کړې ده او د پتو تعهداتو له مخې د افغانانو پرځای د خارجيانو پلانونه عملي کوي. بله خبره دا ده چې په اسلام اباد کې راټول شوي منځگړي حکومتونه هم د افغانستان د قضیې طرف دي او هم خپل ترمنځ رقیبان دي. دغه هېوادونه په پټه او ښکاره د خپلو مشخصو تنظیمونو ملاتړ کوي، هر یو د مشخص تنظیم لپاره امتیاز غواړي او هر یو په دې هڅه کې دي چې په افغانستان کې خپل نفوذ او د خپلو مشخصو تنظیمونو د لارې په کومه طریقه انحصار منځته راوړي. په دې تړون کې د افغانستان خلک بېخي له نظره غورځول شوي دي. ترڅو چې د ملل متحد لوی سکرتر د افغانستان د سولې پلان بیا پیل نه کړي، تر هغې د افغانستان د کښالي حل پیدا کول مشکل کار دی.

ځینو دا نظر ښکاره کاوه چې د ملل متحد پلان د ناکامۍ سره مخامخ شوی دی، که بیا پیل شي څه نتیجه به ور نه کړي؟

زما ځواب دا و چې ملل متحده یوازینی بېطرفه موسسه ده او د نورو هېوادونو غوندې افغانستان هم د دې موسسې غړی دی. د افغانستان کښاله له بېطرفه منځگړیتوب پرته د داسې هېوادونو له خوا چې د افغانستان په قضیه کې طرف دي، خپلې گټې په نظر کې لري او مشخصو تنظیمونو لپاره امتیاز غواړي، نه شي حل کېدلای. څه وخت چې ملل متحد د افغانستان د سولې لپاره پلان وړاندې کړ، د افغانانو لوی اکثریت د دغه پلان ملاتړ وکړ او یوازې یو څو وسله والو ډلو یې مخالفت ته ملا وتړله. د دغه مخالفت او په نتیجه کې د پلان پر ضد د کودتا عوامل په ډاگه ښکاره دي.

۱- هغو هېوادونو چې په ځینو مشخصو تنظیمونو سرمايه گذاري کړې ده، ډار درلودکه چېرې د ملل متحد پلان عملي شي شاید چې د دغه پلان د

عملي کېدو په نتیجه کې د دغو هېوادونو د لاسوهنې، نفوذ او د مشخصو تنظیمونو په واسطه په افغانستان کې د هغوی د سیاسي انحصار مخنیوی وشي. سره له دې چې دغو هېوادونو په ښکاره له پلان سره د ((هو)) سر خوځاوه اما په زړه کې ورسره مخالف وو.

۲- وسله وال مخالفین پوهېدل چې د افغانستان لوی اکثریت د مرګ ژوبلې څخه پوزې ته راغلی دی. کېدای شي چې د افغانستان خلک د ملل متحد د پلان د کامیابېدو په نتیجه کې دغه ګوندونه مسترد کړي او یو نوی لیدر شپ منځته راوړي. که څوک واقعاً په دې باور ولري چې د افغانستان د خلکو اکثریت د هغه سره دی، نو هغه د ملل متحد یا د بل ارګان له خوا د سولې د پلان څخه نه ډارېږي، هغه په دې پوهېږي چې خلک هغه ته رایې ورکوي او هغه د خلکو د ملاتړ څخه برخورداره دی، په خوله خو هره یو دعوه کوي چې د افغانستان د خلکو لوی اکثریت د هغه سره دی اما په زړه کې پوهېږي که چېرې خبره د عمل میدان ته راشي، نو هغه حتماً د خلکو له خوا مستردېږي. یوازې دغه ډار د ملل متحد د پلان په لار کې لوی خنډ دی.

۳- د ډاکټر نجیب الله د استعفی او د ملګرو ملتونو د پلان د عملي کېدو د نېټې ترمنځ سیاسي خلا منځته راغله. له دې خلا څخه شورای نظار، ملیشا او د پرچمیانو ائتلاف ګټه واخیسته. دوی فکر کاوه څوک چې کابل ونیسي هغه په ټول افغانستان کې حکمت هم کولای شي.

د دې ائتلاف بل هدف دا و چې دوی کولای شي چې په افغانستان د دوی په اصطلاح د پښتنو زعامت ته خاتمه ورکړي. واقعیتونو ورته وښودله چې کابل نیول اسان کار دی، اما ساتل یې مشکل کار دی او د پښتنو پر ضد د ائتلاف عملي کېدل بېخي ګران کار دی.

۴- ځينو هېوادونو غوښتل ډاکټر نجيب الله د سقوط په نتيجه کې د کابل د ائتلاف په واسطه په افغانستان کې د نيم بند سياسي قدرت د انتقال لپاره لاره هواره کړي. دوی فکر کاوه چې مخالفې ډلې حتماً خپل ترمنځ په جگړو اخته کېږي، مرگ ژوبله زياتېږي، انارشي به دومره زياته شي چې د افغانستان خلک به د دغو ډلو مخالفت ته راپورته شي او د جهاد او مجاهد نوم به دومره بدنام شي چې خلک به په زړو کفن کسانو شکر وباسي، د افغانستان د سياسي سيستم څخه به يو داسې ماډل منځته راشي چې په راتلونکي کې به د دغه سيستم ماډل منلو ته د افغانستان خلک، د گاونډيو هېوادونو ولسونه او د اسلامي نړۍ هېوادونه په هېڅ قيمت تيار نه وي. په افغانستان کې د دغه هېوادونو نه پيسې لگېږي، نه بې تبعه مري، بلکې افغانان ورته په خپله داسې سياسي ماډل جوړوي چې هغوی په ډېر لگښت او مستقيمه مداخله نه شو جوړولای.

د ډاکټر نجيب الله تر سقوط وروسته ډېر سياسي بدلونونه منځته راغلي دي، خلکو فکر کاوه چې نجيب الله د افغانستان د تراژيدۍ اساسي عامل دی، که نجيب الله ولاړ شي او په کابل کې د مجاهدينو حکومت منځته راشي شايد چې په هېواد کې سوله رامنځته شي. نجيب الله ولاړ، د مجاهدينو حکومت جوړ شو، افغانانو په خپلو سترگو وليدل چې د سولې پر ځای په زرگونو بېکناه خلک ووژل شول، د کابل بښکلی ښار او د خوا او شا کلي د بمونو خوراک شول، بښځې بې عفته شوې، حکومتي، خصوصي او شخصي مکليټونه لوټ شول او په زرگونو خلک د کابل د ښار نه وتښتېدل.

محترم مجددي صاحب او محترم رباني صاحب د يو بل پسې راغلل لاکن په عمل کې څرگنده شوه چې دغه تنظيمونه يوازې د جنگ لپاره جوړ شوي دي او د هر تنظيم مشر او نامتو غړي يوازې د خپلو ځانونو او تنظيمونو په برخه

کې فکر کوي او نورو ته د مخالف يا دښمن په نظر ګوري. مشخصه ايديالوژيګانې، ګوندي جوړښت او اقتصادي، سياسي، ژبني او نور ډېر فکتورونه دي چې دوی د يو متحده هېواد او د افغانانو په ګډو ګټو فکر کولو ته نه پرېږدي. د اهل حل و عقد شورا يې ښه مثال دی. دغه شورا د افغانانو د عنعنې سره سم لويې جرګې، پر ضد رامنځته شوه اما په عمل کې وليدل شول چې دغې شورا ته يوازې هغه خلک راوبلل شول چا چې د يو مشخص تنظيم مشر د جمهور رييس په حيث ټاکل غوښتل. هغه څوک چې د شورا په صفت نه مړېدل هغوی هم د دغې شورا مخالفت د توپونو په ډزو اعلان کړ.

د هرې ټولنې سياسي سيستم يا حکومت په مشروعيت ولاړ وي او د مشروعيت اساسي نسبت د ټولنې د خلکو په ازاده رایې ولاړ وي. هغه حکومت چې په خلکو باندې د ټانکونو، توپونو، الوتکو، راکټونو، توپکو او برچو په زور تحميلېږي، دغه ډول حکومت مشروعيت نه لري او افغانان هم د زور حکومت منلو ته تيار نه دي. د افغانستان د ازادۍ لپاره د افغانستان ټولو قومونو ګډه قرباني ورکړې ده او اوس يو قوم بل قوم ته دا نه شي ويلای چې ما قرباني ورکړې ده او تا نه ده ورکړې. د څوارلس کلونو د ملي تراژيدۍ په نتيجه کې اوس د افغانستان ټول قومونه خپل قوماندانان، ديني علما، قومي مشران او تعليميافته اشخاص لري او د تېر يو کال او يوې مياشتې ترخو تجربو ثابته کړه چې په افغانستان د سولې د راوستلو لپاره د ملګرو ملتونو د لوی سرمشري غړې د سولې د هڅو لپاره له بل هر وخت نه زيات ضرور دی.

ملګري ملتونه يوه بېطرفه موسسه ده او د دغې موسسې د لوی سرمشري دفتر د بل هر چا څخه زيات د افغانستان د کشالي په هکله اوږده او پخه تجربه لري. اوس هغه وخت رارسېدلی دی چې د ملګرو ملتونو د لوی سرمشري نماينده يا نماينده ګان د افغانستان په قضيه کې دخپلو حکومتونو،

د تنظیمونو مشرانو، د مختلفه قومونو د قوماندانانو، دیني علماوو، قومي مشرانو او تعلیم یافته اشخاصو سره له سره رابطه ټینګه کړي او د افغانستان د مختلفه قشرونو څخه نماینده لویه جرګه یا شورا دایره کړي چې د افغانستان خلک د خارجي مداخلو پرته په ازاد ډول په خپله خوښه د خپل هېواد د سیاسي او اقتصادي سیستم، اساسي قانون او راتلونکي مشرتابه په باره کې فیصله وکړي او دغې ملي تراژیدۍ ته خاتمه ورکړي.

موږ له استاد امین څخه وپوښتل چې تاسو په امریکا کې له مېشتو افغانانو سره هم ولیدل که نه؟ دوی په دې اړه وویل:

ما دوه ځله په واشنگتن کې او همدا شان د کالیفورنیا ایالت په کانکورډ او لاس انجلس کې د افغانانو په غونډو کې خبرې وکړې. د افغانانو لپاره په واشنگتن او کالیفورنیا کې ټلوېزیونونو او د ازاد افغانستان راډیو راسره مرکې هم وکړې.

د افغانانو اکثریت د افغانستان د کشالي له ورځنیو حالتو څخه ځانونه خبروي او د افغانستان د روانې تراژیدۍ په وجه ډېر خفه ښکارېدل. له بده مرغه یو شمېر افغانان د پښتو او فارسي د رقابت په مرض اخته شوي دي او دغه مرض دومره شدت پیدا کړی دی چې حتی ځینې پښتانه د دري ژبو سره او ځینې دري ژبي له پښتنو سره خبرې نه کوي. ما په دغه غونډو او مرکو کې هغوی ته په زغرده وویل چې په افغانستان کې افغانانو ته اساسي پرېکړه دا دی چې خپل هېواد څنګه د مرګ ژوبلې او تباهیۍ څخه وژغوري؟ هغوی ته د پښتو او فارسي مساله دومره مهمه نه ده، لکه څنګه چې یو شمېر افغانانو په امریکا کې راتینګه کړې ده. هلته د آس نه کاسه ډېره توده وه، ما ورته وویل افغانستان د داخلي قومي روابطو او د خواو شا او حوزې د شرایطو په لحاظ

نه جزیه کېدونکې هېواد دی. په افغانستان کې ټول قومونه گډه پراته دي او دوی د پېړیو پېړیو راهیسې گډ ژوند کوي. په افغانستان کې داسې سیمه نه شته چې هلته دې یوازې یو قوم مېشت وي. فرضاً که افغانستان تجزیه کېږي، نو ددې تجزیې عملیه به یوازې د افغانستان پورې محدوده نه وي، دغه عملیه حتماً په پاکستان، ایران، د مرکزي اسیا په جمهوریتونو، ترکیه، هند او د اسیا په ډېرو هېوادونو تاثیر کوي چې په اوسنیو شرایطو کې د تجزیې د دې لویې عملیې او د تجزیې څخه د راپیدا کېدونکو شخړو جگړو او قومونو د یوځای څخه بل ځای ته د لېږدولو او ورسره د سیاسي، اقتصادي، اجتماعي او نظامي پرابلمونو د مخنیوي لپاره کوم ماسټر پلان نه شته، که موږ یې غواړو او که نه او که زموږ خوښه وي او که نه، موږ افغانان مجبور یو چې په افغانستان کې ژوند وکړو. څوک چې په یو کور کې ژوند کوي، نو په ځای د دې چې په خوشالی او وروړلی-ژوند وکړي، تریخ ژوند د افغانستان یو قوم ته هم هېڅ گټه نه رسوي. که څوک ټوله شپه او ورځ خپل وخت په دې تېر کړي چې پښتانه یې کلتوره دي، تاجک یې غیر ته دي، ازبک کله خام دي او داسې نور نو گټه به یې څه وي؟ له دغو خبرو څخه یوازې د افغانستان د پښمنانو ته گټه رسېږي؛ دغه خلک یوازې د افغانستان د دښمنانو لپاره خدمت کوي او موږ په واقعیت کې په شعوري یا غیر شعوري توگه د افغانستان لپاره د (کی. جی. بی) د دې پلان چې ((جلا یې کړه او حکومت ورباندې وکړه)) ښکار شوي یو. (کی. جی. بی) د قومونو، قبایلو او ملیتونو د وزارتونو له لارې همدغه پلان په افغانستان کې عملي کول غوښتل، چې افغانان د قوم او ژبو په شخړو کې رابنکېل کړي او دوی ورباندې حکومت وکړي. سره له دې چې خلقيانو او پرچميانو د بین المللي ایډیالوژۍ پلوي

کاوه اما د دغه پلان له مخې دوی د پښتنو او غیر پښتنو په نومونو د یو بل پر ضد مبارزه هم کوله.

د ډاکټر نجیب الله تر سقوط وروسته د کابل ائتلاف هم دا فکر کاوه، چې دوی د کابل د نیولو سره جوخت به د پښتنو تاریخي زعامت ته خاتمه ورکړي. د ائتلاف غړو ځانونه د خپلو قومونو نماینده ګان معرفي کول او د دوی پر ضد مخالفینو هم کوښښ کاوه چې پښتنو ته د خطر په نوم پښتانه په ځان راټول کړي. دواړو ډلو د قومونو او ژبو په نومونو پوره هلې ځلې وکړې، لکن د مختلفه قومونو قوماندانانو، دیني علماوو، قومي مشرانو او تعلیم یافته وو د دوی هلې ځلې شنلې کړې. د دوی له خوا دا غږ راپورته شو، چې په افغانستان کې جګړې د قومونو ترمنځ جګړې نه دي، بلکې دغه جګړې محض د سیاسي قدرت ته د رسېدو په نیت روانې دي. له بلې خوا له کونړ نیولې تر هرات پورې د هندوکش جنوب ته د پښتنو قومونه مېشت دي او د کابل چاپېر پښتانه قوماندانان پراته دي. دغو قوماندانانو لیدل چې د کابل ائتلاف د پښتنو پر ضد فعالیت کوي، لکن د دغو قوماندانانو د حوصلې او د تدبیر څخه کار واخیست او هغوی نه غوښتل چې د قدرت جنګ په قومي جنګونو بدل کړي. د مرکو په دوران کې ځینو قوماندانانو دې ته اشاره کوله، که چېرې په افغانستان کې قومي نښتې پیل شي، نو دغه نښتې د افغانستان ټولو سیمو، ښارونو، کلیو او حتی کورونو ته ورننوځي. هېڅوک د کامابېدو چانس نه لري او په افغانستان کې د مرګ ژوبلې او تباهی پرته هېڅ شی نه ترلاسه کېږي.

ما ورته وویل د افغانستان په جهاد کې ټولو قومونو قرباني ورکړې ده. اوس ټول قومونه حق لري، چې په راتلونکي افغانستان کې د ورورلۍ د اصولو پر اساس هر قوم د خپل شمېر سره سم خپل سیاسي، اقتصادي، اجتماعي،

کلتوري او نور حقونو ترلاسه کړي. له بده مرغه د افغانستان د ځينو قومونو څو کسان چې ځانونه د ځينو قومونو نماينده کان معرفي کوي، وايي چې د دوی د قوم حق بل قوم خورلی دی، په واقعیت کې دغه ډول اشخاص له قومي تعصب او له قومي شخړو څخه شخصي بهره برداري کوي. په سياسي لحاظ حقوق قانوني مساله ده او قانون د خلکو د نماينده ارگان له خوا جوړېږي. تر څو چې په افغانستان کې د ټولو قومونو له خوا نماينده شورا منځته را نه شي او دغه نماينده شورا په اکثریت حکومت انتخاب نه کړي، تر هغې شورا او حکومت دواړه مشروعیت نه پيدا کړي. په دې شرایطو کې د ټولو افغانانو اسلامي او ملي وظيفه دا ده چې په افغانستان کې د مشروع شورا او حکومت د جوړېدو لپاره کار وکړي او څه وخت چې دغه شورا منځته راغله، نو بيا شورا حق لري چې د افغانستان په راتلونکي اساسي قانون کې د ټولو قومونو هر ډول حقوقو ته قانوني بڼه ورکړي او مشروع حکومت ورته عملي جامه ور واغوندي. د مثال په ډول که د يو قوم په نوم يو څو کسان دا دعوه راپورته کړي چې په تېرو وختونو کې زموږ د قوم سياسي، اقتصادي، اجتماعي، تعليمي، کلتوري يا مذهبي حقوق غصب شوي وو او موږ خپل حقوق غواړو. که فرضاً د بل قوم يو څو کسان ورته دا ووايي چې موږ يې نه درکړو، يا ادعا مو سمه نه ده يا مو ټول حقوق درکړل، نو ايا د مدعي يا مدعي عليه خبرې يا فيصلې څه قانوني بڼه لري؟ ايا د ټوپک په زور حق اخیستل قانوني گڼل کېږي؟ يو ځواب دی، نه. بيا هم موږ افغانان مجبور يو چې د يو مشروع ارگان په لټه کې شو او دغه ارگان د افغانانو د ټولو قومونو نماينده شورا ده او بس.

په پای کې مو له پروفیسور امین څخه پوښتنه وکړه چې تاسو له افغانانو سره د تفاهم او ملي وحدت د شورا په باب هم خبرې وکړې او که نه؟ ده په دې اړه وویل:

اکثره افغانان له شورا څخه خبر وو او د افغانانو په غونډو او مرکو کې د شورا په هکله ډېرې پوښتنې هم وشوې.

زما د خبرو خلاصه دا وه:

دا شورا د افغانستان د مختلفو قومونو له قوماندانانو، قومي مشرانو، علماوو او تعلیم یافته وو څخه جوړه شوې ده. د شورا مرامنامه مې ورکړه، ما ورته د شورا په ترکیب، د شورا په فعالیت او شورا د راتلونکي پروگرام په برخه کې په تفصیل معلومات ورکړل چې د دغه شورا اساسي ټکي مې ورته داسې خلاصه کړل:

۱- دغه شورا د افغانستان د روانې تراژیدۍ د ترخې تجربې په نتیجه کې منځته راغلې ده، د مختلفو قومونو قوماندانان، قومي مشران، دیني علما او تعلیم یافته په پېښور کې سره راټول شول، د افغانستان په روانې ملي تراژیدۍ وکړېدل او پرېکړه یې وکړه چې د افغانستان د مختلفو قومونو د قوماندانانو، قومي مشرانو، دیني علماوو او تعلیم یافته وو سره دې رابطه ټینګه کړل شي، دوی دې د افغانستان دننه په یو ولایت کې سره د جرګې په توګه راټول شي او د افغانستان د ملي تراژیدۍ د خاتمې په برخه کې دې تصمیم ونیسي.

۲- د روان کال د مارچ په ۶ مه نېټه یې د پاکستان صدراعظم، په اسلام اباد کې د ایران او سعودي عربستان سفیرانو ته لیکونه ولېږل. په دې لیکونو کې د دغه هېوادونو د حکومتونو او خلکو څخه د افغانانو د جهاد په دوران کې

د مرستې له امله مننه شوې ده، اما دوی ته دا هم لیکل شوي دي، چې د دغه هېوادونو حکومتونه د افغانستان په داخلي چارو کې مداخله کوي، د افغانانو ترمنځ تبعیض کوي او د دغه هېوادونو حکومتونه غواړي، چې د هغو تنظیمونو په واسطه چې د دوی له خوا جوړ شوي دي، په افغانستان کې خپلو مستقیمو او غیر مستقیمو مداخلو ته دوام ورکړي او د افغانستان د خلکو خپلواکي د خپل انحصار لاندې راوړي.

۳- د شورا ټوله مرامنامه مې ورته په څلورو ټکو کې خلاصه کړه.

الف- افغانان ورورولي کوي، خو نوکری ته نه دي تیار، خارجي مداخله نه مني.

ب- افغانان په خارج کې یا د خارجیانو له خوا د جوړو شویو تنظیمونو په واسطه په افغانستان کې د دوی سیاسي، اقتصادي او کلتوري انحصار نه مني او نه یې منلو ته تیار دي.

ج- په زور کلي نه کېږي. افغانان دیکتاتورې او د خارجیانو له خوا د تحمیل شوي حکومت څخه تر پوزې راغلي دي. د منځګړیتوب حق هغه څوک لري چې هغوی واقعاً بې طرفه وي. د افغانستان په کشالي کې دخپل حکومتونه بې طرفه نه دي، دوی د قضیې طرف دي، خپل ترمنځ رقابتونه لري، د خپلو تنظیمونو لپاره امتیازات غواړي او د دغو رقابتونو له امله افغانستان د دوی د بزکشی-میدان ګرځېدلی دی.

د ملګرو ملتونو موسسه یوازینی-بې طرفه موسسه ده، له ډېرو کلونو راهیسې دغه موسسه د افغانستان له کشالي سره نږدې اړیکي لري، د افغانستان د

مسلي منځگړيتوب يې کړی دی او په دې پوهېږي چې د افغانستان کښاله څنګه او له کومې لارې سياسي حل مومي.

د- د افغانستان په جهاد او ازادۍ کې ټولو قومونو ګډه قرباني ورکړې ده. اوس ټول قومونه خپل قوماندانان، ديني علما، قومي مشران او تعليميافته اشخاص لري، د ملګرو ملتونو لوی سکرتري دې د افغانستان د دغو څلورو قشرونو څخه لويه جرګه يا داسې بل ميکانيزم چې د افغانانو لوی اکثریت ته د منلو وړ وي، دایر کړي او دغه نماينده لويه جرګه کې د خارجيانو د مداخلې نه غیر د افغانستان د سياسي سيستم، حکومت، اساسي قانون او راتلونکي مشرتابه په اړه دې تصميم ونيسي او د افغانستان روانې ملي تراژيدۍ ته دې خاتمه ورکړي.

مصاحبه پروفیسور عبدالرسول امین با هفته

نامه کابل

دا مرکه د (وفا) جریدی په (۶۵) مه گڼه کې د (۱۳۷۲ ل) کال د وږي میاشتي پر (۲۷) مه نېټه خپره شوې ده.

سوال: اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد چه وقت تاسیس گردید؟

جواب: اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد در حمل سال ۱۳۶۴ هـ. ش مطابق به سال ۱۹۸۵ م در اثر مساعی، تنی چند از تعلیم یافته گان، منورین و نویسنده گان کشور در شهر پشاور تهداب گذاری شد. اعضای موسس آن ده نفر بودند. ما در دیار غربت با وجود دشواریهای مالی و سیاسی شروع به کار سازنده فرهنگی و سیاسی نمودیم و خواستیم تا واقعتهای جامعه ما را طوری که است به گونه حقیقی و ریالستیک آن بازتاب دهیم.

ما در عملی نمودن اهداف اتحادیه باقبولی هر نوع خطر راه برگزیده خود را دنبال نمودیم، در آن ثابت قدم ماندیم و تا هنوز هم به کار خود به همان شیوه واقعی و واقعیت گرایانه ادامه میدهم.

سوال: با کدام مراجع و سازمانهای ملی و جهانی ارتباط دارید؟

جواب: بر اساس اهداف اتحادیه ما با بعضی از موسسات مدافع حقوق بشر و دموکراسی و ازادی به سویه جهانی ارتباطهای داریم و از موسسات غیر

دولتی کمکهای بلا قید و شرط را پذیرفته ایم. من خود عضو سازمان جهانی حقوق بشر استم، و در داخل کشور ارتباط ما با جمعیت رستگاری ملی، شورای تفاهم و وحدت ملی قایم بوده، و با انجمن فرهنگی خوشحال نیز در استانه تاسیس روابط متقابل فرهنگی استیم و هر موسسه فرهنگی دیگر کشور که با اهداف ما یعنی کوشش برای حقوق بشر و حکومت انتخابی توافق داشته باشد و ما نیز اهداف آنها را بپذیریم خواهان برقراری روابط و همکاری متقابل استیم.

سوال: چند عضو دارید؟

جواب: اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد در سالهای اخیر ۲۸ عضو رسمی داشت، که اکثر شان در اتحادیه مصروف کارهای فرهنگی و علمی و ژورنالستیک بودند، اما بنا بر ضیعی منابع پولی و خشکیدن سرچشمه های کمکها فعلاً تعداد محدودی از اعضای آن در اتحادیه مصروف کار اند، ولی تعداد اعضای دیگر ما که خارج از اتحادیه کار میکنند زیاد است.

سوال: برنامه اتحادیه را توضیح کنید؟

جواب: اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد در مسایل سیاسی افغانستان، معتقد به اشتراک تمام اقشار و اقوام و قبایل ساکن در کشور است. ما معتقد استیم که در جهاد چهارده ساله افغانستان همه افغانها مربوط به هر قوم و قبیله شرکت ورزیده و اکنون در تشکیل حکومت و حیات سیاسی، اجتماعی کشور نیز بایست همه بی افغانها بدون در نظر داشت مسایل، لسانی، منطقه بی، مذهبی و قومی حصه داشته باشند.

ما معتقد استیم که جامعه ما یک جامعه مسلمان، مساوات طلب و بیگانه زدا است، انها سنتهای دیرینه خود را احترام میگذارند، بنا بر آن باید با درک ساختار اجتماعی و روان ملت خود طبق خواسته های آنان عمل نماییم، هرگاه به نظریات و اعتقادات انها وقعی گذاشته نشود ما نخواهیم توانست در کشور خود به یک صلح سراسری و پایه دار نایل آیم.

اتحادیه ما بر اصل دموکراسی، از دیهای فردی و اجتماعی و رعایت کامل حقوق بشر و حقوق مدنی اعتقاد کامل و راسخ دارد.

سوال: منابع تمویل کننده انجمن چگونه است؟

جواب: اتحادیه نویسندهگان افغانستان ازاد بدو تاسیس تا امروز فعالیتهای خود بر اساس پروژه های گوناگون استوار و برقرار نموده بود، به گونه مثال پروژه مجله انگلیسی بنام (WUFA)، پروژه مجله خپلواکی به زبانهای دری و پشتو، پروژه چاپ کتب (به زبانهای پشتو، دری و انگلیسی)، پروژه اخبار وفا (به زبانهای پشتو و دری) و پروژه سیمینارها، هر یک از این پروژه ها را بعضی از موسسات فرهنگی و سیاسی، اجتماعی خارجی تمویل میکرد. ایشیا فونڈیشن، USIS، کوتراداناور فونڈیشن (المان) و یک موسسه دنمارکی در تمویل پروژه های ما با ما یاری رسانیده است. در اواخر سال گذشته عیسوی اکثریت پروژه معاونت سقوط کرد، فعلاً تنها پروژه اخبار (از سوی دنمارکیها) تمویل میشود و پروژه چاپ کتب فعالیت دارد (تمویل این پروژه را یک موسسه مدافع دموکراسی امریکایی پذیرفته و ولی تا حال کمکی از آن دریافت نه کرده ایم.)

سوال: در داخل کشور فعالیت دارید؟

جواب: ما از آغاز تاسیس اتحادیه تا امروز به مرکز و اکثر ولایات کشور خود نشرات اتحادیه را میفرستیم، و اتحادیه کوشیده است، در داخل کشور با موسفیدان و مشران، علما، روحانیون و تعلیمیافته های کشور روابطش را برقرار نگه دارد.

سوال: شرایط پذیرش اتحادیه چیست؟

جواب: در اتحادیه نویسندگان افغانستان آزاد بنا بر مواد اساسنامه آن هر افغانی که مرتکب جرم و جنایت نشده باشد، بر ضد منافع ملی کشور و مردم آن واقع نگردیده باشد اساسنامه اتحادیه را بپذیرد و مطابق به مواد آن عمل نماید، به حیث عضو اتحادیه پذیرفته شده میتواند.

سوال: طرح شما در باب ایجاد حکومت ملی در کشور چیست؟

جواب: اتحادیه نویسندگان افغانستان آزاد، با در نظر داشت غیر وابسته گی آن با تنظیم ها و سازمانهای داخلی و خارجی به مسایل کشور و پرابلمهای آن از دید ملی و وطنی مینگرد.

ما با درک عمیق از ساختار روانی، اجتماعی و سطح رشد اجتماعی و سیاسی در کشور به این نتیجه رسیده ایم که مسایل مربوط و جاری در کشور را جز احترام به مردم و معتقدات و سنتهای آن هیچ چیز دیگر حل کرده نمیتواند. کشور ما در طول تاریخ با حادثترین پرابلمهای داخلی و خارجی روبرو شده، ولی مردم آن با توجه به سنتهای پذیرفته شده شان که همگونی عام و تام با ارزشهای دین مبین اسلام دارد، همه پرابلمها و مشکلات پیشروی شانرا حل نموده اند. سنتهای دیرین مردم ما که در موسسه اجتماعی جرکه تبلور مییابد، حیثیت حقوقی و قانونی داشته با فیصله های آن افغانها تطابق روانی دارند و

آن را میپذیرند. اکنون نیز که کشور ما دچار پرابلمهای داخلی است به عقیده، مان یکانه راهی که میتواند ملت را از این حالت خطرناک بی ثباتی و جنگ داخلی نجات دهد، همان لویه جرگه عنعنوی است.

لویه جرگه بی که امروز بایست دایر شود، لویه جرگه واقعی، نماینده و ممثل اراده همه بی اقوام ساکن در کشور باشد و سرپرستی آن را ملل متحد بکند. در این جرگه باید قوماندانان، علمای دین، روحانیون، موسفیدان و تعلیم یافته گان تمام اقوام و قبایل کشور شرکت داشته باشند.

لویه جرگه باید قبل از همه قیادت ملی را برای کشور تعیین بدارد، و حکومت عبوری را انتخاب نماید، قیادت و حکومتی که پس از گزینش و پذیرش لویه جرگه به وجود می آید مشروعیت قانونی خواهد داشت. حکومت باید اردوی ملی را تشکیل نموده، خلع سلاح عمومی را آغاز نماید و کار عودت مهاجرین و اسکان دوباره آنها را در راس کارهای خود قرار دهد، قانون اساسی جدید را رویدست گیرد و پس از تسوید و تصویب قانون اساسی، قوانین دیگر به شمول قوانین احزاب، سازمانهای اجتماعی و انتخابات را تسوید و تصویب خواهد نمود و شرایط را برای انتخابات را تسوید و تصویب خواهد نمود و شرایط را برای انتخابات سراسری، مستقیم و سری که همه مردم کشور در آن شرکت کنند، هموار خواهد ساخت.

سوال: ایا دست دراز و مداخله کشورهای خارجی را در قضایای افغانستان تایید مینماید؟

جواب: اگر پرسش شما را کوتاه پاسخ بدهیم، باید بگویم که نی. ولی بایست تذکر دهم که از نظر من و اتحادیه ما مداخلات خارجی ملت ما را دچار مشکلات امروزی نموده است، تا زمانی که مداخلات خارجی قطع نشود، تا

آن وقت کشور ما و مردم آن درگیر جنگ خواهد بود. اتحادیه ما از همه زیادتر بر ضد مداخلات بیگانه مبارزه کرده، میکند و خواهد کرد.

کشورهای مداخله‌گر باید از روحیه بیگانه‌زدایی مردم کشور ما اطلاع داشته باشند و باید بدانند که مردم ما نمایندگان خارجیها را نمیپذیرند، آنها باید بگذارند که مردم را مطابق به میل شان قیادتی را برای شان تعیین بدانند، قیادتی که بر اساس نورمهای عمومی همزیستی مسالمت‌آمیز روابط دوستانه با کشورهای همجوار و سایر کشورهای منطقه و جهان استوار نماید.

سوال: در این روزها سرو صدای انتخابات است، شما چی شکل انتخابات را تایید مینمایید؟

جواب: باید گفته شود که من خود و اتحادیه ما همه به انتخابات عقیده داریم، ولی به نظر اتحادیه ما در شرایط فعلی بنا بر درک احوال و اوضاع اجتماعی و سیاسی و جنگی در کشور و آرایش قوتها انتخابات سراسری، سری و مستقیم به دلایل زیرین ناممکن به نظر میرسد:

۱- در شرایط فعلی بیش از پنج میلیون افغان در خارج از کشور در دیار هجرت به سر میبرند، ایا بدون شرکت پنج میلیون افغان میتوان انتخابات انجام شده را سراسری نامید؟

۲- همینگونه در حدود بیش از یک میلیون افغان در اثر جنگهای داخلی از جای شان بیجا شده‌اند و به ولایات و محلات مصوون کشور پناه برده‌اند، ایا میتوان بدون در نظر داشت حقوق آنها انتخابات را انجام داد.

۳- تا جایی که دیده میشود تا حال در کشور حکومت باثبات و قوی مرکزی به وجود نیامده است حکومتی که بتواند بر تمام ولایات، ولسوالیها، علاقه

داریه‌ها و محلات آن حاکمیت داشته باشد. حکومتی که بر تمام قلمرو مملکت حاکمیت نداشته باشد، چگونه می‌تواند در سراسر کشور انتخابات را برگزار نماید.

۴- در شرایط فعلی همه کشور مسلح است و تفنگ بر کشور حاکم می‌راند، به نظر ما تا زمانی که در کشور خلع سلاح عمومی صورت نگرفته باشد، انتخابات عمومی و سراسری واقعی امکان پذیر نیست.

۵- مساله شمول اشتراک زنها نیز موضوع قابل بحث است، زیرا بعضیها به اشتراک زنان در انتخابات موافق

نیستند؟ آیا می‌توان با فرو گذاشتن زاده از نصف نفوس جامعه چنین انتخابات را انتخابات واقعی خواند؟

۶- احصائیه‌های واقعی در کشور موجود نبوده، این مساله نهایت بفرنج باعث درد سرهای فراوانی شده می‌تواند.

احصائیه‌های اکثر حصص جنوبی، غربی، شرقی و شمال شرقی کشور بر اساس بند و بستهای قومی و یادداشتن مردان جنگی ثبت شده است و اکنون نفوس این مناطق ده چند و حتی بیشتر از آن از دیاد یافته است.

انتخابات پیشنهادی از سوی بعضیها شکل انحصاری دارد و شیوه برگزاری آن که حزب و یا تنظیم باید در حوزه‌ها کاندید شود نه شخص، نیز موارد عملی ندارد.

سوال: نظر شما درباره هفته نامه کابل چیست؟

جواب: اگر چه من جریده شما را ندیده ام، اما این که شما در شرایط نهایت دشوار به نشر چنین جریده در شهر کابل همت گماشته اید، کاری است در خور ستایش من این کار را می ستایم و شاد باشهای گرم و صمیمانه خود را تقدیم کارکنان این جریده مینمایم.

zia_2zia@yahoo.com

ازاد، مستقل او پر خپلو پښو ولاړ افغانستان به د گاونډيو هېوادونو ترمنځ د پله حيثيت ولري

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۷۰) یمه گڼه کې د (۱۳۷۲ل) کال د لړم میاشتې پر (۱) نېټه خپره شوې ده.

د پاکستان د روانو نویو سیاسي تحولاتو او د افغانستان پر مساله باندې د دې تحولاتو د اغېزو په اړه د ازاد افغانستان د لیکوالو اتحادیې له مشر پروفیسور عبدالرسول امین سره یوه مرکه کړې ده، چې لاندې وړاندې کېږي:

پوښتنه: محترم استاد پروفیسور امین! لطفاً د پاکستان د نوي سياسي صورت حال او پر افغانستان باندې د دې صورتحال د اغېزو په اړه د وفا لوستونکو ته څرگندونې وکړئ؟

ځواب: د پاکستان دغه تحولات د دوو مهمو مسالو سره ارتباط لري، یو دا چې په نړیواله کچه تغییرات روان دي، بل دا چې په پاکستان کې هم د دغو تغییراتو احساس لیدل کېږي. د پاکستان د اوسنیو انتخاباتو په نتیجه کې چې بېنظیر بوتو د پاکستان صدراعظمه وټاکل شوه، د دې ټاکنې اساسي عامل دا دی چې دلته دا ټوله مبارزه زما په نظر په دوو جهتونو کې وه؛ یو جهت یې محافظه کارانه و او بل د تحول غوښتونکو او تغییر طلبانو طرز تفکر چې تل یې د تغییر لپاره هڅې کولې. بېنظیر بوتو چې د انتخاباتو پر وخت کومې بیانيې ورکړې دي د هغې په خبرو کې دا مسله په واضح توګه یاده شوې وه، چې

دا د تغير دوره ده، بايد پاکستان کې هم تغير راشي او دغه د تغير دوره د بين المللي سياست له غوښتنو سره سمه روانه ده او په دې حوزه کې هم همدغه تغير راروان دی، نو فکر کوم چې دغه انتخابات او د دې د گوند کاميابدل او د صدراعظمې په توگه د دې له راتگ څخه سرې داسې نتيجه اخيستلای شي، چې د پاکستان خلک د سياسي بلوغ مرحلې ته رسېدلې دي او سياسي بلوغ لري، نو دا چيلنج بايد ومنل شي، چې بايد پاکستان کې سياسي تغير راشي.

پروسېکال چې کله موږ د بېنظير بوټو سره د دغو مسایلو په ارتباط وغږېدو، موږ سره نور افغانان هم موجود وو. دې موږ ته يونيم ساعت د خبرو اترو وخت راکړ. د دې له خبرو څو مهم نکات چې ماته ياد دي دا و: اوله دا چې هغه څوک چې په خپل وطن کې ستونزې او مشکلات ايجادوي، اختناق راولي، خلک محبسونو ته لېږي، خلک وژني، نو هغه به د گاونډي څه پروا وکړي؟ دوی ويل کله چې موږ حکومت جوړوو، نو د خلکو رايه غواړو او په پاکستان کې د خلکو په خوښه حکومت جوړوو. لکه څنگه چې په پاکستان کې موږ يو مستقل او د خلکو په خوښه حکومت غواړو نو همداسې زموږ هيله ده چې په افغانستان کې هم داسې حکومت رامنځته شي، چې خلکو رايه ورته ورکړې وي. صندوقونه دې کېښودل شي چې خلک په ازاده توگه خپله رايه ورکړي او خپل زعامت وټاکي. دغه زعامت بايد د زور او فشار لاندې نه وي، بلکې د خلکو د خوښې تابع وي.

د دې د خبرو بله برخه دا وه؛ چې هغې وويل: موږ داسې افغانستان نه غواړو چې د پاکستان، ايران او يا بل کوم گاونډي تر فشار لاندې وي، بلکې خبره دا ده چې افغانان په تاريخي لحاظ په ازادۍ ميين قوم دی او دوی تل د ازادۍ لپاره د خپل دين لپاره د خپلې عنعنې لپاره قرباني ورکړې ده، نو که افغانستان

کې د خلکو په خوښه حکومت راشي او هغه ازاد، مستقل او پر خپلو پښو ولاړ افغانستان وي، هغه د نورو گاونډيو ملکونو سره هم کومک کولای شي. درېيمه خبره دا وه؛ چې افغانستان کې که داسې حکومت راځي چې هغه د خلکو په خوښه وي، نو هغه دلته د پاکستان د حکومت سره هم مرسته کولای شي، ځکه چې دلته به هم د خلکو د خوښې حکومت وي او بله خبره دا وه چې افغانستان په ډېر يو مهم ستراتيژيک موقعيت کې پروت دی او ازاد، مستقل او پر خپلو پښو ولاړ افغانستان د گاونډيو په منځ کې د يو پله حيثيت لري او مور داسې افغانستان غواړو چې له گاونډيو ملکونو سره د ورورولۍ او دوستۍ روابط ولري او د يو بل په چارو کې لاسوهنې نه وي، بلکې له يو بل سره په اقتصادي، اجتماعي او فرهنگي ساحو کې د متقابلې همکارۍ روابط ولري. اوس چې بېنظير ټوټو صدر اعظمه شوې ده، د ټولو افغانانو ترې دا هيله ده چې د افغانستان د کښالي د سياسي او مسالمت اميز حل په لاره کې خپله مثبت هڅه پيل کړي.

افغانان هيله لري، چې زموږ گاونډيان بايد د افغانستان مساله ملگرو ملتونو ته وسپاري

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۷۶) یمه گڼه کې د (۱۳۷۲ل) کال د ليندۍ
مياشتې پر (۱۵) مه نېټه خپره شوې ده.

د پاکستان صدر اعظمې بېنظير بوتو د روان کال د قوس د مياشتې پر څلورمه
نېټه په اسلام اباد کې يو جوړ شوي مطبوعاتي کنفرانس کې برخه واخيسته. په
دې کنفرانس کې پاکستاني مشرانو او د پاکستان د مطبوعاتو ځينې نماينده
گانو برخه اخيسته وه. په دې مطبوعاتي کنفرانس کې د صدر اعظمې څخه د
افغانستان د روانې لاندې او کورنيو تنظيمي جگړو په باب هم پوښتنه وشوه.
محترمې بېنظير بوتو په دې ارتباط د خپل ځواب په ترڅ کې د نورو خبرو تر
څنگه دا خبره هم وکړه چې موږ پېشنهاد کوو، چې د افغانستان د روانې
شخړې د حل لپاره دې د پاکستان، ايران او سعودي عربستان يو مشترک
درې اړخيز کمېسيون جوړ شي، په دې موضوع کې دې منځگړيتوب وکړي.

د محترمې بېنظير بوتو دې خبرو په افغانانو کې يو تشوېش توليد کړ، ځکه
افغانان په تمه و، چې د دې په رامنځته کېدو سره به د پاکستان په افغان
پاليسۍ کې تغير راشي، خو په مطبوعاتي کنفرانس کې د افغانستان په باب د
دې خبرې د پاکستان د زړې پاليسۍ په رڼاکې اوډل شوې وې، په همدې
اساس د بي بي سي پښتو خپرونې د پاکستان د صدر اعظمې د دې وينا په
باب، د افغانانو د عکس العملونو د څرگندولو په خاطر د ازاد افغانستان د

ليکوالو ټولني له مشر پروفیسور امین سره یوه مرکه وکړه، چې د قوس پر اوومه د سهار د بي بي سي راډیو له خپلو نشر شوي ده.

له پروفیسور امین څخه یې پوښتنه وکړه، چې د محترمي بنظیر بوتو د دې وینا په باب د افغانانو عکس العمل څه دی؟

پروفیسور په ځواب کې ورته وویل: د محترمي بنظیر بوتو تر مطبوعاتي کنفرانس وروسته، چې ما له کومو افغانانو سره کتلي دي، په دې ارتباط افغانانو د بنظیر بوتو په مرکه څه تشویش ښکاره کړ، ځکه افغانان وايي، چې د محترمي دا خبرې او نظريات د افغانستان په باب د پاکستان د زرې پالیسي څخه خړوبېږي، ځکه افغانان په دې عقیده دي، چې پخوانۍ پالیسي موثره نه وه، د هماغسې پالیسي په رڼاکې د پېښور- اسلام اباد تړونونه وشول، په دغو تړونونو کې د درېواړو هېوادونو نماینده گان وو، بیا د افغان د اوسني ادارې مشران او په جگړه اخته خواوې د اسلام اباد تر تړون وروسته د پاکستان د پخواني صدراعظم په ملگرتیا تهران او ریاض ته ولاړل. خو دغو درې اړخیزو خبرو کو مه گټه ونه کړه او افغانستان کې یې حالات نور هم کړکېچن کړل او هېڅ هم پرې مرتب نه شول. نو ځکه اوس افغانان شکمن دي، چې دا پېشنهادي درې اړخیز کمپسيون به هم څه ونه کړای شي. د کمپسيون درېواړه غړي په افغانستان کې خپلې گټې لري او درېواړو زموږ په هېواد کې په وسله سمبال گوندونه او تنظیمونه جوړ کړي دي، ځکه دوی به هر یو کوښښ وکړي چې د خپلې خوښې حکومت پر افغانانو وتېي، حال دا چې دغسې تپل شویو حکومتونو په افغانستان کې نتیجه ور نه کړه او نه به یې ورکړي. افغانان غواړي، چې زموږ گاونډیان په صادقانه ډول د افغانستان روانې معضلې ته فکر وکړي او په دې هڅه کې شي، چې افغانان د خپلې خوښې حکومت له خپل دود او عنعنې سره سم ځان ته جوړ کړي، زموږ

ګاونډيان بايد د يوه نوي تفکر په رڼاکې د افغانستان قضايانو ته د دې هېواد له تېر تاريخ سره په ارتباط کې وګوري او د دې کشالې د غوڅولو لپاره له افغانانو سره لکه د ورونو د سولې او امنيت په لار کې مرسته وکړي. که چېرې دا شخړه د همدې لاسوهنو له امله دوام پيدا کړي، نو د دې امکان شته، چې د افغانستان تماميت له جدي خطرونو سره مخامخ کړي او دا اور به بيا زموږ ټول ګاونډيان له ځانه سره وسوځوي. د بي بي سي خبريال بيا وپوښتل، افغانان نو څه غواړي؟

د دې پوښتنې په ځواب کې پروفيسور امين زياته کړه: افغانان وايي، چې دا درې ملکونه دې په ازمايل شوې طريقه کار نه کوي، ځکه هغو طريقو خو ډېره بده نتيجه ورکړه او افغانستان يې په کنډوالو بدل کړ. دوی وايي چې پاکستان بايد هغه زړه افغان پاليسي پرېږدي او د نوي تمايل سره سم دې د لانجې د حل لپاره يوه داسې لار ولټوي او يا د يوې داسې لارې په لټولو کې له افغانانو سره مرسته وکړي، چې هغه د افغانانو له عقيدې، رواياتو او سنتونو سره برابر وي. افغانان هيله لري، چې دغه درېواړه هېوادونه دې هڅه وکړي، چې د ملګرو ملتونو جهاني موسسه د افغانستان مسلې ته بيا له سره توجه وکړي او هغوی خپل د سولې پلان بېرته ژوندی کړي، هغه دا چې زموږ ګاونډيان بايد زيار وباسي، چې د افغانستان د مسلې حل ملګرو ملتونو ته وسپارل شي.

افغانستان یو مېړنی او توریالی هېواد دی او ټولو قومونو ته یې خپل مېړنتوب بنسودلی دی، سکندر و که چنگیز او که انگریزان وو په خپله په جهاد سره ټولو ته شکست ورکړی دی، موجوده زمانه کې روسان یو لوی طاقت و چې د غربي او شرقي هېوادونو د دې زبرځواک څخه ځان ساته، البته روسانو زموږ په منځکې تاریخ او واقعاتو ته نظر نه و اچولی او که اچولی یې و، خو کمونستانو خپل قدرت ته په لوړ نظر کتل او افغانستان ورته وروکی هېواد او بې طاقته بنسکارېده، اما د افغانستان له هېواد سره یو لوی طاقت چې هغه د خدای (ج) په مرسته پس له هغې چې روسانو زموږ پر هېواد یرغل وکړ، نو په هماغه لوی طاقت الهی سره موږ افغانانو له روسانو سره کامله مقابله وکړه او ټول غرب او شرق ولیدل چې روسانو د افغانانو پر وړاندې لوی شکست وخوړ، نو نظر په دې مقدمه او سني جگړه ماران په خپل منع کې په جنگ او جگړو اخته دي، دا ډېر بې ځایه او د اسلام د ټولو بنيادي قوانینو، د قران عظیم الشان او حدیث نبوي سره مخالف دی او زموږ په هېواد کې یې د جهاد سپېڅلي اهداف په قتل او عارت بدل کړل.

پوښتنه: ستاسې په نظر د اوسنیو شخړو څخه د وتلو لاره څه ده؟

ځواب: زه فکر کوم چې د افغانانو لپاره د بهرنیو یرغلګرو سره مقابله څه نوې خبره نه ده، خو کله چې زموږ په هېواد کې خارجي تېري کوونکو شکست خوړلی، نو افغانانو دوباره د خپل کلتور په مطابق خپلې ستونزې حل و فصل کړې دي، چې د دغې دود او دستور لپاره د روغې جوړې په خاطر یې جرګې او لویې جرګې راغوښتل شوي دي، دا مسلې په خپل منع کې حل

کړې دي، اما زه فکر کوم چې د انقلاب په وجه لوی واړه شول او واړه لوی شول، نو هغه خپل پلرنی دستور یې هېر کړی او یا د خپلو کتو او اقتدار په خاطر نه غواړي چې دا مسله د افغانانو په دود فیصله شي. نوزه غواړم چې په افغانانو کې به په داخل او خارج کې پوهان او سیاستمدار خلک شته چې کولای شي د خپل وطن دا مسله ملګرو ملتونو په مرسته او لویې جرګې په لارې حل و فصل کړي، لکه چې ملګرو ملتونو د هر هېواد جګړې او ستونزې حل کړې دي، همدارنګه موږ سره هم باید مرسته وکړي، چې دا په خپله د بشري حقوقو څخه کلکه دفاع ده.

د افغانستان د مسلې د سياسي حل صلاحيت له جنگي ډلو سره نه شته

دا مرکه د (ازاد افغانستان) جريدې د لومړي کال په (۴) مه گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د چنگاښ پر مياشت خپره شوې ده.

د امريکا غږ پښتو خپرونې د کابل پوهنتون له پخواني استاد او د افغانستان د مطالعاتو د مرکز رييس پروفيسور عبدالر سول امين سره د افغانستان په روانه لاندې خبرې کړې دي، چې عمده برخې يې دلته را اخلو:

له پروفيسور امين څخه پوښتنه وشوه، چې له کمونيستانو څخه وروسته چې څومره حکومتونه راغلي دي او يا راځي، هر يو يې د اسلام او شريعت دعوه کوي. ايران هم يو مسلمان ملک او پاکستان هم او مور هم يو مسلمان ملک يو او غواړو چې اوسو، نو دا د دوی دښمني له مور سره په څه کې ده؟

پروفيسور امين:

د کمونستانو تر سقوط وروسته د افغانستان دا خپلمنځي جگړې که په نظر کې ونيسو، نو د استاد رباني او د حکمتيار ترمنځ په ډېره برخه کې اسلام استعمالېده، يانې دا فتوې به ورکول کېدې او اوس هم د جنوب او شمال ترمنځ، نو دلته چې سړی وگوري، دواړو خواوو ته مسلمانان دي، دواړه خواوې په افغانستان کې د سياسي قدرت لپاره جنگ کوي. دواړه ډلې د جنگ صلاحيت لري، خو تر کومه ځايه چې د سياسي صلاحيت خبره ده، د افغانستان د مسلې د حل خبره ده، دا صلاحيت نه له شمال سره شته او نه له جنوب سره. ځکه چې د شمال تر شاه ايران ولاړ دی او د جنوب تر شاه

پاکستان ولاړ دی. د ایران تر شاه بیا هند، روسیه او نور ولاړ دي او دې خواته د پاکستان تر شاه سعودي، ځینې غربي ممالک او امریکه هم ورسره سر خوځوي. زما په نظر د افغانستان مسله د مذهب تر نامه لاندې په سیاسي بڼه روانه ده. پایند صاحب خبره چې د ایران او پاکستان ترمنځ به څه خصومت نه وي، لیکن دوی به خپلې ملي گټې ولري او په تاریخي لحاظ دا سیاست ډېر زور راغلی دی، لکه چې پخوا به ویل کېدل چې خپل ګاونډي ضعیف وساته او خپل ځان قوي کړه، نو موږ ګورو چې ایران هم غواړي ځان قوي کړي او پاکستان هم غواړي. لیکن په واقعیت کې دواړه کورنښن کوي چې افغانستان ضعیف وساتي، زما په نظر دا ډېر زور سیاست دی او دغه مسله پروسرکال په ایران کې ما له بروجردي سره مطرح کړه او دا مې ورته وویل څه شی چې تاسې پر افغانستان باندې تحمیلوی او تاسو یې ملاتړ کوئ، دې حکومت خو پنځه کاله او پنځه میاشتې حکومت کړی دی، څومره ترخې تجربې چې د افغانستان خلک له دغه حکومته لري، هېڅکله به خلک دا حکومت ونه مني. زما په نظر د افغانستان جوړښت او د قومونو ترکیب داسې راغلی دی، چې نه ایران پرې خپته اچولی شي، نه پاکستان پرې خپته اچولی شي، خو بدبختي په دې کې ده چې هغوی د خپلو ملي گټو لپاره کار کوي او د دې لپاره یې افغانان استخدام کړي دي او دوی هم د اجیر په شان ورته کار کوي. پروفیسور امین د یوې بلې پوښتنې په ځواب کې وویل:

ما همدغه مسله په ایران کې له بروجردي سره مطرح کړله ما ورته وویل چې دا کومې ډلې چې تاسو یې په افغانستان کې ملاتړ کوئ، دا خو پاکستان جوړې کړې دي، هلته تربیه شوې دي، هغوی رسمیت ورکړی دی، ما وویل علت دا دی چې هم پاکستان او هم ایرانیان په افغانستان کې له هغو کسانو سره روابط ساتي چې هغوی اجیر تربیه شوې دي او د افغانستان د گټو لپاره چې

خدمت کوي هغه افغانان دي او له هغو سره تاسو روابط نه ساتئ، ځکه تاسو په خپلو ملي گټو باندې خفه کېږئ. داسې چې تاسو خفه کېږئ، همداسې افغانان هم خفه کېږي. زما په نظر د افغانستان د مسلې د حل لپاره تر اوسه د پاکستان او د ايران ترمنځه داسې يوه نقطه راغلې نه ده، چې سره متحده پالیسي وضع کړي، ايران خپلې گټې لري او پاکستان خپلې گټې لري، د پاکستان شاته سعودي ولاړ دی، د سعودي جنگ هم موږ پر غاړه اخیستی دی، د پاکستان جنگ هم موږ پر غاړه اخیستی دی، د شيعه او سني جنگ کېږي، خو په يو شي باندې خبرې نه کېږي. په افغان باندې خبرې نه کېږي او په افغانستان باندې خبرې نه کېږي. په حزبونو، په تنظيمونو، لیدر شپونو او ژبو باندې خبرې کېږي، لیکن په افغان باندې خبرې نه کېږي. که سړی دا دواړه ملکونه مطالعه کړي، گوري چې دا دواړه ملکونه کوبنس کوي، چې د افغان او افغانستان ملي هويت بايد دومره ضعیف کړي چې دوی خپل اجیران د خپلو گټو لپاره استعمال کړي. لیکن زما شخصي نظر دی چې افغانستان کې نه ايران خپله ډله په ټول افغانستان حاکمولى شي او نه يې پاکستان او بلاخره دوی هماغه د يو دوست حکومت مفهوم ته راځي، چې په افغانستان کې نه مخالف حکومت هلته ځایېږي، نه ټټو حکومت ځایېږي او یوازینی حکومت چې هلته راتلاى شي، هغه به دوست حکومت وي، چې د خپلو ملي گټو پر اساس باندې د هغوی ملي گټې هم په نظر کې وساتي.

دا چې د افغانستان خلکو ته څه امید شته، پروفیسور امین وویل: تر هغه ځایه چې په گاونډیانو پورې اړه لري، زه خو شخصاً خپله له یوه هم تمه نه کوم، نه له پاکستان څخه، نه له ايران څخه، نه له مرکزي اسيا څخه، نه له هند څخه، نه له سعودي عربستان څخه او نه له هېچا، خو زه له افغانستان څخه یو امید

لرم او د افغانستان ستراتيژيک موقعيت او د ده د قومونو ترکيب او ستراتيژيک موقعيت يې دادی چې دده چاپېره څه چې دي، که هغه ايران دی هم مسلمان دی او که پاکستان دی هم مسلمان دی او که مرکزي اسيا ده هم او زموږ روابط د ايران او د مرکزي اسيا سره، لکه چې پايڼد صاحب وويل ډېر نږدې دي، ځکه چې هغوی سره کلتور يو شان مشابه دی، زموږ قومونه هلته سره پراته دي او هم که د دې قومونو ترکيبات او ستراتيژيک موقعيت سرې واخلې، نو له دې څخه معلومېږي چې که هر څومره ورته دوی خلک اجير کړي، هر څومره که ملک کې لاس او پېنسې وهي، نو يو ملک ورباندې خپته نه شي اچولای او بلاخره دوی مجبورېږي چې يو ملي او دوست حکومت ته آماده شي.

افغانها از حمله موشکی امریکا قلباً متاثر اند

دا مرکه د (ازاد افغانستان) جریدې د لومړي کال په (۵) مه گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د زمري پر میاشت خپره شوې ده.

پروفیسور عبدالرسول امین رییس مرکز مطالعات افغانستان، در رابطه به حمله موشکی امریکا به خاک افغانستان (شب ۳۱ اسد سال روان خورشیدی) مصاحبه با بخش پشتو رادیو صدای امریکا داشت، که ما بخشهای عمده ان گفت و شنود را در اینجا به گزینش میگیرم.

پروفیسور امین در آغاز سخنهایش موضوع را به دو بخش تقسیم نمود، گفت: اینجا دو مسله را با هم یکجا نموده اند: یکی مسله تروریسم و دیگری هم حمله بر حریم یک مملکت. ما تروریسم را که از سوی هر کسی و هر گروهی به هر اسم و رسم ان در هر گوشه جهان صورت گیرد، نکوهش میکنم. ملت مظلوم افغانستان نه به تروریسم باور دارند و نه عملی تروریستی را می پسندد. افغانها میگویند که اسامه و همراهنش را شبکه های امریکا و کشورهای منطقه به افغانستان فرستادند و ده سال تمام اینها در افغانستان جنگ کردند. پس از آن دوران چند سال پیش با اجازه اداره آن وقت حاکم بر کابل، اسامه در افغانستان اقامت گزید و از آن وقت به بعد تا هنوز در

آنجا است. افغانها اسامه را مولود همان شبکه‌ها میدانند، که بخاطر منافع آنها جنگ میکرد و اکنون که همان کشورها و شبکه‌ها در منطقه با اهداف ستراتیژیک شان رسیده‌اند. به بهانه پایگاه‌های آموزشی تروریستی اسامه، کشور ما را نشانه می‌کنند و موشک‌های کروز شان را بسوی یک کشور فقیر، جنگ زده، اما آزادی دوست‌اتش می‌کنند. افغانها این‌گونه موشک‌پرانی ایالات متحده آمریکا را تجاوز بر حریم، تمامیت و استقلال کشور خود میدانند. افغانها از حمله موشکی آمریکا قلباً متاثر استند و آن را نکوهش مینمایند.

پروفسور امین با ادامه گفته‌هایش افزود: مشکل عمده دیگری که بایستی با آن اشاره نمود این است که خارجی‌ها اکثر شان از روان و ارزش‌های فرهنگی مردم ما آگاهی ندارند و اگر اینان از این ارزش‌ها آگاهی می‌داشتند و یا نظر داشت به ارزش‌های فرهنگی افغانها قضیه را تعقیب می‌کردند نه ضرورت به موشک‌پرانی می‌افتاد و نه هم حریم یک مملکت فقیر مورد تجاوز قرار میگرفت. در عنعنه‌ها و رسوم افغانها اگر مجرم به خانه کسی پناه می‌گزیند. افغانها پناه‌گزین را به دشمن‌اش تسلیم نمی‌کنند، مگر اینکه جرگه تشکیل شود و موضوع را همگون با ارزش‌های افغانی فیصله‌کند. بایسته می‌نمود که امریکاییها از اینگونه شکرده‌ها سرد می‌جستند و موضوع را بیدون شور و هیجان خاتمه می‌دادند. گرداننده برنامه گفت: امریکا ادعا میکند، موضوع را با طالبان در میان گذاشته است؟

پروفسور امین در پاسخ به این ادعا اضافه کرد: افغانها از رابطه امریکا با طالبان پیرامون مسله اسامه هیچگونه اطلاعی ندارند، اگر امریکاییها مذاکرات شان را با طالبان در باره موضوع اسامه غرض آگاهی مردم افغانستان از راه

رسانه های گروهی پخش میکردند، امروز افغانها تا این حد بر افروخته نمی بودند. میشد این مسله از راههای مسالمت امیز دیگری نیز راه حل پیدا کنند. به گونه مثال امریکا می توانست با حکومت پاکستان و گروههای مذهبی این کشور مسله را در میان بگذارد، گروه های مذهبی پاکستان که با طالبان روابط نزدیک دارند، با طالبان بر موضوع بحث میکردند و به آنها تفهیم می نمودند که افغانستان یک کشور فقیر و جنگ زده است، چرا مردم آن قربانی اعمال یک شخص شوند، این شخص بایستی جای دیگری برود.

زما په نظر په سياسي لحاظ ازاد مطبوعات د افغانستان له سياسي سيستم سره اړه لري

دا مرکه د (وفا) جریدې د پنځم کال په (۲۵-۲۶) مې ګڼه کې د (۱۳۷۵ ل) کال د چنګاښ میاشتې پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

مور په دې ګڼه کې د مطبوعاتو د ازادۍ په باب (د امریکې غږ سره خبرې اترې) پروګرام هم ثبت کړی و، چې عمده برخې یې په دې ګڼه کې تاسې ته وړاندې کوو. د دې پروګرام په پیل کې د دې پروګرام چلوونکي استاد سعدالدین شپون څه مقدماتي خبرې وکړې او مېلمانه یې معرفي کړل. مور د دوی د خبرو ځینې برخې هم اخلو.

سیمې ته چې مطبوعات، راډیو، تلوېزیون او نور چاپي اثار راځي دا د لوکسو یو خو لوستو او تعلیم یافته خلکو مشغولا ښکاري، هیله ده چې دا باید ثابته شي چې داسې نه ده چې مطبوعات د سیاسي او اجتماعي رغونې د ټولو نه موثره وسیله ده، مګر د افغانستان په برخه کې د دې لویې لارې د ازاد تګ راتګ په مخکې هر چېرته حکومت، یا تنظیمي، یا شخصي پاتکونه او خنډونه پراته وو او دي. وروستيو دوو لسيزو کې د افغاني مطبوعاتو نه تر ډېره حده د ښکېلو او تحقیر وسیله جوړه شوې ده.

دا ځل زموږ معزز مېلمانه یو صباح الدین کشککی دی چې په افغانستان کې په حکومتي او ناحکومتي مطبوعاتو کې یې کار کړی دی، د پخواني پاچا پر وخت یو ځل د مطبوعاتو وزیر هم و او تر هغې وروسته یو وخت په پاکستان

کې او اوس دلته فعالیت کوي. زموږ بل مېلمه د کابل پوهنتون پخوانی استاد پروفیسور عبدالرسول امین د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولني رئیس دی، چې دا دوه لسيزې په پېښور کې په اول سر کې د شوروي استعمال ضد او اوس په افغانستان کې د امنیت او ملي حکومت د خوندي کېدو لپاره فعالیت کوي، د استاد سعبدالدين شپون له دې مقدمې وروسته د پوښتونکو د پښتنو او د مېلمنو د ځوابونو لړۍ پیل شوه.

لومړۍ پوښتنه له استرالیا څخه بناغلي معین باجوړي وکړه؟

امین صاحب په دې باب وویل: زه به یوازې پر سیاسي محووظاتو دې خبرې ته اشاره وکړم او هغه داده چې د افغانستان مسله د ځینو خلکو په نظر باندې چې هغوی وایي افغانستان یو دولت دی، چې سیاسي جغرافیه لري، ولس لري، حکومت لري، خپلواکي لري اما بدبختانه چې د افغانستان په ازادو مطبوعاتو کې که ازاد مطبوعات وي هغوی د افغانستان هغه ترکیب له نظره غورځولی دی، ځینو ته خپل قوم افغانستان ښکاري، ځینو ته خپله ژبه افغانستان ښکاري. زه فکر کوم چې دغه ډول نشرات نه یوازې دا چې کوم حد ته نه رسېږي، بلکې د افغانستان چې کوم خلک دي، هغوی چې مشترک جهاد یې کړی او ټولو قومونو په کې برخه اخیستې، یانې هغه راتلونکی افغانستان له ګډوډۍ سره مخامخ دی.

له پېښور څخه عبدالغیاث ساپی: ازاد مطبوعات د یوې ټولني هېنداره ده او د ټولني واقعیتونه څرګندوي، زه د پروفیسور رسول امین څخه دا پوښتنه لرم، چې د افغانستان موجود سیاسي او اجتماعي جوړښت کې، تاسو د ازادو مطبوعاتو د ودې لپاره څه امکانات وینئ؟

امين صاحب: په اوسنيو شرايطو کې تر کومه ځايه چې افغانستان ته سپری کوري، په خواشینی سره بايد ووايي چې د افغانستان خلک په سياسي لحاظ په مجموعي ډول له يوې ديکتاتورۍ څخه بلې ديکتاتورۍ ته ننوتل، نو اوس په افغانستان کې ازاد مطبوعات نه شته، بلکې دا لويه کيسه ده چې دغو خلکو چې د ازادو مطبوعاتو په نامه باندې خپل فعاليتونه شروع کړي دي، هغه ډېره زړه دردوونکې کيسه ده او وخت هم ورته نه شته، اما زما په نظر ازاد مطبوعات په سياسي لحاظ باندې د افغانستان له سياسي سيستم سره ارتباط لري، که هغه داسې يو سيستم وي چې هغه هم اسلامي وي، هم ملي وي او د هم د افغانستان خلکو ته اجازه ورکړي او په دې باندې عقیده ولري چې د افغانستان خلک بالغ دي او نابالغ نه دي، داسې نه وي چې يو سپری راشي او ووايي چې دا زه په خبره پوهېږم او تاسو ټول خولې تېې ونيسئ، ځکه چې دا خبرې موږ له کمونستانو څخه هم واورېدې، اوس يې هم اورو، نو زما په نظر تر څو پورې چې سيستم په خپله داسې نه وي راغلی، چې هغه د ديکتاتورۍ پر ځای باندې دموکراسۍ ته يا ولسواکۍ يا خلکو ته لاره ور نه کړي، زه گومان کوم چې دغه لاندې به په افغانستان کې تر هغه حل نه شي.

له سعودي عربستان څخه عبدالحي کاکړ: د ځينو خلکو له خوا د افغانستان پر پخواني پاچا دا الزام لگول کېږي، چې د ده پر وخت مطبوعات ازادانه نه و او تاسې د شاه او اوسنيو حکومتونو په مطبوعاتو کې څه توپير کولای شئ، ځکه چې همدغه تنظيمونه پر شاه باندې انتقادونه کوي؟

امين صاحب: زه به دومره ووايم دا خلک چې وايي چې د ظاهر شاه پر وخت د مطبوعاتو ازادي نه وه، زه گومان کوم چې دا به گناه وي، ځکه چې په هغه وخت کې لکه څنگه چې کشککي صاحب وويل د مطبوعاتو هر ډول ازادي د قانون په چوکاټ کې وه، حتی ځينو خلکو يې قانونه ازادي هم

اخيستي وه او په دې ټوله حوزه کې د ايران، پاکستان، هند او دا ټوله حوزه کې افغانستان يو داسې ملک و چې هلته به له پارلمان څخه ټول رویدادونه نېغ په نېغه نشرېدل، حتی حکومت باندې به نیوکې کېدې چې په دغه دوره کې دغه مثال په دې ټوله حوزه کې سرې نه شي موندلای.

له استرالیا څخه ماليار صاحب: اوسمهال دکابل رژیم راديو لري، اخبار لري يانې د تبلیغاتو لپاره پوره وسیلې لري. زما پوښتنه دا ده چې د دې رژیم د مطبوعاتو او دکمونستانو د رژیم د مطبوعاتو ترمنځ چې دروغجن مطبوعات و، څه توپیر شته او که نه؟

امین صاحب: ما مخکې هم عرض وکړ چې کوم رژیم پر دیکتاتورۍ ولاړ وي، ځکه چې افغانان له یوې دیکتاتورۍ بلې دیکتاتورۍ ته ننوتل او مخکې نه یوازې دا چې مطبوعاتو ازادې نه لرله، بلکې په کوټه کې هم چا ازادې خبرې نه شوې کولای او د هغو خبرو راپور به اخیستل کېده او اوس چې دغه خلک په کابل کې دي، دوی هم له راديو نیولې تر اخبارونو او نورو پورې د یوگونډ او همدغو ځینو شخصیتونو پر صفت مصروف دي، شخصاً زما په نظر باندې د ازادۍ په لحاظ دوی کې توپیر نه شته.

له استرالیا څخه مېرني صاحب: زما پوښتنه دا ده، چې د ټولو هغو خدمتونو چې مطبوعات د جهاد په دوره کې کړې دي. زما په عقیده د دغو مطبوعاتو په وسیله مشکلات هم راپیدا شوي دي. د مثال په ډول ځینو نشراتو ژبني او مذهبي تعصباتو ته لمن وهلې، ځینې ملي شخصیتونه توهین شوي او حتی د ځینو خلکو په ناموس باندې په نشراتو کې حملې شوې دي، ستاسو په نظر د مطبوعاتو په چوکاټ کې دا کار جواز لري او که نه؟

امین صاحب: مخکې دې موضوع ته کشککي صاحب اشاره کړې ده. په دې باندې هر څوک پوهېږي چې د افغانستان دننه په مطبوعاتو کې دومره امکان نه شته دی، هغه خلکو چې د افغانستان د جامعې يانې اسلامي، افغاني، اخلاقي اصول مراعات کړي دي او يو هدف او مراد يې لرلی او د افغانستان په عمومي ملي گټو پورې هغوی نشرات کړي دي. زه فکر کوم چې هغوی له تعصباتو څخه که هغه سیمه ييز دي، که ژبني، قومي، مذهبي او گوندي او نورو څخه يې ډډه کړې ده او ځينې خلک چې مطبوعاتو يوازې د خپلې گټې لپاره چې يا چا ورته پيسې ورکړي وي او په ځان باندې د ازادو مطبوعاتو نوم ايښی دی، دا په بله کټگورۍ کې راځي يانې دا هغه خلک دي چې د ازادۍ په نامه باندې دوی ځينو خلکو څخه پيسې اخيستي. په حقيقت کې د هماغو گوندونو لپاره نشرات کول او د ازادو مطبوعاتو خاوندان يې همدغسې رټل، چاته به يې کمونستان ويل، چاته به يې جاسوسان او په يو او بل نامه به يې يادول، زه گومان کوم تر څو پورې چې د مطبوعاتو خاوندان يو اخلاقي معيار يا هدف يې په نظر کې نه وي، نو هغه به تل په غلطه لاره ځي.

له سعودي عربستان څخه خان اغا: ايا دکمونستانو په وخت کې مطبوعاتو ازادي درلوده که نه؟ او دويم دا چې د افغانستان په اوسنيو شرايطو کې د مطبوعاتو رول کم شوی دی او مطبوعات ټول په خارج کې دي، دغه مطبوعات پر افغانستان باندې څه تاثير لري؟

امین صاحب: زه فکر کوم چې دکمونستانو د دورې په اړه مخکې خبره وشوه چې په ديکتاتورۍ لکه دکمونستانو ديکتاتورۍ کې ازادي هېڅ نه شته. ليکن تر هغه ځای پورې چې د افغانستان دننه د افغانستان مسئله ده، زه دومره ويلای شم چې سره د دغه کمونستي ديکتاتورۍ چې په افغانستان کې روانه وه او ټول خلک څارل کېدل، بالمقابل په پېښور کې ځينې افغاني

موسسې، لکه د کشککي ثقافتي موسسه، افغان اطلاعاتي مرکز، زموږ د ليکوالو اتحاديې او نورو چې موږ به همېشه داکوښښ کاوه چې زموږ نشرات چې په هره وسيله کېږي، د افغانستان داخل ته انتقال شي، اوس هم زموږ نشرات افغانستان ته ځي او حتی اخيرنی کوم راپور چې ماته له پېښوره راغلی په هغه کې ويلي شوي دي، چې يو چا تليفون کې پوښتنه وکړه چې دا تاسو څنګه خپل نشرات داخل ته انتقالوئ، مقابل لوري ورته ويلي و، خلک خپله د علاقې پر اساس اخبار داخل ته وړي او موږ تقريباً زر يو نيم زرګني د افغانستان دننه مختلفو سيمو ته لېږو.

د افغانانو اکثریت د خپل هېواد په هکله

اندېنمن دي

دا مرکه د (وفا) جریدې د پنځم کال په (۳۵-۳۶) مې ګڼه کې د (۱۳۷۵ ل) کال د تلې میاشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

د (۱۹۹۶م) کال د سېپتمبر پر ۲۱ مه نېټه د سولې په لټه کې بین الافغاني کنفرانس په نیویارک کې دایر شو. د دې سیمینار پر لومړۍ ورځ د امریکا غږ خبیال د دې سیمینار له دوو ګډون کوونکیو سره مرکه کړې وه، چې په دې ګڼه کې یې تاسو ته وړاندې کوو.

په نیویارک کې د افغانانو یو کنفرانس چې دوی خپله یې بین الافغاني کنفرانس بولي د سهار پر نهو بجو پیل شو، د دې کنفرانس د ترتیب، تنظیم او تمویل په اړه د دوو تنو معروفو افغانانو سره چې په کنفرانس کې یې ستره برخه درلودله- مرکه کړې ده، دا دوه تنه د کابل پوهنتون پخواني استادان پروفیسور عبدالرسول امین او دوکتور سید خلیل هاشمیان دي چې اول یې اوس په استرالیا کې ژوند کوي او دویم د متحده ایالاتو په کلیفورنیا کې اوسېږي. په دې برخه کې چې دا کنفرانس څنګه او د څه لپاره جوړ شوی او نتیجه به یې څه وي؟ پروفیسور امین وویل:

دغه کنفرانس د دې لپاره جوړ شوی چې هغه افغانان په مختلفو هېوادونو کې اوسېږي دوی او د افغانانو اکثریت د خپل هېواد په هکله اندېنمن دي، نو موږ وغوښتل چې د وطن په غم کې شریک دغه افغانان یوځای سره راټول

شي، لکه څنگه چې اوس يې گورئ سره راټول شوي دي او د مختلفو ممالکو، لکه: جرمني، انګلستان، استراليا، پاکستان او نورو ملکونو نه هم افغانان راغلي دي او دلته د امريکې له مختلفو ايالاتونو څخه افغانان راغلي دي او په دې کنفرانس کې يې برخه اخيستې ده، دا ځکه چې افغانان خپله د افغانستان د مسالې د حل لپاره راغونډ شي او خپل مينځ کې خبرې وکړي او داسې يو تنظيم جوړ کړي چې په خپلو کوبنسونو جنګونو کې بسکېل قوتونه سولې او تفاهم ته آماده کړي.

د سپټمبر د مياشتې پر ۲۴ مه ماښام د بي بي سي پښتو خپرونې د ازاد افغانستان د ليکالو ټولني له مشر پروفيسور عبدالرسول امين سره د دې سيمينار د اهدافو او موثريت په باب يوه لنډه مرکه کې د سيمينار هدفونه وښودل او دا يې وويل چې: د نړۍ په بېلابېلو برخو کې افغانان په خپل هېواد کې د سولې د تامين او امنيت د راوستو په ارتباط فعاليتونه کوي، دا فعاليتونه بايد منسجم او يو لاس شي او په غوڅه توګه د افغانستان د لانجې د اوارې لپاره ترې استفاده وشي. پروفيسور د سيمينار نتايج مثبت ارزيايي کړل او د اعليحضرت محمد ظاهرشاه د وروستۍ اعلاميې ملاتړ يې څرګند کړ.

مردم افغانستان از جنگ خسته شده اند

جنگسالاران بایستی قدرت سیاسی را به ملت

پسپارند

دا مرکه د (وفا) جریدی د پنځم کال په (۳۵-۳۶) مې گڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د تلې میاشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

در رابطه به ائتلاف اخیر و نتایج در آن صاحب نظر افغان، استاد سابق پوهنتون کابل پروفیسور عبدالرسول امین گفتند که: چنین اتحاد ممکن است به جنگهای قومی و خونریزی بیشتر در افغانستان منجر گردد. وی افزود در ماه اپریل ۱۹۹۲ همین طور یک ائتلاف به وجود آمد که همان ائتلاف عامل عمده خونریزی افغانستان شد. همین گروپهای که فعلاً ائتلاف کرده اند در آن وقت هم اینها با هم ائتلاف کرده بودند و کابل را گرفتند که بالاخره کابل را با خاک و خون کشیدند، به این اساس به نظر من این ائتلافهای که فعلاً به وجود میاید نسبت به ائتلافهای که پیش صورت گرفته بود کدام فرقی ندارند. اختلافها تشدید خواهد شد به خاطر این که این بار شاید جنگ بین پشتون و غیر پشتون به وجود بیاید که این جنگها یک تراژیدی دیگری در آینده به مردم افغانستان باشد.

با تصرف کابل توسط طالبان و تشکیل ائتلاف ضد طالبان خطر تجزیه افغانستان در خطوط قومی، زبانی، فرهنگی و سیاسی تشدید یافته است در این مورد پروفیسور امین چنین ابراز نظر نمود:

اگر هر کس بخواهد در فکر تجزیه افغانستان باشد و افغانستان را تجزیه کنند به نظر من افغانستان مملکتی است که تجزیه نمیشود، البته اگر کسی چنین فکری داشته باشد، به نظر من الام و مصایب مردم افغانستان را طولانیتر خواهد ساخت. مردم افغانستان از جنگ خسته شده اند و میخواهند که جنگسالاران قدرت سیاسی کشور را به مردم بدهند که خودشان فیصله کنند که چه نوع حکومتی را در افغانستان میخواهند.

هر څوک چې د افغانستان د کښالي نظامي حل غواړي په واقعیت کې افغانستان د تباهي او بربادۍ لوري ته بيايي

دا مرکه د (وفا) جريدې د پنځم کال په (۳۹-۴۰) مې گڼه کې د (۱۳۷۵ل)
کال د لړم مياشتې پر (۱۰) مه نېټه خپره شوې ده.

پوښتنه: د جنګياليو ډلو تر مينځ روانو جنګونو د سولې پروسه له خطر سره
مخ کړې ده، د دې حالت د دوام نتايج به څه وي؟

ځواب: له بده مرغه په افغانستان کې په خپله د خلق-پرچم گوند او د دې
گوند د تسلط پر ضد ټولې افغاني ډلې د افغانانو د خوبې پر ځای د باندنيو
هېوادونو په خوبه جوړې شوې، مسلح شوې، تمویل شوې، په رسميت
وپېژندل شوې او پر افغانانو تحميل شوي دي. په دې کې هېڅ شک نه شته
چې د افغانستان مسلمان او په وطن مين ملت د شوروي اتحاد د سور پوځ
پر ضد او په افغانستان کې د کمونستي رژيم د رانسکورېدو لپاره بې مثال
قرباني ورکړې دي، ليکن په دې کې هم شک نه شته چې د افغانستان مجاهد
او زړور ملت تراوسه په خپل هېواد کې د خارجيانو له خوا د جوړو شويو
جگړه مارو ډلو يرغمل نيولی او په دې بېچاره قام په مختلفو نومونو مختلفې
تجربې کېږي. دا يو واقعيت دی چې د خارجيان له خوا ټاکلي مشران د خپلو
بادارانو د ملي گټو لپاره خدمت کوي او د ملت له خوا منل شوي مشران د
خپل قام د ملي گټو حفاظت کوي. له بده مرغه په موجوده جنګياليو ډلو کې
يوه ډله هم په نظر نه راځي چې هغه دې د خارجيانو د ملي گټو پر ځای د
افغانستان او د افغانانو د ملي گټو تر شاه ودرېږي. ايا ايرانيانو تهران، روسانو

ماسکو، ازبکونو تاشکند، پاکستانیانو اسلام اباد او داسې نورو قامونو خپل پایتختونه وړان کړي او د خپلو پایتختونو او سپدونکي خلک یې قتل عام کړي دي؟ تراوسه یو قام هم دا کار نه دی کړی. ایا یو واقعي مسلمان افغان به دې ته زړه ښه کړي چې هغه دې خپل هېوادوال قتل عام کړي، د خپل وطن کلي او بانډې او ښارونه دې له خاورو سره برابر کړي او خپلې تورسري او ماشومان دې په خپل وطن او بانډنیو هېوادونو کې اواره کړي؟ زه پوره باور لرم چې یو مسلمان او خپلواک افغان هېڅکله دا غیر اسلامي او غیر افغاني عمل نه کوي.

اوس په افغانستان کې عجیبه لوبه روانه ده. غل او دکور خاوند دواړه ((غل دی، غل دی)) چیغې وهي. اوس په افغانستان کې هر مداخله گر هېواد او د دغه هېواد ملګري ډله په نورو مداخله گرو هېوادونو د مداخلې تور لګوي او هر یو چیغې وهي چې په افغانستان کې دې بانډنی-مداخلې بندې شي. دا د مکر او فریب انتها ده او دوی فکر کوي چې گوندې افغانان د دوی په چل او فریب نه پوهېږي. افغانان مداخله گر او د مداخله گرو پلې ډېرې ښې پېژني. په واقعیت کې دوی افغانان نه، بلکې خپل ځانونه غولوي.

زما په نظر تر څو چې د ملګرو ملتونو د امنیت شورا او په مشخص ډول امریکا په افغانستان کې د سولې لپاره جدي او عملي کامونه وانه خلي، د مداخله گرو هېوادونو د مداخلو قاطع مخنیوی ونه کړي او د افغانانو د سرنوشت واک په خپله افغانانو ته ور نه کړي، تر هغې به دغه جګړې دوام کوي او هر مداخله گر هېواد به د خپلې پلوي ډلې سره نظامي، اقتصادي او سیاسي مرستو ته دوام ورکوي او د سولې د راتګ پروسه به د مشکلاتو او د مداخله گرو د دسیسو سره مخامخ وي چې نتیجه به یې د افغانانو د مرګ ژوبلې، د افغانستان د تباهی-او په سیمه کې د ګډوډۍ، ترور، قاچاق او جنگ جګړو نه غیر بل هېڅ شی نه وي.

پوښتنه: تاسې ته معلومه ده چې دا ځل بيا د هېواد په شمال کې يو نوی ائتلاف جوړ شو، ستاسې په نظر به د دې ائتلاف عواقب څه وي؟

ځواب: د کابل د سقوط په نتيجه کې او سنی ائتلاف څه نوې خبره نه ده. د نجيب الله د رژيم تر سقوط وروسته هم دغه ډول ائتلاف منځته راغلی و، د همدغه ائتلاف په وجه د قدرت د هوس جنگ شروع شو، کابل له خاورو سره برابر شو. شخصي او دولتي شتمنی چور شوې، مړي د سپو خوراک شول. د افغانانو ناموس بې غفته شو، افغانان اواره شول او په ټول هېواد کې هر ډول غیر اسلامي او غیر افغاني اعمالو ته لاره خلاصه شوه. مور او تاسو دا هم وليدل چې د خارجي بادارانو په اشاره ډېرې نږدې او ملګرې ډلې د يوې او بلې دښمنانې شوې او سرسخته دښمنانې ډلې د يوې او بلې ملګرې شوې. دا نوی ائتلاف هم د جنگ جګړو، مرګ ژوبلې او د افغانستان د تباھۍ نه غیر بله هېڅ نتيجه نه لري. په دې کې شک نه شته چې خارجي مداخله گر هېوادونه او د هغوی ملګرې ډلې به څه نا څه د افغانستان د ورونيو قامونو تر مينځ ژبني، نژادي، قامي او سيمه ييزو تعصباتو ته لمن ووهي، ليکن اغېزه به يې دومره ډېره نه وي چې خدای (ج) مه کړه د افغانستان په تماميت دې تاثير وکړي. په دې سيمه کې افغانستان ډېر حساس جغرافيايي موقعيت لري او د دې هېواد وروڼه قومونه د پېړيو راهيسې يوځای مخلوط ژوند کوي. زه پوره باور لرم چې د افغانستان تجزيه د دې سيمې ټول هېوادونه د تجزيې سره مخامخ کوي او په دې اور کې اور بلوونکي هم په خپله سوځي.

پوښتنه: په افغانستان کې د جنګي ډلو ترمنځ د اوربند د ټينګېدو لپاره د ملګرو ملتونو د خاص استازي هلې ځلې مفيدې دي که زموږ د ګاونډيانو؟

ځواب: تراوسه خو نه د ملګرو ملتونو د استازو هلو ځلو او نه د ګاونډيو هېوادونو د موظفو اشخاصو منډو رامنډو څه ګټوره نتيجه ورکړې ده. د دې

هلو څلو او منډو رامنډو د شنډېدو عوامل هم څرگند دي. تراوسه د ملګرو ملتونو د امنیت د شورا او په مشخص ډول د امریکا هلې ځلې د خولې په خبرو پورې محدودې دي او د افغانستان دکشالې د حل په ارتباط د ملګرو ملتونو د امنیت د شورا او د امریکا عمل جدي نه ښکاري او د ملګرو ملتونو د استازي هغه جدي ملاتړ تر شا نه لري څومره چې ورته په کار دی. همدا شان زموږ ګاونډي هېوادونه هم د افغانستان دکشالې په اړه بې طرفه نه دي، ځکه چې هر هېواد په افغانستان کې خپله مشخصه جنګیالی-ډله لري، هر یو د خپلې ډلې سره نظامي، اقتصادي او سیاسي مرسته کوي او هر یو خپله ډله د قدرت په ګډۍ کېنول غواړي او هر هېواد یوازې د خپلې ملي ګټې پر اساس د افغانستان دکشالې حل غواړي. هم د دې هېوادونو د مداخلو په وجه د ملګرو ملتونو د استازو هلې ځلې د مشکلاتو او خنډونو سره مخامخ کېږي. که چېرې د امنیت شورا او امریکا جدي شول، د ګاونډیو هېوادونو لاسوهنې بندې شوې، د افغانانو کشاله افغانانو ته وسپارل شوه، نو یوازې په دې صورت کې د ملګرو ملتونو د استازي هلې ځلې د بریالیتوب پړاو ته رسېږي او په افغانستان کې د واقعي سولې لپاره لار اوارېږي.

د افغانستان دکشالې څاروونکي په دې واقعیت پوره پوهېږي چې د افغانانو یوه جګړه ماره ډله هم نه په وچ زور ټول افغانستان رالاندې کولای شي او نه د خپل حساس جغرافیایي موقعیت په وجه یو ګاونډي په ټول هېواد خپته اچولی شي. زما په نظر کومه ډله او کوم هېواد چې د افغانستان دکشالې نظامي حل غواړي په واقعیت کې همدغې ډلې او هېواد د افغانستان بریادۍ او د افغانانو د تباهی پسې ملا تړلې ده، ځکه چې د افغانستان کشاله سیاسي ده او یوازې سیاسي حل ته اړه لري.

اوس ټولې جګړه مارې ډلې د نظامي بن بست سره مخامخ دي او یوه جګړه ماره ډله هم د نظامي قوت له لارې په ټول افغانستان تسلط نه شي کولای. د ۱۹۹۴م کال د اکتوبر په میاشت کې یو شمېر پوه افغانانو دکویتې په ښار کې

د ملګرو ملتونو د استازي بناغلي محمود مستيري تر مشرتابه لاندې پر له پسې شپاړس ورځې او شپې غونډې وکړې او په پای کې د کابل د غیر نظامي کېدو، د کابل د ښار لپاره د امنیتي قواوو د جوړېدو او د یو بې طرفه حکومت وړاندیز وشو اوس په کابل کې هغه حکومت چې د کابل د ښار د غیر نظامي کېدو او د موقتي حکومت او امنیتي ادارو جوړېدو لپاره یې د ملګرو ملتونو د استازي وړاندیز نه مانه له منځه تللی دی او اوس د دغه حکومت پر ځای د کابل په ښار باندې د طالبانو تسلط دی. اوس د افغانستان خلک طالبانو ته ګوري. لکه څنګه چې وايي که چېرې طالبان واقعاً په افغانستان کې سوله غواړي دوی دې په افغانستان کې د سولې په خاطر د ملګرو ملتونو له خوا د کابل د غیر نظامي کېدو وړاندیز ومني، د کابل ښار دې ملګرو ملتونو ته وسپاري چې په دې غیر نظامي ښار کې د یو بېطرفه موقتي حکومت او د افغانانو د یوې بېطرفه امنیتي قوې لپاره زمینه برابره کړي. زما په نظر په اوسنیو شرایطو کې د کابل غیر نظامي کېدل، د یو بېطرفه موقتي حکومت او امنیتي قوا جوړېدل د افغانستان د روانې تړاژیدۍ لپاره اساسي سیاسي حل دی او په دې حل کې پاکستان په طالبانو باندې د خپل نفوذ په لحاظ د بل هر هېواد په تناسب زیات او موثر رول لوبولای شي.

د کوتي د مشورتي مجلس په فيصلو کې راغلي وو، چې موقته دوره به بېطرفه او خپلواک خلک سمبالوي

دا مرکه د (وفا) جريدې په (۱۳۷) مه گڼه کې د (۱۳۷۳ل) کال د کب
مياشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني مشر پروفيسور عبدالرسول امين د
افغانستان د روانو حالاتو په ارتباط له بي بي سي سره مرکه کړې ده، چې دلته
يې خپروو:

پوښتنه: د افغانستان خلکو تراوسه پورې د دغې عبوري شورا د غړو د نوي
ليست په هکله څه عکس العمل ښکاره کړی دی؟

ځواب: کومه فيصله چې په کوټه کې مشورتي بورډ کړې وه، په هغې کې دا
راغلي وو چې د موقتي دورې لپاره چې کوم خلک ټاکل کېږي. دا به بېطرفه
او خپلواک خلک وي، خو دا اوس چې په دغه لیست کې کوم کسان راغلي
او د هغو په مقابل کې موږ کوم عکس العملونه وینو. هغه دا دي چې د دغه
ليست ځینې کسان خو نه بېطرفه وو او نه هم مستقل. د دوی لویه شمېره له
مختلفو جگړه مارو تنظیمونو سره اړیکې لري. زه وینم چې د کوتي د پرېکړو
او د دغه لیست په منځ کې نوی تغییر راغلی دی او زه حیران یم چې دغه
تغییر د کوم فشار له امله رامنځته شوی دی.

پوښتنه: ستاسو په خیال په دا اوسني او پخواني لیست کې څه توپیر موجود
دی؟

ځواب: په پخواني لیست کې یعنی د بینن سیوان په لیست کې سره له دې چې هغه رسماً اعلان شوی هم نه و، خو زما د معلوماتو له مخې په هغه کې د بېطرفه کسانو شمېره زیاته وه. خو په دغه اوسني لیست کې چې زه وینم د تنظیمي خلکو شمېره ډېره ده. په دې کې یو هغه کسان دي چې په خپله تنظیمونو رسماً د خپلو استازو په توګه ورمعرفي کړي او ځینې داسې کسان دي چې د جهاد په پروسه کې یې له دغو تنظیمونو سره اړیکې لرلي دي، خو دا کسان بیا دوی بېطرفه بنسټولي دي. زما په فکر هغه کسان چې په رښتیا بېطرفه دي، شمېر یې په دغه کمپسیون کې ډېر کم دی.

پوښتنه: نو ستاسو په فکر ددغه لیست په خپرېدو افغانان خواږدي نه دي؟

ځواب: ما لکه څنګه چې دکوتې دکمپسیون د پرېکړو په ارتباط وویل: دوه خبرې بېخي څرګندې دي. یو دا چې ددغه کمپسیون غړي باید کاملاً بېطرفه وي او بله د موقتي حکومت له جوړېدو سره سمداستي یو بېطرفه پوځ باید موجود وي. دا مساله اوس بېخي پېچلې ښکاري دا چې ښاغلی مستيري له دغو ستونزو څخه د راوتلو لپاره کومې لارې په نښه کړي، زه نه پوهېږم.

ځينې کسان غواړي چې قومي او ژبنيو تعصباتو ته د لمن وهلو له لارې خپل ناقانونه حکومت ته دوام ورکړي

دا مرکه د (وفا) جريدې د څلورم کال په (۱۳-۱۴)مې گڼه کې د (۱۳۷۴ل) کال د وري مياشتې پر (۲۷)مه نېټه خپره شوې ده.

د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني مشر پروفيسور عبدالرسول امين په دې ورځو کې د هېواد له روانو حالاتو سره په ارتباط د تاجکستان د مسالې په شاوخوا کې د بي بي سي له پښتو څانگې سره يوه مرکه کړې ده، چې دلته يې تاسو ته وړاندې کوو.

موږ افغانان په ازادۍ او خپلواکۍ مين خلک يو او موږ تل د نورو قومونو د ازادۍ او خپلواکۍ ملاتړ کړی دی. موږ د تاجکستان د خلکو ازادۍ او خپلواکۍ ته هم په دروند نظر گورو، اما ځينې سياسي افغاني مبصرين د تاجکستان د دغې روانې کښالې په هکله وايي، چې له بده مرغه د افغانستان خلک په خپله له يوې کورنۍ جگړې او لويې بربادۍ سره مخ دی، ټولو افغانانو ته د افغانستان د روانې تراژيدۍ ټول مسوول کسان په خپله څرگند دی او د دغو مسوولو کسانو له ډلې، ځينې د مذهب تر پردې لاندې قومي او ژبنيو شخړو ته لمن هم وهي او دغه کسان خوبونه وينې چې قومي او ژبني

تعصبات راو پاروي او د دغو راپارېدونو له لارې خپل غیر قانوني او یوگونډیز محدود حکومت ته دوام ورکړي.

نبي مصداق: نو ستاسې په فکر دغه ولایتونه چې له تاجکستان سره په سرحد کې واقع دي، خو د جمعیت او شورای نظر په لاس کې دي، نو دغه چریکان چې له دغه ځایه لېږل کېږي، د دې هدف دا دی چې د ملل متحد هلې ځلې شنډې کړي؟

پروفیسور امین: لکه څنګه چې تاسې ته معلومه ده، د افغانستان د خلکو د لوی اکثریت په ملاتړ په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د سولې هڅې روانې دي او په دې حساسه مرحله کې د افغانستان له خاورې څخه د تاجکستان په سرحدونو او افغانستان ته د راغلو مهاجرو له خوا د جګړو شروع کول او روسان راپارول د ملګرو ملتونو د هڅو د ناکامۍ لپاره یوه هڅه ده او زه فکر کوم دا به د جمعیت د مشرانو یوه نوې پلمه وي. د ځینو افغاني، سیاسي مبصرینو له قوله، وایي چې تخار، کندوز او بدخشان د جمعیت په لاس کې دي او په کندوز کې د تاجکستان د حکومت مخالفین روزل کېږي او له دغه ځایه دغه روزل شوي کسان تاجکستان ته لېږل کېږي او همدغه کسان د افغانستان او تاجکستان په پولو کې جګړې کوي. همدغه افغانان چې دلته ما ورسره خبرې کړې دي، د دوی له نظره د جمعیت مشران غواړي چې د دغو جګړو په وجه روسان راو پاروي او د افغانستان په پولو او ښارونو بمبارۍ ته شدت ورکړي او د دغو بمباریو د شدت له امله د جمعیت مشران دا هم غواړي چې د افغانانو او نړۍ پام د افغانانو د خپلې کشالې د حل پر ځای د روسانو او افغانانو ترمنځ د یوه نوي مصنوعي جنګیې پلمه بلې خواته وګرځوي. د افغانانو لوی اکثریت اوس د هر چا په نورو تکتیکونو او نیتونو ډېر ښه پوهېږي او دا اوس ډېره مشکله ده چې افغانان دې په یوه او بله پلمه

وغولول شي. ټول افغانان اوس د جمعيت له مشرانو ځنې په ټينگه غواړي
چې دوى دې د ملگرو ملتونو د سولې د هيئت د سولې فورموله ومني او
افغانان دې په خپله د يوه حكومت جوړولو ته پرېږدي.

zia_2zia@yahoo.com

په کابل کې روان جنگ د افغانانو نه دی، بلکې له بهره پر افغانانو تپل شوی دی

دا مرکه د (وفا) جریدې د لومړي کال په (۱۷) مه گڼه کې د (۱۳۷۱ل) کال د اسد میاشتې پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

خو ورځې دمخه د افغان منورینو یوه ډله د ازاد افغانستان د لیکوالو د ټولني مشر پروفیسور عبدالرسول امین په مشرۍ، د پاکستان د پیپلز پارټۍ له مشرې محترمې بېنظیر بوټو سره په اسلام اباد کې ولیدل او د افغانستان د مسایلو په باب یې ورسره خبرې وکړې. د وفا جرید د موضوع د اهمیت له مخې له پروفیسور امین سره په دې ارتباط مرکه وکړه، چې د وطنوالو د خبرتیا په منظور په لاندې ډول وړاندې کېږي:

په سر کې له پروفیسور امین څخه پوښتنه وشوه، چې ستاسې د ملاقات اصلي هدف څه و؟

دوی په دې باب وویل: په اوسنیو شرایطو کې چې د افغانستان وضع هر څوک دقیقه څاري او واقعاً د هر افغان لپاره لویه صدمه ده، موږ هم داسې فیصله وکړه چې د پاکستان هغه مشران چې د افغانستان له مسلې سره مستقیم یا نامستقیم ارتباط لري او د افغانستان په مسله کې څه ویلی او څه کولی شي، ملاقات وکړو. موږ په دې برخه کې څه موده مخکې یو مکتوب لېږلی و، چې د پاکستان له صدراعظم محترم نواز شریف سره په دې مسله خبرې وکړو، تر اوسه پورې هغه موږ ته ځواب نه دی راکړی. همدغه شان موږ له محترمې بېنظیر بوټو سره، چې د مخالف گوند مشره ده، د پاکستان پخوانۍ صدراعظمه ده او په پاکستان کې ولسي قوت لري، له دې څخه موږ

د ملاقات هيله كړې وه. د اگست د مياشتې پر لسمه نېټه يې موږ ته وخت راكړ، چې له هغې سره موږ په اسلام اباد كې په پارلمان كې ورسره وگورو. په دې ملاقات كې زموږ له خوا: زه، حكيم تنيوال، اريوبي صاحب او حاجي داود شامل وو. د هغوی له خوا خپله محترمه بېنظير بوتو، د دوی مور نصرت بوتو او اعجاز گيلاني چې پخوا د قانون وزير و، شامل وو. همدارنگه د پښتونخوا قومي پارټۍ مشر افضل خان لالا هم په دې ملاقات كې تشریف درلود. محترمي بېنظير بوتو هم دا علاقه درلوده چې د افغانستان په اوسنۍ وضع باندې ځان پوه كړي. په افغانستان كې چې كومه وضعه روانه ده، دا هر چاته معلومه ده، چې به كابل كې خلك په وينو لمبېږي، كورونه خرابېږي، ماشومان، معصومان، نر او ښځې په كې مري، نو دا دوی ته هم معلومه وه او هغه برخه چې موږ ته معلومات و، هغه موږ په ډېر تفصيل ورته بيان كړل. د هغوی له خوا يو سوال دا مطرح شو، چې په كابل كې دا اوسني جنكونه نو ولې؟ زموږ له خوا چې څه ورته تشریح شول هغه دا و چې دا د دې جنكونو اساسي علت له بهره تپل شوي ايډيالوژيكانې او په بهر كې جوړ شوي گوندونه دي. كه دوستم دی او كه د دوستم ملگري دي، دوی د کمونستي رژيم بقايا دي. اته گروهه په ايران كې جوړ شوي او اووه گروهه په پاکستان كې جوړ شوي دي او دغه درې قواوې چې اوس په افغانستان كې موجودې دي، دوی د افغانستان او افغانانو د گټو پر ځای د خارجي گټو لپاره جنكېږي. خلاصه دا چې دا چنگ چې به كابل كې روان دی، دا د افغانانو جنگ نه دی، بلكې به بهره پر افغانانو تپل شوی جنگ دی. په څوارلسو كلونو كې خلق او پرچم يوه کمونستي ايډيالوژي راواخيسته، يو کمونستي گوند يې ورته جوړ كړ، دا واضح خبره ده چې KGB ورته جوړ كړی و، د دوی د ايډيالوژۍ چې څوك ملگري نه وو، نو دوی هغه خلك خپل طبقاتي دښمنان وگڼل، خبره

دا وه چې هر شوروي ته خلقيانو او پرچميانو ((ملگري)) يا ((رفيق)) وايه، ليکن په مقابل کې همدغو خارجي نوکرانو ډېر اصیل افغانان د دښمنانو په نامه وژل. دغه شکل چې لوړ توضیح شو، دا له بهره شروع شوی يو حرکت و، له دې خوا چې د افغانستان خلکو جهاد شروع کړ، دا جهاد په افغانستان کې خود به خودي شروع شو، په هغه وخت کې دا گوندونه نه وو. د افغانستان ولس دا جهاد شروع کړ.

په کابل پوهنتون کې چې څومره استادان، شاگردان او تعليميافته وو، زياتره په زندانونو کې وو. ما ورته د خپل زندان کيسه وکړه، کله چې زه په زندان کې وم، هلته مې داسې خلک ډېر لږ پيدا کړل چې هغه دې په کوم گوند کې وي، په هغو زندانيانو کې خانان وو، جنرالان وو، عالمان وو. يانې دا د کمونيزم او گوند خلاف يو خود به خودي حرکت و، چې په افغانستان کې شروع شو. تر هغې وروسته باندني قوتونه په کې رامنځته شول، يانې باندني قوتونو په عوض د دې چې داسې يو گوند ته اجازه ورکړي، چې د افغانانو په مشکلاتو او پرابلمونو پوه وي، خو دغو باندنيو قوتونو د خپلوکتو لپاره داسې گوندونه جوړ کړل، چې د افغانانو دکتو پر ځای هغوی د پرديو دکتو ساتنه وکړي. دغه شکل له ايران څخه هم راغی، له سعودي عربستان څخه هم راغی او له پاکستان څخه هم. تر دې بحث وروسته بهنظير بوتو پوښتنه وکړه، چې څنگه کېدای شي چې دا مسله حل شي؟

موږ ورته په ځواب کې وويل: تر هغه وخته پورې چې ايديالوژۍ وي، چې موږ ترې ډېره ترخه تجربه لرو، تر څو چې د گوند ساختمان وي. د گوند دا نتيجه وه، چې که يو سړی په گوند کې و، که هغه به پوهېده يا نه پوهېده، امتياز به هغه ته ورکول کېده. د کمونستانو په دوره کې موږ وليدل چې د گوند هغه ملگري چې هغه به ډېر نالايقه، ډېر بېسواده و، نو پر هغو باندې به ډېره اتکا

کېدله، ځکه چې هغه به وفاداري ښه کولای شوه او هغه گوندي چې به پوه و، پر هغو به حتی په خپل گوند کې هم حساب نه کېده. کله چې امتیاز گوند ته ورکوي، نو دا دا معنا لري چې د گوند نه بهر چې څومره خلک دي، هغه بهر پاتې کېږي، هغوی په ایډیالوژیکي لحاظ د ډېنېمن په نامه اعلانوي او په گوندي لحاظ باندې ولوکه متخصص هم وي، له کاره یې اوباسي او پرځای یې یو نالایقه کېږي. مور دا هم ورته وویل چې د افغانستان خلکو په تاریخي لحاظ یو له بل سره ژوند کړی دی او د دې هېواد ټولو قومونو ځان ته افغان ویلي دي. په کابل کې د کمونستي رژیم په راتگ او د KGB له پلان سره سم تر ټولو دمخه دا هڅه وشوه، چې دغه سره وروڼه قومونه سره بېل کړي او بیا یې ایل کړي، نو یې ځکه د دوی ترمنځ د ملیتونو مسله رامنځته کړه، د ملیتونو وزارت یې ورته جوړ کړ، دا کار کمونستانو ځکه کاوه چې که وکولای شي، ملت توپه کړي او دوی پرې حکومت وکړي. دغه راز په افغانستان کې د سني او شیعې مسله هم نه وه مطرح، سنيانو او شیعې گانو په دې هېواد کې د نهایت وروړی په فضا کې سره ژوند کړی دی، د افغانستان د دراني شهزادگانو میندې اکثره شیعې وې، که افغانانو درانيان سرداران بلل، دغسې یې قزلباشیانو ته هم دا ډول القاب ورکړي وو. د یادولو وړ ده، چې دا قومي او مذهبي تفرقي په افغانستان کې د ځینو گوندونو او خارجي لاسوهنو پر اساس منځته راغلي دي، ملت له دې ډول نظریو سره ملگری نه دی، د دې حوزې ټول هېوادونه باید زیار وباسي چې قومي او مذهبي مسایل د تفاهم له لارې حل کړي. که څوک په افغانستان کې قومي او مذهبي تفرقو ته لمن وهي او دا جنګونه تېروي، نو باور وکړئ، چې دا جنګ به منځنۍ اسیا، ایران، پاکستان، هند او آن تر اندونیزیا پورې اوږد شي او کلونه کلونه به دوام وکړي. له دې څوارلس کلونو راپه دېخوا له دې پرابلم سره زمونږ ولس

مخامخ دی. نو د حل لاره یې داسې کېدای شي چې افغانستان په ټولو خلکو کې، که هغه پښتانه، که تاجک، که هزاره، که ازبک، که ترکمن، که بلوڅ دي او نور، هغوی د افغانستان په ازادۍ کې قرباني ورکړي ده. دغه ټول اقوام خپل قوماندانان لري، مشران لري، عالمان، روحانیون لري او خپل تعلیم یافته گان لري: ((دا خلک ټول باید سره راټول شي او د افغانستان د مشرتوب لپاره خپله فیصله وکړي، نو دا چې څوک ورته په سر کې ودرېږي او ورته ووايي چې زه ستاسو مشر یم او ما پسې راشی، له دې خبرې څخه لوی سوال دا پیدا کېږي، دا مشران چې له دریو خواوو څخه رادمخه شوي دي، دوی ته چا رایه ورکړي ده؟ په سیاست کې چې څوک مشرتوب کوي، هغه باید مشروعیت پیدا کړي، مشروعیت داسې ترلاسه کېږي، چې خلک ورته رایه ورکړي، دا چې څوک تاله ټانک درکړي، توپ، راکټ او ټوپک درکړي او ته د هغه په ټانک سپور شې او په ارگ ننوځې او چیغې کړې چې دا دی راغلم، نو دا عمل چاته مشروعیت نه ورکوي. او ته له هغه ځایه فرمانونه او قوانین او نور صادر کړې، دا ټول شیان خلق او پرچم په افغانستان کې وکړل، زموږ بدبختي دا ده چې د دغو څوارلس کلونو په دوران کې موږ د افغانستان په خپله وضعه ځان پوه نه کړ، او د افغانستان په اجتماعي او رواني شرایطو مو ځان پوه نه کړ.

دا ټول هغه مسایل و چې پر هغو موږ له بېنظیر بوتو سره خبرې وکړې او موږ ترېنه هیله وکړه چې د افغانستان مسله یوازې نه ستاسې گوند او نه ستاسې حکومت حل کولای شي، دا مسله که حل کېږي، نو ستاسو او د حکومت په مشترکه مرسته به حل کېږي. افغانستان د جرگو وطن دی او افغانانو د تل لپاره خپلې ټولې ملي او بین المللي کشالې د لویو جرگو له لارې حل کړې دي. اوس د افغانستان ستونزې د دې حکم کوي چې د افغانستان د کشالې د

حل لپاره دې د ملگرو ملتونو لوی سکرتر د امنیت د شورا له لارې مداخله وکړي، لویه جرگه دې راوغواړي او دغه لویه جرگه حق لري چې په ازاده توګه خپل مشرتوب وټاکي. د افغانانو عنعنوي لویه جرگه د یو فرد یا ګوند یا د خارجیانو، انحصار نه مني. افغانان په دې پوهېږي چې لویې جرګې ته څوک ولېږي. افغانانو په خلاصو سترګو ورته کتل، چې د راولپنډۍ شورا د خارجي مداخلې په وجه په پاکستان کې د اوو تنظیمونو په انحصار کې ورکړل شوه. اوو تنظیمونو یوازې خپل وفادار ګوندي غړي دغې شورا ته ولېږل او د افغانستان پراخه پرګنو او اقلارو ته حق ور نه کړلای شو.

موږ له دغې تحمیل شوې او انحصاري شورا ناکامي په خپلو سترګو ولیده، چې د افغانانو یو پرابلم یې هم حل نه کړلای شو. معکوس یې نور پرابلمونه هم پیدا کړل. تر څو چې خپلواکه او ازاده لویه جرگه دایره نه شي، تر هغې د افغانستان مسله حل نه مومي. موږ ورته وویل چې د پاکستان خلکو د افغانستان له خلکو سره اقتصادي مرسته کړې ده، دلته که بمونه چاودلې دي، په هغو کې پاکستانیان هم مړه دي، ستاسې په سرحدونو باندې بمباري هم شوې ده، یانې پاکستان هر نوع تکلیف له افغانانو سره تېر کړی دی، لیکن یو شي ته باید ستاسې حکومت او تاسې متوجه اوسئ، چې افغانان د دوستۍ او نوکریۍ ترمنځ ډېر فرق کوي. افغانان درسره دوستۍ کې دوزخ ته ځي، خو په نوکریۍ کې جنت ته هم درسره نه ځي، موږ ورته دا وویل: اوس دا وخت رسېدلی دی، چې د افغانانو او پاکستان ترمنځ چې کومه تاریخي دوستي جوړه شوې، د ده دا دوستي باید د دوستۍ په شکل پاتې شي او هېڅوک باید دا کوښښ ونه کړي، چې پر افغانستان یو نوکر حکومت وټي. د افغانانو اجتماعي او روحي ساختمان داسې دی، چې دوی د دیکتاتورۍ او خارجي

اجنټان نه مني، بين المللي ترينډ هم د ملكونو او ولسونو د ازادۍ پر لور روان دی.

موږ له پروفیسور امین څخه وغوښتل، چې د افغانستان د مسلې په اړه د دوی د گوند د موقف په باب هم موږ ته څه ووايي، ایا پېپلز پارټي د دې مسلې پر وړاندې څه موقف لري؟

پروفیسور امین زیاته کړه: د هغې له خبرو داسې معلومېدله چې د هغې د موقف یوه برخه هغه وه، چې د هغې خپل مشکلات و او هغې خپل مشکلات موږ ته وویل او بله برخه هغه ده، چې اوس په موک موقف کې ده؟ هغې وویل چې زموږ پارټي یوه مسلمانانه پارټي ده، زموږ پارټي په ازادۍ باندې عقیده لري، زموږ پارټي پر پارلمان عقیده لري. په انتخاباتو عقیده لري. دې واضح وویل: کوم گوند چې د خپل ولس پر ازادۍ عقیده لري، هېڅکله به هم هلې ځلې ونه کړي، چې نور ولسونه دې غلامان وي. کوم خلک چې د خپلو خلکو پر غلامۍ عقیده لري، هغه هېڅکله دا نه شي کولای، چې نورو خلکو ته ازادي ورکړي.

پوښتنه وشوه: بېنظیر د افغانستان د روانو مسلو په اړه د پاکستان له حکومت سره هم خبرې کوي او که څنګه؟

ایا دا مسله هم ستاسو په خبرو کې مطرح شوه او که نه؟

پروفیسور امین په دې ارتباط زیاته کړه: له محترمي بېنظیر بوتو سره چې موږ پر دغو مسایلو خبرې کولې، نوگیلاني صاحب یې په څنګ کې ناست و او ټول یادښتونه هغه اخیستل. هغې وویل، چې د افغانستان د روانې وضعې او د دغو جنګونو په خصوص کې به موږ له لازمو مجارو څخه د پاکستان له

حکومت سره تماس و نيسو او په خاص ډول به د پاکستان خارجيه وزارت ته موږ يو ياداشت ورکړو.

موږ له پروفيسور امين څخه وپوښتل، چې د افغانستان د مساييلو د حل لپاره د بېنظير بوتو خپل نظر څنگه و؟

پروفيسور امين په دې باب وويل: دا خو د پاکستان يوه مشهوره او مسوله بنسټه ده او يوه منل شوې سياستمداره ده، په دغسې شرايطو کې هغه خپل نظر په قاطع ډول نه وايي، چې دغسې دې وشي. ليکن يوه خبره چې هغې وکړه، چې دا مهمه خبره وه، هغې وويل: چې د دې حوزې اينده زه داسې کورم چې په پاکستان، افغانستان، مرکزي اسيا، ايران او ترکيه کې هغه قوتونه چې هغه په ازادۍ، ولسواکۍ او خلکو ته د حق ورکولو معتقد وي، دا به يو طرف ته کېږي او هغه قوتونه چې د دې کارونو پر ضد وي هغه به بلې خواته کېږي. هغې دا وويل چې دغه اوسنی سياسي ترينډه دا په يو ملک کې هم محدود نه پاتې کېږي او گاونډيان ضرور يو پر بل تاثير کوي، دا اغېز په اسلامي ټولنو کې حتمي يو پر بل موجود وي او هغه ضد ترينډونه چې دي، حتماً به يو پر بل تاثير ولري. هغې دا وويل چې کېدای شي، چې دغه قوتونه چې په پاکستان کې دي، په افغانستان کې دي، په ايران کې دي، په مرکزي اسيا کې دي، داسې وخت به راځي چې دوی به يو بل ته اوږه ورکوي. او د يو او بل د اوږې ورکولو پرته بله چاره هم نه لري.

دويمه خبره هغې داسې وکړه، چې پس له دې زموږ په حوزه کې بايد حکومتونه د جنگ جگړو پر ځای د خلکو رايې ته رجوع وکړي، ځکه چې رايې دوی ته مشروعيت ورکوي. وسلې او يا وژونکي راکټونه قوت نه دی، لکه چې وايي، قوت حق دی. دې وويل: چې زموږ گوند عقیده لري، چې

حق اصلي قدرت دی او بس. هغې وویل چې هره ټولنه کې باید خلک سیاسي، اقتصادي، کلتوري او اجتماعي او مذهبي ازادي ولري، که دغه ازادي ونه لري او ازادي ترېنه د ایديالوژۍ او ګوند په نامه اخیستل کېږي، نو دا جنجالونه نه ختمېږي.

پیکینی

zia_2zia@yahoo.com

تعصبات قومی، نژادی و زبانی خطری به وحدت ملی و تمامیت ارضی افغانستان

دا لیکنه د (وفا) جریدې د شپږم کال په (۲۱-۲۴) مې ګڼه کې د (۱۳۷۶ل) کال د چنګاښ میاشتې پر (۹) مه نېټه خپره شوې ده.

تعصباتی بی مفهوم را در افغانستان کیها و چرا دامن زدند؟
خوانندگان گرامی!

افغانستان در جریان زده سال اخیر تباہیا و بر بادیهایی بس بزرگی دید؛ افغانها با یک تراژیدی ملی مواجه گشتند، نهادهای سیاسی، اقتصادی، اداری، فرهنگی و نظامی افغانستان همه بر باد شدند. روابط اجتماعی و عنعنہ پی جامعه افغانی از هم کمبخت. تعصباتی کوناکون قومی، زبانی، نژادی، مذهبی و منطقه پی دامنگیر افغانها شدند، اما با انهم قشر چیز فهم افغان به عوامل بر باد کی کشور شان و همچنان بیماری تعصباتی، که وجود افغانستان و هویت ملی-سیاسی افغانها را به نابودی مواجه ساخته است. کمتر توجه نشان داده اند.

به منظور جلب توجه، قشر درسخوانده و موثر افغان (که تحلیل غیر جانبدارانه و واقعی جامعه شان را به پیش کشیده میتوانند) به عواقب خطرناک تعصباتی بی جا و بی مفهوم اتحادیه نویسندهگان افغانستان ازاد سال پار نامه پی را در جریده وفا به نشر سپرد، که متن ان چنین بود:

افغانان عزیز!

به همه شما اشکار است که همه اقوام ساکن در کشور مانند: پښتونها، تاجکها، ازبکها، ترکمنها، بلوچها، نورستانیها، پشه ییهای و همینسان گروه‌های مذهبی اهل تسنن و تشیع از سده‌ها به اینسو در روستاها، دهکده‌ها و شهرهای افغانستان به حیث افغانهای وطندوست و مسلمان با هم یکجا زیسته‌اند و اکنون نیز میزیند.

اقوام ساکن در کشور با هم رشته‌های خویشاوندی استوار ساخته‌اند و همیشه در غمها و رنجهای همدگر شان فعالانه سهم گرفته‌اند، این‌گونه روابط به‌گونه‌گسست ناپذیر تهنوز در بین مردم ما مشاهده میشوند.

به فضل خداوند بزرگ و کاردانی دانش و گزینش روشهای خردمندانه بزرگان قومی و علمای دینی و مذهبی ما، در طول تاریخ پر افتخار کشور رخداد نامیمونی بر سر مسایل مذهبی، قومی، زبانی و منطقه‌یی در بین افغانها به وقوع نه پیوسته است. رخدادی را که باعث جنگها بین اقوام و فرق مذهبی شده باشد، سراغ نمیتوانست کرد.

تاریخ پر شکوه کشور گواه این واقعیت است که تمام اقوام ساکن در کشور در برابر هرگونه انحصار و دکتاتوری شان با شان رزمیده‌اند و تمام اقوام یک جایی و با همکاری دوستانه شان در برابر رژیمهای دست نشانده و نیروهای متجاوز اجنبی به پاخاسته‌اند.

افغانهای میهندوست و مسلمان در سول تاریخ در دفاع از تمامیت ارضی و آزادی کشور خود قربانیهای فراوان مالی و جانی داده‌اند و میدهند. بهترین نمونه این‌گونه فداکاریها و جانبازیها جهاد و مقاومت مشترک تمام اقوام افغان در برابر دکتاتوری د انحصار کمونستی و تجاوزهای ارتش سرخ شوروی بود.

به شما اشکار است که دوستان و دشمنان افغانستان همسان و پیوسته تلاش می‌ورزند تا در میان اقوام با هم برادر افغان تعصبهای قومی، نژادی، مذهبی، ایدیولوژیک و گروهی را دامن زنند. درزهای را در بین شان ایجاد کنند و با از هم و با از هم جدا کردن شان بر آنها حکمروایی کنند.

کشور های بیگانه برای پیاده نمودن سیاستها و برنامه های نادرست شان شماری از افغانها را استخدام کرده اند و این استخدام شده گان انگشت شمار تلاش می‌ورزند تا در بین اقوام با هم برادر افغان اتش تعصبهای زبانی، منطقه یی، مذهبی، ایدیولوژیک و گروهی با فرزند و اقوام باهم برادر افغان را زیر تاثیر سوء تبلیغ شان قرار دهند و اتش تعصبا را شغله ور تر سازند. می‌گویند در مان هر بیماری در افغاز اسان مینماید، اگر در اغاز به در مان بیماری پرداخته نشود و پیروسهای بیماری در وجود پراکنده میشوند نیروهای دفاعی بدن را کمزور میسازد و بالاخره بیمار را از بین میبرد.

تا هم اکنون در کشور ما مکروبهای تعصب و بدبینی در مراحل ابتدایی شان قرار دارند و تا هنوز به اقوام و توده های وسیع جامعه سرایت نکرده اند. در این حالت ابتدایی جلوگیری از انتشار مکروبهای این بیماری اجتماعی دشوار به نظر نمیرسد، اما اگر یکبار پیروسهای آن به توده های وسیع مردم سرایت کردند، شکل و اکیر و بایی را به خود خواهد گرفت. از عواقب وخیم این بیماری اجتماعی هر افغان باشعور خوبتر اطلاع دارد.

اگر فرزندان دلسوز افغان و افغانهای واقعی سر از امروز برای جلوگیری تعصبا، بدبینها و گرایشهای منفی گامهای عملی برندارند و مکروبهای این بیماری اجتماعی را به فزونی و انتشار بگذارند در نتیجه چنین غفلت نابخشوندی آن روز دور نخواهد بود که این وبا از واری خارج خواهد شد

و همه افغانها به بیماری خطرناک تعصب و بدبینی مبتلا خواهند گردید، در آن صورت هیچکسی توان علاج آن را نخواهد داشت، حضرت سعدی میفرماید:

سرچشمه باید گرفتن به میل

چه پرشد نشاید گذشتن به فیل

بایستی یادآور شد که جلوگیری این بیماری خطرناک اجتماعی از قدرت یک شخص، یک موسسه و یک گروه بالاتر است. جلوگیری این بیماری واگیر نیاز به کار و فعالیت دسته جمعی همه افغانهای با درک دارد. بنا بر همین نیازمندی اتحادیه نویسنده گان افغانستان از همه افغانهای با احساس و دراک صمیمانه ارزو میبرد که غرض جلوگیری از انتشار تعصب، بدبینی و نفرت بین اقوام باهم برادر به مجادله مشترک پردازند و پیش از پیش اقوام و توده های وسیع ملت افغان را از این بیماری وقایه نمایند.

اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد از همه افغانهای با درک صمیمانه تقاضا میکند که در این راستا به تلاشهای همه جانبه علمی و عملی دست یازند. کنفرانسهای دایر نمایند با رسانه های گروهی به گفت و شنود پردازند، نبشته ها تهیه ببندند، جوانب گوناگون این بیماری را بررسی نمایند و به منظور آگاهی مردم افغانستان غرض نشر به جریده وفا بفرستند. (یادداشت: جریده وفا برنامه ویژه نشراتی دارد، بر اساس این برنامه جریده از تاخت و تاز بر فرد، افراد، قوم و گروههای زبانی، مذهبی، حزبی و تنظیمی جا پرهیز میکند.) از هممیهنان عزیز و گرامی احترامانه امیداوریم که با نظر داشت به برنامه نشراتی جریده وفا به پرسشهای زیرین ما جواب علیم ارائه فرموده بر ما منت گذارند.

پرسش نخست: عوامل اساسی تعصبات قومی، زبانی، مذهبی، گروهی و ایدیولوژیک را چگونه ارزیابی می‌دارید و در باره به بحث علمی بپردازید؟

پرسش دوم: در حالی که وجود افغانستان به خطر جدی مواجه است و همه افغانها در یک حالت غم انگیز تحمیل شده زنده گی میکنند در چنین حالت خطرناک به جای حال و آینده بحثی بر ماضی و انگشت گذاری به تعصبات دیرینه ناسزاگفتن به شماری از اقوام چه سودی برای افغانها خواهد داشت. آیا گفته ها و نبشته های این گونه اشخاص نفرتی را در بین افغانها ایجاد نمیکند و آینده افغانستان و افغانها را به خطر جدی مواجه نمیسازد؟

پرسش سوم: در شرایط کنونی افغانستان از لحاظ مادی و معنوی به تباهی مواجه است، تمام نهادهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی افغانستان از بین رفته اند، شما در شرایط موجود تعصبات قومی، نژادی، زبانی، مذهبی، منطقه یی و ایدیولوژیک را چگونه ارزیابی میکنید؟

پرسش چهارم: تمام سیاستهای داخلی و خارجی یک کشور مستقل را پارلمان انتخاب منظور مینماید و حکومت مشروع آن را عملی میسازد و قوه قضائیه مستقل از ان نگاهبانی مینماید. اکنون در افغانستان این سه اورگان موجود نیستند، آیا شما در کشور جز از زور تفنگ اداره قانونی دگری را سراغ کرده میتوانید، که در پهلوی مسایل دیگر به مسایل قومی، زبانی، مذهبی، گروهی و ایدیولوژیک حیثیت قانونی و جنبه عملی داده بتواند؟

پرسش پنجم: برای جلوگیری از تعصب، نفرت، بدبینی، گرایشهای منفی و بیماریهای اجتماعی، شما چگونه تجاویز علمی و عملی به پیش میکشید، لطفاً تجاویز خود را گسترده تر ارائه نمایید؟

ما باور کامل داریم که فرزندان با درد و با درک افغانستان به پرسشهای ما پاسخهای علمی و عملی ارائه خواهند کرد و در مبارزه جلوگیری از گسترش بیماری اجتماعی تعصب با اتحادیه نویسندهگان افغانستان ازاد یاری خواهند رساند. با احترام.

جریده وفا در راه مجادله با تعصبا از افغانهای واقعی چندین بار تقاضا کرده، تا اندیشه ها و مصاحبه ها به زبانهای پشتو و دری بفرستند و در این مبارزه سهم فعال بگیرند.

ما بارومند استیم که قشر درس خوانده و با درک افغانها بیشتر از دیگران به علت و معلول عواقب خطیر تعصبا بین اقوام و بر بادی کشور شان خوبتر آگاهی دارند. و این قشر باشعور بر ضد پخش تعصبا میان اقوام و جلوگیری این بیماری مدهش و خطرناک صرف مساعی همه جانبه علمی و عملی خواهد کرد. جای شک نیست که از نظر اعضای اتحادیه نویسندهگان افغانستان ازاد نیست، انعه کشورهای خارجی و گروههای افغانی، تنظیم ها و احزاب و افراد پنهان نیستند که از درازمدت به گونه پاسبان منافع خارجیان و یا هم غیر شعوری در بین اقوام تعصبا دامن میزنند، اب را کل الود میسازند و ماهی شکار میکنند و یا هم برای خودشان خواهان شهرت کاذب استند. پژوهش پیرامون این معضله خطیر، دریافت عوامل اساسی مساله و نظر داشت به عواقب وخیم ان از مسولیتهای ملی افغانها متعهد و معتقد به وحدت ملی افغانستان شمرده میشود. افغانهای معتهد وظیفه دارند تا در باره عوامل این بیماری خطرناک پژوهشهای بیطرفانه، علمی و عینی به فرجام رسانند و از مضار این بیماری هممیهنان شان را هم آگاه سازند و هم نجات دهند.

چنان‌که گفته آمد به تاسی از همین ارزشمندی بود که جریده وفا از راه پخش پیام اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان ازاد در جریده، فرستادن نامه‌ها و ارتباط تلفونی از هممیهنان خواست تا در را همبازره با تعصبهای بی مفهوم با این کانون فرهنگی (اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان ازاد) هم‌نوا و هم‌صدا شود.

در این سلسله تنی چند نبشته‌های شان را به جریده فرستادن که در وقت اش به نشر رسیدند. شایسته به یاد اوری است که قشر درس خوانده و چیز فهم با دلگرمی بایسته به این موضوع علاقمندی نشان نداند، کم‌علاقه‌گی به موضوع عوامل زیادی دارند، ولی من نهایت کوتاه به چند عامل اساسی اشاره میکنم:

— شماری از هممیهنان ما متوجه عواقب پخش تعصبا نیستند و نمی فهمید که اثرات زیانبار آن چی بلایی بر جامعه ما نازل خواهد کرد؟

— شماری میفهمند ولی این مساله را فرو گذاشت میکنند و باورمند استند که بحث و تجسس پیرامون موضوع باعث فزونی تعصبا خواهد گردید، درباره سکومت را مرجع میپندارند.

— به انظار شماری این مساله بی اهمیت جلوه‌گیر میشود و نمیخواهد به این موضوع پیس پا افتاده وقت قیمتی شان را ضایع کنند.

— شماری صلاحیت بحث و مشاجره زبانی را دارند اما از تحلیل علمی و عینی عاجز استند.

— شماری دیگری دشنام دادن، سبک شمردن، عقده‌کشاییهای شخصی، تحقیر و توهین دیگران را تحلیل علمی تلقی میکنند.

عوامل بیش از این خواهند بود، اما واقعیت اساسی این است که اگر بار بالا اثر بی پروایهای افغانهای متعهد این گونه تعصبهای بیجا و بی مفهوم به توده های وسیع مردم سرایت کنند، در گام نخست وحدت ملی موجود بین اقوام برادر افغان به نبردهای خونین داخلی مبدل میگردد و در گام دوم همین خانه جنگیها و نفرت در بین مردم هویت سیاسی و وجود افغانستان را از بین خواهد برد. اگر خدا(ج) ناخواسته افغانها و افغانستان به این مرحله خطرناک رسیدند، در انصورت دانش و کار و پیکار بی وقت افغانهای با دانش و با فهم هیچ سودی نخواهد داشت. عدم فهمیده نمیتوانند، که افغانهای کارشناس و دلسوز به افغانستان (۱) با استفاده از دانش، تجارت و اندوخته های علمی شان، کار و مبارزه خود را پس از فرارسی این مرحله خطیر میاغازند و یا این که آنها گنجینه های تجارت و دانش شان را با خود به گور میبرند در هر دو صورت سودی برای افغانها و افغانستان نخواهد داشت.

دکتاتوری تک حزبی کمونیستی، انحصار سیاسی، تجاوز نیروهای اجنبی، دسپایس داخلی و خارجی، نبردهای خونین داخلی و عملیه مقاومت، رخدادهای نیستند که تنها افغانها و افغانستان به ان مواجه شده اند، بل در جریان تاریخ، ملل و کشورهای دیگر نیز با این گونه رخدادهای مواجه شده اند و ان را پشت سر گذاشته اند.

سزاوار به یادآوری است که ملل گوناگون در برابری چنین رویدادها و آکنشهای از هم متفاوتی از خود نشان داده اند. در ملی که روحیه عشق با آزادی و مخالفت با دکتاتوری، انحصار و مقاومت در برابر اجنبیان ضعیف باشد، این گونه ملتها، همیشه آزادی و هویت تاریخی و ملی میهن شان را از دست داده اند و ملتهای نیرومند آنان را بلعیده اند. اما بالمقابل در ملل که احساس ملی با نیرومندی زنده باشد و از روحیه سرشار از ادینخواهی و ازاد

منشی برخوردار باشند. این گونه ملتها گاهی هم به انحصار سیاسی، دکتاتوری، تبعیض و به تسلط بیگانه‌گان و دست نشانده‌های شان گردند نمینهند و تافرجام کار به مقاومت شان ادامه میدهند.

قشر درسخوانده، ملت‌های زنده نیز فعال، نیرومند، زنده و متحده می‌باشد. انها مسایل ملی و بین المللی شان را به تحلیل مینشینند. مردم شان را که چه باید بکنند و از چه بهره‌زند، آگاه می‌سازند، در حالت جنگ و صلح ملت شان را رهنمایی میکنند.

برعکس کارکردهای مشتر قشر درسخوانده، ملل و کشورهای دیگر، در افغانستان نسبت به قشر درسخواخنده، ملی و توده‌های وسیع آن رسالت، ملی- اسلامی و تاریخی شان را به جا آورده است. توده‌های بادست خالی در سراسر کشور به پا خاستند، قیام خود به خودی را سازمان داند، در برابر دکتاتوری کمونیستی، انحصار سیاسی تک حزبی، یورش نیروهای ارتش سرخ شوروی و همینسان در برابر سیاستهای خصمانه، تفرقه بانداز و حکومت کن- با هم یکجا شده اند و بخاطر رضا خداوند بزرگ و نجات میهن و نوامیس ملی هرگونه تشدد و وحشت های دلخراش را تحمل کرده اند و به برکت قربانیهای فراوان مالی و جانی شان کشور به نوامیس ملی را از این افت بزرگ تحمیلی نگاهداری کرده اند.

به تاسف باید یادآور شوم که در تراژیدی جاری افغانها، قشر درسخوانده کشور چنان که بایسته مینمود به کار و پیکار فراخور حال شان نپرداختند، بل معکوس ان در بین اقوام باهم برادر افغانستان در پخش تعصبا عملی منفی و خطرناکی را به سر رساندند و به این عمل نشایسته تا اکنون هم ادامه میدهند.

در تمام مسایل افغانستان، ارزیابی کارکردها و اعمال منفی و مثبت قشر در سخوانده موضوع بزرگ است و نیازمند بحث طویل، بر علاوه مسایل دیگر مسله تعصبات خود با نظر داشت به ویژه گیهای طبیعی انسان و ارزش های قبیلہ بی، نژادی، زبانی، منطقه بی، اجتماعی، فرهنگی، مذهبی، سیاسی، اقتصادی و آموزش جامعه ویژه، جوانب و جهت های از حد زیاد دارند. و گنجاندن این موضوع بزرگ به و پیچیده در یک رساله ای کوچک کار دشوار به نظر میاید. من ارزشیابی مفصل این موضوع مهم علمی را به دانشمندان معتمد افغان و آکذار میشوم، تا دانشمندان معتمد ما پیرامون مسله تعصبا به پژوهشهای گسترده پردازند و به برکت پژوهشها و تحلیل های ارزشمند شان ذهنیت های هممیهنان شان را روشن نمایند. در مختصر نبشته، تنها تعصباتی به بررسی گرفته میشوند که از سوی شماری از گروه های سیاسی و مذهبی، تنظیمها، احزاب و شماری از افراد به میان آمده اند و به آن دامن زده میشود.

جامعه عنعنہ بی:

جامعه عقب مانده افغانی در بخشهای آموزش و پرورش، اقتصاد، سیاست و نهاد های اجتماعی دگر شکل ایدیالی از خود نداشت، بل مانند سایر رژیمهای عقبمانده تمام اختیار کشوری و لشکری تنها در دست خانواده های مطلق العنان و خودسر شاهی قرار داشت و این خانواده های خودسر از افراد اشخاص، شخصیتها میساختند که در جامعه و توده های وسیع آن پایه و مایه بی نمیداشتند، و منافع دربار را نسبت به منافع افغانها و افغانستان مهمتر میشمردند و وفاداری شان را به دربار ثابت میساختند. حیثیت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در افانستان به دربار بسته گی داشت و ماشین شخصیت

سازی بیروکراتیک را در دربار گذاشته بودند. کسی که در قالبهای این ماشین جور میامد در یک شب، شخصیت بیروکراتیک از او ساخته میشد و اگر شخصی به مزاج دربار سازگار نمیبود در یک شب از این گونه شخصیت بیروکراتیک محروم میگشت و تا مدتها در گمنامی به سر میبرد.

دربار خودسر قصداً از تبارز شخصیتهای ملی و محلی جلوگیری میکرد، به احزاب سیاسی مستقل اجازه فعالیت داده نمیشد، شعور سیاسی مردم را به رشد و بالنده گی نمیکذاشت، مردم کشور ما به حیث تبعه افغان در امور سیاسی کشور شان نمیتوانستند سهیم شوند.

از ساختار عنعنه یی، اجتماعی و سیاسی افغانستان بر میاید که در واقعیت این کشور مجموعه ایست گروهای نژادی، قومی، زبانی، قبایل و عشایر و هرق مذهبی که تا دوران امیر عبدالرحمن خان (۱۹۰۱ - ۱۸۸۰ م) سیستم واحد مرکزی، دولت ملی معاصر را نداشت، بل بخشهای زیاد کشور از سوی اعضای خانواده شاهی، اشخاص وفادار به دربار و شماری از سران قومی محلی اداره میگردد. همسان با دربارهای خودسر خاور زمین، دربار افغانستان نیز به خاطر نگاهداشت حکمرانی خود از مخالفتها و رقابتهای قومی، نژادی، زبانی و مذهبی استفاده سوء میکرد.

هرگاهی که گروه قومی، یا مرد سرشناس و روشناسی از محل و یا قبیله یی از دربار بغاوت میکرد و یا به جانبداری از شهزاده، دگر مورد سوء ظن قرار میگرفت، دربار به زودترین فرصت اقوام، گروهای نسب و اشخاص مخالف آنان را در برابرشان آماده مقابله میساخت از آنها پشتیبانی میکرد و یکی را توسط دیگری از پا درمیآورد.

در تاریخ سیاسی افغانستان سو دجویی از این گونه سیاستها مثالهای فراوانی دارد، در شماری از اقوام و قبایل این گونه مخالفتها و دشمنی های باز مانده از پیش، تا هنوز هم به مشاعده میرسند. ولی با ان هم در جامعه عنعنه بی افغانستان، ارزشهای مذهبی و ملی ریشه های ژرفی داشتند. روابط درونی و همه مسایل اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مردم در همه واحدها، از واحد کوچک خانواده گرفته تا دربار با نظر داشت به اصول دین مبین اسلام و عنعنه های ملی مردم به پیش می رفتند.

به مقایسه جوامع کشورهای اسلامی دگر در زنده گی اجتماعی افغانها ارزشهای اسلامی و عنعنه های برقرار ساخته بود. از زما احمدشاه بابا تا دوران شاه سابق در نیروهای ارتش پشتونها در اکثریت بودند، اما در موسسات و اداره دولتی و حکومتی دری زبانان اکثریت داشتند. از همین جا بود که در دوران شاه تا حدی از تعصبات قومی، زبانی، مذهبی و منطقه بی جلوگیری میشد، اما با انهم در دوران ده ساله قانون اساسی شاه، شماری از گروههای تعصباتی گوناگون را دامن زدند و در این راستا به کارهای اشکار و پنهان دست بازیدند. پس از کودتا ۷ ثور ۱۳۵۷ خورشیدی این گونه تعصباتی بی مفهوم گسترده گی بیشتری دریافت داشتند و شماری از گروههای مذهبی ملی و افراد شعوری و یا غیر شعوری زیر تاثیر این تعصباتی خطرناک قرار گرفتند. رشد این گرایش منفی بهانه بی به دست تعصبگران داد و تا هم اکنون شماری از اشخاص و گروهها مبتلا به بیماری تعصب استند (در بخشهای پسین رساله در باره به تفصیل سخن خواهم گفت).

۳- با وصف آن که در دوران شاه در سیاستهای داخلی و خارجی، برنامه های اقتصادی و مسایل اجتماعی کمبودهای به چشم می خوردند، اما با وجود

این همه کمبودها تمام امور سیاسی، برنامه های اقتصادی و روابط بین حکومت و مردم، روابط دربار با مردم همگون با ارزشهای اسلامی، رسوم ملی و سیاستهای ارتقایی دربار به پیش میرفتند.

در سرار کشور صلح و امنیت برقرار بود، تمام نهادها و موسسات دولتی همسان با شرایط عینی افغانستان در بخشهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، اداری، آموزشی و علمی برنامه های انکشافی دولت را عملی میساختند.

افغانها از هویت و شخصیت دربار و درباریان، سران محلی و قومی، خانواده های مذهبی و روحانی، کارمندان عالیرتبه دولتی و افسران ارتش، دانشمندان نامدار و متخصصین آگاهی داشتند و هر شخص بر اساس هویت ویژه اش در جامعه جایگاه شناخت داشت، همینسان برای گرداننده گی همه بی نهادها و موسسات دولتی قوانین ویژه موجود بودند و کارکردهای این همه موسسات و نهادها بر اساس ان سازمان مییافت.

صلاحیتها، مسوولیتها، ترفیع و تقاعد همه اعضای موسسات دولتی بر اساس قانون تغییر میگردید و به منصفه اجرا گذاشته میشد. بر اساس تحصیل، وفاداری به دربار، استعداد و رتبه های کارمندان، مردم میفهمیدند که کسب اعضای کابینه خواهند گردید.

و پس از این کابینه که کاسه دگری را خواهد ساخت کی در کابینه شامل خواهد بود، نخست وزیر، کی معاون نخصت وزیر، کی وزیر، کی معین، کی سفیر، کی قونسل، کی رئیسی خواهد بود؟ و کدام یک از افسران رتبه دگروالی به رتبه جنرالی خواهد رفت. در جنرالهاکی به سمت جنرالی میرسد و از جنرالهای اردوی افغانستان کی وزیر دفاع خواهد بود؟ به همین ترتیب در

بخشهای کشوری و لشکری برای تقرر و انفکاک ترفیع و تقاعد دساتیر و لوایحی موجود بودند، حدود صلاحیتها را از شاه گرفته تا رییس قانون تعیین میکرد.

اما سردار محمد داود خان بر خلاف سیاستهای ارتقایی دوران شاهی سیاستهای انقلابی پر دامت و رژیم شاهی برچیده شد. نخستین روزهای جمهوریت و سیاستهای داخلی و خارجی و برنامه های موسسات کشور و لشکری (چرخش انقلابی)) رو گشت.

در بخشهای کشوری و لشکری شماری از اعضای گروه پرچم چپهای دگر، دوستان شخصی ریئس جمهور و وزرایش پست های مهمی را به چنگ آوردند. به اتهام مخالفت با رژیم جمهوری شماری از افغانها گرفتار گردیدند، به زندانها کشانده شدند، شماری را توهین کردند، لت و کوب نمودند، بستند و کشتند. در بخشهای لشکری و کشوری افغانستان به افسران پایین رتبه و اشخاص ناشناخته و بی تجربه ملکی پستهای جنرالی، وزارتخانه ها، سفارتها و ولایت ها سپرده شدند.

جای شک نیست که سردار محمد داود شخصیت ملی و شیفته پیشرفتهای اقتصادی افغانستان بود، اما با دریغ باید گفت که حالت رنجور و درداور حاکم امروز بر کشور را باید ناشی از حرکت انقلابی همین شخص دانست. از این حرکت او در آغاز گروههای خلق- پرچم سو استفاده کردند و امروز روسیه، ایران، پاکستان، عربستان سعودی، ازبکستان و تاجکستان از ان سود جویی ناجایز مینمایند.

رژیم جمهوری او راه و روش عنعنه بی دوران پادشاه را به جایش گذاشت و از لحاظ سیاسی و اقتصادی به اتحاد شوروی سابق نزدیک شد. تمام

فعالیت‌های سیاسی ممنوع قرار داده شدند. شبکه‌های جاسوسی گسترش یافتند، شان بیشتر گردید.

بر اساس طبقاتی چپ‌ها و جاسوسی همین نیروهای چپ‌گرا محمد هاشم میوندوال صدراعظم اسبق شماری از جنرال‌ها و افسران پایین رتبه اردو به اتهام کودتای خود ساخته گرفتار گردیدند در شکنجه‌گاه‌ها شکنجه شدند و شماری را به شمول میوندوال کشتند.

گسترش شبکه‌های خبر چینی و جاسوسی، سپردن اختیار اداره به چپ‌ها، ازار رسانی و تعقیب‌های بی‌جا، گرفتاری افغان‌ها به اتهام‌های گوناگون، زدن، بستن و کشتن آنان نفرتی را در دل‌های مردم جامعه عنعنی افغانستان در برابر سردار و همراهان ایجاد کرد.

در روز اول اعلام جمهوری سردار محمد داود خان، تمام قوانین و لوایح دوران شاهی، درباره تعیین حدود صلاحیتها، تقرر و ترفیع و تقاعد از بین برداشته شدند و خرد ضابطان به جنرالی بالا رفتند. رفقای کودتاجی رئیس جمهوری به وزارت‌ها رسیدند. ورفقای شخصی و حزبی وزرا کرسیهای معینها، سفرا و روسا را صاحب گشتند.

در تاریخ افغانستان دوران جمهوری سردار نخستین رخداد نامیمونی بود که بر اساس سیاست گجسته انقلابی آن، تقدس و تسلسل قوانین کشوری و لشکری از هم پاشید، در یک شب زیر دستان بالا دستان گردیدند و در نتیجه ان از یک سو تعصب و بدبینی را در دل‌های افسران ارشد اردو و مامورین عالی‌رتبه، دولت علیه سردار محمد داود خان و رفقای کودتاجی او رو به افزایش گذاشت و از سوی دیگر این کودتا نخستین رویداد بود که ذهنیت منفی را در بین ارتشیان و مامورین دولت پخش کرد و ان این که انها

دریافتند که از برکت کودتای یک شبه افسر پابن رتبه به وزارت و جنرالۑ رسیده میتواند و همین دلیل بود که افسران و مامورین پابن رتبه پس از ان به کسب تجارب و اندوخته های فنی و مسلکی نپرداختند و به جای آموزش و پرورش بیشتر در مسلک شان، به عضویت احزاب روی آوردند و به ایجاد سلسله های رفاقت با وزرا توجه کردند و انتظار به کودتای دیگر را مرجح پنداشتند.

بالاثر همین سیاست شوم و بد فرجام سلسله کودتاها و خانه جنگیها در افغانستان اغاز گردیدند و تا هم اکنون هیچ کسی در باره خود گروه و تنظیم اش درست اندیشیده نمیتواند و از ارزشیابی ان عاجز میماند و نمیداند که او کی است، چه کرده میتواند، چی کاری را به چه اندزه و چگونه انجام داده میتواند. به فضل خداوند(ج) بزرگ امر و هر یک خود را کمتر از سیر ورود نمیکند و هر کس سنگ وزنیتتر را و زنش را در پله ترازو برای خود میکذارد و بسیاریهای خود را مستحق رتب بالای میدانند. اکنون شماری در ارگ نشسته اند و شماری دیگر به امید رسیدن به ارگ به جنگ و ستیزه جویی میپردازد. به چوکی پایتتر از نخست وزیر قناعت نمینمایند و شماری هم کار پایتتر از وزارت و سفارت را توهین به خود تلقی میکند. سران گروه های جنگی، تفنگداران، رتبه جنرالۑ را میراث ازلی شان میدانند.

مرحله چپبها:

پس از جنگ جهانی دوم ایدئولوژی چپ به گروه کوچکی از قشر درسخوانده جامعه افغانی راه یافته بود. اما اندیشه های چپ کمونیستی و سوسیالیستی مسکوگرا، چین گرا و چیکواراگرا در اغاز این سالهای دهه قانون اساسی، احزاب و گروه های حزب دموکراتیک خلق و شغله جاوید را

شکل داد. دیری نگذشت که حزب دموکراتیک خلق افغانستان به گروه‌های خلق، پرچم و ستم ملی از هم پاشید و شغله جاوید هم به گروه‌های کوچکی تقسیم شد و در گروه‌های دیگر چپی نیز انشعاب‌های رونما گشتند.

در این دوران گروه‌ها و احزاب مذهبی، سیاسی و ملی نیز قد برافراشتند، با وصف آن که قانون احزاب نافذ نه شده بود، اما احزاب و گروه‌ها به کاریشان ادامه می‌دادند. کادر رهبری و هر گروه معلوم بود، گروه‌ها نشریه‌ها داشتند، هر گروه و حزب از ادانه مرانامه و اساسنامه خود را پخش و نشر می‌کرد. و هر گروه و حزب در بخش‌های لشکری و کشوری به جلب و جذب می‌پرداخت.

در آغاز این روزهای پیدایی و چهره‌کشودن گروه‌ها و احزاب چپ‌گرا، پرسش‌های در اذهان انهایی سر بالا کردند که از ساختار عنعنه‌یی و مذهبی جامعه افغانی و روابط اجتماعی افغانها آگاهی کامل داشتند. شماری از پرسشها این گونه بودند:

— آیا کادر رهبری و اعضای گروه‌های چپ‌گرا به ارزشیابی عنعنه‌های افغانی و ارزش‌های مذهبی این جامعه پرداخته‌اند.

— آیا این‌ها از سویه آموزشی و سیاسی مردم جامعه‌شان و همینسان روابط اجتماعی و اقتصادی مردم این کشور آگاهی دارند، و یا این که مخض‌اثر تبلیغاتی و نظریه‌های وارد شده کشورهای سوسیالیستی و احزاب کمونیستی را به خوانش گرفته‌اند و همانند به شرایط دیگران به کشور، جامعه و مردم خود حساب می‌کنند.

— ایا در جامعه عنعنوی، قبیله بی، نیمه قبیله بی، شهری و نیمه شهری، کوچی و نیمه کوچی، مانند افغانستان واقعاً اقشار، و نیروهای سرمایه دار و کارگر، فیودال و بزرگر، مرتجع و انقلابی، عنعنه پرست و روشنفکر استثمارگر و زیر استثمار، جیره خواران، امپریالیزم و ضد امپریالیزم وجود دارد و یا این همه اندیشه های خیالی و تقلیدی اند؟ اگر آنها از شرایط جامعه افغانی آگاهی میداشتند، لابد ایشان احزاب و گروه های شان را همسان به شرایط داخلی و خارجی کشور و جامعه اعیار میساختند و یا هم به تاسیس اینگونه احزاب افراطی دل نمیبستند، در هر دو صورت افغانها از شر چیپها نجات می یافتند. افغانها تجربه کردند که مفاهم و برنامه های ایدیولوژی چپ با ارزشها و عنعنه های جامعه افغانی تضاد ژرف و مستقیمی داشت.

افغانها به خداوند یکتا و ارزشهای اسلامی باور کامل دارند و ارزشهای اخلاقی و عنعنی پدرانشان را ارج مینهند، اما بر عکس ایدیولوژی چپ معتقد به ماده، ارزشهای مذهبی را زیر نام عادات ارتجاعی نامطلوب میپنداشتند، عنعنه ها و اخلاق ملی را بیهوده و خرافی میدانستند.

افغانها میهن شان را میراث پدری و زن را ناموس میپندارند، دفاع از ناموس و قربانی در این راه را وظیفه ملی و اسلامی شان میدانند.

چیپها میهندوستان را نشنلستهای تنگنظر میدانستند، زمینهای پدری مردم را به جبر و زور از ایشان میگرفتند و ارج نهی به ناموس (زن) را به نامه اندیشه های فرسوده، فیودالی رد میکردند، افغانها به سران قوم، موسفیدان، شخصیتهای مذهبی و روحانی و سران کشور احترام میگذارند، اما در برابر ان چیپها سران قومی و محلی را زیر نامه فیودالها، موسفیدان را افریده شده

گان بی اهمیت، شخصیت‌های روحانی و مذهبی را مرتجع و سران کشور را استثمارگران و جیره خواران امپریالیزم می‌شمردند.

افغانها از هرگونه دیکتاتوری، انحصار و ظلم، آزار رسانی، دست‌نشانده‌گی و سیطره، بیگانه‌گان بیزار استند و در برابر همه‌ان از خود واکنش نشان می‌دهند. از سوی دیگر در ایدیولوژی چپها دیکتاتوری کارگری و انحصار بر مسایل اقتصادی، اجتماعی آموزشی و فرهنگی جایگاه خاص دارد و دولت چپ‌گرا هرگونه ظلم و استبداد را زیر نام ((دیکتاتوری اکثریت)) مجاز می‌پندارد. همین نیروهای چپ هرگونه کورنش و چاکر صفتی به کشورهای حمایتگر و پشتیبان از خود را، برای جلوده میدادند و مداخله مستقیم آنها راه پشتیبانی کشورهای برادر نام می‌گذاشتند. در شماری از کشورها به شمول افغانستان نیروهای و گروههای چپ به قدرت رسیدند. حکومت های چپ‌گرا در این کشورها برای سرکوب و نابودی ارزشهای ملی، محلی و مذهبی و عنعنه‌ها نهایت کشیدند. ارزشها، عنعنه‌ها و معیارهای اخلاقی مردم کشورهای شان را تضعیف نمودند، اما از بین برده نتوانستند. از سوی دیگر احزاب و حکومت های سوسیالیستی و کمونیستی در بدل عنعنه‌ها و معیارهای اخلاقی سنتی، چیز را بنام عنعنه‌ها، معیارهای اخلاقی و ارزشهای سوسیالیستی و کمونیستی به مردم شان داده نتوانستند و در نتیجه ان شماری زیاد از نسل جوان این گونه جوامع در خلا اخلاقی به سر بردند.

انها رسوم و عنعنه‌های پسندیده ارزشهای مذهبی و معیارهای اخلاقی جوامع شان را - که از سده‌ها مورد پذیرش مردم بودند- شکل و صورت منفی دادن و بسی مفاهیم ارزنده و مثبت را از دیدگاه منفی مینگریستند.

به گونه مثال: آزادی مردم، استقلال میهن، رژیم گزیده شده از سوی مردم و استوار به پایه های دموکراسی، مفاهیم پذیرفته شده سیاسی اند که شماری زیاد از انسانها برای به دست آوردن آن در طول سده ها قربانی های فراوانی داده اند و به حیث یک میراث خجسته به آینده گان از خود به جا گذاشته اند.

در عمل تمام مفاهیم سیاسی، ایدیولوژی کمونیستی به اساس های دشمنی طبقاتی و زیر نام کارگر په پایه های دیکتاتوری تک حزبی استوار بودند، اما با انهم رژیمها و احزاب کمونیستی برای بازی دادن مردم در قوانین اساسی شان، آزادی استقلال، دموکراسی و مفاهیم سیاسی دیگر را همسان به میل شان تعریف و تشریح کرده بودند. آزادی مردم را به اساس اکثریت تعریف میکردند، تنها به کارگران و زحمت کشان اکثریت گفته میشود و صلاحیت آزادی اکثریت محدود به حزب کمونیستی شناخته میشود و این حق را رهبری حزب کاریگری به خود میداد که کی را آزادی بدهد و کی را از آزادی محروم بسازد. از سوی دیگر ارکان های نشراتی دولتی همه زیر سانسور حزب کمونیست قرار داشتند و شبکه های جاسوسی و خبرچینی دولت، آنان را که خواهان آزادی واقعی بودند، زیری نظر شان نگاه میداشتند و همین شبکه ها بدترین جزاها را به همین آزادی دوستان واقعی میدادند، اگر چه در قوانین کمونیستی همه کشور های کمونیستی و احزاب کمونیست ازاد و خود مختار تعریف میشدند، اما واقعیت به گونه دیگری بود، زیرا تمام کشورهای اروپای شرقی از سوی احزاب کمونیستی شبکه های جاسوسی این کشورها و نیروهای ارزتش سرخ به مسکو وابسته گی داشتند و این کشورها شکل مستعمره اتحاد شوروی را به خود اختیار کرده بودند و برای افغانستان نیز مسکو برنامه همگون به کشورهای اروپای شرقی در نظر داشت.

همینسان در اثار سیاسی کمونیستی واژه دموکراتیک از حد زیاد استعمال میشد، نزد حکومتها و احزاب کمونیستی واژه دموکراتیک نمودگار اکثریت بود و اینان تنها کارگران و زحمتکشان را در یک کشور اکثریت می‌شمردند و زیر نام همین اکثریت احزاب کمونیستی خودها را نماینده‌گان اکثریت وانمود می‌ساختند. چنان‌که در جایی از این نیشته گفته آمد، در جامعه افغانی مبارزه طبقاتی بین طبقه‌های بالا و پایین، سرمایه دار و کارگر، بزرگ و فیودال وجود نداشت. بلکه عکس ایدئولوژی کمونیستی، جامعه افغانی دارای ویژه گیهای مشخص اقتصادی، اجتماعی و سیاسی همگون به ساختار خود بود، از آغاز تا فرجام دوران چپ‌گرایان یکی از گروههای چپ نتوانست در باره ساختار و ویژه گیهای روابط اجتماعی، جامعه افغانی اثری بنویسد و به پیشگاه مردم تقدیم نماید. شماری از گروه‌های چپی مفاهیم طبقاتی را از اتحاد شوروی و شماری از چین و شماری هم از کشورهای دیگری کمونیستی به شیوه‌های غیر علمی تقلید مینمودند و بر اساس همین تقلید کتاب آنها مبارزه طبقاتی و وجود طبقه‌های خیالی را در افغانستان نیز یک واقعیت میدانستند. چپی‌ها فکر میکردند که اندیشه‌های طبقاتی آنها را مردم افغانستان خواهند پذیرفت و به ساختار اجتماعی و روابط اجتماعی افغانها اثری خواهد داشت. چون در افغانستان طبقه‌ها و مبارزه طبقاتی موجود نبودند، عکس آن ساختار و روابط اجتماعی ویژه افغانها بر ساختار و کارکردهای این گروهها اثر ژرفی داشت و در واقعیت جای طبقه‌های اجتماعی را گروههای قومی و گروهی گرفت، به جای مبارزه طبقاتی بین گروههای زبانی و قومی مخالفت و تعصبهای گوناگون به میان آمدند. به همه‌گان روشن است که شمار زیادی از بسته‌گان گروه خلق پشتونهای روستایی

بودند، اکثریت اعضای گروه پرچم را شهر نشینان تشکیل میداد، در شعله جاوید هزاره ها و شیعه ها و در ستم ملی تاجیکها اکثریت داشتند.

با وصف آن که گروههای چپ از روی کتابهای چاپ شده از سوی احزاب کمونست اتحاد شوروی، چین و سایر کشورها به گونه تقلیدی از طبقه ها و مبارزه طبقاتی خیالی سخن میگفتند، سرمایه داران و فیودالان خیالی، ارتجاع بین المللی و امپریالیزم جهانخوار را دشنام میدادند، شماری از این ها اتحاد شوروی را بنام ریوژنست وعده دکری چین را به نام عظمت طلب ناسزا میگفتند، افزون از این شعارهای میان تهی و گرفته شده از اندیشه ها و کتابهای دیگران در واقعیت مبارزه اساسی در بین این همه گروههای چپی در جریان بود. سران و اعضای این گروهها بر ضد شخصیتها، خانواده ها حتی قوم یک دیگر به تبلیغ سوء و شایعه پراکنی میپرداختند، بر اساس همین تبلیغ سوء (ی) این گروهها به تعصب های قومی، نژادی و زبانی دامن زده میشد و تعصبا پخش میگردیدند و روز تا روز به گسترده گی ان فروده میشد.

چیپها ارزشهای ملی و مذهبی، عنعنه های پسندیده مردم و معیار های اخلاقی جامعه افغانی را به نام معیار ها و ارزشهای فیودالی و ارتجاعی زیر پا کردند، و به نام ایدیولوژی (وارد شده) مترقی مبارزه یی برضد یک دیگر و یا به اصطلاح جنگ همه گان را برضد همه گان اعلان داشتند.

دوران پیدایی گروههای چپگرا در تاریخ افغانستان، نخستین مرحله یی بود که معیار های پذیرفته شده اخلاقی افغانها با شعارهای پوچ ایدیولوژیهای وارده شده چیپها در تضاد واقع شدند. هم درین مرحله هر حزب و گروه برضد یکدیگر به تهمت بستن ها، تعصب پراکنیها، شخصیت کشی ها (Character Assassination)، ساختن اسناد جعلی و توام با ان توهین قوم ها،

سران، نکوهش معیارها و ارزشهای ملی آغاز کرد و کارکردهای این گروهها گواهی دهنده آن بود که آنها به آزادی، هویت ملی و تمامیت کشور ارزشی قایل نیستند. همه میدانند که گروههای خلق و پرچم هر دو طرفدار اتحاد شوروی بودند، اما بنا به شماری از عوامل داخلی و خارجی مخالفت بین اینان تا سرحد رسیده بود که وابسته گان گروه خلق سرگروه پرچم را بنام جنرال زاده، جاسوس دربار و شارلتن شهری میکوبیدند و اعضای گروه پرچم علیه سران گروه خلق به تبلیغ میپرداختند و آنان را بنام های جاسوسان امریکا، فاشیست ها و بی فرهنگ یاد میکردند. گروههای شعله جاوید و ستم ملی پاچاهی افغانستان را به پشتونها منسوب میدانستند، پشتونها را مردم عقب مانده میشمردند و به زعم آنان پشتونها، اقوام دیگری ساکن در افغانستان را به زور با خود یکجا ساخته اند، قدرت سیاسی و اقتصادی اقوام دیگر در دست پشتونها است. و پشتون ها به جبر و زور بر دیگران حکومت میکنند. عامل اساسی ستم ملی در افغانستان پشتونها استند، افغانستان را پشتونهای عقب مانده، عقب نگهداشته است. رهای از قدرت و نفوذ پشتونها را این گروهها وظیفه مشترک اقوام غیر پشتون وانمود میکردند. خلق - پرچم و گروه ستم ملی که از موالد خلق و پرچم بود از اتحاد شوروی و شعله جاوید از چین پیروی و طرفداری میکردند. اتحاد شوروی و چین هر دو بر اساس ایدیولوژی کمونیستی به طبقه ها و مبارزه طبقاتی تاکید میکردند و گروههای پیروی این دو کشور طبقه های خیالی و مبارزه طبقاتی را در افغانستان یک واقعیت میانگاشتند و مانند اتحادی شوروی و چین امریکا را به حیث سردمدار ارتجاع و امپریالیزم، دشمن همه نیروهای مترقی در سراسر جهان میدانستند، همه گروههای چپ دشمنی و

ناسازگاری با امریکا، غرب و شماری از کشورهای اسلامی را رکن اساسی مبارزه ایدیولوژیکی شان بشمار میاوردند.

افزون از برخی نکات مشترک گروههای خلق، پرچم، ستم ملی و شعله جاوید بین هم مخالفتهای شدید و جریفه داشتند و اختلاف بین این گروهها ناشی از ناسازگاری بین احزاب و حکومت های شوروی و چین بود. همسان با اتحاد شوروی گروههای، خلق - پرچم، چین و همراهانش را بنام عظمت طلبان میکوبیدند و شعله جاوید هم به پیروی از چین اتحاد شوروی و احزاب و کشورهای پیروی ان را بنام روژنستها ضربه میزدند و دشنام میدادند. در اثر مخالفتهای اتحاد شوروی و چین گروههای خلق - پرچم، ستم ملی و شعله جاوید تشنه خون یکدیگر کشته بودند و به اصطلاح مریدان پیشتر از پیروان شان به هوا میپیریدند، نسبت به مدعیان، گواهان بسیار چست بودند. اگر در سطحه بین المللی کشوری دوست اتحاد شوروی میبود، سران ان کشور نور چشم خلقی ها و پرچمی ها میبودند و مخالفان اتحاد شوروی را بیشتر و پیشتر از شوروی خلق - پرچم و موالیدش نکوهش میکردند. شعله جاوید نیز در راه نشان دادن وفاداری به چین از گروههای کمونیستی وابسته به چین، جلوتر میتاخت و چین را پشتیبان و رهایی بخش همه ملل محکوم میشناخت و ستم ملی نیز در راه دفاع از پشتیبان خارجی خود از دیگران پسماند نبود.

کودتاه این که خلق - پرچم، شعله جاوید و ستم ملی به دشمنی همه بی جهان و دشمنی طبقاتی خیالی در افغانستان کمر بسته بودند و این گروهها در داخل کشور بازار دشمنی های خارجی و داخلی را گرم نگاهداشته بودند.

پیوست با انفاذ قانون اساسی شماری از گروههای ملی و مذهبی - بدون داشتن آگاهی کامل در باره موقعیت ستراتیژیک کشور، ساختار اجتماعی مردم و همینسان ویژگیهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جامعه، ارزشهای ملی، مذهبی و عنعنه‌یی - وارد میدان سیاست شدند، اینان نیز احزاب و برنامه‌های شان را با شرایط جامعه افغانی همگون نساختند، بل پس از تشکیل گروههای شان برضد نیروهای چپ به مبارزه آغاز نمودند. اما در عمل دیده می‌شد که آنها به جای نظر داشت با معیارها و ارزشهای ملی، همسان با معیارهای نیروهای چپ با بازی سیاسی ادامه دادند.

شماری از دانشمندان علوم سیاسی به این باور استند که در ظاهر امر اندیشه‌ها و دیدگاه‌های راست و چپ مخالف یکدیگر چهره مینمایانند، اما از نقطه نگاه ایدیولوژیکی، این دو اندیشه افراطی در بسی موارد با هم همسویی دارد و ویژه‌گیهای مشترکی دریافت مینمایند.

بر اساس همین اندیشه و یاورمندی دانشمندان، در افغانستان نیروهای چپ و راست از ایدیولوژیهای مشخص شان پیروی میکردند و اشکارا ایدیالوژیهای هر دو گروه (راست و چپ) مخالف به همدیگر به نظر میرسیدند. اما در واقعیت ایدیالوژیهای نیروهای چپ و راست مایه‌یی از شرایط درونی جامعه افغانی نداشتند و از خارج وارد گردیده بودند. هر دو اندیشه پشتیبانان خارجی داشتند، راستی‌ها و چپی‌ها متکی به خارجیان بودند به هر دو گروه آثار سیاسی برون از مرزهای کشور اماده میشدند و به داخل کشور ما سر ازیر میگرددیدند. هر دو گروه بر اساس تیوریهایی بازتاب یافته در این آثار جامعه شان را تحلیل و ارزشیابی مینمودند و به ان عمل میکردند.

دسپلین شدید حزبی جز برنامه های هر دو گروه بود. در هر دو گروه، پس از سپری نمودن یک مرحله آزمایشی، وابسته گان شان را عضو اصلی حزب میساختند. این گروهها به داشتن رهبری کل اختیار در باه یافتن غرب فرمانبرداری وابسته گان از دستور های رهبری حزب، مبارزه قهر امیز و به قدرت رسیدن به زور تفنگ باور داشتند.

هر دو گروه خواستار دکتاتوری تک حزبی و انحصار سیاسی بودند؛ هر دو گروه آماده پذیرش اندیشه حزب، گروه و شخص مخالف نبودند. هر دو گروه مخالفان شان را تهدید مینمودند. اتهامهای گوناگون ناروا به آنها میبستند؛ مخالفان شان را بدنام و توهین میکردند و نابود میساختند.

هر دو گروه همگون با ایدیولوژیهای شان برای جامعه افغانی برنامه های ویژه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و آموزشی داشتند. گروههای راست و چپ میخواستند از واحد کوچک خانواده گرفته تا واحد بزرگتر ملی همه واحدهای جامعه را و همینسان کارکردهای به نام اداره دولت در بخشهای کشوری و لشکری را از پایین تا بالا زیر نظر احزاب و گروههای شان و ارسی نمایند. وضع سیاستهای روابط خارجی و به منصفه اجرا گذاشتن ان را حق گروههای شان میدانستند. با مداخله احزاب و گروهها دیگر و شخصیتهای افغان در امور داخلی و خارجی افغانستان هر دو گروه مخالفت یکسان تا درجه حساسیت از خود نشان میدادند.

به مرزهای جغرافی، هویت تاریخ و سیاسی افغانستان و حیثیت ملی افغانها هر دو ارزشی قایل نبودند، هر دو با اندیشه های ملی افغانها خصومت شدید میورزیدند، هر دو گروه افغانها و گروههای میهندوست و لمیکرا را که به نگاهداشت هویت ملی و سیاسی افغانستان و حیثیت ملی افغانها پافشاری

مینمودند، دشمنان درجه یک خود به شمار می‌آوردند و هر دو همسان به آنها ضربه می‌زدند.

در این مرحله شماری از افراد و اشخاص نظریه‌های ملی را به پیش کشیدند، احزاب و گروه‌های ملی را سروسامان بخشیدند، ولی آنها نیز نتوانستند نظریه جامع ملی را به پیشگاه توده‌های وسیع ملت تقدیم کنند و آن را در تمام احدهای گوناگون ملت پیاده بسازند، لابد سر راه این گروه‌ها نیز دشواریهایی موجود بودند که من از دشواریهای زیاد به اشاره به یکی دوی آن بسنده می‌شود:

۱- دربار خودسند بزرگی در راه ترویج اندیشه‌های ملی بود. دربار در افغانستان خودش را مرکز وحدت ملی و پاسدار هویت ملی افغانستان و نمود می‌ساخت، دربار به هیچ نیروی ملی و شخص ملی در راس یک گروه ملی اجازه فعالیت نمیداد، شخصیت ملی و حزب ملی را رقیب می‌پنداشت؛ دربار حزب ملی و شخصیت ملی را خطر عاجل به دربار میدانست. دربار به مردم افغانستان نظریه و روحیه ملی داده نتوانست، اما در برابر این ناتوانی خود به دیگران نیز اجازه نمیداد که حزب و گروه ملی را سازمان بدهند و یا شخصیت‌های مستقل ملی رشد یابند و نیرومند شوند و به فعالیت‌های ازادانه، سیاسی در یک دایره ملی بپردازند. بنابر همین دلایل در کشور ما جز از دربار و درباریانو تنی چند از بیروکرانها در تمام کشور شخصیت ملی سر بالا کرده نتوانست که وجود آن قابل پذیرش به همه بی اقوام ساکن در کشور باشد و بدون دربار و بسته‌گان آن هویت سیاسی و تاریخی افغانستان حیثیت ملی افغانها پاسداری شود. با دریغ فراوان بایستی گفت که پس از کودتای ثور ۱۳۵۷ هـ. ش تا امروز در افغانستان خلای زعامت ملی به میان آمده

است و این خلا، مساله اساسی در پخش تعصبات گوناگون و حالت غم انگیز امروزی به شمار می‌رود.

۲- در افغانستان اقوام، نژادها، گروههای زبانی گوناگون با عنعنه های محلی شان میزیند، در کشور ما جز از دربار شخصیت، موسسه و حزب ملی دیگر وجود نداشت که توده های وسیع ملت دور ان گزد ایند و سیاست ملی را تجربه کنند.

باوصف آن که شماری از شخصیتهای ملی در سازماندهی گروههای ملی مصاعبی به خرج دادند اما کار شان از ساحه یک نژاد، گروه قومی و زبانی ویژه و منطقه بخصوص پافراتر گذاشته نتوانست و راهی به سوی ملت نگشود. این گونه گروهها و احزاب پیچیدن در مسایل قومی، زبانی، منطقه یی و فرهنگی را سیاست ملی نام دادند.

عوامل داخلی و خارجی تعصبات:

همانسان که در جایی از این رساله به ان اشاره شد، پس از کودتای ثور سال ۱۳۵۷ هجری شمسی حزب دموکراتیک خلق افغانستان به پیروی از ایدیولوژی و سیاستهای اتحاد شوروی باچشمان بسته و در عالم خیال به نماینده گی از روشنفکران مترقی، بزرگران، زحمتکشان و کارگران افغانستان برضد تمام نیروها، گروهها و اقشار سیاسی و اجتماعی این کشور مبارزه خیالی طبقاتیش را اعلام داشت، به تمام شخصیتهای نامدار و نیروها، گروهها و اقشار به نامهای گوناگون منافی اخلاق افغانی و اسلامی ضربه های کاری وارد آورد، گروههای مذهبی را به نام مرتجعین نروهای ملی را به نام کوتاه نظران گروههای چپ طرفدار چین را به نام عظمت طلبان، سران قومها را به نام فیودالان استثمارگر، بیروکراتهای نامور را زیر نام طرفداران رژیم پیشین

و در سخنانده‌گان مخالف انحصار سیاسی، دیکتاتوری تک حزبی و نفوذ شوروی در افغانستان را به نام غربزده‌گان و جاسوسان ارتجاع و امپریالیزم می‌کوبیدند که در نتیجه این همه برخوردها و اعمال مردم افغانستان در برابر کمونیزم نفرت، و تعصب پدید کردند و به قیام خود به خودی مجبور گردیدند.

یکی از متخصصان انقلابها می‌گوید: بالاخره هر انقلاب فرزندان انقلابی خود را می‌خورد، نظر این دانشمند درباره گروه پرچم و همینسان گره خلق صادق مینماید.

حزب دموکراتیک خلق افغانستان همراه با سایر گروههای سیاسی-اجتماعی کشور و پیش از همه به خوردن پرچمها آغاز کرد و پس از آن فرزندان انقلابیش نورمحمد تره‌کی و بسته‌گان نزدیک وی را خورد.

در قدم نخست گروه خلق، کادر رهبری و پرچم را از سیاست عملی دور ساخت، شماری از پرچمها را به نامه دسیسه‌کاران ضد انقلاب گرفتار کردند و راهی زندانها ساختند و شماری دیگر شان را اشکار و پنهان نابود ساختند و دست پرچمهای شناخته شده را از کار در ارگانها گرفت و دسته بی از پرچمها خود شان را زیر چتر گروه خلق پنهان کردند. گروه خلق نیز به دسته‌های حفیظ الله امین و نورمحمد تره‌کی تقسیم گشت و در اندک مدتی نورمحمد تره‌کی و همراهانش به سرنوشت بدتری از پرچمها رو به رو شدند. در فرجام نیروهای ارتش سرخ و کادر رهبری پرچم بساط فرزند دگر ((انقلاب)) ثور حفیظ الله امین و همراهانش را برچیدند و در یک شب همه شان را از بین بردند. با تجاوز نیروهای نظامی اتحاد شوروی به خاک افغانستان و سپردن قدرت سیاسی به پرچمها- به اصطلاح گره پرچم- مرحله نوین انقلاب آغاز یافت.

دیکتاتوری، انحصار سیاسی، مبارزه طبقاتی خیالی، اعلان جنگ اجتماعی و سیاسی، یورش نیروهای نظامی اتحاد شوروی، تباهی و بربادی افغانستان، کشتار بیرحمانه توده های وسیع مردم و ایدیولوژی وارد شده حزب دموکراتیک خلق افغانستان اگر از یک سو باعث نفرت و سر بالا کردن طوفانی از تعصبا در دل افغانها گردید، از سوی دیگر مساله افغانستان را به میدان جنگ داخلی مداخله بیگانه گان و تعصبهای ایدیولوژیک، حزبی، قومی، نژادی، زبانی، مذهبی و منطقه یی مبدل ساخت، که در نتیجه ان ملت ازادی دوست افغان را با تاریخ کهن و تابناکش به دستهای عرب و عجم پارچه پارچه کرد.

در کار پارچه سازی ملت افغان و مصاب نمودن ان به بیماری تعصبا شماری از شبکه های جاسوسی کشور های خارجی و گروههای طرفدار انها دست دراز داشتند و تا هم اکنون این شبکه ها به وسیله نیروهای تشنه قدرت و افراطی به اشت خطرناک تعصبا دامن میزنند و تنی چندی از خود خواهان را به حیث مهره های شطرنج استعمال مینمایند.

شماری از افغانها میپرسند که گروههای خلق و پرچم هر دو طرفدار اتحاد شوروی بودند، هر دو با اتحاد شوروی بسته گی ایدیولوژیک و سیاسی داشتند و الهام بخش انها همین کشور بود، پس چرا انها با هم مخالف بودند؟ عده از دانشمندان به عوامل مخالفتها اشاره های فراوانی داشته اند، اما از جمله این همه عوامل، شرایط جامعه افغانی و سیاست ((تفرقه انداز و حکومت کن)) اتحاد شوروی عوامل نزدیک به واقعیت خواهند بود.

۱- همانسان که در جای با ان اشاره رفت، به جای اثر گذاری ایدیولوژی، چپی بر جامعه افغانی، شرایط و واقعیت های اینی جامعه افغانی به ترکیب،

افراد و کادر رهبری، گروههای خلق و پرچم اثر ژرفی داشت. عکس نظریه پردازی و تحلیل های دانشمندان اتحاد شوروی در جامعه عنعنه بی افغانی بجای طبقه های فیودال، سرمایه دار و کارگر، اقشار قبیله بی، نیمه قبیله بی، اطرافی، نیمه اطرافی، شهری و نیمه شهری متشکل از اقوام، قبایل و گروههای نژادی و زبانی و روابط اینی اجتماعی، اقتصادی و سیاسی موجود بین این اقشار واقعیت های انکار ناپذیر بودند. بنا بر وجود همین واقعیت ها خلقی های پشتون اطرافی و پرچمی های شهری با هم انشعاب کرده اند و پس از کودتای ثور تقسیم چوکی ها به بنیاد همین مناسبت صورت گرفت و حتی پس از کودتا دیده میشد که پشتون های اطرافی به وزیر و یا مامور عالی رتبه ملکی و نظامی منطقه شان رفت و رو داشته اند و به مسایل شان از مجاری ان ها رسیده گی میکردند و به ندرت دیده میشد که مردم یک منطقه به شمول اعضای حزبی همان منطقه به وزیر یا مامور عالی رتبه ملکی و نظامی مربوط به منطقه دیگر مراجعه نمایند.

۲- به اساس وصول و رهنمود های سنترالیزم (Centralism) دیموکراتیک لینن، تمام ارگان های دولتی اتحاد شوروی و بوابط احزاب کمونست طرفدار مسکو، کشورهای دیگر از راه حزب کمونیست اتحاد شوروی به منشی عمومی حزب کمونیست اتحاد شوروی بسته گی پیدا کرده بودند و ستالین انعهده احزاب کمونیست را که به اتحاد شوروی بسته گی نداشتند، از دشمن اتحاد شوروی بشمار میاورد. در دوران ستالین، مارشال تیتو در یوگوسلاویا و ماوتیسی دونگ رهبری حزب کمونیست چین خلاف اندیشه مرکزیت دموکراتیک به اساس شرایط عینی جوامع شان سیاست های ویژه کمونیستی را در کشور های خود به راه انداخته اند و راه های مستقل را برگزیدند. گزینش اینگونه شکرده ها از سوی احزاب کمونیست این دو کشور موجب

خشم رهبری شوروی گردید و ماشین بزرگ تبلیغاتی اتحاد شوروی احزاب مستقل کمونیستی را بنام ریوژونیستها نکوهش میکرد، مارشال تیتو را اجیر امپریالیزم و موتیسی دونگ را بنام عظمت طلب میکوبید و تا فرجام کار، احزاب مستقل کمونیست را از دشمنان طبقاتی خطرناکتر میشمرد. تمام رهبران اتحادی شوروی از لینن تا گورباچوف به احزاب کمونیست بسته با مسکو اجازه فعالیت ازادانه و مستقل نمیدانند. سزاوار گفتن است که در دستگاه اتحاد شوروی ماموریت جلب - احزاب کمونیست کشورهای دیگر - به اطاعت مرکزیت حزب کمونیست اتحاد شوروی به سازمان جاسوسی ان کشور (KGB) سپرده شده بود. این سازمان در کشورهای سراسر جهان فعالیت میکرد و به تناسب افراد بسته به ایدئولوژی حزب کمونیست اتحاد شوروی در هر کشور از شرایط عینی همان کشور شناخت بهتر داشت، معلومات دست اول گردآوری میکرد و از مسایل کشورها با خبر بود.

واقعیت این است که برای اتحاد شوروی موقعیت ستراتیژیک افغانستان اهمیت داشت و مساله واری این کشور ستراتیژیک را به سازمان جاسوسی K.G.B سپرده و برای واری افغانستان از راههای گوناگونی سود میبرد. شبکه K.G.B در افغانستان از ساختار اجتماعی، اقتصادی و سیاسی این کشور همینسان ترکیب قومی و نژادی ملت افغان و نبود طبقات در آن آگاه بود و به این اصل نیز پی برده بود که در جامعه عنعنه‌یی و مذهبی افغانستان به راه انداختن و به ثمر رساندن انقلاب توسط حزب کار دشوار است. بنا بر ان این شبکه راه و چاره اساسی و عملی را برای واری افغانستان سنجید. به وسیله افراد و سازمانهای حزب دموکراتیک خلق و موالید ان از سیاستهای اتحاد شوروی پشتیبانی میگردد، ایدئولوژی کمونیستی را پخش میکرد، مخالفین اتحاد شوروی را شناسایی مینمود و

تبلیغ برضد شماری از کشورهای اسلامی و غربی را سازمان میداد، اما تمرکز تمام نیروهای این سازمان- به اردوی افغانستان و انجام کودتا به وسیله نیروهای نظامی بود.

K.G.B تجربه داشت حزابی که به وسیله شبکه های خود شان موفقیت های به دست آورده بودند و به موفقیت رسیده بودند، انها از اطاعت مرکزیت اتحاد شوروی سرباز میزدند و از برآورده سازی ارمانهای سیاستهای شوروی بغاوت میکردند. به خاطر جلوگیری سرکشی گروههای خلق و پرچم از اطاعت اتحاد شوروی K.G.B این دو گروه را ضعیف نگاه میداشت و برای ضعیف نگاه داشتن این گروهها از دامن زدن به تعصبات قومی، نژادی و زبانی به به حیث وسیله اساسی سود میجست.

اگر چه در کار به سر رسانی کودتای ثورر سال ۱۳۵۷ هجری شمسی سهم افسران پشتون بارز بود، اما قبایل ساکن در جنوب کشور ساختار ویژه قبیله ای و فزیکاری دارند، روان اجتماعی و قبیله ای این قبایل با سلطه اجنبیان سازگار نیست، در دوران سلطه کمونستها در مناطق پشتون نشین کشور برضد رژیم خلق جنگها شدت بیشتر داشتند، اسلحه و وسایل جنگی به مناطق دیگر افغانستان از راههای مناطق جنوبی کشور سر ازیر میشدند.

اکثریت افسران پشتون در ارتش افغانستان، نشین و عملیه جریان انتقال سلاح و مهمات از مناطق پنبتون نشین عواملی بودند که K.G.B را مجبور میساخت که پس از کودتا حزب خلق را در قدرت نگه دارد، پشتون را به پنبتون دفع و نابود سازد. روستاها و شهرهای مناطق پشتون نشین را توسط انها تارومار، قتل عام و بمباردمان نمایند، گرفتن و بستن و کشتن را در سراسر مناطق گسترش بدهد و در نتیجه ان حزب خلق را به سطح داخلی و

خارجی بدنام سازد و در فرجام امد نیروهای ارتش سرخ و به قدرت رساندن گروه پرچم را زمینه سازی کند.

پس از تجاوز نیروهای ارتش سرخ به خاک افغانستان اثار و مواد تبلیغاتی فراوانی از ماسکو و تاشکند به کشور ما سر ا زیر میشدند و از جمهوریهایی آسیای مرکزی به ویژه از بکستان و تاجکستان رفت و امد از بکها و تاجکها به افغانستان افزایش یافت در این اثار و کتابهای تبلیغاتی همراه با نکوهش حفیظ الله امین، پشتونها را نیز به حیث قوم عقماند و بی فرهنگ میکوبیدند و به اقوام دیگر توصیه میکردید که قیادت سیاسی پشتونهای عقمانده را خاتمه دهند.

تاجکها و ازبکهای امد از سیای مرکزی اشکاراً میگفتند که شمار ازبکها و تاجکها نسبت به پشتونها در افغانستان بیشتر است و این اکثریت حق دارد بالای اقلیت پشتونها حکومت نماید. این گونه اثار زهرآکین تبلیغاتی از سوی پرچمها و شمار دیگری از گروههای چپی به گوشه های گوناگون کشور فرستاده میشدند. رژیم پرچمها شماری از افراد متعصب را برای تبلیغ و دامن زدن به تعصبات قومی نژادی و زبانی استخدام کرده بودند، این گروه تعصبات را در کشور به مرحله حادش رساند و بالاخره خلقیها به نام پشتونها، پرچم، شعله جاوید و ستم ملی به نامه ازبکها، تاجکها و هزاره ها اشکاراً به میدان آمدند و تعصبات اینان شماری از احزاب مذهبی، سیاسی و گروههای ملی و درسخوانده را شعوری یا غیر شعوری زیر تاثیر قرار ادند. گرایشهای منفی شعوری و غیر شعوری افراد اشخاص، احزاب و گروهها خطری به هويت ملی افغانستان متحد ایجاد مینمایند و اقوام باهم برادر این کشور را به سوی یک جنگ داخلی و خانه جنگی میکشانند.

سده بیستم از مونگه بزرگ رژیمهای سیاسی و اقتصادی گوناگون بود، رژیمهای سیاسی: شاهی، جمهوری، نظامی، ایدولوژیکی، سوسیالیستی، کمونستی، مذهبی فاشستی و دموکراسی همه در این از مونگه از امیش گردیدند، اکنون نتایج مثبت و منفی این همه از امیش ها به پیشگاه همگان قرار دارند.

در آغاز سده بیستم به ویژه پس از جنگ جهانی دوم در مناطق مختلف جهان در برابر استعمارگران، تجاوزگران، خودکامگان و تحلیلگران داخلی و خارجی، رژیم های خودسر، دیکتاتور و مطلق العنان مقاومت های سیاسی پیش ملی و مبارزات صلح امیز و مسلحانه و نهضت های سیاسی زیر نامهای گوناگون بخاطر دموکراسی و ازادی به میان آمدند و تا حال در شمار از جوامع مقاومت های مسلحانه و نهضت های سیاسی ادامه دارند. شماری از نهضت ها و مقاومت های مسلحانه در سده بیستم به هدف شان رسیدند و شماری ناکام گردیدند. چرا شماری موفق و شماری هم به ناکامی مواجه شدند؟

پاسخ به این پرسش رابطه مستقیم به شرایط مشخص داخلی و خارجی هر مقاوم و نهضت دارند. نهضت ها و مقاومت های که اهداف روشن داشتند و اهداف این نهضت ها و مقاومت ها با خواسته ها، اهداف و ارزش های جوامع شان و همینسان با شعور سیاسی مردم شان همگون بودند و در راس نهضت و مقاومت زعامت واحد ملی- فردی و یا دسته جمعی قرار داشت و این زعامت همسان با شرایط عینی جامعه خود سیاستهای داخلی و خارجی نهضت و یا مقاومت شان را سامان بخشید، نهضت و مقاومت را در روشنی همین سیاستهای گزیده خود انسجام داد که در نتیجه ان مردم این جوامع به خاطر منافع ملی شان از زعامت این مقاومتها و نهضتها پشتیبانی کردند،

نهضتها و مقاومت‌های شان را به کامیابی رسانیدند. همینسان زعامت‌های ملی و طرف اعتماد مردم برای ایجاد رشته‌های وحدت ملی، برابری و تقویه روحیه ملی بین گروه‌های گوناگون جوامع شان روز و شب کار کردند و جوامع شان را به سوی اهداف ملی سوق دادند و برای مردم شان وسایل مادی و معنوی زنده‌گی آرام و خوشحال فراهم آوردند. اما عکس ان نهضتها و مقاومت‌های که اهداف روشن نداشتند و زعامتها، نهضتها و مقاومتها به جای منافع ملی به منافع شخصی، خانواده‌گی، قومی، نژادی، مذهبی و منطقه‌یی بیشتر توجه میکردند، همسان با شرایط داخلی و خارجی کشورهای شان سیاستها و برنامه‌های سالم داخلی و خارجی نداشتند، باگذشت زمان این‌گونه نهضت‌های سیاسی و مقاومت‌های مسلحانه پشتیبانی مردم شان را از دست دادند و در نتیجه ناکام شدند و پس از اندک مدتی به کودتال گمنامی فرو رفتند.

شماری از متخصصان جامعه افغانی باورمند استند که شرایط، ساختار و روابط قبیله‌یی و اتنیکی افغانها به تناسب سایر اقوام و گروه‌های اتنیکی در اسیا دوام بیشتر داشته، دیر پا به نظر میرسند فروپاشی ساختار قبیله‌یی و اتنیکی کهن و همینسان درهم شکستن روحیه روحیه قبیله‌یی و اتنیکی مانند وفاداری به خون و زادگاه، در بین افغانها در آینده نزدیک میسر نخواهد بود. به‌گفته نظریه پردازان جامعه افغانی اقوام ساکن در افغانستان با اندک تفاوتی در شرایط همگون اقتصادی در دهکده‌ها و روستاها باهم یکجا زنده‌گی میکنند.

همزادان و همزبانان اقوام و گروه‌های اتنیکی ساکن در افغانستان در پاکستان، تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان و ایران نیز موجود استند، اما این

گروه‌های اتنیکی و قبایل هویت ملی ویژه شان را دارند و اتباع کشورهای خود به شمار می‌آیند.

بر اساس ساختار قبیله‌یی و منطقه‌یی جامعه افغانی به مناطق گوناگون، اقوام، قبایل، عشایر و خانواده‌های بزرگ و کوچک بخش‌بندی شده‌اند، روابط میان همه واحدها از خانواده گرفته تا منطقه به رقابتهای و مخالفت‌های درونی استوار استند و در اثر شماری از رخدادها گاهی رقابتهای درونی به دشمنی میکشند.

هرگاه منطقه‌یی منطقه دیگری را، تباری، تبار دیگر را، قبیله عشیره و خانواده‌یی قبیله، عشیره و خانواده دیگری را تهدید کند، در یک چنین شرایط اعضای واحد ویژه در برابر این گونه خطر متوجه به واحد با هم گرد می‌آیند و یک جا مقاومت میکنند، اما زمانی خطر ناپود شد. تمام واحدهای منطقه‌یی و قبیله‌یی از هم جدا میشوند و به مخالفتها و رقابتهای درونی شان ادامه میدهند.

در روان اجتماعی افغانها ویژه گیهای دوستی و دشمنی افراطی به مشاهده می‌رسند. آنها در برابر دشمن شناخته شده سختتر از پولاد و در برابر دوست نرمتر از موم استند، در مقابله با دشمن از جان شان میگذرند و سرخم کردن در میدان مقابله را ننگ میدانند.

افغانها دوستی را گرامی میدارند و به خاطر دوستی از جان شان میگذرند اما دوستی را نمی‌مانند. در طول تاریخ افغانها به دشمن شناخته شده شان شکست داده‌اند، اما از سوی دشمنان پنهانی که در لباس دوست پیش می‌آیند به شکستهای فراوان رو به رو شده‌اند.

بایستی به تاسف یاد اوری کرد که کشورهای پاکستان، ایران، عربستان سعودی، امریکا و شماری از کشورهای غربی و شبکه های جاسوسی شان در لباس ((دوستان)) سیاستهای شبکه جاسوسی کشور ((دشمن)) اتحاد شوروی ((تفرقه بانداز و حکومت کن)) را گام به گام تعقیب کردند. آنها نیز افغانستان را قسماً از زعامت ملی واحد و انسجام نظامی - سیاسی واحد محروم ساختند و این شیوه را از آغاز جهاد تا امروز ادامه میدهند.

در آغاز پاکستان و شبکه جاسوسی آن بر ضد رژیم خلق - پرچم و تجاوز نیروهای شوروی به خاطر نگهداشت منافع ملی پاکستان برنامه ریزی کرد و از آغاز تا امروز مسایل سیاسی، نظامی، اقتصادی و امور مهاجرین را در دست خود نگاهداشت. شبکه های این کشور طبق میل شان برای افغانها احزاب ساختند. و برای این گروهها شناخت بین المللی کس کردند، آنها را تسلیح و تمویل نمودند و به کرده افغانها تحمیل کردند. شبکه های جاسوسی با این کار شان نه تنها افغانها را از زعامت واحد ملی محروم کردند، بل جامعه افغانی را به مصیبتهای ایدلورژیککی اغشته نمودند. با وصف آن که احزاب و تنظیمها برای افغانها بر اساس اندیشه های وسیع اسلامی ساخته شده بودند، اما عکس این اندیشه وسیع، بنا به روابط، ساختار و واقعیتهای قبیله و اتنیکی جامعه افغانی این احزاب و تنظیمهای ساخته شده شکل محلی اختیار کردند و به گروههای نژادی، تباری و منطقه بی تقسیم گردیدند.

از ساختار تنظیمها و احزاب جهادی این واقعیت اشکار میشود که رهبر هر تنظیم و حزب، مردم منطقه و گروه نژادی خود را بیشتر از دیگران دور خود گرد آورده بود. اکثریت اعضا و قوماندانهای هر حزب و تنظیم را مردمانی میساخت که رهبر حزب و یا تنظیم با آنها ارتباط اتنیکی و منطقه بی داشت.

به گونه مثال اکثریت اعضا و قوماندانهای دو حزب اسلامی، محاذ ملی، جبهه نجات ملی، حرکت انقلاب اسلامی و اتحاد اسلامی انانی بودند که به مناطق پشتو زبانام ارتباط داشتند و از جمعیت اسلامی به مناطق تاجک نیشین. اکنون نهضت اسلامی طلبه در مناطق پشتو زبان اکثریت دارند. باتاسف فراوان بایستی یاد آور شد که سیاست ((تفرقه بانداز و حکومت کن)) احزاب و تنظیمهای ساخته شده را نه تنها به گروههای قومی، نژادی، منطقه‌یی و زبانی بخشبندی کرد، بل همین سیاست بین همه‌یی گروهها تخریم کینه، نفرت و تعصب کاشت، زمینه مخالفتها و دشمنی‌ها را فراهم نمود، گلوی یکی را توسط دیگر فشرد و تاهم اکنون زیر نامهای پشتون، تاجک و ازبک خون افغان میریزد. شاه سابق ایران محمد رضا پهلوی به خودش لقب (اریا مهر) داده بود، خود را نه تنها شاه ایران، بلکه شهنشاه منطقه میدانست و زیر نام شهنشاه اریا مهر خواب زنده نمودند، امپراطوری کهن ایران را میدید. در دوران پاچاهی ان افغانستان را بنام ((خراسان)) بخش از ایران می‌شمردند. شخصیت‌های برجسته، دانشمندان، شاعران و نویسندگان افغان را ایرانی می‌گفتند. در دوران او گروهی کوچکی از افغان‌ها را بمنظور به پیش کشیدند نام خراسان به جای افغانستان، استخدام کرده بودند. پس از پیروزی ((انقلاب اسلامی)) در ایران، افغانها باور نداشتند که جمهوری اسلامی ایران به سیاست‌های ((شهنشاه اریا مهر)) ادامه خواهد داد و مانند شهنشاه افغانستان را بنام خراسان یاد خواهد کرد، گروه مامور به خراسان‌گرایی دوران شاه را کمک‌های مالی خواهد رساند و یا هم شخصیت‌ها، شاعران، نویسندگان و دانشمندان افغان را منسوب به ایران خواهد ساخت؟ شواهد و اسناد فراوان بدسترس قرار دارد که جمهوری اسلامی از آغاز استقرار اش تا امروز مانند رژیم ((شهنشاه اریا مهر))

شخصیت های تاریخی دانشمندان، شاعران و نویسندگان مربوط به افغانستان را به ایران منسوب میدارد و این رژیم همگون با رژیم پاچاهی سابق هویت ملی و تاریخی افغانستان را از ته دل نپذیرفته است و دوباره سازی امپراطوری ایران کوهن را به خواب میبندد. از آغاز جهاد افغانها سیاست های جمهوری اسلامی ایران در قبال مسایل افغانستان آگاهی کامل دارند. جمهوری اسلامی ایران در آغاز جهاد از مجاری شبکه های جاسوسی خود (اطلاعات) طبق میل اش شیعه یان افغانستان هشت گروه اهل تشیع ساخت و این گروهها را به مناطق شیعه نشین افغانستان فرستاد. این گروهها در نخستین گام به قتل شخصیت های دست یازیدند، که روحیه ملی و میهنی داشتند و خود را افغان میدانستند. شماری که از چنگ این گروهها رهایی میافتند، فرار را با قرار ترجیح میدادند. جمهوری اسلامی ایران در افغانستان مسله یی فیصده های نفوس تشیع او تسنن را دامن زد و زیر نام دفاع از حقوق شیعه بیان از این ادعا پشتیبانی کرد و در گروههای اهل تسنن با انانی معاونت مالی و نظامی میکرد که از تنظیمهای شان انشعاب کرده بودند. همینسان جمهوری اسلام ایران زیر نام اتحاد کشور های فارسی زبان: ایران، تاجکستان و افغانستان از جمعیت اسلامی پشتیبانی نمود و اکنون به تمام نیروی به گروههای تاجک، ازبک و شیعه بیان کمک های مالی و نظامی میدهد و در راه تحمیل این گروهها به مردم افغانستان مبارزه میکنند. افغانها آگاهی دارند که جمهوری اسلامی ایران در افغانستان به آتش تعصب های نژادی، زبانی، مذهبی و منطقه یی دامن میزنند و بخاطر منافع ملی کشور خود گروههای سیاسی و مذهبی افغان را یکی بر ضد دیگری استعمال مینماید.

از این واقعیت نمیتوان چشم پوشی کرد که جمهوری اسلامی ایران آب را گل الود میسازد و به صید ماهی میپردازد. به طول کشیدن جنگ های داخلی در افغانستان به سود ایران تمام میشود. زیرا جنگ در افغانستان تمام امکانات تمديد پایپ لاین ها و بارزگانی به آسیای مرکزی را برای ایران آماده میسازد. و ایران حیثیت حلقه وصل جمهوری های آسیای میانه با کشورهای دیگر را به خود میگیرد و جریان تبادل کالاها از راه های افغانستان تا سال ها مسدود میماند. اماکن مقدس مسلمانان مانند مکه مکرمه و مدینه منوره در سرزمین عربستان سعودی موقعیت دارند. مسلمانان سراسرگیتی در پنج وقت نماز شان به سوی مکه مکرمه روی میاورند، و سال یک بار مسلمانان بنظور ادای فریضه حج به این سرزمین می آیند افزون از خانه خداوند (ج) ارمگاه پیغمبر بزرگ اسلام حضرت محمد (ص) نیز در عربستان است. بنا بر موجودیت اماکن مقدس در سرزمین عربستان، مسلمانان سراسر جهان ارزشمند استند که خانواده شاهی اهل سعود، بالاتر و دور از هرگونه تعصب و تفرقه، وظیفه اسلامی خود را در راه تامین برادری و اتحاد اسلامی به سر رساند و دارای های عربستان سعودی را بجای سرمایه های شخصی شهزاده ها برای پیشرفت کشورهای عقب مانده اسلامی به مصرف برسانند، اما در عمل دیده میشود که مقام های مسول عربستان سعودی بجای استحکام وحدت بین فرق مذهبی برای پخش فرهنگ عرب و نفوذ سیاسی عربستان سعودی مبارزه میکنند. به قوت پترو- دالر اندیشه های مذهبی و هابی را بر مسلمانان تحمیل مینماید، گزینش اینگونه سیاست ها از سوی حکومت سعودی در بیشترین کشورها بجای وحدت تفرقه، نفاق و اختلاف بین فرق مذهبی ایجاد کرده است.

تاریخ اسلام شاهد این واقعیت است که به تناسب اکثر جوامع اسلامی افغانستان در راه پخش و ترویج دین اسلام کار های ستودنی به فرجام رسانده اند. نیاکان مسلمانان امروزی هند، پاکستان و بنگله دیش در اثر تبلیغ و کار خسته گی ناپذیر، شخصیت های علمی و روحانیون نامدار افغان به دین مقدس اسلام مشرف شده اند. افغانستان به چشم سر مشاهده میگردند که در دوران جهاد شیخ ها و حکومت عربستان سعودی بجای این که در راه وحدت ملی و به پیش کشیدن زعامت واحد ملی افغانستان کاری نماید، به انان پول و کمک های نظامی میدادند که آماده پذیرش اندیشه های و هابی و فرهنگ عرب بودند و در راه تحمیل و پخش نفوذ عربستان سعودی کار میکردند. تنظیم های عرب گرایی ساخت پاکستان بخش از پول های عربستان را به خاطر پخش نفوذ سیاسی و فرهنگ آن کشور در بین افغانستان به تاسیس و گشودن مدارس عربی مصرف مینمودند. گروه های مذهبی متکی به کمک های عربستان سعودی و شیخ ها برای از بین بردن موسسه های اجتماعی و ملی و عنعنه های ملی - اسلامی افغانستان کمر بسته اند و در واقعیت امر این گروه ها و مدارس شان زیر نام ((مذهب)) برای پخش فرهنگ و موسسه های عرب و نفوذ سیاسی عربستان سعودی راه هموار مینمایند. در عمل دیده میشود که سیاست های حکومت سعودی خطر جدی برای موسسه های ملی - اسلامی افغانستان به شمار میروند. این سیاست راه را برای مداخله و رقابت ایران در افغانستان هموار میسازد و این اندیشه پاکستان را نیرومند میسازند که گویا بین کشور های اسلامی مرزی موجود نیست و در فرجام زیر نام مذهب زمینه را برای تسلط پاکستان آماده میسازد. در حقیقت افغانستان اکنون به شمال و جنوب بخش بندی شده است، در شمال کشور حاکمیت جبهه متحد اسلامی است، جمعیت اسلامی،

جنبش ملی - اسلامی، وحدت اسلامی و یکی دو گروه دیگر این جبهه را به میان آورده است و در جنوب طالبان تسلط دارند. شمال و جنوب کشور با هم روابط اقتصادی، سیاسی و نظامی ندارند، بل هر دو بخش کشور از راه کمک های نظامی و اقتصادی کشور های بیگانه تمویل میشوند و اجنبیان تنها بخاطر منافع ملی شان از شمال و جنوب پشتیبانی مینمایند. روسیه، ایران، ازبکستان، تاجکستان و هند حمایت از شمال میکنند. پاکستان، عربستان سعودی و امریکا از جنوب پشتیبانی میدارند. کشورهای مداخله گر گروههای مورد حمایت شان را بخاطر منافع ویژه ملی شان به جنگ و خونریزی تشویق میدارند و آنان از دور نظاره میکنند. گروههای تشنه قدرت، خود خواه و باورمند به تعصب های گوناگون برادران افغان شاه را میکشند، و ادار به اواره گی میدارند، خانه مشترک خود (افغانستان) را بسوی نابودی میکشاند و به اشاره اجنبیان ازادی، تمامیت ارضی، هویت ملی و وحدت ملی کشور و مردم ان را از بین میبرند.

چه باید کرد؟

این پرسش کوچک به مداخله گران خارجی، دیوانه گان قدرت، خود خواهان، و بیماران مبتلا به بیماری تعصب مخاطب نیست و نه دلایل برای مخاطب کردن به انها وجود دارند. اکنون به کلی بر ملا گشته است که شبکه جاسوسی هر کشور وظیفه دارد که تمامیت کشورش را نگاه دارد از مداخله کشور های خارجی جلوگیری نماید، از منافع ملی کشور خود دفاع نماید، سیاست های داخلی و خارجی کشورش را عملی سازد، نفوذش را در کشور های دیگر گسترش دهد، احزاب گروهها و اشخاص این کشورها را بمنظور تامین منافع ملی کشور خود استخدام نماید. این شبکه ها پاینده به کدام اصل نمیشانند. پرواگیر مذهب، حقوق همجواری و حقوق بشری نیستند. نصیحت پدران

کسی را گوش نمیکنند، انتقاد، ناله و فریاد و زاری کسی به اینگونه شبکه‌ها پیشیزی ارزش ندارد، شبکه‌ها در دوران به سر رساندن وظیفه‌شان هرگونه دشواری‌ها، تگ و دوها و حتی مرگ را افتخار ملی بشمار میاورند. زمانی شبکه‌های جاسوسی کشورهای مداخله‌گر، دیوانه‌های قدرت را دریابند به استخدام آنها دست میازند، زیرا این دیوانه‌ها به بهای نهایت ارزان برای دیگران به حیث سپاهی اجیر استخدام میشوند. منافع ملی کشورهای شان را نهایت ارزان بفروش میرساند برای منافع ملی دیگران خدمت مینمایند، برای خشنودی دیگران مردم شان را به قتل میرسانند، به دست خودشان استقلال، تمامیت ارضی، وحدت ملی و هویت ملی کشورهای شان را از بین میبرند. در یک چنین شرایط پس چرا شبکه‌های کشورهای خارجی برای نگاهداشت منافع ملی و گسترش نفوذ کشورهای شان به اینگونه استخدام کم بها دست نیازند. از نظر روانشناختی سیاسی دیوانه‌گان قدرت و افعاً دیوانه میباشند، سخن گفتن به دیوانه و توقع پذیرش سخن از دیوانه بی معنی به نظر میرسند و نتیجه‌یی بار نمیآورد. منیت و خودخواهی نیز بیماری روانی است، اینگونه افراد و اشخاص خودشان را ارزیابی کرده نمیتوانند و نمی فهمند که برای چه آفریده شده‌اند، برای به سر رسانی چه کاری استعداد دارند و اجرای کدام کار از او پوره نیست؟ اما برعکس او خود را همه کار میدانند، دانای همگان و مستحق همه مقام‌ها، روش‌هایش را قابل پذیرش و تقلید دیگران به شمار میآورد و در هیچ کار و مسئله به کسی تن در نمیدهد. چنان که در جای از این نبشته به آن اشاره رفت، پس از کودتای سردار محمد داودخان تسلسل رهبری و مقام‌ها از هم کسینخت، اکنون بیماران روانی خودخواهی و منیت خودشان را مستحق رهبری و مقام‌های صدارت و وزارت میدانند و مقام‌های کمتر از رهبری، صدارت و وزارت را کسر شان و توهین به خود تلقی

میکنند، اشخاص مصاب به بیماری خودخواهی و منیت تعمیر شان را در تخریب دیگران جستجو میکنند و یا به بیان دیگر زندگی شان را در مرگ دیگران میبینند. دیگران را سبک می‌شمارند، جز از خود دیگری را دیده نمیتوانند و بالاخر آماده به پذیرش واقعیت‌ها نمیباشند.

شماری از افغان‌ها بر اساس برتری جوی قومی، نژادی، زبانی و مذهبی، شماری دیگری بنا بر ارزش‌های به قدرت رسیدن و در قدرت ماندن، عده‌یی برای کسب امتیازهای گوناگون دسته‌ای زیر تاثیر تبلیغ بیگانه‌گان و یا هم به خاطر شهرت کاذب و شماری هم با نظر داشت به منافع خانواده‌گی و شخصی و یا هم پابندی به اصول گروهی و اندیشه‌شکار تعصب‌های گوناگون گردیده‌اند. شماری با تعصب خو کرده‌اند و تعصب جز فطرت شان گردیده است. بیماران مبتلا به تعصب‌های گوناگون به واقعیت‌های عینی جامع افغانی از عینک‌های متعصب‌شان مینگردند، تعصب را پیشه کرده‌اند و به تعصب‌ها دامن میزنند، از پیدایی و گسترش نفرت بین مردمان نه تنها لذت میبرند، بل کارکردها و گرایش‌های منفی‌شان را خدمت صادقانه و راستین به مردم و جامعه میپندارند (۱).

در باره متعصبین شعوری، بیت زیرین رحمان بابا صادق مینمایند:

که هزار نصیحتونه ورته و کریم

هغه خدای بی لاری کړي په لار نه شو

در واقعیت پرسش کوچک مطرح شده در آغاز این گفتار به انهای راجع است که بصورت غیر شعوری درگیر گرایش‌های منفی تعصب‌های گوناگون شده‌اند و یا به آن شماری از افغان‌های راستین و متعهد که افغانستان را خانه

مشترک همه افغانها میدانند و افغانستان را برای همه افغانها میخواهند. ما موضوع تعصب را با افغانهای مطرح می‌سازم که غیر شعوری راه تعصب‌ها را گزیده اند:

۱- به اساس رهنمود های دین مقدس اسلام انانی، به خداوند یکتا نزدیک اند که صاحب تقوا باشند. رهنود های دین اسلام گواهی میدهند که عرب بر عجم و عجم بر عرب برتری ندارد، ایا یک افغان راستین گفته میتواند که عکس ارشاد دین مقدس اسلام - پشتونها بر تاجک ها، تاجک ها بر پشتون ها برتری دارند؟ ایا در بین شما کسی پیش از تولد اش درخواست کرده بود که مرا در خانواده پشتون یا تاجک، ازبک، هزاره، بلوچ، پشه‌یی، نورستان، شیعه و یا سنی پیداکن؟ این امر تنها در اختیار افریدگار جهان است که کی را در کدام خانواده، قبیله، منطقه، نژاد و قوم پیدا نماید و هیچ کس درخواست پیدایی اش را در خانواده تاجک، پشتون، ازبک، هزاره و نورستانی عرضه نداشته است و نه هم در آینده چنین امکانی میسر است. ایا زیر تاثیر اندیشه‌ها و گرایش های منفی تعصب، قومی، نژادی و زبانی را سبک شمردن و به ان ناسزاگرفتن مخالفت به اوامر خداوندی نیست؟ ایا ایستادن در برابر فیصله‌ها ازلی و عوامل پروردگار یکتاگناه بزرگ نیست و ایا در بین خود کسی را سراغ کرده میتوانید که توانمندی عوض کردن فیصله ازلی خداوندی را داشته باشد؟ شما خود میفهمید که هیچ کسی تا هنوز موفق به انجام این کار نشده است و نه در آینده کسی اختیار ان را دارد. ایا شما به تعصب خود راه مخالفت با اسلام را میگزینید؟ اگر واقعاً نمیگزینید پس چرا به حیث یک مسلمان واقعی و راستین با فیصله های ازلی افریده‌گار مخالفت می ورزید و چرا بار بزرگ گناهان را بدوش میکشید؟

۲- تجارب و پژوهش های مستند علوم سیاسی تمام اندیشه های کهن نژاد پرستی و برتری یک نژاد بر نژاد دیگر را یکسره باطل ثابت ساخته است و امروز هیچ دانشمندی این اندیشه غیر علمی را که گویا این نژاد بر آن دیگری و این زبان بر زبان دیگری و این قوم بر قومی دیگری از لحاظ تاریخ و فرهنگ بهتر و یا پستر است نمیپذیرد. بشر شناسان ناموری که در شماری از جوامع افریقا به پژوهش پرداخته اند، میگویند: قبایل که در جنگلهای افریقا زنده میکنند از خود زبانها و فرهنگ های ویژه دارند و زبان هر قبیله برای مفاهیم بین افراد قبیله و زنده گی اجتماعی آنان بسنده به نظر میرسند، گروههای زبانی هر جامعه در درون باورها و فرهنگ شان زندگی خوشی را بسر میکنند. هیچ دانشمندی به باورمندی گفته نخواهد توانست که زبانهای قبایل باشنده جنگلهای افریقا از زبان های کشورهای اروپایی پست و بیکاره اند و یا هم باور ها و فرهنگ اینان از باور ها و فرهنگ های مردمان دیگر کم ارزش اند. در افغانستان غیر از مردمان شهری و شماری از کوچیها باقی همه ی مردم و توده های آن در شرایط مشابه اقتصاد زراعتی زندگی مینمایند و به اساس همین زنده گی همسان تعصب های زبانی، قومی، نژادی و مذهبی بین توده ها به هیچ برابر اند و اینها تا هنوز هم در دایره ارزشهای پسندیده مذهبی، عنعنه یی و معیار های اخلاقی خود زندگی دارند، به اساس رشته های همسایه گی، آنها با هم روابط باهمی و همکاری های متقابل دارند و از همین جاست که تا هنوز تعصب های بی جا و بی مفهوم در بین این توده ها راه نیافته است. در درازنای تاریخ شماری از دانشمندان، قوم ها، پیشوایان مذهبی و دیکتاتوران در مقاطع ویژه زمانی دعوه برطری نژادی، زبانی، مذهبی، ایدئولوژیکی و فرهنگی نموده اند. دعوه برطری جوینی مذهبی کلیسای مسیحی، دعوه نازیسم آلمان و فاشیزم ایتالیا و کمونیسم اتحاد شوروی

و یا هم دعوه سفید پوستان- که رسانیدن روشهای مذهبی، فرهنگی، اقتصادی و آموزشی شان را به ملت های دیگر فریضه خود میدانند- مثالهای روشنی از اینگونه برتری جویها بشمار میروند. اینگونه ادعا های غیر علمی مرگ میلیون ها انسان را به بار آورد و ملیون های دیگر را معیوب و اواره کرد. دانشمندان زیاد کشته شده اند، شهرهای اباد و مراکز مدنیتها نابود گشتند. همینسان اگر در افغانستان قومی ادعای برتری قومی را به پیش کشد، دیگری هم مدعی برتری جویی فرهنگی، نژادی و زبانی شود و ان سوم معتقد به برتری جویی مذهبی، گروهی و ایدیولوژیکی باشد، پس در چنین یک شرایط اینگونه ادعا ها با دعوی برتری جویی کلیسای مذهبی، سفید پوستان و کمونستها چه تفاوتی خواهد داشت.

همانسان که اندیشه ها، انگاره ها و دعاوی شماری از دانشمندان، نژاد پرستان کلیسا و دیکتاتوران، غر علمی، غیر منطقی از آب به در آمدند، بدون شک اندیش ههای ان شمار افغانها نیز غیر علمی و غیر منطقی به نظر میرسند که دعوه برتری جویی دارند. در جهان متمدن و پیشرفته امر وزین این گونه اندیشه های کهنه و فرسوده بازار ندارند.

اما اگر با وصف انهم شماری با کژ اندیشی و گرایش منفی برتری جویی زبان، فرهنگ شهری، زنده گی بهتر، دانش، شعور سیاسی و داشته های مادی و معنوی شان را به رخ دیگران به پیش میکشند و از روی تعصب دیگران را دست کم میگیرند و تحقیر میکنند. این گونه کژ اندیشان باید بدانند و آگاه باشند که به تناسب زبانها، فرهنگهای شهری و دانشمندان با اندوخته های فراوان علمی موجود استند، اگر ما فرض کنیم مردم این کشورهای پیشرفته بیایند و به متعصبین کشور ما بگویند که زبان شما نسبت به زبان ما عقبمانده است و شما زبان عقبمانده مادری خود را بگذارید و زبان ما را از خود

سازید و فرهنگ شهری و پیشرفته ما تا حدی عقب افتاده است که به اساس معیارهای فرهنگی، شما بی فرهنگ جلوه میکنید؛ یا این که سطح دانش و شعور سیاسی شما تا حدی نازلتر است که در بین مردم خود به انتشار نفرت و تعصبها دامن میزنید، مردم و کشور خود را تباه نمودید جنگها را در بین شان شمله ور ساختید، آیا به شنیدن این گونه سخنان عکس العمل کژاندیشان و منفی گرایان چه خواهد بود؟

ایا این گونه اشخاص از زبان شان خواهند گذشت و ایا اینان واقعاً بی فرهنگ بی دانش و ... هستند. ایا این گونه اشخاص چنین سخنان را تحقیری برای خود شان تلقی نخواهند کرد؟ اگر اینان به راستی عقبمانده اند پس چرا واقعیتهای جوامع پیشرفته را رنگ توهین و تحقیر میدهند و این گونه اشخاص حق ندارند مردم جوامع پیشرفته را به نامهای امپریالیستهای فرهنگی، عظمت طلبان، متعصبین و مداخله گر بکوبند، اگر اینان راستی هم زبان، فرهنگ، دانش و شعور سیاسی شان را به مقیاس کشورهای پیشرفته پس رفته و عقبمانده میپذیرند و خودشان را نسبت به انها کمتر احساس میکنند دو صورت پذیرش این اندیشه حق نخواهند داشت زبان، فرهنگ، دانش و شعور سیاسی... قوم دیگری را به نظر حقارت ببینند، اما اگر عکس ان این گونه اشخاص کژاندیش و منفی گرا در برابر مردم جوامع پیشرفته خود شان را کمتر احساس نمیکنند، در ان صورت این گونه اشخاص باز هم حق ندارند که به زبان، فرهنگ و شعور سیاسی قوم دیگر را دست کم بگیرند و اهانتی در برابرش روا بدارند.

ما در تمام جهان کشوری را سراغ نخواهیم توانست که همه بی باشندگان ان همزبان، همفرهنگ و همژاد باشند؛ عکس ان همه کشورهای روی زمین از مذاهب، اقوام، نژادها و گروههای زبانی گوناگون مردم در هر کشور به

ملت مشخصی شهرت دارند و مردم کشورهای دیگر آنان را به نام همان ملت مشخص می‌شناسد؛ به گونه مثال در پاکستان، پنجابها، سرایکی زبان، هندکو زبانان، سندپها، پشتونها، بلوچها و کشمیری ها و اقوام گوناگون دیگر زنده گی مینمایند که هر یکی از این اقوام زبان علیحده و فرهنگ جداگانه بی دارند، اما مشترک زنده گی میکنند، پاکستان کشور مشترک شان است و تمام این گروههای نژادی و زبانی بنام ملت پاکستانی یاد میشود. همینسان در کشور همسایه دیگر افغانستان - ایران - پارسیها، اذریها، کردها، ترکمنها، بختیارها، عرب، ارمنیها، بلوچ و بسی اقوام و گروههای زبانی دیگر میزیند، اما این هم اقوام به نام ملت ایرانی، ایران را کشور تاریخی خود میدانند.

هممانند به همسایه گانش و کشورهای دیگر جهان در افغانستان نیز پشتونها، تاجیکها، هزاره ها، ازبکها، ترکمنها، نورستانیها، بلوچها، پشه یی ها و دیگران از سده ها به اینسو زنده گی مشترک دارند، مردم کشور ما هم به گروههای زبانی و نژادی گوناگون تقسیم گشته اند. اما در درازنای تاریخ همه شان به نام ملت افغان نامیده شده اند و اکنون مردم کشورهای دیگر باشندگان این سرزمین را به نام افغان می‌شناسد و کشورشان افغانستان مینامند.

در کشور ما اقوام و قبایلی زیر نامهای پشتون، تاجک، ازبک، ترکمن، بلوچ، هزاره و نورستانی موجود استند، وجود فزیک و مناطق مشخص شان واقعیتهای انکار ناپذیر اند و از وجود اینها هیچکسی انکار کرده نمیتواند، اما در پهلوی ان از این حقیقت نیز نمیتوانست چشم پوشید که در این بخش آسیای مرکزی از سده ها به اینسو کشوری به نام افغانستان وجود دارد و این کشور دارای جغرافیای سیاسی، مردم، حکومت و هویت ویژه است و افغانستان خانه مشترک همه یی باشندگان ان است. هر باشندگان این سرزمین

افغان نامیده میشود. در کشور افغانها (افغانستان) پشتونستان، تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان، بلوچستان، هزارستان و ((ستان)) دیگری وجود ندارد و نه هم در افغانستان بجای ملت واحد افغان، ملتهای پشتون، تاجیک، ازبک، هزاره، بلوچ و نورستانی موجود استند. ولی با انهم اگر در بین گروههای نژادی و زبانی افغانستان گروهی و یا کسی خواستار ((ستان)) جداگانه بی باشد اینان میتوانند به رضا و رغبت افغانها خارج از حدود جغرافی امرزوبین افغانستان، برای شان پشتونستان بسازند، به تاجکستان، ازبکستان، ترکمنستان، بلوچستان و ایران نیز رفته میتوانند. نشان این کشور ها را میخواهند افغانها میتوانند نقشه های مکمل این کشور ها را در اختیار شان بگذارند و اگر نیازی به بدرقه دارند، افغانها آماده بدرقه به آنها نیز استند. قضاوت را به شما واگذار نموده، می پرسیم که در شرایط خطرناک کنونی نجات افغانستان و نگاهداشت هویت ملی افغانها حایز اهمیت است و یا پیچیدن در تعصبات بی مفهوم؟ هر افغان این واقعیت را میدانند که در شرایط دشوار و خطیر کنونی نجات افغانستان و تامین صلح در این کشور جنگزده مسایله ایست که در راس همه مسایل قرار دارد. تامین صلح نیاز به کار عملی و سازنده دارد، به نفرت پرآکنی، دامن زدن به تعصب ها و تکیه به گفتار های میان تهی نمیتواند صلح را تامین کرد.

زمانی مساعی مشترک افغانها صلح را تامین نمود پس از ان زیر نظارت ملل متحد و موسسات بیطرف دیگر انتخابات ازاد صورت خواهند گرفت و افغانها به میل شان به پارلمان وکلای شان را انتخاب خواهند نمود و همین وکلا به حیث قوه مقننه به حکومت رای خواهند داد، قوانین را تصویب خواهند نمود و بر مسایل داخلی و خارجی افغانستان بحث خواهند کرد و راه حل را به مسایل و دشواری ها جستجو خواهند کرد. اگر فرض کنیم

مساله گروه‌های نژادی، زبانی و قومی به ولسی جرگه کشور راجع شد و ولسی جرگه مساله را جدی و مهم تلقی نموده پذیرفت بحث همه جانبه بر موضوع صورت خواهد گرفت، فیصله ها به عمل خواهند آمد و پس از آن به مقام ها و مراجع قانونی سپرده خواهند شد. اگر ولسی جرگه فیصله نموده که در کشور سر از نو احصایه گرفته شود، در آن صورت به اساس فیصله ولسی جرگه احصایه گیری صورت خواهد گرفت و شماری اصلی همه اقوام و قبایل معلوم خواهد شد و آن را فیصله حل مسله به حکومت سپرده میشود و قوه اجراییه فیصله پارلمان را عملی خواهد ساخت. اگر فیصله حیثیت قانونی داشت در آن صورت قوه قضایه افغانستان حق خواهد داشت عملی شدن فیصله را نظارت نماید. ملتهای آزاد و متمدن جهان مسایل شان را مانند افغانها توسط توپ، تانک و تفنگ فیصله نمی نمایند، نه مانند افغانها برای حل مسایل شان نیروهای جنگی را وارد میدان مصاف دهی میکنند و نه هم همسان به افغانها با سخنان پوچ، لکچرهای بی مایه، تعصب ها و عقده گشایهای بیجا وقت شان را ضایع میسازند، بل تمام ملت های متمدن برای حل مسایل کشوری و ملی پارلمان های شان را مراکز اساسی میدانند و بس. در ارتباط به بیش بودن و کمبودن شماری اقوام افغانستان مشاجره بی را به گونه مثال در این بخش تقدیم میدارم:

در ماه مارچ سال ۱۹۹۵م در اتحادیه نویسنده گان افغانستان از ا به دفترم شماری از افغانها آمدند. آنها تا هنوز پیاله های چای گذشته شده از روی میز را نه برداشته بودند که افغانهای دیگری نیز آمدند. در اطاق جایی برای نشستن نماند، همه گان نام خدا(ج) درس خوانده و آموزش دیده بودند، همگون به عادت همیشگی بحث پیرامون مسله افغانستان آغاز گشت و در لحظه بی مسله بیش بودن و کمبودن اقوام ساکن در افغانستان موضوع بحث

شد و در چند دقیقه بی طوفانی از تعصب ها و عقده ها سر بالا کرد و مسله شکل جدی و حادی را به خود گرفت. سخنگوی یک گروه گفت: احصایه های رژیم پیشین، ملل متحد و سایر کشورها همه تایید میدارند که شماری قوم ما در افغانستان زیاد است. شماری اقلیت های افغانستان نیز در این احصایه ها نشان داده شده است و احصایه بی را نمیتوان سراغ کرد که شماری قوم شما را بیش از ما نشان بدهد. سخنگوی گروه دیگر به او چنین پاسخ ارایه داشت: تا هم اکنون شما حکومت مینمودید همه چیز در دست شما بود. در چنین احصایه های نادرست قصدی، شماری قوم شما زیاد نشان داده شده است و از ما کم. ما احصایه های نادرست دوران حکومت شما را نمیپذیریم. سخنگوی اولی دفاعیه اش را اینگونه آغاز کرد: در واقعیت شما در افغانستان حکومت مینمودید، در اداره دولت زبان شما حاکمیت داشت، پوهنتون کابل، تمام مدارس کابل و موسسات ما همه در دست شما بود و توسط شما اداره میگشت و همه اعضای دربار به زبان شما تکلم میکردند و نسبت به ما به شما نزدیکتر بودند. سخنگوی اولی دفاعیه اش را تمام نکرده بود که سخنگوی دومی سخن او را برید و اینگونه به گفتارش ادامه داد: شما جز از خوشال و رحمان نی شاعری دارید و نه هم نویسنده بی. ولی در زبان ما اندوخته های علمی دانشمندان سراسر گیتی یافت میشود، هزاران هزار دانشمند، شاعر و نویسنده داریم. زبان شما نهایت عقبماند است، ذخیره علمی ندارد کورس های ناقص تحمیلی پشتو نمودگار خوبی از شیوه های آموزشی زبان تان را به پیش کشید. پس از این، مشاجره و بحث داغتر گردید و نزدیک بود هر دو با هم لت و کوب بپردازند، در این میان دو تن از حاضرین به حیث میانجی داخل مباحثه شدند هر دو قلم و کاغذ گرفتند، یکی از سخنگوی اولی پرسید: قوم شما چند فیصد نفوس

افغانستان را میسازد، سخنگوی در پاسخ گفت: ما شصت و پنج فیصد
استم. سخنگوی دومی بیدون مقدمه جواب داد؛ ما اقوام دیگر هفتاد فیصد
استم. پس از این میانجیگران به هر دو زبان (پشتو- دری) شخصت و پنج
فیصد و هفتاد فیصد را روی کاغذ نوشتند و میانجیگران این فیصله ها را تایید
نموده امضا کردند، کاغذ ها را به سخنگویان تحویل دادند و پس از تحویل
دادن کاغذ ها به هر دو گفتند: ما سخنان هر دو تان را تایید کردیم، ان را امضا
نمودیم، شما هر دو تایید نامه های ما را گرفته موضوع را به افغانها مطرح
بسازید، نظر خودها را به انها در میان گذارید و نظرهای آنان را نیز بشنوید و
خود ها را آگاه سازید که کیه با این تایید نامه ها همسویی نشان میدهند و کیه
نشان نمیدهند؟ در فرجام ما را هم با خبر سازید که به چه تعداد افغانها،
سخنان شما را گوش دادند و چه تعداد حتی دلچسپی به موضوع نشان
نداند. به این ترتیب میانجیگران از تصادم فزیزی در مشاجره جلوگیری
کردند. همسان به این مشاجره از بحث های افغان های درسخوانده این
نتیجه به دست میاید که ما در بحث های خود مسایل مهم را از غیر مهم تمیز
نمیکنیم و به تفاوت میان مسایل حاد و جدی امروزی و مسایل بعدی قایل
نیستیم و در اقامه دلایل خود بجای واقعیت ها به شعارهای میان تهی، تبلیغ
پوچ، عقده کشایی های شخصی، تعصبهای بی مفهوم تکیه نموده به ان ارزش
میدهیم. مشاجره که در اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد صورت گرفته
بود، در آغاز بحث بر سر مسله امروزی افغانستان آغاز شد، سخنگویان هر
دو از شرایط حاکم و وضع ناگوار کنونی کشور سخنگ می گفتند و موضوع
خطرهای متوجه به افغانستان را مطرح ساختند، اما بجای این که تا پایان
بحث مسایل کنونی افغانها و افغانستان را با نظر داشت به شرایط امروز به
بررسی بگیری، برای نجات و بیرون رفت از بحران هول انگیز طرحی و یا

پیشنهاد عملی و مثبتی را ارائه بدارند، در چند لحظه موضوع از مسیر اصلی اش انحراف نمود. و مباحثه از مساله مهم افغان و افغانستان به سوی مسله غیر مهم بیش و کمبودن اقوام رخ بدل کرد. بجای مسایل حاد و امروزی به مسایل مربوط به گذشته ها چسبیدند. که همه بی ان بی مورد بودند و به مسله امروزی افغانستان هیچ پیوندی نداشتند و نه هم تاثیری مثبتی بر مسایل پیشروی مردم ما میگذاشت. پر واضح است که هر دو فراوان عقده‌گشایی کردند، به تعصب ها دامن زدند و به اصطلاح پر شان را خوب خالی نمودند و مانند مباحثه ها و نشست های دیگر در این بحث هم مهم و غیر مهم با هم آمیخته شد، تاخت و تاز های زبانی فراوان صورت گرفتند، با وصف این که سخنگویان هر دو عضویت کدام گروه را نداشتند و هر دو شان خودها را ازاد و بی طرف میدانستند، اما در مشاجره های لفظی چنان بر یکدیگر تاختند که ادمی گمان می برد که هر دو عضوی طبیعی گروه های زبانی شان چشم به جهان گشوده اند. در دوران مشاجره سخنگوی اولی دفاع از پشتو زبانان، گروه های پشتو زبان و سران این گروهها را وظیفه اساسی خود می شمرد و از برخورد دومی چنین پدیدار میگشت که از نسل های عضو گروه های حامی دری زبانان و سایر زبان ها به دنیا آمده است، قربانی برای این گروهها و سران ان را ثواب دنیا و اخرت مینداشت. هر یک از این ها ادعا داشتند که بی طرف استند و ازادانه داوری مینمایند. اما ما میدیدم که داوری های آنان از گرایش های منفی ایشان مایه میگرفت هر یک استدلال مینمود که گروهها و سران مورد نظرش کوتاهی و گناهی ندارند، سیاه روزی و نگونبختی امروزی مردم افغانستان از سوی گروهها و سران طرف مقابل بالای مردم افغانستان تحمیل گردیده است. این در سخوانده گان ((بی طرف و دارای قضاوت ازاد)) تا فرجام درک نه کردند که اینان نه قضاوت ازاد

مینمایند و نه هم بی طرف استند. بل تا حدی زیر تاثیر گرایش های منفی متعصبین قرار داشتند، که حتی تعصب زبانی را به حیث یک واقعیت میپذیرفتند و دفاع از این واقعیت را وظیفه راستین شان میشمردند. هر دوی نمیفهمیدند که اقوام با هم برادر افغانستان فرصتی و نیازی به تعصب ها و بیانیه های درسخوانده گان - زیر تاثیر متعصبین - ندارند و نه هم به این مشاجره های بی مفهوم وقت گرانهای شان را ضایع میسازند. هر دو درک کرده نمیتوانستند که مردم کشور ما افغانستان را خانه مشترک شان میدانند تمام شان برای آزادی و استقلال افغانستان قربانی میدهند و تمام اقوام ساکن در افغانستان برای آزادی کشور رسالت تايخی شان را به جا نموده، در آینده نیز این رسالت را به دوش خواهند داشت. اکنون توده های وسیع مردم ما اشخاص و گروههای را خوبتر میشناسند که به خاطر اهداف گوناگون شوم شان در بین اقوام با هم برادر افغان تعصب های قومی، نژادی، زبانی و مذهبی دامن میزنند و به نفرت پراکنی میپردازند و برای پیشبرد اغراض گروه شان جنگ را در بین مردم شعله ور میسازند. افغانها آگاهی دارند که به اساس توطیه ها و دسیسه های دیوانه گان قدرت او اجنبیان تمامیت افغانستان وحدت ملی افغانها با خطر مواجه است، اجنبی های مداخله گر و نیروهای جنگ افروز تمامیت ارضی و استقلال افغانستان و وحدت ملی مردم اش را نابود میسازند. مردم افغانستان باوری راسخ دارند اگر افغانستان استوار و به پای اش استاده باشد، افغانها نیز به حیث یک ملت با هویت سربلند خواهند زیست، اگر خدای ناخواسته افغانستان استقلال و تمامیت ارضی اش را از دست میدهد، با پروپاشی افغانستان، ملت ما نیز به گودال نابودی سقوط خواهد کرد. اقوام سازنده این ملت بحیث مردم بی هویت، بی حیثیت، اواره و در به در خواهند گشت.

مردم افغانستان پس از کودتای ثور ۱۳۵۷ هـ. ش تجارب تلخی - از بی هویتی، بی وطنی و اواره‌گی و تحقیر - دارند و اکنون نیز با چنین زنده‌گی و سرنوشت غم‌انگیز رو برو هستند. اکنون تمام اقوام ساکن در کشور این واقعیت را به خوبی درک کرده‌اند که پس از کودتای ثور تمام جنگ‌ها از سوی اجیران نیروهای خارجی بر مردم ما تحمیل گردیده‌اند، تمام اقوام یکسان صدمه دیده‌اند و خساره مند شده‌اند. همسان باکشتارها و تباهی رو به برگشته‌اند و یکسان از تسهیلات زندگی انسانی محروم گشته‌اند و همین نیروهای جیره خوار بیگانه پرست میهن را به ویرانه و زنده‌گی مردم انرا به زنده‌گی قبیله‌یی و بدوی مبدل کرده‌اند. مردم کشور ما میفهمند که تجزیه کشور شان - افغانستان - به سود هیچ قوم، نژاد و گروه زبانی نیست، زیرا در صورت تجزیه هر قوم زیر سلطه جنگ افروزان مسلط بر منطقه شان زنده‌گی خواهد کرد و یا با ملوک الطوائفی خطرناکی رو به رو خواهند گشت و یا هم زنجیرهای غلامی همسایه‌گان را به گردن خواهند داشت. به جز از دیوانه‌گان قدرت، تمام اقوام افغانستان از این واقعیت آگاهی بهتر دارد که در کشور شان، یک قوم، یک نژاد، یک گروهی زبانی، یک منطقه، یک حزب و یک گروه مذهبی بر گروههای زبانی، مذهبی و نژادی دیگر به زور سر نیزه حکومت کرده نمیتواند و نه هم حکومت زور ماندگار است و نه هم قابل تحمل. افغانها این را هم درک کرده‌اند که هیچ گروه زبانی، نژادی و مذهبی به تنهایی جلو مداخله‌های خارجی را گرفته نمیتواند، نه توان اعاده صلح و امنیت سراسری در کشوری را خواهد داشت، نه برای برقراری رژیم پذیرفتنی همه افغانها راه هموار ساخته میتواند و نه هم برای بازسازی و پیشرفتی کار کرده خواهد توانست، بل من باور دارم که اتحاد همبستگی کار متحدانه همه اقوام ساکن در افغانستان میتواند جلو مداخله‌های خارجی را

بگیرد، صلح و امنیت را اعاده نماید، رژیم قابل به پذیرش افغانها را برقرار سازد و بالاخره کشور شان را آباد و مردم ان را شادمان سازد. اما برای فراهم نمودن چنین زمینه ها شرط اول و اساسی نابود کردند بلای تعصب است و تا زمانی این بلای بزرگ نابود نشود، تا ان زمان اعاده صلح و امنیت در افغانستان کار دشوار خواهد بود. اکثر صلح و امنیت تامین نشوند حالت مرار تباری فردی و اجتماعی کنونی افغانها خاتمه پذیر نیست، نجات و نگهداشت استقلال و آزادی افغانستان، اعاده هویت ملی افغانها، تشکیل حکومت قابل قبول به افغانها و تامین عدالت اجتماعی در سراسر کشور مسایل دشوار دیگری اند که ما همه با ان روبرو استیم. در فرجام اضافه میکنم که پرسش کورچک: چه باید کرد؟ را بایستی به افغانهای راجع کرد که وظیفه و فریضه ملی - جلوگیری از پخش نفرت و تعصبهای گوناگون و نابودی این بلا را - بدوش دارند. همانسان که افغانها در بسی مراحل خطیر رسالت تاریخی شان را در برابر میهن شان به سر رسانده اند، اکنون نیز بایستی افغانها برای جلوگیری از پخش تعصب ها رسالت ملی شان را بجا آوردند. همه افغانها در عمل مشاهده کردند که پس از کودتای ثور سال ۱۳۵۷ هـ.ش ((دوستان)) و دشمنان شان به تعصب های قومی، نژادی، منطقه‌یی، زبانی، مذهبی و گسترش نفرت در بین توده های وسیع ملت و در راه امحای هویت ملی افغانستان یکسان کار کرده اند و اکنون هم به این کار ناشایسته شان ادامه میدهند. افغانها میفهمند که گروههای خلق و پرچم با استفاده از شعار ایدئولوژیکی: ((کارگر وطن ندارد)) همه شخصیتهای ملی، اقشار اجتماعی و گروههای سیاسی را که مخالف سلطه‌یی کمونیزم و اتحاد شوروی در افغانستان بودند، زیر نامهای گوناگون - نشنلست های تنگ نظر، عظمت طلبان، غرب زده ها، خراب کاران، اشرار، مرتجعان، ضد:

((برادر بزرگ اتحاد شوروی)) - دستگیر کردند، شکنجه نمودند و به فرار از کشور مجبور ساختند. شماری از کشورها و همسایه‌گان ما هم از سیاستهای اتحاد شوروی در زمینه پیروی کردند و به اساس شعار: ((حکومت اسلامی مرزها را نمیشناسد)) - سران اقوام، اعضای ولسی جرگه، مشرانو جرگه، ماموران عالی‌رتبه ملکی و نظامی و درس‌خوانده‌گان - که به پاکستان و ایران پناه آورده بودند - به وسیله گروه‌های افراطی مذهبی - ساخت همین کشورها - زیر نامهای کمونیست‌ها، دستوری‌ها، جاسوسان، خراب‌کاران، غرب زده‌گان، ملی‌گرایان، ملحدان، مشرکان، مسلمانان نیمچه و مخالفان اسلام و حکومت اسلامی در افغانستان، متهم میشدند، شماری از افغانهای دانشمند و چیز فهم به همکاری شبکه‌های جاسوسی کشورهای همسایه رבוده شدند، شکنجه‌گردیدند و ترور شدند. شعار بیشتری از اینگونه اشخاص از ترس ترور و کشته شدن به کشور های دیگر رفتند و در آن جاها مجبور به پناه‌گیری شدند. در نتیجه همین قشر ملی و چیز فهم قصداً از سهم‌گیری در امور سیاسی مربوط به کشور شان محروم ساخته شد. کشورهای همسایه ما هم مانند با اتحاد شوروی از دانشمندان و شخصیت‌های ملی در حراس بودند، آنها می‌اندیشیدند تا از مان قشر ملی و روشنفکر از سهم فعال در امور سیاسی کشور شان محروم ساخته نشود و نیروی ملی افغانها به شکست مواجه نگردد، تا آن زمان تسلط بر افغانستان و تحمیل رژیم بر این کشور مشکل به نظر می‌رسد. برای تامین این هدف کشورهای همسایه - برای پراکنده‌سازی و شکستن نیروهای ملی - به گروه‌های افراطی اختیار کامل دادند و نیروهای افراطی به شدت هر چه تمامتر به نیروهای ملی انحصار مطلق سیاسی، دیکتاتوری و اختناق سیاسی و اجتماعی و فرهنگی تحمیل نمودند و برای نابودی موسسات اجتماعی،

فرهنگی عنعنہ بی افغانستان، هویت ملی و افتخارات تاریخی افغانها کمر بستند و این عملیه تا هنوز به شدت جریان دارد.

از آغاز دوران جهادگروههای افراطی دهنها را قفل زدند، کسی که نام هویت ملی، افغانستان، افغان، استقلال افغانستان را به لب میآورد از سوی افراطیون مباح الدم و اجب القتل شناخته میشود و اکنون نیز نیروها و شخصیت های ملی با همین سرنوشت خطرناک رو به رو هستند. تا زمانی افغانهای متعهد مردم کشور شان را به ارزش های مذهبی، معیار های پسندیده جامعه ما متوجه نسازند و پهلوهای مضر و ضد افغانی ایدیولوژیهای وارد شده را نشان دهی نکنند و پیرامون تعصیبهای موجود در جامعه ما به پژوهش پردازند و برای زدودن این تعصیبهای مضر و جدی نکنند، تا آن وقت دسپایس داخلی و خارجی - تفرقه بنداز و حکومت کن - برای از بین بردن هویت ملی افغانها و ازادی افغانستان کماکان ادامه خواهند داشت.

مسکو د مجاهدینو غوښتنو ته

مثبت ځواب ورکړ

دا لیکنه د (وفا) جریدې د لومړي کال په (۲)یمه گڼه کې د (۱۳۷۰ل) کال د قوس میاشتې پر (۲)یمه نېټه خپره شوې ده.

مسکو ته د افغانانو هیئت د تگ څخه تر مخه د مسکو او افغاني هیئت په موضوع خبرې روانې وې. بي بي سي او د امریکا غږ راډیوگانو ورته غاښونه تېره کړي وو، مرکې او تبصرې روانې وې، د اخبارونو لپاره په زړه پورې موضوع وه، که دوه افغانان به سره کېناستل، نو په خبرو کې به مسکو ته د افغاني هیئت موضوع حتماً مطرح کېده.

وايي: ډېرې خولې او ډېرې خبرې. موږ هم د هر چا د گوندې دريغ یا د شخصي موقف له مخې خبره کوله. غوږ نیول ښه کار دی، خو په خبرو کې د چا خبره اهمیت لري (یا اهمیت ورکړل شوی دی) یا د چا خبره په واقعیتونو او منطق ولاړه ده. د دوی ترمنځ فرق کول له ټولو څخه ډېر ښه کار دی.

وايي: خبره د خبرو پیداکېږي. څه وخت چې مسکو ته د افغاني هیئت د لېږلو خبر د خبر بازار گرم کړ، په خپله جناب مجددي صاحب د هیئت د مشرتوب کاندید و، ډېرو خلکو دا منلې وه چې محترم مجددي صاحب د افغان عبوري حکومت جمهور رییس دی، دوی به حتماً د هیئت مشرتوب پر غاړه لري. وروسته گنګوسی خپور شو چې د محترم مجددي صاحب د مشرتوب سره په لوړه سطحه مخالفت کېږي او نورو هم مخالفت ته ملا

وترله، محترم مجددې د پورته او کښته مخالفتونو ترمنځ راکړې شو، بيا څه وشو؟ موږ ترينه خبر نه شو، خو خلک ترينه خبر دي. هغوی وايي چې محترم مجددې صاحب امریکا ته تللی دی. ولې ولاړ؟ د څه لپاره ولاړ؟ څه وخت چې تشریف راوړي پوښتنه به ورڅخه وکړو. ډېری پتې خبرې وشوې، اما وروڼو پاکستانیانو، عربو، ایرانیانو او اخبار والاوو ته ښکاره وي. د اخبار والاوو کور دې ودان وي او بي بي سي او د امریکا غږ راډیوگانې دې ژوندی او کړندی وي چې بي چاره افغانان يې خبرول.

د دې پتو خبرو په نتيجه کې د مشرتوب پټکی محترم رباني صاحب ته وتړل شو. له ډېرو د خولې څخه مې د خوشال خان شعر واورېد: چې دستار تړي هزار دي - د دستار سړي په شمار دي. د دستار په شمېرل شويو خلکو کې د محترم رباني صاحب په دستار تړلو او د هېئت په ترکیب او لېږلو ډېرې خبرې وشوې، په ټولو خبرې کول ډېر وخت نيسي او ځينې خبرې د ((سياست ممنوع)) علاقه ده او موږ حق نه لرو چې په ممنوع علاقه کې کام کېږدو.

له ډېرو خبرو څخه ډېرې لږې خبرې ستاسو حضور ته وړاندې کېږي. پام مو وي چې دا زموږ خبرې نه دي، موږ اورېدلې دي، محض اورېدلې خبرې درته وايو:

ځينو وويل: ((د مجاهدينو دغه هېئت چې شوروي اتحاد ته روان دی، د اسلام، افغان ولس او بشريت د دښمنانو د کور خواته خوځېږي او د افغانستان د جهاد په تاريخ کې يوه توره پاڼه ده.)).

د ځينو له خوا وويل شول: ((د مسکو او مجاهدينو د هېئت ترمنځ دغه خبرې يوازې نمايشي بڼه لري او موږ به هېڅ کله په نمايشي خبرو کې برخه

وانه خلو او مور د خبرو د ځای ((مسکو) سره مخالف یو، دغه هیئت څه اجنله نه لري.))

د ځینو په قول: ((دغه هیئت د چا نمایندګي کوي؟ په هیئت کې د افغانستان ډېر قشرونه ګډون نه لري، د افغانستان کښاله په پاکستان کې د اووه ګوندونو او په ایران کې د اته ګروپونو انحصار نه دی، په دې هیئت کې ټولو اقسارو ته نمایندګي ورکول ضروري خبره ده.))

د ځینو پېشنهاد و: مور د تخصص په نړۍ کې اوسېږو په هیئت کې یو متخصص په نظر نه راځي. دوی د روسانو سره خبرې کوي او روسان د افغانستان په ټولو اړخونو متخصصین لري. هیئت باید سیاسي، اقتصادي او نظامي متخصصین له ځان سره ولري.

د ځینو په نظر: افغانانو تل دعوه کړې چې د افغانستان د روانې کښالې دوه طرفه دي، چې د یوې خوا افغان مجاهدین دي او له بلې خوا روسان. روسانو افغانانو ته دعوت ورکړی دی، افغانان باید مسکو ته ولاړ شي او خپلې غوښتنې دې په مېز ورته کېږدي. د نجیب د حکومت غړي نه دي بلل شوي اوس د افغانانو کار دی چې سیاسي رکود له منځه یوسي.

یو لس کسيز هیئت سعودي عربستان ته او له هغه ځایه مسکو ته ولاړ. خبرې پیل شوې او د خبرو په دوران کې د ځینو خلکو سره وپره پیدا شوه چې ګوندې د روسانو او افغانانو ترمنځ مذاکره د سقوط سره مخامخ شي. ځینو د سقوط لپاره دعا کوله او ځینو د پرمختګ لپاره. خبرې اوږدې شوې او له دغو خبرو څخه د سقوط او پرمختګ دواړو بوی راتلو. بالاخره ازه خپره شوه چې د افغاني هیئت او روسانو ترمنځ اته ماده ییزه اعلامیه لاسلیک شوه، د اعلامیې متن کټ مټ ستاسو حضور ته وړاندې کېږي:

اعلامیه مشترک هیات مجاهدین و اتحاد شوروی

مورخه ۱۰/۱۱/۱۹۹۱

ماده اول: تقبیح دستور غیر قانونی اعزام سپاه شوروی به افغانستان و شرکت این کشور در جنگی که رنجها و دردهای بیشماری را به ملت مسلمان افغانستان تحمیل نموده و هنوز هم بر آن میافزاید، تأیید شده است.

ماده دوم: طرفین لزوم انتقال تمام صلاحیت های دولتی را در افغانستان به حکومت انتقالی اسلامی تأیید کرده اند.

ماده سوم: هیات مجاهدین بیان کرده است که ظرف دو سال پس از انتقال قدرت از رژیم کابل به حکومت انتقالی انتخابات سرتاسری در افغانستان به همکاری سازمان کنفرانس اسلامی و سازمان ملل متحد براه انداخته میشود.

ماده چهارم: رد تمام قراردادهائیکه میان شوروی و حکومت متکی به حمایت آن در کابل از (۱۹۷۸م) - تا انتقال صلاحیت های دولتی به حکومت اسلامی انتقالی عقد گردید است، مربوط به فیصله حکومت انتقالی است.

ماده پنجم: در مورد آزادی اسراء طرفین اتفاق نموده اند تا از هیچگونه مساعی درین مورد دریغ نوزند، مجاهدین جهت ارزومندی به صلح، اقدام به رهائی اولین گروپ اسیران شوروی در اول جنوری (۱۹۹۲) خواهند نمود، کمیسیون مشترک در مورد آزادی اسرای طرفین ترتیبات مناسب و عملی را اتخاذ خواهند نمود.

ماده ششم: جانب شوروی موافقت میکند که قبل از جنوری (۱۹۹۲) تمام اکمالات نظامی و سایل حربی، مواد سوخت و وسایط جنگی خود را به رژیم

کابل قطع نماید و جهت کاهش قطعی پرسونل نظامی و منبعا حضار همه آنها از افغانستان اقدام نماید.

ماده هفتم: اتحاد شوروی در مساعی مشترک، جهت اعتبار مجدد ویرانیهای ناشی از جنگ حتماً شرکت میکند.

ماده هشتم: جهت پیگیری مندرجات این علامیه و مذاکرات بعدی هیات مشترکی در خلال یکماه تشکیل میگردد.

د اعلامیې له متن څخه څرگندېږي چې روسانو د افغانانو د ((موقت اسلامي حکومت)) او نورو پیشنهادونه منلي دي. څه وخت چې د راتگ وروسته محترم رباني صاحب په اسلام اباد کې د اخبار والاوو پوښتنو ته ځوابونه ورکول، هغه د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل چې د ملګرو ملتونو د سرمنشي د پنځه فتره ییز پیشنهاد دا غوښتنه چې افغانان دې خپل ترمنځ خبرې وکړي له منځه تللي ده، اما هم په دغه ورځ د پاکستان د باندنیو چارو وزارت عمومي سکرتر محترم دکي ویلي دي چې د ملګرو ملتونو د سرمنشي د پیشنهاد سره سم به افغانان خپل منځي خبرو ته دوام ورکوي او داسې نور. په یو اخبار کې د دواړو خبرونو په لوست ماته د ملا نصرالدین، د هغه د بنځې او پیشو مشهوره کیسه را په یاد شوه:

وايي، ملا نصرالدین یو چارک غوښه کور ته ولېږله چې ملا صاحب یې نوش جان کړي. د ملا د بنځې مېلمنې راغلي، غوښه یې هغوی ته پنځه کړه. ملا صاحب کور ته راغی، اشتها یې برابره وه، بنځې ته یې وویل چې غوښه راوړه. بنځې یې بهانه وکړه چې غوښه پیشو وخورله. ملا صاحب په قهر شو، پیشو یې ونيوله او په تله کې یې واچوله پیشو پوره یو چارک وختله، ملا

صاحب خپلې بنځې ته وويل: که دا پيشو وي، نو يو چارک غوښه چېرته ولاړه او که دا يو چارک غوښه وي نو پيشو چېرته ولاړه.

که روغه جوړه د مسکو د اعلاميې پر اساس کېږي، نو د ملگرو ملتونو د سرمنشي پيشنهاد چېرته ولاړ او که د هغه پيشنهاد په خپل ځای وي، نو د مسکو اعلاميه چېرته ځي.

موږ تله نه لرو، تله د نورو په لاس کې ده، موږ به تر هغې منتظر يو چې د ملگرو ملتونو د سرمنشي پيشنهاد او د مسکو اعلاميه راته وتلي او موږ ورباندې پوه کړي.

د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولني ستونزې

دا ليکنه د (ازاد افغانستان) جريدې د لومړي کال په (۱) گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د وري مياشت کې خپره شوې ده.

د ۱۹۸۳ کال د مې په موسم کې د تعليميافته افغانانو فعاله برخې اخیستو خبرې پيل شوې او په دې ارتباط بساغلو: دوکتور غازي عالم، حکيم تنيوال او د بساغلي جبار ثابت په کور کې غونډه وکړه او هم په دې لومړۍ غونډه کې بساغلي ثابت د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني The writers union of free Afghanistan (WUFA) په نوم وړانديز وکړ او دغه نوم ومنل شو. ما له دې غونډې وروسته د پېښور پوهنتون د اريا سټاډي سنټر د محقق بساغلي عبدالله جان خليل سره مشوره وکړه او هغه نه يوازې د ټولني د جوړېدو تود هرکلی وکړ، بلکې د ټولني د مرانمې د ليکلو د عملي گامونو د اخیستو دنده يې هم پر غاړه واخيسته. تر دې وروسته په پرله پسې غونډو کې په اقتصادي، سياسي او اجتماعي ستونزو خبرې روانې وې، دغو غونډو د ۱۹۸۵م کال د مارچ د مياشتې تر يوويشتمې نېټې پورې يو او بل ځای کې دوام درلود او د مارچ پر يوويشتمه نېټه چې د افغانستان د لمريز کال له لومړۍ ورځې سره سمون خوري زما په کور کې د وفا افتتاح وشوه. د وفا تر تاسيس مخکې تقريباً د يونيم کال په موده کې له ځينو تعليميافته افغانانو سره تماسونه ونيول

شول، ډېر شمېر افغانانو د وفا د جوړېدو ستاينه وکړه او د لومړيتوب او همکارۍ وعدې يې هم کړي دي، اما ډېرو افغانانو په يوه او بله پلمه د وفا له غړيتوب او همکارۍ څخه ډډه وکړه او د دغو افغانانو له جملې څخه ښاغليو دوکتور نادرخان، دوکتور احمد يوسف نورستاني، حکيم تڼيوال، ډاکتر زين العابدین ممتاز، انجنير اصف ارام، جگړن نصرالله ساپي، محمد نسيم ستانيزی، عبدالحی ورشان، عبدالعظيم نيازی، عبدالله سمندر غوريانی او ما د وفا غړيتوب ومانه او د وفا د بنسټ ايښودونکو غړو د اتحادیې له اساسنامې سره سم مو اداري او عملي پرسونل وټاکه. په لومړۍ رسمي غونډه کې د وفا د مشرتابه لپاره د ښاغلي دوکتور حيدر خان په نوم چې کابل پوهنتون پخوانی رييس و، عمومي موافقه وشوه او ټولو له هغه څخه د وفا د مشرتابه هيله وکړه. ښاغلي دوکتور حيدر خان د ځينو شخصي معذرو له امله د وفا مشرتوب ونه مانه او وروسته له ما څخه د ځينو دلایلو له مخې چې ما د پېښور په اسلاميه کالج او پېښور پوهنتون کې تعليم کړی و، زما د دورې محصلين د پاکستان لوړو مقاماتو ته رسېدلي وو او ما له دوی سره د محصلۍ له دورې راهيسې پېژندگلوي درلوده، د وفا د مشرتابه غوښتنه وشوه او ما د دوی غوښتنه ومنله. د وفا له پيله تر پایه د وفا په تاريخچه کې د وفا د ټولو غړو او اداري پرسونل لنډې سوانح نشر شوي دي او لکه څنگه چې په دغه نشر شوې تاريخچه کې راغلي دي د ۱۹۸۴ کال څخه تر ۱۹۹۸ م کال پورې د وفا ځينې غړی د ځينو معذرو له امله د وفا څخه تللي او د دوی پر ځای ډېر نوي غړي راغلي او تللي دي او دې پروسې تر پایه دوام درلود. اما د وفا د پرمختگ او وفا ته د موسسې د بني ورکولو څخه دا واقعيت په خپله اثبات ته رسېدلی چې ددې ټولني هر غړي په خپله ورسپارل شوي دنده کې په خپل توان سره هلې ځلې کړي، هر يو د يو متعهد

افغان په حيث خپله دنده ترسره کړې ده او هر یو د وفا لپاره له ویاړه ډک خدمتونه کړي او هم د دې متعهدو غړو انفرادي او دسته جمعي هلو ځلو او خدمتونو په برکت د وفا موسسه د خپلې مرامنامې سره سمه تر پایه (افغانستان او افغانانو) په خدمت کې ثابت قدمه پاتې شوه او د هېچا د فشار، گواښ، تهديد، پروياگند، سپکاوي او تور په مقابل کې يې سر تپت نه کړ. د وفا له جوړېدو مخکې او وروسته په مختلفو غونډو کې د وفا په مختلفو ستونزو هر اړخيز بحثونه کېدل چې د دغو ټولو بحثونو له جملې څخه ځينې مهم نکات په لاندې ډول خلاصه کېدې شي:

د وفا تر جوړېدو مخکې هم د وفا بنسټ ايښودونکو غړو ته له يوې خوا څخه د کمونيستي او مذهبي افراطي ډلو او له بلې خوا د وفا د اهدافو ترمنځ ژور تضاد پوره څرگند و. هغوی پوهېدل چې د اتحاديې اهدافو د افغانستان له ازادۍ، د ځمکې تماميت، خپلواکي، دموکراسي، اجتماعي عدالت، د بشر د حقوقو، د افغانانو په خوښه د ټاکل شوي حکومت او د افغانستان په داخلي چارو کې د نه مداخلې د اساساتو څخه سرچينه اخيستله او معکوس د چپيانو او افراطي مذهبي ډلو اهداف د ايډيالوژيو، يوگوندي حکومت، سياسي انحصار او د ديکتاتوري د تحميل او پرديو ته د خدمت، د افغانستان تاريخي، ملي او سياسي هويت له منځه وړو او د افغانانو د مرگ ژوبلې پر اساساتو ولاړ و. د وفا غړي پر دې هم پوهېدل چې د کابل د تحميل شوي رژيم تر شاه د شوروي اتحاد سور پوځ او ټول شوروي پلوه کمونيستي بلاک ولاړ و او همدا شان د افغانانو په نوم د افراطي مذهبي ډلو تر شاه د پاکستان، سعودي عربستان، ايران او د ځينو نورو هېوادونو جاسوسي شبکې او ځينې افراطي مذهبي ډلې ولاړې وې. لويديزو او نورو هېوادونو او په خپله امريکې يوازي د پاکستان له لارې د افغانانو له ملي مقاومت سره مرسته کوله او د

پاکستان نظامي شبکې او حکومتي ادارو د لويديز امریکې او نورو هېوادونو مرستې يوازې هغو کونډونو او تنظيمونو ته ورکولې چې پاکستان جوړې کړې وې، پاکستان مسلح کړې وې او پاکستان ورته رسميت ورکړی و. ايران او سعودي عربستان هم خپلو مشخصو پلوي افغاني ډلو ته مرستې ورکولې او دغو درېواړو هېوادونو خپلو افراطي مذهبي ډلو ته د راتلونکي افغانستان سياسي واکي ورکول غوښتل. مور ټولو ته معلومه ده چې د افغانستان دننه او دباندې چييانو او بنسې لاسيانو دواړو د خپلو خارجي پلويانو په مرسته د افغانستان ملي تعليميافته شخصيتونه په خپلو افراطي مېچونو کې ډلول او هغو افغانانو چې افغانستان يې د افغانانو لپاره غوښت، هېڅ ملاتړ نه درلود او تر اوسه هم ملاتړ نه لري.

د وفا غړو په رڼو سترگو ليدل چې د کابل رژيم غير حزي تعليميافته افغانان د مترقي ايډيالوژي پر ضد، د مترقي رژيم پر ضد، د مترقي رهبري پر ضد، د مترقي کونډونو او نهضتونو په سر کې ولاړ د شوروي اتحاد پر ضد، د مرجعينو او فيوډالانو په نوم، د سرمايه دارانو او مرتجع رژيم د بقاياوو په نوم، د تنگنظره او عظمت طلبه نشنلستانو په نوم، د غرب زاده گانو او جاسوسانو په نوم او همدا شان د بې شمېره تورونو په تور يې نيول چې د دوی له جملې څخه ځينې د شکنجو لاندې مړه شول، ځينې چارماري شول، ځينې مات کوډ او په رواني ناروغۍ اخته له زندانونو څخه راووتل او لوی شمېر يې له خپل وطن څخه تېښتې ته مجبور کړل. پاکستان ته د راغليو تعليميافته افغانانو ډلې په درې کټگوريو وېشل کېدای شي.

لومړۍ کټگوري هغه تعليميافته افغانان و، چا چې تر هجرت دمخه په افغانستان کې د يو يا بل کونډ او تنظيم غړيتوب ترلاسه کړی و، دغو غړو

افغانانو د راتگ سره سم د لاسه د خپلو گوندونو او تنظيمونو مرکزونو کې حاضرې ورکړه او ژر يې خپل گوندي او تنظيمي فعاليتونه پيل کړل.

دويمه کتگوري پاکستان محض د انتظار خانې په حيث استعمالول غوښتل. دوی پاکستان ته تر راتگ دمخه په افغانستان کې فيصله کړې وه چې دوی به په پاکستان کې تر هغې اوسپړي، خو چې د لويديزو هېوادونو، امريکې او نورو وېزې ترلاسه کړي او له پاکستان څخه پښې سپکې کړي.

درېيمه کتگوري هغه تعليميافته افغانان و، څوک چې په پاکستان کې اوسېدل او په خپل ملي مقاومت کې فعاله رول لوبول غوښتل. د دوی شمېر زيات و، اما همدا لوی شمېره کتگوري د کوربه هېواد د نظامي شبکې په مرسته د افغانانو په نوم د افراطي مذهبي ډلو د انحصار او ديکتاتورۍ له ناتار سره مخامخ شول او د رحمان بابا دا شعر:

په سبب د ظالمانو حاکمانو

کور، گور او پېښور درېواړه يو دي

پر درېيمې کتگورۍ بېخي صدق کاوه. د دې غير حزبي او تنظيمي تعليميافته افغانانو لپاره پېښور واقعاً د تهديدونو، گواښونو، ډارولو، تښتولو او د ترور مرکز وگرځېد، د ځينو لپاره پېښور گور شو او ډېرو له ډاره له پاکستان څخه پښې سپکې کړې او نورو هېوادونو ته وتښتېدل. له بده مرغه دلته د نظامي شبکې نازولو افراطي ډلو په خپلو ورونو افغانانو هغه زړه دردونکې او بورنونوکی ناتار راکښته کړ، چې حتا يو مهذب دښمن يې هم په بل دښمن نه کوي.

د وفا غرو ته پوره څرگنده وه، چې د پېښور په تروریستي ماحول کې په راتلونکي افغانستان کې د دموکراسۍ، د بشر د حقوقو او خپلواک افغانستان، د افغانانو لپاره اواز پورته کول او د مسلطو شویو ډلو سیاسي انحصار یو ګوندي دیکتاتورۍ، سیاسي او مذهبي افراط، تبعیض، لاسپوڅي او خارجي مداخله ګر ځنډل، د افراطي ایډیالوژیو د وژلو د ساتول لاندې په خپله د خپلو سرونو اینودلو پرته بله هېڅ معنا نه درلودله. د ژوند او ژوندي پاتې کېدو د غریزو له مخې هر انسان له مرګ څخه ډارېږي او څوک چې له مرګ څخه نه ډارېدو لافې وهي د روحياتو د پوهانو په نظر یا دغه شخص د روحي ناروغۍ خطرناک پړاو ته رسېدلی دی او یا یې د کومې پېښې له امله خپل ټول نورمال انساني خصوصیات له لاسه ورکړي دي. د وفا ټول غړي نورمال انسانان و او زما په شمول مور ټول له مرګ څخه ډارېدلو او په خپله زه خو له ډاره په کنډو کې ناست وم. وایي:

که ګور ګران دی د ځلمو ناکام دی

د پېښور په تروریستي ماحول کې د ډېر ډار باوجود د وفا غرو د لوی خدای (ج) په اسره د افغان او افغانستان خدمت ته ملاوې و تړلې او خپل فعالیتونه یې پیل کړل.

اقتصادي ستونزې:

تر جوړېدو مخکې او وروسته د وفا د اقتصادي معضلې د حل په اړوند ډېر وړاندیزونه وشول او په یوه غونډه کې د وفا غرو فیصله وکړه چې د وفا ابتدایي لګښتونه په خپله د وفا غړي ورکوي او دوی به په خپلو لګښتونو وفا ته حرکت ورکوي. د دې پرېکړې له مخې ښاغلو دوکتور احمد یوسف نورستاني، حکیم تڼیوال او ما د وفا د ابتدایي مصرف لپاره ۲۵ زره کلداری

ورکړې، چې په دغو پیسو د انگریزی-لومړۍ مجله The wufa چاپ کړي او د دفتر کرایه ورکړي. د وفا لپاره د دفتر د پیداکېدو کار ښاغلو عبدالحی ورشان او نور محمد اکبر ته - چې په بابا شهرت لري- وسپارل شو او د انگریزي مجلې د چاپ کېدو وظیفه ښاغلي محمد نسیم ستانیزی ته ورکړل شوه. د څو ورځو ترکوښښ وروسته ښاغلو ورشان او بابا پېښور پوهنتون ته نږدې په شاهین ټاون کې یو وړوکی کور پیدا کړ او د میاشتې په دوه زره کلدارو په کرایه ونيول شو. ښاغلو ورشان او بابا د دفتر د صفایې لپاره ملاوې وټولې او پوره اته ورځې یې د صفایې او رنگمالۍ کار دوام وکړ او هغه کور چې په لومړۍ ورځ محض ډېران ښکارېده په اتمه ورځ یې ښه بېخي بدله شوه او د خرابۍ پر ځای یو پاک او سوتره کور ترې جوړ شو. د دفتر تر نیولو وروسته د دفتر د میز او څوکۍ مسله راپورته شوه. که له بازار څخه مو په خپلو پیسو مېزونه او څوکۍ اخیستې، نو بیا خو د کور د کرایې او مجلې د چاپېدو لپاره پیسې نه پاتې کېدې، د مېز او څوکۍ پر ځای مو څو دانې پوزي واخیستل او دغه پوزکي مو په دفتر کې اوار کړل او پر دغو پوزکيو د وفا کارونه پیل شول. یوه ورځ ښاغلي دوست محمد ارباب زموږ دفتر ته راغی هغه چې د دفتر دغه بد حالت ولید، لاړ او له بازار څخه یې د وفا د دفتر لپاره په لس زره کلدارو او مېزونه، او څوکۍ واخیستې او لس زره کلدارې یې نغدې دفتر ته ورکړې. د دفتر لپاره د انگریزي ټایپ رایټر ښاغلي محمد گیلاني واخیست او په پېښور کې د امریکي USIS مشر ښاغلي جان ډیکسن وفا ته د میاشتې یو زر کلدارې ومنلې. د انگریزي مجلې مدیر ښاغلي احمد یوسف نورستاني مجلې مضمونونه ښاغلي محمد نسیم ستانیزی ته وسپارل او ستانیزی لاهور ته روان شو. څلور ورځې وروسته ښاغلي ستانیزی په تلیفون کې وویل چې د هغه څخه د مجلې د چاپېدو ټولې پیسې کیسه بر

وهلي او پر سبا يې پېښور ته راغی. خدای (ج) شاهد دی چې د مجلې د چاپېدو د پیسو په ورکېدو ټول غړي په ذهني تشویش اخته شول. دوه ورځې وروسته زما لور ته د خپل کالج په ادرس سکالر شپې راغی، د دغه سکالر شپې ټولې پیسې مې ښاغلي ستانيزي ته ورکړې، واپس لاړ او یوه اوونۍ وروسته یې د وفا انگریزي مجله له لاهور څخه راوړله. دغه لومړۍ مجله په پاکستان او نورو هېوادونو کې هغه ټولو اشخاصو، موسسو، د خپرونو موسسو، سفارتونو، وزارتونو، پارلمانونو، کتابخانو او پوهنتونونو ته - چې یا د افغانستان له مسلې سره علاقه درلوده او یا یې د افغانستان په کښاله خبرول ضروري و- ولېږل شوه او د دغې مجلې په اړوند د ډېرو افغاني او خارجي پوهانو له خوا د وفا د مجلې د علمي څېړنو تود هرکلی وشو او یو شمېر پوهانو په مجله کې د گډون، له مجلې سره د مادي مرستې او د مجلې لپاره د علمي مضمونونو د لیکلو وعدې وکړې او دغه وعدې په عمل کې پیاده هم شوې.

د افغان مهاجرینو کمېشنر ښاغلي رستم شاه د صوبه سرحد له گورنر جنرال فضل حق څخه د وفا د غړو لپاره د ملاقات وخت واخیست، د ۱۹۸۵م کال د اپریل پر څلورويشتمه نېټه د گورنر ملاقات ته ورغلو او هغه ته مو په پاکستان کې د تعلیم یافته قشر تکلیفونه او د وفا اقتصادي ستونزې په تفصیل بیان کړې او د نیم ساعت ملاقات وخت تر درې ساعتونو پورې اوږد شو. د ملاقات په پای کې ښاغلي گورنر د وفا د راجسټر کېدو، افغان مهاجرینو د کمېشنرۍ له خوا د وفا هر غړي ته د میاشتي د دوه زرو کلدارو معاش او د گورنر له فنډ څخه وفا ته د دوه لکو کلدارو د مرستې امر وکړ. د گورنر د فنډ په دفتر کې تلفون ولېږد او د انګلیسي مجله Wufa او په پښتو - دري ژبو مجله خپلواکي درې میاشتې شوې او د فتر، مجلو او پوستي لگښتونو لپاره

بودجه او موده و ټاکل شوه. بيا هم د دغو ټولو لگښتونو لپاره دوه لکه کلدارې ډېرې لږې پيسې وې. د وفا ځينو غړو په خارجي موسسو کې د کار په مقابل کې معاشونه اخيستل، د موسسو له کارونو وروسته به وفا ته راتلل او د وفا د کار په مقابل کې يې د کمپشنۍ څخه دوه زره کلدارې اخيستې. ماته د ملي-اسلامي محاذ مشر جناب پير گيلاني صاحب د کور د کرايې، د کور د لگښت او د ماشومانو د مکتبونو د فيسونو لپاره د مياشتې لس زره کلدارې را کولې، چې زما د دريو بچو د سکالرشپونو او د کمپشنۍ د دوه زره کلدارو سره د مياشتې پنځلس زره کلدارې کېدلې. د وفا ځينې غړي به سهار دفتر ته راتلل او تر مازيگر پورې به يې کار کاوه. د دوی ټول معاش د افغان کمپشنۍ څخه دوه زره کلدارې وې او بل هېڅ مدرک يې نه درلود. په دغه وخت کې لس کلدارې په يو امريکايي ډالر بدلېدې. د وفا اساسي اقتصادي ستونزه د دفتر چلولو او مجلو د چاپېدو او د يو شمېر غړو د معاش لږوالی و. په پرله پسې غونډو کې د اقتصادي ستونزې د حل په لارو چارو خبرې وشوې او بالاخره د ځينو غړو څخه هيله وشوه چې هغوی دې له خپلو روابطو او پېژندگلوی څخه په استفاده د ځينو پاکستاني او خارجي موسسو سره تماسونه ونيسي او يوازې له هغو موسسو څخه دې مالي مرستې واخلي، کومې موسسې چې د وفا له اهدافو سره سمې وفا ته بې قيد او شرطه مرستې ورکول غواړي. په لومړۍ مرحله کې بنساغلي حکيم تيوال او دوکتور احمد يوسف نورستاني د وفا له رسمي مکتوب سره په اسلام اباد کې د سعودي عربستان سفارت ته ولاړل، د سفارت غړو ورسره ملاقات ونه کړ، واپس پېښور ته راغلل. په ۱۹۸۶ کال کې بنساغلو حکيم تيوال او دوکتور احمد يوسف نورستاني د امريکايانو او جرمنيانو او ما په پېښور کې له افغان کمپشنۍ سره تماسونه ونيول. افغانستان شناس فقيد پروفيسور لويي دوپري

او د هغه مېرمن نینسي دوپري هم وفا ته د مالي مرستو د راجلبولو لپاره له خپل نفوذ څخه استفاده وکړه او د دغو گډو هلو ځلو په نتیجه کې لومړی (USIS) United states information service او د Freedom house له لارې په واشنگتن کې (NED) National Endowment for Democracy وړپسې German Konrad Adenauer Agency for Technical cooperation (GTZ) او په بن کې foundation، په پېښور کې د افغان مهاجرینو کمپنۍ او وروسته د ډنمارک چرچ اټیډ او ایشیا فونډېشن د کتابونو، مجلو او اخبار د چاپېدو، د دفتر او کتابخانې د ضروریاتو د پوره کولو او د وفا د پرسونل د معاشونو لپاره د وفا مشخصه پروژه تمویلوله. د ۱۹۸۸ کال په پای کې ښاغلی حکیم تینوال المان ته ولاړ او هلته یې د کونارد ادناور فونډېشن له موسسې سره د وفا د ځینو پروژو د تمویل برسرېره وفا ته د دغې موسسې له خوا د دوه جاپاني Pajero جیپونو په ورکولو قرارداد هم لاسلیک وشو او دغه دواړو موټرې په راتلونکو دوو کلونو کې وفا ته وسپارل شوې. وفا ته مالي او تخنیکي مرستو پرله پسې دوام نه درلود، بلکې د ۱۹۸۶ کال څخه تر ۱۹۹۲ کال پورې د هرې موسسې سره نوی قرارداد لاسلیک کېده. کله به یوې موسسې خپله مرسته د تېر کال په حالت ساتله، کله به یوې موسسې د تېر کال په تناسب لېوالی راوست او کله به یوې موسسې د مرستې ورکولو څخه معذرت وغوښت. لومړی GTZ، وړپسې ایشیا فونډېشن، بیا USIS او په ۱۹۹۲ کال کې د نجیب الله د رژیم له سقوط سره سم د لاسه Konrad Adenauer foundation خپلې ټولې مرستې قطع کړې. تر دې وروسته د ډنمارک چرچ اټیډ او وړپسې د افغان مهاجرینو کمپنۍ د خپلو مالي مرستو د قطع کېدو مکتوبونه راولېږل او یوازې د NED موسسه د کتابونو د چاپولو د پروژې مالي مرستو ته تراوسه دوام ورکوي او نورې ټولې مرستې قطع شوې دي. د

نجیب الله د رژیم تر سقوط وروسته او د مجاهدینو له راتګ سره ډېرو موسسو وفا ته مکتوبونه راولېږل چې د دغو مکتوبونو له جملې څخه د یو مکتوب په متن کې راغلي وو: ((... اوس په افغانستان کې ستاسو خپل حکومت منځته راغلی دی. تر دې وروسته موږ له وفا سره مالي مرستې نه شو کولای. تاسو د وفا د فعالیتونو لپاره د خپل حکومت څخه مالي مرستې واخلي او د وفا کتورو فعالیتونو ته دوام ورکړئ...)).

د دغه مکتوب د متن پر لوستلو خندا راغله، اما د دغې موسسې چلوونکي مې ګرم نه کړل، ځکه چې هغوی د افغانانو په نوم د مجاهدینو ډلو په ترکیب او اهدافو نه پوهېدل او پر دې هم خبر نه و، چې د افغانانو د ډلو مشران د افغانستان او افغان پرځای یوازې د خپل مشرتابه، خپلو ایډیالوژیو، خپلو ګوندونو او د خپل سیاسي قدرت پر لاندې اخته دي او یوازې د خپلو نږدې ملګرو د امتیازونو تر حده فکر کولای شي او بس.

د دغو موسسو د مالي مرستو د قطع کېدو په نتیجه کې د وفا سیمینارونو فعالیتونه په تپه ودرېدل، د انګلیسي او پښتو - دري دوه مجلې بندې شوې او د وفا یو شمېر غړي او پرسونل رخصت شول، یوې او بلې خواته ولاړل. د مجاهدینو حکومت له راتګ سره وفا یو ځل بیا د سخت اقتصادي بحران سره مخامخ شو، خپل دوه جاپاني پجیرو جیبونه یې خرڅ کړل چې د دوی د خرڅلاو په پیسو دفتر او اخبار وچلوي. په دې بحراني حالت کې حاجي حیات الله او قومندان عبدالحق هم د اخبار د چلولو لپاره مالي مرستې وکړې.

ستونزې - که د ستونزو بهیر:

په خپله دیکتاتورې او سیاسي انحصار لویه بلا ده. ته به په خپل پلرني وطن کې له خپلو خپلوانو او وطندارانو سره یوځای مری، کور او وطن به دې تباہ

کېږي، په بلا اقتصادي، سياسي، اجتماعي او رواني ستونزو کې به رابښکېل يې، په بلا عذابونو به اخته يې، خو بيا به هم د ديکتاتور د سياسي انحصار له ډاره له خپل ځان، د خپلوانو او وطندارانو د ستونزو او عذابونو په هکله يوه رښتيا خبره هم نه شي کولای. يا به د ديکتاتور او انحصارگر چاپلوسي کوي، يا به غلی کېږي، او که د هېواد د يوه تبعه په حيث رښتيا وايي او د خپل هېواد او هېوادوالو لپاره اواز پورته کوي، نو بيا ته پوه شه او د ديکتاتور خطرناک غضب! وفا له لومړۍ ورځې څخه د خپلواک افغانستان او ملي برم لرونکي افغان او دموکراسي او د بشر حقوقو لپاره او همدا شاه په هېواکې د هر ډول ديکتاتوري، سياسي انحصار او تبعيض پر ضد اواز پورته کړ، هم له دغې ورځې څخه وفا ته د افراطي چپ او بڼي ډلو له خوا او هم تش په نوم د ملي گرايانو له خوا بلا ستونزې او عذابونه ور په غاړه شول او تر پايه د وفا پر ضد، د وفا د غرو پر ضد او په مشخص ډول زما پر ضد د کرکتر وژنې Character Assassination عمليې دوام وکړ، شايد چې د افغانستان د مطالعاتو مرکز پر ضد هم دوام وکړي. د وفا، د وفا د غرو او زما پر ضد د کرکتر وژنې عمليې افراطي ډلو ته او تش په نوم ځينو ملي گرايانو ته جلا جلا مفهوم درلود او دغې عمليې د افراطي ډلو د سياسي انحصار او له ديکتاتوري څخه او تش په نوم د ځينو ملي گرايانو د شخصي عقودو، خودخواهيو او بې ځايه شخصي رقابتونو څخه سرچينه اخيستله. افغانانو ته په عمل کې اثبات شوې چې چې او بڼي افراطي ايډيالوژيکاني په ډېرو سياسي برخو کې يوه له بلې سره ډېر ورته والی لري. چې ايډيالوژي د کارگرو د ديکتاتوري په نوم د افغانستان د خلکو ټول سياسي، اقتصادي، کلتوري، اجتماعي، تعليمي، نظامي او مذهبي ژوند تر خپل سياسي کنترول لاندې راوست او د دغې ايډيالوژۍ پلويانو نه د افغانستان دننه د نورو سياسي او اجتماعي ډلو وجود مانه او نه د سوشالستي

هېوادونو ترمنځ د ملي سرحدې پولو بېلتون ته قايل و. همدا شان د مذهب په نوم د افراطي مذهبي ايډيالوژيو پلويانو په افغانستان کې يو ګونديز سياسي انحصار غوښت او د دې ايډيالوژۍ پلويانو هم زموږ په هېواد کې نورو سياسي او اجتماعي ډلو ته د فعاليت اجازه نه ورکوي او نه د اسلامي هېوادونو ترمنځ سياسي پولې په رسميت پېژني. موږ د چېپي ايډيالوژۍ د پلويانو په ټولو قالبې شعارونو نه ګرېږو ځکه چې د دغې ايډيالوژۍ د پلويانو ټول غير اخلاقي، غير افغاني او غير انساني اعمال افغانانو ته څرګند دي. څوک چې د دغې ايډيالوژۍ پلوي نه و، هغه د چپيانو په اصطلاح طبقاتي دښمن مرتجع، فيوډال، سرمايه دار، عظمت طلبه، تنګنظره، د ارتجاع او امپرياليزم نوکر او د مترقي ايډيالوژۍ ضد ګڼل کېده. چې وفا، د وفا غړي او په مشخص ډول زه هم له دغو بلا شعارونو څخه بري نه وم. د چېپي ايډيالوژۍ د سلګونو شعارونو له مخې د وفا موسسه د ارتجاع او امپرياليزم يوه شبکه ګڼل کېده او د دې موسسې ټولو کارکوونکو په سلګونو عيونه درلودل او ټول فعاليتونه يې د (مترقي ايډيالوژي) پرځای د ارتجاع او امپرياليزم په خدمت کې و. سره له دې چې د وفا غړو د مجاهدينو سره د يو سنگر څخه يوځای د کابل د رژيم او شوروي اتحاد پر ضد قلمي مبارزه کوله خو بيا هم افراطي مذهبي ډلو د مذهب په نوم د سياسي انحصار او يو ګونديزې ديکتاتورۍ له امله د وفا موسسه او د دې موسسې غړي معاف نه کړل، بلکې له پيله تر پايه يې د دې موسسې او د موسسې د غړو د بدنامولو، تهديد، کرکټر وژنې او ترور پسې ملا تړلې وه. وفا يې پاکستاني مقاماتو او اسلامي او غير اسلامي سفارتونو او سياسي ارګانونو ته دکمونستانو، خاديانو، ملحدانو او نشنلستانو جاله معرفي کړه او د دې موسسې ځينو غړو ته (زه يې په سر کې وم) د خلقيانو، پرچميانو، شغله يانو، ستميانو، افغان

ملتانو، خادپانو، ملحدانو او نیمچه مسلمانانو القاب ورکړل شول او مورېې واجب القتل او مباح الدم وگنلو. د دغو ډلو مشرانو د خپلو گوندونو غړو ته حکم وکړ چې د دوی به د وفا نشرات نه لولي، د وفا د دفتر او د دې دفتر له غړو سره به تماس نه نیسي، بلکې د وفا غړي به خپل واقعي دښمنان گڼي او د دښمن پر ضد هر عمل د ثواب کار دی. د عملي سیاسي په دې فورموله چې په سیاسي چارو کې ابدی دوست او ابدی دښمن نه شته، افراطي ډلې ډېرې بڼې پوهېږي. د دوی پروپاگنډي د دوی له سیاسي اړیکو سره ژورې ریښې لري او د دوی لپاره اساسي معیار د دوی سیاسي روابط دي. که له یو هېواد سره د افراطي ډلې روابط خراب وي، نو بیا دغه ډله خپل ټول مخالفین ((مخالف حکومت)) ته منسوبوي او خپل مخالفین د مخالف حکومت د جاسوسانو په تور ټکوي او که له یو هېواد سره یې سیاسي روابط ښه وي، نو دوی هېڅکله خپل مخالفین د ((دوست حکومت)) د جاسوسی شبکو پورې نه تړي او نه ورباندې د دوست حکومت په ارتباط تور لگوي. د وفا په اړوند افراطي ډلو د دغې پالیسی څخه استفاده کوله. د جوړېدو څخه وروسته تر څو کالو پورې وفا او د وفا غړي یوازې د چې ایدیا لورې په تور ټکول کېدل او په ابتدا کې د امریکې او نورو هېوادونو شبکو ته نه منسوبېدل او د وخت په تېرېدو او د دوی د روابطو د خرابېدو په نتیجه کې وفا او د وفا غړي وروسته د امریکې او نورو شبکو پورې هم وتړل شول. لکه چې مخکې ورته اشاره وشوه د وفا غړي د چپیانو او افراطي ډلو ترمنځ د مشابه سیاسي فعالیتونو پر عواقبو پوره پوهېدل، د سیاسي انحصار او دیکتاتورۍ پر ضد وفا ته د پېښېدونکو خطرناکو عواقبو په باره کې پوره متوجه وو او ټولوي خطرې یې پر ځانونو هم منلې وې، اما د وفا غړو د وفا پر ضد د ملي گرا اشخاصو له خوا ضربو ته ډېره لږه پاملرنه کړې وه او دې لږې پاملرنې یا

غلطفه می. څه وجوهات هم درلودل. د افغانستان د سياسي شرايطو په لحاظ د وفا او د دغو ملي گرا اشخاصو ترمنځ اهداف مشترک و. موږ او دوی په يوه کښتۍ کې ناست وو او زموږ کښتۍ پر يو لوري حرکت کاوه. لکه چې وايي: ((په يو ګل نه پسرلی کېږي.)) همدغه شان د وفا موسسه د چيپانو او بنسې لاسيانو د ډېرو نشراتو په مقابل کې د نشت برابر وه. د وفا غړو فکر کاوه که چېرې يوازې د وفا پر ځای د افغانستان د باندې ملي خپرونې زياتېږي، هومره به معتدله ملي نهضت قوت مومي او همدغه ملي قوت به خپلواک افغانستان په خپلو پښو ودروي او د افغانانو تاريخي هويت او برم به اعاده کوي، لکه چې مخکې ورته اشاره وشوه، ملي قواوو د چيپانو او بنسې لاسيانو غونډې هېڅ باندنی ملاتړ نه درلود، دوی يوازې په خپلو افغانانو په يو داسې ملت چې اجتماعي جوړښت او اجتماعي روحياتو پر لحاظ د باندنيو د لاسپوڅو او د باندنيو له تحميل څخه کرکه کوي. اتکا کولو او دې قواوو ته راټولېدل او منسجم کېدل، له ټولو څخه زيات ضروري کار گڼل کېده. له بده مرغه په عملي ډگر کې خبره سرچپه غونډې شوه. لکه څنگه چې وفا دغو ملي گرايانو ته اوږه ورکړې وه، دوی د وفا د غړو او په مشخص ډول زما د توقع خلاق همدغو اشخاصو د وفا او ما پسې د خپلو شخصي عقودو گړدي راخلاص کړل، چې په دوی کې ځينو د شخصي عقودو له امله، ځينو د شخصي تخريبي رقابت، ځينو د نورو په لمسونه او ځينو له نورو څخه دا د اجورې په مقابل کې د وفا د تخريب او زما د کرکتر وژنې پروپاگنده پيل کړه. که د وفا له پيله تر اوسه په ټولو تورو، پروپاگندو، تخريب، غيبت او تخريب وگرېږم شايد چې يو لوی کتاب ترې جوړ شي. دلته د دغو ټولو له جملې څخه يو څو يې د نمونې په توگه وړاندې کېږي او له دې نمونې څخه لوستونکي د ټولو په باره کې اټکل کولای شي:

- ځينو ويل: که مريبي لري نو مربع به خوري. امين په پاکستان کې مريان لري، نو ځکه ورته د وفا د چلولو اجازه او د وفا لپاره مالي مرستې ورکول کېږي.
- ځينو ويل: په ټوله وفا کې يو ليکوال او شاعر نه شته. دوی د ليکوالو د ټولني په نوم د ټولو واقعي ليکوالو او شاعرانو مخه نيولې ده، د واقعي ليکوالو او شاعرانو په سر پيسې اخلي او امين دغه ټولې پيسې په خپل جيب کې اچوي او واقعي ليکوالو او شاعرانو ته يوه پيسه نه ورکوي.
- ځينو ويل: وفا د امين تجارتي مغازه ده. هغه په دې شخصي مغازه کې بلا پيسې وگټلې. هغه اوس مليونر دی او په مليونونو پيسې يې د پاکستان او په مشخص ډول د لاهور او په نورو خارجي بانکونو کې پرتې دي. هغه اوس دومره پيسې لري چې د هغه څو نسلونه به ورباندې عيش وکړي.
- ځينو ويل: له مور سره پاڅه اسناد شته، چې امين د پاکستان د نظامي شبکې پوځ جاسوس دی. همدغې شبکې وفا جوړه کړې ده، دغه شبکه ورته پيسې ورکوي او همدغه شبکه د امين او د هغه د راز شريکو ملګرو په واسطه د واقعي ملتپاله افغانانو مخنيوی کوي او بلاخره امين او د هغه ملګري د افغانستان د سياست پر ګدۍ کېنول غواړي.
- د ځينو: په نظر امين د پاکستان د نظامي شبکې څخه علاوه د امريکا او جرمني د شبکو غړی هم دی. همدغه شبکې له وفا سره ډېرې مالي مرستې کوي چې د دغو مرستو ډېره برخه امين په خپل جيب کې اچوي او څه نا څه په راز کې شريکو همکارانو ته هم

ورکوي. دغه دواړه شبکې د پاکستان د نظامي شبکې سره يوځای امين او د هغه راز شريکو ملګرو ته په راتلونکي افغانستان کې يو مهم سياسي رول ورکول غواړي.

- د ځينو: په نظر وفا د فساد جاله ده، هر څوک چې د وفا غوندې په يوه بدنام ځای کې کار کوي، دوی هم په دغه بدنام ځای کې بدنامېږي. د وفا د وجود نه د وفا رنګېدل د افغانانو په ګټه ده. د وفا ((نېک نام)) غړي دې وفا پرېږدي او د دغه بدنام ځای په رنګېدو کې دې فعال رول ولوبوي.

- د ځينو: په نظر وفا د فاشستانو مرکز و او په دې کې پښتانه راټول شوي دي. دغه فاشسان د افغان په پلمه يوازې د پښتو نيزم فاشيزم ته خدمت کوي او هر څوک چې له دې فاشيستي مرکز سره تماس نيسي او يا ورسره همکاري کوي، په واقعيت کې دغه ډول اشخاص د پښتو فاشيزم تقويه کوي.

- ځينو ويل: په ډېرو دري ژبو نشراتو کې پښتو هېڅ نه شته. برعکس وفا محض د دري ژبو د خوشالولو لپاره د پښتو په تناسب په دري ژبه ډېرې خپرونې کوي. که د وفا غړي په رښتيا پښتانه وي، نو دوی دې د دري ژبو د نشراتو په شان د وفا په پښتو کې دري ته هېڅ نه ورکوي او ډېرې خپرونې دې يوازې په پښتو کوي، فلهدا د وفا دغه چاپلوسانه پاليسي د غندلو وړ ده.

- ځينو ويل: د وفا نشرتي پاليسي د بليک ميلنگ پر اساس د پيسو پر محور ګرځي او کومه مشخصه هدفمنده پاليسي نه لري. څوک چې ورته پيسې ور نه کړي، وفا دغه شخص، اشخاص، تنظيم، ګوند او

حکومت په خپلو نشراتو کې غنډي او څه وخت چې له دغو غنډل شویو څخه پیسې ترلاسه کړي، بیا یې په بله نشریه کې صفت کوي. —
ځینې وایي: امین استرالیا ته تښتېدلی او له دې وروسته هغه د افغانستان او افغانانو په چارو کې د ویلو، کولو او برخې د اخیستو هېڅ حق نه لري. د افغانستان په چارو کې هغه افغانان چې په افغانستان، پاکستان او ایران کې نه اوسېږي، د افغانستان په چارو کې د ویلو، کولو او برخې اخیستو له حق څخه محروم دي، او داسې نور...

نوت: باور وکړئ چې د پورتنیو څو مثالونو برسيره د وفا او په مشخص ډول زما په باره کې داسې کرکټر وژونکې خبرې شوي دي، چې نه یې یو افغان کوي، نه مسلمان او نه انسان، بلکې په اورېدو یې هم سپری شرمېږي. شاید چې د ځینو لوستونکو په ذهنونو کې دا پوښتنې راپورته شي چې ایا زه له دغو اشخاصو ډارېدم او که یا د دوی خبرې رښتیا وې؟ که رښتیا نه وې، نو ما ولې د دغو اشخاصو کرکټر وژونکو تورو ته ځوابونه نه دي ورکړي او یا یې نه ورکوم؟ دلته د ښاغلو لوستونکو دې پوښتنو ته ډېر لنډ ځوابونه ورکول کېږي:

اول: خبره د ډار نه ده، بلکې واقعیت دا دی چې د وفا بنسټ ایښودونکو غړو څه فیصلې کړې وې او د دې موسسې ټولو غړو خپلې فیصلې منلې وې او تر پایه د دغو فیصلو درناری کېده. د ډېرو فیصلو له جملې څخه ځینې فیصلې چې د لوستونکو پوښتنو ته په خپله ځوابونه وایي دا وې:

الف— وفا یوه موسسه ده او دا موسسه به د انساني، مذهبي او افغاني اخلاقو او ارزښتونو په رڼاکې د خپلو ټاکلو اهدافو پر لور درانه گامونه اخلي او

هېڅوک دا موسسه او د دې موسسې خپرونې له خپلې شخصي خوښې ناخوښې او عقيدې لپاره نه شي استعمالولی.

ب- وفا به د افغانانو ترمنځ د قامي، ژبني، نژادي، مذهبي او سيمه ييزو تعصباتو د راپارولو څخه جدي ډډه کوي او همدا شان هغه ليکنې چې په هغو کې د يو شخص يا اشخاصو کرکټر وژنه شوې وي، يا يوه ډله يا ډلې په نومونو غندل شوې وي او بېخايه او بې نتيجه مشاجرې ترېنه جوړېږي، نه خپروي.

ج- ځينې اشخاص به قصداً په وفا يا د وفا پر غرو داسې تورو نه لگوي چې وفا د خپلو ټاکل شويو اهدافو څخه بې لارې کړي او په نتيجه کې وفا په مشاجرو او ناندريو کې بوخته وساتي او د وفا د خپرونو څخه کنځلنامې جوړې کړي، نو په دې صورت کې د مشاجرو، ناندريو او کنځلنامو پرځای د وفا د غرو لپاره خاموشي بهترينه پاليسي ده.

دويم: لکه چې منځکې ورته اشاره وشوه، د وفا او زما پر ضد د کرکټر وژنې عمليې د ځينو د شخصي عقودو، ځينو د نورو په لمسون، ځينو د نورو څخه د اجورې په مقابل کې، ځينو د بې ځايه رقابت او د ځينو د عادتونو څخه سرچينه اخيسته او دغه ټول اشخاص او د دغو اشخاصو پټ او بسکاره نيتونه هم معلوم و. د هر انسان په وجود کې د پلې رگونه دي او د هېچا په وجود کې د پلو پرځای د پولادو رگونه نه شته، نو زما په وجود کې هم د پولادو رگونه نه شته. هر څوک د تعميري تنقيد او کرکټر وژنې ترمنځ توپير کولای شي. هر څوک د کرکټر وژنې په ناوړې عمليې خفه کېږي. ځينې د جگړو او تاويلو ماويلو څخه خوند اخلي او ځينې په سره سينه خپل وخت ته گوري. وايي: سله کاله وروسته مې خپل بدل واخيست، خو بيا هم مې تادي وکړه.

ایا تجزیه افغانستان امکان پذیر است؟

دا لیکنه د (ازاد افغانستان) جریډې د لومړي کال په (۲) یمه گڼه کې د (۱۳۷۷ل) کال د غویی میاشت کې خپره شوې ده.

افغانستان موقعیت حساس جغرافي دارد، بنا بر همین حساس بودن موقعیت جغرافي و ستراتیژیک آن کشور های دخیل مجبور میشوند پیرامون تقسیم افغانستان نیز به ارزیابی بپردازد، در شمال افغانستان، کشور های تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان موقعیت دارد، در غرب با ایران، در جنوب و شرق با پاکستان و در شمال شرق با چین هم مرز میباشند. جز از چین همه همسایه گان با مردمان ساکن در افغانستان مشترکات، اتنیک و زبانی دارند. اقوام ساکن در افغانستان از صدها با اینسو در کشور شان زندگی مشترک میکنند. موقعیت حساس جغرافي افغانستان و داشتن مشترکات نژادی و زبانی با همسایه گان به هیچ کشور همسایه اجازه نخواهد داد که افغانستان ساحه نفوذ یکی از همسایه گان آن باشد و یا هم تحت تسلط مستقیم و غیر مستقیم یکی از آنها قرار گیرد.

کشور های کوچکی که در همسایه گی افغانستان واقع استند، توان نفوذ و تسلط را ندارند، اما اگر از دو همسایه بزرگ افغانستان: ایران و پاکستان یکی هم خواهان تسلط و نفوذ باشد، همسایه بزرگ دیگری مانع این کار میشود و بر ضد آن ایستاده گی میکند. از سوی دیگر چون کشورهای همسایه شمالی افغانستان از دوران روسیه تزاری تا پروفاشی اتحادی شوروی تجارب تلخ محکومیت را پشت سر گذاشته، طعم زهر اکین آن را چشیده اند، از همین سبب در منطقه با سیاست سلطه جویی و سعت طلبی هر کشور بزرگ یا برادر بزرگ Big broher از خود حساسیت نشان میدهند.

افغانها نیز در این خصوصیت - حساسیت در برابر برادر بزرگ- با کشور های کوچک همسایه شمالی خود وجوہات مشترکی دارند. افزون بر آن تمام همسایه گان افغانستان مسلمان استند و یکی از اینها با نام مذهب افغانستان را زیر سطره خود آورده نمی تواندند - اگر یکی از برادران بزرگ بخواهد، زیر نام مذهب در افغانستان نفوذ و سلطه خود را وسعت و استحکام بخشد- ان دیگری ممانعت میکند، زیرا هر دو مسلمان استند و در مسلمان بودن یکی از دیگری خود را کم نمی داند. اکنون بحران افغانستان از چوکات مذهب پا فراتر گذشته است و تنها در سطح سیاسی مطرح است. یکی از جمهوری های اسلامی بخاطر نگهداشت منافع ملی خود به همراهی هند و روسیه از ایتلاف شمال پشتیبانی میکند. جمهوری اسلامی دیگر برای حفظ منافع ملی خودش همراه با عربستان سعودی و شماری از کشورهای اسلامی و کشورهای غربی از اداره کنونی کابل حمایت می نماید. قبول میکنم، معجزه میشود و تمام کشورهای همسایه با وجود مقاومت شدید افغانها علی الرغم تمام قوانین بین المللی، اصول پذیرفته شده ملل متحد و عکس العمل های شدید کشورهای منطقه و جهان به تقسیم افغانستان موفق میشوند و بین هم با موافقه میرسند، پیش از همه اینان مجبور میشوند جغرافیه و دموگرافی افغانستان را مطالعه نمایند. جغرافیه و دموگرافی به اینها نشان میدهد که در افغانستان تمام اقوام با هم یکجا میزند. در اکثر مناطق افغانستان قوم مشخص زندگی نمیکند پس از مطالعه دموگرافی و جغرافیه آنها مجبور میشوند افغانستان را بر اساس مناطق بین هم تقسیم نمایند.

در این صورت هندوکش را بین شمال و جنوب افغانستان مرز قرار میدهند، اگر اینها افغانستان را بر اساس مناطق تقسیم میکنند، در چنین حالت اقلیت

های قومی که در هر دو طرف هندوکش زندگی میکنند، در مناطق شان می مانند و یا اینکه با اکثریت های قومی شان در دو طرف هندوکش یکجا میشوند؟ اقلیت های قومی میفهمند که در صورت ماندن با اکثریت های قومی دیگر برای همیشه زیر تاثیر اکثریت خواهند بود و باگذشت زمان اقوام کوچک هویت شان را از دست میدهند. فرض میکنم، اقوام افغانستان فیصله مینمایند که جهت پیوستن با اکثریت شان با مناطق اصلی شان میروند. بر اساس همین فیصله پشتون های ساکن در افغانستان مرکزی و شمالی به جنوب هندوکش می یابند و تاجکی ها، هزاره ها، ازبک ها و ترکمن های ساکن در جنوب به شمال و افغانستان مرکزی میروند، رفتن از یک منطقه به منطقه بی دیگری کار اسانی نیست، بل جار و جنجال های فراوان اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی و راوانی را با وجود میاورد. ایا مردم شمال افغانستان مانند گذشته ها خان نشین های تاجکی ها، ازبک ها و ترکمن ها تقسیم میشوند و یا این که در آنسوی آمو دریا با جمهوری های تاجکستان، ازبکستان و ترکمنستان یکجا میشوند. در هر دو صورت مسئله تعیین سرحدات سر بالا میکند. مرزهای سرزمین های زیر سطره خانهای مستقل چگونه تعیین خواهند گردید؟ اگر با جمهوریهای آسیای مرکزی یکجا میشوند، جمهوری های در شمال افغانستان چگونه سرحدات شان را تعیین میدارند. در شمال افغانستان تاجک، ازبک، ترکمن، هزاره و عرب (اقلیتی است عرب ها نیز در شمال افغانستان زندگی میکنند) با هم آمیخته میزیند. اینان نیز با مناطقی میروند که اکثریت قومی شان در آن زندگی میکند و یا این که در محله های مسکونی فعلی شان می مانند؟ در افغانستان مرکزی هزاره های شیعه و سنی با هم یکجا زندگی میکنند و یا از هم جدا میشوند. هزاره های شیعه حکومت مستقل میسازد و یا با ایران یکجا میشوند؟ اگر اینها

حکومت مستقل میسازند عاید ملی این حکومت در مناطق کوهستانی چه خواهد بود؟ از سوی دیگر مناطق هزاره جات از چهار طرف توسط سنی ها احاطه شده است و با ایران مرز مشترکی ندارند. اگر هزاره ها با ایران یکجا میشوند، در انصورت ایران با هزاره جات تنها ارتباط هوایی خواهد داشت و یا این که ایران برای یکجا نمودن هزاره جات با خود، سنی های مناطق غربی افغانستان را هم با خود مدغم خواهند ساخت و از این راه با هزاره جات مرزهای مشترک ایجاد خواهد کرد. در مناطق غربی افغانستان اکثریت از پشتونهای است که زبان شان را از دست داده اند و به زبان دری حرف میزنند. آیا پشتونهای دری زبان از خود حکومت مستقل خواهند ساخت و یا این که زیر اثر حکومت ایران زندگی اختیار میکنند و یا هم با مناطق دیگر پشتون نشین میروند؟ در جنوب افغانستان از هم گسستن پشتونها، بلوچها، پشه یی ها و نورستانی ها چگونه صورت خواهد پذیرفت. پشتونهای افغانستان به گونه مستقل خواهند زیست و افغانستان مستقل خودشان را خواهد ساخت و یا اینکه زیر نام پښتونستان یا پښتونخوا با پښتون های سرحد، بلوچستان و مناطق قبایل ازاد یکجا میشوند. اینگونه افغانستان، پښتونستان و پښتونخواهی با وجود آمده با پاکستان یکجا خواهد ماند یا نه؟ بلوچهای افغانستان با بلوچهای پاکستان و ایران یکجا خواهد شد و بلوچستانی را خواهند ساخت و یا این که خان نشینی مستقلی را تشکیل میدهند؟ پشه یی ها و نورستانی های افغانستان دولت مستقلی خواهند ساخت و یا با حوزه فرهنگی خودشان - که تا دره های کشمیر امتداد دارد - یکجا میشوند. پس از تقسیم افغانستان ایران و پاکستان مرزهای شان را چگونه تعیین خواهند نمود؟ مسئله نقل و انتقال این همه اقوام ساکن در

افغانستان چگونه انجام خواهد پذیرفت و موضوع معاوضه جایادها و دشواری های ناشی از این تقسیم چه سان حل و فصل خواهند گردید؟

ما فرض میکنم که پشتونها با پشتونها، تاجک ها با تاجکان، ازبک ها با ازبکان، ترکمنها با ترکمنان، نورستانی ها و پشه یی ها با واحد های فرهنگی شان پیوستند، کشورهای همسایه نیز سرحدات شان را تعیین کردند و این معجزه نیز به خیر و خیریت سرو سامان پذیرفت، پس از آن کشورهای همسایه افغانستان پیرامون ایات زیرین علامه محمد اقبال لاهوری نیز خوبتر بااندیشند:

اسیا یک پیکر آب و گل است

ملت افغان در آن پیکر دل است

از گشاد او گشاد اسیا

از فساد او فساد اسیا

اگر پیشگویی نابغه شرق علامه محمد اقبال لاهوری درست باشد، فساد - را که همسایه گان افغانستان بنا بر خواسته های ملی شان با تقسیم و جدایی اقوام افغانستان در قلب اسیا آغاز کرده اند - اثر های ناگوار این فساد بیشتر از پیش متوجه کشورهای همسایه افغانستان است، در کشورهای همسایه افغانستان نیز اقوام و فرق مذهبی گوناگون زندگی میکنند. ایا پشتونها، بلوچها، سندی ها و پنجابی ها در پاکستان واحد زندگی خواهد کرد و یا اینکه زیر نامهای افغانستان (یا پښتونستان)، بلوچستان، سند، دیش و پنجابستان کشورهای جداگانه میسازند؟ مسله اهل تشیع و تسنن در پاکستان چگونه حل خواهد شد؟ ایا پارسی ها، ازری ها، کرد ها، ترکمن ها، عرب ها

و بلوچهای ایران با هم یکجا در ایران زندگی خواهد نمود و یا اینکه ازری ها با ازبایجان، کردها با کردستان، عرب ها با عرب، ترکمن ها با ترکمنستان و بلوچها با بلوچستان می پیوندند و تنها پارسی ها در کشور بنام ایران باقی می مانند؟

در ایران نیز مسله شیعه و سنی چگونه حل خواهد شد؟ در جمهوری های آسیای مرکزی نیز اقوام و فرق مذهبی گوناگون زیست دارند. آیا این همه اقوام و فرق مذهبی در جمهوری های مسکونی شان می مانند و یا اینکه بر اساس بخشبندی اقوام مرزهای شان را سر از نو تعیین میدارند.

فساد که از قلب اسیا (افغانستان) سر بر آورده است به قول علامه اقبال فساد تمام اسیا است و این فساد تنها به همسایه گان افغانستان محدود نمی ماند، بلکه این فساد در شرق تا اندونیزیا، در غرب تا ترکیه و الجزایر و در شمال تا جمهوری های فدراسیون روسیه پخش خواهد گردید. از سوی دیگر در جوامع شرقی مذهب موضوع نهایت جدی بشمار میاید، مردمان یک نژاد نیز بر اساس مذهب از همدیگر جدا شده اند، مردمان یک نژاد نیز تصرف مذهبی یکدیگر را قبول ندارند و اکنون نیز بین مردمان یک نژاد نزاعهای مذهبی در جریان است. در اسیا اقوام زیادی موجود استند که از نگاه نژاد و زبان یکی اند اما مذاهب شان از همدیگر فرق میکنند، به گونه مثال مردمان پنجاب پاکستان و پنجاب هند از یک تبار اند و زبان واحدی دارند، اما پنجابیهای پاکستان مسلمان استند و پنجابیهای هندوستان سک و هندو. همینسان بنگالی های، بنگله دیش و بنگالی های، بنگال هندوستان از یک نژاد استند و زبان شان نیز مشترک است، اما بنگالی های هندوستان هندو و بنگالی های بنگله دیش مسلمان. در چنین حالت اقوام واحد ولی دارنده مذاهب جداگانه با هم یکجا زیست خواهند کرد و یا اینکه بر اساس

مذهب کشورهای جداگانه میسازند. اگر زیر نام قومی گروه جمع میشوند، در آن صورت در مذاهب این قوم کدام یک آن را رسمی اعلان خواهند کرد و یا با تمام مذاهب رسمیات خواهند داد و یا اینکه به یکی از مذاهب اجازه مداخله در مسایل سیاسی نمیدهد و یا هم بر اساس مذاهب دولتهای جداگانه میسازند؟ آیا پس از تقسیم افغانستان و پایان یافتن عملیه دور و دراز تعیین مرزهای کشورهای از هم پاشیده پیشین و نو برخاسته بر اساس نژاد و مذهب، جنگ و خونریزی نخواهد پذیرفت؟ در بین اقوام و مذاهب جنگها رخ نخواهد داد؟ جلو این تراژیدی بزرگ انسانی راکی ها خواهند گرفت؟ ابر قدرت ها و یا نیروهای نظامی زمینی، هوایی و دریایی شان تقسیم افغانستان فساد بزرگ خواهد بود که کشورهای بزرگ جهان در کاری جلوگیری از پخش و نشر آن عاجز خواهند ماند.

باری اگر قومی اراده با هم یکجا زیستند را از خود نشان دهند و یا هم اقوام یک کشور بخواهند از هم جدا شوند، اینگونه اقوام یا مانند جرمنی دیوار مستحکم برلین را در یک شب ویران مینمایند و یا هم مانند چکوسلواکیا دو گروه قومی آن کشور بر اساس رای مردم کشور واحد را زیر نامهای دو کشور مستقل چکوسلواکیها از هم جدا میکنند و یا هم مانند مردم یوگوسلاویا که کشور شان را به جنگ و زورگویی تقسیم میکنند کشورهای جدیدی را بر اساس قوم و مذهب میسازند. اگر کشورهای همسایه افغانستان به پیشگویی علامه اقبال محض به حیث یک شعر مینگرند، در آن صورت حکایت زیرین چینیایی ها را نیز به دقت بخوانند:

((میگویند تاجر از افریقا بار اول به چین میرفت، تاجر میخواست تحفه به شهزاده چین با خود ببرد. او با تاجر دیگری افریقایی - که به چین رفته بود، شهزاده را ملاقات کرده بود و از ذوق اش آگاهی داشت - پیرامون تحفه به

مشوره پرداخت. تاجر معرفت داشته با شهزاده چینی، گفت: ((در منزل شهزاده تصاویر بزرگی از اژدها نصب شده اند و شهزاده با این تصاویر عشق مفرد دارد.)) تاجر اژدهای بزرگی دریافت نمود و آن را با خود برد، تا تحفه گونه تقدیم شهزاده نماید. تاجر با دیدن تصاویر بزرگ و گوناگون اژدها در قصر شاهی و تحفه آورده خود نهایت خوش بود. وقت شهزاده چینی برای دیدن تحفه تاجر افریقایی آمد و با اژدهای بزرگی رو برو شد. از دیدن اژدها با شهزاده ضعف طاری گشت و بی حال شد. تمام اهل دربار تاجر را مورد عتاب و سرزنشی قرار دادند و به او گفتند: ((شهزاده ما با تصاویر اژدهای عشق می‌روزد و شما اژدهای زنده را به او آورده اید)). اگر همسایه‌گان ما اراده دارند اژدهای اصلی برخاسته از قلب اسیا (افغانستان) را به چشم سر مشاهده کنند و از بازی کردن را با آن خوش شان می‌آید، آغاز نمایند و این عملیه را نیز در معارض از مون قرار دهند اگر از دیدن اژدهای اصلی مواجه به ضعف شدند و یا خود شان در این آتش سوختند، باز نکویند، که کسی به آنها هوشدار نداده بود؟

افغانستان از خم و پیچ خطرناک تاریخ میگذرد

دا لیکنه د (وفا) جریدې د پنځم کال په (۳۳-۳۴) مې ګڼه کې د (۱۳۷۵ ل) کال د وږي میاشتي پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

تاریخ نویسان نامدار افغانستان را بر اساس موقعیت حساس جغرافی، سیاسی و ستراتیژیک آن از مناطق بسیار پُر ارزش آسیای مرکزی و انمود میسازند و این کشور را گذرگاه فاتحان و کشور کشایان؛ دروازه شبه قاره هند؛ حلقه اتصال کشورهای منطقه و ظرف ذوب اقوام گوناگون نام داده اند.

هیچ فردی از افراد یک جامعه مادرزاد ترسو و یا هم دلاور به دنیا چشم نمیکشاید، بل هر یکی از این افراد در نتیجه عوامل و عملیه های پیچیده اجتماعی و ارزشهای حاکم بر جامعه شان ویژه گیهای ترس و دلاوری را کسب مینمایند. موقعیت حساس و ستراتیژیک افغانستان و روحیه قربانی را از افغانها با هم روابط گسست ناپذیری دارند. افغانها روحیه قربانی را از موقعیت ستراتیژیک کشور و ارزشهای عنعنی و تاریخی شان اموخته اند.

در طول قرون متمادی کشور کشایان و فاتحان زیادی بر افغانستان یورش آورده اند، ولی با مقاومت بی مانند مردمان این سرزمین مواجه شده اند و با هر یورش حمله اوران قهرمانانه مقابله نموده اند و در نتیجه این گونه یورشهای اجنبیان و مقابله های افغانها و عشق فراوان با آزادی روحیه قربانی

را در ایشان پرورانیده است. موقعیت ستراتیژیک افغانستان اتحاد شوروی را به سوی خودکشاند اما روحیه قربانی و ازادمنشی افغانها یورش این کشور را به عقب زد. یورش اتحاد شوروی و کارکردهای حکومت دست نشانده آن ویرانیها و خرابیها فراوانی را از خود به جا گذاشت.

در دوران سلطه خونین چارده ساله کمونستها، خلیقها و پرچمیها تمام اقشار اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، مذهبی و فرهنگی کشور خود را دشمنان طبقاتی شان میپنداشتند و با انا به دشمنی و ستیزه پرداختند. حزب دموکراتیک برای خوشنودی بیگانه گان و زمینه سازی برای حکومت آنان، افغانهای خود را زیر نامهای مرتجعین، فیودالان، سرمایه داران، نشنلستهای تنگ نظر و عظمت طلب، جواسیس، جبره خواران امپریالیزم، ضد انقلاب و ضد شوروی گرفتار و شکنجه نمودند و نیست و نابود کردند. خانه ها را ویران نمودند با کشتارهای بیحد و حصر شان لشکری از یتیمان و بیوه گان را در کشور به وجود آوردند. ارز شهای ملی و مذهبی را عنعنه های فرسوده و پیش پا افتاد و انمود ساختند و بستهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی افغانستان را از تهداب در هم و برهم نمودند.

در دوران زمامداری مرارت بار و خونین کمونستها افغانها افزون از تحمل زیانهای مادی و معنوی فراوانی بالائر دسایس و تفرقه افکنی، دستگاہای جاسوسی، کی. جی. بی، آکسا، کام، خاد و وار در بین اقوام با هم برادر افغان تعصبات ملی لسانی، مذهبی و حتی منطقه بی را دامن زدند و اقشار متعصبی را برای پیشبرد. این گونه برنامه های ضد ملی و ضد میهنی به کار گماشتند.

با تاسف بایستی یاد اور شد که بقایای شبکه های یاد شده و شماری از کوتاه اندیشان متعصب همراه با گروهی از بیسواد هنوز هم به تعصبات گوناگونی

دست میزنند و ارزومند استند افغانهای با هم برادر را زیر نامهای گوناگون از هم جدا سازند و دشواریهای را در راه اعاده صلح به این کشور جنگزده به وجود آورند.

در دوران چارده سال سلطه فلاکتبار شان، کمونستها شعار میدادند: کارگران وطن ندارند. نگاهدای عفت و عصمت زن ناشی از اخلاق فیودالی است، فیودالان دشمنان مردم و استثمارگر اند. این گونه شعارهای میان تهی در واقعیت امر مبارزه‌ی بود با ارزشهای جامعه افغانی، آنها کوشش میکردند با چنین تلاشهای شهای ارزشهایی ملی را کم ارزش جلوه دهند ارزشهایی که افغانها در طول تاریخ برای حفظ و نگهداشت آن قربانیهای فراوان داده بودند، مانند: ملکیت خصصوی، ناموس و عشق با میهن.

در این دوران تمام قهرمانان ملی کشور به نام فیودالها کوبیده شدند و بر تمام قربانیها و جانبازیهای آنان در راه حفظ تمامیت میهن و نشر و اشاعه اسلام خط بطلان کشیده شد. جنگ داخلی در کشور آغاز گردید، میلیونها افغان مجبور به فرار از میهن دشمن و هزاران هزار انسان میهن دوست اواره دیار بیگانه و در دام عرب و عجم افتادند. تمام خرابیها، ویرانیها، در به دریاها و اواره گیها محض برای این برکشور و مردم آن تحمیل گردیدند تا گروه خلق- پرچم از ((افغانستان کشور سوسیالیستی)) بسازند.

همزمان با وقوع رخداد کودتای کمونستی، در حالی که تمام قدرت سیاسی، نظامی و اقتصادی کشور به دسترس کمونستها و حزب حاکم شان قرار گرفت، اما با آن هم افغانها برای حفظ حیثیت ملی، میهنی و اسلامی شان علیه سلطه گروه خلق- پرچم شوویدند و به مقاومت خود به خودی آغاز کردند.

مقاومت افغانستان شمول افغانستان رژیم کمونستی را به نابودی و در هم کوبی نزدیک ساخته بود که در اواخر سال ۱۹۹۹ م نیروهای ارتش سرخ بر کشور هجوم آوردند و این هجوم مقاومت افغانستان را رنگ و رخ تازه بی بخشید. مقاومت روز تا روز شدت اختیار میکرد و نیرومند تر میگردد، در یک چنین شرایط افغانستان در مقابله با نیروهای مجهز با عصری ترین سلاحهای روز، نیازی به کمکهای و پشتیبانی سیاسی، اقتصادی و نظامی احساس کردند.

هجوم نیروهای ارتش سرخ اتحاد شوروی بر افغانستان، افغانستان را با شماری از کشورهای خارجی نزدیک ساختند، زیرا این کشورها نیز مانند افغانستان خواهان سقوط رژیم کمونستی و شکست نیروهای ارتش سرخ در افغانستان بودند. در این نقطه افغانستان با شماری از کشورهای خارجی اهداف مشترکی داشتند. برای تامین این هدف مشترک ضد اتحاد شوروی افغانستان روحیه قربانی و جانبازی و کشورهای خارجی امکانات اقتصادی و سیاسی و نظامی در اختیار داشتند.

افزون از یک هدف مشترک که همانا جبهه گیری ضد شوروی بود، در بخشهای دیگر اهداف افغانستان و خارجها کمک دهنده از هم تفاوتی نشان میدادند. هدف افغانستان ازادی افغانستان و فروپاشی رژیم کمونستی بود و برای برآورده شدن این هدف از هیچگونه قربانی دریغ نمیکردند و با ایمان راسخ در این راه ایستایی مینمودند و امیدوار بودند که نیروهای تجاوزگر اجنبی مواجه به شکست خواهند شد و رژیم دست نشانده نیز سقوط خواهد کرد و آنها خواهند توانست حکومت دلخواه شان را در کشور استقرار بخشند.

با برآورده شدن این مامول میلیونها اواره دوباره به میهن شان برگشت خواهند کرد و به همکاری کشورهای دوست و ملل متحد بازسازی افغانستان ویران شده آغاز خواهدگردید. مجرمین جنگ به پنجه قانون سپرده خواهند شد؛ خساره جنگ از اتحاد شوروی گرفته خواهد شد. از وارثان شهدا و مجاهدین راه آزادی گرامیداشتی به سطح ملی صورت خواهند گرفت، اقوام با هم برادر افغان در فضای مصونیت، برادری و برابری با هم زنده گی شان را از سر آغاز خواهند کرد و با کشورهای خارجی نیز روابط شان را بر اساس معاونت و مخالفت در دوران جهاد عیار خواهند ساخت.

اما بر عکس شماری از کشورهای کمک دهنده دوران جهاد اهداف ویژه ملی خودشان را نیز داشتند، امریکا میخواست رقیب سرسختش اتحاد شوروی را - که در دوران جنگ سرد در راس بلاک کمونستی موقعیت داشت - در افغانستان چنان درگیر و بال پیچ نماید که بالاخره از پا بافتد و انتقام شکست در جنگ ویتنام را ازش بگیرد. چین نیز اهدافی داشت و میخواست با گرفتاری اتحاد شوروی در افغانستان، از محاصره آن کشور و سیاست توسعه طلبی آن رهایی یابد، بنا بر همین علل افغانها را در جهاد کمک کرد.

شماری از کشورهای غربی و عربی بالاثر این حادثه چاههای پترول شرق میانه را مواجه با خطر دیدند و همچنان مشاهده کردند که بیلانس نظامی، سیاسی و اقتصادی در جهان برهم خورد بنا بر آن در کنار افغانها قرار گرفتند. کشورها، احزاب، موسسات و اشخاص گوناگون، جنگ افغان - شوروی را نامهای جنگ کفر و اسلام، نبرد برای آزادی و مبارزه میان دموکراسی و دیکتاتوری قلمداد میکردند، شماری آن را مقاومت ملی و یا نهضت آزادی

نام می‌گذاشتند اما هر یکی از این نیروها بر اساس نظرها و اهداف ویژه ملی شان از افغانها حمایت و پشتیبانی میکردند.

کشورهای کمک دهنده پاکستان را در خط مقدم جبهه جلوگیری از نفوذ اتحاد شوروی می‌پنداشتند. بنا بر گفته جنرال ضیاءالحق افغانها نه تنها برای آزادی خود شان می‌زمز میدند، بل از کشور همسایه نیز دفاع مینمودند. در آغازین روزهای جهاد افغانها یقین کامل داشتند که آنها به حمایت و پشتیبانی همسایه‌گان شان زیر قومانده واحد و منسجم مبارزه میکنند و کمکهای نظامی کشورهای دوست نیز مانند نهضت‌های ازادبخش سایر نقاط جهان، با رهبری واحد افغانها صورت خواهند پذیرفت. در این مورد میتوان از مقاومت مردمان کمبودیا به گونه مثال یاد کرد.

جریان مقاومت مردمان کمبودیا و افغانها با هم همگونیها و ویژه‌گیهای مشابه داشتند. رشد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی افغانستان و کمبودیا در مراحل همگونی قرار داشت در هر دو کشور ارزشهای مذهبی و عنعنات ملی ریشه‌های عمیق دارند، افغانها مسلمانان راستین و کمبودیان بودایان راسخ العقیده هستند. سیستم شاهی در هر دو کشور موسسه قابل پذیرش به همه‌گان است.

همسایه‌گان افغانستان مسلمانان و همسایه‌گان کمبودیا بوداییان اند. در دهه هفتاد سده روان میلادی حزب دموکراتیک خلق در افغانستان و خمرهای سرخ Khmer Rouge در کمبودیا به کودتاها و نظامی دست یازیدند. مردمان هر دو کشور بر ضد کمونست‌ها قیام مسلحانه نمودند. هر دو کشور در معرض تجاوز نیروهای کشورهای همسایه شان قرار گرفتند.

اتحاد شوروی بر افغانستان تجاوز نظامی نمود، جناح خلق حزب دموکراتیک را به زور سبکدوش و جناح پرچم را به قدرت رساند. همینسان ویتنام بر کمبودیا هجوم آورد یک گروه حزب را به جای گروه دیگر آن براریکه قدرت نشانند.

با تجاوز نیروهای شوروی بر افغانستان و تجاوز نیروهای ویتنام بر کمبود، مقاومت در هر دو کشور شکل سراسری و کشوری را به خود گرفت. پنج میلیون اره افغان به کشورهای ایران و پاکستان پناه بردند و پناه‌گزینان کمبودیایی در کشور مجاورش تایلند پناه گرفتند.

حکومت تایلند به اواره‌گان کمبودیایی پناه داد ولی سازماندهی کارهای مهاجرین را به UNHCR سپرد. همچنان در مسایل داخلی گروههای مقاومت که بر ضد ویتنام و رژیم کمونست می‌زمیدند از هر گونه مداخله احتراز نمود. در راس سه گروه مقاومت کمبودیایی شهزاده سهانوک پادشاه سابق کمبودیا قرار گرفت و هر سه گروه او را به حیث رهبر شان پذیرفتند. زیرا او شخصیت شناخته شده ملی و بین‌المللی بود و تمام کمکهای اقتصادی و نظامی از مجاری بی‌که به رهبری شهزاده سهانوک منتهی میشد، صورت می‌پذیرفت. بر اساس موجودیت زعامت واحد قومنده و تلاشهای پیگیر و سودمند ملل متحد، مقاومت مردم و کشور جنگ زده کمبودیا بالاخره در سال ۱۹۹۲م به پیروزی رسید و زیر رهبری شهزاده سهانوک در کشور کمبودیا صلح و امنیت تامین شد و عملیه باز سازی ان کشور آغاز گردید. بر عکس پالیسی عدم مداخله تایلندی ها در امور گروههای مقاومت کمبودیا سازماندهی تمام امور مهاجرین او مجاهدین افغان با امر جنرال ضیاءالحق رهبر نظامی پاکستان به حکومت نظامی جمهوری اسلامی پاکستان تعلق گرفت. بر اساس امر رهبری نظامی این کشور، مسایل اقتصادی و نظامی

مجاهدین افغان را شبکه نظامی ای اس ای و مسایل سیاسی گروه‌های مقاومت افغان را وزارت خارجه پاکستان رهبری میکردند و سازماندهی مسایل مهاجرین به کمیشنری های مهاجرین افغان سپرده شدند.

یک شخص مسول نظامی همان وقت میگفت: ((دوسیه سهم گرفتن فعال محمد ظاهر شاه پاچا سابق افغانستان، در جهاد این کشور بسته شد)) افغانها از رهبری واحد و قوه واحد محروم نگاهداشته شدند. مجاهدین و مهاجرین افغان به چندین گروه تقسیم شدند. تمام کمک های نظامی، سیاسی و اقتصادی با مهاجرین و مجاهدین به جای خود افغانها توسط پاکستان صورت میپذیرفت. (در باره این داستان دراز شخص موظف همان وقت ای اس ای دگروال محمد یوسف در کتابهایش Silent soldier و Bear Trap سخنهای جالبی دارد. او بر پهلو های گوناگون جهاد روشنی می افکند و قصه های جالب و خواندنی ان دوران را محفوظ میدارد). شک نیست که تراژیدی ملی افغانها از ارزیابی نادرست و انالوژی اتحادی شوروی آغاز یافت اما شماری از کشورهای همسایه نیز درباره جامعه افغانی ارزیابی های نادرستی داشتند و دارند و داستان غم انگیز افغانها را غم انگیزتر و طولانی تر ساختند. اتحادی شوروی و کشورهای مسلمان همجوار افغانستان پالیسی ها و ارزیابیها نادرست و دور از واقعیت شان را کماکان ادامه میدادند و اهداف شاه در تعقیب چنین پالیسی ها با هم یکسانی داشتند. اتحاد شوروی میخواست هویت مستقل افغانستان را محوه و نابود سازد و بالاخره این کشور را هضم نماید. شوروی های ایدیولوژی کمونستی و کارگر شان چراغ جادویی مینداشتند که در راه رسیدن به این هدف از ان کارگیرند. شوروی ها در افغانستان حزب دموکراتیک را بنیاد گذاری نمودند، حزب را به ایدیولوژی کارگری مجهز ساختند و فکر میکردند که به قدرت رساندن این

حزب به زودی افغانستان را ان خود خواهند ساخت. شورویها در ارزیابی نادرست شان ناکام ماندند، زیرا آنها نمیفهمیدند و یا این که خود خوارا نمیفهماندند- که در جامعه مساوات طلب، مسلمان و ضد رژیم دست نشانده و ضد حاکمیت اجنبی ها، ایدیولوژی کمونستی- که با مذهب اشتی ناپذیر است - حاکمیت دست نشانندگان و حکمفرمای خارجیان - جای موجود نیست. شوروی ها بسیا دیر با ارزیابی نادرست شان متوجه گردید، و ان زمانی بود که هیچ گونه تلاش سودی نداشت و بسیار ناوقت شده بود. شوروی ها بر اساس همین ارزیابی نادرست شان در افغانستان با شکست مواجه گردیدند و امپراطوری بزرگ شوروی از هم پاشید، اما در نتیجه همین ارزیابی های نادرست شوروی ها، افغانستان با ماتم سرا مبدل گشت و افغانها تا امروز در شراره های آتش میسوزند که روسها فروخته اند. به تاسف فراوان باید یاد اور شد که کشورهای برادر همسایه نیز از تراژیدی ملی افغانها به سود کشورهای شان سود بردند. اینان نیز واقعیت های مشخص تاریخی، اجتماعی و سیاسی جامعه افغانی را درک نکردند، بل با نظر داشت به منافع کشورهای خودشان به مسئله افغانستان برخورد نمودند. کشورهای همسایه عقاید مشترک دینی و مذهبی با افغانها را وسیله نمودند و به این وسیله به امحا و نابودی هویت افغانستان پرداختند، مطابق به میل شان تنظیم ها و احزاب را از مهاجرین افغان سازمان دادند، رهبران و قوماندانان تنظیمها را محافل حاکمه این کشورها گزیدند. و همگون با خواسته های شان گروههای را تسلیح و تجهیز نمودند که خود ساخته این کشورها بودند و تنها همین گروهها را رسمیت بخشیدند بر اساس برنامه ها و پالیسی های ریخته شده در کشورهای همجوار شماری از گروهها، عناصر ملی افغان را - که نماینده گی از توده های وسیع اعتدال، پسند مردم

افغانستان میگردند- زیر نامهای کمونست، خلقی، پرچمی، جاسوس، دستوری، خرابکار، نشنست، غرب زده، ملحد، مشرک، نیمچه مسلمان، مخالفت حکومت اسلامی در افغانستان و صدها نام دیگر متهم کردند و مهر زدند، به همکاری و عملیات مشترک شبکه های ویژه کشورهای همسایه شکنجه و ترور شدند. و شماری را چنان ترساندند که مجبور به فرار شوند و در کشورهای دیگر پناه بگیرند. اکثریت قاطع افغانهای اعتدال پسند را از گرفتن سهم فعال در مسایل کشور شان محروم ساختند. انحصار مطلق، دیکتاتوری و اختناق بر افغانها تحمیل گردید. مسایل ملی، گذشته تاریخی، هویت و فرهنگ ملی، موسسات اجتماعی، سیاسی و عنعنی افغانستان زیر سانسور قرار گرفتند. از سلطان بزرگ غزنه سلطان محمود بت شکن گرفته، تا فاتح پانی پت احمدشاه درانی و قهرمانان دیگر اسلام و افغانستان - که کارنامه های فراموش ناشدنی از خود به یادگار گذشته بودند- نامهای گرامی همه شان به زباله دان تاریخ تحویل داده شد. به حیث یک دولت State مستقل و ازاد، عناصر اساسی و ترکیبی افغانستان مانند: حدود جغرافیایی، Geographical boundaries، مردم People، حکومت Government، حاکمیت ملی Sovereignty آن از یاد برده شدند. افکار و فعالیت های ناهمگون با سطح افغانستان به مشاهده رسیدند و آغاز یافتند. شماری از روز اول شعار : ((هر ملک، ملک ما ست که ملک خدای ماست)) سر دادند و موزه های منزل دور و دراز جهان گیری را به پا نموده، به سفر طولانی آغاز کردند. اینان همسان ما ایدیولوژیهای افاقی و بین المللی شان به ارزوی از بین برداشتند، سرحدات بین کشورهای اسلامی، فعالیت ها و وسعت نظری شان را به سرحدات کشور کوچک افغانستان محدود نمی ساختند و بجای مسلمان افغان در تلاش و جستجوی ((مسلمان ناب)) بر آمدند.

از سوی دیگر به شماری تنها خودشان، به شماری تنها خانواده شان را به بازی ها تنها گروه و قوم شان، به شماری تنها محل و منطقه شان به بازی ها تنها نژاد و زبان به شماری تنها فرقه مذهبی شان با بازی ها ایدیولوژی، حزب و رهبر حزب شان افغانستان جلوگیر میشد. بر اساس برهمی و درهمی افکار و فعالیت های ناهمگون بالا و پایین دولت افغانستان مفهومش را از دست داد و بر افغانستان بیچاره قصه فیل و نابینایان صورت گرفت، میگویند: روزی چهار تن از نابینایان به منظور معلوم کردن وجود فیل نزدیک فیلی آمدند. یکی از این چهار دستش را بر پای فیل گذاشت او فیل را حیوانی مانند پای تصور کرد. دومی دم آن را به دست گرفت او میاندیشند که فیل چیزی مانند دم خواهد بود. سومی خرتمش را لمس کرد و فکر نمود که تمام وجود فیل همین خرطوم است، چهارمی بر یک پهلوی آن دستش را گذاشت، در تصور او همان یک پهلوی فیل تمام وجود فیل بود. هر چهار شان در باره وجود فیل تصور خودی شان را در اذهان خود ساختند ولی هر چهار شان وجود فیل را ندیدند.

کشورهای همسایه، با رهبران و قوماندانان گروههای مختلف تنظیمی چنین کردند، بر هر یک از رهبران و هر قوماندان و هر عضو این گروهها پیرامون وجود افغانستان تصور های جداگانه بی دادند. هر یکی از اینها را به واقعیت و حقانیت تصور های داده شده تلقین کردند. با واگذاری، پول، اسلحه، مقام و امتیازات دیگر عملیه فکر و عمل درباره افغانستان ازاد از میان برداشته شد و پالیسی تفرقه افکنی اتحادی شوروی تعقیب گردید. آتش نفاق و بدبینی بین افغانها مشتعل گردید، جنگ همه گان بر ضد همه آغاز یافت. یکی گلوی دیگری را میفشرد، افزون بر جهاد ضد کمونیزم، زد و خوردهای درونی میان تنظیمها نیز به شدت ادامه داشت.

کسانی که درباره دولت مستقل افغانستان میاندیشیدند و یا از افغانستان صاحب نام و نشان با داشتن هویت ملی و ازاد حرفی بر لب میاوردند، نخست به نام نشنلست تهمت باران میگردیدند و پس از آن محکوم به خواب ابدی بگشتند.

پس از سقوط رژیم کمونستی کابل، همسایه گان افغانستان بر اساس پالیسی ((داد و گرفت)) به گروههای مسلح امتیازات بیحد و حصری دادند و اینهم به خاطری که افغانستان را تحت سیطره و نفوذ شان نگاه دارند، برنامه ها و اهداف کشورهای همسایه درباره افغانستان از مردم پوشیده نیست. همگون با سیاست عملی، آنان که امتیاز میدهند، در برابر این گونه امتیازها از امتیاز گیرنده خواهشاتی نیز میداشته باشند. کشور های همسایه امتیاز میدادند و گروههای مسلح در مقابل امتیازات عملیه فکر ملی و اندیشه های پیرامون افغانستان مستقل و با هویت راخشی مینمودند.

در نتیجه امتیازات بی حد و اندازه همسایه گان و رقابتهای درونی گروههای مسلح به جای حفظ و نگهداشت منافع ملی افغانستان و روحیه نگاهداشت منافع ملی کشورهای همسایه را از خود ساختند. اگر یکی از این گروهها به هویت ملی و حیثیت ازاد افغانستان میاندیشید، نه تنها امتیازهای را از دست میداد، بل اشخاص مسوول این گروه با خطرات فراوانی مواجه میگشتند. از ترس محروم شدن از امتیازات فراوان و خطرهای گوناگون یکی از گروهها - چنان که به یک افغان لازم است - جرئت فکر و عمل افغانستان ازاد و صاحب هویت ملی را کرده نتوانست.

تصویر بالایی روابط گروههای مسلح و جنگجو با کشورهای همسایه و حمایتگران شان، حکایت تبر و درخت را در حافظه هر انسان تداعی

مینماید. آورده اند: ((درختی که تازه توسط تبر قطع شده بود به تبر گفت: اگر دسته ات از چوب من نمیبود، تو هیچگاه به قطع نمودنم موفق نمیشدی.))

با دریغ فراوان بایستی یاد آور شد که از دوران زمامداری کمونست‌ها تا این دم، افغانها شکل تبر دسته خارجیها را به خود گرفته اند و هویت ملی کشورشان را از ریشه نابود میسازند. انسانان با ضمیر به این واقعیت اعتراف میکنند که در عملیه پروپاشی امپراتوری کمونستی، رهایی توده‌های وسیع و ملیونی محکوم کشورهای بلاک کمونستی از پنجه‌های خونین ارتش سرخ، جلوگیری از جنگ اتمی و حفظ برتری کشورهای غرب در برابر بلاک کمونستی، افغانها نسبت به هر ملت دیگر دنیا بیشتر قربانی دادند و این عملیه با فداکاری و ریختن خونهای سرخ و گرم هزاران هزار افغان ارزان و اسان به پیروزی رسید. سوگمندها باید گفت که پس از خروج نیروهای ارتش سرخ از دلچسپی امریکا و کشورهای همپیمانانش کاسته شد و افغانهای به ماتم نشستند را به کشورهای همسایه به گروهها مسلح تنها رها کردند، که همه این گروهها تا دندان با سلاحهای غربی مسلح بودند.

امریکا و همپیمانانش که داد از علمبرداری صلح، دموکراسی و حقوق بشر میزنند، پس از برآورده شدن اهداف شان، برای رفتن از صحنه بهانه ساده بی را به پیش کشیده، گفتند: ((افغانها یک قوم جنگجو است، همه وقته به جنگهای درونی مصروف میباشند. افغانها تنها در مقابل هجوم نیروهای خارجی با هم متحد میشوند و پس از رفع خطر خارجی دوباره به جنگهای درونی و داخلی میپردازند.

افغانها بر ضد تجاوز نیروهای شوروی به جان یک دیگر شان افتادند. تامین صلح در این ملت جنگجو کار دشواریست. آنها بایستی به حال طبیعی شان گذاشته شوند، هر گروهی که غالب شد، از راه زور صلح را برقرار خواهد کرد.))

شماری از کشورها به شمول امریکا برای اعاده صلح در افغانستان به حرف Lip Service اکتفا کردند. امریکا پیتر تامسن را به حیث سفیر موقت برای گروههای جهادی فرستاد. به تاریخ اول جنوری سال ۱۹۹۲م روسیه و امریکا موافقه کردند که پس از آن با رژیم کابل و گروههای جهادی کمکی نمیکند. اما در موضوع به وجود آمدن حکومت موقت در افغانستان چیزی نگفتند. تا اواخر سال ۱۹۹۱م اکثریت قاطع افغانها امید داشتند که تامسن از طریق به میان آمدن یک حکومت موقت راههای تامین صلح، دموکراسی و بازسازی را در افغانستان آماده خواهد ساخت. اما برعکس از سخنان و مصاحبه های او برمیآمد، که امریکا با خروج نیروهای شوروی و سقوط رژیم کمونستی تنها بینی خمیری برای خود میسازد و خود را از سحنه خارج مینماید.

در این مرحله حساس افغانها با این پرسش سهمناکی روبرو شدند: مبادا شطرنج باز، یکه تاز میدان سیاست جهان (امریکا) افغانها و افغانستان را به کشور همسایه اش - در مقابل خدماتش - تحفه نموده باشد؟

افزون بر آن پیرامون مواقف کشورهای غربی و امریکا در قبال مسأله افغانستان پرسشهای گوناگونی در ذهن افغانها سر بالا کردند. بعضیها سوالی را مطرح میکردند که آیا سیاست کشورهای غربی تنها و تنها به منافع ملی

شان استوار است و یا این که منافع و مصالح کشورهای دیگری را زیر نظر دارند؟

به ارتباط معضله های افغانستان و کویت به این پرسش همیشه چنین پاسخی ارائه میگردید: افغانها با اتحاد شوروی سردمدار جهان کمونیزم دست و پنجه نرم کردند. قربانیهای بزرگی را کسانی که درباره دولت مستقل افغانستان میاندیشیدند و یا از افغانستان صاحب نام و نشان با داشتن هویت ملی و ازاد حرفی بر لب میاوردند، نخست به نام نشنلست تهمت باران میگردیدند و پس از آن محکوم به خواب ابدی بگشتند.

پس از سقوط رژیم کمونستی کابل، همسایه گان افغانستان بر اساس پالیسی ((دادو گرفت)) به گروههای مسلح امتیازات بیحد و حصری دادند و اینهم به خاطری که افغانستان را تحت سیطره و نفوذ شان نگاه دارند، برنامه ها و اهداف کشورهای همسایه درباره افغانستان از مردم پوشیده نیست. همگون با سیاست عملی، آنان که امتیاز میدهند، در برابر این گونه امتیازها از امتیاز گیرنده خواهشاتی نیز میداشته باشند. کشور های همسایه امتیاز میدادند و گروههای مسلح در مقابل امتیازات عملیه فکر ملی و اندیشه های پیرامون افغانستان مستقل و با هویت را خنثی مینمودند.

در نتیجه امتیازات بی حد و اندازه همسایه گان و رقابتهای درونی گروههای مسلح به جای حفظ و نگهداشت منافع ملی افغانستان و روحیه نگاهداشت منافع ملی کشورهای همسایه را از خود ساختند. اگر یکی از این گروهها به هویت ملی و حیثیت ازاد افغانستان میاندیشید، نه تنها امتیازهای را از دست میداد، بل اشخاص مسوول این گروه با خطرات فراوانی مواجه میگشتند. از ترس محروم شدن از امتیازات فراوان و خطرهای گوناگون یکی از گروهها -

چنان که به یک افغان لازم است- جرئت فکر و عمل افغانستان آزاد و صاحب هویت ملی را کرده نتوانست.

تصویر بالایی روابط گروههای مسلح و جنگجو با کشورهای همسایه و حمایتگران شان، حکایت تبر و درخت را در حافظه هر انسان تداعی مینماید. آورده اند: ((درختی که تازه توسط تبر قطع شده بود به تبر گفت: اگر دسته ات از چوب من نمیبود، تو هیچگاه به قطع نمودنم موفق نمیشدی.))

با دریغ فراوان بایستی یاد آور شد که از دوران زمامداری کمونستها تا این دم، افغانها شکل تبر دسته خارجیها را به خود گرفته اند و هویت ملی کشور شان را از ریشه نابود میسازند. انسانان با ضمیر به این واقعیت اعتراف میکنند که در عملیه پروراشی امپراتوری کمونستی، رهایی توده های وسیع و ملیونی محکوم کشورهای بلاک کمونستی از پنجه های خونین ارتش سرخ، جلوگیری از جنگ اتمی و حفظ برتری کشورهای غرب در برابر بلاک کمونستی، افغانها نسبت به هر ملت دیگر دنیا بیشتر قربانی دادند و این عملیه با فداکاری و ریختن خونهای سرخ و گرم هزاران هزار افغان ارزان و اسان به پیروزی رسید. سوگمندها باید گفت که پس از خروج نیروهای ارتش سرخ از دلچسپی امریکا و کشورهای همپیمانانش کاسته شد و افغانهای به ماتم نشسته را به کشورهای همسایه به گروها مسلح تنها رها کردند، که همه این گروهها تا دندان با سلاحهای غربی مسلح بودند.

امریکا و همپیمانانش که داد از علمبرداری صلح، دموکراسی و حقوق بشر میزنند، پس از برآورده شدن اهداف شان، برای رفتن از صحنه بهانه ساده بی را به پیش کشیده، گفتند: ((افغانها یک قوم جنگجو است، همه وقته به

جنگهای درونی مصروف میباشند. افغانها تنها در مقابل هجوم نیروهای خارجی با هم متحد میشوند و پس از رفع خطر خارجی دوباره به جنگهای درونی و داخلی میپردازند.

افغانها بر ضد تجاوز نیروهای شوروی به جان یک دیگر شان افتادند. تامین صلح در این ملت جنگجو کار دشواریست. آنها بایستی به حال طبیعی شان گذاشته شوند، هر گروهی که غالب شد، از راه زور صلح را برقرار خواهد کرد.))

شماری از کشورها به شمول امریکا برای اعاده صلح در افغانستان به حرف Lip Service اکتفا کردند. امریکا پیتر تامسن را به حیث سفیر موقت برای گروههای جهادی فرستاد. به تاریخ اول جنوری سال ۱۹۹۲م روسیه و امریکا موافقه کردند که پس از آن با رژیم کابل و گروههای جهادی کمکی نمیکند. اما در موضوع به وجود آمدن حکومت موقت در افغانستان چیزی نگفتند. تا اواخر سال ۱۹۹۱م اکثریت قاطع افغانها امید داشتند که تامسن از طریق به میان آمدن یک حکومت موقت راههای تامین سلاح، دموکراسی و بازسازی را در افغانستان آماده خواهد ساخت. اما برعکس از سخنان و مصاحبه های او برمیآمد، که امریکا با خروج نیروهای شوروی و سقوط رژیم کمونستی تنها بینی خمیری برای خود میسازد و خود را از سحنه خارج مینماید.

در این مرحله حساس افغانها با این پرسش سهمناکی روبرو شدند: مبدا شطرنج باز، یکه تاز میدان سیاست جهان (امریکا) افغانها و افغانستان را به کشور همسایه اش - در مقابل خدماتش - تحفه نموده باشد؟

افزون بر آن پیرامون مواقف کشورهای غربی و امریکا در قبال مساله افغانستان پرسشهای گوناگونی در ذهن افغانها سر بالا کردند. بعضیها سوالی را مطرح میکردند که آیا سیاست کشورهای غربی تنها و تنها به منافع ملی شان استوار است و یا این که منافع و مصالح کشورهای دیگری را زیر نظر دارند؟

به ارتباط معضله های افغانستان و کویت به این پرسش همیشه چنین پاسخی ارائه میگردد: افغانها با اتحاد شوروی سردمدار جهان کمونیزم دست و پنجه نرم کردند. قربانیهای بزرگی را قبولدار شدند. در عملیه فروپاشی امپراتوری اتحاد شوروی موثریت شان را ثابت ساختند، ولی با دریغ باید گفت که در کشور افغانها چاههای نفت نبودند، امریکا و کشورهای غربی در افغانستان به اصطلاح دالر ساخته نمیتوانستند، اما بالمقابل کویت که با کمونیزم دست پنجه نرم نکرده بود و حتی بینی یکی از اتباع آن خون نشده بود، اما چون چاههای نفت داشت و منافع امریکا و کشورهای غربی با این چاهها گره خورده بود، غربیها محض بر اساس نداشتن منافع مادی افغانهای آغشته به خون را تنها گذاشتند و به خاطر نگهداشت چاههای نفت کویت هزاران هزار جوان و دختر را به دشتهای سوزان کویت روان کردند و بدین سان منافع مادی خود را محفوظ نگه داشتند.

شماری از افغانها در برابر این گونه بهانه تراشیهای غربیها که: ((افغانها جنگجو و ستیزه گر استند)) میگفتند: ((ایا غربیها نمیدانند که اقوام با هم برادروار زنده گی نمیکردند؟ و ایا پیش از کودتای کمونستی افغانستان در اسیا نمونه صلح و امنیت نبود؟ ایا افغانستان مستقل دموکراسی و شوراهاى انتخابی نداشت؟ ایا افغانها قربانی جنگ سرد بین غرب و شرق نشدند؟ ایا

گروههای مسلط و حاکم بر افغانستان به کمکهای اقتصادی و نظامی کشورهای غربی و امریکا به وجود نیامده اند؟))

ایا شبکه های جاسوسی، دیپلماتها، موسسات خیریه و حتی ژورنالستهای این کشورها از رهبران و قوماندانان این گروههای مسلح حمایت نکردند و از بعضیها ببر کاغذی نساختند؟ ایا اینها در افغانستان به تعصبات قومی، لسانی، نژادی و ایدئولوژیک دامن نزدند؟ ایا پرسونل همین کشورها به گروههای مسلح افغانی آموزش و پرورش نظامی ندادند؟ ایا به اسلحه همین کشورها تا حال افغانهای بیدفاع و اطفال معصوم کشته نمیشوند؟

ایا اینها تا امروز گروههای را به رسمیت نمیشناسد که به عوض افغانها کشورهای همسایه افغانستان به ایشان معرفی داشته بودند و امروز به زور سرنیزه بر افغانستان و افغانها مسلط استند. پرسش مهمتر از همه این که چرا امریکا و کشورهای غربی از آغاز جهاد تا امروز از گروههای حمایت نکردند، که به استقلال و تمامیت افغانستان اعتقاد راسخ دارند، به حقوق بشری، دموکراسی و آزادی مجادله میکنند؟

فرضاً اگر رژیم نظامی پاکستان بر اساس اجندای مشخص آینده اش در افغانستان، به زعامت واحد سیاسی طرف قبول افغانها اجازه نمیداد، امریکا میتواندست جنرال ضیاءالحق را به دو دلیل عمده زیرین و ادار بسازد که زعامت واحد سیاسی افغانها را بپذیرد: ((نخست این که پس از افغانستان، پاکستان با خطر عاجل نیروهای سرخ مواجه بود و دوم این که تنها و تنها کشورهای غربی بودند که برای جلوگیری از پیشرفت ارتش سرخ کمکهای اقتصادی و نظامی را در اختیار داشتند.

بایستی یاد آور شد که در رابطه به جهاد افغانها داستان روابط پاکستان با کشورهای غربی نهایت پیچیده و سری و قابل به تحقیق فراوان و دقیق تواند بود، اما به اختصار میتوان گفت که در دوران جهاد و قربانی افغانها، بسیاری از کشورها برای گرفتن ماهی آب را گل الود نمودند و برعکس ضرب المثل معروف ((چیزی را که میکاری آن را درو خواهی کرد)) (As you sow, so you reap) امریکا و کشورهای همکار آن در افغانستان فراوان کشت کردند، اینها رفتند و کار شاقه درو آنها را به دوش افغانهای بیچاره گذاشتند.

در اپریل ۱۹۹۲ تلاشهای صلحجویانه نماینده خاص منشی عمومی ملل متحد برای افغانستان در اثر کودتا و ائتلاف شاخه یی از پرچمیها، جمعیت اسلامی، شورای نظار، جنبش ملی-اسلامی و حزب وحدت سبوتاژ گردیده، افغانها از دیکتاتوری کمونستی رهایی یافتند، اما بیدرنگ شکار دیکتاتوری سیاه دکری شدند.

با تحمیل دیکتاتوری قومی خلاق تمام ارزشهای ملی و اسلامی و ارزوهای مردم افغانستان بازار چور، چپاول، غارت، عصمت دزی، ادم ربایی، غصب داراییهای عامه و خصوصی گرم گردید و بالآخر درگیریها و جنگهای قدرت طلبی، مداخله های خارجی فزونی گرفت، بر شمار اواره گان افزوده شد و جریان دیگری از داستانهای المناک زنده گی غم انگیز افغانهای به ماتم نشسته آغاز گردید.

تجارب تلخ چند سال اخیر در عمل به اثبات رساند که گروههای انحصار طلب مسلح زیر چتر ایدیولوژیهای ویژه شان تنها و تنها خود و گروههای شان را بر افغانها تحمیل مینمایند. آنان هویت ملی و تمامیت ارضی افغانستان را با خطر جدی مواجه ساخته اند، میهن و ناموس افغانها را به بازی گرفته اند

بر افغانیت و حقوق بشری افغانها تمسخر میکنند. عدالت اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بین اقوام با هم برادر افغان را دست کم میگیرند، بقای سیاسی شان را تنها و تنها در جنگ، ستیزه جویی و ایجاد نفرت و تفرقه افکنی بین اقوام افغانی جستجو مینمایند.

برزخهای خونین افغانها به جای مرهم نمک میپاشند، ناموس وطن شان را مجبور به ترک میهن و اواره دیار بیگانه میکنند و سرهای بلند افغانها را به در بیگانه گان خم میسازند. نام بردن از افغان و افغانستان را گناه بزرگ تلقی میدارند، اندیشه ملی را گناه بزرگ میپندارند و برای خوشی دیگران سرهای برادران افغان شان را میبرند.

اینان در بین افغانها چنان ترس و رعبی را پخش میدارند، که کسی جرئت گرفتن نام افغانستان مستقل، آزاد و با هویت ملی را کرده نتواند.

افغانها سخنان کتافی زیادی شنیدند. حزب دموکراتیک خلق در باره طبقات اجتماعی، ماده گرایی و دیکتاتوری کارگری، کارگر وطن ندارد، رژیم کارگری به سرحدات ملی کشورها معتقد نیست، جنبش بین المللی کارگری به سردمداری برادر بزرگ شوروی بر تمام جهان غلبه حاصل میکند. شعارهای فراوان دادند. اما اینها فراموش کرده بودند که در جامعه مسلمان، مساوات طلب و ضد سلطه اجنبی برای ترویج ایدئولوژی کمونستی جای پای وجود ندارد، آنها درک کرده نتوانستند که افغانها با هویت ملی و افغانستان آزاد و مستقل از حد زیاد علاقه دارند و در این جامعه عنعنه بی هر فردی از جامعه بر اساس تاریخچه خانواده و همینسان حیثیت و مقام خانواده او در هر ارشی اجتماعی ارزیابی میشود و چهره شناخته شده خانواده به حیث زعیم کشور مورد پذیرش قرار میگیرد.

جای شک نیست که با سقوط رژیم کمونستی و روی کار آمدن نیروهای جهادی و تنظیمی فکتور بیدینی کمونیزم از میان برداشته شد، اما با وجود سلطه گروه‌های اسلامی در جامعه افغانی فکتورهای حساسیت با دیکتاتوری، انحصار، جیره خواری و حاکمیت اجنبی و همینسان عشق با میهن و نبود زعامت ملی تا هنوز هم پا بر جا و محسوس است. وجود این فکتورها با ساختار اجتماعی و روان افغانها همسویی نشان نمیدهد. بر اساس واقعیتهای موجود در جامعه افغانی تا زمانی این فکتورها وجود داشته باشند، تا آن وقت در افغانستان چانس اعاده صلح و امنیت از نظرها دور خواهد بود.

به همه گان اشکار است که جامعه افغانی به تناسب کشورهای اسلامی دیگر اکثریت بزرگی از مسلمانان حنفی مذهب دارد و در درازنای تاریخ این کشور، مسلمانان سنی و اهل تشیع با هم در صلح و صفا زنده گمی کرده اند. مادران شماری از شهزاده گان افغانستان اهل تشیع بودند و چون در انیها به شماری از شخصیتهای نامدار مردم اهل تشیع نیز القاب سرداری تفویض گردیده بود.

این هم یک واقعیت تاریخی است که افغانها در راه اشاعه و ترویج دین مبین اسلام نسبت به هر ملت دیگر بیشترین قربانیها را متحمل گشته اند. نیاکان توده های ملیونی مسلمانان هند، بنگه دیش و پاکستان بالانثر تلاشهای مداوم علما صوفیا و اندیشمندان اسلامی افغان به دین مقدس اسلام مشرف گشته اند. اما همسایه گان ما به مشخصات ویژه اسلامی افغانها نیز خود شان را آگاه ساخته اند.

جامعه اسلامی افغانی نه مانند جامعه ایرانی سلسله مراتب مذهبی دارد و نه افغانستان مانند پاکستان بالانثر رقابتها، کشمکشها و خونریزیها بین مسلمانان

و جوامع هند و سکهه— به میان آمده است و نه جامعه افغانی چون جوامع کشورهای آسیای مرکزی دوران طولانی رقابت مذهبی با عیسویت راپشت سر گذاشته است و همپنسان افغانستان مانند جمهوریهای آسیای میانه مدت زمان زیادی را زیر سلطه کمونستهای اتحاد شوروی سپری کرده است.

همه گان میدانند که تراژیدی در حال جریان افغانستان بعدهای داخلی و خارجی دارد، اما در این داستان المناک به جای عوامل داخلی، عوامل خارجی نیز منند تر و چشمگیر تر اند. این همه مشکلات و دشواریهای جمعی و فردی افغانها از منافع متکی بر اهداف ملی کشورهای دور و نزدیک ذیدخل در این تراژیدی ناشی میشوند.

داستان غم انگیز تراژیدی افغانها از سوی اتحاد شوروی و گروههای خلق— پرچم آغاز یافت و توسط کشورهای دیگر همسایه، تنظیمها و احزاب ساخت شان تا هنوز هم به شدت تمام ادامه دارد. کشورهای ذیدخل در مساله افغانستان تنها بر اساس منافع ملی شان ساخته گروههای گوناگون را سازماندهی کردند، این گروهها را به ایدیولوژیهای سیاسی اراستند. امتیازات فراوان اقتصادی، سیاسی و نظامی را در اختیار شان گذاشتند، گروهها را به روحیه مخالفت و دشمنی بین هم و مانع شدن به قدرت رسیدن یک دیگر آموزش و پرورش دادند.

امروز برای رهبران، قوماندانان و اعضای این گروهها خارج از چهارچوب مشخص ایدیولوژی شان، پذیرفتن واقعتهای موجود در جامعه افغانی؛ مشاهده تراژیدی امروزین کشور و مردم مظلوم آن، از دست دادن امتیازات نظامی، سیاسی و اقتصادی، از بین بردن روحیه جنگی، اندیشیدن پیرامون

صلح و ابادی رضامندگشتن به موقف کمتر از امارت حزبی کار نهایت
دشورا مینماید.

راههای حل:

در بخشهای گذشته نظر گذرایی داشتیم بر عوامل داخلی و خارجی تراژیدی
ملی افغانستان اکنون با پرسش درستی روبرو هستیم که آیا راه برون رفت از
این بحران نهایت هولناک، غم انگیز و در عین حال پیچیده وجود دارد؟
چنان که اشکار است در پاسخ به این پرسش شاید از سوی اشخاص مختلف
نظرهای گوناگون ارائه شود و در نظرها شاید وجوه مشترک و یا از هم
متفاوتی به مشاهده خواهد رسید، اما هر افغان به حیث تبعه این کشور حق
دارد که درباره راه حلهای این مشکل و دریافت راههای برون رفت از این
بحران باندیشد و درباره ابعاد داخلی و خارجی بحران نظر بدهد، راههای
حل را نشان دهد.

راههای حل خارجی:

اگر کشور های ذیدخل، هر یک شان میخواهند به مساله افغانستان از زوایای
منافع ملی شان نگاه کنند و این مساله را بر اساس منافع ملی خود شان حل
مینمایند در این صورت تمام این کشورهای دخیل با شماری از پروسشهای
اساسی رو به رو میشوند.

پرسش اول:

ایا منافع ملی تمام کشورهای ذیدخل در بحران افغانستان، با هم همگونی دارند؟ اگر منافع ملی شان همسان استند پس چرا بین هم جو نمایند و حل واحد سیاسی را به پیش نمیکشند؟

اگر چه کشورهای ذیدخل ظاهراً از روابط حسنه دیپلماتیک بین شان حرف میزنند و بر تراژیدی افغانها یکسان اشک میریزند، اما اهداف شان را همه گان میدانند. به افغانها در عمل ثابت شده است، که اهداف و منافع کشورهای ذیدخل در مساله افغانستان از هم دیگر در مابینت قرار دارند و علت اساسی همین تواند بود که گروههای ساخت همین کشورها محض به خاطر به سر رسانی اهداف و حفظ منافع کشور حامی شان با یک دیگر به جنگ و ستیزه میپردازند و کشورهای ذیدخل نیز تنها گروه مورد نظرش را از لحاظ سیاسی، اقتصادی و نظامی حمایت میکند.

افغانها تمام گروههای جنگی اشکار و پنهان کشورهای ذیدخل در افغانستان را میشناسد و میفهمند که کیها، کیانند و کی به نام افغان، افغانهای دیگر را میکشند و کیها به منظور نگهداشت قدرتش به جای افغانستان ازاد و مستقل، برای حفظ منافع ملی کشورهای ذیدخل راه هموار میکنند و تلاش میورزند.

پرسش دوم:

اگر منافع کشورهای ذیدخل در افغانستان از هم فرق میکنند و هر یک از این کشورهای برای نگهداشت منافع خود گروهها ساخته اند. ایا هر یک از این کشورها برای رسانیدن به قدرت گروه مورد نظرش تلاش نکرده است، و اکنون نیز به چنین تلاشها نپرداخته اند؟

واضح است که هر یک از این کشورها به تلاش پرداخته اند و اکنون نیز برای رسیدن به هدف مصروف همین کار هستند.

ایا از تلاشهای آنها نتیجه مثبتی به دست آمده است، اشکار است اگر تلاش یکی از اینها نتیجه مثبتی میداد، اکنون بایستی در تمام افغانستان حکومت گروه مورد نظر همان کشور میبود و تمام افغانستان را باید زیر تصرف میداشت.

پرسش سوم:

تا جایی که معلوم است، تلاشهای یک کشور نیز نتیجه مثبتی نداده است، ایا در کشورهای دخیل یک کشور هم آماده آن است که نیروهای نظامی خود را به افغانستان بفرستند و این کشور را به زور فتح نماید، و تمام کشور را زیر تسلط خود بیاورد؛ تنها دوستان و گروه مورد نظرش را در افغانستان به قدرت برساند؛ ایا اتحاد شوروی به این کار دست نزد، و تجربه اتحاد شوروی چه نتیجه یی به دست داد؟ نتیجه آن به همه یی کشورهای دخیل در قضیه روشن است، به تفصیل و بیان اضافی نیازی ندارد.

این همه تلاشهای کشورهای دخیل برای گروههای مورد نظرشان به ناکامی انجامیده است و یکی از اینها به تجاوز بر افغانستان دل خوش نمیکند، در این صورت به کشورهای دخیل چهار راه باقی میماند و اینان بایستی پیرامون این راهها خوبتر باندیشند.

یا تجارت ناکام دیرینه و پیشینه شان را تکرار خواهند نمود و یا افغانستان را در بین شان تقسیم خواهند کرد یا افغانستان را در حالت ملوک الطوائفی

میگذارند و یا هم افغانها را خواهند گذاشت که زیر نگرانی ملل متحد به حل مشکل خود پردازند.

تجربه پیشینه و ناکام:

اگر کشورهای دخیل بار دیگر به تجربه ناکام پیشینه شان کمر بسته باشند که آنهم جور امد و متفق ساختن گروههای مسلح است— و قدرت سیاسی افغانستان را تنها به همین گروهها محدود مینمایند— پس در راه موفقیت نسخه های پیشین شان بایستی بر چند نکته دیگری نیز فکر کنند و این نکات جدید شروطی نیز دارند.

— هر یک از کشورهای دخیل باید از منافع ملی شان بگذرند و مانند برادر بایستی فیصله کنند: ((ما کشورهای برادر فیصله میکنیم، که دوست هر یک ما دوست همه ماست ما اختلاف سیاسی، ایدئولوژیک و مذهبی را بین هم کنار میگذاریم و سر امروز با دوستان هر یک ما، مانند دوستان خود روش دوستانه اختیار میکنیم؛ ما سر از امروز در افغانستان از حمایت و پشتیبانی گروههای مذهبی، اثنیک، زبانی و قوم ویژه زیر نامهای گوناگون دست میکشیم و به عزم راستین قدرت سیاسی افغانستان را به دوستان خود محدود میداریم.)) اگر کشورهای دخیل در مسایل افغانستان حاضر به از خود گذری استند و میتوانند از منافع شان بگذرند و افغانها این معجزه را در عمل مشاهده کنند سر از همین اکنون مژده صلح سراسری در افغانستان به آنها داده میشود و افغانها به این از خود گذری آنها سر احترام فرود میاورند.

اگر کشورهای ذیدخل حاضر به چنین قربانی نیستند و صرف در حرف قدرت سیاسی افغانستان را بین دوستان و همبسته گان شان محدود میسازند و مردم افغانستان را از حق تعیین سرنوشتش محروم مینمایند و تنها بر اساس

منافع ملی شان در آمد و شد استند و بالا و پایین می‌دوند. در چنین صورت حال مصلحت مینماید، که اینان به جاهای شان ارام بنشینند و بر این تجربه پیشین ناکام نه من بعد وقت خود شان را و نه هم از افغانهای مظلوم و بیچاره را ضایع نمایند. نسخه‌های به از مون گرفته شده پیشین نه سودی رسانده میتواند و نه هم به درد سر اضافی افغانها میارزد: ((از موده را از مودن خطا است)).

ایا همبسته‌گان و دوستان انها چندین بار با هم اتحاد نکردند و حکومت‌های موقتی نساختند؟ ایا در حضور فرستاده‌گان سران همین کشورها در پشاور، اسلام اباد و جلال اباد قراردادها بستند؟ ایا در حضور نمایندگان کشورهای و کردهماییهای یاد شده به گروه‌های همبسته و دوست شان چوکی و مقام تعیین نکردید؟ پس چرا با هم جور نیامدند، نتیجه آن چه شد؟ چنان که مشهود است نتیجه آن بیش از طولانی شدن بحران المناک و اندوهبار افغانها چیزی دیگری نبود.

تقسیم افغانستان:

افغانستان موقعیت حساس جغرافی دارد بنا بر همین حساس بودن موقعیت جغرافی و ستراتیژیک کشورهای دخیل مجبور میشوند پیرامون تقسیم افغانستان نیز به ارزیابی بپردازند در شمال افغانستان، کشورهای تاجکستان، ازبکستان و ترکمنستان موقعیت دارند؛ در غرب با ایران، در جنوب و شرق با پاکستان و در شمال شرق با چین هم‌مرز میباشد.

جز از چین همه همسایه‌گان بامردمان ساکن در افغانستان مشترکات، اتنیک و زبانی دارند. اقوام ساکن در افغانستان از سده‌ها به اینسو در کشور شان زنده‌گی مشترک میکنند.

موقعیت حساس جغرافی افغانستان و داشتن مشترکات نژادی و زبانی با همسایه‌گان به هیچ کشور همسایه اجازه نخواهد داد که افغانستان ساحه نفوذ یکی از همسایه‌گان آن باشد و یا هم تحت تسلط مستقیم و غیر مستقیم یکی از آنها قرار گیرد.

کشورهای کوچکی که در همسایه‌گی افغانستان واقع استند، توان نفوذ و تسلط را ندارند، اما اگر از دو همسایه بزرگ افغانستان: ایران و پاکستان یکی هم خواهان تسلط و نفوذ باشد، همسایه بزرگ دیگری مانع این کار میشود و برضد ان ایستاده‌گی میکند. از سوی دیگر چون کشورهای همسایه شمالی افغانستان از دوران روسیه تزاری تا فروپاشی اتحاد شوروی تجارب تلخ محکومیت را پشت سر گذاشته و طعم زهر آگین ان را چشیده اند، از همین سبب در منطقه با سیاست سلطه جویی و وسعت طلبی هر کشور بزرگ یا برادر بزرگ Big brother از خود حساسیت نشان میدهند، افغانها نیز در این خصوصیت- حساسیت در برابر برادر بزرگ- با کشورهای کوچک همسایه شمالی خود وجوه مشترکی دارند.

افزون بر آن تمام همسایه‌گان افغانستان مسلمان استند و یکی از اینها به نام مذهب افغانستان را زیر سیطره خود آورده نمیتوانند - اگر یکی از برادران بزرگ بخواهد، زیر نام مذهب در افغانستان نفوذ و سلطه خود را وسعت و استحکام بخشد- آن دیگری ممانعت میکند، زیرا هر دو مسلمان استند و در مسلمان بودن یکی از دیگری خود را کم نمیداند. اکنون بحران افغانستان از چوکات مذهب پافراتر گذاشته است تنها در سلطه سیاسی مطرح است، زیرا یکی از جمهوریهایی اسلامی به خاطر نگهداشت منافع ملی خود به همراهی هند و روسیه از اداره کابل پشتیبانی میکند؛ جمهوری اسلامی دیگر

برای حفظ منافع ملی خودش همراه با عربستان سعودی و شماری از کشورهای اسلامی و کشورهای غربی از مخالفین اداره کابل حمایت مینماید.

قبول میکنیم، معجزه بی میشود تمام کشورهای همسایه با وجود مقاومت شدید افغانها و علیرغم تمام قوانین بین المللی، اصول پذیرفته شده ملل متحد و عکس العملهای شدید کشورهای منطقه و جهان به تقسیم افغانستان مقف میشوند و بین هم به موافقه میرسند. پیش از همه اینان مجبور میشوند جغرافیا و دموگرافی به اینها نشان میدهد که در افغانستان تمام اقوام با هم یک جا میزیند. در اکثر مناطق افغانستان قوم مشخصی زنده گی نمیکنند پس از مطالعه دموگرافی و جغرافیا آنها مجبور میشوند افغانستان را بر اساس مناطق بین هم تقسیم نمایند. در این صورت هندوکش را بین شمال و جنوب افغانستان مرز قرار میدهند، اگر اینها افغانستان را بر اساس مناطق تقسیم میکنند. در چنین حالتی اقلیتهای قوسیی که در هر دو طرف هندوکش زنده گی میکنند، در مناطق شان میمانند و یا این که با اکثریتهای قومی شان در دو طرف هندوکش یک جا میشوند؟

اقلیتهای قومی میفهمند که در صورت ماندن با اکثریتهای قومی دیگر برای همیشه زیر تاثیر اکثریت خواهند بود و یا گذشت زمان اقوام کوچک هویت شان را از دست میدهند. فرض میکنیم، اقوام افغانستان فیصله مینمایند که جهت پیوستن با اکثریت شان به مناطق اصلی شان میروند. بر اساس همین فیصله پشتونهای ساکن در افغانستان مرکزی و شمالی به جنوب هندوکش میایند و تاجیکها، هزاره ها، ازبکها و ترکمنهای ساکن در جنوب به شمال افغانستان مرکزی میروند، رفتن از یک منطقه به منطقه دیگری کار اسانی نیست، بل جار و جنجالهای فراوان اجتماعی، کلتوری، اقتصادی و سیاسی و روانی را به وجود میآورد.

ایا در شمال افغانستان به نامهای تاجیکها، ازبکها و ترکمنها خانیهای کوچکی ساخته میشوند و یا این که در آن سوی آمو دریا با جمهوریهای تاجکستان، ازبکستان و ترکمنستان یک جا میشوند. در هر دو صورت مساله تعیین سرحدات سربالا میکند. مرزهای سر زمینهای زیر سیطره خانهای مستقل چگونه تعیین خواهند کردید؟ اگر با جمهوریهای آسیای مرکزی یک جا میشوند، جمهوریهای در شمال افغانستان چگونه سرحدات شان تعیین میدارند.

در شمال افغانستان نیز تاجک، ازبک، ترکمن، هزاره و عرب (اقلیتی از عربها نیز در شمال افغانستان زنده گی میکنند) با هم آمیخته میزند. اینان نیز به مناطقی خواهند رفت که اکثریت قومی شان در آن زنده گی میکند و یا این که در محله های مسکونی فعلی شان میمانند؟ در افغانستان مرکزی هزاره های شیعه و سنی با هم یک جا زنده گی میکنند و یا از هم جدا میشوند. هزاره های شیعه حکومت مستقل میسازند و یا با ایران یک جا میشوند؟ اگر اینها حکومت مستقل میسازند عاید ملی این حکومت در مناطق کوهستانی چه خواهد بود؟ از سوی دیگر مناطق هزاره جات از چهار طرف توسط سنیها احاطه شده است و با ایران مرز مشترکی ندارند.

اگر هزاره ها با ایران یک جا میشوند، در آن صورت ایران با هزاره جات تنها ارتباط هوایی خواهد داشت و یا این که ایران برای یک جا نمودن هزاره جات با خود، سنیهای مناطق غربی افغانستان را هم با خود مدغم خواهند ساخت و از این راه با هزاره جات مرزهای مشترک ایجاد خواهد کرد.

در مناطق غربی افغانستان اکثریت از پشتونهای است که زبان شان را از دست داده اند و به زبان دری حرف میزند، ایا پشتونهای دری زبان از خود

حکومت مستقلی خواهند ساخته و یا این که زیر اثر حکومت ایران زنده گی اختیار میکنند و یا هم به مناطق دیگر پشتون نشین میروند؟

در جنوب افغانستان از هم گسستن پشتونها، بلوچها، پشه بیها و نورستانیها چگونه صورت خواهد پذیرفت. پشتونهای افغانستان به گونه مستقل خواهند زیست و افغانستان مستقل خواهند زیست و افغانستان مستقل خود شان را خواهد ساخت و یا این که زیر نام پښتونستان یا پښتونخوا با پشتونهای سرحد، بلوچستان و مناطق قبایل ازاد یک جا میشوند. این افغانستان پښتونستان و پښتونخواهی به وجود آمده یا پاکستان یک جا خواهد ماند یا نی؟

بلوچهای افغانستان با بلوچهای پاکستان و ایران یکجا خواهد شد و بلوچستانی را خواهند ساخته و یا اینکه خانی مستقلی را تشکیل میدهند؟ پشه بیها و نورستانیهای افغانستان دولت مستقل خواهند ساخت و یا با حوزه فرهنگی خود شان- که تا دره های کشمیر امتداد دارد- یکجا میشوند.

پس از تقسیم افغانستان ایران و پاکستان مرزهای شان را چگونه تعیین خواهند نمود؟ مساله نقل و انتقال این همه اقوام ساکن در افغانستان چگونه انجام خواهد پذیرفت و موضوع معاوضه جایزها و دشواریهای ناشی از این تقسیم چه سان حل و فصل خواهند گردید؟

ما فرض میکنم که پشتونها با پشتونها، تاجیکها با تاجیکان، ازبکها با ازبکان، ترکمنها با ترکمنان، نورستانیها و پشه بیها با واحدهای فرهنگی شان پیوستند کشورهای همسایه نیز سرحدات شان را تعیین کردند و این معجزه نیز به خیر

و خیریت سروسامان پذیرفت پس از آن کشورهای همسایه افغانستان
پیرامون ابیات زیرین علامه محمد اقبال لاهوری نیز خوبتر باندیشند:

اسیا یک پیکر آب و گل است

ملت افغان در آن پیکر دل است

از گشاد او گشاد اسیا

از فساد او فساد اسیا

اگر پیشگویی نابغه شرق علامه محمد اقبال لاهوری درست باشد، فساد - را
که همسایه گان افغانستان بنا بر خواسته های ملی شان با تقسیم و جدایی
اقوام افغانستان در قلب اسیا آغاز کرده اند - اثر های ناگوار این فساد بیشتر
از پیش متوجه کشورهای همسایه افغانستان است، در کشورهای همسایه
افغانستان نیز اقوام و فرق مذهبی گوناگون زندگی میکنند.

ایا پشتونها، بلوچها، سندی ها و پنجابی ها در پاکستان واحد زندگی خواهد
کرد و یا اینکه زیر نامهای افغانستان (یا پښتونستان)، بلوچستان، سند، دیش
و پنجابستان کشورهای جداگانه میسازند؟ مسئله اهل تشیع و تسنن در
پاکستان چگونه حل خواهد شد؟ ایا پارسی ها، ازری ها، کرد ها، ترکمن ها،
عرب ها و بلوچهای ایران با هم یکجا در ایران زندگی خواهد نمود و یا
اینکه ازری ها با ازربایجان، کردها با کردستان، عرب ها با عرب، ترکمن ها
با ترکمنستان و بلوچها با بلوچستان می پیوندند و تنها پارسی ها در کشور
بنام ایران باقی می ماند؟

در ایران نیز مسئله شیعه و سنی چگونه حل خواهد شد؟ در جمهوری های
اسیای مرکزی نیز اقوام و فرق مذهبی گوناگون زیست دارند. ایا این همه

اقوام و فرق مذهبی در جمهوری های مسکونی شان می مانند و یا اینکه بر اساس بخشبندی اقوام مرزهای شان را سر از نو تعیین میدارند.

فساد که از قلب اسیا (افغانستان) سر بر آورده است به قول علامه اقبال فساد تمام اسیا است و این فساد تنها به همسایه گان افغانستان محدود نمی ماند، بلکه این فساد در شرق تا اندونیزیا، در غرب تا ترکیه و الجزایر و در شمال تا جمهوری های فدراسیون روسیه پخش خواهد گردید. از سوی دیگر در جوامع شرقی مذهب موضوع نهایت جدی بشمار میاید، مردمان یک نژاد نیز بر اساس مذهب از همدیگر جدا شده اند، مردمان یک نژاد نیز تصرف مذهبی یکدیگر را قبول ندارند و اکنون نیز بین مردمان یک نژاد نزاعهای مذهبی در جریان است. در اسیا اقوام زیادی موجود استند که از نگاه نژاد و زبان یکی اند اما مذاهب شان از همدیگر فرق میکنند، به گونه مثال مردمان پنجاب پاکستان و پنجاب هند از یک تبار اند و زبان واحدی دارند، اما پنجابیهای پاکستان مسلمان استند و پنجابیهای هندوستان سک و هندو. همینسان بنگالی های، بنگله دیش و بنگالی های، بنگال هندوستان از یک نژاد استند و زبان شان نیز مشترک است، اما بنگالی های هندوستان هندو و بنگالی های بنگله دیش مسلمان. در چنین حالت اقوام واحد ولی دارنده مذاهب جداگانه با هم یکجا زیست خواهند کرد و یا اینکه بر اساس مذهب کشورهای جداگانه میسازند؟

ایا پس از تقسیم افغانستان و پایان یافتن عملیه دور و دراز تعیین مرزهای کشورهای از هم پاشیده پیشین و نو بر خساته یی بر اساس نژاد و مذهب، جنگ و خونریزی صورت نخواهد پذیرفت؟ در بین اقوام و مذاهبیت جنگها رخ نخواهد داد؟ جلو این تراژیدی در رگ انسانی راکیها خواهند گرفت؟ ابر قدرتها و یا هم نیروهای نظامی زمینی، هوایی و دریایی شان. تقسیم افغانستان

فساد بزرگی خواهد بود که کشورهای بزرگ جهان در کار جلوگیری از پخش و نشر آن عاجز خواهند ماند.

باری اگر قومی اراده با هم یک جا زیستن را از خود نشان دهد و یا هم اقوام یک کشور بخواهند از هم جدا شوند، این گونه اقوام یا مانند جرمنی دیوار مستحکم برلین را در یک شب و ایران مینمایند و یا هم مانند چکوسلواکیا دو گروه قومی آن کشور بر اساس رای مردم کشور واحد را زیر نامهای دو کشور مستقل چک و سلواکیا از هم جدا میکنند و یا هم مانند مردم یوگوسلاویا که کشور شان را به جنگ و زورگویی تقسیم میکنند کشورهای جدیدی را بر اساس قوم و مذهب میسازند.

اگر کشورهای همسایه افغانستان به پیشگویی علامه اقبال محض به حیث یک شعر مینگرند، در آن صورت حکایت زیرین چینیایی ها را نیز به دقت بخوانند: ((میگویند تاجر از افریقا بار اول به چین میرفت، تاجر میخواست تحفه به شهزاده چین با خود ببرد. او با تاجر دیگری افریقایی - که به چین رفته بود، شهزاده را ملاقات کرده بود و از ذوق اش آگاهی داشت - پیرامون تحفه به مشوره پرداخت. تاجر معرفت داشته با شهزاده چینی، گفت: ((در منزل شهزاده تصاویر بزرگی از اژدها نصب شده اند و شهزاده با این تصاویر عشق مفرد دارد.))

تاجر اژدهای بزرگی دریافت نمود و آن را با خود برد، تا تحفه گونه تقدیم شهزاده نماید. تاجر با دیدن تصاویر بزرگ و کوناگون اژدها در قصر شاهی و تحفه آورده خود نهایت خوش بود. وقت شهزاده چینی برای دیدن تحفه تاجر افریقایی آمد و با اژدهای بزرگی رو برو شد. از دیدن اژدها با شهزاده ضعف طاری گشت و بی حال شد. تمام اهل دربار تاجر را مورد عتاب و

سرزنشی قراردادند و به او گفتند: ((شهزاده ما با تصاویر ازدهای عشق میروزد و شما ازدهای زنده را به او آورده اید)). اگر همسایه‌گان ما اراده دارند ازدهای اصلی برخاسته از قلب آسیا (افغانستان) را به چشم سر مشاهده کنند و از بازی کردن را با آن خوش شان میاید، آغاز نمایند و این عملیه را نیز در معارض ازمون قرار دهند اگر از دیدن ازدهای اصلی مواجه به ضعف شدند و یا خود شان در این اتش سوختند، باز نکویند، که کسی به آنها هوشدار نداده بود؟

افغانها را به حال شان گذاشتن:

افغانها را به حال خود شان گذاشتن با این پرسش ارتباط عمیقی دارد، که آیا معضله افغانستان منطقه یی است و یا هم بین المللی؟ در ارتباط به همین پرسش کشورهای دخیل و اکثریت بزرگ افغانها - که خاهان حل بین المللی معضله جاری افغانستان اند- به دو دسته تقسیم شده اند:

موافق اتحاد شوروی و روسیه:

افغانها به یاد خواهند داشت که در نخستین روز کودتای ثور، رژیم خلق - پرچم و اتحاد شوروی معضله افغانستان را مساله داخلی افغانها وانمود کردند و هر دو به کشورهای خارجی توصیه نمودند که از مداخله در ((امور داخلی افغانها)) بپرهیزند پس از تجاوز نیروهای نظامی شوروی بر افغانستان، نیز رژیم خلق - پرچم و اتحاد شوروی هر دو با مطرح ساختن مساله به اصطلاح اینها ((داخلی افغانها)) در ملل متحد و شورای امنیت سخت مخالفت کردند. امریکا، کشورهای غربی و همسایه‌گان افغانستان را همیشه به عنوان مداخله‌گران تقبیح مینمودند، بر پهلوی داخلی مساله افغانستان

بیشتر تاکید میورزیدند فیصله های شورای امنیت و مجمع عمومی ملل متحد را مداخله در امور افغانستان مینداشتند. موسسات کمکهای بشری ملل متحد و کشورهای غربی و متخصصین مسایل افغانستان راباداشتن بسته گی باشبکه های جاسوسی غرب متهم میکردند و حتی به ارمکورای فقید که به وضع حقوق بشری در افغانستان را به ملل متحده گزارش میداد تهمت میبستند - که گویی او عضویتحزب نازی المان را داشت- تا دیر زمانی اتحادی شوروی از حیثیت منطقه یی و بین المللی مساله افغانستان گریز میکرد اما بالاخره مجبور شد که حیثیت بین المللی این مساله را بپذیرد، با ملل متحد و ایالات متحده امریکا موافقه کرد که نیروهای خود را از افغانستان خارج سازد و از طرفداری رژیم کابل دست بردارد.

همزمان با فروپاشی اتحاد شوروی، تمام کادرهای حزب کمونست در روسیه و جمهوریهایی دیگر در همان یک شب لباسهای سرخ کمونستی شان را عوض نموده، قباهای ایدئولوژیهای ملی، دموکراسی، آزادی و حقوق بشر را در بر کردند و در یک شب چنان ضد کمونیزم شدند، که گویی این علمبرداران آزادی و دموکراسی مادرزاد ضد کمونیزم به دنیا آمده اند و این غمخواران حقوق بشر عمری را برضد دیکتاتوری کمونستی سپری کرده اند. مردمان زیادی دوباره سیستمهای سیاسی و ایدئولوژیک روسیه تزاری و اتحاد شوروی معلومات فراوانی دارند و میفهمند که در هر دو سیستم، روسها و اقوام زیر تسلط شان به زور سر نیزه از نعمتهای آزادی، حقوق بشری اندیشه ملی محروم نکه داشته شده بودند. پس چه معجزه یی به وقوع پیوست که کمونستهای تلقین شده دیروزی در یک شب دموکرات و هوا خواه دموکراسی، آزادی حقوق بشر شدند.

واقعیت امر این است که هیچ معجزه‌ی صورت‌نپذیرفته‌ی است، بلکه زمانی کرملین با این واقعیت روبرو شد که در شرایط پیشرفته‌ی کنونی تکنالوژی معاصر نمیتواند، امپراتوری بزرگ شوروی را زیر چتر کمونیزم نگه دارد. کرملین درک کرده بود که سیستم ایدیولوژیکی کمونستی با تخنیک، اقتصاد و تولید جهان غرب همسری کرده نمیتواند و بسیار عقب مانده است، بنا بر آن کرملین بالاثر فشارهای داخلی و زیانهای ناشی از جنگهای افغانستان و ناتوانی در رقابت با کشورهای خارجی مجبور گردید تا سیاستش را عوض نماید.

اکنون شماری از افغانها میپرسند در صورتی که اتحاد شوروی از هم پاشیده است، پس چرا روسیه و شماری از جمهوریهای همبسته به آن در امور داخلی افغانستان مداخله میکنند؟

پاسخ به این پرسش به بحث درازی نیاز دارد و میتوان آن را در تسلسل روشهای سیاسی و ایدیولوژیکی روسیه تزاری و اتحادی شوروی جستجو کرد، این روشهای سیاسی و ایدیولوژیکی را رهبران امروزین روسیه از گذشته به ارث برده اند این موضوع به بحث طولی نیاز دارد اما میتوان آن را به اختصار در نکات زیرین بیان داشت:

۱- گروهی که امروز در راس قدرت سیاسی روسیه قرار دارند، بقایای سیستمهای توسعه طلب روسیه تزاری و اتحاد شوروی است و روشهای سیاسی و ایدیولوژیکی از همان سیستمهای پیشین را به ارث برده اند. هر دو سیستم به دیکتاتوری استوار بودند. در دسیسه بازی، کشتن و بستن، استفاده از هر وسیله ناجایز، تجاوز بر کشورهای دیگر و محکوم نمودن ملتها، پیشینه درازی دارند.

در هر دو سیستم گروه حاکم، به حکمروایی و مردم به پذیرش حکم روسها به حکومت داری و واقوام دیگر به اطاعت روسها عادت و تلقین شده اند.

با وصف فروپاشی اتحاد شوروی سابق، کادرهای حزبی کمونستها، ارگانهای دولتی پیشین، سیستم دولتی پیشین، طرز حکومتداری پیشین همه به جا مانده اند. به شمول جمهوریهای آسیای مرکزی در اکثر جمهوریها نیروهای نظامی روسیه اقامت دارند. قدرت دولتی جمهوریها در دست کمونستهاست.

کارهای دولتی بر اساس سیستم اداری اتحاد شوروی سابق اجرا میگردند، بر اساس پلانهای مرکزی ساختن نهادها اکنون نیز سکتورهای تولیدی و اقتصادی شماری از جمهوریها با روسیه بسته گی دارند. در هر جمهوریت تعداد کثیری از روسها سکونت دارند، زبان رسمی و آموزشی پاره یی از جمهوریتها هنوز هم زبان روسی است و فرهنگ روس بر بخشهای گوناگون زنده گی شمار زیادی از جمهوریتها تسلط کامل دارد.

۲- از موقفهای سیاسی گروه بر سر اقتدار در روسیه و احزاب ملی و کمونست این جمهوریت اشکارا بر ملا میگردد که روسها تا هنوز هم فروپاشی امپراتوری اتحاد شوروی سابق، ازادی و هویت ملی جمهوریهای اتحاد شوروی را از ته دل قبول ندارند.

در آغاز شماری از جمهوریهای اتحاد شوروی سابق زیر چتر دولتهای آزاد مشترک المنافع Commonwealth of Sovereign State با جمهوریت روسیه بسته گی پیدا کردند. رهبر حزب ملی افراطی روسیه چندین بار گفته است، که حزب وی نه تنها امپراتوری روسیه تزاری را دوباره احیا و بازسازی

خواهد کرد، بل کوشش خواهد نمود که برنامه های عملی ناشده زار روس را در اروپا و اسيا عملی خواهد کرد.

رهبر حزب کمونست روسيه پس از پیروزی در انتخابات پارلمانی اعلام داشت که حزب وی مساله احیای اتحاد جمهوریتهای اتحاد شوروی از هم پاشیده را دوباره به پارلمان روسيه پنیش خواهد کرد و پس از دادن صبغه قانونی به این کار، حزب کمونست روسيه فعالیتش را دوباره احیای اتحاد شوروی خواهد گرفت.

افزون بر آن گروه بر سر اقتدار نیز ارزو دارد تا در یک چوکات سیاسی نوین، جمهوریهای اتحاد شوروی سابق را در فدراسیون روسيه بزرگ کردهم آورند، خفه نمودن جنبش رهایی بخش مردم چیچنیا و یک جا نمودن جمهوریت بیلاروس با روسيه ما در حرکتیهای نمایانی در راه اعاده امپراتوری روسيه شمرده میشوند.

۳- همان گونه که در جایی بیش از این به آن اشاره رفت، حاکمان روسيه به پیروزی از سیاست زارها و اتحاد شوروی سابق جمهوریهای آسیای مرکزی را جز قلمرو تاریخی کشور شان میشمردند و بر اساس تسلسل این سیاست به ارث برده نه تنها دفاع از این جمهوریها را وجیبه ملی خود میشمارد، بل به حیث برادر بزرگ به بهانه خطر به این جمهوریها مداخله در امور داخلی کشورهای همسایه را نیز به خود مجاز میدادند. روسها در کشور همسایه افغانستان به خاطر اهداف گوناگون به مداخله دوام میدهند، به پیروی ستراتیژیک دریافت فرصت مناسب برای تحکیم تسلط سیاسی بر جمهوریهای آسیای مرکزی روسها امریکا، کشورهای غربی و جمهوریهای دیگر را قانع ساخته اند، که روسيه نیز در بخش جلوگیری از تروریزم، قاچاق

مواد مخدر و پیشروی گروه‌های افراطی مذهبی و گروه‌های ملی با آنها موقف همسان دارند و در این راه به سطح بین‌المللی و منطقه‌یی با این کشورها به هر گونه همکاری آماده است. روسها امریکا و کشورهای غربی را میترسانند که اگر نیروهای نظامی روسیه از جمهوریهای جنوبی اتحاد شوروی سابق دفاع نکنند و در آسیای مرکزی به موجودیتش خاتمه دهند و از نفوذ گروه‌های افراطی مذهبی در داخل افغانستان جلوگیری ننمایند پس در ان صورت گروه‌های افراطی شماری از کشورهای اسلامی به ویژه افغانستان در جمهوریهای آسیای مرکزی نفوذ میکنند؛ مردمان این جمهوریه‌ها را علیه رژیمهای مسلط شان تحریک مینمایند و مانند تاجکستان و چینچیا تمام منطقه را به بحران سیاسی مواجه میسازند.

چنان‌که بر همه‌گان معلوم است روسیه تزاری و اتحاد شوروی از کهنگهان با افغانستان روابط داشتند اما پس از تجاوز نظامی آن کشور شمار زیادی از کارمندان نظامی و ملکی آن کشور به افغانستان آمدند و همزمان با فعالیت‌های همه جانبه کی.جی.بی تجارت روسها درباره افغانستان و افغانها به پخته‌گی رسیدند.

روسها افزون از کادرهای کمونستی، درباره سران و قوماندانان گروه‌های جهادی و شخصیت‌های سیاسی و اجتماعی و قبیله‌یی و محلی افغانستان نیز معلومات کافی کسب کرده اند. آنان بنا بر همین معلومات شان میدانند که در افغانستان کی کیست؟ (Who is who?).

روسها در افغانستان یک مشت افغانان اجیر خصلتی را میشناسند که به خاطر هوس قدرت شخصی و گروهی شان و همپسان به خاطر چوکی، حکمرانی و منافع شخصی و خانواده‌گی و تعصبات نژادی و زبانی خود

شان و وطن شان را بسیار رایگان میفروشند. اکنون روسها هم با این گونه اشخاص مصروف داد و ستد هستند.

روسها این واقعیت را درک کرده اند که با به وجود آمدن حکومت منتخب به اراده مردم در افغانستان صلح و امنیت به این کشور راه مییابد. پس از اعاده صلح و امنیت کار بازسازی افغانستان آغاز میگردد و پیهم با آغاز این عملیه پرسشی در ذهن هر افغان سر بالا میکند، که کشور شان را کیها ویران کرده است؟ با به میان آمدن این پرسش، حکومت منتخب افغانها مجبور میشود که خساره زیانهای ناشی از جنگ را از وارث اصلی اتحاد شوروی (روسیه) بنخواهد.

این خسارات: کشتارها و معیوبیتها، تکالیف جسمی و روانی افغانها، ویرانی و بربادی دهکده ها، روستاها، شهرها، تباهی محیط زیست، حیوانات اهلی و وحشی و تاراج داراییهای معنوی و مادی افغانها را در بر میگیرد. در این صورت روسها به این منطق ساده— که روسیه اتحاد شوروی نیست— حکومت قانونی افغانستان را قانع ساخته نمیتواند همه افغانها آگاهی دارند که نیروهای نظامی و افراد ملکی روسها به افغانستان آمده بودند و همین روسها افغانستان را با تراژیدی بی پایان مواجه ساخته اند.

اکنون بسیاری از افغانها میگویند: ((اتحاد شوروی به روسیه امپراتوری بزرگی را همراه با داراییهای فراوان مادی و معنوی به میراث گذاشت، اما به افغانها چه داد، تباهی و بربادی بزرگ و بس))

بر اساس قوانین قابل پذیرش بین المللی هر حکومت قانونی افغانستان میتواند از کشور متجاوز خساره جنگ تحصیل کرده بر افغانها را بنخواهد. اکنون از جنگ دوم جهانی پنجاه سال گذشته است، در مدت پنجاه سال در جاپان

چندین حکومت بر سر اقتدار آمدند و سقوط کردند، اما امروز هم مردمان چین، کوریا و کشورهای بحر ارام از جاپان تقاضای جبران خساره و عفو جنگ تحصیل کرده از سوی ان کشور را مینمایند.

حکومت فدرالی المان پس از جنگ جهانی دوم خساره جنگ تحصیل کرده جرمنی مازی را پرداخت، جاپان نیز پیرامون مساله خواستن معافی و پرداخت زیانهای ناشی از جنگ به فکر جدی آغاز نمده است.

در ارتباط به روسیه و افغانستان پرسش اساسی را بایستی این گونه مطرح کرد- جنگی که در شرایط کنونی بر سر قدرت در افغانستان ادامه دارد به سود روسیه است و یا به زیان آن؟ اگر مساله زیان را برای مدتی یک سو میگذاریم و تحویل انکشاف بعدی اوضاع مینمایم، اگر در شرایط فعلی مساله سود و زیان را باهم مقایسه کنیم، در نتیجه آن گفته شده میتواند که جنگهای درون گروهی جاری افغانها به سود روسیه تمام میشود، دلایل و عوامل این سود رسانی با یک دیگر ارتباط منطقی دارند.

چنان که پیش از این در جایی به آن اشاره رفت، روسها در باره تمام گروههای مذهبی، سیاسی و اجتماعی افغانها و همینسان پیرامون مشران آن تجارب فراوان و معلومات پنهان و اشکار به دسترس دارند. روسها بر اساس همین معلومات و تجارب خوبتر میفهمند که در شرایط فعلی افغانستان یک گروپ نژادی و یا هم گروه جنگ افروز نظامی بر گروههای دیگر نظامی، جنگ افروز نژادی و زبانی به زور و جبر حکومت کرده نمیتواند از سوی دیگر روسها دربار و ویژه گیهای شماری از سران گروههای جنگ طلب و جنگ افروز معلومات کافی دارند و روان شماری از گروههای جنگ افروز نظامی را نیز میفهمند که آنان در هوس قدرت چنان غرق اند که برای تسلط

زبانی و نژادی شان تا آخرین رفق می‌جنگند و برای پیشبرد جنگ طولانی کمر بسته کرده اند، روسها با استفاده از ویژه گی هوس قدرت گروههای جنگ طلب می‌خواهند جنگ جاری در افغانستان تا زمانی ادامه پیدا کند تا روسها به اهداف شان برسند.

اهداف روسها در افغانستان و جمهوریهای آسیای مرکزی کاملاً مشهود اند، پس از فروپاشی اتحاد شوروی روسیه اصرار می‌ورزد تفهیم نماید که ((روسیه اتحاد شوروی نیست و مسوولیت‌های تباهی، بربادی و کشتار ها در افغانستان به روسیه ارتباطی ندارند.)) ایا یک حکومت قانونی و منتخب در افغانستان جرئت ان را خواهد داشت، که بگوید: ((روسیه اتحاد شوروی نیست.)) هرگز نی!

زیرا این یک مساله ملی است و جز از پارلمان منتخب ملت کسی دیگری در باره ان حق فیصله را نخواهد داشت. حکومت منتخب قانونی درک کرده میتواند که روسها به خانه افغانها تجاوز کرده اند، افغانها را در خانه خودشان کشته، زخمی و معیوب ساخته اند، مجبور به ترک خانه و کاشانه نموده اند و خانه شان را تباه و برباد نموده اند. روسها از اداره کابل در مقابل مقدار اندک از جنگ افزارها و چاپ و ارسال بانکنوت ها فتوه: ((روسیه اتحاد شوروی نیست)) و یا به سخن دیگر مسولیت پرداخت خساره جنگ بدوش روسها نیست)) را بسیار ارزان و بهای ناچیز بدست می‌آورند، روسها ارزشمند استند که گروههای جنگ افروز و جنگ طلب تا اندازه به کشتار ها، جنگ ویرانکاری پردازد و افغانستان را پارچه پارچه نمایند که افغانها و جهان فجایع روسها را فراموش کنند و به تعبیر به جای کفنکش امروزی به کفنکش دیروزه دعا نمایند.

وجود گروه‌های افراطی مذهبی در افغانستان و جنگ‌های قدرت طلبی جاری در این کشور دلیل منطقی و نمونه خوبی برای روسها گردیده است.

روسها به امریکا و کشورهای غربی دلیلی را به پیش میکشند که در شرایط امروزی به تناسب گروه‌های مذهبی افراطی، روسیه و جمهوریهای دوست آن کشور به نفع امریکا و کشورهای غربی اند، تنها روسیه و نیروهای نظامی مستقر آن در جمهوریهای جنوب میتوانند در برابر نفوذ و ویرانگریهای گروه‌های مذهبی افغانستان - به داخل این جمهوریهای ایستاده‌گی نمایند از سوی دیگر در جمهوریهای جنوب به رژیمهای مسلط و مردمان این جمهوریها حالات ناگوار و نامیمون و گجسته در افغانستان را به گونه نمونه و مثال میاورند، و آنها را میترسانند که اگر روسها مانند افغانستان از جمهوریهای آسیای میانه نیروهایش را خارج سازد، از رژیمهای مسلط در این جمهوریها و مرزهای آن دفاع نکند در نتیجه نا ارامیهایی مانند افغانستان در این جمهوریها نیز رخ خواهند داد؛ حکومت‌های مرکزی از بین خواهند رفت و جنگ همه برضد همه آغاز خواهد شد و گروه‌های مذهبی سیاسی، نژادی و زبانی تا زمانی با هم به ستیزه‌گری و جنگ خواهند پرداخت، تا وضع داخلی جمهوریها بدتر و خرابتر از افغانستان شود.

به یک سخن جنگ جاری قدرت طلبی و سیطره جویی در افغانستان روسها را از پرداخت غرامات جنگی باز نگه میدارد؛ کشورهای غربی و امریکا را در برابر قضایای افغانستان بی تفاوت میسازد به جمهوریهای جنوبی اتحاد شوروی سابق وضع افغانستان مثال آورده میشود و آنان را به آن میترسانند.

با استفاده از بی تفاوتی امریکا و کشورهای غربی در قبال قضایای افغانستان در واقعیت روسها از نفوذ این کشورها در این منطقه جلوگیری مینماید. جمهوری اسلامی ایران و هند را در این برنامه با خود همراه ساخته است.

از برکت کارکردهای اداره کابل در همراهی با ایران و هند، روسها برای دوباره سازی روسیه و به پایستایی اقتصادی و تخنیکی و بالاخره بازسازی خود و تبارز یک کشور نیرومند فرصتهای لازم کمایی میکند و همدردین فرصت کافی روسیه برای رسیدن به اهدافش شناسن های مناسب بدست میآورد. اکنون خواننده گان عزیز خود قضاوت فرمایند که جنگهای جاری قدرت خواهی در افغانستان به سود روسیه است یا به زبان ان و هم که چرا روسها تامین صلح در افغانستان را به ضرر شان میندازند و هم کیها اند که در شرایط فعلی به روسها به جای زیان فایده میرسانند؟ پیش از ارایه پاسخ به این پرسشها بایستی از واقعیت خودخواه را آگاه ساخت که روسیه تزاری و اتحاد شوروی با مردمان آسیایی پیشینه دراز آشنایی و تجارب پخته و دیرینه درباره این توده ها داشتند و این همه شناختها و تجارب را روسیه کنونی از اسلافش به ارث برده است. روسیه به حیث وارث اصلی روسیه تزاری و اتحاد شوروی بازیگر ماهر بازیهای شطرنج سیاسی است، فهمیدن به چالهای این بازیگر و ان را شکست دادن کار اسانی نیست.

روسیه در حرف خواهان حل قضایای افغانستان از مجاری هیئت صلح ملل متحده است، اما در عمل جنگ ویرانگر و بریادکن در افغانستان را دامن میزند. ارزشمندیم که این بازیگر ماهر از اداره کابل به حیث مهره شطرنج استفاده نکند!

موقف جمهوری اسلامی ایران:

موقف جمهوری اسلامی ایران در رابطه به قضایا و بحران افغانستان از تاریخ کهن و رقابتهای منطقه‌ی و بین‌المللی این کشور مایه میگیرد.

ایرانیها در مجموع ملت و طندوستی اند، با میهن‌شان عشق میورزند برای همیشه به امپراتوری کهن و تاریخ دیرین سال آن و ایرانی بودن‌شان مباهات میکنند.

بنا بر داشتن همین روحیه در دوران پادشاهی محمد رضا شاه پهلوی درباره امپراتوری کهن ایران، فرهنگ ایرانی و اتحاد اقوام فارسی زبان بحثهای گرمی صورت میپذیرفت، در نوشته‌ها و آثار شماری از دانشمندان و نویسندگان آن وقت ایران، افغانستان زیر نام خراسان جز امپراتوری ایران می‌شمرده شده است، دانشمندان، علما و نخبه‌گان افغانی، ایرانی معرفی گردیده اند.

از برگزاری مراسم تاجپوشی شاهنشاهی، محمد رضا شاه پهلوی چنین استنباط میگردید که رژیم شاهی آن وقت ایران خوابهای احیای دوباره امپراتوی ایران رامیدید، از نوشته‌ها و بیانیه‌های بعضیها هویدا بود که ایران از سده‌های متمادی هویت ملی افغانستان ازاد و مستقل را از ته دل نپذیرفته است.

همدرین دوران به تشویق و حمایت ایران گروهی کوچکی در افغانستان سازماندهی شد و این گروه نیز در افغانستان مساله ((خراسان)) را دامن میزد. این مساله را گرم مساخت و تبلیغ میکردد و این گروه به جای افغانستان از نام ((خراسان)) حظ میبرد و اکنون نیز همان گروه به فعالیتهای ناکامش کماکان ادامه میدهد.

در دوران جهاد شمار زیادی از افغانها به جمهوری اسلامی ایران هجرت کردند، مردم ایران و حکومت آن تا حد توان شان با این مهاجرین کمکها نیز کردند اما در ارتباط به جهاد افغانستان، جمهوری اسلامی ایران نیز مانند رژیم نظامی پاکستان (پاکستان هفت گروه تنظیمی سنیها را ساخت و سازماندهی کرد) تنها از شیعیان افغانستان هشت گروه مسلح جهادی ساخت و این گروهها را به ایدیولوژی انقلاب اسلامی ایران و سلاحهای ایرانی مجهز ساخت.

ایرانیها همین گروههای اهل تشیع افغانستان را به خاطر تحکیم حوزه های نفوذ ایران در افغانستان به مناطق شیعه نشین افغانستان فرستادند.

گروههای اهل تشیع طرفدار ایران در مناطق شان همزمان با جهاد، افراد و اشخاصی که نظر ملی داشتند و یا سران قوم بودند همه شان را یکی پی دیگر نیست و نابود ساختند، مسایلی تبعیضی را دامن زدند و احصائیه های را به پیش کشیدند که شمار اهل تشیع افغانستان در آن از آنچه است چندین برابر افزونتر نشان داده شده بود. تمام خواسته های این گروههای از سوی جمهوری اسلامی ایران قاطعانه حمایت میشد.

به تاریخ ۱۶ اپریل سال ۱۹۹۲ م حکومت ائتلافی اقلیتها بر ضد قوم اکثریتی افغانستان در کابل تشکیل گردید و شمارهای زیرینی را به پیش کشیدند. ((قدرت پنبتونها برای ابد در افغانستان خاتمه یافت به خراسان خوش آمدید.))
بالاخر این شعارها و شمارهای همانند به آن افغانستان در چهار راهی خطرناک جنگهای قومی و زبانی قرار گرفت. همدرین اثنا جمهوری اسلامی ایران افزون از حمایت و پشتیبانی اهل تشیع، با رهبر گروه جمعیت اسلامی، اتحادیه کشورهای فارسی زبان ایران، تاجکستان و افغانستان را نیز ساخت و

اعلام داشت، با پخش و نشر خبر به وجود آمدن این اتحادیه و پیرامون سیاستهای یک جانبه جمهوری اسلامی ایران در اذهان شمار زیادی از افغانها شکوک و پرسشهای فراوانی سربالا کردند.

ایا انقلاب جمهوری اسلامی ایران برای تمام مسلمانان است یا این که تنها مسلمانان شیعی مذهب را دربر میگیرد؟ اگر انقلابیست برای تمام مسلمانها پس چرا جمهوری اسلامی ایران در دوران جهاد افغانستان تنها هشت گروه جهادی اهل تشیع را سازماندهی کرد و از خواسته های آنان حمایت نمود و کمر شان را بست؟ در حالی که در افغانستان سنیها اکثریت دارند، شمار زیادی از اهل تسنن نیز به ایران مهاجرت نموده بودند اما بالمقابل حتی یک گروه جهادی از سنیها را سازماندهی نکرد. ایا از آغاز سیاست جمهوری اسلامی ایران در برابر افغانستان یک طرفه نبود؟ ایا روال سیاست جمهوری اسلامی بین سنیان و شیعیان افغانستان تفرقه تخریش، بدبینی و نفاق ایجاد نمیکند و باعث رقابتهای ذات البینی گروهها نمیکردد؟

ایا رقابتهای کشورهای سنی مذهب دیگر در افغانستان و به میان آمدن جنبش طالبان عکس العمل سیاستهای یک جانبه جمهوری اسلامی ایران نیست؟

از سده های متمادی افغانستان به حیث یک کشور مستقل و آزاد و دارای هویت ملی روی نقشه کیتی عرض وجود کرده است و ملتی به نام افغان در ان زنده گی میکند، که خانه مشترک گروههای گوناگون لسانی و قومی است و به سطح بین المللی به حیث کشور مستقل افغانها شناخته شده است.

ایا افغانستان تنها به دری زبانان تعلق دارد؟ ایا شمول افغانستان در اتحادیه سه گانه کشورهای فارسی زبان ایران، افغانستان و تاجکستان کدام جواز منطقی دارد؟

اگر افغانستان که زادگاه اقوام و گوینده‌گان زبانهای گوناگون است تنها به فارسی زبانان تعلق دارد، آیا در نتیجه این گونه سیاست یک جانبه گوینده‌گان زبانهای دیگر در افغانستان از آزادی کشور شان و همپیمانان هویت ملی شان محروم ساخته نمیشود؟ آیا افغانها اجازه خواهد داد که گروهی کشور شان را به ایران، گروهی دیگری به پاکستان سومی به تاجکستان، چهارمی به ترکمنستان و پنجمی به ازبکستان مانند سقاطمیت ببخشند.

ایا حمایت و پشتیبانی جمهوری اسلامی ایران از اداره کابل تداوم سیاست اتحاد کشورهای فارسی زبان نیست؟

هر جنبش انقلابی مانند انقلاب اسلامی ایران در چارچوب یک ایدیولوژی مشخص، برنامه‌های ویژه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی میداشته باشد و به شیوه انقلابی تلاش برای عملی ساختن برنامه‌ها نیز صورت میگیرد. اگر بخشهای از سیاست داخلی و خارجی رژیم گذشته به سود رژیم انقلابی باشد آن بخشها را همگون با ایدیولوژی خود رنگ میدهد و بخشهای که به سود آن نباشد، رژیم انقلابی در آن تغییری وارد میآورد. انقلاب ایدیولوژیکی در سرحدات همان کشور محصور باقی نمیماند، بل نهضت‌های انقلابی از مرزهای همان کشور مشخص پا فراتر میگذارد و در بین گروه‌های مشابه مذهبی، ایدیولوژیکی، قومی، نژادی و زبانی ساکن در کشور‌های همجوار نیز سرایت مینماید.

با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران به شماری از سیاست‌های کهن رنگ جدید داده شدند و سیاست‌های نو نیز به پیش کشیده شدند؛ بر اساس همین سیاست‌های نو بین شماری از کشور‌های عربی، غربی و ایران مخالفتها و رقابتها رونما گشتند. ایرانیها کارمندان سفارت امریکا را گروگان گرفتند،

امریکا در ایران نفوذ سیاسی و منافع اقتصادی خودش را از دست داد، خطر صدور انقلاب ایران به شماری از کشورهای عربی و کشورهای دیگر که نفوس شیعی داشتند - بیشتر و بیشتر از پیش مشهود گردید. د

در منطقه حساس شرق میانه ایران با شماری از رژیمهای عربی رقابت، مخالفت و دشمنی آغاز کرد. و در تمام منطقه بیلانس منافع اقتصادی و مساله نفوذ سیاسی امریکا و غرب با خطرات جدی مواجه گشت.

از آغازین روزهای پیروزی انقلاب اسلامی، ایران از یک سو با امریکا و کشورهای غربی و از جانی هم با رژیمهای دوست غرب، مانند: عربستان سعود، کشورهای خلیج ترکیه، پاکستان و مصر اشکار و پنهان به رقابت و مخالفت مصروف است و بر اساس همین مخالفتها و رقابتها، جمهوری اسلامی ایران به فعالیتهای صلح ملل متحد در افغانستان نیز به دیده شک مینگرد.

بایستی قبول کرد که جمهوری اسلامی ایران با نظر داشت به شرایط داخلی و خارجی قضیه افغانستان با مشکل بزرگ سیاسی Political dilemma مواجه ساخته است. ایران خود میدانده که در جامعه سنی مذهب افغانستان به قدرت رسیدن شیعیان کمتر و حتی هیچ شانسی ندارد، اگر ایران در افغانستان برای به قدرت رسیدن اهل تشیع به مبارزه میپردازد، در این صورت اکثریت اهل تسنن افغانستان و همزمان به آن کشورهای سنی مذهب جهان در مقابل جمهوری اسلامی ایران میرسد اگر از حقوق اهل تشیع دفاع میکند، ایران میفهمد ه تا هم اکنون در افغانستان برای پذیرش و حفاظت و تفویض حقوق کدام مرجعی موجود نیست فرض کنیم در افغانستان حکومت و مرجع قانونی به میان میاید در ان صورت بر مساله اقوام و فرق مذهبی موضوع داخلی

کشور است و حکومت قانونی کشور ازاد و مستقل گاهی هم به کشور دیگری اجازه نمیدهد که در امور داخلی ان کشور مداخله نماید.

اگر حکومت قانونی افغانستان با جمهوری اسلامی بپذیرد که مساله حقوق اهل تشیع افغانستان را بر اساس سلسله مراتب مذهبی امام بپذیرد، در ان صورت حکومت افغانستان نیز حق خواهد داشت، از حقوق اهل تسنن ساکن در ایران از جمهوری اسلامی ایران بپرسد. در نتیجه سیاست متکی بر حقوق فرق مذهبی نه تنها مناسبات برادران شیعی و سنی ساکن در افغانستان را به دل بدی و کدورت مبدل میسازد، بل باعث جار و جنجالها و مخالفتهای مزیدی بین کشورهای سنی مذهب و جمهوری اسلامی ایران نیز میگردد.

شکی نیست که دری زبانان باشندهگان افغانستان اند، دری زبان افغانهاست، و مانند زبان پشتو حیثیت رسمی دارد و زبان آموزش و پرورش است.

در پهلوی ان از این واقعیت نیز نمیتوان چشم پوشید که در افغانستان، یک جا با دری زبانان پشتونها، ازبکها، ترکمنها، بلوچها، نورستانیها و گروههای لسانی دیگری نیز زنده گی میکنند و از قرون متمادی افغانستان خانه مشترک همه اقوام و گروههای لسانی بوده است. ایا یک گروه لسانی میتواند ان دعوه بی کند و یا افغانستان را به یک گروه زبانی منسوب دارد. این جرئت را جز از گروه لسانی جمعیت اسلامی هیچ گروه دیگری کرده نمیتواند.

ایا اتحادکشور های فارسی زبان از یک سو، و اهداف گسترده انقلاب اسلامی از سوی دیگر دو رخ متضاد سیاستهای جمهوری اسلامی ایران را بر ملا نمیسازند.

از این واقعیت نمیتوان انکار کرد که شرایط داخلی افغانستان، اهداف گسترده انقلاب اسلامی و سیاست اتحاد کشور فارسی زبان، جمهوری اسلامی ایران را با تضاد عمیق رو به رو ساخته است.

اگر جمهوری اسلامی ایران بر اساس سیاست اتحاد کشور های فارسی زبان در افغانستان تنها به حاکمیت جمعیت اسلامی اصرار میورزد. در راه استحکام و نجات آن میکوشد به همان اندازه پیرامون انقلاب اسلامی ایران در اذهان مردم شکوک سر بالا میکنند و همزمان با آن این شک افغانها - که جمهوری اسلامی ایران مانند رژیم شاهی ایران را هويت ملی و حیثیت مستقل افغانها از ته دل قبول نمیکند- به یقین مبدل میشود و روابط برادرانه و همسایه گوی نیک بین افغانستان و جمهوری اسلامی ایران به مخالفتها و جار و جنجالها مبدل میگردد و کشورهای خارجی دیگر نیز به این دشمنیها و جنجالهای این دو کشور اسلامی دامن خواهند زد و این دو کشور برادر را برای همیشه در دشمنی نگاه خواهند داشت.

اکنون بر اساس تضاد، واقعیت های داخلی افغانستان از یک سو سیاست های منافع ملی ایران از سوی دیگر برای جمهوری اسلامی ایران دو راه باز است:

نخست این که جمهوری اسلامی ایران هويت ملی افغانستان را از ته دل میپذیرد؛ حیثیت بین المللی مسأله افغانستان را تسلیم میدارد و به حل سیاسی مسأله افغانستان زیر سرپرستی ملل متحد به نفع افغانها گردن مینهد؛ از طرفداری جمعیت اسلامی و شیعیان دست بردار میشود؛ دوم این که جمهوری اسلامی ایران بر اساس سیاست های متضادش به حل منطقه یی قضیه افغانستان و هم به این اندیشه که افغانها به حال شان گذاشته شوند، اصرار خواهد ورزید.

موقف حکومت کنونی پاکستان:

بایستی بدانیم که سیاست حکومت پاکستان به ارتباط افغانستان به خانم بوتو صدراعظم کنونی از رژیم نظامی سابق پاکستان به میراث رسیده است. از سوی دیگر این سیاست به میراث رسیده به امروزیان، با ماضی، حال و آینده پاکستان به ارتباط مساله افغانستان قبلاً سخنانی گفته شده است. اکنون پس از نظر گذرایی به ماضی و حال پاکستان مسایل زیرین را زیر بحث قرار میدهیم:

۱- آیا حکومت بینظیر بوتو توان ان را دارد که در سیاست رژیم نظامی گذشته در رابطه به مساله افغانستان تغییری وارد آورد؟

۲- آیا بینظیر بوتو در صورت وارد آوردن تغییر و یا تبدیل نکردن سیاست رژیم نظامی با مشکلات رو به رو است یا نی؟

از لحاظ ماضی پاکستان امتزاجیست از عنعنه ها، ارزشها و موسسات مذهبی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی سه دوره اسلامی و سلطه دوران هند بریتانوی British India اکنون نیز اثرات این سه دوره مشخص بر زنده گی مردمان این کشور مشهود است.

در مناطق مختلف هندوستان کهن مردمان مختلف ساکن بودند که با داشتن زنده گی مشخص، اقتصادی، دارای موسسات و نظریات مشخص مذهبی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نیز بودند و همسان با ماحول environment هندی همان وقت این همه نظریه ها، موسسات و عقاید گونه های محافظه کارانه بی Conservative از خود کرده بودند. جامعه ان وقت هند بر اساس

عقاید مذهبی هندوها از روی فرقه های ارثی مذهبی Caste system به چهار فرقه بالایی پایانی تقسیم شده بودند.

برعکس محافظه کاری Conservatism هندویزم، اسلام از لحاظ معنوی و اجتماعی دین فعال Dynamic است. و این دین فعال بار نخست در زمان سلطان محمود غزنوی با فرهنگ محافظه کار هند رو به روگشت و تا دوران احمدشاه درانی در درازنای هشتصد سال بالاثربلیغ علمای دینی و صوفیای افغانستان و آسیای مرکز در هند گسترش یافت.

علت اساسی گسترش اسلام در هند را میتوان در تضادهای درونی طبقاتی اجتماعی آن وقت هند جستجو کرد. اسلام تفاوت‌های مذهبی بین فرق مذهبی بالایی و پایانی را از بین برد، بر اساس روحیه مساوات اسلامی از همه بیشتر فرق پایانی مذهبی به دین مقدس اسلام روی آوردند، آنها مانند ترکها مغل و افغانها پشتوانه استوار تاریخی نداشتند ایشان مجبور بودند در مقابل هندوها به هویت قومی شان زیر نام هویت اسلامی رنگ مذهبی بدهند و خودها را به نام ملت مسلمان معرفی کنند.

انگلیسها قدرت سیاسی را از مسلمانها گرفتند و در دوران حکومت انگلیسها اداره، آموزش و پرورش، اقتصاد، سیاست و نظام ارتشی هند همه رنگ غربی یافتند در این دوران فضای صلح امیز زنده‌گی بین مسلمانان و هندوها به رقابتهای مذهبی، نفرت و مخالفتها مبدل گشتند و این مخالفتها راهی به فسادها و کشت و خون و جنگهای مذهبی باز کرد و در نتیجه همین جنگها، فسادها و کشتارها پاکستان عرض وجود کرد. در سال ۱۹۴۷ م شبه قاره به دو کشور پاکستان و هند تقسیم گردید با وصف ازادی و جدایی از هم، کشیده گیها و مخالفتها و رقابتهای تاریخی و مذهبی بین این دو کشور هنوز

هم به جایش باقیست. بنا بر همین دشمنیها پاکستان و هند در سالهای ۱۹۴۸م، ۱۹۶۵م و ۱۹۷۱م دو بار بر مساله کشمیر و بار اخیر بر معضله پاکستان شرقی با هم جنگیدند، در جنگ اخیری پاکستان شرقی از پاکستان غربی جداگردید و کشور ازاد و مستقلى به نام بنگله ديش اعلام گردید.

از مطالعه تاریخ سیاسی مشترک پاک و هند Pak-Indian معلوم میگردد که با وصف ازادی پاکستان همان گونه که - ایران هویت ملی افغانستان را از ته دل قبول نکرده است - هندوستان نیز هویت ملی پاکستان را از ته دل قبول ندارد.

پس از تقسیم، بخشهای شرقی و غربی پاکستان در مرزهای شرقی و غربی هندوستان موقعیت داشتند این دو بخش از همدیگر خیلی دور افتاده بودند و از یک دیگری کافی بعد مسافه داشتند. افزون از این که این دو بخش زیر تهدید هند واقع بودند، به تهدید فعالیت‌های کمونستی چین ان وقت و اتحاد شوروی نیز مواجه بودند. پس از تقسیم حکمداران پاکستان برای نگهداشت مرزهای جغرافیایی هر دو بخش و داشتن هویت مستقل از هندوستان به تلاش پرداختند. نگهداشت مرزهای جغرافیایی دور و دراز هر دو بخش پاکستان به نیروهای نظامی و ارتش نیرومند نیاز داشت و این ارتش آموزش دیده نیازمند صلاحها، مهمات و کمکهای اقتصادی نیز بود.

جنگ سرد در جریان بود و در دوران جنگ سرد هندوستان به اتحادی شوروی و پاکستان به امریکا نزدیک گردیدند. در دوران جنگ سرد، امریکا و کشورهای غربی برای جلوگیری از نفوذ اتحاد شوروی و چین به موقعیت ستراتیژیک جغرافیایی و هویت اسلامی پاکستان نیاز داشتند و پاکستان محتاج صلاحها، مهمات دفاعی و کمکهای اقتصادی و سیاسی امریکا و

غریبها بود. همدرین وقت در مرزهای هند و چین درگیریها صورت گرفتند، روابط اتحاد شوروی و چین خراب گردیدند و اتحاد شوروی در مقابل چین از هندوستان پشتیبانی کرد. در آسیای جنوبی بین هند و چین رقابتهای سرد مداری و پنخشی نفوذ آغاز گردید و در خلال این رقابتهای بین این دو کشور رقابتهای ازدیاد در تولید اسلحه نیز آغاز گردید، هند در مقابل چین نیروهای نظامی خود را افزایش داد و سلاحهای معاصر نیز تولید کرد و همینسان از اتحاد شوروی نیز به دست آورد. پاکستان در مقابل هند نیروهای نظامی اش را از دیاد بخشید از کشورهای غربی و امریکا سلاح پیشرفته معاصر به دست آورد که در نتیجه آن دفاع از مرزهای جغرافی و ایدیولوژیک پاکستان و هویت آن در وجود ارتش این کشور تبارز کرد و همین علت بود که در تاریخ کوتاه به میان آمدن پاکستان نیروهای نظامی این کشور به بهانه اشفته حالی سیاسی در درون کشور سه کودتای نظامی انجام دادند و حکومت درازی کردند امروز نیز در امور نظامی و سیاسی این کشور ارتش دست درازی دارد.

چنان که پیش از این در جایی به ان اشاره رفت در اثر درگیریها اختلافها بین هندوها و مسلمانان در درون جامعه هند، مسلمانان شبه قاره هند نیازمندی یک کشور جداگانه بی را احساس کردند و براساس همین احساس نظریه دو ملت Two nations به پیش کشیده شد. طبق نظریه طرفداران این اندیشه، در هندوستان دو ملتی زیر نامهای هندو و مسلمان زنده گی دارند، مذاهب، تاریخ سیاسی و زنده گی اجتماعی این دو ملت از همدیگر تفاوتها دارند و مسلمانان هند به حیث یک ملت جداگانه حق ساختار کشور جداگانه بی دارند.

این اندیشه از بین قشر درسخوانده مسلمانان هند سر بالا کرد. قشر درسخوانده از آن حمایت کرد شخصیتها و روشنفکران نامور مسلمان مانند علامه اقبال و محمد علی جناح در راس اندیشه گران قرار گرفتند.

حزب مسلم لیگ Muslim league party به رهبری محمد علی جناح بانی پاکستان این اندیشه را به جنبش کشور جداگانه به نام پاکستان مبدل ساخت. در این دوران شماری از گروههای اسلامی از مسلم لیگ جانبداری کردند و برخی مخالف آن بودند، در شمار مخالفین حزب جماعت اسلامی به رهبری مرحوم مودودی نیز شامل بود.

پس از تاسیس پاکستان، این کشور موسسات اجرائیه Executive judiciary اداری، نظامی، آموزشی و پرورشی، مطبوعاتی و دیگر را از سیستم سیاسی British India به ارث برد و محمد علی جناح بانی پاکستان در خطابش به کمیسیون قانون ساز Constituent assembly نخستین قانون اساسی این کشور گفت: ((پاکستان دولت روحانیون Theocratic state نیست و پس از این مسلمانها به مساجد، هندوها به درمسالها و سکها به گوردواره ها، عیساییها به کلیساها خواهند رفت او به آزادی تمام مذاهب تاکید کرد.

یکسال پس از تاسیس پاکستان، محمد علی جناح وفات کرد، در دوران زنده گی وی مسایل هویت پاکستان و سیستم سیاسی آن حل نگردیدند و از وفات او تا هم اکنون به موضوعات ((هویت)) پاکستان و سیستم سیاسی او تبصره های جداگانه ادامه دارد.

میگویند هندوستان مهد مذاهب گوناگون است، اما حزب سیاسی هند کانگرس Indian congress party صبغه مذهبی نداشت و پس از آزادی، هندوستان به حیث دولت غیر مذهبی Secular state اعلام گردید. اما

برعکس پاکستان که برای مسلمانان هند به حیث دولت جداگانه عرض وجود کرده بود از انتخاب نام جمهوری اسلامی Islamic republic راه دیگری نداشت.

به خاطر این که هویت پاکستان را از هند جدا نگه دارند از جدایی اقوام مختلف از پاکستان جلوگیری نمایند، پاکستان را به جهان اسلام نزدیک سازند، به این کشور به جای هویت ملی، هویت اسلامی دادند و برای تثبیت این هویت پاکستان را وارث اصلی دوران اسلامی هند و به حیث بخش جدایی ناپذیر جهان اسلام معرفی داشتند. شخصیتهای نامور افغانستان، آسیای مرکزی و جهان اسلام را محض به حیث فرمانان مسلمانان به گونه قهرمانان پاکستان پذیرفتند.

پاکستانیها برای بقای کشور شان مجبور استند به جای هویت ملی از هویت اسلامی ان پشتیبانی نمایند تا آخر به این پشتیبانی پابندی نشان دهند.

پاکستانیها این واقعیت را کاملاً درک کرده اند اگر آنها به جای هویت اسلامی به ایدیولوژی ملی و هویت ملی پاکستان روی میاورند، در این صورت در اذهان اقوامی که با اقوام ساکن در هند روابط نژادی و زبانی دارند پرسشی سر بالا خواهد کرد که ((ما چرا از هندوستان جدا شدیم؟)) و اقوام دیگر پاکستان خواهد گفت که ((ما چرا در پاکستان میمانیم؟)) و این هر دو پرسش وجود پاکستان را با خطر مواجه میسازد.

جای شک نیست که با نظر داشت به گذشته و شرایط امرزوی ((هویت)) اسلامی محور اساسی برای اتصال اقوام گوناگون پاکستان است و بقای این کشور را بایستی در هویت اسلامی ان جستجو کرد، اما در این نیز شکی نیست که در پاکستان نیز مانند شماری از کشورهای اسلامی پیرامون مدل

هویت اسلامی آن کدام تعریف و نظر جامعی که برای تمام موسسات عنعنہ یی - مذهبی Traditional religious، مذهبی - سیاسی Political religio احزاب، گروهها و فرق یکسان قابل قبول باشد تاکنون به میان نیامده است، بلکه از زمان ((تصور پاکستان)) تا هم اکنون تمام موسسات سیاسی، عنعنہ یی - مذهبی، مذهبی - سیاسی، فرق مذهبی، احزاب و گروههای پاکستان درباره ((هویت اسلامی)) و مودل اسلامی ان کشور تعریفهای جداگانه و نظریه های از هم متفاوت دارند.

این گونه نظریه ها و تعریفها چیز تازه یی نیست، بل این گونه نظریه های متفاوت پیش از تاسیس پاکستان نیز وجود داشتند و شماری از احزاب و گروههای مذهبی به پذیرش - تصور پاکستان علاقه اقبال و نهضت پاکستان محمد علی جناح - آماده گی نداشتند و برای ایشان تصور پاکستان علامه اقبال و پاکستان محمد علی جناح ((تصور واقعی اسلامی)) و ((هویت اسلامی پاکستان)) معلوم نمیشدند و جوہ مخالفتهای بر ضد ان اشکار بودند، با وصف ان که علامه محمد اقبال مفکر و شاعر بزرگ جهان اسلام بود و محمد علی جناح بانی پاکستان شخصیت نامور، قانوندان و سیاستمدار مسلمانان هند بود.

یک وجه مخالفت این تواند بود که این دو شخصیت بزرگ به جای مدرسه در موسسات علمی مشهور اروپا درس خوانده بودند.

به این دو شخصیت بزرگ ((هویت اسلامی)) و ((مودل حکومت اسلامی)) اشکار بود به هر دو اصول واقعی اسلام و تاریخ سیاست و حکومت اسلام نیز معلوم بود.

هر دو هویت اسلامی و مودل حکومت اسلامی کشور جداگانه مسلمانان را در چوکات ویژه گیهای مشترک محافظه کاری conservatism مسلمانان شبه قاره هند، قوت فعال و متحرک اسلام و پیشرفتهای جهان غرب میدیدند.

هر دوی شان مخالف تنبلی و محافظه کاری بودند، هر دو در مسلمانان شبه قاره خواهان زنده نمودن قوت اسلام متحرک و فعال بودند و بر اساس قوت متحرک و فعال اسلام و پیشرفتهای علمی عربی پیشرفت مادی و معنوی اسلام را میخواستند. آنها هر دو در کشور جداگانه مسلمانان (پاکستان) با قدرت و انحصار دولت مذهبیون theocratic state مخالفت میکردند و به ساختار جمهوریت اسلامی مردم، برای مردم و به رای مردم اصرار میورزیدند.

پس از وفات محمد علی جناح بانی پاکستان بر سر ((هویت اسلامی)) و ((مودل حکومت اسلامی)) پاکستان بین مدرسه religious school و مکتب school یا هم قشر درسخوانده و علمای مذهبی تبصره ها و مشاجره ها فزونی گرفتند.

احزابی که از قشر درسخوانده تشکیل یافته بودند از ((هویت اسلامی)) و ((مودل حکومت اسلامی)) علامه محمد اقبال و محمد علی جناح بانی پاکستان شروع به دفاع کردند، اما بالمقابل قشر مذهبی چون گذشته بر این گونه ((هویت اسلامی)) و ((مودل حکومت اسلامی)) به اعتراض پرداختند.

این گونه مشاجره ها، مخالفتها و جار و جنجالها زمینه یی برای کودتای نظامی فیلد مارشال محمد ایوب خان فراهم ساخت، وی زیر نام جلوگیری از هرج و مرج سیاسی در پاکستان تمام فعالیتهای سیاسی را در این کشور

ممنوع قرار داد و در دوران حکومتش به انکشاف و پیشرفت اقتصاد پاکستان به عملیه صنعتی شدن و نیرومندی نیروهای مسلح روی آورد.

با وصف آن که مرحوم ایوب خان به قشر درسخوانده نزدیک بود، لیکن دیکتاتوری نظامی او و همینسان و جلوگیری از فعالیتهای احزاب سیاسی، قشر درسخوانده را برضد او فعال نمود و برای گروههای مذهبی نیز مدل حکومت اسلامی پاکستان ایوب خان قابل پذیرش نبود، در نتیجه گروههای مذهبی و احزاب سیاسی با هم ائتلاف کردند و به اشتراک هم حکومت ده ساله ایوب خان را خاتمه بخشیدند. همزمان با سقوط حکومت ایوب خان مرحوم جنرال یحیی خان کسب قدرت کرد، اما او برای بار نخست در تاریخ پاکستان انتخابات ازادی را برگزار ساخت.

در انتخابات حزب عوامی شان روان شیخ مجیب الرحمن اکثریت بزرگ کرسیهای پارلمان پاکستان را به دست آورد و حزب مردم شاد روان شیخ مجیب الرحمن بنگالی بود و در پاکستان شرقی اکثریت بزرگی داشت، بنا بر همین اساس احزاب سیاسی و گروههای مذهبی و ارتش (که هشتاد در صد از پنجاییها تشکیل یافته است) و بیروکرسی پاکستان اجازه ندادند تا قدرت سیاسی تمام پاکستان را حزب عوامی مجیب الرحمن تصاحب کند، که در نتیجه آن بنگالیها شوریدند، هند مداخله نظامی کرد و بنگله دیش مستقل و ازاد تاسیس گردید. حزب مردم شاد روان ذوالفقار علی بوتو حکومت تشکیل داد، اما همدرین زمان با تاسیس بنگله دیش ((هویت اسلامی)) پاکستان نهایت صدمه دیده بود. پاکستان شکست خورده بود، در آسیای جنوبی موقعیتش را از دست داده بود و دشمنی آن با هند از حد گذشته بود، بوتو با نظر داشت به شرایط نوین پاکستان، اصلاحات سیاسی اقتصادی و اجتماعی تازه یی را آغاز کرد. این رخداد تازه پاکستان را به جای آسیای

جنوبی به شمول افغانستان به کشورهای آسیای مرکزی و آسیای میانه نزدیک ساخت، روابط پاکستان و چین گسترده شد با امریکا و کشورهای غرب روابطش به سردی گرایید.

این بار نیز احزاب سیاسی و نیروهای مذهبی بر ضد اصلاحات شاد روان ذوالفقار علی بوتو به پا خاستند، بار دیگر ((هویت اسلامی)) و ((مدل حکومت اسلامی)) موضوع داغ مشاجره ها و بحثها و اعتصابهای گروههای مذهبی گردید از همین کشمکشها مرحوم جنرال ضیاءالحق سود برد و در سال ۱۸۷۷م دست به کودتا زد.

شاد روان ذوالفقار علی بوتو را به دار بست و بار نخست در تاریخ پاکستان حاکم نظامی، سیاسی پاکستان به جای مکتب از مدرسه پشتیبانی کرد و مکتب را بر مدرسه برتری داد.

در نخستین روزهای کودتا، اعدام شاد روان ذوالفقار علی بوتو، دستگیری فعالین و رهبران حزب مردم و منع فعالیتهای سیاسی ان حزب جنرال ضیاء را در تحرید قرارداد. وی در همین حالت انزوا به سر میبرد که در همسایه گی ان در افغانستان کودتای ثور صورت پذیرفت، این کودتا و تجاوز اتحاد شوروی ویرا از تحرید برون آورد و بهترین شانس طلایی بدسترس او گذاشت.

جنگ سردی که بر ضد اتحاد شوروی و کمونیزم ادامه داشت در اندکترین مدت جنرال ضیاء را به حیث بازیگر نامور ستیج سیاسی منطقه، قهرمان بزرگ جهان اسلام، ((مرد حق و مرد مومن)) نمودار ساخت. جنرال ضیاء با استفاده از این شانس طلایی شماری از گروهها و تنظیمهای مذهبی - سیاسی افغانستان و پاکستان و همینسان نظامیان موظف برای افغانستان را

باهم نزدیک ساخت و برنامه گسترده بی را پیرامون ((هویت اسلامی)) افغانستان، مدل حکومت اسلامی آینده افغانستان روابط آینده پاکستان و افغانستان - در اختیار آنان گذاشت و دستور عملی نمودن ان را صادر نمود.

در این برنامه اسهام گروههای مذهبی - سیاسی پاکستان به ویژه جماعت اسلامی و تنظیمهای جهادی افغان کاملاً آشکار بود. در این برنامه هویت ملی و تاریخی افغانستان، ویژه گیهای اجتماعی، سیاسی و مذهبی جامعه افغانی و منافع ملی افغانها یکسره فرو گذاشته شده بودند.

گروههای مذهبی - سیاسی پاکستان به جهاد افغانها لباس مذهبی - ایدیولوژیکی در بر کرد.

((هویت اسلامی)) افغانستان، مدل حکومت اسلامی آینده افغانستان را همگون با ویژه گیهای مذهبی و تاریخی مسلمانان هندوستان و همپنسان هویت اسلامی پاکستان و مدل حکومت اسلامی پاکستان عیار کرد.

چرکات مذهبی - ایدیولوژیکی برنامه های نظامیان پاکستان برای افغانستان تنها و تنها برای عملی نمودن، در اختیار تنظیمهای جهادی گذاشته شدند. این برنامه گسترده تنها بر اساس منافع ملی پاکستان عیار گردیده بود و از لحاظ شرایط عینی افغانستان کاملاً برنامه تقلیدی و مصنوعی بود.

در این برنامه به منافع علیای افغانها نیروهای ملی - اسلامی، حامیان دموکراسی که خواهان زعامت واحد ملی اسلامی در افغانستان استند کوچکترین جایی داده نشده بود. عناصر ملی - اسلامی افغانها کوبیده شدند، شخصیتهای صاحب نام افغانستان از صحنه سیاسی دور نگه داشته شدند و قصداً در مسایل ملی برای شان سهم داده نشد.

بنا بر عقیده تحلیلگران مسایل سیاسی افغانستان، چون این پلان گسترده از منافع ملی پاکستان مایه می‌گرفت و با شرایط عینی و ویژه گِیهای ملی افغانستان همسویی نشان نمیداد، پس همین صبغه تقلیدی ان را بایستی کاستی بزرگ ان شمرد.

بر اساس همین ساختار تقلیدی برنامه ((هویت اسلامی)) واحد، تاریخی و پذیرفته شده افغانها و مودل حکومت اسلامی واحد ان اشکال گوناگون هویتها و مودلها را به خود گرفت.

در نتیجه همین تعداد مودلها و هویتها هر تنظیم جهادی افغانها تنها در چوکات تنظیم خود به جهاد ادامه داد و هر تنظیم پیرامون ((هویت اسلامی)) افغانستان اندیشه و نظریه تنظیمی خود را به پیش کشید و هر تنظیم درباره سیستم حکومت اسلامی بر مودلی پافشاری میکرد که تنظیمش گزیده برد.

با تاسف فراوان باید گفت که پس از سقوط رژیم کمونستی تا امروز به حمایت کشورهای بیگانه بر سر ((هویت اسلامی)) و مودل حکومت اسلامی بین تنظیمها جنگهای خانمانسوزی در جریان است و تا هم اکنون هر گروه جنگ افروز تلقین شده تنها نظریه ((هویت اسلامی)) و مودل ((حکومت اسلامی)) تنظیم خود را به زور بر تنظیمها و ملت مسلمان افغان تحمیل میدارد.

پس از بررسی مختصر پیشینه تاریخی پاکستان و برنامه گسترده جهاد افغانستان اکنون با این پرسشی مواجه میشویم که آیا حکومت موجوده حزب مردم میتواند در باره افغانستان پالیسی وضع کرده جنرال محمد ضیاءالحق را عوض کند؟

ما این پرسش را در ارتباط به حکومت و دولت پاکستان گونه زیرین به بررسی مینشینیم: ((شاگردان علوم سیاسی باور دارند که دولت و حکومت دو مفهوم از هم جداگانه بی دارد، بنا بر اساسات دانش سیاسی حکومت دولت نیست بل حکومت یکی از عناصر چهارگانه دولت به شمار میاید، اما عنصر است مهم و سیاسی که در کشور های گوناگون اشکال گوناگون میداشته باشد)).

بر اساس قانون اساسی پاکستان حکومت پارلمانی در آن کشور موسسه پذیرفته شده است، حزب و یا احزاب که در پارلمان اکثریت کسب میکنند، حکومت حزبی و یا ائتلافی میسازند. در پاکستان احزاب و گروههای گوناگون سیاسی و مذهبی - سیاسی فعالیت دارد و مانند این همه احزاب فعال در پاکستان حزب مردم نیز منشور مشخص دارد و بر اساس این منشور حزب مردم پاکستان به تصور و هویت اسلامی پاکستان همگون به اندیشه های علاقه اقبال و محمد علی جناح بانی پاکستان میگرد.

رهبران و اکثریت اعضای این حزب در سخنانده گان مکتب استند و بر اساس برنامه این حزب اعضای حزب به هویت اسلامی پاکستان، دموکراسی، حقوق زنان و آزادی مذهبی سایر اقلیت های مذهبی باور دارند، بنا بر اساست اندیشه این حزب نظر ان در باره رژیم سیاسی افغانستان نیز روشن است، در این رابطه میتوان به سخنان محترمه بینظیر بوتو رهبر این حزب استناد کرد. بینظیر در ملاقات که در سال ۱۹۹۲م با تن چند از افغانها در اسلام آباد داشت، گفته بود: ((حزب مردم با حمایت و پشتیبانی مردم پاکستان، پاکستان شمول گردیده است، از همه حقوق مردم دفاع میکند خواهان حکومت است که از سوی مردم و برای مردم باشد. حزب ما به ازادی، دموکراسی و حقوق بشری باور راستین دارد... در این بخش اسیا، نظریات سیاسی،

اجتماعی و اقتصادی کشورها در محدوده جغرافی شان محصور نمی ماند، بل به کشورهای مجاور نیز سرایت مینمایند و به زنده گی مردمان کشورهای همسایه نیز تاثیر میگذارد. بحران افغانستان نیز بر کشورهای این منطقه اثری داشته است... اگر در افغانستان دموکراسی و آزادی حکمران و حکومت طبق میل مردم به میان آید ما باور کامل دارم، که اینگونه حکومت در کشورهای مجاور از احزاب حمایت خواهد کرد که باور راستین به دموکراسی، آزادی و حکومت مردمی داشته باشند. لابدیست که اینگونه حکومت در پاکستان از حزب مردم پشتیبانی خواهد نمود. برعکس اگر در افغانستان حکومت روی کار آید که بر انحصار و دیکتاتوری عقیده داشته باشد ما باور داریم که اینگونه حکومت در پاکستان بجای حزب مردم از احزابی پشتیبانی میکند که طرفدار دیکتاتوری و انحصار اند... حزب ما با آمدن شاه سابق با افغانسان مخالفتی ندارند. اگر وقت اش آمد ما موضوع باز گشت. شاه سابق با افغانستان را مطرح خواهیم ساخت...)).

میگویند روابط خارجی هر کشور عکاسی شرایط داخلی همان کشور را مینماید، بر اساس همین فورمول پالیسی حزب مردم در باره افغانستان با شرایط امروزین پاکستان ارتباط میگیرد. با وصف آن که انتخابات گذشته پاکستان مکتب در برابر مدرسه اکثریت بزرگی بدست آورد، و حزب مردم حکومت فدرالی تشکیل داد، اما حکومت این حزب با سطح دولت پاکستان با یک سلسله مسایل داخلی و خارجی ناشی از حکومت نظامی یازده ساله جنرال ضیاءالحق روبرو است. بشمول مساله افغانستان مسایل زیاد دیگری به این حکومت از گذشته به میراث مانده است. چنانکه پیش از این در جای گفته آمد در دوران حکومت نظامی جنرال محمد ضیاءالحق، ارتش پاکستان

به حیث محافظ مرزهای جغرافی و ایدیولوژیک پاکستان در زنده گی سیاسی ان کشور به حیث رکن موثر مبدل گشت.

رژیم نظامی دروازه های پاکستان را به روی کمک های حکومت ها و تنظیم های عربستان سعودی، کشورهای خلیج و شرق میانه باز نگاهداشت، کمک های مالی حکومت و موسسات کشورهای یاد شده در پاکستان در گسترش مدارس کمک کرد، مدرسه قوی و فعال گردید و ارتش یا محافظ مرزهای ایدیولوژیک و جغرافی پاکستان توانست مدرسه و احزاب سیاسی - مذهبی پاکستان را با هم نزدیک سازد. چوکات سیاسی - مذهبی جهاد افغانستان و برنامه های نظامی، سیاسی و اقتصادی آن را ساختند. هفت تنظیم جهادی با رسمیت شناخته شدند، به سلاح ها و پول عرب و عجم تمویل و تجهیز گردیدند، و همین گروههای تنظیمی را بر سر زنده گی سیاسی مردم افغانستان مسلط گردانیدند. و امروز نیز بجای حکومت حزب مردم تنظیم های یاد شده با نظامیان و گروههای مذهبی - سیاسی روابط دارند. در این هفت تنظیم به چهار آن مقام تنظیم های درجه اول داده شد، به اینها به تناسب سه تنظیم دیگر جهادی اسلحه و پول زیاد داده میشود و امروز مدرسه به جای مکتب بین چهار تنظیم درجه اول نقش مشاور میانجی و مصلح را بازی مینمایند. علت این کار نیز مشهود است و ان این که مکتب پاکستان در تاسیس تنظیم های مذهبی - سیاسی افغانی نی کدام نقش از خود به جا گذشته است و نه هم نظریات مشابه دارند و نه هم نفوذ بر آنها دارند.

سخنران محترم به بینظیر بوتو نهایت به جا مینماید که گفته بود: ((اگر در افغانستان حکومتی حاکم باشد که به دیکتاتوری و انحصار عقیده داشته باشد، ما باور داریم که چنین حکومتی در پاکستان به جای حزب مردم از احزاب حمایت خواهد کرد که برای دیکتاتوری و انحصار مبارزه میکنند)).

اکنون در ارتباط به ((حکومت)) حزب مردم و واقعیت‌های ((دولت)) پاکستان، پیرامون مساله افغانستان بعضی پرسشهای مطرح میگردند:

– آیا ارتش یا محافظ مرزهای جغرافیایی و ایدیولوژیک پاکستان اختیار مساله افغانستان را به حزب مردم واگذار نموده اسد و یا اینکه هنوز هم چون گذشته به تیوری و عمق ستراتیژیک Strategic Depth .

– آیا حکومت حزب مردم، در چوکات مذهبی و ایدیولوژیک چهار تنظیم مذهبی - سیاسی درجه اول دوران نظامی تغییر وارد آورده میتواند؟

– اگر حکومت حزب مردم تلاشی برای تغییر وارد نمودن کند، افزون از این چهار تنظیم، آیا در داخل پاکستان گروههای مذهبی - سیاسی، مدرسه، بعضی حکومت اسلامی و گروههای مذهبی - سیاسی کشورهای خارجی هم در مقابل ان ایستاده گی نمیکند؟

– آیا حکومت حزب مردم در برابر این تبلیغ گروههای مذهبی - سیاسی که ((حکومت حزب مردم خطر بزرگی برای اسلام و پاکستان است)) توان مقاومت دارد؟

همینگونه پرسشهای دیگری نیز در رابطه به سیاست حکومت حزب مردم و واقعیت‌های ((دولت)) پاکستان مطرح استند، اما جوابهایی به این پرسشها تا هنوز ارائه نگردیده اند.

همانسان که محترمه بینظیر بوتو به گروهی از افغانها گفته بود - که حزب او مخالف آمدن پادشاه سابق افغانستان نیست و در وقتش به این موضوع توجه خواهد کرد، سال پار حکومت وی سیاست حزب مردم را در این رابطه در عمل به اثبات رساند.

این واقعیت به همه یی افغانها و اعضای حزب مردم چون افتاب روشن است که شاه سابق افغانستان پس از کودتای کمونستی و تجاوز ارتش سرخ بر این کشور از جهاد برحق افغانها حمایت نموده و مردمان پاکستان را ستوده است اما رژیم مرحوم جنرال ضیاءالحق از بازگشت شاه سابق و نقش او در جهاد افغانستان به شدت جلوگیری مینمود. این گونه مخالفتها نیز اشکار و روشن بود، حکومت نظامی او به نماینده پادشاه برای دید و بازدیدها با افغانها اجازه ورود به پاکستان را نمیداد. اما بالمقابل رهبری حزب مردم مانند اکثریت بزرگ افغانها حل معضلات افغانستان را در وجود پادشاه سابق مشاهده مینماید از همین جا بود که حکومت حزب ((مردم)) زنجیر مخالفت طولیل المدت رژیم نظامی راگست و به نماینده ویژه پادشاه سابق جنرال عبدالولی ویژه ورود به پاکستان را صادر نمود و به او اجازه داد تا با افغانها در مورد پهلوهای گوناگون مساله افغانستان به بحث و مذاکره بپردازد.

ورود نماینده پادشاه سابق به پاکستان نخستین نشانه تبدیلی سیاست پاکستان در قبال مساله افغانستان است. اگر این کوشش از یک سو به جهانیان نشان داد که مردم افغانستان همه گروههای جنگ افروز را مسترد کرده اند و در حل قضایای افغانستان از تلاشهای پادشاه سابق حمایت میدارند، از سوی دیگر بقایای رژیم نظامی جنرال ضیاء و گروههای مذهبی، سیاسی پاکستان و تنظیمهای مذهبی- سیاسی داخل افغانستان را به شدت منزجر ساخت و در راس همه یی مخالفتها جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت علل مخالفت شدید جمهوری اسلامی ایران در برابر شاه سابق افغانستان کاملاً مشهود است و این مخالفت از ترس ناشی میشود به پندار جمهوری اسلامی ایران اگر بنا بر خواست مردم افغانستان شاه سابق افغانستان دوباره به کشورش عودت کند و مشکلات مردم و کشور را حل نماید، صلح و ثبات پایدار را به

مردم افغانستان ارمغان آورد، در این صورت مردم ایران نیز خواهان عودت پسر شاه سابق ایران محمد رضا شاه پهلوی میشوند و راهی برای بازگشت او نیز باز میگردد. به تاسی از همین ترس بود زمانی که نماینده ویژه پادشاه سابق افغانستان به پاکستان امد رژیم ایران دست و پاچه شد و غرض جلوگیری از ورود پادشاه افغانستان معین وزارت خارجه ایران بناغلی بروجردی متحرک گشت چندین بار به کابل مزارشریف و ننگرهار امد و رفت نمود، گروههای مذهبی- سیاسی افغانستان را علیه پادشاه سابق افغانستان تحریک نمود، به رژیم کابل وعده های کمکهای مالی داد و وظیفه ترور طرفداران فعال شاه افغانستان را به باند تروریستی اداره کابل سپرد، چندین بار به اسلام اباد رفت و مخالفت جمهوری اسلامی ایران را با بازگشت شاه سابق افغانستان اشکار ساخت و برضد تلاشهای حزب مردم پاکستان در ارتباط به بازگشت شاه سابق- اتحاد مثلث ایران، هند و روسیه را قویتر و فعالتر نمود.

با وصف این که ایران و پاکستان هر دو جمهوری اسلامی اند، اما کاربردها و شیوه های کار شان در امور سیاسی، اندیشه و روابط منطقه یی و بین المللی و همینسان اهداف شان در افغانستان از همدیگر تفاوتهای به هم میرساند. به گونه مثال جمهوری اسلامی پاکستان با امریکا و کشورهای دوست ان بسیار نزدیک است اما بالمقابل ایران مخالف سرسخت امریکا و دوستان اوست، باوجود این همه اختلافهای اندیشه یی و سلیقه یی حکومت حزب مردم با پیروی از سیاستهای حکومت گذشته پاکستان در برابر جمهوری اسلامی ایران از احتیاط فوق العاده کار میگیرد. زیرا از زمان به وجود آمدن پاکسان رژیم شاهنشاهی ایران در ساحه های نظامی، سیاسی و اقتصادی همواره با این کشور همکار و مددگار بود. در مساله کشمیر از موقف پاکستان

حمایت نموده است، در راه برقراری روابط حسن همجواری بین افغانستان و پاکستان وظیفه میانجی را به عهده داشته است و در پاکستان رشته های دوستی و زیست باهمی بین اهل تشیع و سنیها را استوار نگه داشته است. بنا بر همین علت است که روابط بین ایران و پاکستان حسنه و نیک مانده است از سوی دیگر حکومت حزب مردم آگاهی دارد که جنگ سرد پایان یافته است و امریکا در منطقه به اهمیت موقعیت استراتژیک نظامی و سیاسی کشورهای منطقه کمتر بها میدهد. سیاست امریکا در قبال قضایای افغانستان شکار تذبذب شده است، روابط بین کشورهای هند و پاکستان نیز روز تا روز خرابتر میشوند. در چنین اوضاع و احوال به حکومت حزب مردم پاکستان نهایت دشوار خواهد بود که روابطش را با جمهوری اسلامی ایران- با وصف داشتن اختلافهای سیاسی و اندیشه‌یی- بر سر موضوع افغانستان خراب نماید. در قضیه کشمیر حمایت ایران را از دست بدهد، همکاری موجوده بین شیعیان و سنیهای پاکستان را به دشمنی مبدل سازد و این دوست و همکار عنعنه‌یی خود را به هندوستان نزدیک نماید.

ما د پهلوی این همه چشمداشتهای حکومت حزب مردم پاکستان از موقعیت بسیار مهم افغانستان در رابطه به استحکام و ضرورت روابط تجاری بین پاکستان و جمهوریهای آسیای میانه آگاهی کامل دارد و پاکستان این موضوع را نیز درک کرده است تا زمانی در افغانستان زیر سیطره یک حکومت نیرومند مرکزی صلح سراسری تامین نشود، تا آن زمان تجارت پاکستان از راه افغانستان به آسیای مرکزی امکان پذیر نیست و همینسان اموال و کالاهای آسیای مرکزی به بنادر گوادر و کراچی رسیده نمیتوانند.

حکومت حزب مردم پاکستان آگاهی دارد که از نابه سامانی جاری افغانستان و دوام آن جمهوری اسلامی ایران سود زیادی به دست میارود.

به تاریخ ۱۳ ماه می سال روان میلادی ایران و ترکمنستان خط آهن بین بندر عباس و جمهوریهای آسیای مرکزی را افتتاح نمود، طرحریزی و به بهره برداری سپردن این پروژه جمهوریهای آسیای مرکزی را با بندر عباس ایران وصل کرد، که هدف اساسی آن تجارت بین ایران و جمهوریها آسیای مرکزی و انکشاف تجارت بحری بین این کشور و سایر کشورهای جهان است که در نتیجه آن بنادر بحری پاکستان (کوادر و کراچی) در بخش تجارت با جمهوریهای آسیای مرکزی از راههای کوتاه افغانستان محروم میگرددند.

طوالت بحران جاری افغانستان هر دو کشور افغانستان و پاکستان را به زبانههای سیاسی و اقتصادی فراوان مواجه میسازند، حکومت حزب مردم پاکستان این همه را به چشم سر مشاهده میکند ولی این حکومت بنا بر رعایت پالیسی محتاط عنعنہ پی و ترس از منزجر ساختن احساسات شیعیان کاری به فرجام رسانده نمیتواند.

افزون از این نکات ضعیفی که حکومت حزب مردم دارد، جمهوری اسلامی ایران یقین کامل دارد که گروههای مذهبی - سیاسی افغانستان و پاکستان و همینسان بقایای رژیم جنرال محمد ضیاءالحق با موقف سیاسی حکومت حزب مردم مخالفت دارند افزون بر آن سیاست فعال ضد پاکستانی، روسیه و هند نیز از ایران پشتیبانی مینماید، بنا بر همین عوامل جمهوری اسلامی ایران به تناسب حزب مردم پاکستان بر وضعیت بالا دستی دارد. و بسیار فعال است و حکومت حزب مردم را مجبور ساخته است، که به خواستههای تنظیمهای مذهبی - سیاسی افغانستان و به صورت مشخص اداره یاغی شده آن از پاکستان و طرفدار ایران و جمهوری اسلامی ایران کردن نهد و به سهمگیری فعال شاه سابق افغانستان و آغاز ابتکار عمل تازه خود در مورد بار دیگر خاموشی اختیار نماید.

اگر حکومت حزب مردم پاکستان بخواهد یا نخواهد، بالاثر فشارهای داخلی و منطقه‌یی خلاف اصول حزبی خود به جای حل بین‌المللی مسأله، خواهان حل منطقه‌یی بحران افغانستان می‌گردد. و بار دیگر در تلاشهای ناموفق با هم نزدیک ساختن گروههای مسلح مذهبی افغانستان شامل میشود، اما از این واقعیت انکار نمیتوان کرد که حکومت حزب مردم از ته دل خواهان حل بین‌المللی مسأله افغانستان است و در افغانستان به جای مدرسه از مودل حکومت اسلامی و ((هویت اسلامی)) مکتب حمایت میکند، اما ناگزیری حکومت بیچاره حزب مردم را وادار می‌سازد که حرفی بر لب نیاورد.

عملیه مداخله‌ها:

بر اساس نظریات منطقیان هیچ علتی تنها و یکی نمیشد، هر علت اشکال پیچیده‌گوناگونی دارد و هر علت پیچیده، معلولهای پیچیده‌ار به بار می‌آورد و به نوبه خود معلوم پیچیده عمین علت پیچیده خودش شکل علت پیچیده‌یی را به خود اختیار میکند. و علت معلولهای پیچیده دیگری میشود تا زمانی جلوگیری از عملیه علت پیچیده صورت نپذیرد، تا آن زمان عملیه‌های علت و معلول پیچیده دوام میداشته باشد، زمانی از علت جلوگیری میشود همزمان با آن دوام عملیه معلول نیز خاتمه می‌پذیرد.

اگر بر اساس این کلیه منطق، سیاستهای متضاد روسیه، ایران و پاکستان را به حیث عامل پیچیده بپذیریم، پس معلول پیچیده‌یی که بر اساس این عامل پیچیده به میان آمده است و ارتباط منطقی بین این دو عملیه گسست ناپذیری به اساسی شناخته شده و از هم دیگر فرق شده میتواند که کدام علت اساسی و کدامین آن فرعی است.

به گونه مثال بر اساس علت پیچیده سیاستهای متضاد این کشورها حکومت مرکزی در افغانستان از بین رفت و بر اساس نبود حکومت مرکزی در سراسر افغانستان ملوک الطوائفی و نابه سامانی خطرناک پدید آمد، بالاخر عملیه پیچیده تا به سامانی در تمام افغانستان گروههای بی مسوولیت در سراسر افغانستان مسلط گشتند، امیران و قوماندانان گروههای مسلح در مناطق زیر تسلط شان، اداره چپان ملکی و نظامی و قضات گردیدند، اکنون هر سخن شان قابل پذیرش و هر فیصله شان حیثیت قانونی را دارد.

در مناطق زیر حکمفرمایی گروههای مسلح تجاوز بر حقوق بشری مرد و زن افغان کار عادی و معمول روزانه گشته است، در این مناطق تریاک کشت میشود، مواد مخدر تولید میگردد و به کمک قاچاقبران بین المللی از راههای کشورهای همسایه به مارکتهای بین المللی به ویژه امریکا و اروپا رسانیده میشود.

بر اساس گزارشهای ملل متحده، افغانستان پس از برما دومین کشور جهان است که میزان تولید و مواد مخدر در آن در سطح نهایت بالا قرار دارد. تروریستهای که از سایر نقاط جهان میآیند در افغانستان آموزش میبینند پس از آموزش و پرورش تروریستی، برای از بین بردن مخالفان سیاسی و پیدانمودن هرج و مرج در شماری از کشورهای نشانی شده به اجرای وظایف تروریستی گماشته میشوند. قاچاق سلاح ها و مواد انفلاقی در جریان است و بسیار اسان و ارزان بدسترس گروههای تروریستی در کشورهای همسایه گذاشته میشوند، اگر به صورت مشخص بگوییم پاکستان که با افغانستان سرحد طولانی دارد اما امروز در واقعیت مرزی بین این دو کشور به مشاهده نمیرسد، پاکستان جز کلچر کلاشینکوف گریده است. در اثر مداخلات خارجی و نبود حکومت مرکزی آن روز دور نیست که

افغانستان افزون از مارکیت بین المللی قاچاقبران جهان، جایگه مصوون ادم ربایان، و اردوگاه بزرگ ترورستان، مرکز بزرگ فروش سلاحهای قاچاق شده، کشنده جمعی و ائومی از جمهوریت‌های شوروی سابق نیز گردد و از همین مرکز مردمان شماری از کشورها محکومت به مرگ دسته جمعی کردند.

از آنچه بر اساس کلیه منطقیان در سطور گذشته تذکر دادیم معلوم میشود که علت پیچیده داستان غم انگیز کنونی افغانستان، مداخله‌های متضاد و متکی بر منافع ملی کشورهای مداخله‌گر است، همین مداخله‌های اجنبی افغانستان را از حکومت واحد مرکزی محروم ساخته است و نبود حکومت مرکزی نابه سامانیها و هرج و مرج را در سراسر کشور حکمفرما ساخته است و بر اساس این همه نابه سامانیها تراژیدی ملی و انفرادی افغانها کماکان ادامه دارد. تا زمانی مداخله‌های اجنبی به حیث علت پیچیده ادامه دارند و نبود حکومت مرکزی به حیث معلول پیچیده محسوس است تا آن زمان این تراژیدیها به سطح ملی و انفرادی در جریان خواهند بود.

زمانی مداخله‌های اجنبی قطع میگردند و حکومت قوی مرکزی به میان میاید پس از آن عملیه‌های فرعی تراژیدیهای ملی و انفرادی افغانها از بین خواهند رفت و جریان با هم مرتبط علت و معلول آن نیز مقطع خواهد گشت.

اکنون پرسشی سر بالا میکند که توان قطع مداخله‌های خارجی و تشکیل حکومت مرکزی قوی راکی خواهد داشت؟ اگر درباره هر قدر باندیشیم باز هم جز از ملل متحد راه دیگری را نمیتوان سراغ کرد. زیرا توان قطع مداخله‌ها را تنها موسسه بیطرفی چون ملل متحد دارد، اما به شرطی که اعضای

دایمی شورای امنیت به ویژه ایالات متحده امریکا از تلاشهای نماینده خاص سر منشی ملل متحد درباره افغانستان پشتیبانی نماید.

حل سیاسی از مجاری ملل متحده:

برای این که افغانها را به جای فکر پیرامون های اجنبی و معلول پیچیده نبود حکومت واحد مرکزی، به مسایل فرعی دیگری مصروف نگه دارند بار دیگر برای تلقین نمودن افغانها و جهانیان، همان نسخه های پارینه تکرار میشوند، گفته میشود که در حل سیاسی مسله افغانستان ملل متحد ناکام گردیده است، جز از کشورهای منطقه به ویژه همسایه گان و گروههای مسلح اینان حل مسله افغانستان ناممکن است. دروغ پراکنی در باره ناکامی ملل متحد بین افغانها روز تا رزو بیشتر میگردد، حتی افغانهای که تا دیروز از نقش ملل متحد در حل مسله افغانستان پشتیبانی میکردند امروز زیر تاثیر همین پروپاگند ها و دروغ بافی ها آمده اند. ازین جمله اشخاص بعضی ها بار ملامت ناکامی را بر ملل متحده میگزارند و شماری هم بیجای آن را محمود مستیری بیچاره حمل مینمایند.

چنان که گفته میشود ایا واقعاً ملل متحد در حل قضایای افغانستان به ((ناکامی)) مواجه شده است؟ اگر ملل متحد ناکام شده باشد، جز از همین موسسه جهانی موسسه دیگر جهانی یا منطقه یی وجود دارد که در حل مسایل افغانستان تلاشهای موفقانه به فرجام برساند؟

واقعیت امر این است که نه ملل متحد ناکام شده است و نه غیر از موسسه ملل متحد موسسه بیطرف مسوول دیگری اصلاً وجود دارد؟

کسانی که ملل متحد را می‌شناسد و از ماهیت و صلاحیتهای ماموریت‌های صلح‌جویانه نماینده‌گان آن آگاهی دارند، برای آنان پذیرش این نکته اندکی دشوار مینماید، البته به جای ناکامی این نکته را خواهند پذیرفت که ملل متحد در حل مسأله افغانستان با دشواریهای پیچیده و فراوان روبرو است و این مشکلات را برای جلوگیری از تاسیس یک حکومت نیرومند مرکزی، مداخله‌گران اجنبی ایجاد کرده‌اند و نماینده ملل متحد با این‌گونه مشکلات دست به‌گریبان است.

ملل متحد نه خود حکومتی است و نه از خود نیروهای نظامی دارد نه هم پولی. این موسسه مجموعه نماینده‌گان کشورها است، به‌کمکهای پولی کشورهای جهان فعالیت مینماید. درباره تمام مسایل کشمکشها و دشواریهای جهانی بر اساس خواسته‌های شورای امنیت و در شورای امنیت نیز پنج عضو دائمی و در شرایط کنونی نماینده دایمی امریکا اقدام ضعیف و یا نیرومند مینماید. به‌بناغلی مستیری و یا هر نماینده ویژه ملل متحد حدود ((صلاحیت و ماهیت)) ماموریتش تعیین شده است و او نیز در داخل چهار چوبه ماموریت خود پیرامون حل قضایای افغانستان تا سرحد گفت و شنودها و ملاقاتهای کارش را به‌پیش میبرد او کامی را از پیام‌آوری پیام‌بری فراتر گذاشته نمیتواند.

نه مانند مسأله عراق-کویت نیروهای نظامی امریکا و همدستانش را در عقبش میبیند و نه هم مانند بوزنیا نیروهای NATO را در کنار خود دارد.

بناغلی مستیری و هر نماینده دیگر به جمع خرچ زبانی Lip Viceser ابالات متحده امریکا بیشتر از دیگران خوبتر میفهمند، آنان مداخله‌گران را می‌شناسد از تراژیدی در حال جریان افغانها آگاهی کامل دارند آنها همه چیز را می‌بینند

و میشوند و به هر چیز میفهمند، اما با دست خالی هیچ چیزی از اینها ساخته نیست. دست نماینده ملل متحد را که خالی دیدند دوستان دیرینه نیز با وی مخالف شدند. سخن اصلی در جای دیگر و نزد بادار یکه تاز امروزین جهان است، اگر یکبار این کشور بزرگ جهان به نماینده ملل متحد تنها اشاره بی کند خواهیم دید که همین نماینده ضعیف همراه با افغانستان به اصطلاح کوه قاف را به شانه اش بلند خواهد ساخت.

ایا محمود مستیری و یا هر نماینده خالی دست دیگر مداخله گران را از مداخله ها و جنگجویان را از جنگها روی گردان ساخته میتواند؟ همه کس میدانند که او صلاحیت و توان سخنان و مباحث جدی را ندارد و صلاحیت محدود ماموریتش او را مجبور میسازد که مانند ملنگ به هر در و دروازه بی ایتساده شود پیشنهادهای قطع مداخلات خارجی را تقدیم نماید و لستهای حکومت موقتی را جمع اوری نماید.

میگویند شبی در یک کوچه دو نفر میدویدند یکی صاحب خانه و دیگری هم دزد. هر دو صدا میزند، نمایش که دزد است. رهروان کوچه هر دو را میدیدند، هر دو صدا میزند، صداهای هر دو را میشنیدند، ولی تا اخیر نه فهمیدند که در این دو دزد کیست و صاحب خانه کیست؟

اکنون همین قصه در افغانستان در جریان است، افغانها نیز میگویند که در امور کشور شان مداخله میشود و مداخله گران و همراهان شان نیز میگویند که در مسایل افغانستان مداخله میشود.

فرض میکنیم افغانی میگوید که در افغانستان روسها مداخله میکنند، در این صورت روسها حاجت به جواب گفتن ندارند، با شنیدن این سخن بر همراهان روسها حالت مخصوصی طاری میشود و فوراً میگویند: ((بخشید

شما روسها را با شورویها مغالطه میکنید.)) شما بین روسها و شورویها فرق کرده نمیتوانید، روسها شورویها نیستند، شورویها مداخله کردند با شکست مواجه شدند و راه شان را گرفتند و رفتند.

روسها از قرون متمادی دوستان صمیمی و دلسوز افغانها استند و در تمام این دوران نه در افغانستان مداخله کرده اند، نه مداخله خواهند کرد و نه میکنند، مداخله راکشورهای دیگر میکنند ولی شما بر روسها تهمت میکنید!

خیر اگر روسها مداخله نکرده است پس این مداخله ها از سوی جمهوری اسلامی ایران صورت خواهد گرفت؟ با شنیدن نام ایران دوستان و همراهان ایران حرفت را از دهنت خواهند گرفت و با فصاحت و بلاغی مخاطبت خواهد ساخت که تکیه خانه را فراموش خواهی کرد، همراهان ایران چنین درفشانی میکنند: ((جاسوسان امریکا و پاکستان چنین تبلیغاتی را به راه میاندازند و این گونه عناصر معلول الحال میخواهند مناسبات دوستانه و برادوار بین جمهوری اسلامی ایران و دولت اسلامی افغانستان را خراب سازند، جمهوری اسلامی ایران دولت همکیش و هم مذهب افغانهاست، این کشور میلیونها افغان را درکشورش پناه داده و تا امروز ایران مانندبرادر و دلسوز در کنار افغانها قرار دارد و شب و روز در تلاش است تا در افغانستان صلح دایمی استقرار یابد و ذکر و فکر دیگری جز تامین صلح در افغانستان ندارد...))

اگر محض به سهو بگویی که اگر جمهوری اسلامی ایران مداخله نمیکند پس کشور پاکستان مداخله گر است! با مجرد شنیدن حرف پا لانه زنبور را تور دادی، در این صورت چیزهایی را خواهی شنید که در قطی عطار و خورجین

ملا نصرالدین یافت نخواهد شد و خواهد گفتن: ((عمال پنهانی خاد، کی. جی. بی، سی. ای. ای و را (شبکه جاسوسی هندوستان) و غرب زده ها چنین شایعه پراگنی میکنند، که سنگر مستحکم اسلام و مهد مسلمانان پاکنهاد (پاکستان) را بدنام سازند. پاکستان سنگر پولادین اسلام است که چون کوه استوار از جهاد افغانها پشتیبانی کرد و برای افغانها خطرات فراوان خارجی و زیانهای بی حد و حصری را قبول دارگشت، به میلوها افغان پناه داد و جهاد افغانستان را به پیروزی رساند، انانی که کشور خدا داد پاکستان را مداخله گر میگویند این گونه افراد و عناصر اسلام دشمن و احسان فراموش واجب القتل و مباح الدم استند...)) اگر از زنبور ها خود را به یک دو نجاد دادی و حین دویدن از دهنهت بر آمد، اگر پاکستان مداخله نمیکند، پس ازبکستان کشوریست که در امور داخلی افغانستان مداخله مینماید، همدین حالت دویدن صدایی باریکی را خواهی شنید که میگوید: ((ما نمیگفتیم که حقوق ازبکان برای همیشه پامال شده بود و اکنون نیز فاشیستها حقوق ازبکها را زیر پا میکنند، ازبکستان تنها با برادران ازبک خود کمکهای بشری مینماید و دشمنان معلوم الحال اقلیت ها کمک های برادرانه و بشری را مداخله مینامند)).

کشورهای مداخله گر همه در افغانستان همراهانی دارند اگر نام کشور مداخله گر را به زبان آوردی یاران همان کشور چنان ملامت خواهند کرد که بار دیگر نامش را به زبان آورده نخواهد توانست. البته تنها کشوری رویه قاره زمین وجود دارد - به شرط که جمهوری اسلامی سودان را پور ندهد- که نه در افغانستان همراهانی دارند نه هم کسی بر این جزیره دعوه مداخله کرده است، اگر بر این کشور دعوه مداخله کنی در آن صورت هم کوفت دلت را کشیده خواهی بود و هم سرت در امان خواهد ماند. در این صورت به

اطمینان گفته میتوانی که تنها و تنها مملکت قوی شوکت مزینق در افغانستان مداخله میکند و بس، کشورهای دیگر همه ((بازان سفیدی)) هستند. اگر بناغلی مستیری و یا نماینده دیگری ملل متحد از این کشف اطلاع حاصل کرد، قابل جایزه شناخته خواهی شد، زیرا بالاخره مملکت اصلی مداخله گر را نشان دادی! البته جایزه این کشف علمی را مساویانه بخش خواهیم نمود، نصف آن از شما و نصف دیگر از من خواهد بود و اگر کشور سردمدار جهان امروز را خیر ساختی، ساعت هر دوی ما تیر خواهد بود.

در کچکول محمود مستیری فورمول های گوناگون حکومت موقت جاه دارند و در هاشم Fote note هر یکی از فورمول ها پرسش های کوتاه نیز به چشم میخورند.

محمود مستیری بیچاره هر یکی از فورمول ها و در هاشم ان پرسشها را به دقت بازخوانی میکند. پس از خوانش او سرد میکشد و دستش را به کچکول اش میبرد و کچکول را به گردن کرده، این سو و ان سو به دوش اغاز مینماید.

فورمول نخست:

سران احزاب و تنظیمهای مسلح کبوتران سفید صلح) و حمایتگران خارجی شان (بازان سفید) یک واقعیت انکار ناپذیر سیاسی و نظامی اند، بر اساس گفته های کبوتران سفید صلح اینان جهاد کرده اند، اینان قربانی داده اند، اینها مشکلات و تکالیف فراوانی قبولدار گشته اند.

در دشتها و کوهها اینها گشته اند نیروهای اتحاد شوروی را اینها از کشور خارج نموده اند، رژیم کمونستی را اینها مواجه به سقوط نموده اند، اینها تنظیمها و احزاب دارند، اینان پول و اسلحه دارند تنها اینان قوت و نیروی

مسلح دارند. اگر سران تنظیمها، احزاب و طالبان گردهم آیند و سران این گروهها حکومت موقت بسازند، این گونه حکومت به ((بازان سفید)) قابل قبول خواهد بود مردم افغانستان نیز آن را خواهد پذیرفت و به برکت همین حکومت نیرومند مرکزی صلح و آرامش هر چه زودتر برقرار خواهد گشت...

هامش:

انان راست میگویند ولی اینها چندین بار در حضور ((بازان سفید)) حکومتها نساخته اند و چندین بار چوکیهای حکومتها را بین هم تقسیم نکرده اند، چندین بار با هم یک جا نشده اند، باز مخالفتها بین شان بروز نکرده است، و برای کسب و حفظ قدرت با همدیگر نه اویخته اند و یک دیگر شان را از گریبان نگرفته اند و مردم بی دفاع افغانستان را نکشته اند؟ آیا هر یک از اینها محض به خاطر هوس قدرت امروز پهلوی این و فردا پهلوی آن ایستاد نشده اند؟ امروز این جا و فردا آن جا در رفت و آمد نبوده اند آیا اینها از ایدیولوژی شان تحصیل و انحصار حزبی میگذرند. جز خود شان به گروههای سیاسی و اجتماعی دیگر نیز حق و اجازه فعالیت سیاسی میدهند؟ آیا اینها بر علاوه خودشان زبان، نژاد، منطقه، حزب و ایدیولوژی شان به هويت ملی و تاریخی افغانستان، تمامیت ارضی، ملت واحد افغان، حکومت طبق میل و اراده مردم و بالاخره آزادی و حاکمیت افغانستان مخلص اشتند آیا اینها به کشورهای دیگر ایدیولوژیهای شان را صادر نمیکنند و در کشورهای نشانی شده با گروههای همکاری نمیدارند که از هر راه ممکن رسیدن به قدرت سیاسی میخواهند؟

ایا ((بازان سفید)) به خاطر منافع ملی افغانها از مناطق ملی خود شان میگذرند، تضاد درونی شان را از بین برده اند و همه شان برای خیر افغانستان پالیسی اماده ساخته اند و پرسشهای دیگری از این قبیل.

فورمول دوم:

بر اساس این فورمول سران گروههای مسلح لستههای نامهای اشخاصی که موافقه میاید، نماینده ویژه ملل متحد از این اشخاص حکومت موقت میسازد. بر اساس همین فورمول در سال ۱۹۹۲م احزاب، تنظیمها و موسسات گوناگون لستههای افراد و اشخاص را تهیه دیدند و به بناغلی بینن سیوان MR Benon sevan سپردند. او بر اساس همین لستها به تلاش پرداخت تا حکومت موقتی را تهیه بیند، اما برضد پروگرام او کودتا صورت گرفت او و عملیه حکومت موقتی اش یکسره از میان رفتند.

سال پار اداره کابل بار دیگر لست مشاری از اشخاص را به بناغلی مستیری سپرد اما از لست و نامهای موجود در آن معلوم گردید، که در آن سیزده تن از همدستان و همراهان دلسوز اداره کابل بودند در این لست نسبت به همه بی تنظیمها و طالبان سهم اداره کابل بیشتر بود. این لست را تمام جوانب مسترد کردند و دوباره به کچکول مستیری بیچاره راه یافت.

هامش:

اشخاصی که از سوی سران تنظیمی و حزبی معرفی میشوند، ایا انیها اشخاص حزبی و تنظیمی خواهند بود یا اشخاص مستقل و یا این که تعدادی هم تنظیمی و شماری مستقل؟ اگر اشخاص حزبی باشند پس فرق بین پیر و عصای پیر در چیست؟ در ان صورت تمام پرسشهای که پیرامون حکومت

موقتی سران تنظیمها مطرح میشوند در باره حکومت اینان نیز سر بالا میکنند. اگر این گونه افراد و اشخاص به جای تنظیمها از منابع ملی افغانها دفاع کنند آیا در چنین حالتی آنها حمایت تنظیمهای شان را از دست نمیدهند؟ آیا سران تنظیمها اشخاصی را خواهند گزید که در وفاداری شان جزئی ترین شکی در ذهن خطوط کند؟ اگر به اصطلاح حکومت و وسیع البنیاد ساخته میشود و در این حکومت به تنظیمها، احزاب و اشخاص مستقل جا داده میشود، در این حکومت تناسب بین تنظیمها و اشخاص مستقل چگونه خواهد بود، کیها علیه خواهند داشت، اشخاص مستقل و یا تنظیمها؟ اگر تنظیمها اکثریت غالب داشته باشند آیا در چنین حکومتی اشخاص مستقل تا اخیر در اقلیت باقی نمیمانند، اگر در اقلیت میمانند پس آنان به حیث یک اقلیت در باره منافع ملی کشور چه ابتکاری از خود نشان داده میتوانند؟ اگر شمار اشخاص مستقل افزون باشد، آیا تنظیمها و احزاب به دوام چنین حکومتی اجازه خواهند داد؟

اگر تناسب میان تنظیمها و اشخاص مستقل مساوی باشد، در این صورت حکومت وسیع البنیاد بالاتر مخالفتهای درون تنظیمی از یک سو و در اثر رقابتها و مخالفتهای تنظیمی و اشخاص مستقل از سوی دیگر به مرکز دسیسه نمودن علیه یک دیگر مبدل نخواهد گشت و تمام مدت به ریسمان کشی سپری خواهد شد.

فورمول سوم:

در سال ۱۹۹۴ م در شهر کوئته پاکستان شماری از افغانها و هیئت ملل متحد شانزده روز با هم جلسات داشتند. در جلسات پیرامون جوانب گوناگون مشکلات و دشواریهای مساله افغانستان سخنها گفته شده و در

باره دریافت راه حلها بحثها و گفت و شنودهای دقیق صورت پذیرفت در فرجام این گردهمایی تشکیلاتی حکومت موقت از شخصیت‌های مستقل و تاسیس قوای امنیتی برای شهر کابل به بناغلی محمود مستیری سفارش گردید.

بر اساس این فیصله طویل به بناغلی محمود مستیری سفارش گردیده بود که طبق میلش لستی از اشخاص مستقل تهیه نماید و این نامها را به سران تنظیمی و حزبی و همیستان حکومت‌های دخیل خارجی نشان خواهد داد و پس از اخذ موافقه اینان حکومت اشخاص مستقل تشکیلاتی خواهد گردید، این حکومت و قوای امنیتی یک جایی وارد کابل میشوند. تمام گروه‌های جنگی از کابل خارج ساخته میشوند، قوای امنیتی و حکومت موقت هر دو یک جا به انجام وظایف محوله شان می‌آغازند. قوای امنیتی از افغانها تشکیلاتی میشود اگر در حکومت موقت شخصی از تنظیمها شامل میشود از تنظیمش استعفی خواهد داد، دوره موقت از یک تا دو سال تعیین گردید.

در این دوران حکومت موقت جمع‌آوری اسلحه (اگر کسی می‌فروخت ملل متحد از آن خواهد خرید) تامین صلح، عودت و اسکان مهاجرین، بازسازی افغانستان، تسوید مسوده‌های قانون اساسی و قانون انتخابات، سازماندهی تدویر لویه جرگه و کارهای دیگری را به فرجام میرساند، کارهایی که به حکومت منتخب مربوط میشود، حکومت موقت آن را به فرجام رسانده نمیتواند. زیر نظارت ملل متحد انتخابات آزاد و بیطرف صورت میگیرد، در این انتخابات هیچ عضو حکومت موقت کاندید شده نمیتواند و در انتخابات تمام احزاب، تنظیمها و اشخاص شرکت خواهند ورزید...

همایش:

سفرنامه این گروه‌هایی نیز به کچکول محمود مستیری راه یافت و این بار نیز محمود مستیری کچکولش را به گردن کرده به دید و بازدیدها آغاز نمود، اگر این ملنگ جهان دیده خودش را هوشیار میپندارد، در ((کبوتران سفید و بازان سفید)) نیز ادمهای هوشیار یافت میشوند که این ملنگ کچکول به گردن را صد بار به دریا خواهند برد و تشنه لب دوباره بر خواهد گرداند. شاید بناغلی مستیری از قصه ((صد لغمانی یک پغمانی)) اطلاع ندارد، رویه بی که با یک ملنگ صورت میگیرد، بعضیها به او جاب در دست میدهند و شماری هم به لهجه زشتی او را مرخص میسازد، چنین معامله بی با محمود مستیری نیز صورت گرفت.

((مردمان هوشیار)) برایش به دو گروه تقسیم شدند؛ یکی گروه چرب زبان و دومی گروه زشت لهجه، چرب زبانان برایش میگفتند: جگ را دیگران بر ما تحمیل کرده اند، ما از نا ارامی که در افغانستان موجود است خواب نداریم، ما سرگردان میگردیم تا شخص مانند شما را دریابیم، قبول ریاست و حکومت در افغانستان معنی آن را دارد که کسی تاج خار را بر سرش بنهد و ما این تاج خاردار را محض به خاطر مردمان معصوم افغانستان بر سر نهاده ایم، ما همیشه گفته ایم ((که مردم ما را به قدرت رسانیده اند و این قدرت امانت مقدس مردم است)) و اکنون نیز میگوییم: ((در حقیقت مالک هر شی خداست= این امانت چند روز نزد ماست)) (در این جا به ترجمان گفته شد که با جای ((چند روز))، ((چند سال)) ترجمه کن!) ما هر لحظه آماده انتقال قدرت استیم و بر ما منت خواهی گذاشت که این تاج پر خار را از سر ما دور کنی، اما انتقال این ((امانت مقدس)) افغانهای معصوم چند شرط کوچکی نیز دارد. ما باور کامل داریم که برآورده سازی این شروط برای شخص خیرخواهی چون شما کار دشواری نیست. ما وظیفه تامین امنیت در

شهر کابل را به دوش خود میگیریم، طالبان را راضی بسازید ما راضی هستیم. حالا به تمام جهان به بانگ رسا اعلام میتوانی کرد که معضله انتقال به فرجام رسید و زمان انتقال را خودت تعیین کن!

اما پس از این محمود مستیری با ((شیر بیر)) رو به رو گشت، محمود مستیری بیچاره دستش را به کچکولش نبرده بود که مورد عتاب شیر بیر واقع شد و غرش کنان برایش گفت: ((خوب میشناسمت که با رو با ها همراه شده یی از این هم آگاهی داریم که قباله های رو با ها را با خود آورده یی! گمان میبری که ما ساده ایم، استادانت شاگردان ما استند. ما خوب آگاه هستیم، که تراکی فرستاده است و خودت چه میخواهی هدفت آوردن کیاست؟

یک سخن را خوب بشنو این قدرت را ما به زور شمشیر به دست آورده ایم و به شمشیر از ان حفاظت مینماییم اگر کسی این قدرت را از ما بگیرد، به میدان بیایند...

میگویند وقتی مستیری به اسلام آباد رسید، شب همان روز خواب دید، که او پیش و شیر بیر با شمشیر سبز در دست عقبش میدوید. کار خواب است، با یک خیز از دریا ها میگذرد بالای جنگلها و کوهها پر میزند ولی ((شیر بیر)) هنوز او را تعقیب نموده بالاخره گیرش مینماید وقتی شمشیر را بر سرش حواله نمود، چغی از دهنش بیرون میشود و راست در بسترش مینشیند، در این اثنا هم عرقهایش را پاک میکند و شکر خدا را به جا میآورد.

میگویند: او صبح همان روز به صوب نامعلومی رفت و ناپدید گشت ناپدید شدن غیر مترقبه مستیری مورد سوال واقع گردید، به اصطلاح مردم پکتیا

دهلها نواخته شدند و او از ناپدید شدن مستیری به همه جا پخش گردید پس از ناپدید بودن زیاد باری از سویدن او از بلند شد.

میگویند: این خواب او را به اندازه یی ترسانده بود که من بعد نامی از گردهمایی کویته و سفار شنامه آن را بر لب نیاورد.

چگونه حکومت:

اگر از مذاق بگذریم بایستی یاد اور شویم که محمود مستیری از جوانب گوناگون مساله افغانستان اطلاع دارد برای او معلومست که کیها مداخله میکنند، چرا مداخله مینمایند، چطور مداخله میدارند و به کدام اندازه ماخله میکنند و کیها را بر مسند قدرت در کابل نگه میدارند. وی نسبت به هر شخص دیگری به مداخله های مداخله گران و بزکشی جاری بر سر قدرت بین ((کبوتران سفید) متوجه است ولی...

او میفهمد، که افغانها در کشور شان وحشتها، دهشتها و سلوک غیر انسانی رژیم تحمیل شده و دست نشانده را به چشم سر مشاهده و به چشم پوست تجربه کرده اند و ((بازان سفید)) اکنون به راه شورویها راه میروند و میخوانند تجربه حکومت دست نشانده را تکرار نمایند. اینان نیز مانند شورویها حکومت دست نشانده را ((حکومت دوست)) مینامند بر چنین حکومت دست نشانده مصرف میکنند و سلاح برای شان میدهند؛ همراهانی را برای شان تدارک میبینند که کشته امیاز و مقام و چوکی استند و زیر نام این گونه حکومت دوست داستان غم انگیز افغانها را بیشتر از پیش طولانی تر میسازند... اما او این خطه آسیا ((حکومت دوست)) و دست نشانده را خوبتر از هم تمیز کرده میتواند. افغانها میفهمند که ((حکومت دوست)) دست نشانده نمیباشد، به اراده مردم به میان میاید، مردم از ان

پشتیبای میدارند، با مردم کشور عشق میورزد، در برابر مردم احساس مسولیت میداشته باشد. از تمامیت ارضی، استقلال و حاکمیت ملی و منافع ملی کشور حمایت میکند. بر اساس منافع ملی کشور خود با کشورهای دیگر مرادده مینماید، در پهلوی منافع ملی کشور خود منافع دیگران را نیز از نظر دور نمیدارد. احترامی که به آزادی کشورش میداشته باشد، آزادی و تمامیت ارضی کشور دیگر را نیز احترام میگذارد مردمان خودش را در جنگها و جنجالهای بی جا مصروف نمیسازد، اجازه مداخله در امور دیگران را به خود نمیدهد و نه مداخله دیگران به خود نمیدهد و نه مداخله دیگران را در امور کشورش میپذیرد.

افغانها به ماهیت حکومت دست نشانده خوبتر میفهمند، دست نشانده گان از سوی دیگران تحمیل میشوند. به نیروی پول و اسلحه دیگران استوار میباشند، پروای آزادی و تمامیت ارضی کشورش را ندارند منافع فردیش را از منافع ملی بالاتر میشمردند.

برای بقای خود از کشت و خون ملت لذت میبرد و مدام در خدمت دیگران قرار میداشته باشد، دست نشانده به مرض اجیر بودن مبتلا مییاشد و مانند سپاهیان اجیر کسی که اجرتش را افزود نماید در کنار او قرار میگیرد، امروز برای این و فردای برای ان میجنگند ولی...

بناغلی محمود مستیری نیز مانند بسیاری از افغانها میفهمند که در قرن بیستم در کشور های گوناگون جهان رژیمهای گوناگونی تجربه شدند و امروز به مردمان همه یی این کشورها خوب و بد تمام سیستمهای سیاسی معلوم است و این را نیز میفهمند که در این مدت کوتاه افغانها در کشور شان تجارب و نتایج دموکراسی، جمهوریت، سوسیالیزم و حکومت مجاهدین را

به چشم سر شان مشاهده کردند او مانند افغانها این را نیز درک میکند که تکنالوژی پیشرفته تنبهای دنیا را کوتاه ساخته است جهان شکل یک ده جهانی را به خود گرفته است و هر کس در گرد و پیش خود کسان دیگری را می‌شناسند، اکنون جهان در محله گذار به قرن بیست و یکم قرار دارد و با فرا رسیدن قرن بیست و یک افراط، دیکتاتوری، انحصار، ترور، تسلط، تحمیل دست نشاندگان، مداخله ها، نفوذ، دسایس مداخله در امور دیگران، محض جستجوی منافع خودی بسیار زورد از بین می‌روند او مانند افغانها باور کامل دارد که سده بیست و یکم، سده دموکراسی، ازادی، حقوق بشری، انکشاف اقتصادی، تجارت، همسایه گی نیک صلح، همکاری، دوستی و برادری است.

افغانها به ویژه گیهای روشن سده بیست و یکم باورمند استند از موقعیت مهم جغرافیایی کشور شان آگاه استند و همینسان اهمیت وجود اقوام مختلف باهم برادر را در کشور شان نیز فراموش نمیکنند. کشور افغانها بر اساس همین دو فکتور مهم نقش بسیار سودمندی را در راه همکاری همه جانبه و به حیث حلقهء اتصال در میان کشورهای منطقه بازی کرده میتواند. افغانها از ته دل میخواهند که تمام مرزهای سیاسی خود را با تمام همسایه گان و کشورهای منطقه به سرحدات صلح و همکاری مبدل سازند. البته برای تامین این ارمان مقدس افغانها در دورهء موقت به ((حکومت دوست)) نیاز دارند و این گونه حکومت بایستی به جای تحمیل حزب و ایدیولوژی، برتری لسانی و نژادی و امتیازات شخصی، به تامین تمامیت ارضی افغانستان، حقوق اساسی مردمان کشور، منافع علیا و استقلال کشور توجه مبذول دارد و چنان حکومت دوستی باشد که در این کشور جنگ زده صلح و امنیت تامین بدارد؛ روحیه برادری را بین تمام اقوام کشور متسحکم بسازد، حیثیت

ملی افغانها را اعاده نماید و مرزهای افغانستان را به مرزهای صلح و همکاری مبدل سازد.

افغانها میپذیرند که مداخله گران برای پذیرش یک ((حکومت دوست)) از ته دل آماده نیستند و به میان آمدن یک ((حکومت دوست)) در افغانستان مشکلات فراوان دارد، اما بایستی پذیرفت که هر مشکلی راه حلی نیز دارد و مشکلات ایجاد شده را همین انسانها از بین میبردارند و این کار را اکنون هم میکنند و در آینده نیز خواهند کرد.

افغانها میفهمند که کشورهای همسایه در دوران جهاد با آنها کمکها کرده اند. به شمار زیادی از افغانها در کشورهای شان پناه داده اند و در آزادی افغانستان نقشی از خود به جا گذاشته اند، افغانها با همسایه گان شان نه اراده مخالفت را دارند، نه هم قوت مخالف و نه مخالفت به سود افغانها است.

کشور افغانها ویران شده است و این کشور جنگدیده نیازی به بازسازی دارد و این کار بدون همکاری همسایه گان ناشدنی و غیر ممکن به نظر میرسد. بار دیگر تکرار میشود که نه افغانها اراده مخالفت دارند و نه مخالفت با همسایه گان به سود افغانها است.

نتیجه گیری:

با تاسف گفت که مداخله گران خارجی افغانها را از یک زعامت واحد محروم نگه داشته اند. نبود این زعامت واحد مانع عمده بر سر راه تشکیل یک حکومت نیرومند مرکزی میشود و عدم وجود حکومت مستحکم مرکزی باعث نابه سامانها شده است و در نتیجه همین نابه سامانی و پریشان حالی داستان غم انگیز افغانها جریان دارد. تا زمانی مداخله های خارجی قطع

نشوند و زعامت ملی به میان نه اید و زعامت ملی برای دوره موقت حکوم دوست را تهداب گذاری نکند تا ان زمان این نابه سامانی، پریشانی حالی موجود خواهد بود و در نتیجه آن این تراژیدی ملی و انفرادی کماکان ادامه خواهد داشت.

افغانها باور کامل دارند (از این بخش محمود مستیری بیچاره هیچ اطلاعی کسب نکرد، اگر میکرد باز هم خواب هیبتناک میدید و ناپدید مگشت) که این گونه حکومت دوست را جز از پادشاه سابق شخص دیگری تهداب گذاری کرده نمیتواند و نه توان استحکام ان را دارد.

علل این واقعیت افتابی، خود روشن اند، وجود شاه سابق حیثیت موسسه عنعنه یی و ملی افغانها را دارا میباشد. در سیاست داخلی و خارجی افغانستان تجربه چهل ساله دارد، از ساختار اجتماعی و روانی مردمان افغانستان از آگاهی کامل برخوردار است، نه حزبی دارد و نه هم انحصار ایدیولوژیکی، از نگاه قومی به پشتونها تعلق دارد اما زبان او دری است، تنها او به حیث یک ریش سفید میتواند افغانستان به جا ایستاده را به سوی صلح دایمی، دموکراسی، استحکام، برادری بین اقوام افغانی و همکاری با کشورهای منطقه و همسایه ها رهنمونی کند، زیرا او دوستی را میپذیرد ولی آماده نوکری نیست.

با وصف این که شماری از ((کیوتران سفید و بازان سفید)) حامیان زعامت ملی شاه سابق و طرفداران حکومت دوست را عناصر خطرناکتر از کمونستها قلمداد کرده اند، و کشته اند و اکنون نیز به این عملیه ادامه میدهند، اما با انهم اینها راه حلی را به قضیه کشور دریافت کرده نمیتوانند.

البته محمود مستیری آگاهی دارد که یا ((بازان سفید)) از منافع و سیاستهای متضاد شان میگذرند و همگون به مشخصات ملی و اجتماعی افغانها، منافع ملی افغانها را میپذیرند و به حل سیاسی ملل متحد کردن مینهند و یا این که ایالات متحده امریکا مجبور خواهد شد آنچه را خود کشت کرده است، آن را بدرود.

میگویند: شخصی ذهناً قبول کرده بود که او دانه جواری است و مرغ آن را میخورد، او که مرغ را میدید به لرزه درمیآمد. دوکتور پیش روی او مرغ را حلال کرد، پخت و خورد، به مریض گفت: ((مرغ انسان را خورده نمیتواند بالمقابل انسان مرغ را میخورد، تو دانه جواری نیستی، تو انسان استی و مرغ ترا خورده نمیتواند.))

مریض با شنیدن سخنان دوکتور خوشنود گردید و راهی شد، اما از دروازه شفاخانه دوباره برگشت و به دوکتور گفت: ((دوکتور جان! مرا فهماندی که من دانه جواری نیستم، ولی مرغ را چطور خواهی فهماند که من انسان استم و دانه جواری نیستم.))

محمود مستیری بیچاره تنها این سخن را نمیفهمد که ((کبوتران سفید و بازان سفید)) را چه سان بفهماند و یا این که چه وقت ایالات متحده امریکا دستارش را به سرش میندد و به عصا چوبش دست میبرد و همدستان دیگر او پشت سرش قطار ایستاده میشوند و به لهجه Cow boy میگوید: کفایت کرد دیگر بس است Enough is enough .

اعلامیه اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد

ما همه بر سیهای مربوط به کشور را با در نظر داشت به اساسات دین مقدس اسلام، ساختار اجتماعی مردم افغانستان، ارزشهای ملی و روان مردم کشور خود ارسته ایم؛ هیچگاه بر مسایل دشواریهای کشور بر اساس نبشته های دیگران فکر نکرده ایم. اتحادیه ما از نخستین روزهای کارش بدین باور بود، که در پهلوی پیشبرد مبارزه و جهاد علیه مهاجمین، بایست در باره آینده کشور، نگاه داشت تمامیت ارضی، استقلال سیاسی و طرز حکومت آینده، جلوگیری از خلای قدرت و بسی مسایل دیگری که جوامع انسانی را تا سرحد نابودی مواجه به دشواریها میسازد، خردمندانه اندیشید. مسایل مربوط به کشور خود را بدون هر گونه مداخله و نفوذ اجنبی خود مان بر اساس روشهای پذیرفته سنتی ملی حل و فصل باید کرد.

اتحادیه ما باورمند بود که نخستین دشواری مسایل مربوط به کشور ما، که همیشه در خم و پیچ سیاستهای کشورهای منطقه و ابر قدرتها راهش را گم میکرده است از نبود زعامت واحد ملی ناشی میشود، زعامتی که قابل قبول به همه اقشار و قبایل و اقوام افغانستان باشد، مردم به شخصیت او اعتماد کنند؛ ایشان را بشناسند و اعتقاد راستین به پاکیزه گئی، میهندوستی و مردم پروری او داشته باشند. به نظر اتحادیه ما تمام این مشخصات و ویژه گیها در

شخصیت پادشاه سابق افغانستان اعلیحضرت محمد ظاهر شاه سراغ میتواند شد. ایشان شایسته‌گی زعامت ملی افغانها را دارا بودند و اکنون نیز دارند.

اتحادیه ما طی ده سال فعالیت خود همواره و پیهم مساله زعامت ملی را در تحلیل‌هایش مطرح نموده، این زعامت را در وجود اعلیحضرت محمد ظاهر شاه و جاهت ملی و بین‌المللی داشته. حیثیت موسسه‌یی را دارد، که تمام باشنده‌گان افغانستان در وجودش، موجودیت خود را در کشور شان حس کرده میتوانند. از مهربانیها، دلسوزیهای اعلیحضرت و همینسان از آرامش، امنیت، ازادیها و احترام به کرامت انسانی و حقوق بشری دوران سلطنت پر میمنت شان خاطره‌های فراموش ناشدنی دارند. افزون بر آن اعلیحضرت خود شان نیز بالاثر عشق و علاقه‌یی که با کشور و مردم خود دارند، طی دوران جهاد بر حق از موقف ملت مجاهد افغانستان و مجاهدین افغانستان پیرسته پشتیبانی سیاسی نموده اند و از هیچ‌گونه تلاش ممکن در زمینه دریغ نه ورزیده اند. با بروز جنگهای خانمانسوز سه سال اخیر فعالیت‌های شان را سریعتر کردند؛ پیشنهادی را برای خاتمه جگ و برون رفت کشور از بحران طرح‌ریزی کردند که با استقبال اکثریت قاطع مردم افغانستان و حلقات سیاسی جهان مواجه گردید.

اکنون که با سفر هیئت خاص اعلیحضرت به منطقه گامهای نخستین اما استوار در ارتباط فعالیت‌های عملی اعلیحضرت در زمینه برداشته شده است. امیدوار استیم که این پروسه با دلگرمی پی‌جویی خواهد شد و مساعی پادشاه سابق افغانستان در راه استقرار صلح و امنیت در کشور و اعاده حیثیت ملی و بین‌المللی افغانستان مثمر ثمر واقع خواهد گردید.

استقبال گرم، صمیمانه و شایسته افغانها از هیئت اعلیحضرت گواهی میدهد که اعلیحضرت پادشاه سابق و نام گرامی شان هنوز هم در دل‌های مردم حق شناس افغانستان جایگاهش را محفوظ نگه داشته است.

اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان این گام نخستین را روزنه به سوی فرادهای روشن پنداشته از بارگاه ایزد متعال متمنی است که هر چه زودتر صلح و آرامش، قطع جنگ و برادر کشی به افغانستان بر باد رفته به ارمغان بیاورد.

ما چنان که گفته امیدیم به زعامت پادشاه سابق یقین کامل و استوار داریم و پشتیبانی بیدریغ خود را از پیشنهادها و فعالیت‌های شان اعلام میدارم و به استعانت پروردگار یکتا با کار خسته‌گی ناپذیر در راه موفقیت آن خواهیم کوشید.

و من الله التوفیق

پروفیسور عبدالرسول امین

رئیس اتحادیه نویسنده‌گان افغانستان ازاد

د نولسمې پېړۍ په اواخرو او د شلمې په اويلو کې استراليا ته د تلليو افغانانو په باب ځينې نوي ټکي

دا ليکنه د (وفا) جريدې د څلورم کال په (۲۹-۳۰) مې گڼه کې د (۱۳۷۴ل) کال د زمري مياشتې پر (۲۵) مه نېټه خپره شوې ده.

ډېر لږ افغانان په دې واقعيت خبر دي، چې له نولسمې پېړۍ نه د شلمې پېړۍ تر دېرشمو کلونو پورې پوره درې زره افغانان استراليا ته راغلي دي او د استراليا په ودانۍ او اقتصادي پرمختگ کې يې له حده زيات زحمتونه کاللي دي. دلته د استراليا تاريخپوهانو د دغو افغانانو د ژوند په ټولو اړخونو ژورې څېړنې کړې دي، کتابونه او مضمونونه يې ورباندې ليکلي دي او دغه ليکوالو د نولسمې او شلمې پېړيو افغانان د دې هېواد له تاريخ څخه نه جلا کېدونکې برخه گڼي. د دې هېواد د تاريخپوهانو له جملې څخه د ليکوالي Christine Stevens (کرسټين ستوينز) د کتاب د سرزې د يوې برخې لنډ اقتباس د ذکر وړ دی. دغه ليکواله د خپل کتاب Tin mosques and chantown د سرزې په پاى کې چې د هغه اثر په استراليا کې د افغان کوچيانو بشپړ تاريخ گڼل کېږي، ليکي: ((... دوى (افغانان) رښتيني قهرمانان وو. دوى يواځينې خلک وو چې د لومړي ځل لپاره د استراليا د لويې وچې پراخه منځنۍ برخې ته ورننوتل او دغه پراخه برخه يې کشف کړه. دوى د دغې پراخې سيمې د کشف او رسېدو په لاره کې لويه کارنامه سرته رسولې ده. دوى د زورورتيا

او د دوی د باروړونکو اوبسانو څخه پرته شاید چې د استرالیا د لویې وچې منځنۍ برخې ته د رسېدو، په دغه برخه باندې د اروپایانو د مېشته کېدو او د دغه سیمې د پرمختګ کارونو نور پنځوس کلونه هم اخیستي وای.

د استرالیا د اقتصاد بنسټ، مال څړونو او کانونو د افغان کوچیانو او د دوی د اوبسانو په برکت وده وکړه او پراختیا یې وموندله. سره له دې هم د استرالیا تاریخ په نولسمه پېړۍ کې د افغان کوچیانو او د دوی د ترانسپورتي اوبسانو خدمتونه هېر کړي دي او له یاده یې ویستلي دي. زما په نظر د استرالیا لپاره د افغانانو خدمتونه یو ملي پور دی او دغه ملي پور ته په تېره یوه پېړۍ او د یوې پېړۍ څخه په زیاته موده کې استرالیا یانو پوره توجه نه ده کړې.))

په ۱۸۳۹م کال کې انگریزانو د لومړي ځل لپاره پر افغانستان یرغل وکړ. په دې وخت کې د پېښور، بلوچستان او نږدې پرتې نورې سیمې هم په مستقیمه یا نامستقیمه توګه د افغانستان په قلمرو کې شاملې وې او انگریزانو زیار وویست چې له سکانو څخه د پنجاب تر نیولو وروسته د افغانستان په شمول دغه ټولې سیمې د برتانوي هند تر ادارې لاندې راولي. څه وخت چې په لومړي افغان-انګلیس جنګ کې انګریزانو ماتې وخوړله او شاه شجاع مړ کړلی شو، نو انګریزان مجبور کړلای شول چې امیر دوست محمد خان د افغانستان د پاچا په توګه ومني او د دې سیمو واکمني امیر دوست محمد خان ته پرېږدي.

په ۱۸۶۳م کال کې امیر دوست محمد خان وفات شو او د ده تر مړینې وروسته د شهزادګانو ترمنځ کورنۍ جګړې پیل شوې. په ۱۸۸۰م کال کې امیر عبدالرحمن خان پاچا شو او د هغه په ۱۸۹۳م کال کې انګریزانو سره د ډیورنډ معاهده لاسلیک کړه. په دې موده کې د استرالیا د لویې وچې په

جنوب کې د بحر الکاهل پر غاړه پرتې سیمې د انگریزانو مستعمرې شوې وې او د دې سیمو اصلي اوسېدونکي استرالیایي بومي خلک یا د انگریزانو سره د جگړو په نتیجه کې له منځه تللي وو او یا نورو سیمو ته تښتېدلې وو. په جنوب کې مېشت انگریزانو هڅې کولې چې د دې لویې وچې منځنۍ، لویدیزې، شمالي او ختیځې سیمې کشف او بیا یې تر کنترول لاندې راولي. د ۱۸۴۰ م کال راهیسې څوگروپونه د دغو سیمو د معلومولو په نیت ولېږل شول او د دې گروپونو ټولې هڅې له ناکامۍ سره مخامخ شوې. د دې ناکامیو اصلي علت دا و چې د استرالیا پراخه منځنۍ سیمه وچ ډاگونه وو او د گروپونو په دغو اوږدو سفرونو کې اسونو او غوایانو د لوږې او تندې مقاومت نه شو کولای. سره له دې چې د ۱۸۴۰ م کال راهیسې له عربو او هند څخه څو اوبسان استرالیا ته په بهرپو کې راوستل شول، لکن د دغو اوبسانو څخه هم د ځینو عواملو په وجه په زړه پورې استفاده ونه کولای شوه. په لومړي افغان-انګلیس جنګ کې George James Landells (جارج جیمز لینډلنز) د انگریزانو په پوځ کې لوژسټیکي ماموریت درلود او د دغه ماموریت په وجه هغه د افغانانو او د افغانستان د ټولو سیمو د ترانسپورتي حیواناتو په باره کې پوره معلومات درلودل. د جګړې په پای کې هغه تفاوت شو او وروسته ورته د ختیځ هند کمپنۍ په استرالیا کې د اسونو د اخیستلو او هند ته د لېږلو دنده ورکړه. په ۱۸۵۸ م کال کې د استرالیا د ملبورن Melbourne په ښار کې د جارج جیمز لینډلنز پواسطه د افغانستان په سیمو کې د اوبسانو د اخیستو او د افغانانو د راوستلو پرېکړه وشوه. په دې وخت کې لینډلنز په لاهور کې و چې هغه ته د ملبورن پرېکړه لیک ورسېده. په دې لیک کې ورته هدایت ورکړل شوی و، چې هغه دې افغانان او اوبسان د ۱۸۶۰ م کال په لومړۍ نیمایي کې ملبورن ته راوړسوي. څه موده وروسته لینډلنز

پېښور ته ولاړ. د ژمي موسم و او په دې موسم کې د افغانستان له سرو سيمو څخه کوچيان د پېښور، بلوچستان، کشمير، سند او د هند نورو تودو سيمو ته راغلي وو. جارج جيمز ليندلز په پېښور کې څلورويشت او ښان واخيستل او درې افغانان، دوست محمد خان، احسان خان او بلوڅ خان يې د معاش په مقابل کې له اوښانو سره يوځای د استراليا د تگ لپاره راضي کړل. ليندلز درې افغانان او څلورويشت اوښان د کراچۍ له بندر څخه په Chinsurah (چينسورا) نومي بېړۍ کې د استراليا پر لور روان کړل او هغوی تر اوږد بحري سفر څخه وروسته د کال ۱۸۶۰م د جون په مياشت کې د ویکتوريا د ايالت پایتخت ملبورن ته راورسېدل. دلته د Burke (برک) په مشرۍ شل کسيز گروپ جوړ شو او د دغه گروپ سره د دوست محمد خان او احسان خان دواړه له راغليو اوښانو سره د ۱۸۶۰ کال د اگست د مياشتې په شلمه نېټه د استراليا له لويې وچې څخه د تېرېدو په نيت د Gulf (خليج) پر لور روان شول. احسان خان او د گروپ ځينې ملگري په Menindee (مينندي) کې پاتې شول او دوست محمد خان له برک او نورو سره يوځای د Coopercreek (کوپرکريک) سيمې ته ولاړ. له دغه ځای څخه برک د څلورو نفرو سره يوځای د خليج پر لور روان شول او دوست محمد خان له څلورو نفرو سره په کوپرکريک کې پاتې شو. څو ورځې وروسته احسان خان او ورسره ملگري له مينندي څخه کوپرکريک ته راغلل او دغه دواړه گروپونه پوره څلور مياشتې په کوپرکريک کې پاتې شول، چې د گرمۍ، د اوبو د قلت او د خرابې غذا به وجه د گروپ ټول غړي د اسهال، ضعف او سترپيا په ناروغتياوو اخته شول. د خليج پر لور سفر ډېرگران و او د څلورو مياشتو تر تېرېدو وروسته د برک او د هغه د ملگرو مرگ يقيني گڼل کېده او په نتيجه کې هم څرگنده شوه چې هغوی مړه شوي وو.

د ۱۸۶۱م کال جون په میاشت کې دوست محمد خان، احسان او د دوی د گروپ نور ملګري د ناروغتیا په حالت کې د کوپړ کریک څخه مینډي ته راغلل. دلته دواړه افغانان روغ شول، لکن څه موده وروسته یو اوبن په دوست محمد خان حمله وکړه او د هغه بڼي لاس یې ورمات کړ. د مینډي څخه هغه د ملبورن روغتون ته یوړل شو. دلته ډاکټرانو ډېر کوبښنونه وکړل لکن د هغه لاس بڼه نه شو. واپس مینډي ته راغی، دوست محمد خان د درویشت کلونو په عمر و چې د هغه لاس تر پایه فلج پاتې شو. هغه وطن ته تګ غوښت لیکن د سفر د لګښت لپاره پیسې ورسره نه وې او د ډېر عریضو باوجود د ویکټوریا د ایالت له خوا نه ورته خپل حق ورکړل شو او نه ورسره مرسته وشوه. هغه ډېر ځوان و او دغه ځوان افغان د وطن په ارمان له خپل هېواد څخه په زرګونو میله لرې د استرالیا په خاوره کې مړ شو او په مینډي کې خاورو ته وسپارل شو.

اوس د دوست محمد خان قبر د مینډي د تاریخ برخه ګرځېدلې ده او ډېر سیلانیان د دغسې سیمې د تاریخي ځایونو د لیدلو په ترڅ کې د دوست محمد افغان د قبر زیارت هم کوي. د احسان خان او بلوڅ په باره کې پوره معلومات نه شته لکن د ځینو لیکوالو په حواله دغه دواړه افغانان د دوست محمد خان تر مړینې وروسته خپل وطن ته ولاړل، استرالیا ته د دغو درې افغانانو راتګ او د افغانستان څخه وارد شویو او ښانو دا خبره اثبات کړه چې د نورو خلکو په تناسب افغانان هم زړور و او هم زیارکښ او همدا شان وارد شوي اوبښان، لکه د افغانستان د مختلفو سیمو په شان د استرالیا په دښتو، غرونو او ځنګلونو کې هم د بارونو د وړلو راورلو لپاره ډېر بڼه چلېدل.

همدا عوامل و چې د استرالیا ایالتي حکومتونو او تجارتي کمپنیو افغانان او د افغانستان اوبښانو ته ترجیح ورکوله او استرالیایانو دې هېواد ته د افغانانو د

راتگ لپاره کو بنسټن کاوہ چې په نتیجه کې په نولسمه او د شلمې پېړۍ په لومړۍ نیمایي کې دېر شمېر افغانان استرالیا ته راغلل او د ځینو لیکوالو په قول د دغو افغانانو شمېر تر درې زره نفرو پورې اټکل کېږي او د بناغلي پوهاند حمیدالله امین په قول د دغو افغانانو شمېر د درې زره تر اته زره پورې رسېږي. پوهاند امین د استرالیا په سیلېني ښار کې اوسېږي او هغه په دغو افغانانو باندې د دوکتورا د تېزس لپاره کار کوي. د دغه د وینا له مخې د دغو افغانانو اولاده د استرالیا په مختلفو ښارونو او سیمو کې ژوند کوي. د دوست محمد خان په قبر غونډه: د تېر جون په میاشت کې د ملبورن په نوبل پارک کې ډاکټر غلام فاروق مېرني مېلمستیا کړې وه او د ده په کور کې یو شمېر نامتو افغانان راټول شوي و. بحث روان و چې په خبرو کې خبره د استرالیا پخوانیو افغانانو ته ورسېده او په خبرو کې یو افغان وویل: ((دا د هر ژوندي ملت ملي وظیفه ده، چې خپل ویاړلي مشران یاد کړي، په هغوی راټول شي، د هغوی کارنامې ولمانځي او د خپلو تېرو مشرانو کارنامې راتلونکو نسلونو ته انتقال کړي. دوست محمد خان لومړنی افغان دی چې په ۱۸۶۰ م کال کې د امیر دوست محمد خان په پاچاهۍ کې استرالیا ته راغلی دی، دلته یې کار کړی دی او دلته د امیر دوست محمد خان د مړینې څخه یو کال مخکې مړ او همدلته خاورو ته سپارل شوی دی. دا د نویو راغلو افغانانو ملي دنده ده چې د هغه په قبر راټول شي او د هغه او د نورو پخوانیو افغانانو یادونه او نمانځنه وکړي. په هر کال کې دغه غونډې به په استرالیا کې ټولو اوسېدونکو افغانانو ته د یو بل د پېژندنې او په آینده کې د افغانانو ترمنځ د اتحاد او یوالي زمینه برابره کړي او هم به د خپلو پخوانیو افغانانو اولاده پیدا کړي او دوی به د ځان ملګري کړي.))

دا نظر د افغانانو خوښ شو او ټولو فيصله وکړه چې په دې باره کې به د استرالیا د نورو ایالتونو له افغانانو سره خبرې کېږي، مشوره به ورسره کېږي او تر مشورې وروسته به په مناسب وخت او نېټه ټاکل کېږي او بیا به په دغه ټاکلې نېټه د دوست محمد خان په قبر غونډه کېږي.

لومړی به Sydney (سیدني) کې د ښاغلي شاه محمود ساپي سره تليفوني تماس ونيول شو او هغه ته یې د ملبورن د افغانانو د تصمیم جريان ووايه، ښاغلي ساپي دغه نظر او تصمیم خوښ او تایید کړ او هغه په سیدني کې د مېشتو افغانانو د خبرېدو وعده هم وکړه. تر دې وروسته د ملبورن افغانانو خپل منځي تماسونه پیل کړل او دلته محترمې نوریا صالحی، شېر کشتیار، انجنیر نیازمند، مستوفي محمد اسحق ابراهیمي، عبدالقدوس ننگر هاري، عبدالخالق فضل، یار محمد زماني، اقبال موسی غازی، جنرال وزیري، یاور بارکزي، اسیایي او نورو افغانانو خپل منځي مشورې وکړې او محمد معین باجوړي له افغانانو سره د پرله پسې تماسونو دنده پر غاړه واخیسته.

د جون پر پنځلسمه نېټه ښاغلو ډاکتر غلام رسول اکبر، ډاکتر مېرني او معین باجوړي سیدني ته ولاړل او د دغه ځای افغانانو له ملبورن څخه د راغلو افغانانو په ویاړ لویې مېلمستیاوې شروع کړې. د جون پر شپاړسمه نېټه پوهاند حمیدالله امین مېلمستیا کړې وه او دغې مېلمستیا ته ښاغلو پاینده محمد بابکر خپل ده سبزي او د هغه د کورنۍ غړي، انجنیر عبدالستار یوسفزي او د هغه د کورنۍ غړي، شاه محمود ساپي، شاه ولي منگل او د هغه د کورنۍ غړي، احسان اذري، استاد سورگل او یو شمېر نور افغانان راغلي وو. په مېلمستیا کې د دوست محمد خان پر قبر د غونډې موضوع یاده شوه او له خبرو څخه داسې څرگندېدل چې دغه ټول له مخکې خبر وو

او ددغه ځای ټولو افغانانو د دوست ممد خان پر قبر د غونډې ملاتړ وکړ. د سیدني اوسېدونکو افغانانو پر بکړه وکړه چې:

اول: دوست محم خان د افغان په نوم استرالیا ته راغلی دی، د افغان په نوم یې ژوند کړی دی، د افغان په نوم مړ او تراوسه د افغان په نوم یادېږي. دوست محمد خان د هرې شخصي ایډیالوژۍ، شخص، گوند او مشخص نژاد، ژبې، فرقې او سیمې څخه پورته د ټولو افغانانو مشترک میراث دی او دا د استرالیا د ټولو افغانانو وظیفه ده چې د دوست محمد خان پر قبر په غونډه کې به گډون کوي.

دویم: د جولای د میاشتې لومړۍ اوونۍ عمومي رخصتي وه، دغه اوونۍ د غونډې مناسب وخت دی او د جولای پنځمه نېټه د غونډې لپاره وټاکل شوه. د دې غونډې په اړه دې د ملبورن او سیدني محلي راډیوگانې په پښتو او دري ژبو اعلانونه وکړي او په غونډه کې گډون کوونکي افغانان دې په خپلو ملي جامو کې راشي.

د ملبورن ډېرو افغانانو د دوست محمد خان پر قبر په غونډه کې د گډون فیصله کړې وه، لاکن د جولای په درېیمه نېټه په ملبورن کې دوه افغانان په طبیعي مرگ مړه شول او د دې ځای افغانانو ونه کړای شول چې په دغه غونډه کې په گډ شمېر گډون وکړي. سره له دې هم د جولای پر څلورمه نېټه د ملبورن څخه معین باجوړي او د هغه د کورنۍ غړي، ډاکتر غلام رسول اکبر او د هغه د کورنۍ غړي، ډاکتر مېرني او د هغه د کورنۍ غړي، محمد اسحق ابراهیمي، د نوری صالحی د کورنۍ غړي، د عبدالخالق فضل د کورنۍ غړي، اقبال موسی غازی، عبدالقدوس ننګر هاری او نور د Broken Hill (بروکن هیل) پر لور روان شول. په بروکن هیل کې د سیدني (ادلید) او ملبورن څخه

اتيا افغانان راتول شول او په دې غونډه کې د افغانستان د مختلفو سيمو پښتنو، تاجکو، ازبکو، هزاره، نورستانيو، بلوڅو او شيعه او سني گاهون درلود. له پروگرام سره سم د جولای پر پنځمه نېټه د بروکن هيل په جومات کې چې پخواني افغان فيض الله جوړ کړی دی، د گهيځ لمونځ وشو او په نهه بجو په دې جومات کې د قران مجيد ختم پيل او د گهيځ پر يوولس بجو پای ته ورسېد. دې جومات ته د ملبورن افغانانو څو جلدې مبارک قران هم هديه کړل.

د جولای پر درېيمه نېټه پوهاند حميدالله امين بروکن هيل ته د افغانانو د راتگ او په مينندي کې د دوست محمد خان پر قبر د غونډې په اړه د دغه ځای د محلي راډيو او تلويزيون سره مرکې کړې وې او د دغو مرکو په وجه د بروکن هيل د ښار اوسېدونکي د افغانانو له راتگ څخه خبر وو. د قران مجيد ختم روان و چې د دغه ځای د راډيو نماينده جومات ته راغی او له پوهاند حميدالله امين سره يې مرکه پيل کړه. مصاحبه روانه وه چې د بروکن هيل د ښار څخه شپېته کلنه ښځه او دوه نارينه د جومات دروازې ته راغلل. دغې ښځې د افغانانو په ليدلو ژر شروع کړه او به مخ يې د اوبښکو باران روان شو او په ژرغوني اواز يې په انگليسي وويل: ((زه افغانه يم او دغه دواړه زما کشران وروڼه دي.)) څومره چې دې ښځې د افغانانو لونگو او پټکو ته کتل هومره د هغې ژر زياتېدل. د دې ښځې ژر دومره ډېره شوه چې د بروکن هيل د راډيو نماينده ورسره ژر مصاحبه شروع کړه. هغې په ژرغوني اواز ددغه نماينده سوالونو ته په ځواب کې وويل:

((زما اصلي نوم رضيه دی او خلک راته روزن وايي، دغه زما وروڼه دي د يو ورور نوم مې رحمت الله دی او د کشر ورور نوم مې امين الله دی، بروکن هيل ته د افغانانو د راتگ د خبر په اورېدو مې خوب وټنېد په دې انتظار وم

چې خپل افغانان به کله وينم. نن د دوی په لیدو دومره خوشاله یم چې د خپل احساس د څرگندولو لپاره هېڅ مناسب الفاظ نه شم پیدا کولای. د دوی په لیدو راته خپل پلار را په یاد شو. دوی زما د پلار غوندې پټکي تړلي او جامې يې اغوستي دي. زما نیکه فیض الله دلته راغلی و. زما نیکه دا جومات جوړ کړی دی. اوس دا جومات په موزیم بدل شوی دی او د دې ښار د ښاروالیې په تصرف کې دی. زما مور هندوستانی وه، زه او دغه وروڼه د یو پلار او مور اولاد یو. زما د پلار نوم زیدالله خان و دلته په بروکن هیل کې ډېر افغانان اوسېدل. دلته د Ghantown یا د Afghan Town (افغان تاون په ګان تون بدل شوی دی) په نوم لوی کامپ و. دلته تجارت و، د اوسانو کاروانونه وو، جومات و او په دې کامپ کې پوره ګڼه ګڼه وه. زه لس کلنه وم چې زما پلار مړ شو. ډېر سخت بنیادم و، تل يې کار کاوه پنځه وخته لمونځ يې نه قضا کاوه او هر سحر يې قران لوست. ډېرې لږې خبرې يې کولې، ماته يې یوازې په ښار او کامپ کې د ګرځېدو اجازه نه راکوله. زما نیکه افغان و او د افغانستان څخه راغلی و. د ځینو اقتصادي، تجارتي، سیاسي او اجتماعي عواملو په وجه دغه لوی کامپ مات شو. افغانان تیت شول او د استرالیا نورو ځایونو ته ولاړل، مور دلته باټې شو او تراوسه په دې ښار کې يې هویته ژوند کوو. د افغانانو په حیث مو خپله ژبه او خپل کلتور بېخي له لاسه ورکړی دی.))

افغانان د ورځې په یوولس نیمو بجو د جومات څخه د ښار په منځ کې پروت لوی پارک ته راغلل، درۍ وغورول شوه او ټولو په ملي جامو کې دایروي شکله جرګه جوړه کړه. د قران مجید تر تلاوت وروسته مجلس شروع شو او محترم حاجي حیدري (سدني) د مجلس د رییس او ښاغلو محمد معین باجوړي (ملبورن)، حاجي اقبال (سدني) او انجنیر عبدالقدوس ابراهیمي

(ادليد) د جرگې د منشيانو په توگه وټاکل شول. محترم حاجي حيدري د دې تاريخي غونډې په اهدافو او اهميت پوره رڼا واچوله او دغه غونډه يې د استراليا د ټولو افغانانو لپاره نېکمرغه گام وگاڼه. د ده د وينا نه وروسته افغانانو په نوبت خبرې پيل کړې او هر يو خپل وړانديز جرگې ته وړاندې کاوه او هر وړانديز د بحث نه وروسته منظورېده او درې واړه منشيانو منظور شوي وړانديز ليکه. د دې جرگې اوږد بحث او پيشنهادونه په لاندې ډول خلاصه کېدای شي:

اول: موږ ټول په دې افتخار کوو چې د تاريخ په اوږدو کې افغانانو د بل هر قوم په تناسب د اسلام د خپرېدو او دفاع په لاره کې د هر چا څخه زياتې سربښندنې کړې دي او بې مثاله قربانۍ يې ورکړې دي. همدا افغانان وو چې د مرکزي او جنوبي اسيا ډېر ولسونه يې د اسلام په مقدس دين مشرف کړي دي، مونږ ټول په دې تاريخي واقعيت وپار کوو چې زموږ وپارلو مشرانو په نولسمه پېړۍ کې استراليا ته د اسلام مقدس دين راوړ افغانانو د بل هر قوم نه مخکې په دې خاوره کې اذان وکړ، د بل هر قوم نه مخکې يې په دې خاوره لوی خدای (ج) ته سجده کېښوده او د هر چا نه مخکې يې د استراليا په پراخه ځمکه جو ماتونه جوړل کړل.

دويم: دغه ايالتي انجمنونه به په خپلو ايالتونو کې د پخوانيو افغانانو درک معلوموي، ادرسونه به يې راټولي او تماسونه به ورسره نيسي. دغه ايالتي انجمنونه به د اوسنيو راغلو افغانانو د مشکلاتو په باره کې د ايالتي حکومتونو له مسوولو مقاماتو سره تماسونه نيسي. د استراليا د عمومي انجمن لپاره به ايالتي نماينده گان ټاکي، د مرکزي انجمن له خوا د افغانانو ترمنځ د اتحاد پاليسي به عملي کوي او د هر کال د جولای د مياشتې په لومړنۍ هفته کې د دوست محمد خان په قبر باندې د غونډې سره به هر راز مرستې کوي او د

مرکزي انجمن په شمول به ټول ايالتي انجمنونه دغه غونډه د افغانانو د ملي مېلې په نوم نمانځي او دې ملي مېلې ته به پخواني افغانان، د استراليا اوسېدونکي مسلمانان، استراليايان او د استراليا د حکومت مسوول اشخاص رابلل کېږي.

درېيم: د استراليا د افغانانو د انجمن رسميت به مرکزي انجمن اخلي او دغه مرکزي انجمن به د ايالتي انجمنونو ترمنځ د رسميت او اقتصادي مرستو په اخیستو کې مرسته کوي. د مرکزي انجمن او د ايالتي انجمنونو ترمنځ د کار وپس او ارتباط په موضوع به د ايالتي نماينده گانو تر ټاکلو وروسته خبرې کېږي.

دې جرگې رضيه د پخوانيو افغانانو د نماينده په توگه وټاکله. جرگه لا روانه وه چې دوه نجونې پارک ته راغلې او دواړه د افغانانو ترڅنگ کېناستلې. د يوې نوم دونا او د بلې نوم مريم شمروز و. دواړه د رضې ورپرې وې. ژبه او لباس يې بدل وو، ليکن د دوی له خبرو څخه داسې څرگندېدلې، لکه چې هم دا اوس يې د اوسني کاروان پرېښودی وي او د غلزي بابا د لوی تير څخه همدا اوس استراليا ته رارسېدلې وي. هم هغه د کوچيو لور قد، هم هغه د کوچيو ښکلې خبرې، هم هغه د کوچيو سترگې، هم هغه د کوچيو زوررتيا او هم هغه د افغانانو کوچيو حيا، جومات او پارک ته د پخواني افغان خانزاده خان لمی. هم راغله خو ډېر ژر ولاړه.

ټول افغانان له پارک څخه د مينندي پر لور روان شول. مينندي د بروکن هيل څخه يو سل او دولس کيلومتره لرې پروت دی د مازيگر پر پنځو بجو راورسېدل او ټول افغانان د دوست محمد خان په قبر چې د ميننيد وړوکي ښار څخه يو کيلومتر باهر جوړ شوی دی، راټول شول. د دوست محمد

خان قبر د میندي د بناروالی له خوا په ۱۹۵۲م کال کې جوړ شوی دی، کتاره ترینه راجاپیره شوې ده او په سر باندې په ولاړه لوحه دهغه نوم، دهغه د مړینې نېټه او د قبر د جوړېدو تاریخ په انګلیسي ژبه لیکل شوی دی.

دهغه په قبر د قران مجید مبارک آیات تلاوت شو او د تلاوت نه وروسته بناغلي پاینده محمد بابکر خېل ده سبزي وویل: ((دوست محمد خان لومړی مسلمان افغان دی چې د استرالیا په خاوره یې د لومړي ځل لپاره لوی خدای (ج) ته سجده ایښودې ده. دی شهید دی، ډېر ځوان او د مسافرۍ په حالت کې مړی دی. دې شهید د یو سل او دېرش کلونو له تېرېدو وروسته د افغانستان د ټولو قومونو او سیمو خلک په خپل قبر راټول کړل. د ده په دې ځانله ځای کې پروت قبر په پټه خوله د دغه مسلمان افغان د شهادت، شهادت ورکوي.))

د مازیګر په شپږو بجو د افغانانو دغه تاریخي لومړۍ غونډه پایته ورسېده او هر افغان د مړه دوست محمد خان خاطره ژوندۍ له ځان سره یوړه، دا به په راتلونکو کلونو کې معلومېږي چې ایا افغانان به په راتلونکو کلونو کې دوست محمد خان په قبر غونډې کوي او که نه؟ ایا د دوی فیصله نه ماتېدونکې تصمیم دی او که محض د خولې تشې خبرې؟

په افغانستان کې د سیاسي گوندونو رول

دا لیکنه د (خپلواکي) مجلې د لومړي کال په (۱) گڼه کې پر (۱۳۸۳ل) کال خپره شوې ده.

لومړۍ خبرې: په هرې ولسواکې ټولنې کې داسې مهمه موضوع چې د ملت د ژوند په مختلفه اړخونو اغېزه کوي، لومړی د دغې موضوع په چارو پوه اشخاص ټاکل کېږي، چې د موضوع په ټولو اړخونو فکر وکړي، وروسته موضوع د لیکنې په بڼه، یا د سیمینارونو او نورو وسایلو په واسطه د عمومي نظر غوښتنې لپاره د نظر خاوندانو او خلکو ته وړاندې کېږي. څه وخت چې د موضوع په اړوند نظریې راټولې کړلای شي، بیا د قانون په شکل نفاذ مومي.

سره له دې چې په هېواد کې د سیاسي گوندونو قانون رسماً نافذ شوی او د دې قانون له مخې د ډېرو گوندونو وجود هم منل شوی دی، اما په دې مهمې موضوع کې چې د افغانانو د ژوند سره ژورې اړیکې لري د افغان منورینو نظریو او د خلکو تجربو ته پوره ځای نه دی ورکړل شوی. باید چې د افغانانو د څو کلنو تجربو او د افغاني ټولنې د ځانگړو خصوصیاتو له مخې د گوندونو د قانون د نافذ کېدو نه مخکې دا پوښتنې مطرح شوی وای چې:

الف: د افغانستان لپاره د ډېرو گوندونو وجود کټور دی او که د څو لږو گوندونو؟

ب: د گوندونو د قانون د نافذ کېدو ځنډېدلو ته ضرورت دی؟ او داسې نورې پوښتنې.

د نورو ولسواکه ټولنو په پرتله په افغانستان کې د گوندونو تاریخچه لنډه ده، بیا هم د دغې لنډې مودې په دوران کې افغانانو په خپل هېواد کې د مختلفو رژیمونو د گوندونو سره پوره تجربه لري او د دغو تجربو له امله افغانان د گوندونو په هکله مختلف نظر لري.

د افغانستان د مطالعاتو مرکز د هغو ټولو موضوعگانو سره چې د افغانستان د وجود او د افغانانو د ژوند سره مستقیمه رابطه لري په دقت څاري او د دغو موضوعگانو په اړه د نظر د خاوندانو نظریې معلوموي او بیا دوی نظریې افغانانو ته وړاندې کوي. په تېرو څو ورځو کې د مطالعاتو مرکز د څو تنو هغو افغانانو سره چې هم د خپلې ټولنې په خصوصیاتو پوره پوه دي او هم د افغانستان په تېرو تجربو، حال او راتلونکي باندې د نظر خاوندان دي د گوندونو په اړوند لنډې مرکې کړي او د دغو مرکو څو ټکي د خلاصې په توګه وړاندې کېږي. البته دغو منورینو د خپلو نومونو د څرګندولو څخه ډډه کړې ده.

د دوی د نظر لنډیز: د افغاني ټولنې په اړوند د دوی نظر تقریباً ورته ټکي درلودل. د دغو مشابهه ټکو له مخې چې وايي: د نړۍ مختلفه سیاسي ټولنې ډېر مختلف او څه مشابهه ځانګړي خصوصیات لري، په واقعیت کې د هرې ټولنې سیاسي شعور د دغې ټولنې د ځانګړو تاریخي، اقتصادي، اجتماعي، کلتوري، تعلیمي او علمي او همدا شان د نورو پېچلو فکتورونو له امله په ځینو ټولنو کې سیاسي گوندونه په شعوري لحاظ پرمختللي دي او د خپل هېواد د ((دولت)) او ((ملت)) لورې سطحې ته رسېدلي دي. معکوس د ځینو وروسته پاتې هېوادونو سیاسي گوندونه د دولت او ملت د پورته شعوري سطحې څخه د رهبرۍ د ځان غوښتنې، سیمه ییزې، ژبنۍ، ایډیالوژیکي، نژادي او یوازې د گوند لپاره د هر ډول امتیاز د اخیستو ډېرې

کښته سطحې ته راتیت شوي دي. همدغه ځان غوښتنه او ځان ځاني اساسي عوامل دي چې د وروسته پاتې هېوادونو کوندونو خپل دولتونه او ملتونه د هر ډول بدمرغيو او ستونزو سره مخامخ کړي دي.

د دوی د نظر یو لنډیز:

په شلمه پېړۍ کې د افغانستان سیاسي کوندونه د افغاني ټولني د ځانګړو خصوصیاتو، د نړیوالو جریانونو او د ځینو ګاونډیو هېوادونو د روابطو په رڼا کې ژورې تحلیلي څېړنې ته اړتیا لري او دا څرګندول غواړي چې د افغاني ټولني د وروسته پاتې کېدو داخلي او خارجي عوامل څه دي؟ ایا په وروسته پاتې کېدو کې داخلي عوامل لوی رول لري او که خارجي او که خارجي او داخلي عوامل یو شان رول لوبولای دی؟

شلمې پېړۍ په افغانستان کې د مطلق العنانه او د بلون خوښوونکو شهزادګانو دورې لیدلي. ځینو مطلق العنانه شهزادګانو او ورسره تړل شویو درباریانو، محافظه کارو او مذهبي علماوو او عنعنوي، قومي او محلي مشرانو یا د خپلو سیاسي، اقتصادي، اجتماعي او مذهبي قدرت د ساتلو په خاطر یا د افغاني ټولني د محدوده عنعنوي روابطو له امله، یا د نړیوالو نویو سیاسي او اقتصادي جریانونو څخه د بې خبرۍ په وجه او یا د ځینو ګاونډیو هېوادونو د فشار او مداخلو د مجبوریت په نتیجه کې په افغانستان کې د بدلون او سیاسي پرمختګ په مقابل کې د مخالفت سخت دریځ غوره کړی دی. له بلې خوا هغه واکمن شهزادګانو چې د منورینو د ګروپونو په مرتسه په افغانستان کې په ارتقايي ډول د بدلون او سیاسي پرمختګ لپاره هلې ځلې پیل کړي، دوی هم د افغاني ټولني د محافظه کارو قشرونو او ګروپونو له لاسه یا د باندنیو په

لمسه په خپله د افغانانو له خوا د مخالفت او بغاوتونو سره مخامخ شوي دي.

وايي: ((هېڅ شى دومره واقعيت نه لري څومره چې بدلون په خپله يو منل شوى واقعيت دى.)) په افغانستان کې د بدلون پلويان د بدلون په نړيوال جريان پوهېدل او يو شمېر کسانو زيار ويست چې د افغاني ټولنه د نړيوال سياسي، اقتصادي، اجتماعي او علمي بدلونونو د بهير سره ملگرى کړي.

له بده مرغه محافظه کارانو په افغانستان کې بدلون ته لار نه ورکوله او همدا شان د بدلون پلويانو نه د عنعنوي افغاني ټولني علمي تحليل او نه يې د ټولني د عيني شرايطو سره سم د بدلون لپاره هر اړخيزه ستراتيژي او نه تاکتيکي ټاکلى پروگرام او پلان درلود. محافظه کارانو هر نوى بدلون غانده او د بدلون په پلويانو يې د کفر ټاټې لکولې او دوى يې د افغاني ټولني د عنعنوي، مذهبي او تاريخي دودونو د بنسټونو معرفي کول. له بلې خوا د بدلون پلويانو محافظه کاران د افغاني ټولني د وروسته پاتې کېدو اساسي عاملين گڼل چې په نتيجه کې د محافظه کارانو پر ضد مساله د افغاني ټولني د ځينو منل شويو ارزښتونو پر ضد تر سرحده راوړسېده او په ټولنه کې د محافظه کارانو او بدلون غوښتونکو ترمنځ د افراط منفي بنسټ کېښودل شو.

سور جنګ په دوران کې لويديز بلاک د محافظه کارانو او سوشلسټي بلاک د چپ افراط تر شا ودرېدل. د ايډيالوژۍ او سوشلسټي بلاک پاليسيو منطقي پيوند درلود.

شوروي اتحاد د ((مشر ورور)) دنده پر غاړه دلوده او کشران چپي گوندونه د کريملن پورې تړل شوي وو او د افغانستان د چپي گوند (وروسته دغه گوند په گوندونو او گروپونو ووېشل شو) په شمول د نړۍ يو شمېر چپي

ګوندونو د کریمېن څخه ایډیالوژیکي الهام، ګوندي دستور او اقتصادي مرستې اخیستې او کشرانو په پټو سترګو د کریمېن هر سیاسي دستور ته عملي بڼه ورکوله. د لویدیز بلاک پالیسي او سیاسي روابط د دې زړې فارمولې پر اساس چې ((ستا د دښمن دښمن ستا دوست او ستا د دښمن دوست ستا دښمن دی)) روانه وه. لویدیز بلاک هغو ټولو ګوندونو، ګروپونو او اشخاصو ته چې د ازادۍ، دیموکراسۍ او ارتقايي پرمختګ لپاره یې هلې ځلې کولې، شاګړه، د دوی پر ځای یې د محافظه کارانو ملاتړ ته ملا وتړله، د چې افرات پر ضد یې بڼې لاس افرات منځته راوړه او تقویه یې کړ، د ازادۍ، دیموکراسۍ او اعتدال یون یې له حده زیات ضعیف کړ. د دواړو بلاکونو له خوا سیاسي لوبه چې او بڼې افرات ته وسپارل شوه، چې په نتیجه کې ملي ګوندونه، ګروپونه او اشخاص د بې شمېره ستونزو سره مخامخ کړلای شول او لا تر اوسه د ستونزو دغه اوږده پروسه په افغانستان کې روانه ده.

چپ افرات: لکه چې مخکې ورته لنډه اشاره وشوه د چپ افرات د ایډیالوژۍ، ملګرتیا او مالي مرستو مرکز معلوم و او کشرانو د مشر ورور سیاسي دستور په پټو سترګو عملي کاوه. کشرانو د مشر ورور دښمنان خپل دښمنان او دوستان یې خپل دوستان ګڼل. په افغانستان کې د کشر ورور سیاسي فعالیتونه د مشر ورور (شوروي اتحاد) د ملي ګټو په محور څرخېدل او کشر ورور ته د افغانستان د ملي ګټو د دفاع حق نه و ورکړل شوی. چې ګوند د شوروي اتحاد په ماډل جوړ شوی و، د ګوند جوړښت او فعالیت د احرام بڼه درلوده، په مختلفه ولایتونو کې ګوندي تشکیلاتو وجود لره، د ګوند رهبري په کابل کې وه، مرکزي رهبرۍ خپل مختلفه تشکیلات لرل، د ټولو تشکیلاتو په سر کې د ګوند عمومي سکرتر ولاړ و او په واقعیت کې هغه

د گون سياسي او ايديالوژيکي واکمني پر غاړه لرله. گوند د زنجير حثيت درلود او د گوند ټولې کړۍ له پورته څخه اداره کېدلې.

سوشلستي ايديالوژي، کارگري ديکتاتورې، طبقاتي مبارزه، د شوروي اتحاد سره دوستي، انقلابي بدلون، د گوند رهبرۍ ته وفاداري او د نشنلزم، فيوډاليزم، شونيزم، امپرياليزم، ارتجاع او داسې نور شعارونه د گوند شعارونه وو. د دې پوځو شعارونو د مخالفت په تور ډېر افغانان ونيول شول، مړه شول، د خپل هېواد څخه وشړل شول او د پرديو هېوادونو پنجو ته و سپارل شول. له بده مرغه ډېر شمېر افغانان د طبقاتي دښمنانو په تور د ايديالوژۍ د خيالي رب النوع په پښوکې حلال شول او برعکس د ((مشر ورو)) په پښو کې د گلونو کېدۍ ايښودل کېدلې.

بښي افراط: د خپلو ځانگړو تاريخي او عنعنوي خصوصياتو او شرايطو له امله افغانستان يوه مسلمانانه ټولنه ده او دې ټولنې د هند، مرکزي اسيا او ايراني ټولنو غونډې د نورو مذهبونو پر ضد مذهبي مخالفت او رقابت نه درلود او په افغاني مسلمانانه ټولنه کې د ټولو گاونډيو اسلامي ټولنو په پرتله مذهبي افراط، تعصب، کرکه او دښمني د نشت تر حده لږه وه، دلته سونيانو، اهل تشيع او نورو مذهبي گروپونو او افرادو د سولې په فضا کې گډ ژوند کاوه.

محافظه کار قشر د افغاني ټولنې د ځانگړو تاريخي خصوصيات په چوکاټ کې دننه په ټولنه کې اجتماعي، سياسي او مذهبي نفوذ درلود، لاکن دې قشر د افغاني ټولنې د اجتماعي جوړښت په بنسټ ولاړې د مساوات طلبه اجتماعي روحي او روابطو پر ضد د افراط څخه کار نه شو اخيستلای، په افغاني ټولنه کې بښي افراط په ډيموکراسۍ د دورې څخه شروع کېږي او په

افغانستان کې د شوروي اتحاد له خوا د چپې افراطي گوند د بنسټ اېښودو سره جوخت ښي لاسی گوند منځته راغی او دي.

گوند هم د چپې افراطي گوند غونډې د افغانانو د ټولنې د واقعي خصوصياتو پر ځای په باندنيو هېوادونو اټکاء وکړه او د ځينو باندنيو اسلامي هېوادونو د مذهبي گوندونو څخه يې ايډيالوژيکي نظريه واخيسته او د باندنيو هېوادونو مالي او سياسي مرستې يې ترلاسه کړې. د افغانانو له بده مرغه د سوشلسټي بلاک له خوا چپ افراط او لويديز او ځيني اسلامي هېوادونو د مذهبي گوندونو او د وهابي مذهب د پيروانو له خوا ښي لاسی افراط ورځ پر ورځ تقويه کېده. د دواړو بلاکونو د ملاتړ له امله افغانستان د چپ او ښي لاسي افراط د تيمونو د سياسي بزکشی-ميدان شو او دواړو تيمونو د خپلو باندنيو پلويانو (لويديز بلاک او سوشلسټي بلاک) د مالي، ايډيالوژيکي، سياسي او گوندي ملاتړ په اټکاء په افغانستان کې د سياسي تسلط لپاره د بزکشی-لوبه شروع کړه او په نتيجه کې د کال ۱۹۸۷ د سرطان په مياشت کې د شوروي اتحاد د بزکشی-تيم بريالی شو. د ثور د کودتا او شوروي اتحاد د يرغل پر ضد لويديز بلاک د پاکستان، سعودي عربستان او ځينو اسلامي هېوادونو په همکارۍ-اوه گوندونه جوړ کړل چې ددغه وخت په اصطلاح څلور افراطي او درې اعتدال خوښوونکي گوندونه گڼل کېدل. ايران هم خپل افراطي گروپونه درلودل. لويديز بلاک، گاونډيانو او ځينو عربي او اسلامي هېوادونو د ملي گوندونو پر ځای او د معتدله گوندونو په تناسب ښي لاسي افراطي گوندونه او گروپونه تقويه کول. دوی ته يې پرېمانه اقتصادي او نظامي مرستې ورکولې، نړيوالې ټولنې ته يې په رسميت وروپېژندل، په بله وينا د افغانستان خلک يې دوی ته د يرغمل په توگه وروسپارل.

د افراط خصوصيات:

په ظاهر کې ښي او چپ افراط دوه جلا عمليې ښکاري اما د سياسي علومو د فارمولې له مخې دواړه افراط يو شان گډه خصوصيات لري او د دغو خصوصياتو له مخې يو شان عمل کوي او د يو شان عمل په وجه دواړه افراط د يوې سيکې دوه مخونه گڼل کېږي. دواړه خپلې مشخصې ايډيالوژۍ، مشخص سياسي گوندونه، باندني روابط او ملاتړ لري او د گوندونو په سر کې ولاړ امير يا عمومي سکرتر ته اطاعت او وفاداري لومړی شرط دی. د گوند ټول ارگانونه د پورته نه کښته اداره کېږي. د گوندي ډسپلين پر اساس ټول کښته ارگانونه د پورته ارگانونو او په مشخص ډول ((د لارښود)) او امر په پټو سترگو منل کېږي او عملي بڼه ورکول کېږي. ټول امتيازات يوازې د گوند غړو ته ورکول کېږي. د گوند د غړو نه غير نور ټول هېوادوال د خپل هېواد به چارو کې د برخې اخيستو څخه محرومېږي او د مخالف گوند او گروپونو او حتی د اشخاصو د مرگ ژوبلې، تهديد او سپکاوي څخه ډډه نه کوي. افراطي گوند ترپايه زيار باسي چې د هېواد سياسي واکي په خپل لاس کې وساتي او د مشرتابه نه نيولې د گوند هر غړی په دې واقعيت پوهېږي چې سياسي قدرت د بابللو سره يوځای دغه گوند اقتصادي او نظامي قدرت هم له لاسه ورکوي او د مشرتابه نه نيولې د گوند هر غړی د خلکو د محاکمې سره مخامخ کېږي او له دوی څخه د ټولو داخلي جرايمو، خارجي ارتباطاتو او د خارج څخه د ورکړل شويو مالي مرستو پوښتنې کېږي. د افراط په اړوند د سياسي علومو يو نامتو پوهاند وايي: ((څوک چې په توره ژوند کوي هغه په توره له منځه ځي)). افغانانو په خپل هېواد کې د افراط د عمل پيل او پای په خپلو سترگو ليدلي، په خپل وجود باندې د تجربو څخه پوره خبر دي او اوس هم د افراط د بقا يا د ماضي او حال څخه په بنسټيزه توگه هم خبر دی او په اينده کې هم د دغې افراطي بقايا د منفي رول په اړوند ډېر شکونه لري.

د دوی د نظریو لنډیز:

دلته د نظر د خاوندانو نظریې په ډېره لنډه توګه وړاندې کېږي.

وايي: تېرو تجربو عملي ښودلې ده چې افغاني ګوندونو هېڅکله د افغانستان د ملي ګټو او د یو واحد ملت په اړوند فکر نه دی کړی، دوی تل د ګوند د مشرتابه، د ګوند په ایډیالوژۍ او د خپل ګوند په سیاسي، اقتصادي او نظامي قدرت مین پاتې شوي او د ګوند له محدودې سطحې څخه د افغانستان د دولت او د ملت سطحې ته نه دي پورته شوي. دې افراطي ګوندونو هېڅکله په افغانستان کې د شهري په باره فکر نه دی کړی او په دې نه پوهېږي چې افغانستان د ټولو هېوادوالو ګډ کور دی او کار به اهل کار ته سپارل کېږي. په عمل کې یې اثبات کړې چې دوی ټول امتیازات د ځانونو لپاره غواړي او د افغانستان نور ټول شهريان یې تل محروم ساتلي دي.

د دې افراطي ډلو له لاسه افغاني ټولنه په ایډیالوژیکي، سیاسي، اتنيکي او سیمه ییز لحاظ ټوټې ټوټې شوې ده او په اوسنیو شرایطو کې به د ډېرو ګوندونو موجودیت دغه ټوټې ټولنه لاپسې ټوټې ټوټې کړي. د افغانستان د چارو د دې پوهانو په نظر باید چې تر یو وخته د ګوندونو موضوع ځنډول شوې وای، تر څو چې افغانان د دولت او ملت په لورو مفاهیمو پوه کړای شوي وای. د دې نظریې پلویان د ډېرو ګوندونو د وجود او د افراط د بقایا په باره کې شکونه لري او دوی د رحمان بابا د دې شعر په مصداق چې:

هر څه ولاړ شي عادت نه ځي له سړي نه

خدای دې نه کاندې په بدو چارو سر

شوګ د افراطي ګوندونو د بقايا او د ډېرو ګوندونو د وجود په هکله خوشبين نه دي.

د دويم نظر پلويان په دې عقیده دي چې اوس په افغانستان کې د ګوندونو قانون نافذ شوی او افغانان د انجام شوي عمل سره مخامخ دي. د دوی په نظر ډيموکراسي د ګوندونو د وجود نه غیر نه چلېږي او دکال ۱۹۶۴ اساسي قانون يې بڼه بېلګه ده. اساسي قانون نافذ شو اما د ګوندونو قانون وځنډول شو او د دغه ځنډ د خلا څخه چپ او شي افراط ګټه واخيسته. دغو دواړو غیر قانوني ګوندونو دغه قانوني خلا ډکه کړه او ددغه افراطي ګوندونو له لاسه افغانستان تباہ شو او افغانان د يوې اوږدې غميزې سره مخامخ کړلای شو، چې اوس هم دوام لري. د دوی په نظر ګوندونه د خلکو لپاره د سياسي مکتب حيثيت لري د هر ګوند غړی خلکو ته ځي او خلکو ته د خپلو ګوندونو خارجي او داخلي سياسي نظر او د هېواد اقتصادي او اجتماعي پروګرامونه وړاندې کوي. خلک د هر ګوند پروګرامونه اوري، فکر ورباندې کوي او بيا په خپله خوښه هغه ګوند ته رايې ورکوي، د کوم ګوند پروګرام چې د هغوی خوښ وي. د دې نظر پلويانو په وينا په اوسنيو شرايطو کې د افغانانو اکثريت بې سواده دی، ګوندونه ډېرې نيمګړتياوې لري اما د تېرو رژيمونو د افراطي حکومتونو څخه خلکو دا تجربه ترلاسه کړې ده چې په افغانستان کې د ګوندي ډيموکراسۍ سربرېره بله لار نه شته او د وخت په تېرېدو به ډيموکراسي د افغانانو سياسي شعور دومره پياوړی کړي چې دوی به په خپله د ملي او سيمه ييزو او اتنيکي ګوندونو ترمنځ توپير وکړلای شي.

د درېيم نظر پلويان د افغاني ټولني د خصوصياتو په ارتباط او د ګوندونو د ترخو تجربو له امله دومره بدبين دي، چې دوی په افغانستان کې ګوندي ډيموکراسي نه غواړي. وايي چې د لويديز د ټولنو او افغاني ټولني ترمنځ له

حده زیات توپیر وجود لري، ډیموکراسی یو بوتی نه دی چې د لویدیز څخه دې راورل شي او په افغانستان کې دې نهال شي، افغاني ټولنه د ډیموکراسی-لپاره د جرگو بهترین میکانیزم لري او دغه میکانیزم د افغاني ټولنې د ډیموکراسی-اساسي بنسټ دی، که د کلیو نه نیولې تر مرکز پورې د جرگو میکانیزم منظم او فعاله کړلای شي، دا به په افغاني ټولنه کې د ډیموکراسی-پر لور ډېر موثره او عملي گام وي.

یادونه:

زموږ په اند دا د افغاني منورینو او د نظر د خاوندانو ملي دنده ده چې په افغانستان کې د سیاسي-مذهبي گوندونو په رول تحقیقي لیکنې وکړي او دغه لیکنې د نشر لپاره د خپلواکۍ-مجلې ته راولېږي، هیله ده چې دغه تحقیقاتي لیکنې به اکادمیکې او تحقیقي وي، د قلم عفت به په کې ساتل شوی وي، ځکه چې علمي او تحقیقي لیکنې نه د چا په خدمت کې وي او نه د چا په مخالفت کې او ټوله لیکنه د اکادمیک تحقیق او د واقعیتونو پر بنسټ ولاړه وي.

افغاني ټولنه، ارزښتونه او د جرگې موسسه

دا ليکنه د (خپلواکي) مجلې د دويم کال په (۳-۴) مې گڼه کې پر (۱۳۷۴ ل) کال خپره شوې ده.

لومړنۍ خبرې:

هره ټولنه ډېر متلونه او پخې خبرې لري، خو له هغو څخه ځينې د پخو خبرو مقام ته رسېږي او لږې پخې خبرې هم د متلونو بڼه غوره کوي. هغه متلونه او پخې خبرې چې د ژوند پر واقعيتونو ولاړې وي، ژوندۍ پاتې کېږي او د يوې مشخصې ټولنې له يو نسل څخه بل نسل ته د کلتوري ميراث په توگه انتقال مومي. افغاني ټولنه هم ډېرې پخې خبرې او ډېر متلونه لري او د دې مضمون پيل هم له يو متل څخه کوم. لکه چې وايي: ((څوک چې ځان نه پېژني هغه جهان هم نه پېژني)). په ظاهره خو دا يو ساده او تکرار شوی متل برېښي، اما په واقعيت کې دا ساده او تکرار شوی متل د ژوند پر واقعيت ولاړ دی او د افغاني ټولنې د بېگانه گۍ له احساس سره ژور اړيکي او ژور مفهوم لري. که چېرې له ((ځان)) څخه افغان ټولنه او له ((جهان)) څخه نورې ټولنې قياس کړو نو بيا موږ له خپلو ځانونو څخه دا پوښتنې کولای شو، چې ايا موږ افغانانو لومړی ځان پېژندلی دی او که جهان؟ ايا موږ په خپله ځان پېژني او که د نورو له عینکو څخه ځان ته گورو؟ د متل د مفهوم له مخې لومړی ځان پېژندل کېږي او وروسته جهان. لیکن زموږ د ټولنې په ارتباط د دغه متل مفهوم سرچپه غوندې ښکاري، ځکه چې موږ د ځان له پېژندنې څخه مخکې د جهان د پېژندنې په باره کې هڅې کړي او په خپله د ځان د

پېژندلو پر ځای خپل ځان د نورو له عینکو څخه گورو او د پردیو د فارمولو پر اساس ژوند کول غواړو.

د روانې بېگانه گۍ د پروسې عوامل هم زیات او هم پېچلي دي او اوږد بحث ته ضرورت لري. په لنډ ډول له دې سرچپه پروسې څخه د زېږېدلې بېگانه گۍ د احساس په باره کې د یو شمېر پوهانو نظریې په لاندې توگه خلاصه کېدای شي:

۱- په افغاني ټولنه کې د بېگانه گۍ احساس د دې هېواد له جغرافیایي موقعیت او تاریخي تکامل څخه سرچینه اخلي.

۲- د دې هېواد سیاسي رژیمونو په افغانانو کې د بېگانه گۍ احساس منځته راوړی او پیاوړی کړی دی.

۳- په افغانستان کې مختلف قامونه په مختلفو سیمو کې ژوند کوي او دغه قامونه تراوسه د ملي شعور لوړې پوړۍ ته نه دي رسېدلي او تراوسه هر قام ته خپله سیمه وطن او خپل قام ملت ښکاري.

۴- افغاني ټولنه د رووسته پاتې نابرابره اقتصادي ژوند له کړاوونو سره مخامخ و او دغو کړاوونو د افغانانو د بېگانه گۍ په احساس کې لوی رول درلود.

۵- د دې ټولني اقتصادي، سیاسي، اجتماعي او کلتوري موسسو پوره وده نه وه کړې او د دغو موسسو نشتوالي یا لږې ودې د بېگانه گۍ احساس پیاوړی ساته.

۶- د بېگانه گۍ احساس د افغاني ټولني له بې سوادۍ سره ژورې اړیکې لري، د بېگانه گۍ احساس د دې ټولني د بې سوادۍ زېږنده ده.

۷- په تعليمي نصاب کې لويه خلا موجوده وه. د دغه نصاب له مخې افغان محصل د نورو ټولنو د ژوند په مختلفو اړخونو پوهېده، اما هغه د افغاني ټولني په برخه کې بېخي گونگ و. د دې هېواد تعليمي نصاب د بېگانه کې د احساس د راپيداکېدو او خپرېدو اساسي عامل و.

۸- د ښار او کليوال ژوند ترمنځ له حده زيات توپير موجود و. په ظاهره خو د کابل ښار د افغانستان د پايښت په لحاظ د ټولو افغانانو د کلتور نماينده کې پر غاړه درلوده، اما په واقعيت کې کابل په افغانستان کې د يوې جلا جزيرې حيثيت درلود. د کابل ښار د ټولو امتيازونو او نور افغانستان د ټولو محروميونو مرکزونه وو او د دې ښار سياسي سيستم له کابل څخه د اروپا او له نورو افغانستان څخه د افريقا ماډلونه جوړ کړي وو. د پايښت بېگانه کې په افغانانو کې د بېگانه کې افراطي احساس منځته راوړ.

۹- د ځينو په نظر افغانستان ته څېرمه پراته نور هېوادونه، بين المللي شرايط او خارجي ايډيالوژيکاني د بېگانه کې د احساس اساسي عوامل دي او داسې نور.

سره له دې چې د بېگانه کې د احساس په روانه عمليه څه ناڅه خپرې شوې دي او ځينو څېړونکو د ځينو عواملو په تناسب په ځينو مشخصو عواملو ټينگار هم کړی دی، ليکن بيا هم زموږ د ټولني په اړوند دغه ټول عوامل له يو بل څخه نه جلا کېدونکې ريښې لري او د دغو پېچلو عواملو په نتيجه کې د بېگانه کې احساس منځته راغلی دی او اوس د ټولني په بې تعليمه او تعليميافته دواړو قشرونو کې يو شان ليدل کېږي. د بېگانه کې د احساس په ټولو اړخونو کې بدل او د دغو پېچلو عواملو د خپلمنځي اړيکو تحليلول

اوږده موضوع ده، شاید چې په دې مضمون کې د موضوع په ارتباط ځینو عواملو ته ځای پر ځای لنډه اشاره وشي.

د تاریخ په اوږدو کې ډېر خارجي لیکوال او سیلانیان د افغانستان سیمې ته راغلي او د دې سیمې په قامونو، نژادونو او د دوی د ژوند په مختلفو اړخونو یې لیکنې هم کړي دي. د دغو لیکنو لږه برخه د دې سیمې د ولسونو د ژوند واقعي یا واقعیت ته نږدې عکاسي کوي او ډېره برخه یې د لیکوالو د لږو معلوماتو یا د قیاس، یا د تقلید او یا د سیاسي او مذهبي تعصب له مخې شوې ده او هم دې لیکوالو د خپلو ناسمو ارزیابو په وجه په افغانانو کې د بېګانه ګۍ احساس راپیدا کړی دی. څرګند مثال یې بني اسرائیلو ته د افغانانو منسوبول دي.

دلته د شلمې پېړۍ په وروستۍ نیمایي کې د افغانانو، غرب او د شوروي اتحاد د لیکوالو په لیکدود او د هغوی په میتو لنډې خبرې کېږي.

لویډیز لیکوال:

انګرېزانو د خپلو څېړونکو، ډپلوماتانو، نظامي پرسونل، سیلانیانو، جاسوسانو او محلي راپورچیانو په وسیله د افغاني ټولني په باره کې پراخه څېړنې کړې دي، چې تراوسه د لویډیزې نړۍ د نورو هېوادونو لیکوال د هغوی په اثارو اتکا کوي او د باوري ماخذونو په توګه ورځنې استفاده کوي. د انګرېزانو لیکنې په مختلفو مرحلو پورې اړه لري. په لومړۍ مرحله کې هغه اثار منځته راغلي دي چې د هند په نیمه وچه د انګرېزانو اداري او سیاسي پولې افغانستان ته نه وې رارسېدلې او د افغانانو او انګرېزانو ترمنځ جګړې نه وې شوې. په دې مرحله کې انګرېزانو په واقعي بڼه د افغاني ټولني د پېژندګلو هڅې کولې او د دوی د لیکوالو میتود هم په واقعیتونو ولاړ و او د افغاني

ټولني د ځانگړو خصوصياتو په باره کې يې سمه ارزيايي کوله. د دې اثارو له جملط څخه په ۱۸۰۸م کال کې به پېښور کې د شاه شجاع دربار ته د الفنسټون په مشرۍ د برېتانيې د ختيز هند د کمپنۍ د هيئت راتگ او وروسته د افغاني ټولني په مختلفو اړخونو کتاب ليکل يې ښه مثال دی.

پر ۱۸۳۹م انگرېزانو پر افغانستان يرغل وکړ او د لومړۍ افغان-انگليسي جگړې نه وروسته د افغانانو په باره کې د انگرېزانو د ليک ميتود هم بدل شو او د خپلو سياسي اهدافو لپاره يې د افغاني ټولني منفي ارزيايي ته ملا وتړله. دغو منفي ارزيايي اغېزه له ورايه ښکاري. د مثال په توگه وايي: په افغان اعتماد کول ډېر گران کار دی. يو افغان به دې ډېر نږدې دوست يا وفادار نوکر وي، خو کله چې ستا او د دغه افغان د قام ترمنځ شخړه پيدا شي، نو بيا دغه افغان نه ستا دوستۍ ته گوري او نه وفا دارۍ ته او سبا ته دې د سر دښمن دی: ډېر پاکستانيان هم د افغانانو په باره کې دغه مثال درته وايي. اما هغوی په دې نه پوهېږي چې د دوو ارزښتونو د ټکر په حالت کې يو افغان کوم ارزښت ته ترجيح ورکوي. په دې کې هېڅ شک نه شته چې يو افغان د بل هر قام د وگړي په تناسب د دوستۍ او وفادارۍ په ارزښت ډېر ښه پوهېږي او داسې ډېرې کيسې شته چې افغان د خپل دوست او بادار لپاره ډېرې قربانۍ ورکړې دي، اما يو افغان په دې هم پوهېږي چې د هغه وجود او هويت د قام له وجود او هويت څخه جلا هېڅ اهميت نه لري او څه وخت چې د افغان د شخصي دوستۍ او وفادارۍ او د هغه د قام د وجود او هويت ترمنځ ټکر پيدا کېږي، نو بيا هغه د خپل ځان پر ځای د قام په ننگ ودرېدو ته وردانگي.

د شلمې پېړۍ په وروستۍ نيمايي کې د لويديزو هېوادونو يو شمېر ټولنپوهانو (سوشيالوجستانو) وگړ پوهان (انټروپالوجستان) اړکيالوجستان، تاريخ پوهان

او د اجتماعي علومو مختلف څېړونکي افغانستان ته راغلل او دوی د هېواد په مختلفو سیمو کې یې څېړنې وکړې. د دوی د څېړنو میتود علمي و او د افغاني ټولنې په مختلفو اړخونو یې علمي تبصرې او تحلیلونه کړي دي، خو بیا هم دوی خارجیان وو؛ په خارج کې روزل شوي وو او د هر خارجي لپاره دا یو مشکل کار دی چې هغه دې د افغاني ټولنې په اجتماعي جوړښت، اجتماعي اړیکو او اجتماعي روحياتو پوره پوه شي او یا دې د دې ټولنې د پېچلو ارزښتونو، کړدونو او عنعنو احساس داسې وکړي، لکه څنګه چې یو افغان یې کولای شي.

افغان لیکوال:

په افغاني ټوله کې یو مشخص سیاسي سیستم تسلط درلود او د دې سیستم پر اساس ځینې نامتو پوهان په دربار پورې تړل شوي وو او هغوی محض د دربار په حکم لیکنې کولې. تر دغه سیستم لاندې زموږ مشران لیکوال مکلف وو چې د دربار په ګټه او طرفدارۍ لیکنې وکړي او یا داسې لیکنې وکړي چې اقلاد د سرکار قچرې را ونه توري. ډېرې لیکنې عندي بڼې لري. یا لیکوالو افغاني ټولنه او د دې ټولنې سیاسي سیستم دومره ستایلی دی چې د دوی د لیکنو له مخې په افغاني ټولنه او د دې ټولنې پر سیاسي سیستم د سر د وینسته هومره عیب هم نه شته او ځینو داسې خپله ټولنه او سیاسي سیستم ټکولای دی چې هر ښه اړخ یې هم بد معرفي کړی دی.

د شلمې پېړۍ په وروستی نيمایي کې زموږ د مشرانو پوهانو او لیکوالو یوې برخې د افغانستان د مختلفو قامونو د شجرو، ژبو، تاریخ او ادبیاتو څېړنې کړي او یا یې د نورو ژبو اثار ترجمه کړي دي. دوی په خپلو رشتو کې د قدر وړ زیار ایستلی دی او هر یو له خپل استعداد او وس سره سم ګټور مواد د

کتابونو، رسالو او مضمونونو په شکل ملي او بين المللي ټولنو ته وړاندې کړي دي. په دوی کې د ځينو پوهانو علمي څېړنې د معاصر علمي ميتود پر اساس شوي دي او ځينو محض مواد راټول کړي او د علمي ميتود نه غبر يې د خپلې خوښې او ناخوښې له مخې د موضوع په اړون محض عندي تحليلونه کړي دي.

د نورو علومو په تناسب ټولنپوهنه، وګرپوهنه، معاصر اقتصاد او اجتماعي روحيات نوي علوم کنټل کېږي او د دې علومو د ميتودونو پر اساس د مختلفو ټولنو د ژوند څېړنو رواج هم وروسته منځته راغلی دی. له همدې امله زموږ د مشرانو ليکوالو په څېړنو کې داسې اثار چې هغوی دې په کې د سوشيالوجي، انټروپالوجي، معاصر اقتصاد، اجتماعي روحياتو او د نورو معاصرو علومو د ميتودونو پر اساس د افغاني ټولنې هر اړخيز علمي تحليلونه کړي وي، د نشت برابر دي.

د زده کړې او روزنې د انکشاف پر وګرامونو پر اساس يو شمېر ځوان افغانان د لوړو زده کړو لپاره لويديزو هېوادونو ته ولېږل شول او ځينو د سوشيالوجي، انټروپالوجي، معاصر اقتصاد او نورو اجتماعي علومو په څانګو کې د لوړو شهادتنامو سره خپل هېواد ته راغلل او له دوی څخه ځينو د دموکراسۍ د دورې د پيل نه د ثور ترکودتا پورې د افغاني ټولنې په مختلفو اړخونو ابتدايي څېړنې شروع کړې او د خارجي علماوو پر ځای يې د خپلې ټولنې په ظاهره ساده اما په واقعيت کې د پېچلي اجتماعي جوړښت، اجتماعي روابطو، اجتماعي فعاليتونو، اجتماعي روحياتو، ارزښتونو، کودونو، نورمونو او عنعنو څېړنو ته ملا وتړله. له بلې خوا د جمهوريت په دوره کې د افغان ځوان نسل د بېګانګۍ احساس ته پاملرنه وشوه او د دې دورې مسوولو اشخاصو ځينو افغان پوهانو ته ((د افغانستان پېژندنې)) په نوم د کتاب د

لیک وظيفه ورکړه او ټينگار يې وکړ چې دغه کتاب به د افغانستان په پوهنتونونو او د لوړو زده کړو په نورو موسسو کې د زده کړې د نصاب د يوې مهمې برخې په حيث تدريس کېږي. د کتاب د ليک او تدريس په پروگرام لاس پورې شوی و، چې د غويي کودتا هر څه په نسکر ووهل او د بېگانه کې. د احساس د مخنيوي پر ځای يې ټول هېواد د بېگانه وو په لاس کې ورکړ.

شوروي ليکوال:

د کمونستي بلاک او په مشخص ډول د شوروي اتحاد څېړونکو او ليکوالو د هرې ټولني څېړنه د ايډيالوژۍ او گوندي فارمولو پر اساس کوله او د ټولو ټولنو لپاره يې يو شان افقي فارمولې استعمالولې. دوی له ورکړل شويو فارمولو څخه د انحراف اجازه نه درلوده او شوروي ليکوالو نه شو کولای چې د يوې ټولني د مشخصو واقعيتونو د څېړنو په نتيجه کې دې کمونستي ايډيالوژي او يا گوندي اهداف د تضاد سره مخامخ کړي. د افقي کمونستي فارمولې له مخې هره ټولنه د توليدي وسايلو او اقتصادي پرمختگ له امله د يوې مرحلې نه بلې مرحلې ته تېرېږي او د هرې مرحلې مشخص زېربنايي بدلون د دغې ټولني سربنايي، اقتصادي، سياسي، اجتماعي او کلتوري روابطو ته تغيير ورکوي او دغه ټولنه پرمخ ځي.

د دوی په نظر د کار د ساده توليدي وسايلو په وجه لومړی کميون يا ابتدايي ټولنه منځته راځي او په دې دوره کې د توليد وسايل او توليدي منابع گډه ملکيت گڼل کېږي. د غلامۍ په دوره کې د غلامانو د کار له امله د توليد وسايل او ورسره اقتصادي توليد انکشاف کوي او په دې مرحله کې ټولنه په پورته او کښته طبقه وېشل کېږي او د بادار او غلام پورته او کښته طبقې

جوړېږي او د استثمار کونکي او استثمار شوي يا د پورته او کښته طبقو ترمنځ مبارزه پيلېږي. په فيوډالي دوره کې د زمکې لرونکي فيوډال او بزگرو ترمنځ طبقاتي روابط او مبارزه لا پسې زياتېږي او د سرمايه دارۍ په دوره کې د سرمايه دارو او کارگرې طبقې ترمنځ د استثمار عمليه او مبارزه شدت مومي، چې په نتيجه کې د سرمايه دارو استثمار گره طبقه ماتې خوري او د دې طبقې تر ماتې وروسته سوشلسټي دوره شروع کېږي چې په دې دوره کې د دولت طبقاتي ماشين د کارگرې طبقې نماينده گوند ته په لاس ورځي او د دولت د ماشين په واسطه پورته طبقه او د دې طبقې ټولې بقايا ټکوي او په دې مرحله کې د ټولني ټول توليدي وسايل د گوند او له گوند څخه د جوړ شوي دولت په لاس کې پرېوزي، خصوصي ملکيت له منځه ځي. د ټولني غړي وگړي اد خپل استعداد او کار په مقابل کې اجوره اخلي او هم په دې دوره کې بې طبقې کمونستي دورې ته لار اوارېږي چې په بې طبقې کمونستي مرحله کې په ټولو توليدي وسايلو او زېرمو گډه ملکيت عمليه شروع کېږي او هر څوک د خپل ضرورت له مخې اجوره اخلي او په پای کې د دولت طبقاتي ماشين د څرخې او نورو زرو شيانو سره يوځای په موزيم کې اېښودل کېږي.

د شوروي اتحاد پوهانو د دغې افافي فارمولې په چوکاټ کې د افغاني ټولني د تاريخ تکامل په باره کې يو لړ څېړنې کړې دي او د دوی د دغې افافي فارمولې له مخې افغاني ټولني هم د نړۍ د نورو ټولنو په شان له کميون څخه د غلامۍ دورې ته او د غلامۍ له دورې څخه د فيوډالي دورې ته رارسېدلې ده. (د کميون او غلامۍ د دورو له بحث څخه تېرېږو او دلته يوازې د فيوډالي پر موضوع ډېر لنډه کړېږو) سره له دې چې معاصرو نامتو ټولنپوهانو، وگړپوهانو (بشر شناسو) تاريخ پوهانو، اقتصاد پوهانو او د سياسي علومو

پوهانو د کارل مارکس او د هغه د پیروانو له خوا د تکامل په ټوله نظریه او په مشخص ډول د د فیوډالیزم د تکامل او تحلیل په ډېرو اړخونو مستند علمي انتقادونه کړي دي او دغه افایي تحلیلونه یې ناقص ګڼلي دي، که بیا هم موږ د دغو انتقادونو او نیمګړتیاوو باوجود د لویډیزې نړۍ د فیوډالیزم په باره کې د مارکس او د هغه د پیروانو نظر او تحلیل صحیح هم وګڼو، سره له دې هم د لویډیزې نړۍ د فیوډالی-دورې او د افغاني ټولني د مشخصاتو ترمنځ لوی توپیر شته. لویډیزو ټولنو د خپلو مشخصو جغرافیایي، اقلیمي، اقتصادي، تاریخي او مذهبي، اجتماعي، کلتوري او سیاسي شرایطو پر اساس تکامل کړی دی او د فیوډالی-دورې ته رارسېدلي دي. د دې لویې وچې زراعت په بارانونو کېږي، عیوسي مذهب لري او دغه مذهب په یو وخت کې له یوې بنسټې سره د نکاح اجازه ورکوي، فیوډال په خپله سیمه کې د سیاسي، اقتصادي، قانوني او اداري چارو خپلواکي درلوده، هغه د پاچا مشاور او د جګړو په دوران کې د پاچا په طرفدارۍ د خپلې سیمې د ولس سرلښکر و. د فیوډال زمکه یا جاګیر نه وېشل کېده او دغه جاګیر د کورنۍ له یو غړي څخه بل غړي ته انتقالېده او په ځینو ټولنو کې بزګران هم خصوصي ملکیت ګڼل کېدل، په زمکې پورې تړل شوي وو او د جاګیر له خرڅلاو او انتقال سره جوخت یې نوي فیوډال د ملکیت بڼه غوره کوله. په لویډیزو ټولنو کې شخصي او خصوصي ملکیت ته قانوني تحفظ ورکړل شوی و او د پاچا په شمول هېچا د بل جايداد او ملکیت به زور نه شو اخیستلای.

برعکس افغاني ټولنه په مرکزي اسیا کې پرته ده او د دې هېواد په سلوکې اټه اټیا برخه غرونو او شاوږو دښتو نیولې ده او په سلوکې دولسمه برخه یې د زراعت وړ ده. د دې زراعتي زمکې لویه برخه د لویو او وړو ویالو په واسطه اوبه کېږي. د ثور تر کودتا مخکې د ټولني د اقتصادي ژوند ډېره برخه په

زراعت او مالدارۍ ولاړه وه او د دغه اقتصاد تر څنګه د سرمایه دارۍ د اقتصاد پروسه هم په ابتدايي بڼه رامنځته شوې ده. افغاني ټولنه مسلمانان ده، خپل مشخص اسلامي او ملي ارزښتونه لري او په دې ټولنه کې ملي او مذهبي ارزښتونه دومره له یو بل سره اخیستل شوي دي چې ډېر خلک یې له یو بل څخه جلا کولای شي. په دې ټولنه کې بډایان یا د ډېرو زمکو خاوندان د یوې بڼې پر ځای دوه او درې او کله څلور بڼې کوي، طبیعي ده چې د یوې بڼې په تناسب د ډېرو بڼو اولاد هم ډېر وي. د اسلامي قانون له مخې د پلار زمکه یا د پلار په ژوند یا د هغه له مړینې نه وروسته د کورنۍ د غړو ترمنځ ترکه کېږي او په عمومي ډول په افغاني ټولنه کې ترکه د بڼو او لوڼو پر ځای د زمانو ترمنځ وي. د مثال په توګه که یو سړی زر جریبه زمکه لري او د ډېر بڼو څخه لس زامن لري، نو د ترکې په صورت کې د دغه سړي هر یو زوی ته سل جریبه رسېږي او د هغه تر لسمو پورې دغه زمکه دومره وپشل کېږي چې به دویم یا په درېیم پښت کې د دغه خان یا د کمونستانو په اصطلاح د فیوډال له اولادې څخه د وچې خانان جوړېږي. له بلې خوا په افغاني ټولنه کې شخصي او خصوصي ملکیت قانوني تحفظ نه درلود او نه د دې ټولني په سیاسي سیستم کې خان، بای او ارباب ته په خپله سیمه کې د سیاسي، اقتصادي، قانوني او اداري چارو د چلولو واک ورکړل شوی و، بلکې د زمکې لرونکي حیثیت، وقار او قدرت دربار ته په وفا دارۍ پورې تړل شوی و. د وفا دارۍ په صورت کې هغه له خپلې زمکې او نورو امتیازونو څخه ګټه اخیستله او د هغه په وفادارۍ باندې د شک په صورت کې دربار د هغه زمکه او نور جایداد ضبطاوه او هغه او د هغه د کورنۍ غړو ته یې مختلفې جزاګانې ورکولې. د افغاني ټولني د تاریخ په حواله دربار ډېر قوي قومي مشران محض د ډار په وجه بندیان کړي، یا یې وژلي او یا یې نورو

سیمو ته تبعید کړي دي. دربار سياسي قدرت هغه چاته ورکاوه چې هغه دغه سياسي قدرت او شخصیت د دربار مهرباني گنله او دربار ورځنې سياسي قدرت په اسانه واپس اخیستلای شو. په بل عبارت سياسي قدرت او شخصیت یې هغه چاته ورکاوه چا چې تر شاه قومي یا سیمه ییز ملاتړ او قوت نه درلود.

د یورپ په فیوډالي دوره کې قبیله یې روابط بېخي له منځه تللي وو او دغه روابط یوازې د فیوډال او بزگرو ترمنځ وو او د اروپا د فیوډالیزم د دورې د بزگرانو برعکس د افغاني ټولني بزگران مستقل هويت او شخصیت لري. دوی د لویډیزو ټولنو د بزگرانو غوندې نه په زمکې پورې تړل شوي دي او نه د خان، بای او ارباب خصوصي ملکیت گنل کېږي. دوی په خپله خوښه بزگري او په خپله خوښه بزگري پرېږدي او په نورو کسبونو لاس پورې کوي.

په لنډه توګه ویلی شو، چې د افغانستان د روانې کшалې اساسي عامل دغه افاقي څېر نه ده او د دې څېرې په وجه په ځینو افغانانو او په مشخص ډول په ځینو ځوانانو کې د بېګانه ګۍ عمليې وده وکړه او هم د دې عمليې په نتیجه کې زموږ ملي تراژیدي شروع شوه.

ټولنیز ارزښتونه:

د پوهانو په نظر بنیادم طبیعي او اجتماعي دواړه خصوصیات لري او د هغه ټولنیزو نورمونو او ارزښتونو هم د هغه له طبیعي غریزو او غوښتنو او اجتماعي مشخصاتو څخه سرچینه اخیستې ده. بنیادم خپلې ډېرې طبیعي غریزې او غوښتنې د ټولني د اجتماعي ارزښتونو، دودونو او عنعنو تر کنترول لاندې راوستلې دي او د هرې ټولني غړو وګړو ورته له خپلو ځانګړو شرایطو سره سم د ټولني د اجتماعي موسسو په چوکاټ کې مجرا ورکړي

ده، لکه څنگه چې بنيادم د اجتماعي خصوصياتو په درلودلو او انکشاف په برکت د ارتقا د اوږدې پروسې په ډگر کې نور ژوي تر شا پرېښودل همدغه شان مختلفې انساني ټولنې د خپلو مادي او معنوي شرايطو او خصوصياتو په لحاظ د ارتقا له مختلفو پړاوونو څخه تېرې شوې دي او د انسانانو د طبيعي غريزو او غوښتنو د ورته والي او مشابهت باوجود د هرې ټولنې ځانگړو مادي او معنوي مشخصاتو او شرايطو دغې ټولنې ته له نورو انساني ټولنو څخه جلا او مشخصه بڼه ورکړې ده.

دځينو لرغونپوهانو (ارکيالوجستانو) او تاريخپوهانو په نظر افغانان پنځه زره کلن او د ځينو په قول پنځوس زره کلن تاريخ لري او نامتو تاريخ پوهانو او ټولنپوهانو د افغانستان سيمې ته د تېرېدو او راتېرېدو د لويې لارې، د فاتحانو مضبوط سنگر، د هند د فتحه کېدو دروازه او د مختلفو قومونو د ټاټوبي او د مختلفو قامونو او ولسونو په يو او بل کې د ويلې کېدو د لوبښي او نورو نومونه ورکړي دي. دې ستراتيژيکې سيمې ته مختلف قامونه، يرغلگر پوځونه او د خپل وخت لوی مذهبونه راغلي او له دې ځای څخه نورو سيمو ه تېر شوي او راتېر شوي دي. له ډېرو قامونو څخه ځينې قبيلې او خلک هم دلته پاتې شوي، مېشت شوي او يو تر بله سره خلط شوي او د وخت په تېرېدو يې په دې سيمه ځلانده تمدنونه جوړ کړي او د تاريخ په اوږدو کې د دې خاورې د اوسېدونکو قامونو تمدنونو د چاپېره ولسونو د تمدنونو به ځنځير کې د اتصال د کړۍ په حيث مهم مقام درلودلی دی.

د اسلام د مقدس دين نه مخکې په دې سيمه قبيله يي، محلي، هندويزم، بوديزم او زدهشي مذهبونه تېر شوي او د دوی په نتيجه کې د لرغونو مختلفو اما مختلفو قامونو عنعنه يي دودونو او مذهبي ارزښتونو د افغانستان د ولسونو د ژوند په ځانگړو اړخونو ډېرې ژورې اغېزې کړې دي. په زغرده

ویل کېدای شى چې د افغانستان د عنعنې یې ټولنې دودونه او ارزښتونه د یو قام زېږنده نه ده او نه په یوه لنډه موده کې د دې ټولنې غړو وگړو ته د منلو وړ گرځېدلې دي، بلکې زموږ د عنعنې یې ټولنې ولسي دودونه او مذهبي ارزښتونه د یوې اوږدې عملیې په نتیجه کې منځته راغلي او زموږ د هېواد مختلفو قامونو په ډېر لږ توپیر یو شان منلي دي.

افغانستان ته د ویلې کېدو لوبښى ځکه وايي چې دلته له بومي خلکو برسېره اریایي قبیلو، تور او سپین هونز، یونانیانو، عربو، مغلو او نورو قومونو گډه ژون کړی او د دغه گډه ژوند له امله یو تږاد په بل او بل په بل ژبني او کلتوري اغېزې کړي او هم یې تر خپل منځ مشخص قبیلې یې مهارتونه، د تخنیکي وسایلو استعمال او اجتماعي او کلتوري دودونه او مذهبي ارزښتونه یو او بل ته ورکړي او اخیستي دي.

زموږ په ټولنه کې چې کومو دودونو او ارزښتونو د دې ټولنې په ژوندي پاتې کېدو او پرمختگ او د ټولنې د غړو وگړو د اړیکو ترمنځ د هماهنگۍ او اجتماعي روحياتو د پیاوړتیا په لار کې گټوره نتیجه ورکړې، دغه ارزښتونه د ټولنې له خوا منل شوي، عملي شوي او په دروند نظر ورته کتل شوي دي او هغه عملونه چې د ټولنې د منل شویو نورمونو پر ضد شوي، د دې ټولنې غړو دغو عملونو ته انحراف، بد اخلاقي او د ټولنې پر ضد عملونه ویلي دي. زموږ د دودونو او ارزښتونو له مخې د افغاني ټولنې د ژوند په ټولو اړخونو کې د ښه او بد عمل ترمنځ واضح فرق شته او د نورو انساني ټولنو غوندې دې ټولنې هم د ښه عمل نمانځلو او د بد عمل د رټلو او مخنیوي لپاره د خپلو اجتماعي او مذهبي موسسو په چوکاټ کې دننه مختلف معیارونه او کړنلارې ټاکلي دي او د ټولنې هر غړی له دغو اجتماعي نورمونو سره سم چې زموږ د ټولنې د ژوندي، عملي او اخلاقي قانون ښې لري، د ښه عمل په

کولو او د بد عمل په نه کولو مکلف گنبل کېږي. دودونه او ارزښتونه د شرایطو له بدلون سره سم څه ناڅه بدلون مومي او د دوی ساتل او پرېښودل د بدل شویو شرایطو لاندې له گټې او تاوان سره ارتباط لري. هغه دودونه او ارزښتونه چې د ټولني غړو وگړو ته گټه رسوي، هغوی ساتل کېږي او هغه چې تاوان رسوي هغوی پرېښودل کېږي.

د افغانستان سیمه د ستراتیژیک موقعیت په لحاظ د تېرېدو او راتېرېدو لویه لار د هاو د دې سیمې ولسونو تل د هر یرغلگر په مقابل کې پرله پسې اوږدې دفاعي جگړې کړي او دغو جگړو په دوی کې له وطن سره د مینې او ازادۍ روحیه دومره ژوندۍ او قوي ساتلې ده، چې حتی دوی د افغانستان د مرکزي حکومت تسلط ته هم په اسانه غاړه نه ږدي. له بلې خوا د افغانستان مرکزي حکومت هم په اقتصادي، نظامي او اداري لحاظ دومره قوي نه و، چې د دې هېواد سیاسي پولو دننه ټول قامونه دې د مرکزي حکومت د ادارې لاندې راوستلای شي او ټول قامونه په پرتله د پښتنو قبیلې یې ژوند د دوی د قبیلې یې جوړښت، قبیلې یې روابطو، قبیلې یې فزیکي قوت، ساده اقتصادي ژوند، د پښتونولۍ د عنعنې یې کودونو او د ازادۍ د روحیې په لحاظ ډېر دوام کړی دی او دوی د مرکزي حکومت ادارې او قوانینو ته په خپلو چارو کې د مداخلې او بندیز په نظر گوري. په لنډه توگه ویلی شو، چې د افغانستان ټول قامونه خپلې ډېرې مسالې د خپلو عنعنې یې دودونو او ارزښتونو سره سم د جرگو او مرکو له لارې فیصله کوي او د دې هېواد ټول ولسونه جرگه یوه منل شوي تاریخي موسسه گڼي.

د جرگې موسسه:

د افغاني ټولني د نورو اجتماعي موسسو غوندي د جرگې موسسي د دې هېواد د مختلفو قامونو له ولسي دودونو او مذهبي ارزښتونو څخه سرچينه اخيستي او له ډېرې لرغونې دورې څخه يې تراوسه د دې خاورې د ولسونو د ژوند په ټولو اړخونو کې مهم او ډېر فعال رول لوبولی دی. که پخوا اريايانو کليوالي جرگې ته سبها او د لويانو يا خاصانو ملي جرگې ته سميتي ويلې، که نورو قامونو ورته نور نومونه ورکړي او که اوس د دې هېواد په مختلفو قامونو کې د مجلس، اجلاس، جلسه او شورا په نومونو شهرت لري او که د ځينو څېړونکو په نظر د جرگې موسسه د افغانستان په ټولو قامونو کې يوه پېژندل شوې، تجربه شوې او منل شوې عنعنه يې موسسه ده او د دې هېواد ټول ولسونه د دې موسسي د جوړښت او ترکيب او په جرگه کې د فعالو او موثرو اشخاصو د هويت، حيثيت او شخصيت سره پوره بلد دی.

د جرگې موسسه د افغاني ټولني ټول واحدونه، کورنۍ، قبيلې، د محل اوسېدونکو او ملت سره او هم د دې ټولني د اجتماعي، کلتوري، اقتصادي، سياسي او نظامي ټولو چارو سره ژور ارتباط لري او د ولس د ژوند ټول اړخونه احتوا کوي. زموږ په ټولنه کې هره جرگه او مرکه د مسالې د اهميت په لحاظ د ايرپرې او هم د هرې مسالې په ارتباط د اشخصو شمېر، حيثيت او جرگه ځای معلوم وي. د کورنۍ د مسالې لپاره د کورنۍ مشر يا مشران، د قبيلو ترمنځ د مسالې لپاره د قبيلو مشران د محل د مسالې لپاره د محل مشران او د ملي مسالې لپاره د ټول هېواد د مختلفو ولسونو مشران او متنفذ اشخاص په ټاکلو ځايو کې راټولېږي چې د معمول له مخې مرکې يا وړوکې جرگې به هوجرو او ډېروکې، د قبيلې، قبيلو او محل د جرگې په ټاکلو جرگه ځايو کې او لويې جرگې د هېواد په پايتخت کې د ايرپرې.

په خپله سیمه کې هر څوک هر چا ته معلوم وي، چې څوک څوک دی؟ زموږ به ټولنه کې مشرتوب زموږ له عنعنې یې خصوصیاتو سره ارتباط لري او هر څوک په یوه سیمه یا په یوه قبيله کې د مشرتوب دعوه نه شي کولای او نه د محل او قبيلې خلک د هر چا مشرتوب مني او نه ورته غاړه ږدي. د جرگې اشخاص معمولاً د سیمې خانان، ملکان، بابان، اربابان، سپین ږيري، پيران، سيدان او ملايان دي. مشر د خپل محل يا قبيلې د مشرتابه د کورنۍ غړی وي، د ده کورنۍ وياړلې تاريخچه لري، خلکو ته د هغه د مشرانو خصوصيات معلوم وي او خلک د هغه د کورنۍ په لحاظ د هغه مشرتوب مني، شخصیت ته یې په دروند نظر کتل کېږي او ساهو کورنۍ او ساهو شخصیت یې گڼي او درناوی یې کوي. له دې برسېره د هغه د مشرتابه تر شا ولسي قوت ولاړ وي، د زمکې څښتن وي، هوجره يا مهمانخانه چلوي، مېلمه دوست وي، د خپل ولس د غړو او نورو خلکو ترمنځ د ارتباطي او نماینده شخصیت موقف لري، د ولس ترمنځ امنیت ساتي، ولسي شخړې اواروي، د سولې او جگړې په دوران کې لارښوونه کوي، مستعد، پوه او زړه وړ وي او د ولس عنعنې یې نورمونو کودونو او مذهبي ارزښتونو ته عملي بڼه ورکوي او په ټولو ولسي چارو کې پوره مهارت لري. ولسي ژوند او ولسي روابط یو مشر دې ته مجبوروي چې د محل يا قبيلې د غړو يا د نورو ولسونو له مشرانو سره تر خپله وسه بڼه روابط وساتي او د ولس د منل شویو کودونو په چوکاټ کې دننه ولسي چلند وکړي.

مشخص اقتصادي تکامل د ټولني په بنسټيز جوړښت کې بدلون راولي او د دغه بدلون له راتگ سره د وروسته پاتې ټولني سياسي سيستم په ملي دولت بدلېږي او ورسره د ټولني ټولني اجتماعي موسسې او اجتماعي روابط هم بدلون مومي او ملي کلتور هم ملي بڼه غوره کوي. تراوسه افغانستان په واقعي

مفهوم د ملي دولت مرحلې ته نه دی رسېدلی او د ملي سياسي سيستم د نشتوالي له امله موږ تر اوسه يو داسې ملي کلتور ته چې افغان شموله ملي بڼه ولري او ټولو ولسونو ته دې يو شان د منلو وړ وي، وده نه ده ورکړې. همدا وجه ده چې زموږ په وروسته پاتې ټولنه کې تر اوسه د کلتوري روزنې او زده کړې عمليه په کورنيو پورې محدوده ده او تر اوسه د کورنۍ د غړو د روزلو او د ټولنې په کودونو، دودونو او ارزښتونو باندې د پوهېدو اساسي واحد کورنۍ گڼل کېږي. هوجره يا مهمانخانه د مشرتابه د کورنۍ د غړو د اجتماعي کېدو، په ولسي روابطو د پوهېدو او د اجتماعي او سياسي موقف د ساتلو اساسي مرکز دی. دلته کښته، مساوي او پورته خلک راځي، دلته له مختلفو قشرونو سره د راشه درشې په سلوک پوهه پيدا کېږي، د هر چا خبرې اورېدل کېږي او د جرگې او مرکې د منلو شويو اصولو پر اساس د مخالفينو نظر هم په سره سينه زغمل کېږي.

زمکه او جايداد د مشرتوب مهم بنسټ گڼل کېږي او منل شوی مشر د نورو په تناسب د ډېرې زمکې په درلودلو په خپلو سيالانو يا د خپلې قبيلې د مساوي غړو ترمنځ د اول فرد حيثيت پيدا کوي. مشر د وينې او سيمې په ارتباط د يو مشخص واحد غړی وي او په مشخصه سيمه کې ژوند کوي. سره له دې چې د مشرتابه د کورنۍ د خصوصي ملکيت برخه معلومه وي، ليکن تر اوسه د خصوصي ملکيت پروسې زموږ د هېواد لوی اکثریت کروي او سيمه ييز شعور ته دې مات کړي او تر اوسه هر مشر ځان په دغه شعور پورې منسوب گڼي او ((زما)) پر ځای ((زموږ)) اصطلاح په شعوري ډول استعمالېږي. د مثال په توگه څه وخت چې يو مشر نورو سيمو څخه راغلو مېلمنو ته خپل قام او يا ولس ساحه او زمکه وربښي، لومړی هغه ((زموږ)) د قبيلې يا ولس د سيمې حد، بيا ((زموږ)) د ټبر د واحدونو بريدونه (حدود)

وروسته ((زموږ)) د کورنۍ او په پای کې ((زما)) برخې ته اشاره کوي او ((زموږ)) پرځای ((زما)) اصطلاح یوازې د خپلې محدودې برخې لپاره استعمالوي. سره له دې چې زموږ په ټولنه کې د فرد خصوصي ملکیت یو منل شوی واقعیت دی، خو بیا هم زموږ د هېواد په ډېرو سیمو کې د زمکې خرڅلاو ته په سپک نظر کتل کېږي او په عنعنه یي توګه د زمکې خرڅلاو ته د پلار او نیکه د هدوکو د خرڅلاو نوم ورکوي. له دې برسېره د زمکې د خرڅلاو مساله ډېر محدودیتونه لري او که د ځینو مجبوریتونو په صورت کې یو شخص زمکه خرڅوي د نوموړي ده زمکه او جایداد د هغه وروڼه اخلي او ورپسې یې د تره زمان او نږدې خپلوان د اخیستو حق لري او که دوی یې نه اخلي، نو بیا نورو ته د اخیستو حق ورکول کېږي.

که له یوې خوا د زمکې اضافي تولید پ هوجره او مهمانخانه لګېږي او د هوجرې موسسه د مشرتابه د روابطو او حیثیت د ساتلو اساسي مرکز دی او د خلکو په اصطلاح چا چې هوجره او جرګه نه وي لیدلي، هغه د افغانانو په اجتماعي جوړښت او اجتماعي روابطو او اجتماعي روحياتو هم نه پوهېږي، له بلې خوا د قام او د زمکې قباله درلودل په مشرتابه کې دې شعور ته هم وده ورکوي چې د یو مشر د کورنۍ او د زمکې واحد د هغه د کهول او د کهول د زمکې د واحدونو برخه ده او د هغه د کهول او د کهول د زمکې واحدونه د هغه د ټبر او د ټبر له واحدونو سره ارتباط لري. د هغه ټبر او د ټبر د زمکې واحدونه د هغه د قبیلې او د هغه د قبیلې واحدونه او سیمه د قام په واحدونو او سیمو پورې پراخېږي او په نتیجه کې د قام واحد او د سیمو واحدونه د افغانستان د نورو قامونو او د ټول هېواد د خاورې نه جلا کېدونکې برخې ګڼل کېږي. هم د دې شعور په برکت د افغانستان مختلفو قامونو او ولسونو د مشرتابه کورنۍ ((زما)) د وړوکي خصوصي ملکیت

څخه ((زموږ)) د هېواد پراخه مفهوم پوهېږي او همدا علت دی، که چېرې یو مشر د خپلې سیمې زمکې او ولس د نورو قامونو او ولسونو لاس لاندې نه غواړي، همدا شان هغه ته افغانان او افغانستان د نورو د لاس لاندې کېدل او یا غلامول له حده زیات گران کار ښکاري، ځکه چې د افغانو د مذهبي او ملي عنعنو له مخې زمکه، ښځه او وطن د ناموس لوړ مقام لري. ناموس ته یې د تقدس درجه ورکړې ده او د افغانانو د واقعي دودونو او ارزښتونو ساتندوی دی. د مشرتابه د کورنۍ غړي هېڅکله د خپلو مقدساتو سره لوبه نه کوي.

د هرې جرگې تر رابللو مخکې جرگه ځای، د جرگې نوعیت، موضوع، اهداف او په جرگه کې د گډون کوونکو هويت، مقام او د نماینده گۍ حیثیت څرگند وي. زموږ په عنعنه یې ټولنه کې د قومي او روحاني مشرتابه په سر کې قومي مشران او روحاني شخصیتونه ولاړ دي. ځکه چې زموږ په ټولنه د هرې مهمې جرگې د ترکیب، کړنلارې او پرېکړو لپاره د قام فزیکي قوت او د روحاني شخصیتونو مذهبي نفوذ دوه مهم عنصره گڼل کېږي او د یو عنصر د نشتوالي له امله بل عنصر جرگه د بریالیتوب پراو ته نه شي رسولای. په مهمو جرگو کې قومي مشران د خپلو قامونو او ولسونو او پيران، سيدان او ملايان د مذهبي موسسې نماینده گي کوي. په جرگه کې د هر مشر حیثیت او نفوذ د هغه د قبيله یې او ولسي ملاتړ په بنسټ ولاړ وي او د مذهبي شخص نفوذ د هغه له مذهبي حیثیت څخه سرچینه اخلي. قومي مشران د جرگې د پرېکړې د عملي کېدو فزیکي قوت تشکیلوي او روحاني شخصیتونه د مذهبي نفوذ له استعمال څخه کار اخلي او د دغو دواړو موسسو نماینده گان هر یو په خپل وار خپل موقف او حیثیت پر اساس د جرگې په اهمیت، جریان، پرېکړو او د پرېکړو په عملي کېدو مشخص تاثیر لري.

د جرگې د منل شویو عنعنې یې اصولو له مخې قومي مشران په حقوقي او جنایي دواړو جرگو کې په خپل دې موقف چې: کوټک په دورو لپاره وهې او خیره به د خدای لپاره کوې. پوره پوه وي. جرگه مار د هويت، حیثیت او شخصیت څښتن وي او په جرگو کې یې د رښتیا د ویلو، اعتماد ساتلو، د جرگې په چارو د پوهې او په قضیو کې د بېطرفۍ امتحان ورکړی وي. جرگه مار په دې پوهېږي چې په جرگه کې مدعي او مدعي علیه حاضر وي او دواړه خواوې له خپلو حقوقو څخه د دفاع د کولو د جرگې په پرېکړه د قناعت د نه کولو په صورت کې د بلې جرگې د راغوشتلو او یا په جرگه کې د نورو اشخاصو د شاملولو پوره حق لري. هغوی په دې هم پوهېږي چې د جرگې د بحث په موضوع د سیمې خلک او د جرگې نور گډون کوونکي پوره معلومات لري چې د مسالې واقعي عوامل څه دي، اصلي واقعیت څه شی دی، څوک په حق او څوک په ناحق پورې نښتی دی او په مساله کې څوک پر او څوک وړ دی. که په قضیه کې د مشرتابه د کورنۍ یا قام غړی هم دخپل وي، د جرگې د نورمونو له مخې مشر ځان مکلف گڼي، چې جرگې تر پایه په ده باندې د اعتماد کولو په وجه خپله بېطرفي او ازاد قضاوت ټینګ وساتي او د بې ځایه دفاع او وکالت، بلې اخیستو او طرفدارۍ څخه ډډه وکړي. د جرگې د نورمونو پر ضد عمل د هغه شخصیت ته لوی تاوان رسوي او سیمې په ولس کې د دروغجن، پلوي بې اعتماد او رشوت خور په نومونو شهرت پیدا کوي، د مشرتابه لپار خصوصیات له لاسه ورکوي او په نتیجه کې د ده د مشرتابه مقام د هغه نږدې تربرور ته انتقال مومي.

په افغاني ټولنه کې د تریکنۍ متقابل رقابت د فردي او ډله ییز قدرت د انحصار پر ضد فعاله عملیه ده او دغه عملیه تل زموږ د ټولني په اجتماعي او سیاسي جوړښت کې د برابر تیا د اعاده کولو او خوندي ساتلو لپاره عمل

کوي. همداشان د متقابل رقابت پروسه زموږ د ټولني په اجتماعي روابطو کې د انحصاري قدرت او اختيار او خپل سرۍ پر ځای د ولسي کېدنې پروسې ته چې موږ ورته ډله ییز او یا د جرګې سیستم وایو، وده وروي. زموږ په ټولنه کې د متقابل رقابت او د ترېور په طرفدارۍ د خلکو د ملاتړ او وفادارۍ د تغییر ډار مشر دې ته مجبوروي چې تر خپله وسه دې په ولسي کودونو ټینګ ودرېږي او د خپل سرۍ پر ځای دې د جرګې له پرېکړو سره سم چلند وکړي.

جرګه تل د ملا د قران مجید مبارک ایت پر تلاوت پیلېږي او زموږ د ټولني په دې ولسي یا د دموکراسۍ په عملیې کې د ولسي او مذهبي مشرانو او د سیمې له خلکو برسېره مدعي او مدعي علیه هم حاضر وي. په جرګه کې دواړه ډلې د قضیې په اړون منطقي مستند بحث کوي، د مسالې په مختلفو اړخونو رڼا اچوي او دواړه خواوې له خپلو حقونو څخه دفاع کوي او جرګه مار د دواړو ډلو خبرې په ډېر دقت اوري. زموږ په جرګو کې د ازادۍ او په ازادۍ باندې د بندیز حد معلوم دی. د تعامل له مخې به جرګه کې د نظر د ازادۍ او په نظر باندې د بندیز د اصولو ټینګ مراعت کېږي. که له یوې خوا په جرګه کې گډون کوونکي او مدعي او مدعي علیه دواړه د خپلو نظریو د څرگندولو د ازادۍ پوره حق لري، نو له بلې خوا هغوی د داسې الفاظو له استعمال څخه چې د سپکاوي، تحقیر، پیغور، تحکم، راپارونې او تبعیض رنگ لري، پوره ډډه کوي او د جرګې ترپایه د دغه شان الفاظو د نه استعمال مراعت کېږي.

د سردار محمد داود خان د جمهوریت د دورې په وروستیو کلونو کې د کونړ ولایت او د خوست د لویې ولسوالۍ په مرکزونو کې د محلي جرګو بنسټ کېښودل شو. دې جرګو تجربوي بڼه درلوده او قومي او مذهبي

مشران يې غړي وو. دوی ته په دغو مرکزونو کې د حکومت له اداري او قضايي پرسونل سره د حقوقي، جنایي او سیاسي قضیو په حل کې د مرستې وظیفه او واک ورکړل شوی و. د دغه وخت حکومت اراده کړې وه چې په دغو دوو مرکزونو کې د تجربې نه وروسته د محلي جرګو سیستم نورو ولایتونو ته هم وغځوي، رواج يې کړي او د محلي جرګو له لارې د محل خلکو ته د خپلو سیمو په اداري او قضايي چارو کې د برخې اخیستو لاره اواره کړي.

د ۱۹۷۷م کال په وروستۍ نیمایي کې استاد حکیم ننیوال او زه د یونسکو له خوا د پښتنو ټولنیز-اقتصادي جوړښت د پروژې د ریسرچ په اړوند کون او خوست ته ولاړو او د پروژې د موادو د راټولولو او لیکلو په ترڅ کې مو د دغو دواړو مرکزونو د محلي جرګو له غړو سره خبرې هم وکړې چې د دغو جرګو د پراخه هر اړخیزو فعالیتونو په باره کې زما شخصي تاثرات په لاندې ډول خلاصه کېدای شي:

۱- افغانستان د مرکزي حکومت سیستم درلود. (درلود ماضي فعل دی او زه د ماضي ټکی ځکه استعمالوم چې اوس په افغانستان کې نه مرکز شته او نه د حکومت کولو سیستم). په ټولو ولایتونو کې لوړتبه ملکي او عسکري مامورین او صاحب منصبان د مرکز له خوا مقررېدل. د کونړ او خوست لوړ تبه مامورین او قاضیان هم له نورو سیمو څخه راغلي خلک وو او په مشخص ډول د کابل او سپدونکي مامورین د خوست او کونړ د خلکو د اجتماعي جوړښت او قبيله يي روابطو او دودونو سره بېخي نا آشنا وو. په اکثره حقوقي مسایلو کې به یا اسناد نه وو او یا به جعلي اسناد جوړېدل او په جنایي قضیو کې به په پیسو اخیستل شوي شاهدان تېرېدل، خو بیا هم مامورینو او قاضیانو به ورباندې سترګې پټولې او ډېرې فیصلې به په جعلي

اسنادو او دکړایي په شاهدانو کېدلې. له بده مرغه د افغاني ټولني سره د بېکانه گۍ احساس، رشوت او سفارش زموږ اداري او قضايي سيستمونه د فساد په رنځ اخته کړي وو. عدالت د رشوت په تله تلل کېده. چا چې په تله کې د ډېرو پيسو د اچولو توان درلود هغه وړ او مقابل لوری يې پر و او د قوي سفارش څښتن بريالی گڼل کېده. ځينو د مدعي او مدعي عليه نه يو شان رشوت اخيست او ځينو قاضيانو له ځينو قضيو څخه لنگه غوا جوړه کړې وه، دوی بلې اخيستې، ليکن فيصله يې نه کوله او د دې لنگې غوا شيدې به يې راتلونکو قاضيانو ته هم پرېښودلې.

د کونړ خلکو د حکومت شرعي، قانوني او اصولي اجراتو ته خپل محلي تعريف ورکړی و. د دوی د تعريف له مخې د شرعي ټکي معنا ده چې لومړی مدعي او مدعي عليه دواړه د شريعت په نوم محکمې ته راوړله او دلته دواړه ډلې په شر اخته کړه او محکوم يې کړه. قانوني ټکي معنا ده چې بيا دغه دواړه ډلې د دوی د شرارت او محکوميت په ناوره انجام پوره قانع کړه او د اصولي ټکي مقصد دا دی چې د شرارت او محکوميت په ناوره انجام له قانع کېدو وروسته له دواړو ډلو څخه ډېرې پيسې حصول کړه.

۲- د کونړ او خوست د تجربوي جرگو مشران، قومي او مذهبي مشران وو او د دې جرگو ټولو غړو په قومي او ولسي چارو کې پخه تجربه لرله. دوی د قومي مشرانو په حيث د خپلو قامونو په دودونو، ارزښتونو او عنعنو پوره پوهېدل، خپل خلک يې پېژندل او خلکو ته هم دوی او د دوی کورنۍ معلومې وې. د جرگې غړو ته پر او وړ معلوم دی او دوی د جرگې غړي له نورو سيمو څخه د راغليو مامورينو او قاضيانو غوندې په رشوت، سفارش، جعلی اسنادو او دکړایي په شاهدانو نه شي تېر ايستلی، د قضیې دواړه ډلې

مجبور بدلې چې د خوست په اصطلاح ((نرخ)) او د کونړ په اصطلاح ((ترې)) ته غاړه کېږدي او د جرگې پرېکړه ومني.

۳- د مامورينو او قاضيانو د ((ملات)) مفهوم د دغو سيمو د قبيله يي دودونو او اجتماعي روحياتو سره تضاد درلود، ځکه چې خلکو ته د ملات مفهوم د زور، تحکم او ماتې معنا لرله او د محکمې له خوا د ملامتيا اعلان او اوازې د ملامت شخص، شخصيت او د هغه د کورنۍ حيثيت ته لويه صدمه رسوله او هغوی يې د ماتې خورلې ډلې په حيث د ولس له پيغور او سپکاوي سره مخامخ کول. له همدې امله په کونړ کې ځينې ساده حقوقي مسالې د ملامتيا حکم نه وروسته په جنايي قضيو يا په مرگ ژوبله بدلې شوې دي.

برعکس د تجربوي جرگو کړنلارې هم ساده او هم عملي وې. د مهمو حقوقي او جنايي قضيو د حل لپاره د جرگې غړي د مدعي او مدعي عليه کورنيو ته تلل، د قضیې په ټولو اړخونو ورسره پټ او ښکاره کېدل، مذهبي علماوو د اسلامي احکامو پر اساس او قومي مشرانو د اجتماعي دودونو او واقعيتونو له مخې د دواړو ډلو پام په دنيا او اخرت کې د شخړو ناوړه عواقب ته راگرځاوه، دواړو ډلو ته يې واقعيتونه ويل، پر يې پر او وړ يې وړ باله او د مشرانو د جرگې په خاطر يې د تېرېدو، ښېلو او روغې، جوړې هيلې کولې. د مدعي او مدعي عليه کورونو ته د مشرانو ورتگ، د مشرانو هيلې منل او د مشرانو د جرگې درناوی په واقعيت کې د دواړو ډلو درناوی گڼل کېده. د تجربوي جرگو هره پرېکړه له اسلامي روحيې د ولس د ارزښتونو، نرخونو او تړو سره سمه کېدله او د جرگې پرېکړه نه ملامتيا وه، نه زور، نه تحکم او نه ماتې، سپکاوی او پيغور گڼل کېده، بلکې تر پرېکړې وروسته دواړو ډلو به په

ویار ویل چې هغوی د مشرانو په خاطر یو او بل ته تېر شول او د جرگې په احترام یې خپلو کې سره روغه جوړه وکړه.

د دغو جرگو له پرېکړو څخه سرغړول ډېرگران کار و، ځکه چې د هرې پرېکړې په سند به د جرگې غړو هم د شاهدانو په حیث امضاگانې کولې، پرېکړه به رسمي کېدله، دوسیه به بندېدله او د مامورینو او قاضیانو لنگه خوا به هم وچېدله او له پرطکړې څخه د سرغړولو په صورت کې سرغړونکي د جرگې د غړو په عکس العمل او د سرغړولو په ناوره نتایجو هم په خپله پوهېدله.

لویه جرگه:

له قومي او محلي جرگو سره د لویې جرگې توپیر په دې کې دی چې به قومي او محلي جرگو کې سیمه ییز مشران ګډون کوي او په لویه جرگه کې د هېواد د ټولو ولسونو او قشرونو مشران او نماینده ګان د لویې ملي موضوع لپاره راټولېږي او د حل لار ورته پیداکوي. په تاریخي لحاظ زموږ په هېواد کې ډېرې لویې جرگې دایرې شوې او ډېرو لویو شخصیتونو په کې ګډون کړی دی او دغه لویې جرگې یا د منل شویو مشرانو له خوا او یا د پاچا له خوا رابلل شوې دي. په دواړو صورتونو کې د هرې لویې جرگې د رابللو نه مخکې د جرگې په جوړښت، د جرگې په ملي اهمیت او په لویه جرگه کې د قومي او مذهبي مشرانو د شخصیت، حیثیت، نفوذ، واقعي نماینده ګي او د لویې جرگې د پرېکړو د عملي کېدو په باره کې پوره توجه شوې ده، چې دلته د ډېرو لویو جرگو له جملې څخه ځینې د مثال په توګه وړاندې کېږي.

پر ۱۷۰۷م کال میرویس خان د کندهار په مانجه کې لویه جرگه راوغوښتله او د دې لویې جرگې لویه ملي مسأله د ایران له صفوي سلطنت څخه د

افغانستان د ازادۍ او خپلواکۍ موضوع وه. په دغه وخت کې میرویس خان نه پاچا او نه امیر و، بلکې هغه د غلجیو د مشر تابه قبیلې هوتک و او په هوتکوي د یوې منل شوي مشر تابه کورنۍ منل شوی مشر و او د دغه مشر کورنۍ او د هغه شخصیت، حیثیت هويت او د نفوذ ساحه ټولو قامونو او ولسونو ته څرگنده وه. د قام د لوی مشر په وینا په دغه لویه جرگه کې د مختلفو قامونو او ولسونو منل شویو نامتو قومي او مذهبي مشرانو د ابدالیانو، غلجیانو، تاجیکو، هزاره او نورو... په نماینده کې گډون وکړ او په جرگه کې د هېواد د خپلواکۍ په ستراتیژي او تاکتیکونو هر اړخیز بحثونه وشول، د جرگې به دوران کې د ملي مسالې د اهمیت په لحاظ خپل لمنځي قومي او ولسي شخړې هېرې شوې، ټول مشران د خپل هېواد د هويت او استقلال په لار کې هر ډول ځاني او مالي قربانۍ ته چمتو ودرېدل او په گډه یې د ملي خپلواکۍ لپاره هلې ځلې شروع کړې؛ د خپلواکۍ نهضت یې د بریالیتوب پر او ته ورساوه، لیکن میرویس خان تر پایه د پاچا، امیر او نورو القابو پر ځای د مشر په نوم اکتفا وکړه او محض د مشر په توگه یې د خپل ملت مشر تابه ته دوام ورکړ.

د نادر شاه افشار تر وژلو وروسته د افغانانو عمومي قوماندان نور محمد خان لږي او قوماندان احمد خان ابدالي د غلجیو، ابدالیو، تاجکو او نورو له عسکرو سره کندهار ته راغلل او نور محمد خان غلجیو د جرگې غوښتنه وکړه. د ۱۷۴۷م کال جرگه کې د پښتنو، تاجکو، بلوڅو... او نورو قامونو مشرانو گډون وکړ. په بحث او پرېکړې لپاره وړاندې شوه. د مشر تابه مقام ته نور محمد خان غلجی، محبت خان پوپلزی، جمال خان بارکزی، موسی خان اسحق زی او نصر الله خان نورزی کاندید وو. پوره اته ورځې د مشر تابه د ټاکلو موضوع دوام وکړ او هر کاندید د خپلې کورنۍ او قبیلې یې فزیکي

قوت او اهمیت په لحاظ خپل ځان د مشرتابه د مقام مستحق ګاڼه او جرګه اوږده او جنګالي وه. بالاخره په نهمه ورځ د جرګې غړو صابر شاه کابلي ته د انتخاب واک ورکړ او صابر شاه په جرګه کې ناست زلمی احمدخان ابدالي د افغانانو د مشرتابه او د افغانستان د خپلواکۍ د اعاده کېدو لپاره وټاکه او هغه په خپل لاس احمدخان ته د غنمو تاج ور په سر کړ او د احمدشاه ابدالي په نوم یې اعلان کړ. د دې جرګې دا لاندې څو ټکي د یادونې وړ دي:

پیر صابر شاه کابلی یو روحاني شخصیت و او هغه له کندهار او د افغانانو قبیلو سره د وینې ارتباط نه درلود. د تعامل له مخې افغانان تل په لویو خپل منځي قامي شخړو او قضیو کې منل شوي روحاني شخصیت ته د پرېکړې واک ورکوي. صابر شاه ته د افغانستان د مشرتابه د انتخاب د واک له ورکولو څخه دا واقعیت په خپله څرګندېږي چې افغانان په خپل دین مین ملت دی. د روحاني شخصیت په پاکۍ، پوهه، تجربه او بېطرفۍ پوره باور لري او روحاني شخصیتونه د خپلې عنعنې یې ټولني نه جلا کېدونکې برخه ګڼي. له بلې خوا د روحاني پیرانو دربار د قامونو او ولسونو د درناوي مرکز وي. دلته د قبیلو او ولسونو مشران، مذهبي علما او هر ډول خلک راځي او ځي، هر ډول خبرې کېږي، هر ډول معلومات تبادلې کېږي او د دربار د مرکزیت په لحاظ روحاني شخصیت هم د سیمې په ټولو قبیلو یې، ولسي او ملي سیاسي جریانونو او په مشخص ډول د نامتو کورنیو د نامتو شخصیتونو د شخصیت استعداد، نفوذ او سیاسي تمایلاتو په باره کې کره معلومات لري. د ځینو لیکوالو په اثارو کې دا خبره تکرار راغلې ده چې د احمدخان د سدوزو قبیلو وړوکې وه او د دغې وړوکې قبیلې له فزیکي قوت څخه نورو قبیلو ډار نه کاوه، نو ځکه صابر شاه احمدخان د مشرتابه لپاره وټاکه. شاید چې ځینو لیکوالو دغه تعبیر د بارکزو شهزادګانو د خوشالۍ په خاطر کړې وي، د دوی په نظر حاجي جمال خان

باركزي ځكه ونه ټاكل شو، چې د هغه قبيله لويه وه او نورې قبيلې له هغه د ده د قبيله يي فزيكي قوت څخه ډار بدلې.

سره له دې چې د قامونو ترمنځ په عملي سياست کې د لويو قبيلو د فزيكي قوت د انحصار ډار يو واقعيت دی، اما د احمدخان په اړوند دغه نظريه سمه نه ښکاري، ځکه چې په ټولو ابداليانو کې د احمدخان کورنۍ ډېره اوږده تاريخچه درولده او د ده کورنۍ د خپل وخت په ملي سياست کې عملي امتحان ورکړی و او د عملي ملي سياست په لحاظ د هغه کورنۍ په افغانستان او په خواواشا نورو هېوادونو کې منل شوې او پېژندل شوې کورنۍ وه، بلکې د هغه کورنۍ د قام د مشرتابه نه بورته د دربار سطحې ته رسېدلې وه. له دې برسېره په خپله زلمی احمدخان يو مستعد سياسي مشر، تجربه شوی عسکري جنرال، سوفي او شاعر شخصيت و او د خپل وخت له سياسي او عسکري تجربو سره يوځای کندهار ته راغلی و. ټول پوهېدل چې د جمال خان بارکزي په تناسب د نورمحمد خان غلجي قبيله يي قوت زيات و. په دې لويه جرگه کې د قبيلې د فزيكي قوت پر ځای د شخصيت موضوع مطرح وه او دغه شخصيت يوازې د صابرشاه غوندي روحاني شخصيت ليدلی او پېژندلی شو او هغه دغه شخصيت او د افغانستان د خپلواکۍ د اعاده کېدو توان يوازې د زلمي احمدخان په وجود کې لیده. د صابر شاه انتخاب په عمل کې اثبات کړه، چې زلمی احمدخان له احمدشاه کېدو وروسته ډېر ژر د ((بابا)) لور مقام ته ورسېد، د افغانانو په زړونو يې پاچاهي کوله او د خپل هېواد په تاريخ کې ژوندی او ابدی پاتې شو.

د ۱۸۴۱م کال د نومبر پر لومړۍ نېټه د کابل په ښار کې لويه جرگه خپل ځانگړي خصوصيات لري. په دغه وخت کې د برېتانوي هند او سکھانو له يرغلگر پوځ سره يوځای شاه شجاع په کابل کې دی او امير دوست محمد

خان له تخت نه غورځېدلی دی. په دې جرگه کې د قامونو نامتو مشران او مذهبي علما د انگرېزانو پر ضد د ملي پاڅون، د غازيانو د مشرتابه او د شاه شجاع په باره کې له ډېرو مهمو سوالونو سره مخامخ دي. دا هغه وخت دی چې د انگرېزانو په پراخه امپراتورۍ کې لمر نه ډوبېږي او د دوی د نړيوال نظامي قوت د هيبت نه په وجود وينسته نېغ ودرېږي او غازيان هم په دې واقعيت پوره پوه دي. په دې جرگه کې د غلامۍ او خپلواکۍ ترمنځ فيصله حتمي ده. يا به غازيان د انگرېزانو غلامي مني او يا به د خپلواکۍ لپاره هر ډول قربانۍ ته چمتو کېږي. بالاخره د قربانۍ فارموله ومنل شوه او د پاڅون لپاره ترتيبات ونيول شول. په دې جرگه کې غازيانو د افغانانو له منل شوې عنعنې سره سم وزير اکبر خان د امير دوست محمد خان څلورويشت کلن زلمی زوی د مشر په توگه وټاکه. وزير اکبر خان نوی له بخارا څخه راغلی و او له غازيانو څخه يو هم دا اعتراض ونه کړ چې غازيان له انگرېزانو سره په غزا بوخت وو او وزير اکبر خان په بخارا کې ناست و. غازيان خپلواک افغانان وو او هغوی د افغانستان د مشرتابه عنعنه يي موسسه پېژندله. په دې کې هېڅ شک نه و چې شاه شجاع د لوی احمد شاه لمسی او د افغانستان د تاج او تخت وارث و، اما غازيانو هغه معاف نه کړ، ځکه چې هغه لاس پوڅی و. د انگرېزانو د يرغلگر پوځ په مرسته راغلی و، تحميل شوی و او دغه شهزاده د افغانانو د خپلواکۍ په ناموس تېری کړی و او افغانان يې د نورو غلامان کول غوښتل. د جگړې په ډگر کې د غازيانو او انگرېزانو دوه جگړه مارې ډلې مخامخ شوې. بله ډله هېڅ نه وه. نه مشران بهر جوړ شوي وو او نه يې عرب او عجم تر شا ولاړ وو. په نتيجه کې انگرېزانو ماتې وخوړله، شاه شجاع په مرگ محکوم شو او خپلواکو غازيانو په خپلو قربانيو د خپلواک ملت خپلواکي وگټله.

لومړۍ نړيواله جگړه روانه وه، د جرمنيانو او ترکانو جرگه کابل ته راغلې وه او دې جرگې کونښن کاوه چې د افغانستان په مرسته او ملګرتيا د بریتانوي هند پر ضد د جگړې نوي محاذ پرانيزي. د دغې جرگې له راتګ سره د افغانستان دربار، شهزادگان، بیروکران، قومي او ولسي مشران او روحاني او مذهبي شخصیتونه په درې ډلو ووېشل شول. انقلابي ډلې د افغانستان د بشپړې ازادۍ او خپلواکۍ لپاره د انګرېزانو پر ضد د جگړې پلوي کوله، دویمې ډلې د انګرېزانو طرفداري کوله او درېیمه ډله د افغانستان د بې طرفۍ طرفداره وه. لومړی ځل امیر حبیب الله خان د درې ډلو د غوښتنو او د خارجي هېوادونو د لوی فشار سره مخامخ شو. امیر حبیب الله د افغانستان د عیني شرایطو او د نړيوالې جگړې د جریان او نتایجو له امله د بې طرفۍ سیاسي غوره کړ او افغانستان یې بې طرفه هېواد اعلان کړ. هغه د افغانستان د بې طرفۍ په اړوند په ۱۹۱۵ م کال لویه جرگه راوغوښتله او د جرگې ټولو نامتو شخصیتونو د افغانستان د بې طرفۍ پالیسي تایید کړه. په واقعیت کې هم د دې جرگې پرېکړه د افغانستان د راتلونکو حکومتونو د بې طرفۍ د سیاست اساس وګرځېد او هم د دغې پرېکړې په تعقیب افغانستان په دویمه نړيواله جگړه کې بې طرفه پاتې شو، د سرې جگړې په اوږده موده کې په نړيوالو مسالو کې د فعالې برخې اخیستو، د ازاد قوت او په نظامي ډلو تېلو کې د ګډون د نه کولو اصول ټینګ وساتل، افغانستان د سیمې لومړنی بې طرفه هېواد و چې پر ۱۹۵۵ م کال د باندونګ (اندونیزیا) د ناپېیلو یا بې طرفه هېوادونو په لومړۍ غونډه کې د دغه نړيوال نهشت بنسټ ایښودونکی غړی شو. زموږ د هېواد د بې طرفۍ درې شپېته کلن عنعنه یې سیاست د خلق-پرچم د رژیم د تحمیل د شوروي اتحاد د یرغل او د خارجیانو له خوا د افغانانو لپاره د جهادي مشرتابه د ټاکلو په نتیجه کې له منځه ولاړ.

د ۱۹۶۴م کال د سپتمبر په میاشت کې د اساسي قانون د تصویب لپاره لویه جرگه جوړه شوه، په دې لویه جرگه کې د ولسي جرگې د یوولسمې دورې غړیو، د مشرانو جرگې غړیو، د پاچا انتصابي وکیلانو چې څلور بنځې هم په کې شاملې وې؛ د کابینې غړیو، د سترې محکمې غړیو، د اساسي قانون د مسودې د جرگه‌ګۍ غړیو او د مشورتي کمېسیون غړیو برخه درلوده. په دې لویه جرگه کې ۴۵۲ تنو ګاون کړی وو.

دا لویه جرگه د افغانستان د خپلواک پاچا له خوا د خپلواک هېواد پایتخت کابل کې د خپلواکو افغانانو د نوي اساسي قانون د تصویب په خاطر رابلل شوې وه. په دې لویه جرگه کې د افغانستان نامتو قامي او ولسي مشرانو، روحاني او مذهبي شخصیتونو، ملکي او نظامي لوړ رتبه مامورینو، بنځو، تعلیم یافته او پوهو اشخاصو د هېواد د ټولو قشرونو نماینده ګي کوله. د نوي اساسي قانون موده د جرگې د بحث موضوع وه. به اته ورځنۍ لویه جرگه کې د اساسي قانون هره ماده لوستل کېده او د بحث وړ هره ماده تر ازاد بحث او نظر وروسته منظورېدلې. د نوي اساسي قانون له نافذېدو وروسته لویه جرگه د اساسي قانون برخه شوه او د اسلامي اصولو، افغاني عنعنو او نړیوال سیاسي، اقتصادي او اجتماعي نويو جریانونو سره سم په هېواد کې د دموکراسۍ او ازادۍ دوره پیل شوه. د دولت اجرائیه، مقننه او قضایه قواوې یو له بلې څخه جلا شوې، د خلکو حقوقو او وظایفو ته قانوني بڼه ورکړل شوه، د ګوندونو او مطبوعاتو ازادې او فعالیت ومنل شو او د افغانستان په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره خپل سره او مطلقه پاچاهي په قانوني او مشروطه پاچاهۍ بدله شوه او د دې اساسي قانون له مخې د پاچاهي کورنۍ یو غړی هم د کابینې، پارلمان او سترې محکمې غړیتوب ته دکاندیدېدو حق نه درلود.

د دې لويې جرگې له گډون کونکو څخه لوی اکثریت د دولسمې او ديارلسمې دورې په انتخاباتو کې له خپلو انتخاباتي حوزو څخه د وکيلانو په حيث وټاکل شول او د دغو وکيلانو مطلق اکثریت قامي او ولسي مشران او روحاني او مذهبي شخصيتونه او ملي عناصر وو. دوی د خپلې ټولني اجتماعي جوړښت، اجتماعي روابط او خپل تاريخي رسالت پوره پېژنده. دوی د څو وکيلانو غونډې چې ((روح او جسد دواړه يې په شوروي شيطان خرڅ کړي وو)) د نورو هېوادونو مدحې نه کولې، بلکې د خپلو خلکو د غوښتنو نماينده گي يې کوله، د افغانانو، افغانستان او نړيوال پرابلمونه يې په گوته کول، د ولس او حکومت ترمنځ يې د ارتباطي وسيلې رول لوباوه، په خپلو حوزو کې يې د دولت د انکشاف پر وړو له عملي کېدو سره مرسته کوله او په ولسي جرگه کې په مهمو موضوعگانو باندې د دوی ويناوې مستقيماً له راډيو څخه خپرېدلې او ورځپاڼو نشرولې. سره له دې چې افغانستان ډېری سياسي، اقتصادي او اجتماعي ستونزې درلودې، اما زموږ ټولنه زموږ له داخلي او خارجي شرايطو سره سمه د ارتقا د اصولو پر اساس مخ پر وړاندې روانه وه او د سياسي، اقتصادي او اجتماعي ستونزو له منځه وړلو لپاره اساسي پلانونه په نظر کې نيول شوي وو.

ولې د جرگې د نوم مخالفت کېږي؟

زموږ د روانې ملي تراژيدۍ د ډېرو عواملو په باره کې زياتې پوښتنې کېږي او د دغو پوښتنو په لړ کې ځينې خلک دا پوښتنې هم کوي چې ايا زموږ دغه ملي تراژيدي په شعوري توگه تحميل شوې او که په لاشعوري توگه؟ ولې د افغانانو د جرگې د عنعنې يې موسسې پر ضد دومره شديد مخالفت روان دی که له اوږده بحث څخه تېر شو، نو د دې دواړو پوښتنو ځواب په يوه سياسي فارموله کې پروت دی. عملي سياست دغه فارموله حکم کوي چې:

د سیاست په عملي ډگر کې هېڅوک په هېچا د خدای لپاره مفتحه سرمایه گذاري نه کوي، بلکې د دې سیاسي فارمولې له مخې د لاس باندې (څوک چې سرمایه گذاري کوي) او لاس لاندې (پر چا چې سرمایه گذاري کېږي) سیاسي ډلو ترمنځ ((د راکړې ورکړې)) خبره ډېره اهمیت لري او دغه عملیه (د څه راکړه او څه واخله) د عملي سیاست پر محور چاپېره گرځي. دغه عملیه نه د ریاضي پېچلې فارموله او نه مغلقه فلسفه ده، بلکې یوه ساده او تجربه شوې نسخه ده او د عملي سیاست په ډگر کې دا نسخه داسې عملي کېږي؛ لاس باندې ډله لاس لاندې ډلې ته وايي: ته به زما د هر حاکم اطاعت کوي او د خپل هېواد د واکمنۍ واکي به زما په لاس کې راکوې او زه به تا سیاسي قدرت ته رسوم. اقتصادي او نظامي قوت به درکوم او تا ته به شان او شوکت درېښم: کله چې لاس لاندې ډله د لاس باندې ډلې دا نسخه ومني، نو بیا بېچاره لاس لاندې ډله هغه څه کوي څه چې ورته لاس باندې ډله د کولو حکم کوي. لاس باندې ډله ورته ستراتیژي او دغې ستراتیژۍ ته د رسېدو تاکتیکونه ټاکي. ستراتیژي د لاس لاندې ډلې د هېواد د واکمنۍ واکي په لاس کې نیول دي او تاکتیکونه د لاس لاندې ډلې د ټولني هغه ټول ملي ارزښتونه او عنعنې، ملي او اجتماعي موسسې او ملي قشرونه له منځه وړل دي، هغه چې د لاس باندې ډلې د ستراتیژي پر ضد یا مقاومت کوي او یا خندا واقع کېږي. لاس باندې ډله هونښیاره وي. هغه په دې پوهېږي چې د بل هېواد د واکمنۍ د واکمنۍ واکي په لاس کې نیول اسانه ستراتیژي نه ده، ځکه چې د یو مستقل هېواد خلک د بل هېواد لپاره د خپلې واکمنۍ او خپلواکۍ څخه نه تېرېږي او په اسانه ځانونه نه تسلیموي. د دې لپاره چې په خلکو کې د واکمنۍ او خپلواکۍ روحیه ضعیفه کړي، لاس باندې ډله لومړی د دغې روحیې ترشا ولاړ اساسي مذهبي ارزښتونه، ملي عنعنې او موسیې او ملي

قشرونه خان ته معلوموي او بيا لاس لاندې ډلې ته د دغو ارزښتونو، عنعنو، موسسو او قشرونو د مسخه کېدو، ړنګېدو او له منځه وړلو حکم کوي او لاس لاندې ډله د دغه حکم د تعميل نه د سر د وپښته په اندازه هم د سرغړونې جرئت نه شي کولای، هو به هو هغه څه کوي څه چې ورته حکم کېږي.

د شوروي اتحاد ستراتيژي د نړۍ د هېوادونو رالاندې کول وو چې په دغه ستراتيژۍ کې افغانستان هم شامل و. هسې خو دغسې ستراتيژۍ ته يې د رسېدو لپاره زيات تاکتيکونه پکارول ليکن دا تاکتيکي شعارونه چې کارگران وطن نه لري او يا د نړۍ کارگرانو يو شى له حده ډېر زيات استعمالېدل، د لاس لاندې خلق-پرچم گوند مشرانو د خيال کارگرانو، بزگرانو او روشنفکرانو په نماينده گۍ د لاس باندې شوروي اتحاد ((د راکړې ورکړې)) ټول شرطونه منلي وو او په افغانستان کې سياسي قدرت ته له رسېدو وروسته يې ددغو شرطونو د عملي کېدو لپاره ملا وتړله.

د خلق-پرچم گوند غړو د افغانستان د ولسونو د زرگونو کلونو ملي دودونو او مذهبي ارزښتونو ته د خرافاتو او پوڅو عقيدو نومونه ورکړل. د افغانستان د ويارن سياسي تاريخ يې د طبقاتي مبارزو مجموعه اعلان کړه او د دې سرلوړې هېواد ټول تاريخي ملي شخصيتونه يې د استثمارګرو طبقو په سر کې ولاړ استثمارګر معرفي کړل او زموږ د ټولني د عنعنه يې جرګو اساسي او مهم عناصر، قامي او ولسي مشران او روحاني او مذهبي شخصيتونه يې د فيوډالانو، مرتجعينو، استثمارګرو او د طبقاتي دښمنانو په نومونو ونيول، بنديان يې کړل، د پلار او نيکه زمکې يې ترېنه واخيستلې او يو شمېر يې شهيدان کړل. ((د راکړې ورکړې)) له موافقې سره سم کې. جي. بي په ټول قوت د افغاني ټولني د جرګې د عنعنه يې موسسې د مسخه کېدو او ړنګېدو

عملیه پیل کړه او د دې شبکې د غړو په حکم پر ۱۹۸۵ کال د خلق-پرچم گوند د محلي جرگو قانون نافذ او په کابل کې یې مسخه شوې لویه جرگه راوبلله. د جوړښت او فعالیت په لحاظ دغه محلي جرگې د شوروي اتحاد د سويتونو (د شوروي اتحاد د کاکرو نماینده شوراکانې) کاپي وه او په مسخه شوې لویه جرگه کې د افغاني ټولني د منل شويو قامي او ولسي مشرانو او روحاني او مذهبي شخصیتونو پر ځای ((بې وطنه کارگرانو، بې قبيلې بزگرانو، خرڅ شويو مامورينو او نظامي صاحب منصبانو او بېگانه شويو روشنفکرانو)) برخه واخيسته او په کابل کې په ځينو مېشت سپين ږيرو هم د افغانستان له مختلفو ولايتونو د زیارکښانو په نومونو نماینده کي وکړلای شوه.

ځينو جهادي گوندونو هم د ځينو باندنيو هېوادونو په لمسون د افغاني ټولني د جرگې د موسسې د رنګېدو، د قامي او ولسي مشرانو او د ملي روحاني او مذهبي شخصیتونو او د ملي عناصرو په ټکولو پسې کلکه ملا تړلې ده. د دغو ډلو غړي د جرگې له نوم څخه کرکه کوي، جرگه ورته یوه لویه بلا ښکاري او د جرگې پر ځای د شورا نوم ورته خوند ورکوي.

ډېر افغانان دا پوښتنې کوي چې ولې لورې شوروي اتحاد د افغانانو د جرگې د عنعنې يې موسسې مسخه کول غوښتل او ولې نور خارجي هېوادونه یې له منځه وړل غواړي؟ که له تفصیلي بحث څخه تېر شو او لنډې خبرې ورباندې وکړو؛ په واقعیت کې د افغانستان په باب ټول خارجي هېوادونه یوه ستراتیژي لري او هغه د افغانستان کې د افغانستان په باب ټول خارجي هېوادونه یوه ستراتیژي لري او هغه د افغانستان رالاندې کول دي. لکه څنګه چې ورته اشاره وشوه د جرگې عنعنې يې موسسه زموږ د ملي دودونو او کودونو، زموږ د ولسي دموکراسۍ، زموږ د ملي هویت، د اسلام د مقدس دین په لار کې د

افغانانو د بې سارې قربانۍ، د افغانانو د وياړلو ملي قهرمانانو د ملي او اسلامي کارنامو سره ژورې تاريخي اړيکې لري. هغه خارجي هېوادونه چې په خپله د افغانانو پواسطه د افغانستان د رالاندې کولو خوبونه ويني هغوی په دې پوهېږي چې په افغاني ټولنه کې د جرگې د عنعنې يې موسسې د ژوندي پاتې کېدو په صورت کې د دغه هېواد قامي او ولسي مشران او ملي، روحاني او مذهبي شخصيتونو ژوندي پاتې کېږي، افغانان به د خپل قام او وطن سره مينه کوي، خپل ملي هويت به ورته ياد وي، په خپلو ملي اتلانو به افتخار کوي او ځانونه به د هر چا سيال او برابر گڼي. څو چې په افغانانو کې د ځان، د اسلام د مقدس دين لپاره د قربانۍ وياړ، له قام او وطن سره مينه، په ملي اتلانو وياړ او له نورو قامونو سره د سيالۍ او برابري احساس ژوندى وي، تر هغې په افغانانو باندې خارجي ايډيالوژي، خارجي لاس پوځي او خارجي تسلط تحميلول بېخي ناشوني کار دی. خارجي هېوادونه فکر کوي چې د جرگې د موسسې د ړنگېدو په صورت کې په افغانانو کې د مذهبي ارزښتونو، ملي عنعنو، ملي هويت، ملي اتلانو او د ملي تاريخ احساس له منځه ځي، د وخت په تېرېدو د دې ملت ځوان نسل له خپل ځان څخه بېگانه کېږي او وروسته د بېگانه وو تسلط ته آماده کېږي. هم دغه خوب لومړی شوروي اتحاد لیده او اوس يې نور خارجيان ويني.

که شوروي اتحاد او د هغه زېږنده خلق- پرچم گوند په گامه زموږ عنعنې يې خپلواک سياسي سيستم رامات کړ، زموږ د هېواد ټول دولتي ارگانونه يې د کمونستي سيستم د تحميل په لار کې استخدام کړل، د دغه ناپاک هدف لپاره يې په مليونونو افغانانو په خپل وطن کې شهيدان کړل، په مليونونو يې اواره کړل، کلي او باندي او ښارونه يې له خاورو سره برابر کړل، بيا هم افغانانو دغه ټول برونه، کړاوونه، بربادۍ او وحشتونه ځکه زغمل چې هغوی ته د

خپل هېواد د دښمنانو خبرې پوره څرگندې وې او افغانان د دين او دولت د دښمنانو په مقابل کې هر ډول قرباني خپله ملي او ديني فريضه گڼي او د قرباني په دوران کې د يو افغان په څېره کې هم د گيلې او شکايت نښې نښانې نه ليدل کېږي.

د افغانستان په روانه تراژيدۍ کې د روسانو او هندوانو اهداف په ډاگه څرگند دي. روسيه د شوروي اتحاد د امپراتورۍ د وارث په حيث له افغانانو څخه په افغانستان کې د روسانو د ماتې بدل اخلي، د افغانانو د جنگ د تاوان له ډاره او د خپلو غير انساني ظلمونو او وحشتونو د پټولو په هڅه د جگړو د اور لمبو ته لمن وهي. هند د روسيې زور ملاتړی دی، څه چې روسان کوي، هند يې ملاتړ کوي او هند د اسلامي هېوادونو د قوت مخنيوی خپله دنده گڼي.

البته اوس د ځينو ((ورونو)) هېوادونو په باره کې ډېرې پوښتنې کېږي. وايي: ولې ((دغه وروڼه هېوادونه)) د ځينو ((ورونو)) گوندونو په لاس د افغانانو خپلواک سياسي سيستم، ملي اقتصاد، علمي، اجتماعي او کلتوري موسسې او دولتي ارگانونه له بنسټ څخه ړنگول غواړي؟ ولې ((دغه وروڼه)) هېوادونه د ځينو ((ورونو)) گوندونو په لاس د افغانانو ملي دودونه، ملي عنعنې، ملي ارزښتونه او ملي شخصيتونه او قشرونه له منځه وړل غواړي؟ ولې ((دغه وروڼه)) هېوادونه د ځينو ((ورونو)) گوندونو په لاس د افغانانو تاريخي، مذهبي او اجتماعي خصوصياتو ته د خپلو ټولنو د مشخصو مذهبي او اجتماعي خصوصياتو مصنوعي رنگ ورکول غواړي؟ ولې ((دغه وروڼه)) هېوادونه د ځينو ((ورونو)) گوندونو له لارې د لرغوني خپلواک افغانستان خپلواکي تر خپلو واکمنيو لاندې راوستل غواړي؟ او داسې نور.

د اهمیت په لحاظ یو ځل بیا تکرارېږي، هغه سیاسي، اجتماعي او اقتصادي سیستمونه چې د خپلې مشخصې ټولني له مشخصو خصوصیاتو سره نه شلېدونکې ریښې او پیوند لري او د نویو شرایطو سره د تطابق ظرفیت، دغه وطني ټولنیز سیستمونه د خلکو له خوا منل کېږي، پرکني بې تر شا ودرېږي، تکامل کوي او د بریالیتوب د مختلفو پړاوونو په لور مخ پر وړاندې روان دي.

برعکس هغه سیستمونه چې د نورو ټولنو له مشخصاتو څخه سرچینه اخلي، د نورو ټولنو تقلید کوي، وطني خصوصیات نه لري او یا د نورو له خوا په زور او یا په چل تحمیلېږي. دغه ډول سیستمونه حتماً د خپلې مشخصې ټولني د خلکو د اجتماعي جوړښت، اجتماعي اړیکو او اجتماعي روحیاتو سره ټکر کوي او د خلکو له شدید مقاومت سره مخامخ کېږي. دغه تقلیدي یا تحمیل شوي سیستمونه لویه تراژیدي منځته راوړي؛ ټول ولس رېږي او ټوله ټولنه په لوی رنځ اخته کوي. سره له دې چې د دغه لوی افت عمر لند وي او خلک یې ډېر ژر د تاریخ کندی ته ورغورځوي، لیکن د دغه لوی افت هر اړخیز ناوړه تاثیرات تر اوږدې مودې پورې پاتې کېږي او د ټولني بیا رغونه ډېر وخت غواړي. د دغو تقلیدي سیستمونو ښه مثال زموږ په هېواد کې د تېرو اوه لس کلونو راهیسې روانه ملي تراژیدي ده، چې د تراژیدي لومړی پړاو پای ته رسېدلی او دویم پړاو یې ان شاءالله مخ په ختمېدو روان دی.

افغانستان د جرگو وطن دی، جرگه زموږ وطني موسسه ده او دغه موسسه زموږ د پلرني هېواد د ټولو ولسونو د ژوند له ټولو اړخونو سره ژورې ریښې لري. دا یوه تجربه شوې او منل شوې عنعنه یې موسسه ده. افغانان یې تر شا ولاړ دي او د جرگو په دې هېواد کې ټولو مسالو او قضیو د دې موسسې له

لارې حل موندلی دی. د جرګې موسسه یوه ځایي او وطني دموکراسي ده او د دې وطني دموکراسۍ د منل شویو ارزښتونو، عنعنو، کودونو او دودونو په وجه په افغاني ټولنه کې یو فرد په بل فرد، یوه کورنۍ پر بله کورنۍ، یو قام پر بل قام او یو نژاد پر بل نژاد خپله فردي او ګروپي دکتاتوري نه شي تحمیلولی، بلکې د دې وطني دموکراسۍ له منل شویو اصولو سره سم زموږ په ټولنه کې د هر فرد، هرې کورنۍ، د هر قام او هر قشر د انساني او اجتماعي حقوقو پوخ تضمین شته او تحفظ یې کېږي.

تر روانې تراژیدۍ وروسته راتلونکې افغانستان د جرګو یو داسې پراخ بنسټ سیاسي او اجتماعي سیستم ته ضرورت لري چې په هغه کې زموږ د ټولني مذهبي ارزښتونه او ملي عنعنې باید حتماً خوندي وي، خلکو ته په ټولو محلي او ملي چارو کې د فعالې برخې اخیستلو پوره ازادي وي، قانوني بڼه ولري، له دولتي ارګانونو سره مرستیال فعال قوت وي، له نویو واقعیتونو او فکتورونو د جذب او هضم ډاینامیک ظرفیت ولري، د افغانستان د ورونو ولسونو ترمنځ د دموکراسۍ او ورورولۍ روحیه لا پیاوړې او تقویه کړي. د ټولو هېوادونو او په مشخص ډول د ورونو اسلامي ملکونو او افغانستان ترمنځ روابط د دوستۍ او برابری پر اساساتو ودروي او زموږ ټولنه د یوویشتمي پېړۍ د پرمختګ له کاروان سره ملګرې کړلای شي. افغانان هیله کوي چې وروڼه هېوادونه دې له دې ځپل شوي ملت سره د وطني دموکراسۍ په جوړېدو، ټینګېدو او په پښو د ودېدو په عملیه کې صادقانه مرسته وکړي او بس. همدا به یې په افغانانو لوی احسان وي.

ماخذونه:

۱- رفيع، حبيب الله: جرگې او د افغاني جرگو اجتماعي او رواني ارزښتونه، د ازاد افغانستان د ليکوالو ټولني خپرونه، ۵۲ مخونه، ۱۳۷۴ ل کال، پېښور.

۲- فيض زاده، محمد علم خان: جرگه های بزرگ ملی افغانستان (لويه جرگه ها) و جرگه های نام نهاد تحت تسلط کمونستها و روسها، ۳۹۴ مخونه، ۱۳۶۸ ل کال، لاهور.

۳- لويه جرگه ها مظهر دموکراسي در افغانستان: پوهنوال محبوبه، نشریه اتحادیه نویسنده گان افغانستان ازاد، ۸۴ مخونه، ۱۳۷۳ ل کال، پېښور.

۴- ثابت، عبدالجبار: د لويې جرگې تاريخي او حقوقي ماهيت او د افغانستان د روان جنجال په حل کولو کې يې احتمالي رول، د ازاد افغانستان حقوقو پوهانو د اتحادیې له خپرونو څخه، ۳۰ مخونه، ۱۹۹۰ م کال، پېښور.

۵- مهربان، عبدالله: تاريخ جرگه های ملی در افغانستان، منتشره جبهه ملی پدر وطن جمهوری دموکراتیک افغانستان، ۲۷۴ مخونه، ۱۳۶۱ ل کال، کابل.

۶- لويه جرگه جمهوری دموکراتیک افغانستان، ۲۵۹ مخونه، ۱۳۶۴ ل کال، کابل.

۷- د پښتو ټولنيز- اقتصادي جوړښت: ليکوال ورباندې نه دی ليکل شوی، د افغانستان د علومو اکاډمي، د پښتو څېړنو د بين المللي مرکز خپرونه، ۲۹۰ مخونه، ۱۳۶۲ ل کال، کابل.

8- William A. Haviland: Cultural Anthropology: New York, 1975.

۹- زما یادښتونه.

اعلامیه اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد

دا لیکنه د (خپلواکي) مجلې د دویم کال په (۱-۲) مې ګڼه کې پر (۱۳۷۴ ل) کال خپره شوې ده.

اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد که در اغازین روز سال روان خورشیدی دهمین سال تاسیسش را تجلیل کرد، در جریان سالهای جهاد ملت ما علیه اجانب از سوی شماری از درسخوانده گان، قلم به دستان و منورین افغان در دیار هجرت اساس گذاری گردید.

اتحادیه نویسندگان افغانستان ازاد اساساً نهادیست فرهنگی اما چون در برهه خاص زمان تاسیس گردید و ان وقتی بود که میهن ما را قوای بیگانه اشغال نموده بود و مردم ما علیه بیگانه گان به پیکار و مبارزه برحق برخاسته بودند؛ بنا بر همین ضرورت بود که اتحادیه ما تمام نیروی خود را وقف مساله افغانستان، پیروزی جهاد، تقویه پهلوهای فکری و اندیشه یی جهاد و مسایل مربوط به مهاجرین کرد و مبارزه سرسخت علیه بیگانه گان و بیگانه پرستان را اساس کار خود گذاشت. تحلیلها، تفسیرها و نظریات اتحادیه ما که زیاده تر در نشرات موقوف و غیر موقوف اتحادیه و همپنسان در رسانه های گروهی جهان بازتاب یافته است، همه از واقعتهای موجود در جامعه افغانی مایه گرفته است. ما همه بررسیهای مربوط کشور خود را با در نظر داشت به اساسات دین مقدس اسلام، ساختار اجتماعی مردم افغانستان، ارزشهای ملی و روان مردم کشور خود اراسته ایم؛ هیچگاه بر مسایل دشواریهای کشور خود بر اساس نبشته های دیگران فکر نکرده ایم. اتحادیه ما از نخستین روزهای کارش بدین باور بود که در پهلوئی پیشبرد مبارزه و جهاد علیه مهاجمین، بایست در باره اینده کشور نگاه داشت تمامیت ارضی، استقلال سیاسی و طرز حکومت اینده، جلوگیری از خلای قدرت و بسی

مسایل دیگری که جوامع انسانی را تا سرحد نابودی مواجه به دشواریها میسازد، خردمندانه اندیشید. مسایل مربوط به کشور خود را بدون هرگونه مداخله و نفوذ اجنبی خود مان بر اساس روشهای پذیرفته سنتی و ملی حل و فصل باید کرد.

اتحادیه ما باورمند بود که نخستین دشواری مسایل مربوط به کشور ما، که همیشه در خم و پیچ سیاستهای کشورهای منطقه و ابر قدرتها راهش را کم میکرده است از نبود زعامت واحد ملی ناشی میشود؛ زعامتی که قابل قبول به همه اقشار و قبایل و اقوام افغانستان باشد، مردم به شخصیت او اعتماد کنند؛ ایشان را بشناسند و اعتقاد راستین به پاکیزه گی، میهندوستی و مردم پروری او داشته باشند. به نظر اتحادیه ما تمام این مشخصات و ویژه گیها در شخصیت پادشاه سابق افغانستان اعلیحضرت محمد ظاهر شاه سراغ میتواند شد. ایشان شایسته گی زعامت ملی افغانها را دارا بودند و اکنون نیز استند. اتحادیه ما طی ده سال فعالیت خود همواره و پیهم مساله زعامت ملی را در تحلیلهايش مطرح نموده، این زعامت را در وجود اعلیحضرت محمد ظاهر شاه خلاصه کرده است، زیرا به نظر اتحادیه ما اعلیحضرت محمد ظاهر شاه و جاهت ملی و بین المللی داشته، حیثیت موسسه یی را دارد، که تمام باشنده گان افغانستان در وجدش موجودیت خود را در کشور شان حس کرده میتواند. از مهربانیها، دلسوزیهای حضور اعلیحضرت و همینسان از آرامش، امنیت، ازادیها و احترام به کرامت انسانی و حقوق بشری دروان سلطنت پر میمنت شان خاطره های فراموش ناشدنی دارند. افزون بر آن اعلیحضرت خود شان نیز بالاثر عشق و علاقه یی که با کشور و مردم خود دارند، طی دوران جهاد برحق از موقف ملت مجاهد افغانستان و مجاهدین افغانستا پیوسته پشتیبانی سیاسی نموده اند و از هیچ گونه تلاش ممکن در زمینه دریغ نه ورزیده اند. با بروز جنگهای خانمانسوز سه سال اخیر فعالیتهای شان را سریعتر کردند؛ پیشنهادی را برای خاتمه جنگ و برون

رفت کشور از بحران طرحریزی کردند که با استقبال اکثریت قاطع مردم افغانستان و حلقات سیاسی جهان مواجه گردید.

اکنون که با سفر هیئت خاص اعلیحضرت به منطقه، گامهای نخستین اما استوار در ارتباط فعالیتهای عملی اعلیحضرت در زمینه برداشته شده است ما امیدوار استیم که این پروسه به دلگرمی پی چویی خواهد شد و مساعی پادشاه سابق افغانستان در راه استقرار صلح و امنیت در کشور و اعاده حیثیت ملی و بین المللی افغانستان مثمر ثمر واقع خواهد گردید.

استقبال گرم، صمیمانه و شایسته افغانها از هیت اعلیحضرت گواهی میدهد که اعلیحضرت پادشاه سابق و نام گرامی شان هنوز هم در دلهای مردم حق شناس افغانستان جایگاهش را محفوظ نگه داشته است.

اتحادیه نویسندهگان افغانستان این گام نخستین را روزنه بی به سوی فرادهای روشن پنداشته از بارگاه ایزد متعال متنی است که هر چه زود تر صلح و آرامش، قطع جنگ و برادرکشی به افغانستان بر باد رفته به ارمغان بیاورد.

ما چنان که گفته آمدیم به زعامت پادشاه سابق یقین کامل و استوار داریم و پشتیبانی بیدریع خود را از پیشنهادها و فعالیتهای شان اعلام میدارم و به استعانت پروردگار یکتا با کار خسته بی ناپذیر در راه موفقیت آن خواهیم کوشید.

ومن الله التوفیق

زبیر پی

د ځناورو فارم يا د روسي کمونيزم هېنداره

دا کتاب (د ځناورو فارم يا د روسي کمونيزم هېنداره) چې (جارجل ارول) ليکلی او پوهاند رسول امين ژباړلی دی، پر (ل) کال چاپ او خپور شوی دی.

د بياچه

د کتاب تر لوستلو مخکې دا ولولئ!

لکه څنگه چې د کتاب له عنوان څخه څرگندېږي، دا وړوکي کتاب نه يوازې د روسي کمونيزم د وحشي څېرې واقعي هېنداره ده، بلکې له بلې خوا په انگليسي سياسي ادب کې د روسي کمونيزم د نظر او عمل ترمنځ د لوی تضاد په هکله د ملنډو وهلو لوی شاهکار هم گڼل کېږي.

(مارج ارول دا سياسي شهکار په خپل نوي سبک بېخي د سمبولونو په شکل ليکلی دی. کېدی شي چې د ليکوال د ليک په طريقه او سمبولونو يوازې هغه خلک پوه شي چا چې د استبداد پر ضد د ځناورو له خولې او يا د ځناورو په کردار کې زړې کيسې اورېدلې يا لوستلې وي او ورسره د شوروي اتحاد د کمونست گوند د تاريخ سره هم اشنا وي. که چېرې دا کتاب ځينې ښاغلي لوستونکي د ليکوال د ليک په سبک او سمبولونو پوه نه شي، شايد

دوی د کتاب دل وست څخه هومره خونډ نه خلی څومره خونډ چې په دې شهکار کې پروت دی.

د دې لپاره چې دغه ډله ښاغلي لوستونکي د کتاب په هدف پوه شي او خونډ ترې واخلي، دلته په ډېر لنډ ډول د لیکوال سوانح، د کتاب سبک او ((د ځناورو فارم)) د مختلفه ځناورو سمبولیک کردار او خصوصیات معرفي کېږي.

لیکوال: پر ۱۹۰۳م کال اریک او تهر بلایر په بنګال کې د یو انګرېز صاحب منصب په کور کې وزېږېد. پر کال ۱۹۱۱ د انګلستان سوسیګس لیلیه ښوونځي ته ولېږل شو. د ورکټون څخه دغه څیرکه زده کوونکی طبیعي شاعر و. تر زده کړې وروسته اریک په کال ۱۹۲۲م کې په برما کې د برتانیې د پولیسو مامور وټاکل شو. په کال ۱۹۲۸م کې هغه له دې دنډې څخه استعفی وکړه او بېرته انګلستان ته ستون شو.

انګلستان ته د تګ راهیسې دغه زلمي د مختلفه اخیارونو د خبریال په توګه کار پیل کړ او په لنډه موده کې یې د ((جارج رول)) په نوم له ډېرو مضامینو برسېره مختلف ناولونه، کیسې او سوانح ولیکلې د سیاسي نظر په لحاظ جارج ارول لومړی نارشت او ورپسې سوشلست شو. په کال ۱۹۳۷م کې د خبریال په حیث د اسپانې د کورنۍ جګړې په دوران کې دغه هېواد ته ولاړ او د خبریال برسېره یې د جمهوریت غوښتونکو په مرسته په بارسیلونا کې د کمونستانو پر ضد جګړه کې برخه واخیسته. جارج ارول په اسپانیه کې د شوروي اتحاد د طرفدار کمونستانو سیاسي اخلاق یا په بل عبارت د سیاسي قدرت د لاس ته راوړلو لپاره هر ډول بد اخلاقي له نږدې څخه ولیدله.

د دې تجربې په نتیجه کې جارج ارول د روسیې د تاریخ برسيره په مشخص ډول د شوروي ټیپ کمونستي ايډيالوژی، د کارگرانو په نوم د بلشویک يا کمونستي گوند د یکتاتوری-د نظریې او عملي اړخونو د کمونستي گوند د صحنې د لوبغاړو سوانح، بلکې د کال ۱۹۱۷م تر اکتوبر وروسته د شوروي اتحاد د ټولو مهمو سیاسي پېښو ژوره مطالعه پیل کړه. د اسپانيې د کورنیو جگړو عملي تجربو او د شوروي اتحاد د سیاسي مطالعې جارج ارول په دې متیقین کړ، چې د شوروي اتحاد د کمونستي گوند تزاري امپراتوری-ته د سولنزم په نوم نوی رنگ ورکړ. د اکتوبر نه مخکې د گوند مشرانو د تزاري امپراتوری-مستعمرو ته د خپلواکۍ-او د روسیې ولس ته د هر ډول ازاديو وعده ورکړې وه. اما د اکتوبر نه وروسته د مستعمرو او د روسیې ولسونو په عمل کې ولیدل چې دغه ټولې ودې محض د سیاسي قدرت د نیولو او د مستعمرو او د روسیې د خلکو د غولولو لپاره وې. دوی د تزاري امپراتوری اسپانيې او یورپي مستعمرو د کمونستي رژیم نه جلا کېدونکې برخې اعلان کړې. نوي رژیم د ((نوي ټولني)) او ((نوي انسان)) د جوړولو په پلمه د مستعمرو د اوسېدونکو ولسونو تاریخ، مذهب، فرهنگ او اجتماعي، سیاسي او اقتصادي روابط له منځه وړ پیل کړل او د دوی د ژوند په ټولو اړخونو کې د شوروي کوونې او روسي کوونې عمليه په شدت روانه شوه، دغه تزار خپلي ولسونه لاپسې د کمونست گوند د ډسپلین، اطاعت، وفادارۍ او د کمونست گوند د جاسوسي شبکو د زنجیرونو د مختلف بې شمېره کړيو پواسطه د کریمیلین پورې داسې و تړل شول چې د غلامۍ برسيره د انساني او مدني حقوقو څخه هم محروم شول. د کمونست گوند مشرانو د روسیې او مستعمرو د ولسونو د ټولو اجتماعي قشرونو او سیاسي گوندونو او گروپونو پر ضد د یو گوند جنگ د ټولو پر ضد اعلان کړ. تر اکتوبر وروسته ټول

قشرونه، گوندونه، گروپونه او متنفذ اشخاص د فيودالانو، مرتجعينو، تنگنظره او عظمت طلبه نیشنلستانو، بورژوا، خارجي اجنتانو، روښنستانو، افراطيونو، وړانکارو، غلو، غولېدلو، د عملي او مترقي، ايډيالوژي پر ضد، د کارگري گوند پر ضد، د رهبرۍ پر ضد، د دولت پر ضد او دا شان په نورو سلگونو تورو يو يو وټکول شول.

د کال ۱۰۲۹م نه تر کال ۱۹۳۹م پورې د عمومي تصفيې يا ((ستالين د مور غضب)) په دوران کې د زمکې د اشتراکي کونې او د کارگري گوند د دکتاتورۍ د قايمولو په پلمه خپلې مطلقه دکتاتورۍ ته د لار خلاصولو په هڅه مرگ ژوبلې دسته جمعي بڼه غوره کړه، لکه څنگه چې د هر دکتاتور گند يا د دکتاتور شخص ځانگړنه ده چې د يوې مشخصې ايډيالوژۍ په نوم د خپل تصور سره سم د ټولني او انسان د ((سمون)) لپاره قالب جوړوي او په دغه قالب کې د بېلابېلو ټولنو او سپدونکي انسانان ور اچوي. دکتاتورانو ته تل د خدای مخلوق ټول انسانان د موم يا رېر څنځه جوړ شيان بنکاري. د کمونست گند د دکتاتورۍ په سر کې ولاړ لوی دکتاتور ستالين هم د کارگري گوند دکتاتورۍ په نوم د خپل تصور سره سم خپل قالب جوړ ک او د شوروي اتحاد د بېلابېلو ټولنو خلک چې په اجتماعي، سياسي، اقتصادي، مذهبي، فرهنگي، نژادي او ژبني لحاظ يې له يو بل سره توپير درلود، دغه قالب ته ورگوزار کړل، طبيعي وه چې د شرايطو په لحاظ ځينې انسانان د ستالين د قالب لپاره لنډ او ځينې ترېنه اوورېده وو. لنډ او اوږده دواړه د ده د شخص قالب په اوږدوالي او پلنوالي کې سم نه برابرېدل. ده لنډ بنيادمان دومره راکښل چې په لکونو انسانان د ده په قالب کې وشلېدل، د لکونو اوږدو انسانانو سرونه، پښې، لاسونه او د بدن نور غړي د دې لپاره پرې کړل چې بې سرونو، بې پښو، بې لاسو او بې غړو انسانان د ده تصور په قالب کې

برابر کړي. د ده قالب په بې شمېره زور ورکونکو کوټو، د بېگار په بې شمېره کمپونو، زندانونو، د جاسوسی شبکو په دفترنو تر وروستي مرکزونو او اعدام ځایونو کې پروت و. په دې قالب کې د دوی په اصطلاح ((د انقلاب وارثان)) په لکونو کارگران او بزگران هم وشلېدل او په زرگونو د کمونست گوند د غړو او نامتو څېري مشرانو غړي هم پرې کړلای شول.

څه وخت چې د ده د تصور په قالب کې د تزار د دورې بقایا قشرونه او اشخاص مات گوډل شول، نو ده د ((سوشلسټي انسان)) یا ((د نوي انسان)) د جوړېدو لپاره په نويو موادو فکر وکړ او خپله ټوله توجه یې نويو موادو ته ورکړه. دغه نوي مواد د شوروي اتحاد نوی نسل او ماشومان وو. ده د نوي نسل لپاره نوي قالب جوړ کړ او دغه ټول مواد د ده د تصور په قالب کې ور واچول شول ((نوی انسان)) راووت. اوس د ده د تصور ((د نوي نسل)) د مغزو څخه ټول انساني ارزښتونه ((د زړو چټياتو)) په نوم پرېمېنځل شوي وو او هغه د نويو ارزښتونو په ګاڼه ښکلی شوی و. د نويو ارزښتونو په حکم ((نوی انسان)) د کوند د دکتاتور لپاره له حده زیات مطیع او وفادار، فعال جاسوس او پروپاګانډچي، پوخ دروغجن او استفاده کوونکی، تکره قاتل او ډار اچوونکی یا په لنډه عبارت د ټولو انساني ارزښتونو یا د دوی په اصطلاح ((د زړو چټياتو)) څخه بېخي پاک انسان و.

جارج ارول د شوروي اتحاد غولونکي ايډيالوژي او د عمل په ډګر کې دمنحرفه انساني ټولني د جوړولو او د منحرفه ټولني توليد منحرف انسان د انساني ارزښتونو پر ضد د لوی خطر په حيث درک کړ. ده د ژور درک په نتیجه کې په کال ۱۹۴۴م کې ((د ځناورو فارم)) او په کال ۱۹۴۹م کې د ((۱۹۸۴)) په نومونو دوه لوی شاهکارونه انساني ټولني ته لوی سوځاتونه ورکړل. د ده لومړنی شهکار د شوروي کمونستي گوند عملي برخې سره

ارتباط لري. په دې کې ليکوال په ډېره ماهرانه توګه د اکتوبر نه وروسته د مخکنيو ورکړل شويو وعدو هېر ونه، د ګوند د مشرانو ترمنځ رقابت، د ګوند مشر مطلق دکتاتور کېدل، په ګوند کې د ممتازه طبقې منع ته راتلل، د ممتازه طبقې په ګټه قوانين بدلول، د کارګرانو نا انساني استثمار، بيکار ته د وقار درجه ورکول، حقايق معکوس بنودل، خلک محض په پروپاګندو قانع کول، غولول، چل، وحشت، قتل او نور ناوره عملونه تشریح کوي.

د ليک سبک: لکه څنګه چې د جارج ارول (۱۹۰۲-۵۰) د سوانح څخه څرګندېږي، ده د شوروي اتحاد دکتاتوري رژيم برسېره د مختلفه تمدنونو او په مشخص ډول د شرقي تمدن د دکتاتوريانو پر ضد د ليکل شويو (لکه کليه او د منه) او شفاهي کيسو په اړه هم پوره معلومات درلودل. د دې کيسو له مخې څه وخت چې يو ظالم دکتاتور خپل ظلم او استبداد له حده زيات کړی دی او د خلکو څخه يې د استبداد پر ضد د شکايتونو او د واقعيتونو د ويلو حق هم سلب شوی دی، نو د استبداد د لاندې ځينې خلک هم لاس تر زې غلي نه دي ناست، که چېرې دوی به د دکتاتور له ډاره د ده د ظلم پر ضد په ښکاره اواز نه شو پورته کولای، نو بيا به دوی د استبداد پر ضد مجادلې ته د کيسو له لارې مجرا ورکوله. د دې لپاره چې خلکو ته د ظلم پر ضد پيغام ورسوي او هم د دکتاتور تور راونه پاروي، دوی تل خپلې کيسې د تېرو زمانو څخه او يا د لرې واقعي يا افسانوي ځايونو څخه شروع کولې او د خپلو کيسو د ويلو لپاره يې يا د لرې ځايو د خلکو نا آشنا نومونه يا ښاپېري او ديوان، يا ځناور، يا مرغۍ او يا نور مخلوق انتخابوه.

((د ځناورو فارم)) هم د لوی استبداد پر ضد کيسه ده او دا لوی ښهکار هم د تېرو دکتاتورانو پر ضد د زرو کيسو په سبک ليکل شوی دی. د ((مانور

فارم)) چې وروسته ((د ځناورو فارم)) په نوم بدلېږي او يا نور ګاونډي فارمونه او يا نور ځايونه د شوروي اتحاد څخه ډېر لرې په انګلستان کې پراته دي. جرج ارول د تېرو زرو کيسو په پيروي خپله کيسه د فارم د مختلفو ځناورو لکه د خوګانو، اسونو، سپيو، مېږو، چرګو او نورو د وينا او عمل په رڼاکې پرمخ بيايي او د ده په کيسه کې د ټولو انسانانو او ځناورو نومونه هم لکه جونز او سنويال هم انګليسي نومونه دي. دا لوی فنکار تر پايه په خپله کيسه کې د دکتاتورۍ او استبداد اصلي مرکز د شوروي اتحاد ځايونو او خلکو نوم هېڅ نه اخلي او نه ورته اشاره شوې ده.

د سمبولیک نومونو او پېښو لنډه تشریح

۱- جونز: د روسيې وروستي تزار الکزانده اشاره ده او د جونز په کر کې د دغه امپراتور د ضعف خصوصيات تشریح شوي دي.

۲- زور میجر: د کمونستي ايډيالوژۍ لومړنی بنسټ ايښودونکی دی. میجر د خوب له لارې لرغونی کمیون، طبقاتي تضاد، د انسان او ځناور په مفهوم د پورته طبقې له خوا د کارګرو استثمار، د ځناورتوب اصول يعنې کارګري ايډيالوژي، بغاوت د ((انقلاب)) په مفهوم او د بغاوت ترانه ترانه تشریح شوې ده. د میجر تر مړينې وروسته د بغاوت لپاره جدي فعالیت شروع کېږي.

۳- پېښه: د کتاب په دویم څپرکي کې د ځناورو بغاوت د اکتوبر د ((بغاوت)) په مفهوم تشریح شوی دی. د اکتوبر د پېښې په اړه په کې راغلي دي. کله چې په کال ۱۹۱۷م د فبرورۍ په مياشت کې د پترزبورګ بساريانو د کال ۱۹۰۵ د خونړۍ يکشني کلېزه نمانځله، دغه نمانځنه ناڅاپه په خود

بخودي اعتصاب بدله شوه او د بغاوت بڼه يې غوره کړه. د لومړۍ نړيوالې جگړې څخه ستر او ستومانو د پترزبورگ عسکرو د بنسټيانو په طرفدارۍ اعلان وکړ. بغاوت لاپسې خپور شو، الکزاندر استعفا ورکړه، موقتي حکومت وټاکل شو. په دې مرحله کې بلشويسک د کمونست گوند د سياسي قدرت لپاره فعاليت زيات کړ او ډېر په اساسنه بريالی شو.

۳- سنوبال او ناپولن: دا دواړه ځوان ځوگان د دې کتاب اصلي کرکټرونه دي او جارج ارول د دې دوو کرکټرونو په واسطه د کمونست گوند دننه د ترانسکي (سنوبال) او ستالين (ناپولن) ترمنځ د سخت رقابت، مخالفت او دښمني تشریح کوي.

د پترزبورگ په يوه يهودي کورنۍ کې زېږېدلی ترانسکي (۱۸۷۹-۱۹۴۰) او د گرجستان په عيسوي ناداره کورنۍ کې زېږېدلی ستالين (۱۸۷۹-۱۹۵۳) دوه مختلفه شخصيتونه وو. دواړه د ځوانۍ راهيسې کمونستان وو، ليکوال، فصیح، په ايډيالوژۍ، سياسي او نظامي چارو پوه ترانسکي بين المللي شهرت درلود او په ابتدا کې اداره چې خپل سره او په ډسپلين مين ستالين د محلي شهرت څښتن و.

د کمونست گوند له خوا د قدرت نيولو سره سم ترانسکي د سرو عسکرو د جنگ د وزير او په کال ۱۹۱۸ کې ستالين د مليتونو د کميسار په حيث وټاکل شو، چې يو د سرو عسکرو په تنظيم او بل د مليتونو په نوي اداري چارو بوخت شول. په کال ۱۹۱۸ کې کورنۍ جگړې پيل شوې، د کمونست گوند پر ضد د سپين گارډ حملې روانې شوې، کازان نيول شو او سپين گارډ د ماسکو د نيولو پر لور راروان و. ترانسکي کازان ته ولاړ او دلته يې په لومړي محاذ کې د مخالف قواوو د مرميو د باران لاندې د سرو عکسرو

لارښوونه کوله. يو کال وروسته کورنۍ جگړو شدت پيدا کړ او دا ځل تراتسکي د پترزبورگ (ليننگراد) دفاع وکړه. کال ۱۹۲۰ کې کمونست گوند د تراتسکي برياليتوب ولمانځه او ده ته ((د سور بيرغ نښان)) ورکړل شو. د کورنۍ جگړو د پيل نه تر کال ۱۹۴۵ پورې د ستالين په شمول د کمونست گون ټولو غړو تراتسکي، ((د لينن پسي په دويمه درجه)) د انقلاب لارښوود)) د سرو عسکرو جوړونکې او د برياليتوب پلار)) باله او برعکس د کورنۍ جگړو په دوران کې د دغه وخت په ليکل شوي تاريخ او يادښتونو کې د ستالين د نوم ذکر نه دی راغلی.

په شروع کې د تراتسکي او ستالين رقابت شخصي بڼه درلوده. دواړه د کمونست گوند د مشرتابه لپاره کانديد وو، دواړو دغه شخصي رقابت ته د سياسي مخالفت بڼه ورکړه. د تراتسکي د مفکورې له مخې ((تر څو چې پر له پسي انقلاب)) و نه شي او مخصوصاً په يورپ کې ((انقلاب)) منځته را نه شي، کېدای شي چې د شوروي اتحاد ((انقلاب)) يا د سقوط سره مخامخ شي او يا انحرافي بڼه غوره کړي)) له بلې خوا ستالين د تراتسکي ((د پرله پسي انقلاب)) د مفکورې پر ضد په يو هېواد کې د سوشلزم ټينگښت بيا په بل هېواد کې د ((انقلاب هڅې)) نظريه وړاندې کړه. د دوی رقابت د اختلاف له حده تېر شو او دښمني يې د سياسي بيرو نه نيولې د گوند کښته صفونو ته ورسېده. تراتسکي به ستالين ته غبي، قهرجن، شواړ او خپل سرې گورجي وايه او ستالين تراتسکي د ماجراجو، د ((انقلاب)) سره لويې کوونکي، تروريست، زور منښويک او د بورژوا فکره په نومونو باله.

په کال ۱۹۲۴م کې د لينن تر مړينې وروسته د دسيو پلار دکتاتور ستالين د تراتسکي د مشرتابه د مخنيوي لپاره د کمونست گوند د سياسي بيرو دوه غړي زينويف اکامينوف د ځان ملگري کړل او د گوند د عمومي سکرتر

واکي يې په خپل لاس کې ونيولې. تر دې وروسته ډېر ژر په يو هېواد کې د سوشلزم ټينګښت ګوند او دولت ته د وفادارۍ شعار اعلان شو. په کال ۱۹۲۵م کې د ((پولادي ډسپلين)) په نوم د سياسي بيرو او ګوند څخه وويستل شو او په کال ۱۹۲۹م کې د شوروي اتحاد څخه تبعيد شو. ورپسې ستالين د ترانسکي ټول ملګري د ګوند او دولت د اورګانونو څخه خارج کړل.

تر تبعيد وروسته د ستالين په حکم د دولت ټولو اورګانونو د ترانسکي پر ضد منظمه پروپاګنده پيل کړه، لکه څنګه چې ترانسکي د کورنۍ جګړو په دوران کې د ستالين رول د نشت برابر ګاڼه اوس ستالين د ترانسکي نوم د کورنۍ جګړو په دوران کې د نشت برابر کړ. د ستالين په حکم د ترانسکي نوم د ګوند، نظامي کمېټې او د پترزبورګ د شورا د کمېټې د تاريخونو او د تعليمي نصاب څخه بېخي وويستل شو. د ستالين په حکم نوي تاريخونه، نوي تعليمي نصاب وليکل شو او د کورنۍ جګړو په دوران کې ترانسکي فعاليت ته د کمونست ګوند د مرکزي کمېټې وروسته جمعي فعاليت نوم کېښودل شو. اوس د ترانسکي پر ضد پروپاګنده کې د شوروي اتحاد د ټولو دولتي مطبوعاتو د ترانسکي له نوم سره د غدار، وړانګاري، دسيسه کار او د ګند، ايډيالوژۍ، دولت او د شوروي اتحاد د ولسونو پر ضد د خارجي اجير نومونه ور اضافه کړل.

د کال ۱۹۳۶م څخه تر کال ۱۹۳۹م پورې د ((سور غضب)) د ساتول لاندې ملکي او نظامي بې شمېره غړي د پرله پسې پټو او ښکاره محاکمو په نتيجه کې پټ او ښکاره اعدام شول. د دې محاکمو له جملې څخه درې محاکمې ډېر شهرت لري؛ د کال ۱۹۳۶ په محاکمه کې د دولت دري دېرش لوړ رتبه ملکي مامورين، د کال ۱۹۳۷ د محاکمې په دوران کې يو مارشال

او یو شمېر د لوړ رتبه جنرالانو ډله او د کال ۱۹۳۸ په محاکمه کې د کمونست گوند د سیاسي بیرو او د مرکزي کمېټې یو ویشتمو نامتو غړي محاکمه او اعدام شول. په دې محاکمو کې د تراتسکي او ستالین پرته د لینن د دورې ټوله سیاسي بیرو، د مرکزي کمېټې یو شمېر نامتو غړي، یو صدراعظم، د صدارت څو مرستیالان، د بین المللي کمونیزم دوه ریيسان، د کارگرې اتحادیې رییس، یو مارشال، یو لوی درستیز، لوړ رتبه جنرالان، نظامي عمومي سیاسي رییس، د ټولو مهمو قشلو لوړ رتبه قوماندانان، په اسیا او یورپ کې د شوروي اتحاد ټول سفیران او د دغه وخت د سیاسي پولیسو دوه مشران د محاکمې پر ځای کې ودرېدل.

د ټولو پر ضد دا توروونه لگېدلي وو چې ((مجرمین)) د تراتسکي په لمسون ستالین وژل غوښت، سرمایه داري یې راوستله، د هېواد اقتصادي او نظامي بنسټ یې ړنگه او د شوروي زیارکښ کارگرانو ته یې د زهر ورکولو نیت درلود. ټولو وهل شویو کمونستي سیستم د پولیسو په اصطلاح په خپله خوښه اعتراف وکړ چې د ((انقلاب)) د پیل راهیسې دوی د برتانیې، فرانس، جاپان او جرمني د جاسوسي شبکو غړي وو او دوی نازي جرمني او جاپان سره پټه موافقه کړې وه چې شوروي اتحاد به تجزیه کوي او د دغو هېوادونو ته به د شوروي اتحاد څینې سیمې ورکوي.)) د محاکمو په دوران کې د ستالین په حکم د جاسوسي شبکو او د گوند د غړو مارشونه روان وو او ټولو به یو شعار ورکاوه چې ((دا لېوني سې اعدام کړي.))

دلته ((د سور غضب)) د ساتول د لاندې ((د خپلې خوښې)) د اعتراف څخه دوه مثالونه وړاندې کېږي. درې ((مجرمینو)) هولزومات، داوید، او برمات یورین ((په خپله خوښه)) اعتراف کې وویل: ((موږ او تراتسکي د ډنمارک په یوه هوټل کې ولید او دلته مو د ستالین د قتل فیصله وکړه.)) د دوی د

محاکمې او اعدام څخه وروسته ثابته شوه چې په دغه نوم هوټل د محاکمې نه لس کلونه مخکې تړل شوی و او لویه مغازه ترېنه جوړه شوې وه. همدا شان پياتاکوف ((په خپله خوښه)) اعتراف وکړ چې، ((زه د ترانسکي ارتباطي غړی يم. زه د نازي جرمني په یوه الوتکه کې د ناروې پایتخت اوسلو ته ولاړم، دلته مې د ترانسکي سره وکتل، ده ته مې راپورونه ورکړل او له دغه ځایه مې د ده هدایتونه راوړل.)) وروسته څرگنده شوه چې کومه نېټه تورن او سلو ته د تگ بنسټولې وه له دغه نېټې څخه څلور میاشتې مخکې او دوه میاشتې وروسته د جرمني یوه الوتکه هم د اوسلو په هوایي ډگر نه وه کښته شوې.

د محاکمو په دوران کې د ستالین دا فرمان چې ((دکور د یو غړي جرم د کور د ټولو غړو جرم گڼل کېږي او که چېرې د کورغړي مجرم غړی یا غړي پولیسو ته ور نه کړي، نو په دې صورت کې به د کورنۍ ټولو غړو ته سخته سزا ورکول کېږي.)) په شدت عملي کېده. د دې فرمان له ډاره ډېر زمانو، لونو، مېرمنو، ورونو، خویندو او پلرونو د خپلو پلرونو، مېرونو، ورونو او زمانو پر ضد ((د جرم)) شهادت ورکړ. ځینو ((مجرمانو)) په دې هیله چې خپله کورنۍ د مرگ څخه وژغوري ((په خپله خوښه په خپلو جرمنو اعتراف کاوه)) او د دوی د ((اعتراف)) وروسته دولتي څارنوال د ((هر غدار)) لپاره اعدام غوښتنه کوله او مرگ ته چمتو ((مجرمان)) به سم له لاسه ((د سور غضب)) د ساتول لاندې ټوټې ټوټې کېدل.

کال ۱۹۳۹ کې عمومي تصفیېه یا ((سور غضب)) لږ سور شو. د دغه کال د مارچ په میاشت کې ستالین وویل: ((د پنځو اسنادو او د ډېرو مجرمینو د اعترافاتو څخه اثبات شوې ده چې ترانسکي د انقلاب راهیسې د خارج اجیر جاسوس و او اوس هم د خارجي جاسوسي شبکو سره یوځای د شوروي

اتحاد پر ضد دسيسې کوي. دې غدار جاسوس ته د مرگ سزا ټاکل شوې
(٥٠٠)

کال ١٩٣٩ يا ((د سور غضب)) په شروع کې ترانسکي د ناروې څخه
لاتين امريکا مکسيکو ته ولاړ. دلته په ده باندې څو ځله د قتل حملې وشوې
او د ده ټول ماشمان په ډېر مرموز ډول يو يو مړ شو. کال ١٩٤٠ د اگست
په شلمه نېټه د لوی دکتاتور اوږد لاس جاسوسي شبکې په تېره تېر ترانسکي
د هغه په کور کې په سر وواهه او د هغه ماغزه يې د کتاب په پاڼو وشيندل.
کله چې ستالين خپل دېنمن له منځه يوړ، نو اوس هغه د ترانسکي څخه ((د
ترانسکيزم)) نوې لويه ټاپه جوړه کړه او تل يې دغه نوې ټاپه د نورو ټاپو سره
يوځای په خپلو داخلي او خارجي مخالفينو لگوله او اوس هم ترېنه استفاده
کوي.

٤- سکیولر: سکیولر د ستالين د دورې د پروپاگانډې او تبليغاتو لوی
ماشين ته اشاره ده. د لوی دکتاتور په حکم دغه لوی ماشين د اکتوبر نه
مخکې او وروسته ټولې واقعي پېښې په معکوس شکل وړاندې کوي. د
شوروي اتحاد ليکل شوي قوانين د کمونست گوند د ممتازه طبقې او د لوی
دکتاتور په گټه تعبيروي (ښه مثال يې په دې کتاب کې د او ه احکامو تعبير دی،
چې په پای کې دا حکم چې ((ټول ځناور مساوي دي.)) په دې حکم چې
((ټول ځناور مساوي دي اما ځينې د ځينو په تناسب ډېر مساوي دي.))
بدلېږي. د شوروي اتحاد ولس د ترانسکي د ((جرمونو)) او ((غداري)) په
باره کې قانع کول غواړي او د ستالين نظر او عمل د شوروي اتحاد د خلکو
او نړۍ د کارگرانو د ژوند د مشکلاتو د حل او د راتلونکې کارگرې ټولني د
هوسا ژوند لپاره د عملي اساساتو په حيث معرفي کوي.

۵- بوکسر، کلو ور او بنجامین: دا درېواره د شوروي اتحاد د مختلفه کارگرانو د ژوند مختلفه سمبولونه دي:

۱) کارگر او وفادار بوکسر د شوروي اتحاد د هغو کارگرانو نماینده اصلي کرکتر دی چې په ((انقلاب)) عقیده لري. دی به بغاوت کې زخمي کېږي او ((د ځناورو قهرمان لومړی درجه نښان)) اخلي، د خپل صحت څخه بې پروا شپه او ورځ کار کوي اما څه وخت چې د ځوانۍ د کار انرژي له لاسه ورکوي، نو بیا د یوې استهلاک شوې متاع یا د یو استثمار شوي کارگر په توګه په قصاب خرڅېږي.

۲) کارګره کلو ور کار کوي، د خپل صحت خیال ساتي او بوکسر ته هم د صحت د ساتلو توصیه کوي. د ممتازه طبقې او دکتاتور په ګټه د قوانینو یا ((اوه احکام)) تغیر ته متوجه ده، خو په پټه خوله د نورو څخه د احکامو د تغیر په باره کې پوښتنه کوي. د بوکسر معکوس کلو ور د سنوبال په باره کې د سکولر سره هېڅ استدلال نه کوي او ترپایه ژوندی پاتې کېږي.

۳) د فارم د ټولو ځناورو په تناسب هوښیار، دقیق او پټه خوله بنجامین د ((بغاوت)) په ماهیت او د ((بغاوت)) وروسته د ممتازه طبقې او دکتاتور په ټولو غولونکو تاکتیکونو پوهېږي اما دی په دې مسایلو د هېچا سره خبرې نه کوي. د بوکسر غونډې د نږدې ملګري په مرګه خفه دی، خو هر څه په پټه خوله د ځان سره ساتي، هر څه زغمي او ترپایه د ټولو غمونو باوجود ژوندی دی.

۶- سپي: سپي د ستالین د دورې د جاسوسي شبکو یا خفیه پولیسو سمبول دی. ستالین جاسوسي شبکې له حده زیاتوي، جاسو سانو ته له حده زیات امتیاز ورکوي، شوروي اتحاد ته پولیسي دولت بڼه ورکوي، د پولیسو

پواسطه خپل ((سور غضب)) عملي کوي، خپل ټول مخالفين د دوی پواسطه له منځه وړي او د جاسوسي شبکو له ډاره د شوروي اتحاد ولس د مرگ له ډاره د اطاعت پرته بله هېڅ لار نه لري.

۷- موسز: موسز د مذهبي موسی سمبول دی، د سياسي قدرت تر نیولو وروسته کمونستي گوند دوه فيصلې وکړې؛ د لومړۍ فيصلې له مخې د گوند او دولت ټول ارکانونه به په ټول قوت په ماشومانو يا په نوي نسل تمرکز کوي. دوی به د ايډيالوژۍ په چوکاټ کې دننه د ټولو ملي عنعناتو پر ضد روزي او د دويمې فيصلې له مخې تر څو چې ((نوی سوشلستي انسان)) روزل کېږي، تر هغې به ځينو مذهبي مشرانو ته هر ډول امتيازات ورکوي چې د دوی پواسطه راتلونکې کمونستي ټولنې ته لاره خلاصه کړي.

۸- چرکې، بټې او نور د بزگرانو نماينده گي کوي.

۹- مېرې: مېرې د گوند د سياسي بيرو او د مرکزي کمېټې د هغو غړو سمبول دی چې ستالين به د دوی پواسطه خپل گوندي مخالفين تهديدول او يا به يې د دوی وينگانې ورباندې گډوډولې.

۱۰- کوټرې: دوی په خارجي هېوادونو کې د ستالين د پروپاگاندا چپانو او اجنتانو سمبول دی.

۱۱- مولي: د شوروي اتحاد دکتاتورې رژيم څخه د ناراضي خلکو تېبنتې او په نورو هېوادونو کې پناه اخيستلو ته اشاره ده.

۱۲- د فوکس وود او پنجنفيلډ فارمونه د خواشا سرمايه داري هېوادونو سمبول دی. د يوې خوا سرمايه داري هېوادونه د کارگري بغاوتونو څخه

ډاربري او له بلې خوارقيب هېوادونه د شوروي اتحاد سره د تجارتي گټو په هيله د تجارت د ټينگولو لپاره هلې ځلې کوي.

۱۳- ليکوال په وروستي لسم څپرکي کې د کمونستي گوند د نظر او عمل ترمنځ تضاد، د دکتاتور په گټه د قوانينو بدلېدل، په گوند کې د ممتازه طبقي منځته راتگ د کارگرانو استعمار او تزاري امپراتورۍ ته د سوشلسټي امپراتورۍ د رنگ ورکولو په باره کې په زړه پورې نتيجه کيري کوي.

مننه: بساغلو جهاني او ثابت د مترجم سره پوره مرسته کړې ده او د دواړو څخه ډېره مننه کېږي.

لومړی څپرکی

د مانور فارم Man or Farm خاوند مسټر جونز Mr-Jones د چرگانو کوډلې وترلې، خو هغه دومره نشه و چې د بوتل بندول یې له یاده ووتل. دهغه په لاس کې لانتین اخوا دېخوا توپونه وهل او د لانتین په رڼاکې یې د کور دغولې اړیکې واچاوه. خپل بوتونه یې په درب د دروازې تر شاه وغورځول. په اشپزخانه کې د پروت بیرل نه یې د بیرو وروستی کلاس په سر راواړوه او بیا نېغ بستري ته ولاړ. مېرمن یې پر بستره ویده وه او په خوب کې خړېده.

کله چې د خوب کوټه تیاره شوه، د فارم په ټولو کوټو کې د ځناورو شور او د مرغیو د ځانګونو پرکهار پیل شو. د ورځې دا ګونګسی روان و چې تېره شپه زوړ میجر عجیبه خوب لیدلې او غواړي چې خپل خوب نورو ځناورو ته هم ووايي. ټولو ځناورو دا فیصله کړې وه، څه وڅ چې مسټر جونز یوې خواته ولاړ، نو هغوی به د زوړ میجر د وینا د اورېدو لپاره د انبار په لویه کوټه کې سره راټولېږي. د فارم ټولو ځناورو د زوړ میجر ډېر درناوی کاوه او هر ځناور دې ته چمتو و چې د هغه د وینا د اورېدو په خاطر یو ساعت یې خويي په ځان تېره کړي.

له مخکې نه میجر د انبار د لویې کوټې د کنج په یو اوچت ځای د بوسو په بستره کې ډوب پروت و. د ده د بستري له پاسه یو لانتین په مورې کې ځوړند و. په دې وخت کې دولس کلن و، جو د یې غټ شوی و، خو د پخوا غونډې د ځوانۍ قوت په کې نه و پاتې. خو له ورايه له قاره ډک هوښیار او مهربان خوګ ښکارېده. له ټولو ترمنځه د انبار لویې کوټې ته درې سپي بلویل Blue bele ژبسی Jessie او پنچر Pincher رانوتل، په دوی پسې خوګان راغلل او د راتلو سره سم د اوچت ځای مخامخ په بوسو کې پرېوتل. چرګانو

د کړکيو په درشلو کې ځای ونيو، کوترې پورته لرگو ته والوتلې او مېرې د خوگانو تر شاه پر بوتلې او د پرې وټوسره سم يې په شخوند لاس پورې کړ. د کراچۍ دوه اسونه بوکسر Boxer او کلوور Clover يوځای رانوتل. د دې لپاره چې بوسوکې پټ پراته واړه ځناور تر پښو لاندې نه کړي، ډېر ورو ورو تلله او په ډېر احتياط يې خپل لوی او ببر سومان ايښودل.

کلوور پوخ عمر ته رسېدلې قوي اسپه وه، خو تر څلورم بيان تر زېږولو وروسته په کې اوس د ځوانۍ هغه پخوانی خوند نه و پاتې. بوکسر د وجود نه ډېر لوی ځناور و. قد يې تقريباً اتلس لويشتې و او د دوو عادي اسونو قوت يې درلود. د شونډک د لاندې د سپينې کرښې له کبله څه ناڅه ساده غونډې معلومېده دا هم څرگنده وه چې دی لومړۍ درجه ځيرک ځناور نه و، خو د کړو ورو او دکار د زيات قوت په وجه ورته د فارم ټولو ځناورو په درانه نظر کتل.

تر اسونو وروسته سپينه اوزه موريل Muriel او زور خر بنجامين Benjamin د يو بل پسې راغلل. بنجامين په فارم کې له ټولو نه زور او ډېر بد خوږه ځناور و. هغه ډېرې لږې خبرې کولې، که چېرې به يې خبرې هم وکړې، نو د ده هره تبصره به د بدبينۍ نه ډکه وه. د مثال په ډول هغه به داسې ويل: ((خدای راته لکۍ د دې لپاره راکړې چې مچان پرې وشرم. که لکۍ يې نه وای راکړې، نو مچان به هم نه وو.)) په ټول فارم کې منجمين يوازينی ځناور و چې ده په ټول ژوند کې نه و خندلي. که چېرې به چا ترېنه وپوښتل چې ته ولې نه خاندې، نو هغه بد ورته تل دا ځواب ورکاوه چې ((ما په ټول عمر کې د خندا وړ هېڅ شى نه دی ليدلی.)) سره له دې چې منجمين به ښکاره اعتراف نه کاوه مگر هر چاته څرگنده وه چې هغه په ټول فارم کې يوازې د بوکسر مخلص دوست و. دواړه به تل يوځای د باغچې نه وړاندې کور ته

نږدې په وړوکي مالخړ کې خوا په خوا غږېدل، خو یو تر بل یې هېڅ خبرې نه کولې.

ایله دواړه اسونه پرېوتې و چې د بتې بچي د انبار لویې کتې ته رانوتل. له دوی نه مور ورکه شوې وه، ټول د کتې دننه کتار ودرېدل او په ((څیو څیو)) یې شروع وکړه. دوی د یو ځای نه بل ځای ته منډې وهلې او د کپناستلو لپاره یې داسې ځای پلټه چې د پنبو لاندې نه شي. کلوور د خپلو مخکینيو اوږدو پنبو څخه د دوی چاپېر دېوال جوړ کړ د بتې بچي د کلوور د پنبو دننه دېوال کې راټول شول او ډېر ژر خوبو یوړل.

مولي Mollie د مستر جونز نازولې، بسکلي مگر بېغله سپینه اسپه وه. مستر جونز ورباندې تل د بسکار دامونه وړل. څه وخت چې هغه په ډېر ناز او مکېز انبار ته رانوتله، نبات یې په خوله کې وو او په خوند خوند یې ورباندې شخوند واهه. په دې ورځ هغې د څت په وینستو کې سرې پتۍ تړلې وې، دې په کوټه کې دننه په مخکې کتار کې ځای ونيو او په دې امید چې ځان ته د نورو پام راوگرځوي، مولی د څت د سپینو وینستو او په وینستو کې تړلې شویو سرو پتیبو سره لوبې شروع کړې.

تر ټولو وروسته پیشو رانوتله، د خپل عادت سره سم هغې د تود ځای په لټه اخوا دېخواکتل او په پای کې د بوکسر او کلوور ترمنځ غونجه پرېوتله. ډېر ژور خوب یوړله او په خوب کې په خرار شروع وکړه. په خواږه خوب ویدې پیشکې تر پایه د میجر د وینا یو ټکی هم وانه وړېده او نه پر دې پوه شوه چې زور میجر څه وویل.

د کورني کارغه موسز Mosses نه پرته چې د لویې دروازې تر شاه په خپله جاله کې ویده و، نور ټول ځناور حاضر شوي وو. کله چې میجر د بڼو د

لاندي وکتل چې د فارم ټول ځناور راغلي دي او هر يو په خپل ځای پروت دی او ټول د ده د وينا انتظار باسي، نو ميچر لومړی خپله غاړه تازه کړه او بيا يې په خبرو پيل وکړ:

((ملگرو! پوره باور لرم چې تاسو به زما په تېرې شپې په عجيبه خوب خبر يئ. مخکې له دې چې د خوب په باره کې درته وگرېږم. د خوب تر ويلو دمخه درته يوه بله مهمه موضوع ويل غواړم.))

(ملگرو! زه فکر کوم چې يو څو مياشتې وروسته به زه ستاسو په منځ کې نه يم. مخکې له دې چې زه مړ شم، دا خپله وظيفه گڼم چې تاسو ته خپله هغه پوهه چې ما د اوږد ژوند د تجربې په نتيجه کې حاصله کړې ده، منتقله کړم. ما په دې فارم کې اوږد ژوند تېر کړ، زه تل په غوجل کې ځانله پروت يم او په غوجل کې د ځانله پرېوتو په وجه زه د فکر کولو لپاره ډېر وخت لرم. په زغرده درته ويلی شم چې زه د ژوند په ماهيت او په زمکه باندي د اوسېدونکو ځناورو په برخه کې له هر چا نه ښه پوهېږم. زه غواړم چې د خوب د ويلو ترمنځه تاسو ته په دې موضوع څه خبرې وکړم.))

ملگرو! زموږ د ژوند ماهيت څه دی؟ راځئ چې د داسې ژوند مقابله وکړو، زموږ ژوند د ستونزو او شاقه کارونو څخه ډک او ډېر لنډ دی. کله چې موږ پيدا شو، موږ ته دومره خوراک راکول کېږي چې په دې خوراک مو ايله په بدن کې ساه غږېږي. کله چې موږ د کار وړ شو او کار کولای شو، نو موږ مجبور يو چې د خپل قوت او توان تر وروستۍ شپې پورې کار وکړو او کله چې زموږ څخه نوره گټه نه شي اخيستل کېدای، نو بيا ټول په ډېره بې رحمۍ حلالېږو. تر يو کلنۍ وروسته په انگلستان کې يو ځناور هم د خوشالۍ او آرامۍ په مفهوم نه پوهېږي. په انگلستان کې يو ځناور ښاد او ازاد نه دی،

بلکې دا يو شرکند حقيقت دی، چې دلته د ځناور ژوند خواري او غلامي
((.ده))

((ايا دا د طبيعت حکم دی؟ ايا زموږ وطن دومره غريب دی چې د دې
زمکې اوسېدونکو ځناورو ته ښه ژوند نه شي برابرولای؟))

((ملگرو! واقعيت داسې نه دی، زر ځله درته ویلی شم چې واقعيت داسې نه
دی. د انگلستان زمکه حاصل خېزه ده او اقليم يې هم ډېر ښه دی، د
انگلستان حاصر خېزه زمکه د دې وړ ده چې د اوسنیو اوسېدونکو ځناورو
په تناسب نورو ډېرو ځناورو ته پرېمانه خوراک برابر کړي. يوازې دا زموږ
فارم يو درجن اسونو، شلو غواوو او په سلگونو اوزو ته خوراک ورکولای
شي، چې د دې فارم ټول ځناور به يو داسې هوسا او با وقاره ژوند ولري چې
اوس يې موږ هېڅ تصور هم نه شو کولای. نو موږ بيا ولې په داسې ناوړه
شرایطو کې ژوند کوو؟ د دې مسلې عامل دا دی چې زموږ دکار او زیار د
توليد شتمني راڅخه انسان پتوي.))

((ملگرو! زموږ د ټولو کښالو علت درته په لنډه خلاصه کوم او هغه دا چې
زموږ د ژوند ټولې کښالې راته د انسان له لاسه راپېښې دي. زموږ اصلي
دښمن انسان دی او بس. زموږ د ژوند ټولې کښالې له دغه دښمن سره نه
جلا کېدونکې اړیکې لري. تاسو انسان له صحنې وباسئ. زه ډاډ درکوم څه
وخت چې دغه دښمن له منځه ولاړ، نو د ده سره يوځای زموږ د لوږې او
شاقه کارونو ټول عوامل هم په خپل له منځه ځي.))

((انسان يوازينی مخلوق دی چې توليد نه کوي، خو خوراک کوي. انسان
شیدې نه ورکوي، انسان هگۍ نه اچوي، دی يوې نه شي راکښلای او نه
دومره چټک زغاستلای شي چې سوی دې په منډه ونيسي. عجيبه ده چې بيا

هم د ټولو ځناورو باډار انسان دی، ټول ځناور په کار اچوي، انسان د ځناورو د تولید ډېره برخه په خپل جیب کې اچوي او د ځناورو له تولید څخه دومره لږه برخه بهرته ځناورو ته ورکوي، چې دوی محض د لوږې مړه نه شي. زموږ د کار په قوت زمکه یوې کېږي، زموږ سرې دغه زمکې څربوي، بیا هم په موږ کې یو داسې ځناور نه پیدا کېږي چې هغه دې د خپل پوستکي نه پرته د نورو شیانو خاوند هم وي!)).

((ماته مخامخ پر تو غواو! تاسو تېر کال څو زره کلینه شیدې ورکړې؟ په دغه شیدو تاسو د خپلو خوشو یو قوي نسل روزلای شو، ستاسو شیدې څه شوي؟ د دغو شیدو هر څاڅکی زموږ د دښمنانو د ستوني نه تېر شوی دی.))

((تاسو چرکو سرب کال څومره هکې و اچولې؟ له دغو هکیو څخه څومره چرکوږي راوتلي دي؟ د دغو هکیو ډېره برخه د دې لپاره بازار ته ولاړه چې جونز او د هغه مزدوران پرې پیسې وکتې.))

((کلور؛ هغه څلور بیان چې تا زېږولي وو، څه شول؟ دغه بیان چې باید ستا د زور عمر د ساتنې او خوشالتیا تکیه وای، هر یو د یو کلنۍ په عمر خرڅ شو، افسوس چې ته به له هغوی څخه یو هم په خپل ټول ژوند کې په سترگو ونه گورې، تاته د څلور کرته بلارېدو او په زمکه کې د شپه او ورځ د کار په بدله کې له ډېرې لږې څیرې او د اخور نه پرته نور څه درکړل شوي دي؟))

((او سره له دې هم چې موږ د خواری او تکلیف ډک ژوند تېروو بیا هم موږ ته دا موقع نه راکول کېږي چې خپل ژوند به طبعي صورت تر پایه ورسوو. زه د خپل ځان په باره کې شکایت نه لرم، ځکه چې زه یو د نېکمرغه ځناورو څخه یم. زه اوس دولس کلن یم او تراوسه مې د څلور سوه څخه

زیات بچی زېږولي دي او د یو خوگ طبیعي ژوند هم دومره دی. په صراحت درته وایم چې یو ځناور هم د انسان د بې رحمه چرې څخه نه خلاصېږي. تاسو واره خوگان چې زما مخامخ پراته یی، په یو کال کې دننه به تاسو قصاب خانې ته یوړل شی، دلته به تاسو ډېرې بغارې ووهی خو ستاسو د بغارو سره سره به ستاسو ژوند ته خاتمه ورکړل شي. موږ ټول ځناور که غواوې یو او که خوگان، که چرکان یو او که مېږې، بلکې زموږ څخه هر یو ځناور حتماً د دغه بوگنونکي سرنوشت سره مخامخ کېدونکی دی. همدا شان اسونه او سپي هم څه ښه ورغ نه لري.))

((بوکسره؛ کله چې ستا لوی او قوي غړي خپل قوت او توان له لاسه ورکړي، په هم هغه ورغ دې جونز په قصاب پلوري، ته به د قصاب په بې رحمه چاره حلالېږې او ستا غوښې به د ښکاري سپو لپاره پخېږي، په سپو هم دغه ورغ راتلونکي ده. کله چې دوی زاړه او بې غاښو شول، جونز به د دوی د ورمېرونو پورې لوی کاني وتړي او په ډنډونو کې به یې غرق کړي.))

((ملگرو! ایا دا د لمر په شان روښانه واقعیت نه دی، چې زموږ د ژوند ت، لې خواري او بدبختي د انسان د ظلم او استبداد له لاسه دي؟ که غواړئ چې تاسو په خپله د خپل کار د تولید خاوندان شی، بیا نو پورته شی او د دغه ظالم انسان نه ځانونه خلاص کړئ. که د انسان نه مو ځانونه خلاص کړل، نو زه زېږی درکوم چې په یوه شپه کې به د ټولو شتمنیو او ازادیو خاوندان تاسو شی.))

((څه باید وکړو؟ د انسانانو د نسل د غورزولو لپاره پرله پسې او نه ستړي کېدونکې مبارزه وکړي. ملگرو! تاسو ته زما یو پیغام دی او دغه پیغام دی ((انقلاب)) زه اوس نه پوهېږم چې دغه ((انقلاب)) به کله راشي، کېدی شي

چې دغه ((انقلاب)) يا په يوه هفته کې راشي او يا په سلگونو کلونو کې، لکه څنگه چې زه د خپلو پېسو د لاندې دا بوس په خپلو رڼو سترگو وينم همدا شان زه پوخ باور لرم چې ژر يا وروسته دغه ((انقلابي عدالت)) خامخا راتلونکي دی.))

((ملگرو! په دې لنډه او د ستونزو نه په ډک ژوند کې د انقلاب نه پرته په بل هېڅ شي فکر ونه کړئ. د دې لپاره چې راتلونکي نسلونه خپلو مبارزو ته د انقلاب د برياليتوب پورې دوام ورکړي، نو زما دغه پيغام راتلونکو نسلونو ته هم ورسوي.))

((ملگرو! په خپله اراده او تصميم کې هېڅ تزلزل پيدا نه کړئ، پام کوي چې د انسانانو استدلال مو بې لارې نه کړي. کله چې درته انسانان وايي چې د انسان او ځناورو گټې مشترکې دي او يا د ځناورو او انسان خوشبختي يو شى دى، دا ټول دروغ دي. دا پوچې خبرې دي، پام کوي چې غوږ ورته ونه نيسي، ځکه چې انسان د خپلو گټو پرته د بل هېڅ مخلوق د گټو خيال نه ساتي راځئ چې د انسان پر ضد مبارزه کې موږ ټول ځناور په خپل منځ کې مکمل اتحاد او ملگرتيا وساتو او بايد چې موږ په يو اواز دا چيغه پورته کړو چې ټول انسانان زموږ د بنسټان دي او ټول ځناور د يو بل ملگري او عزيزان دي.))

کله چې ميجر بيانیه ورکوله په دې وخت کې درې غټې مږې د خپلو سورو څخه راوتلې وې او په وروستيو پښو ولاړې د هغه خبرو ته يې غوږ نيولي و. ناڅاپه ورباندې د پيشو نظر ولگېد. هغوى په يو ترانټ په منډه په خپلو سورو ورننوتلې او په ډېره چټکتيا يې ځانونه د مرگ له کومې خلاص کړل. په دې

شېبه کې د ځناورو شور پورته شو او میجر د شور د غلي کېدو په خاطر خپله مخکنۍ پنبه پورته کړه.

((ملګرو! هغه ویل: ((دلته ستاسو سره فیصلې وړ یوه مهمه موضوع طرح کوم. ایا وحشي ځناور لکه مېرې. سوي او نور زموږ ملګري دي او که دښمنان؟ ایا مېرې ملګري دي؟ راځئ چې دا موضوع راپې ته وړاندې کړو او زه غوندې ته د دوی سوال د وړاندې کېدو وړاندیز کوم.))

دېره ژر راپې واخیستل شوه او ټولو په مطلق اکثریت فیصله وکړه چې ملګري دي. په ټوله غونډه کې درې سېي او یوه پیشو مخالف وو، اما وروسته د راپې د شمېرلو څخه څرګنده شوه چې دوی هم دواړو خواوو ته خپلې راپې ورکړې وې. میجر خپلو خبرو ته دوام ورکړ.

((ملګرو! لږ نور څه هم ویل غواړم او شاید چې دا زما د تېرو خبرو تکرار وي. د انسان او د هغه د لارو چارو پر ضد د دښمنۍ وظیفه هېره نه کړئ. هر څه چې په دوو پنبو ګرځي هغه زموږ دښمن دی. هر څه چې په څلورو پنبو ځي او یا څانګونه لري هغه زموږ ملګری دی. پام کوی چې حتی د انسان پر ضد د جګړې په دوران کې هم تاسو د انسان غوندې ښکاره نه شئ او هر کله چې تاسو په انسان بریالیتوب مومی باید د انسان فساد خپل نه کړئ. د انسان ټول عادتونه خراب دي او تاسو په کلکه د انسان د عادتونو څخه ځانونه وساتئ. د انقلاب وروسته دې هېڅ ځناور په کور کې نه اوسېږي، په بستره دې نه ویده کېږي، جامې دې نه اغوندي، شراب او تمباکو دې نه څښي، پیسو ته دې نه نږدې کېږي او تجارت دې نه کوي. یو ځناور دې په بل ځناور ظلم نه کوي، ضعیف یو او که قوي هوښیار یو او که ساده،

مورډ ٽول ځناور د يو بل وروڼه يو. پام کوي چې يو وروڼ بل وروڼ نه کړي،
ټول ځناور مساوي دي.))

((ملگرو! اوس درته د تېرې شپې خوب وایم. زه درته د دې خوب تشریح
نه شم کولای، ځکه چې دا د داسې نړۍ خوب دی چې د زمکې په سر به
ټول انسان له منځه تللی وي او یوازې ځناور به د دې زمکې اصلي وارثان
وي. ډېر وخت کېږي چې یو شی زما نه هېر شوی و او تېره شپه راته دغه
شی په خوب کې ریاډ شو. زه لا وروکي خوگ وم چې زما مور او نورو
خوگانو به یوه زړه ترانه ویله او دوی ټول یوازې د دې ترانې په اهنګ او
درې منځنیو ټکو پوهېدل. په ماشومتوب کې زه هم د دې ترانې په اهنګ
پوهېدم لکن ډېره موده کېږي چې د ترانې اهنګ مې له یاده وتلی و. د تېرې
شپې په خوب کې راته هېر اهنګ بیا را په یاد شو. د خوب مهمه برخه دا ده
چې په خوب کې راته د زړې ترانې ټول الفاظ هم راپه زړه شول. زه پوره باور
لرم چې ډېر پنخوا ټولو لرغونو ځناورو هم دا ترانه ویله خو له بده مرغه
ورپسې نسلونو دغه ترانه هېره کړه.))

((ملگرو! زه به اوس درته دا ترانه ووايم، تاسو پوهېږئ چې زه اوس زور یم
او اواز مې هم بغن دی خو چې زه درته د دې ترانې اهنګ یو ځل در زده کړم
بیا یې تاسو په خپله بڼه ویلی شئ. د دې ترانې نوم دی: د انگلستان
ځناورو.))

((وړ میجر غاړه تازه کړه او ورپسې یې ترانه شروع کړه. لکه څنګه چې هغه
ویلي وو چې اواز مې بغن دی، برعکس هغه ترانه په ډېر خوند ویله او د دې
ترانې خوږ اهنګ د فارم ټول ځناور په مستی-راوستل، د ترانې الفاظ دا دي:

ځناورو د ايرسندنه او انگلستان
ځناورو د هر ملک او ټول جهان
د راتلونکي طلايي وخت په باره کې
واورئ زما د خوشاليو ډک ډک زېری
ژر يا وروسته هغه ورځې دي راتلونکې
چې غورځېږي مستبد انسان له تخته
او دا زموږ پر حاصل خېزو ټکلو زمکو
به يوازې ځناور گرځي راگرځي.

»»»

زموږ د پوزو پېژوانونه به نور نه وي
او انسان به مو په خولو کې
مللونه نه شي اچولای
زنگ وهلي به پراته وي
ټول مللونه رکابونه
نور به نه وي شرکهاری د غمچینې

»»»

که غنم دي که اوربشې که جودر دي
که وايښه دي که لوبيا که چغندر دي
که شوتل دي او که هر څه شتمني دي
دا به زموږ وي، ټول به زموږ وي
د دې ورځې تصور تاسو ته گران دی.

»»»

دا پټي د انگلستان به ټول سمسور وي
او اوبه به يې لا نورې هم رنې وي
خوږ نسيم به پرې چلېږي
په دې ورځ به موږ ازاد يو
د دې ورځې په خاطر به ټول جنگېږو
که څو مړه شو تر هغه سباوون مخکې
»»»

که آسونه که غواگانې پيل مرغان دي
که څه بټې او يا نور ټول حيوانات دي
بايد يو شي په تلاش د ازادۍ کې
ځناورو د ايرلينډ او انگلستان
ځناورو د هر ملک او ټول جهان
د راتلونکي طلايي ژوندون لپاره
ماته ځير شئ او دا زما زېږي خپاره کړئ
»»»

ترانې د فارم په ټولو ځناورو کې زېردست جوش راپيداکړ. ميچر لا ترانه پای
ته نه وه رسولې چې تقريباً ټولو ځناورو د ميچر سره يوځای ترانه زمزمه کوله.
ساده ځناورو اهنګ او ترانې څو ټکي زده کړي وو. د ځواکانو او سپيو
غوندې هوبسيار ځناورو په څو دقيقو کې ټوله ترانه په ياده ياده کړه. د څو
کرته تکرار وروسته په ټول فارم کې ((د انگلستان ځناورو)) د ترانې لړزونکي
اهنګ خپور شو. غواکانو په رمبارو، اوزو په بغ، سپيو په سرنگېډو اسونو
په شنېډو او بتو په قاقا سندرې ويله. له ډېرې خوشالي څخه د فارم ټولو

ځناورو پنځه کرته دغه ترانه تکرار کړه. که چېرې د دوی د ترانې په ویلو کې
مداخله نه وای شوې، بنایي چې دغه ترانه به ټوله شپه روانه وای.

له بده مرغه مسټر جونز راوینښ شو هغه د بستري نه راودانگل او فکريې
کاوه چې گوندي د کور غولي ته کیدره رانوتې ده. هغه د خوب په کوټه کې
ولاړ ټوپک ته لاس کړ او په تیاره کې په شپږم نمبر کارتوس ډزې وکړې. د
ټوپک گولي د انبار دکوتي په دېوال ورننوتلې او د ډز سره د ځناورو پټه
غونډه ډېره ژر خپره شوه او ټول ځناور په یوه منډه د ویده کېدو ځایونو ته
وتښتېدل. مرغیو خپلو جالو ته ودانگل او نورو ځناورو په سوکې ډوب
پرېوتل او په یوه شپه کې ټول فارم ویده شو.

دويم څپرکی

درې شپې وروسته زور میجر په خوب کې په ارامه ساه ورکړه او د هغه مړی د باغچې تر څنګ بنځ شو. دی د مارچ د میاشتې پر لومړنیو ورځو کې مړ شو.

د زور میجر تر مړینې وروسته د راتلونکو درې میاشتو په دوران کې ډېر جدي فعالیت روان و، ځکه چې د میجر وینا اوس د فارم هونسیار ځناورو ته د ژوند په باره کې بالکل نوې جهان بڼې ورکړې وه، سره له دې چې هونسیار ځناور هم په دې نه پوهېدل چې د میجر د وړاندوینې له مخې دغه انقلاب کله راتلونکی دی او نه د دې داسې کومې نښې نښانې لیدلې چې ګوندې دغه انقلاب به د دوی په ژوند کې راشي. خو بیا هم دوی دا خپله وظیفه ګڼله چې د راتلونکي انقلاب لپاره لار هواره کړي. خوګان د فارم تر ټولو ځناورو هونسیار وو، ځکه نو د فارم د ټولو ځناورو د تدریس او تنظیم کار یوازې د خوګانو پر اوږو پرېوت. د ټولو خوګانو په جمله کې سنوبال Snowball او ناپولن Napoleon دوه مشهور ځوان خوګان وو او دوی دواړه مستر جونز د خرڅولو لپاره ډېر ښه ساتلي وو. په ټول فارم کې ناپولن د برک شیر Berk shire د خوګانو د نسل څخه یوازې خوګ و. دې د وجود نه لوی، سخت مزاجه چې او خپل سړی حیوان و. د ده په مقابله سنوبال ژوندی زړې، فصیح او څپرک خوګ و، مګر سنوبال دناپولن غوندې د دروند شخصیت څښتن نه و، له دوی برسېره د فارم نور ټول نر خوګان ارګجه پورکز Porkers وو. په دوی کې سیکولر لنډې او څورب خوګ و. ده ګرد غمبوري، رپنده سترګې چست حرکتونه او چيغنده اواز درلود. په خبرو کې ډېر تکړه و. کله چې به یې د ځینو مشکلو مسایلو د تشریح په باره کې استدلال کاوه، هر

وخت به يې يوې او بلې خوا ته تړپونه وهل او دا دده مخصوصه طريقه وه، هماغسان به يې خپله لکۍ ژر ژر تاووله راتاووله چې دې کار د نورو د قانع کولو لپاره يو ډول تشويقي جنبه درلوده. د فارم نورو ځناورو د سيکولر د استدلال په برخه کې تل دا اعتراف کاوه چې سيکولر د خپل استدلال په قوت له تور څخه سپين او له سپين څخه تور جوړولای شي.

دې درېواړه خوگانو تل زياد اليست چې د وړ ميچر وينگانو ته د ((حيوانيت)) په نوم د يوې مکملې ايډيالوژۍ سيستم ورکړی، د مستر جونز د ویده کېدو وروسته خوگانو په هفته کې څو شپې په لوی گودام کې پټې غونډې دايرولې او دلته به يې نورو ځناورو ته ((د ځناورتوب)) د اصولو تشریح ورکوله. د غونډو په پيل کې دوی د ځينو ځناورو د سادګۍ، حماقت او بې علاقګۍ سره مخامخ شول، ځينو ځناورو به ويل چې موږ مستر جونز ته د وفادارۍ وظيفه په غاړه لرو او دې ځناورو په خپلو خبرو کې تل جونز د بادار په نوم باله. يا به يې په ځينو غونډو کې خبره داسې پيل کوله ((مستر جنز موږ ته خوراک راکوي، که چېرې هغه نه وي نو موږ خو به له لوړې مړه شو.)) ځينو به دا پوښتنې کولې ((هغه انقلاب)) چې زموږ تر مرګ وروسته راځي نو ولې اوس پرې ځانونه زهير کړو؟)) که چېرې دغه ((انقلاب)) خامخا راتلونکی دی، نو د ((انقلاب)) لپاره زموږ کار او زياکول او يا نه کول به په ((انقلاب)) څه تاثير وغورځوي؟)) خوگانو به تل نورو ځناورو ته قناعت ورکاوه چې دغه ډول فکر کول ((د ځناورتوب)) د روحيې پر ضد يو عمل دی، خو دوی به تل د دا ډول سوالونو په مقابل کې د مشکلاتو سره مخامخ کېدل. سپينې اسپې مولي به له ټولو نه زيات بېعقله پوښتنې کولې. د هغې لومړۍ پوښتنه د سنوبال نه دا وه ((ايا د انقلاب نه وروسته به نبات وي؟)) سنوبال د هغې سوال ته په قهرجنه لهجه ځواب ورکړ، ((نه! تر

انقلاب وروسته به نبات نه وي. مور په فارم کې د نبات د جوړولو وسایل نه لرو. د انقلاب نه وروسته به د فارم ټول جوړ او وچ وابنه ستا د ضرورت پر اساس ستا په اختیار کې وي.) ایا د انقلاب نه به وروسته ماته د خپل خټ په وینستو کې د پټو د ترلو اجازت وي؟) مولي بله پوښتنه وکړه.

((ملګرې! په دغه پټۍ چې ته ورباندې دومره مینه یې او ورپسې مړې، په واقعیت کې دغه ستا د غلامۍ نښه ده. ایا ته په دې نه پوهېږې چې ازادي ډېر ارزښت لري او که په خټ کې یوه پټۍ تړل؟)) سنوبال ورته ځواب ورکړ. په ظاهر کې مولي د سنوبال ځوابونه ومنل اما په زړه کې قانع نه و.

خوګانو د کورني کارغه موسز د دروغو پر ضد ډېره سخته مبارزه کوله. موسز یو چوغلګر، هونښیار او خبر لوغ مارغه و او ده به تل جونز ته د جاسوسی کار کاوه. موسز به تل ویل چې هغه په یو مرموز ځای کې د نباتاتو د غر په باره کې معلومات لري او کله چې ځناور مړه شي، د مړینې نه وروسته ټول ځناور دغه غر ته ځي. د نباتو په غر کې ټوله اوونۍ رخصت دی، دلته کال دولس میاشتې شنه شوتل ولاړ وي او د دې غر په لمنوکې د زغرو په تېلو کې پاخه د نباتو او دکېکونو بوتې ولاړ دي. نورو ځناورو د موسز نه نفرت کاوه، ده به تل دروغ ویل او ټک کار یې نه کاوه، خو سره له دې هم ځینو ځناورو د نبات په غره عقیده پیدا کړې وه. خوګانو به تل د نورو ځناورو په منځ کې دا تبلیغ کاوه چې موسز دروغ وايي او د نباتو د غره په نوم هېڅ غر وجود نه لري.

دکراچۍ دوه اسونه بوکسر او کلور د خوګانو وفادار شاګردان وو، دوی په یوه مسئله باندې په خپله فکر او غور نه شو کولای، دوی خوګان د استادانو په توګه منلي وو. هر څه چې به ورته خوګانو ویل دوی په پټو سترګو منل او

د خوگانو خبرې به يې په خپل ساده استدلال نورو ځناورو ته هم رسولې. دواړه به تل د گودام په پټو غونډو کې حاضر وو او د هرې غونډې په پای کې به دوی ((د انگلستان ځناورو)) ترانه شروع کوله.

د ټولو ځناورو د توقع خلاف ((انقلاب)) ډېر ترمنځه او ډېر په اسانه د برياليتوب پړاو ته ورسېد. سره له دې چې مسټر جونز يو سخت مزاجه بادار او لايق بزگر و، خو په تېرو څو کلونو کې هغه په بده ورځ اخته شوی و. هغه په محکمه کې په يوه دعوا ډېرې پيسې وبايللې او د پيسو د بايللو په وجه يې زړه غورځولې و. هغه اوس ډېر شراب څښل او د خپل صحت د ساتلو نه يې پروا شرايې شوی و. ټوله ورځ به د اشپزخانې په ارام کړۍ ناست و، اخبار به يې لوست، شراب به يې گوتل او کله کله به يې په بيرو کې د لمدې ډوډۍ پوتې موسم ته اچول. د ده نوکرام هم تنبل او بېمانه شوي وو. د فارم ټول پټي چټي او وحشي وښو نيولي وو، د کورونو چټونه بېخي رنگ شوي وو، د فارم غاړې او څنډې په بد حالت وې او په فارم کې ټول ځناور په ټوله ورځ نيم گېډي وږي ولاړ وو.

د جون مياشت راورسېده او اوس د فارم د وښو د رپيلو وخت و. د شنبې پر ورځ د دوېي د اختر ورځ وه، په دې ورځ مسټر جونز وليکېدن ته تللی و او په ريډلاين Redloin کې دومره نشه شو چې د يکشنبې د نيمې ورځې پورې بېرته رانغی. د ده نوکرانو سهار د وخته غواگانې ولوشلې او بې له دې چې د ځناورو په خوراک چرت خراب کړي، دوی هم د سويو ښکار ته ولاړل. کله چې مسټر جونز بېرته راغی هغه نېغ دناستې د کورې په نرم پالنگ باندې د ویده کېدو لپاره ننوت. د ((نړۍ اخبار)) په نوم ورځپاڼه يې په منځ پرته وه او ځای پر ځای ویده شو. همد شان په ماښام کې هم ځناور وږي پاتې شول.

نورو ځناورو د لوږې مقاومت نه شو کولای، یوې وږې غوا د لوی انبار ورته بسکرو نه اړم کړل. دروازه یې ماته کړه او ټول ځناور په منډه انبار ته ننوتل په انبار کې یې د غلې په کندوانو خولې خښې کړې او په پرتو غلو دانو تالان گډه شو. په دې وخت کې مسټر جونز له خوبه راویښ شو او هغه د څلورو مزدورانو سره غمچینې په لاس په منډه د انبار کوټې ته ورغلل او په هره خوا یې د غمچینې گوزارونه شروع کړل. وږو ځناورو د لوږې او د غمچینو د وهلو زغم نه درلود. سره له دې چې ځناورو تر منځه هېڅ پلان نه درلود، خو بیا هم ټولو ځناورو په یوه اتفاق په گډه په جونز او د هغه په نوکرانو وروډانگل، ناڅاپه ځناورو د هرې خوا نه جونز او د هغه نوکران د لغتو لاندې ونيول او ډېر ژر وضعه د جونز او د هغه د نوکرانو د کنټرول څخه ووتله. د دې نه مخکې دوی د ځناورو د داسې عکس العمل سره نه وو مخامخ شوي، دوی چې به مخکې څنګه غوښتل هم هغه شان به یې ځناور په خپله خوبه وهل او ځورول. اوس د ځناورو ناڅاپي پاڅون او بلوا څخه ټوکه نه وه، د ځناورو ناڅاپي پاڅون دوی ډېر زیات ووېرول، څو شیبې وروسته د دوی دفاعي هلې ځلې ختمې شوې او پنځه واړه په یو ترات د انبار کوټې نه وتښتېدل. پنځه واړه د لوی سرک په طرف د کراچۍ په لار چارنال زغاستل، بریالي ځناور ورپسې وو او په یوه دقیقه کې یې فارم له ساحې څخه په یوه منډه وویستل.

د جونز مېرمنې دا هر څه د خوب د کوټې نه په خپلو سترگو لیدل. هغې په ډېره وارخطایی د خپل سامان ځینې شیان د قالینې په خورجین کې ورومنډل او ډېره غلې په بله لار د فارم نه ووتله. موسز له خپلې ځالې نه راټوپ کړ. په زور چيغې یې ووهلې او نېغ د جونز د مېرمنې پسې وتښتېد. تر دې وروسته بریالیو ځناورو جونز او د هغه څلور نوکران د فارم نه بیديال لوی سرک ته

ورسول او ورپسې يې د فارم هغه لويه دروازه چې پنځه پنجرې يې لرې پورې كړه. سره له دې چې ځناور ورباندې هېڅ پوه نه شول، اما په واقعيت كې د ځناورو انقلاب په برياليتوب ترسره شوی و، ځكه چې اوس جونز او د هغه نوكران شړل شوي وو او د مانور فارم اوس يوازې د ځناورو په تصرف كې و.

په لومړنيو څو دقيقو كې د ځناورو په خپل برياليتوب هېڅ باور نه كېده. خو بيا هم د دې لپاره چې ځانونه په دې متيقين كړي چې د فارم دننه انسانانو ځانونه نه واي پټ كړي، ټول په يو تړات د فارم دننه او د فارم د ټولو سرحدونو چاپېره وگرځېدل او بيا يې په يوه منډه ځانونه د فارم مېنې ته راوړسول چې دلته د جونز د ظلم او استبداد د دورې ټولو بقاياوو ته د تل لپاره خاتمه ورکړي. دوی د غوډل وروستۍ گوت ته پرتې د ملونو کوټې ماتې كړې او له دغو كوټو څخه يې د اسونو د وسپنې ملونه، كيزې، د ځناورو پېژوانونه او مهارونه، د سپو زنجيرونه او هغه تېرې چرې چې مستر جونز به ورباندې خوگان او وري خصي كول را وويستلې او دغه ټول شيان يې څاه ته كېښته وغورځول، د غوډل ترڅنگ د خزلو اور بلبده او ځينې كيزې ترسري او د ځناورو د خوراك توبرې يې د خزلو اور ته وغورځول. همدا شان د جونز د استبداد ځورونكې بقايا متروكې او غمچينې هم دې اور ته گوزار شوې او څه وخت چې ځناورو وليد چې غمچينو اور واخيست او سرې لمبې يې پورته شوې، ټولو ځناورو د ډېرې خوشالۍ نه پورته پورته ټوپونه شروع كړل. سنوبال هغه پټۍ چې د بازار په ورځ به ورباندې جونز او د هغه نوكرانو د اسونو د څټ ويښته او لكۍ سنگارولې هم دې اور ته وارتولې.

((ملگرو! پټۍ د جامو حيثيت لري او جامي د انسان نښه ده، بايد ټول ځناور برېنډ وگرځي.))

سنوبال په جگ اواز وويل:

کله چې بوکسر د خپل استاد خبرې واورېدې هغه ژر ولاړ او د دروڅو وروکې خولۍ يې هم راوړه او د خزلو اور ته يې وغورځوله. دا هغه خولۍ وه چې ده به د دوبي په گرمۍ کې د مچانو له لاسه په سر کوله. څو چې مچان يې غوړونو ته ورنه نه وځي.

ځناورو په ډېر لږ وځ کې د مستر جونز د استبداد ټوله بقايا له منځه يوره. د ناپولن په بلنه ټول ځناور د انبار لويې کوتي ته ولاړل او دلته هغه هر ځناور ته يو په دوه خوراک او هر سپي ته دوه دانې بسکت ورکړل. د خوراک نه وروسته ټولو ځناورو په گډه ((د انگلستان ځناورو)) ترانه پرله پسې اوه ځله وويله. په دغه شپه کې ټول ځناور يوځای څنگ په څنگ ويده شول او د لومړي ځل لپاره يې داسې خوږ خوب وکړ چې مخکې له دې هغوی هېڅکله داسې خوږ خوب نه وکړی.

دوی د معمول سره سم سهار د وخته راويښ شول. ناڅاپه ورته خپل بريالی انقلاب ور په زړه شو او ټول ځناور يوځای څر ځای ته په ځغاسته ورغلل. دلته بالڅر ته نږدې يوه وروکې غونډۍ وه او له دې غونډۍ له سر نه ټول فارم بسکار کېده، دوی په يوه منډه د غونډۍ څوکې ته وختل او د سباوون په روښانه رڼاکې يې چار چاپېره په ځير ځير کتل. هو، اوس فارم د دوی ملکيت و او چار چاپېره هر څه چې د دوی په نظر راتلل دغه ټول د دوی ملکيت دی. ځناورو د خوشالۍ له ډېره جوشه پورته هوا ته توپونه وهل، هغوی د سباوون په پرځه کې منډې رامنډې وهلې، دلته او هلته يې شنو وښو ته خولې اچولې، د څرېبې زمکې لوتي يې په پښو ميده کولې او د خاورې مست بوی يې بويوه. دوی د ټول فارم چکر ولگاوه او په ډېر غور يې په پټه خوله د فارم

د کرلي زمکو، د وښو د پتو، باغچو، ډنډونو او چاپېره ولاړو بوټو معاینه وکړه. دوی د معاینې په دوران کې هر شي ته په داسې حیرت کتل لکه چې دغه شی دوی له دې مخکې هېڅ نه وي لیدلای، همدا شان د دوی هېڅ باور نه کېده چې گوندې دغه پراخه کرونده به اوس د دوی خپل ملکیت وي.

د فارم تر لیدنې وروسته ټول ځناور د مستر جونز مېنې ته راغلل او دوی په کتار د دغې مېنې د دروازې مخکې غلي ودرېدل. سره له دې چې اوس دغه مېنه د دوی ملکیت و، خو بیا هم دوی دغې ته د ننوتلو څخه ډارېدل، سنوبال او ناپولن سکوت مات کړ. دوی رامخکې شول، د مېنې دروازې ته یې اوږې ورکړې او په یوه شېبه کې یې د مېنې دروازه ورماته کړه او د ماتېدو سره ټول ځناور په یو کتار مېنې ته ورننوتل. له دې ډاره چې په مېنه کې پروت سامان گډوډ نه شي، ټولو ځناورو د مېنې دننه په ډېر احتیاط چلند کاوه، دوی د پښو په څوک د یوې کوتې نه بلې کوتې ته تلل او د خبرو پرځای یې د یو بل په غوږ کې پس پسی کاوه. دوی د مستر جونز په مېنه کې د ښکو څخه د ډکو توشکونو، د ځان د لیدنې ښینسو، د اسونو د ویښتو نه ډک پالنګونو او سرفو، د بروس قالینو او دناستی په کوټه کې د ملکې وکتوریا چوکاټ شوی لوی عکس ننداره په ډېره حیرانتیا کوله.

کله چې دوی جونز د مېنې د پورو څخه راکښته کېدل، مولي د ځناورو په ډله کې نه ښکار کېده، بلکې د مېنې دننه یې ځان پټ کړی و. ځینې ځناور په مولي پسې وگرځېدل، گوري چې هغه د جونز د ویده کېدو په کوټه کې پاتې شوې ده او د جونز د مېرمنې په سینګار مېز پروت نیلي پټۍ یې په خپلو اوږو اچولې ده. ښینسې ته ولاړه ده په ښینسه کې ځان ته گوري او په ډېره ساده توګه په خپله د خپلې ښکلا ستاینه کوي. ځینو ځناورو د هغې دغه عمل وغانده. دوی بېرته اشپزخانې ته ولاړل، دوی په اشپزخانه کې د خوګانو

زورنډې غوښې د پخولو لپاره د ځانونو سره بيديا ته راوړې. يوازې د بوکسر په اشپزخانه کې د جونز د بيرو ډک برل په خپلو سومانو چیت پیت کړ. له دې پرته په کوټو کې په پرتو ټولو شيانو هيڅ غرض ونه شو.

له دې نندارې په پای کې يو ځل بيا ټول ځناور د مسټر جونز د مېنې په مخکې راټول شول دلته ټولو دا فيصله وکړه چې د مسټر جونز مېنه دې د ځناورو د فارم د موزيم په حيث خوندي وساتل شي او تر دې وروسته به هيڅ ځناور په دې مېنه کې نه اوسېږي. ټولو په يو اواز دا فيصله ومنله او له دې فيصلې وروسته د ځناورو غونډه خپره شوه.

تر سبا نارې وروسته سنوبال او ناپولن د ځناورو غونډه راولبله. ((ملگرو!)) ((سنوبال غونډې ته ويل،)) اوس پوره شپږ نيمې بجې دي او ټوله ورځ راته مخکې پرته ده. نن موږ د ونسو لوکاوو، د لوگاډو نه دمخه ستاسو پام يوې بلې موضوع ته راگرځول غواړم،)) ((درې مياشتې مخکې د جونز ځامنو د زړې لهجې د زده کړې يو کتاب دېءان ته غورځولی و. موږ څوگانو دغه کتاب پيدا کړ او موږ ټولو په تېرو درې مياشتو کې له دغه کتاب څخه ليک لوست زده کړي دي.))

ناپولن تور او سپين رنگ راوغوښت او بيا ټول ځناور د لوی سړک په طرف د فارم د لويې دروازې پر لور روان شول. په ټولو څوگانو کې د سنوبال ليک ډېر ښه و، هغه د مخکې پښې په گوتو د ليک برش ونيو. لومړی يې د لويې دروازې د تختې څخه ((د مانور فارم)) پخوانی ليک پاک کړ او د دې پر ځای يې ((د ځناورو فارم)) وليکه. تر دې وروسته دغه فارم پر همدې نوم مشهور شو.

تر دې وروسته ټول ځناور د فارم ودانيو ته ولاړل. سنوبال او ناپولن زینه راوغوښتله، دوی زینه د لوی گودام دېوال ته ودروله، دلته سنوبال او ناپولن نورو ځناورو ته د تشریح په ترڅ کې وویل:

((ملگرو! موږ خوگانو کړای شول چې په دې تېرو درې میاشتو کې د ((ځناورتوب)) ټول اصول په ((اوه حکمونو)) کې خلاصه کړو. اوس دا اوه حکمونه په دې دېوال لیکل کېږي. له دې وروسته به دغه لیکل شوي احکام هم ستاسو او هم د راتلونکو ځناورو د ژوند لپاره د نه بدلېدونکو قوانینو حیثیت لري.))

د یو خوگ لپاره په زینه باندې د ځان د موازنې ساتل څه اسان کار نه و، خو بیا هم د ځینو مشکلاتو سره سنوبال په زینه پورته شو، یو څو پورې کښته سکیولر ورته د رنگ بوتل نیولی و او په اخره پورې ولا سنوبال د لیک کار شروع کړ. هغه په قیر دېوال دغه اوه احکام په ډېر روښانه سپینو تورو ولیکل. دغه توري د ډېرش گزه فاصلې څخه هم په اسانه لوستل کېدل. احکام دادې:

اوه احکام

- ۱- هر څه چې په دوو پښو ځي، دښمن دی.
- ۲- هر څه چې په څلورو پوښو ځي یا څانگونه لري، ملگری دی.
- ۳- هېڅ ځناور به جامې نه اغوندي.
- ۴- هېڅ ځناور به پر بستره نه ویده کېږي.

۵- هېڅ ځناور به شراب نه څښي.

۶- هېڅ ځناور به بل ځناور نه وژني.

۷- ټول ځناور مساوي دي.

په املاکې د دوو وړوکو غلطيو پرته دغه اوه احکام ډېر سوتره وليکل شول. سنوبال د نورو ځناورو د پوهېدو په خاطر دغه اوه احکام څو ځله په اوچت اواز ولوستل. د لوستلو نه وروسته ټولو ځناورو د مکملې موافقې او تائيد په توگه خپل سر ونه وڅوځول او په ځناورو کې هوبنډ ځناورو دغه ټول احکام ډېر ژر په يادو ياد کړل. سنوبال د ليک د بورس د غوځولو وروسته وويل:

((ملگرو! وړاندې د وښو د ځمکې پر لور! راځئ چې کار وقار وگڼو راځئ چې دا په عمل کې اثبات کړو چې مور ځناور د جونز او د هغه د نوکرانو په تناسب چټک کار کولای شو.))

په دې وخت کې هغه درې غواوې چې د څه وخت راهيسې نارامه معلومېدې په پای کې په رمارو سر شوې. په تېرو څلورويشتو ساعتونو کې هغوی نه وې لوشل شوې. تيوڼه يې د شيدو څخه داسې ډک شوي وو، نږدې و چې وچوي. د لږ فکر کولو وروسته خوگانو ستلونه راوغوښتل او خوگانو دغه درې واړه غواوې ولوشلې. ددې لوشلو څخه معلومه شوه چې د خوگانو مخکې پښې د لوشلو لپاره مناسبې وې. د غواوو د ټينگو شيدو څخه پنځه ستلونه ډک شول او په ستلونو کې پرتو شيدو ته ټولو ځناورو په ډېره مينه او علاقه کتل.

((په شيدو به څه کوو؟)) يو ځناور پوښتنه وکړه. ((کله کله به جونز زموږ د خوراک د پوتيو سره شيدې گله ولي)) يوې چرکې وويل: ((ملگرو! په شيدو

هيڅ فکر مه کوی، د شیدو چاره به وشي!) ناپولن چيغه کړه او په خپلهد
شیدو د ستلونو نږدې ودرېد.) په دې وخت کې لو ډېر مهم دی. ملګرو
سنوبال به درته لارښوونه وکړي او زه به یو څو دقیقې وروسته درپسې
درشم.)

((ملګرو! په وړاندې د وښو پر لور! وابنه ستاسو د لو انتظار باسي.)) ټول
ځناورکتار د لو لپاره ولاړ خو کله چې دوی ماښام د وښو له پټیو ستري
ستومانه بېرته راغلل. کوري چې شیدې غیب شوي دي.

درېم څپرکی

څومره په ډېر زیار او د خولو په تویولو ځناورو وچ وابښه ځای پر ځای کړل! دوی د خپل کار او زیار په برکت ډېر حاصل ترلاسه کړ. دا ځل د دوی د توقع نه پورته لو په بریالیتوب ترسره شو او زمکې هم ډېره غله وکړه. په ځینو وختونو کې به کار سخت و، ددې علت دا و چې په فارم کې د کار ټول وسایل د ځناورو پر ځای د انسانانو د کار لپاره جوړ شوي وو او دغه ډول وسایل د ځناورو د کار په لار کې لوی خنډ و. ځناورو دغه وسایل ځکه نه شو استعمالولای چې دوی باید د استعمال په وخت کې پر وروستیو دوو پښو نیغ ودرېدلې وای. سره له دې مشکلاتو بیا هم څوکانو دموره هوبنیارتیا درلودله چې دوی به د هر مشکل د حل لار پیدا کولای شوه. د بلې خوا د فارم اسونه د فارم د ټولې زمکې د لوېشت لوېشت سره بلد وو چې په واقعیت کې دوی د جونز او د هغه د نوکرانو په تناسب د درمن (درمند) د جوړولو او په ښاخۍ باندې د درمن د بادولو په کار ښه پوهېده. څوکانو په خپله ټک کار نه کاوه خو د نورو ځناورو په لارښوونه او څارنه کې بېخي تکړه وو. څوکانو د نورو ځناورو په تناسب ډېره پوهه درلوده. طبیعي وه چې دغه څوکان دې د نورو ځناورو مشرتوب په لاس کې ونیسي. بوکسر او کلور به ټوله ورځ د کراچۍ د راکښلو په درمند د گړځېدو او د درمند د بادولو په کار مصروف وو. په دې ورځو کې خپلواک اصونو ملونو او واگو ته هېڅ ضرورت نه درلود. د کار پر وخت به یو څوک د ټولو ځناورو تر شا روان و، دې څوک به نورو ځناورو ته ویل: ((ملگرو! ښي طرف ته وگرځئ، ملگرو! چپ طرف ته وگرځئ، ملگرو! شاته وگرځئ، ملگرو! اخوا وگرځئ، ملگرو! دېخوا وگرځئ.))

هیلپو او چرگو هم ټوله ورغ په غرمو کې اخوا دپخو منډې رامنډې وهلې او تر خپله وسه یې زیار ویست، چې د غلې دانې او د وښو ډنډرې په خپلو مښوکو کې درمند ته یوسي. د معمول سره سم د فصل او وښو لو او دردمند جوړېدو د جونز او د هغه د نوکرانو ډېر وخت نیوه، برعکس ځناورو دغه ټول کارونه په دوو ورځو کې ترسره کړل. د فارم په تاریخ کې د فارم زمکو دومره غله نه وه کړې. دا لومړی ځل و چې د غلې یوه دانه او د وښو یو ډنډر ضایع نه شو، ځکه چې چرگو او هیلپو د خپل تیز نظر په برکت د پټو نه د غلې هره دانه او د وښو هر ډنډر راټول کړ او دوی د فصل یوه دانه او یو ډنډر ضایع کېدو ته پرې نه ښود. همدا شان د فارم په تاریخ کې دا لومړی ځل و چې د لو او د درمند په وخت کې یو ځناور هم یوه خوله خوراک پټ ونه خوړ.

په ټول دویي کې د فارم نه د سترې کېدونکي کار ډېر په بیره روان و. ځناورو دا تصور نه کاوه چې د فارم کارونه به دومره په بیره ترسره شي. اوس دوی د کار په کولو او د وخت نه مخکې د هر کار سرته رسولو په وجه ډېر زیات خوشاله وو. اوس واقعاً د خوړو هرې مړۍ دوی ته له حده زیات خوند ورکاوه، اوس دغه ټول خواړه دوی خپل خواړه گڼل. دغه ټول خواړه دوی په خپلو متو او په خپل زیار پیدا کول او اوس دغه خواه ورته د مخکې لاندې مار بادار له خوا د خیرات په توگه نه ورکول کېدل، اوس د بې ارزښته او مفت خور انسان د تگ وروسته د فارم هر اوسېدونکي ځناور ته د خوراک هر شی پرېمانه ښکاره کېده، سره له دې چې ځناورو د ساعت تېرۍ مخکې تجربه نه درلوده، خو بیا هم دوی اوس د ساعت تېرۍ د هرې شپې نه ډېر خوند اخیست.

سره له دې هم ځناورو به کله کله د يو لړ مشکلاتو سره مخامخ کېده. د مثال په توګه په فارم کې د غلې د ټکولو او پاکولو ماشين نه و، کله چې دوی د کال په وروستۍ موده کې غنم درمندګرې، لومړۍ ورباندې وګرځېدل او بيا يې د خولو په پوکي بوس ترېنه پاک کړ دا بېخي لرغونې طريقه وه، خو بيا هم د خوګانو د هونسيارتيا په برکت او د بوکسر د جسمي طاقت په زور غنم پاک شول. د فارم ټولو ځناورو د بوکسر د قوت او کار ډېر صفت کاوه، بوکسر د جونز په وخت کې هم سخت کارونه کول خو اوس ده د درې اسونو کار يوازې په خپله کاوه، کله به داسې ورځې هم راتلې چې د فارم ټول کار به د بوکسر په قوي اوږو پرېوت، په کوم ځای کې چې به ډېر سخت يا ډېر کار و بوکسر به د سهار نه تر ماښام دلته بوخت و او ټول روغ به يې تېل وهل او راکښل کول. بوکسر د فارم د يو چرګ څخه داسې خواهش کړی و. ((ما هر سهار د نورو ځناورو نه مخکې راوړېنېسوه. زه غواړم چې د ورځې د منظم کار د شروع نه مخکې ځينې مهم کارونه ((د خپلې خوښې کار)) د روحي پر اساس مخکې ترسره کړم.)) بوکسر د هرې کشالې د حل او د هر نيمګړي کار د پوره کولو لپاره يو ځواب ورکاوه او هغه دا چې ((زه په لاپسې سخت او ډېر کار کوم.)) په بل عبارت د ډېر او سخت کار کولو ځواب د بوکسر تکيه کلام ګرځېدلی و او کله چې به خوګانو نور ځناور کار ته هڅول نو دوی به ورته د بوکسر د ډېر او سخت کار روحیه د نمونې په توګه ستايله.

د فارم هر ځناور د خپل استعداد سره سم کار کاوه. د مثال په ډول چرګو او هيليو درمندونو په وخت کې د پټو نه تیت و پرک غنم دانې راټولولې چې په پنجه کې له دغو دانو څخه د غلې پنځه پيماني نوره سپما هم وشوه. اوس هېڅ ځناور غلا نه کوله او يو ځناور هم په خپله ځيره مرورتيا او خفګان نه ښکاره کاوه. پخوا د ځناورو تر مينځ جګړې، يو بل چيچل، يو بل خوړل او د

يو بل پر ضد کينه درلوده، د ورځني ژوند عادي خصوصيات گڼل کېده، خو اوس دغه ټول شيان له منځه تللي وو يوازې کار و قانگنل کېده او هېچا د خپل کار نه غاړه غړوله.

دا يو واقعيت و چې مولي سهار د وخته نه شوه پاڅېدلای، کله چې به مولي کار ته راغله، نو هغې په دې پلمه چې په سوم کې يې کاني ننوتې دي، خپل ورسپارل شوی کار ډېر د وخته پرېښود او په خپله منځه به تلله. د فارم د پيشورويه هم څه عجيبه غونډې وه. د کار شروع سره به هغه په ساعتونو ورکه شوه خو څه وخت چې به د ماښام په مهال کې کار خلاص شو او ځناور به خوراک ته راټولېدل نو هم په دې وخت به پيشو راپيدا شوه او د راتگ سره به يې داسې ښودل لکه چې هېڅ نه دي پېښ شوي. پيشو د پلمو په جوړولو کې ډېره تکړه وه، هغې به هر ځل دمره ښه پلمه جوړوله او دغه پلمه به يې په دمره احساساتي لهجه بيانوله چې د فارم هر ځناور به د هغې په ارادو او ښه نيت د زړه له کومي باور کاوه. ((د انقلاب)) راهيسې به زور بنجامين کې هېڅ بدلون نه ليدل کېده. بنجامين په ((انقلابي)) دوره کې هم د پخوا غونډې په کړار اما په سرزوری خپل کاره دوام ورکاوه، هغه د هر کار کولو څخه غاړه نه غړوله خو د بوکسر او يا نورو ځناورو غونډې د اضافي او د خپلې خوښې د کارونو داوطلب هم نه و، بنجامين د ((انقلاب)) او د ((انقلاب د نتايجو په باره کې هېڅ ونه ويل. که چېرې يو ځناور به ورځني دا پوښتنه وکړه چې ((ايا تاسو د جونز په شړلو او د ((انقلاب)) په راتگ ډېر خو شحاله نه ياست؟)) نو بنجامين به دغه سوال ته تل دا ځواب ورکاوه چې ((د خړو عمر ډېر اوږد وي او تاسو تراوسه په فارم کې يو څر هم مړ نه دی ليدلی)) نور ځناور مجبور وو چې د بنجامين په اسرار اميزه ځواب قناعت وکړي.

په فارم کې د یکشنبې ورځ عمومي رخصت و او په دې ورځ به د نورو ورځو په تناسب سبانی پوره یو ساعت ناوخته کېده. د رخصتۍ پر ورځ به د سبانی ناری وروسته د فارم ټول ځناور د ((تیوري)) درسونو ته حاضرېدل او د ((تیوري)) د درسونو څخه یو ځناور هم غیر حاضرې نه شوه کولای. د ((تیوري)) درسونو د غونډو مراسمو کې به لومړی د فارم بیرغ پورته کېده. د دې بیرغ ټوکر یو زور شین مېز پوښ و او دغه مېز پوښ سنوبال د جونز د مېرمنې په کوټه کې موندلی و. سنوبال په دغه مېز پوښ په سپین رنگ د ځناورو سوم او بنکر رسم کړی و او د هرې یکشنبې په سهار به دغه مېز پوښ د فارم د خونې په باغ کې د بیرغ په ولاړه جنده پورته کېده. د سنوبال د تشریح له مخې د بیرغ شین ټوکر د انگلستان د شتو پټو او د بیرغ سوم او بنکر د راتلونکي ((حيواني جمهوریت)) نمایندګي کوي. سنوبال به تل په خپلو خبرو کې په دې تاکید کاوه چې دغه ((حيواني جمهوریت)) هله منځته راځي کله چې د انسانانو نسل له منځه ولاړ.

د بیرغ د پورته کېدو او د تیوري کې درسونو وروسته به بیا ټول ځناور د فارم د لوی ګودام په مینه کې د عمومي غونډې لپاره راټولېدل. دغه غونډه د ((مجلس)) په نوم بلل کېده. په ګودام کې به ټول ځناور ډلې ډلې په کتار ولاړ وو. په دې مجلس کې به د راتلونکې هفتې د کار پلان جوړېده او هم د بحث لپاره نوي پیشنهادونه وړاندې کېدل. په هر مجلس کې یوازې څو ګانو د راتلونکې هفتې د کار پلان اعلاناوه او نوي پیشنهادونه په وړاندې کولو هېڅ فکر نه شو کولای اما هغوی په دې ښه پوهېدل چې خپله رایې څنګه ورکړي. د مجلس په ټولو بحثونو کې سنوبال او ناپولن له ټولو نه زیاته جدي او فعاله برخه اخیستله.

د بحثونو څخه تل څرگندېدلې چې هېڅ وخت دوی دواړو په یوه موضوع موافقه نه کوله. که یو به پیشنهاد وکړ، نو بل به حتماً د پیشنهاد پر ضد دريځ نیوه. که چېرې به یو داسې پیشنهاد وکړ چې دغه پیشنهاد به د بحث او تنقید وړ هم نه و. نو بل به خامخا په دغه شان پیشنهاد بحث او تنقید کاوه. د مثال په توګه کله چې سنوبال مجلس ته دا پیشنهاد ((د باغچې شاته وړوکی مالخړ دې د هغو ځناورو لپاره چې زاړه شوي او د کار نه پرېوتې دي د استراحت ځای پخپل وټاکل شي)) وړاندې کړ نو په دې موضوع هم ناپولن د شور نه ډک بحث او تنقید وکړ. هغه د ځناورو د هرې طبقې د ((تقاعد عمر)) پوښتنې شروع کړې. ((غونډه)) به تل د ((انګلستان د ځناورو)) د ترانې په ویلو پای ته رسېده او تر غرمې وروسته وخت د ساعت تېرۍ د وخت په نوم اعلان شو.

د خوګانو مرکز د ځناورو د سامان پخوانۍ کوټه وه. د ماښام په وخت کې ځناورو په دې کوټه کې د اهنګرۍ، نجارۍ او نورو کسبونو د کتابونو مطالعه کوله. د مطالعې کتابونه د جونز د اوسېدو د کوټې څخه راوړل شوي وو. سنوبال د فارم ټول ځناور په ((بېلابېلو کمپټو)) کې تنظیمول او هغه د کمپټو په جوړولو او په دې کمپټو کې د ځناورو د تنظیمولو لپاره نه سترې کېدونکې هلې ځلې کولې. سنوبال د چرګو لپاره ((د هګیو د تولید کمپټه)) د غواوو لپاره ((د پاکو لکيو د ساتلو اتحاديې)) د وحشي ملګرو لپاره ((له سره د زده کړې کمپټه)) (د دې کمپټې څخه د مېرو او سویو اهلي کول و) د مېرو لپاره ((د سپینو وړيو د تولید نهضت)) د ځناورو د سواد لپاره ((د لیک لوست کورسونه)) او دا شان نورې مختلفه کمپټې او اتحاديې جوړې کړې. په مجموعي لحاظ د سنوبال ډېرې پروژې له ناکامۍ سره مخامخ شوې. د مثال په توګه له ټولو نه مخکې د وحشي ځناورو د اهلي کولو هلې ځلې ډېر ژر

ناکامه شوې. سره له دې چې د وحشي ځناورو په اهلي کولو ډېر کار وشو، خو بیا هم د وحشي ځناورو د پخوا غونډې وحشي چال چلند ته دوام ورکړ. که چېرې به خوگانو د وحشي ځناورو سره ښه سلوک کاوه، نو وحشي ځناورو به له دغه سلوک نه ناوړه استفاده کوله او که چېرې به ورسره سخت سلوک کېده، نو بیا به دوی ((له سره د زده کړې کمېټې)) غونډو ته نه راتلل او هم به یې دغه سلوک د ځناورو دملګرتیا او ورورولۍ د روحیې پر ضد عمل ګاڼه. وحشي مږه له ټولو نه مخکې ((له سره د زده کړې کمېټې)) کې شامله شوه او تر څو ورځو پورې یې د ټولو وحشي ځناورو نه زیاته په دې کمېټه کې فعاله برخه واخیستله. خو یوه ورځ هغه د بام پر سر ناسته ولیدل شوه چې د چنچنو سره په ډېره نرمه لهجه خبرې کوي. مږې چنچنو ته ویل، ((ملګرو! اوس موږ ټول ځناور ملګري یو زه یې درته عمل کې ثابتوم. که ستاسو له ډلې نه هره چنچنه غواړي هغه کولای شي چې دلته راشي او زما په سینه بېخي بېغمه کېني.)) سره ددې هم د مږې نرمې لهجې په چنچنو مثبت تاثیر ونه کړ، هغوی د پخوا په شان د مږې نه لرې ناستې وې او تر پایه یې د مږې او ځان ترمنځ فاصله ساتله.

د لیک لوست کورسونه په ډېر بریالیتوب پرمخ روان وو او د مني د موسم پورې تقریباً د فارم هر ځناور د خپل استعداد په اندازه څه نا څه سواد زده کړ. خوگانو خو د مخکې نه پوره لیک لوست کولای شو. سېي په لیک لوست کې تکره وو، خو هغوی د ((اوه احکامو)) د لوست نه پرته د بل شي په لوست کې علاقه نه درلوده. موریل د سپیو په تناسب په لوست کې ښه معلومېده. هغې د فارم د خزلو له ډېران څخه د جونز د اخبارونو ټوټې راټولې کړې وې او د ماښام په وخت کې هغې نورو ځناورو ته د دغو اخبارونو د ټوټو نه درس ورکاوه. زور بنجامین د خوگانو غونډې د لوست ډېر ښه

استعداد دلود، خو هغه هېڅکله دا سرخوږی نه کاوه چې خپل طبیعي استعداد په کار واچوي. بنجامین به ویل ((زما په فکر هېڅ شی د لوست لپاره ارزښت نه لري)) کلوور ټوله الفبا په یادو زده کړې وه، خو هغې لیکل شوي ټيکي یوځای کولای او لوستلای نه شول. بوکسر تر پایه د ((ډي)) له توري څخه پرمختګ ونه کړلای شو. کله چې بوکسر په خپلو لویو سومونو په خاوره کې د ای، بی، سی او ډي توري ولیکل، بیا به ورت څوږ غوږونه ودرېد او په څیر څیر به یې لیکل شویو تورو ته کتل. کله کله به بوکسر د تندي له پاسه پیکي اخوا دېخوا غورځاوه راغورځاوه او په ټول قدرت به یې په خپل حافظه فشار اچاوه. چې د ډي پسې توري هم زده کړي، بوکسر څو ځله د ای، ایف، جی، ایچ توري هم زده کړل خو چې کله به یې دا توري زده شول نو بیا به ورځنې د ای، بی، سی، ډي توري هېر شول، په پای کې بوکسر فیصله وکړه چې دنورو تورو د زده کړې څخه تېر شي او یوازې د څلورو لومړنیو تورو په یادولو قناعت وکړي، د دې لپاره چې خپله حافظه تازه وساتي بوکسر به معمولاً هره ورځ دغه څلور توري یو یا دوه ځله په خاوره لیکل. مولي د هغو شپږو تورو پرته چې د دې په نوم کې راتلل، د نورو ټولو تورو د زده کړې څخه بېخي انکار وکړ، مولي د وړوکو لرگو څخه د خپل نوم شپږ توري جوړ کړي وو او د نوم د لرگو ټوټې یې په گلونو سینګار کړې وې. هغه به ددې سینګار شویو ټوټو چاپېره تل خوشاله ګرځېده راګرځېده.

لکه څنګه چې د فارم د اوسېدونکو بې عقله ځناورو یعنی مېږو، چرګو او هیلپو د درسونو څخه څرګنده شوه دوی ((اوه احکام)) هم په یادو یاد نه کړلای شول او تر پایه د ای د توري څخه پرمخ نه ولاړ، له ډېر فکر او غور نه وروسته سنوبال د پخ ذهنو ځناورو داسانتیا په خاطر دا اعلان وکړ چې ((دغه اوه احکام)) په یوه و جیزه کې چې ((څلور پښیز ښه دي او دوه پښیز

خراب دي)) خلاصه شول. د سنوبال د اعلان له مخې دا نوې وجيزه ((د حيوانيت)) د ټولو اصولو اساسي بنسټ دی او هر څوک چې دا اساسي اصول زده کړي هغه حتماً د انسان د ناوړه اغېزې څخه په امن پاتې کېږي. د فارم اوسېدونکو مرغیو د سنوبال په دې وجيزه او احتجاج وکړ ځکه چې مرغیو هم دوه پښې درلودې او دوی هم د نوې وجيزې له مخې چې ((دوه پښيز خراب دي)) د رټل شويو ځناورو په جمله کې راتلې. اما سنوبال ورته اثبات کړه چې د دوی احتجاج او اعتراض منطقي نه دی.

(ملکرو!) سنوبال ورته ويل، ((مرغی- په خپلو ځانګونو هېڅ شی نه شی نیولای، بلکې دوی د خپلو ځانګونو په قوت یوازې الوتنه کوي او بس. مور د مرغیو ځانګونه د پښو په صفت پېژنو، د انسان او د ځناورو ترمنځ د توپیر اصلي او اساسي نښه د انسان لاسونه دي. انسان یوازې د دې شیطاني وسیلې پواسطه تل د شیطاني- او وړانکارۍ کارونه ترسره کوي.))

مرغی- د سنوبال په لویو او ګرانو لغتونو پوه نه شوې، خو هغوی د سنوبال تشریح ته سروته وڅوڅول له دې وروسته پخه څه څناور د نوې وجيزې په یادولو بوخت شول. د ګودام په دېوال د ((اوه احکامو)) له پاسه نوې وجيزه ((څلور پښيز ښه دي او دوه پښيز خراب دي)) په غټو ټکو وليکل شوه. دېرو ځناورو نوې وجيزه په یادو یاد کړه لکن د ټولو ځناورو په تناسب دا وجيزه د فارم د مېړو له حده زیاته خوشه شوه. کله چې په مېړې په پټو کې راپنډې شوې، دوی به په رښارو کې ((څلور پښيز ښه دي او دوه پښيز خراب دي)) څو ساعته پرله پسې تکراروله او د دې د وجيزې په تکرار هېڅ نه سترې کېد.

ناپولن د سنوبال د کمپو په جوړولو او تنظيم کې هېڅ علاقه نه اخیستله او د ده په نظر د لویانو د زده کړې او روزنې پر ځای د ماشومانو یا د ځوان نسل زده کړې او روزنې ډېر اهمیت درلود. د فارم د وېسو تر لویو ډېر ژر وروسته دوه سېپو، ژبي او بلویل نهه چاغ کوکري وزېږول او کله چې دغه کوکري د میانډو د تیوو روډلو وروسته لږ څه لوی غونډې شول، ناپولن دغه کوکري د غوجل بالاخانې ته یوړل. هغه د کوکرو تعلیمي چارې په خپله غاړه واخیستلې او دغه کوکري یې یو داسې پټ ځای کې د تعلیم لاندې ونیول چې ډېر ژر د فارم نور ځناورو د دغو کوکرو موجودیت هېر کړ.

د شیدو د ورکېدو اسرار هم کشف شول. د فارم ځناورو ته څرگنده شوه چې دغه ورکې شوې شیدې به هره ورځ خوگانو د ډوډۍ وروسته څښلې. اوس په باغ کې منې پخې شوې او د ونو نه شمال غورځولې منې دونو دلاندې په وېسو هره خواتیتې پرته دي. ځناورو فکر کاوه چې دغه منې به د ټولو ځناورو ترمنځ په مساوي ډول وېشل کېږي، اما د دوی د هیلو برعکس امر وشو چې ځناور دې دغه توی شوې منې راټولې کړي او د خوگانو د خوراک لپاره دې غوجل ته راوړسوي. د فارم ځینې ځناور د دې حکم په اورېدو خفه شول خو دوی ته خفگان هېڅ گټه ونه کړه. ځکه چې د سنوبال او ناپولن په شمول ټولو خوگانو دا فیصله کړې وه چې د باد غورځولې منې دې یوازې خوگان وخورې. یوه ورځ خوگانو پټه غونډه وکړه او په دې غونډو کې سکیولر وگمارل شو چې د شیدو او منو په باره کې دې نورو ځناورو ته تفصیلات ورکړي.

((ملگرو!)) سکیولر چیغه کړه. ((تاسو هېڅ داسې تصور ونه کړئ چې گونډې موږ ستاسو ملگري خوگان دغه منې د خود غرضۍ یا د شخصي امتیاز په وجه خورو، زه پوره باور لرم چې تاسو د خپلو ملگرو خوگانو په

باره کې هېڅکله دا فکر او تصور نه کوي، زه درته د يو ملگري په صفت رښتيا وایم چې ستاسو رښتيني ملگري ډېر خوگان شيدې څښل او منې خورل نه خوښوي، چې ستاسو مخامخ ولاړ دا رښتيني ملگري هم په دغه جمله کې وگنئ. د منو د خوراک څخه اصلي او يواځيني هدف دا دی چې د دوی په قوت ستاسو د رښتيني ملگرو خوگانو روغتيا ساتل کېږي.))

((ملگرو! ساينس ثابته کړې ده چې شيدې او منې څه داسې مواد لري چې دغه مواد د خوگانو د روغتيا او هوساينې لپاره ډېر مهم او ضروري گڼل کېږي، تاسو ټولو ته څرگنده ده چې موږ خوگان ذهني کارگران يو او ددې فارم ټوله اداره او تنظيم زموږ پر غاړه دی. تاسو ټولو ملگرو ته څرگنده ده چې موږ يوازې ستاسو د خوشالتيا او هوسا ژوند لپاره شپه او ورځ ذهني کار کوو.)) ملگرو! موږ يوازې ستاسو د ښکې لپاره دغه شيدې او منې خورو. که چېرې موږ دغه شيدې او منې ونه خورو، نو موږ ناروغه کېږي او چې ناروغه شو، نو بيا موږ د ذهني کارگرانو په څېر ستاسو په خدمت کې ناکامه شو ايا تاسو پوهېږئ چې زموږ د ناکامۍ په نتيجه کې څه پېښېږي؟ زه يې درته وایم. که چېرې موږ ناکامه شو، نو جونز بېرته دلته راځي، بيا درته وایم چې جونز بيا راځي.!!))

سکيولر د خوگانو څخه د دفاع په دوران کې د خپل عادت سره سم اخوا دېخوا ټوپونه وهل او خپله لکۍ يې تاووله او راتاووله او په پای کې يې وويل: ((ملگرو! زه پوه باور لرم او په پوره ډاډ ويلي شم چې تر اوسه په تاسو ملگرو کې يو ځناور هم داسې نه شت چې هغه دې زموږ فارم ته د جونز بيا راتگ وغواړي.))

اوس د فارم ټولو ځناورو د جونز بېرته راتگ نه غوښت او كله چې سكيولر د شيدو او منو موضوع د جونز د بيا راتگ په ارتباط ځناورو ته تشرېخ كړه، نو تر دې وروسته ځناورو نور هيڅ ونه ويل، د سكيولر د استدلال څخه د ټولو ځناورو ته د خكانو د صحت اهميت بېخي روښانه شو. ټولو ځناورو په يوه خوله فيصله وكړه چې تر دې وروسته د فارم د غواوو شيدې، باد غورځولې په زمكه پرتې منې او د باغ په ونوكې پخې منې او نوره ټوله مېوه به يوازې د خوگانو د روغتيا د ساتلو په خاطر د دوى د خوراك لپاره خوندي ساتل كېږي.

څلور څپرکی

د دوبي په وروستيو شپو ورځو کې د ځناورو د فارم ((د انقلاب)) خبر په خواوشا سيمو کې خپور شو. تر دې پېښې وروسته سنوبال او ناپولن دواړو هره ورځ د کونو سيلونه خواوشا سيمو ته لېږل او دوی به د کونو سيلونو ته دا هدايت ورکاوه چې د گاونډيو فارمونو د ځناورو په صفونو کې ورننوځي، د دغو فارمونو ځناورو ته د ((انقلاب)) کيسه وکړي او هم ورته ((د انگلستان ځناورو ترانه)) ورزده کړي.

شرلی مسټر جونز به تل د ويلنگټن په شراب خانه کې ناست و او دچا چې د ده د خبرو د اورېدو حوصله درلوده هر يو ته به يې دا شکايت کاوه چې ((زما سره ډېره زياته ظالمانه بې انصافي شوې ده. زه د خپل فارم د چټي ځناورو د ډلې له لاسه د خپل فارم څخه وشرل شوم او دغه چټي ځناورو د خپل ملکيت څخ محروم کړ)). د اصولو له مخې د خواوشا زميندارو تش په خوله د مسټر جونز سره خواخوږي ښکاره کوله، اما په لومړنۍ مرحله کې هېچا د هغه سره عملي مرسته ونه کړه، دهر فارم خاوند به په زړه کې ويل چې بايد هغه دې د جونز تر بدې ورځې څخه يوازې خپله گټه ترلاسه کړي. خو د نېکه مرغه د ځناورو فارم ته د نږدې پراته وو دوو فارمونو خاوندان تل د يو بل سخت مخالف وو. دغه فارموله د فوکس ووډ Fex wood او پنچفيلډ Pinchfield په نومونو بلل کېدل. د فوکس ووډ څښتن مسټر پيلکينجټن Pilkinton يو بې پروا زميندار و، ده به تل د هر موسم سره سم خپل وخت يا د کبانو په نيولو او يا د وحشي ځناورو په ښکار تېروله. د ده فارم ډېر لوی و خو له يوې خوا دی بې پروا و او له بلې خوا يې د فارم د روزلو طريقه ډېره زړه وه، ځکه نو د فارم ډېره برخه وحشي وښو او ځنگل نيولې وه. د فارم

څرځايونه له استعمال څخه وتلي وو او د دغه لوی ارم غاړې څنډې بېخي په بدو شرايطو کې وې. له بلې خوا د پنچفيلډ فارم څښتن مسټر فریدرک Frederick سخت کاري او څيرک سړی و. د فریدرک د لوی دعوي جلاب او په تجارتي معاملو کې د خپلې شخصي کټې لپاره د لوی ماهر په نوم شهرت درلود. سره له دې چې پنچفيلډ فارم وړوکی و لکن فریدرک دغه وړوکی فارم ډېر ښه ساته.

د دواړو فارمونو خاوندانو د يو بل څخه دومره بد راتلل چې دوی د خپلو مشترکو کټو د دفاع په خاطر هم د يو بل سره اتفاق ته نه حاضرېدل. د خپل منځي کرکې او نفرت سره سره د دواړو فارمونو خاوندان د ځناورو د ((انقلاب)) څخه ډېر زيات ډارېدل او دې اندېښمن خاوندانو تل زيار ويست، چې د خپلو فارمونو ځناورو د ځناورو د فارم له ((انقلاب)) څخه بېخي ناخبره وساتي. د ((انقلاب)) په لومړۍ مرحله کې دوی دواړو د دې مفکورې پورې چې ((ځناور د فارم اداره په خپله کولای شي)) څنډل، دواړو به تل دا پروپاگنده کوله چې د دغه فارم ټول نظم په لس پنځلس ورځو کې بېخي له منځه تلونکی دی. دوی هېڅکله دا زغم نه شو کولای چې دغه فارم د ((د ځناورو فارم)) په نوم ياد کړي، بلکې تل يې په خپلو خبرو او پروپاگنده کې دغه فارم ((د مانور فارم)) په نوم باله. دواړو به خلکو ته ويل چې د ((مانور فارم)) ځناور خپل منع کې په ابدي جگړو اخته شوي دي او دغه ځناور به ډېر ژر د لوږې مړه شي. خو ورو ورو کله چې فریدرک او پيلکينگتن ته څرگنده شوه چې د فارم ځناورو د لوږې مړه نه شول، نو وروسته هغوی د ځناورو پر ضد پروپاگندې ته هم تغير ورکړ. دوی اوس دا پروپاگنده پيل کړه چې د ځناورو په فارم کې خطر ناک گناھونه او بدکاری روانې دي. د فارم ځناور يو بل خوري، د اسونو نعلونه په اور کې ږدي او بيا

په تک سرو نعلونو په داغولو یو بل ته جزا ورکوي او همدا شان د فارم نر ځناور په گډه ټولې بنسټینه ځناورې استعمالوي. فریدرک او پیلکینکتن به د پروپاګندې په پای کې د اوسپلو ډک په غمجنه لهجه وویل ((دا انقلاب نه دی، بلکې د طبیعت د قوانینو پر ضد بغاوت دی)).

ځینو خلکو د پیلکینکتن او فریدرک په پروپاګندو باور نه کاوه لکن د انسانانو د شړلو نه وروسته د دې عجیبه فارم په باره کې دا خبر چې ځناور د دغه فارم د چارو اداره په خپلو چلوي، په مبهم او تحریف شوي بڼه خپرېده. د کال په اوږدو کې په ټوله سیمه د بغاوت څپه روانه وه، کورني غویان وحشي شول او ناڅاپه یې د یو یو جگر نه مات کړل. مېړو د شپول نه ودانگل او خواو شا ولاړ شوتل یې وخورل، غواکانو د شیدو ستلونه په لغتو چپه کړل او د ښکار اسونو سوارکاران په زمکو وویشتل او یوازې خپلو اخورو ته به ولاړ وو.

((د انګلستان ځناورو)) د ترانې اهنګ او الفاظ هر ځای ته ورسطدل او په حیرانوونکې توګه دغه ترانه ډېره چټکه خپره شوه. د دې ترانې په اورېدو انسانانو خپل قهر او غضب داسې ایست ((دغه ترانې محض چټیات دي موږ په دې نه پوهېږو چې دغه چټي ځناورو ولې دغه چټي سنډرې او ترانې وايي؟))

په هر فارم کې چې به یو ځناور د دې ترانې په ویلو او یا زمزمه کولو ونیول شو، نو انسانانو به دغه ځناور په هغه ځای په لختو او غمچینو واهه. د انسانانو د مخنیوي سره سره د ځناورو ترانه په شاته تلونکې سندرې شوه. د کورونو په انګر کې تورو مرغیو په شپېلو او په ونو کې کوترو په ((کوکر)) دغه ترانه ویله چې په پای کې دغه ترانه د اهنګرانو د کار ځایونو له پاسه او د

کلیسا د زنگونو ترڅنگ په ډېر جگ اواز وویل شوه. کله چې انسانانو دغه ترانه په جگ اواز وورېده، نو دوی به په زړه کې ډېه سخت ډارېدل ځکه چې دې ترانې انسان ته د خپل راتلونکي زوال او فنا په حقله د خطر زنگ واهه. د اکتوبر په لومړنیو ورځو کې د غنمو لوګه شو په ځینو پټو کې د غنمو د دانو درمندونه ولاړ وو او په ځینو ځایونو کې د غنمو کېلې درمند شوي وې. په دې وخت کې په هوا د کورنو سیل راغی، د کورنو سیل څو ځله د ((ځناورو فارم)) له پاسه چاپېر وگرځېد او وروسته په هیجاني ډول د فارم په انګر کې کېناست. د کورنو د کېناستو سره جوخت جونز د خپلو نوکرانو او د فوکس ووډ او پنچفیلد د ځینو کارګرانو سره د فارم په لویه دروازه رانوت. جونز تویک په لاس د ټولو په مخکې چټک راروان و، نورو په خپلو لاسونو کې کوټکې نیولې وې، دوی ټول د کراچۍ په لار د فارم د ودانیو پر لور چټک راتلل. دا ځل دوی د فارم د بیا نیولو په اراده راغلل.

د پخوا راهیسې هر وخت د فارم د بیا نیولو د یرغل پېش بېني کېده او د دې پېش بېني پر اساس له مخکې نه هر اړخیزه دفاعي امدادګي نیول شوې وه. سنوبال د مستر جونز په مینه کې د جولین سسیزر Julius Caesar د عسکري عملیاتو په باره کې یو زور کتاب پیدا کړی و. سنوبال تل دغه کتاب لوست او د دې کتاب د مطالعې په وجه د فارم د دفاعي عملیاتو مسوولیت هم د سنوبال پر غاړه و، سنوبال ډېر ژر احکام جاري کړ او په څو دقیقو کې دننه هر ځناور په خپل سنگر کې ځای پر ځای شو.

کله چې انسانان د فارم ودانیو ته راوړسېدل، سنوبال لومړنۍ حمله پیل کړه، پنځه دېرش کورنې د انسانانو له پاسه اخوا د پخوا الوتې او د هوا نه په انسانانو ورغوټه کېدې. انسانان لا د کورنو په دفاع بوخت و چې بتو د بتو له جارګي نه حمله پیل کړه، په یوه منډه یې ځانونه وروسول او د انسانانو په پندویو یې

خپلې تېرې منسوکې وربنځې کړې. د سنوبال د جنګي تاکتیکونو له مخې دا لنډه نېسته یوه وړوکې جنګي مناوړه وه. سنوبال غوښته چې په دې وسیله د انسانانو په صفونو کې ګډوډي پیداکړي، خو انسانانو د کونکو په وسیله بڼې په ډېره اسانۍ وشرلې. دا ځل سنوبال د جنګ د دویم تاکتیک پر اساس دویمه حمله شروع کړه. سنوبال مخکې شو او موریل، بنجامین او ټولې مېرې ورپسې شوې. ټولو ځناورو څلورو خواو نه پر انسانانو حمله وکړه. په دې یرغل کې ځناورو د لغتو او بسکرونو څخه پوره کار واخیست. بنجامین به د انسانانو چاپېر گرځېده او هر یو ته به یې د لغتې کلک ګوزار ورکاوه. دا ځل هم انسانانو د کونکو او میخ لرونکو بوټونو د درلودلو په وجه د ټولو ځناورو پر ضد قوي ثابت شول. سنوبال ناڅاپه کړیکه وکړه. دغه کړیکه د پر شاه راتللو اشاره وه، ټولو ځناورو ((شاکرز)) وکړ او په یوه منډه د ودانۍ غولي ته په لویه دروازه وتښتېدل. انسانانو په دې بریالیتوب د خوشالی چيغې پورته کړې، لکه څنګه چې مخکې یې فکر کړی و، هم هغه شان یې د دښمنانو ماتې او تېښته په خپلو سترګو ولیده. ځناورو اخوا دېخوا ګډې وډې منډې شروع کړې او انسانانو هم دګډوډۍ په حالت کې تښتېدونکي ځناور تعقیب کړل. سنوبال دغه ګډوډي غوښتله درې اسونو، درې ځواکانو او ټولو ځواکانو د ((غواوو څپر)) کې د مخکې نه پټ سنګرونه نیولې وو. څه وخت چې انسانانو د ګډوډۍ په حالت کې د ودانۍ غولي ته رانوتل ناڅاپه ټول ځناور د دوی تر شا راپورته شول او ډېر ژر یې د انسانانو ترمنځ رابطه قطع کړه. سنوبال د حملې اشاره ورکړه او ده په خپله نیغ په جونز ورمندې کړه. جونز ټوپک راپورته کړ او په سنوبال یې ډز وکړ. د ټوپک چرې د سنوبال په ملا ورننوتلې. د چرو د سوړو څخه غوټۍ غوټۍ وینه راووتله. وینې د زخمي سنوبال په ملا لیکې جوړې کړې. په دې ډز یوه مېړه هم ځای پر ځای مړه

شوه. سنوبال په ډز تم نه شو او په يوه شپه يې د جونز په پنډيو پنځلس تيرې ورگوزار كړې. جونز د غوشيانو په ډېران راگوزر شو، ټوپك يې له لاسه والوت او وړاندي ترېنه وولوبد. په دې جگړه كې د بوكسر ننداره د ټولو نه خطرناکه او بوگنوونكې وه، د جگړې په دوران كې به بوكسر په وروسته دوو پښو نيغ ودرېد او د مخكينو دوو پښو په نعل شويو لويو سومانو به يې د پلك په څېر گوزار كاوه. هغه د فوكسوډ فارم د استبل يو ځوان هلك په كوپړۍ وواهه او په يوه لغته يې پر مخې په ختو كې يې هوبښه وغورځاوه. كله چې څو تنو انسانانو دا پېښه وليده، ډېر ژر يې خپل سوتي وغورځول او تېښتې ته چمتو شول. انسانان له ډاره ډېر وارخطا شول. په يوه شپه كې ټولو ځناورو هغوی د غولي چاپېره وځغلول. د ځفاستې په دوران كې د انسانانو جامې څيرې شوې، په لغتو ووهل شول، وچيچل شول او د پښو لاندې ښه وسولېدل. په ټول فارم كې داسې ځناور نه و چې په خپله طريقه يې د انسان نه بدل وانه خيست، د فارم وحشي پيشو هم د بام نه ناڅاپه د پادوان په اوږو راودانگل، په مری يې خپلې تېرې نوکې ورڅښې کړې او ښې چيغې يې ورنه وويستلې.

كله چې د غولي درازه برسېره شوه ټول انسانان په يوه منډه د غولي نه وتښتېدل او په يوه منډه د سړک پر لور د فارم د لويې دروازې نه ووتل او د وتلو سره يې لويه دروازه له ځانونو پسې پورې كړه. د تېښتې په دوران كې د فارم بتو په ټوله لار د هغوی پښایۍ په تېرو مښوكو چيچلې او د حملې نه پنځه دقيقې وروسته انسانان په كومه لار چې راغلي وو په هغه لاره ووتل او د شرم نه ډکه ماتې يې وخوړه.

بوکسر بېرته غولي ته راغی او دلته يې کونښن وکړ چې په ختوکې پرمخې پروت هلک د خپل سوم په وسيله په ډډه راوړوي، خو يې هوبښه هلک هيڅ ونه خوځېد.

بوکسر د ځان سره وويل: ((دا خو مړ دی! ما دی نه واژه، زه نه وم خبر چې زما نعلونه نوي دي. دا به څوک ومني چې ما دا هلک قصداً نه دی وژلی!!)) د ستوبال له زخمونو څخه وينې څڅېدلې او چيغه يې کړه.

((ملګرويه! احساساتي کېږه مه! جنگ دی، زموږ لپاره يوازینی ښه انسان مړ انسان دی.))

د بوکسر سترګې له اوبڼکو څخه ډکې وې او داسې يې وويل: ((زه نه غواړم چې څوک دې خپل قيمتي ژوند څخه محروم کړم. د انسان وژل هم نه غواړم.))

((مولي څه شوه؟)) يو ځناور په تعجب پوښتنه وکړه، مولی نه ښکارېده، هغه واقعاً ورکه شوې وه، د دوی سره دا وېره وه چې انسانانو مولی ته تاوان نه وي رسولی او يا يې د ځان سره بيولې نه وي، خو په پای کې څرګنده شوه چې مولی د جونز د ډزو له ډاره غوځل ته تښتېدلې وه او هلته پټه ولاړه وه او له ډېره ډاره يې سر د اخور په وښوکې منډلی و او نور بدن يې لږزېده. د مولی تر لټون وروسته ځينې ځناور بېرته غولي ته راغلل. کوري چې په غوځل کې يې هوشه هلک نه شته، ځناورو ته معلومه شوه چې دغه هلک يې سده شوی و او څه وخت چې په سده شو نو هغه هم په يو تړپ و تښتېد.

ټول هيچانې ځناور په غولي کې راغونډ شول، لومړی هر ځناور په جگ اواز د خپلې تورې او مېړانې لاپې ووهلې او بيا يې ډېر ژر دغه لوی برياليتوب تجليل کړ. د تجليل په سر کې فارم بيرغ پورته شو او د ((انګلستان ځناورو)) ترانه څو ځله وويل شوه. مړه مېړه يې په ډېر درناوي خاورو ته وسپارله او د

هغې قبر يې د گلونو بوټی نيال کړل. سنوبال د مړې مېرې په قبر په يوه لنډه وينا کې ځناورو ته وويل: ((کله چې د ځناورو فارم د دفاع ته ضرورت فلري، موږ ټول ځناور بايد په دغه وخت کې هر ډول سربښندنې ته چمتو اوسېږو.))

ټولو ځناورو هم دلته ((د ځناورو لومړی درجه قهرمان)) په نوم د عسکري نښان د جوړولو لپاره عمومي فيصله وکړه چې دغه اوله درجه نښانونه سنوبال او بوکسر ته ورکړل شول. دغه نښانونه د مسو څخه جوړ شوي وو او دوی به دغه نښانونه د يکشنبې پر ورځ او د نورو رخصتيو پر ورځ ځړول. همدا شان مړې مېرې ته هم پس له مرگه ((د ځناورو دويمه درجه قهرمان)) نښان ورکړل شو.

په دې غونډه کې د جگړې د نامه په ټاکلو اوږد بحث وشو او په پای کې دې نتيجه ته ورسېدل چې دا جگړه د غواوو د څپر له سنګر څخه بريالۍ شوې ده، نو ځکه يې نو بايد ((د غواوو د څپر جگړه)) وبولو.

د مستر جونز ټوپک په خټو کې وموندل شو. د دې ټوپک کارتوس د جونز په کوټه کې موجود وو. د فيصلې له مخې ټوپک د فارم د بيرغ د جنډې لاندې د توپ په څېر کېښودل شو، داسې هم فيصله وشوه چې په دې ټوپک به په کال کې يوازې دوه ځله دزې کېږي. يو وار د اکتوبر پر دولسمه د ((غواوو د څپرو جگړې)) کاليزه او بل وار به ((د دوبي منځ ورځ)) يا د ((انقلاب)) کاليزه ورباندې نمانځل کېږي.

پنجم خپرکی

په ژمي کې د مولي له لاسه تکليف نور هم زيات شو، هر سهار به ناوخته له خو به پاڅېدله، ناوخته به کار ته راتله او هر ه ورځ به يې د ناوخته پاڅېدلو لپاره پلمې جوړولې. خوراک يې ډېر کاوه، خو د کار پر وخت به يې ځان په ناجوړۍ اچاوه او په يوه او بله پلمه به يې ځان له کاره خلاصاوه، هر وخت چې به يې په ټکسيو ځان له کاره خلاص کړ، نو بيا به د فارم د اوبو ډنډه ته تلله او هلته به يې په اوبوکې د خپل مخ ننداره کوله. يوه ورځ مولي د کور په غولي کې خوشاله خوشاله چکر واهه. د چکر په دوران کې خپله لکۍ يې په مکېز مکېز تاووله راتاووله او ورسره يې د وچو وبنو په ډنډرو شخوند واهه چې کلوور ته په مخه ورغله او د ليدو سره يې مولي يو خواته بوتله او پټ يې ورته وويل:

((مولي! زه درته يوه جدي خبره كوم. تاپسې د څو ورځو راهېسې دا گونگوسۍ روان دی چې ته د انسانانو سره پټ روابط لرې. ما په دې گونگوسې باور نه کاوه، خو نن سهار مې ته په خپلو سترگو د فارم په څنډه ولاړه ولېدلې چې تال هغو ځايه فوکسوود فارم ته کتل. زه ستا څخه لږه لرې ولاړه وم، خو زه پوره باور لرم، بلکې ما په خپلو سترگو وليد چې د پيلکټيگتن د نوکرانو څخه يو د ونو د جارگي اخوا ولاړ و، هغه تاته څه خبرې کولې او تا ورته اجازه ورکړې وه چې هغه ستا شونډک در موبني. مولي! د دې کار څخه ستا مقصد څه دی؟ ((دا سمه نه ده! زه هلته هېڅ نه وم، ما دا کار نه دی کړی!)) مولي چيغه کړه او ورسره پورته پورته غورځېدله او ځمکه يې په سومانو وهله.

((مولي! ته خو يو ځل نېغ راته وگوره! ايا ته به قسم وخورې چې ته هلته نه وې ولاړه او دغه سړي ستا شونډک نه مېنښه؟)) کلوور ترېنه پوښتنه وکړه.

((دا دروغ دي! دا په ما تور لگول دي!)) مولي تکرار وکړ، اما مولي کلوور ته مخامخ نېغ نه شوکتلاي، يوه شېبه وروسته مولي پښې سپکې کړې او په يوترات ورشو ته وتښتېده.

کلوور تر يوې شېبې په سوچ کې ډوبه ولاړه وه او غير له دې چې نورو ځناورو ته څه حال ووايي. د مولي استېل ته ولاړه او په خپلو سومانو بې بوس اخوا دېخوا کړل. گوري چې دلته د بوسو د لاندې د نباتو د وړوکو ټوټو ډېرې او ورسره د بېلو بېلو رنگونو د پټيو څو گېډۍ هم پرتې دي. پوره درې ورځې وروسته مولي ورکه شوه او څو اوونۍ د هغې درک معلوم نه شو. يوه ورځ د فارم کوټرو خبر راوړ چې مولي د ويلنيکېان اخوا د يو هوټل په مخکې د يوې دوه اړيزه کراچۍ د سور او تور رنگ تيرونو ترمنځ ولاړه وه، د کراچۍ ترڅنگ يو چاغ سور مخی سړی ولاړ و. دې سړي تنگ پتلون اغوستی و، پاڅې يې تړلې وې او د هوټل ځواند برېښېده. ده د مولي شونډک ورمېنښه او په خوله کې يې نبات ورکول. د مولي وپښتنه غيچې شوي وو او د تندي د وړبل چاپېره يې تکه سره پټۍ تړلې وه. د کوټرو د خبر له مخې دلته مولي ډېره خوشاله ښکاره کېده.

دا د مولي په باره کې لومړنی او ورستی راپور و او له تر دې وروسته ځناورو د مولي نوم په خوله وانه خيست.

د جنوري مياشت ډېره سره وه او کنگل وله ځمکه د تيرې غونډې سخته کړې وه، همدا علت و چې اوس په ځمکه کار نه کېده، خوگانو په لوی گودام کې ډېرې غونډې دايرې کړې او هغوی د راتلونکي موسم لپاره خپل پلانونه

غونډو ته وړاندې کړل. دا یو منل شوی واقعیت و، چې د فارم د ټولو ځناورو په تناسب خوګانو ډېر هوښیار وو. ((د ځناوروتوب)) د مساواتو د روحيې پر اساس خوګانو د ډیموکراسۍ اساسات منلي وو. د دې اساساتو له مخې دوی د فارم اړوند پروګرامونه، پلانونه، پالیسي او وړاندیزونه د ځناورو غونډې ته وړاندې کول او د هرې پرېکړې لپاره یې د مجلس اکثریت ترلاسه کول، ضروري باله. د خوګانو غوښتنې به هر وخت د ټولو ځناورو له خوا په مطلق اکثریت تصویبېدلې. که چېرې د سنوبال او ناپولن ترمنځ مخالفت نه وای، بسایي د خوګانو ځینو پروګرامونو په زړه پورې نتیجې ورکړې وای، دوی به په هره موضوع کې د یو بل ډېر سخت مخالفت کاوه. که چېرې یو به د اوریشو ذکر وړاندیز وکړ، نو بل به حتماً د جودرو ذکر وړاندیز کاوه. که چېرې یو به وویل چې په هغه یا دغه ځای کې دې ګوپی وکړل شي، نو بل به حتماً ویل چې دغه ځمکه یوازې او یوازې د کبلو ذکر لپاره وړ ده او د کبلو پرته بل هېڅ شی نه کوي. دواړو خوګانو په غونډه کې ملګري درلودل، په هره غونډه کې د دوی ترمنځ بحث تودېده او یو په بل به یې شدید تنقیدونه کول. سنوبال ماهر نطق او نامتو خبر لوڅ و او ده به تل په هره غونډه کې د ښه فصاحت او بلاغت په برکت اکثریت ترلاسه کاوه. په ځینو غونډو کې ناپولن هم د رایې او ملاتړ په جلبولو کې ښه و. ده به په غونډو کې د مېړو څخه رایې اخیستلې. کله چې به د بحث په دوران کې سنوبال د یوې موضوع د تشریح په باره کې یوې حساسې مرحلې ته ورسېد، نو دلته به یو وار مېړو رمبرارې پیل کړې او ((څلور بولي ښه دي، دوه بولي خراب دي)) یې ویل. مېړو به تل اوچتې رمبرارې وهلې او د سنوبال وینا به یې ګډوله. سنوبال د مسټر جونز په مینه کې ((د بزګرۍ او مالدارۍ انکشاف)) په نامه کتاب وموند او له څه مودې راهیسې یې د دغه کتاب ژوره مطالعه کوله. د دې کتاب د مطالعې په برکت

سنوبال د فارم د اصلاحاتو لپاره ډېر نوي نوښتونه او پلانونه درلودل. هغه په ډېر عالمانه توګه د ځمکې د زېم ایستلو، د وچو وېشو د کوټه کولو او د اوبو څخه د څګ د تصفیه کولو خبرې کولې. همدا شان یې په کراچۍ کې پټو ته د سرې د وړلو د کار او زیاره مخنیوي لپاره پلان جوړ کړی و، چې د هغه له مخې د فارم ټول ځناور مکلف وو چې هر وخت مستقیماً پټو ته ولاړ شي او د پټو په بېلابېلو ځایونو کې دې پچې او غوشایي وکړي. له بلې خوا ناپولن غونډو ته خپل پلان نه وړاندې کاوه. د سنوبال د خبرو په دوران کې به یط د ځان سره غلي ویل ((ستا پلانونه به هېڅ مثبته پایله ونه لري)) د ناپولن د کړو وړو څخه داسې څرګندېدل لکه د یو مناسب وخت انتظار چې یې کاوه. سنوبال او ناپولن تر هر څه زیات د یادې ژرندې د جوړولو په باب سخته شخړه وکړه.

د فارم ودنۍ ته نږدې په اوږد مالخړ کې یوه وړوکې غونډۍ وه او دا غونډۍ د ټول فارم اوچته نقطه وه. کله چې سنوبال د دې غونډۍ اوچته برخه ښه وکتله وروسته یې د ځناورو په غونډه کې خپل راپور داسې اعلان کړ.

((ملګرو! زه د یوې ژورې سروې په پای کې دې نتیجې ته ورسېدم، چې د فارم د غونډۍ اوچته برخه د بادي ژرندې د جوړېدو لپاره بېخي مناسب ځای دی. زه پوره باور لرم چې په دغه ځای کې جوړه بادي ژرنده به ټول فارم ته د برق د ورکولو لپاره د یو قوي ډاینمو د چلولو توان ولري. دغه برق به په شپه کې د ټولو ځناورو غوځلې، استبلونه او د ویده کېدو ځایونه رڼا کړي. دا برق به په ژمي کې د ځناورو د اوسېدو ځایونه تاوده او په اوږي کې ساړه ساتي. دا برق به د فارم برقي اړه، د بوسو او چغندر و پرې کوونکي ماشینونه او د فارم د غواوو د لوشلو ماشین هم وچلوي. دغه ماشینونه به یوازې د ځناورو لپاره کار کوي. څه وخت چې دې ماشینونو کار پیل کړ، نو

تر دغه وخت وروسته به تاسو ټول بې غمه په مالخړونو کې څرېږئ او تاسو به د خپلو ذهنونو د انکشاف په خاطر د مطالعې، مباحثې او مفاهمې لپاره ډېر وخت ولرئ.))

له دې نه مخکې د فارم ځناورو دا ډول خبرې نه وې اورېدلې. د ځناورو فارم ډېره زړه بڼه درلوده او په فارم کې موجوده يو څو ماشينونه هم ډېر زاړه وو. کله چې سنوبال ځناورو ته د خپل پلان له مخې د عجيب و غريب ماشينونو د عکسونو په باره کې تشریح ورکوله، په غونډه کې د ټولو ځناورو خولې د حيرانتيا څخه وازې پاتې وې.

سنوبال په څو اوونيو کې د باډي ژرندې پلانونه سرته ورسول. د دې پلانونو جزيات د مستر جونز له درې کتابونو ((په خپل کور کې يو زر زر مفيد شيان کول.))، ((هر سپرې په خپل خټگر دی.)) او ((د مبتديانو لپاره د برق زده کړه)) څخه اقتباس کړي وو. سنوبال د هغه څپر لاندې مطالعه کوله، کوم چې د چرگورو د ماشين لپاره جوړ شوی و. د دې څپر فرش په ټول شويو هوارو لرگيو پوښل شوی و او ده به پر دې هوار فرش د خپلو پلانونو رسمونه ايستل. سنوبال به په ساعتونو د دې څپر لاندې به د مخکې پښې په گرت کې تباشير نيولی و، يوه خوا او بله خوا يې چټک حرکتونه کول. په هوار فرش يې پرله پسې رسمونه ايستل او کله کله به په هيچاني حالت کې سرنگېده. څه موده وروسته د هغه پلانونه د ماشين په پېچلو پرزو او د ځمکې د غاښور ماشينونو په رسمونو تبديل شول، سره له دې چې دغه پېچلي رسمونه د نورو ځناورو د فهم او درک څخه بېخي اوچت وو، خو بيا هم دغو رسمونو ټول ځناور دومره د تاثير لاندې راوستلي وو چې هره ورځ به ټول ځناور د دغو رسمونو د نندارې لپاره دلته راټلل. چرگو او هيليو د نندارې پر وخت له دې

ډاره چې په فرش باندې د تابشیر نښې او رسمونه د پښو لاندې وړان نه کړي، په ډېر تکلیف گرځېدلې راکرځېدلې.

ناپولن د لومړۍ ورځې نه د بادي ژرندې پر ضد خپل مخالفت اعلان کړی و. همدا علم و چې یوازې ده د سنوبال په رسمونو کې هېڅ علاقه نه ښودله. د سخت مخالفت سره سره یوه ورځ ناڅاپه ناپولن د سنوبال د پلانونو د لیدو لپاره څپر ته راغی. هغه لومړی د څپر چاپېر په درندو گامونو وگرځېد. د هر پلان جزیات یې به ډېر غور وکتل. دغه جزیات یې څو ځله په پوزه سون کړل. بیا د لږ وخت لپاره ودرېد د هر پلان ټول جزیات یې د ښو لاندې په څیر څیر کتل او په ټولو جزیاتو یې ژور فکر کاوه. ناڅاپه یې پښه پورته کړه او د سنوبال په پلانونو یې امتیازې وکړې او له دې وروسته چوپ چاپ د څپر څنځه بهر ووت.

په ټول فارم کې د بادي ژرندې په موضوع ډېر ژور اختلاف راغی. سنوبال دا خبره منله چې د بادي ژرندې جوړول گران کار دی او ډېر زیار غواړي. ده به ویل:

((موږ مجبور یو چې د دېوالونو د جوړېدو لپاره د کانونو څنځه توبل شوې تیرې راوړو. بیا د ژرندې بادوانو نه جوړ کړو او ورپسې د ډایمو او کلک کپیلونو ضرورت وپوره کړو.)) څنګه دا شیان ترلاسه کېدای شي؟ سنوبال دې سوال ته هېڅ ځواب نه ورکاوه. خو ویل به یې چې دا ټول کار په یو کال کې ترسره کېږي. ده په غونډه کې اعلان وکړ. ((د ژرندې تر جوړېدو وروسته به په فارم کې د ځناورو د کار دومره انرژي وسپمول شي، چې ځناور به په یوه اوونۍ کې درې ورځې کار کوي او په مقابل کې به پوره د یوې اوونۍ اجوره اخلي.)) هم په دې غونډه کې ناپولن د سنوبال پر ضد دا استدلال

وراندې کړ چې ((د دې وخت لوی او مهم ضرورت د خوراکي شيانو او موادو پرېمانه تولید دی. موږ باید چې خوراکي شيان ډېر تولید کړو او په دې وخت کې له هر څه نه لومړی تولید ته پاملرنه وکړو. که چېرې ځناور د ډېرو خوراکي شيانو د تولید پر ځای خپل قیمتي وخت د بادي ژرندې په جوړېدو ضایع کړي، نو په دې صورت کې په ټول ځناور د لوړې مړه شي.)) د فارم ټول ځناور د دې دوو شعارونو پر اساس. ((که څوک غواړي چې په اوونۍ کې درې ورځې کار وکړي او د یوې اوونۍ اجوره مکمله واخلي، نو سنوبال ته دې رایې ورکړي.)) او ((که څوک غواړي چې اخور بې ډک وي، نو ناپولن ته دې رایې ورکړي.)) په دوو ډلو ووېشل شول. په ټول فارم کې بنجامین یواځینی ځناور و چې د یوې ډلې طرفداري یې هم ونه کړه هغه په دې دواړو شعارونو چې یا به بادي ژرنده د ځناورو د کار او زیار سپما وکړي او یا به په اخور کې د خوراک شيان پرېمانه شي، هېڅ باور نه درلود. بنجامین به پټ ویل ((که ژرنده وي او یا نه وي په دواړو حالاتو کې به د ځناورو ناوره ژوند د پخوا غوندې دوام لري.))

د ناپولن او سنوبال ترمنځ د بادي ژرندې په موضوع د مخالفت سربېره د فارم د دفاع په موضوع هم شدید مخالفت وجود درلود، اوس د فارم ټولو ځناورو دا احساس کاوه چې انسانان ((د غواوو څپر)) په جگړې کې د ماتې د خوړلو په نتیجه کې؟ حتماً یو ځل بیا د فارم د نیولو او د مستر جونز د بیا راوستلو لپاره په فارم قاطع یرغل کوي. د ځناورو په نظر د انسانانو د بل قاطع یرغل اساسي علت د دوی د ماتې د اوازې خپرېدل دي. اوس د دوی د ماتې خبر په خواوېسا سیمو کې خپور شوی دی او د دې خبر په اورېدو د کاونډیو فارمونو ځناور یاغي شوي دي. انسانان د دې لپاره چې د خپلو

فارمونو د ځناورو د بغاوت مخنیوی وکړي، شاید چې هغوی ډېر ژر د ځناورو په فارم یوه بله قاطع حمله وکړي.

کله چې په غونډه کې د فارم د دفاع موضوع طرح شوه، سنوبال د ناپولن د یو بل پر ضد سخت موقف ونيو، ناپولن وویل: ((ملګرو! زما په نظر تر هر څه مخکې د فارم د دفاعي کمېټې تقسیم کړي. موږ باید د جګړې وسله حتماً ترلاسه کړو او د فارم ټول ځناور دې د وسلې استعمال او جنګي تاکتیکونه زده کړي. که چېرې موږ د انسانانو پر ضد موثره دفاع وکړه او لومړی مو په دې فارم کې ((انقلاب)) کامیابه کړ، نو زه پوره باور لرم چې په راتلونکي کې موږ د له دې فارم څخه نورو ګاونډیو فارمونو ته ((انقلاب)) صادرولای شو. اما برعکس که چېرې موږ د خپل فارم څخه دفاع ونه کړلای شوه، نو په دې صورت کې موږ حتماً ماتې خورو او د ماتې په نتیجه کې زموږ ((انقلاب)) د تل لپاره ناکامه کېږي.))

سنوبال د ناپولن د نظر په مخالفت کې وویل: ((ملګرو! زموږ فارم د ګاونډیو فارمونو له خوا محاصره شوی دی. تر هر څه مخکې موږ باید چې دغه محاصره حتماً ماته کړو. موږ باید چې ډېرې کوترې خواشا فارمونو ته ولېږو او د دغو کوترو اصلي دنده به دا وي، چې د ګاونډیو فارمونو اوسېدونکي ځناور ((بغاوت)) ته راوپاروي. کله چې موږ له دغو فارمونو څخه انسانان وشړل او ((انقلابونه)) مو بريالي سرته ورسول، نو له یوې خوا موږ د محاصرې له حالت څخه خلاصېږو او له بلې خوا یوازې په دې صورت کې زموږ د فارم واقعي دفاع کېدلای شي او بس.))

ځناورو لومړی د ناپولن او بي د سنوبال دلایل واورېدل، د دواړو خوګانو دلایل قوي بڼکاره کېدل. کله چې ناپولن غونډې ته خپل دلایل وړاندې کړل،

نورو ټولو ځناورو د ده استدلال ته سرو نه خوځول او کله چې سنوبال خپل دلايل وويل، نو بيا ټولو ځناورو د ده استدلال ته سرو نه خوځول شروع کړل. ځناورو تر پايه دا پرېکړه ونه کړه، چې په دوی کې د کوم خوگ دلايل سم دي.

بلاخره د سنوبال د پلانونو د تکميل ورغ راورسېده. کله چې د يکشنبې د غونډې لپاره د فارم ټول ځناور لوی گودام ته راغلل، سنوبال ودرېد او د غونډې رايې ته يې د بادي ژرندې د کار د پيل کېدو او نه پيلېدو موضوع وړاندې کړه. سره له دې چې مېړو د هغه وينا څو ځله په رېښه وکړه، خو بيا هم هغه د بادي ژرندې د جوړېدو څخه پوره دفاع وکړلای شوه.

ناپولن د سنوبال پر ضد ودرېد او په ټيټ غږ يې غونډې ته وويل: ((ملگرو! د بادي ژرندې جوړېدل يو چټي کار دی. زه ستاسو له ټولو ملگرو څخه هيله کوم چې د دغه چټي کار لپاره خپله رايه ور نه کړئ.))

تر دې لنډې وينا وروسته ناپولن ډېر ژر په خپل ځای پرېوت. ده يوازې دېرش ثابې خبرې وکړې. ناپولن د خپلې وينا د مثبتې اغېزې په باب هيڅ چرټ ونه واهه.

کله چې سنوبال د ناپولن لنډه وينا واورېده، نو هغه نېغ ودرېد، لومړی يې په ډېر قهر مېړې تهديد کړې، هغوی يې د بې ځايه رېښه وولو څخه منع کړې او بيا يې خپله احساساتي وينا داسې پيل کړه:

((ملگرو! کله چې زما پلانونه سرته ورسېږي او بادي ژرنده جوړه شي، نو زه ورته په ډاډه ويلای شم چې د فارم ټول ځناور به هوسا ژوند کوي او له ټولو سختو کارونو څخه به يې اوږې سپکې شي. اوس زما تصور بوسو، وښو او د

تپیرو پرېکونکو ماشینونو څخه ډېر پورته تللی دی. زه د خپلو پلانونو له مخې تاسو ته دا زېری درکوم چې د بادي ژرنديې برق به له یوې خوا ستاسو د فارم یوې، غاښورې، لرونه، د فصل د راټولولو او گپلې-کولو ماشینونه او د درمندونو د ټکولو او میده کولو ماشینونه چلوي. له بلې خوا به دغه برق ستاسو د فارم ټولې غوځلې رناکړي، د دې برق په برکت به ستاسو لپاره په ژمي کې تودې اوبه او په ژمي کې سرې اوبه موجودې وي او تاسو به د ژمي په سرو کې په هر غوځل کې برقي منقلونه لگولي وي.)

تر دې وخته پورې د ژرنديې په موضوع ټول ځناور په دوو ډلو وېشل شوي وو اما په دې غونډه کې سنوبال د خپل فصاحت او بلاغت په قوت د ځناورو لوی اکثریت ترلاسه کړ او د هغه د وینا په پای کې په غونډه کې حاضر ځناور په دې ښه پوهېدل چې اوس د غونډې رایې په کومه خوا ځي. هم په دې شېبه کې ناپولن ودرېد، سنوبال ته یې په ترڅ وکتل او بیا یې په ډېر لوړ غږ سونگېدنه شروع کړه. له دې ترمنځه د فارم یو ځناور هم د ناپولن څخه دغه شان سونگېدل نه و اورېدلي.

د دې عجیبه سونگېدنې سره جوخت د لوی گودام د باندې د سپو د غپا اواز راغی. دغه ډېر خطرناک غږېدل وو، نه لوی سپي چې کړی یې په غاړه وې په یو ترات په دانگونو گودام ته رانوتل او د رانوتلو سره یې نېغ په سنوبال ورمنده کړه. د دې لپاره چې د سپو د خولې اچولو څخه ځان بچ کړي، سنوبال له خپل ځایه ټوپ وواځه او د سترگې د رپ سره د گودام د دروازې څخه ووت. هغه مخکې او سپي ورپسې په منډه ورخلاص وو. د دې پېښې په لیدو حیران او وډار شو، ځناورو چوپ چاپ د لوی گودام د لویې دروازې نه د سنوبال د منډې او د سپو د تعقیب ننداره کوله. د گودام او سړک ترمنځ په اوږد مالخې سنوبال دومره چټکه منډه وهله څومره منډه چې یو خوگ

وهلی شي. گړندي سږي د هغه پنډيو ته نږدې شول. په دې وخت کې سنوبال وښويد او نندهر کونکو ځناورو دا فکر وکړ چې کوندي سږو په خوله کې ونيو. تر ښويدو وروسته سم له لاسه ډېر ژر راپورته شو او خپله منډه يې پسې چټکه کړه. بيا ورپسې سږي ورورسېدل او يو سږي د هغه لکۍ ته خوله واچوله. د خولې له اچولو سره سنوبال خپله لکۍ په ډېره چټکتيا تاو کړه او د سږي د خولې د اچولو څخه يې لکۍ خلاصه کړه. تر دې وروسته سنوبال لاپسې چټک شو. د ده او د سږو ترمنځ څو انچه واټن پاتې و، چې سنوبال د بوتو په منځ کې په يو لوی سوري کې کښته پرېوت او تر دې وروسته سنوبال هيڅ ونه ليدل شو.

ډار شوي ځناور ډېر غلي گودام ته بېرته ننوتل. يوه شېبه وروسته نهه سږي په دانگونو بېرته راغلل. د سږيو په ليدو ټول ځناور حيران شول، ځکه چې يو ځناور هم په دې نه پوهېده چې دغه خطرناک مخلوق له کوم ځايه راپيدا شو. اما ډېره ژر دغه معامله حل شوه. ځناورو ته څرگنده شوه چې دا هم هغه کوکري دي، چې ناپولن د دوو سږيو څخه اخیستي وو او په خپله يې په يو ځانله ځای کې د تربې لاندي ونيول، تر اوسه دغه سږي پوره لوی شوي نه وو، خو بيا هم دوی د خپل عمر په تناسب ډېر غټ او د خطرناکه لېوانو غوندي معلومېدل. څه وخت چې دغه سږي راغلل د راتگ سره ناپولن ته نږدې ودرېدل او ټولو ځناورو په خپلو سترگو وليدل چې دغه سږي ناپولن ته داسې لکۍ وهي، لکه څنگه چې د دوی ميانډو او پلرونو مستر جونز ته لکۍ وهلي.

ناپولن مخکې او سږي ورپسې روان شول. هغه د گودام دننه هغه اوچت ځای ته پورته شول، کوم ځای چې يو وخت ور ميچر د فارم ځناورو ته خپل خوب ويلی و. له دغه ځايه ناپولن اعلان وکړ: ((ملگرو! سر له نن يکشني سهار

غونډې له منځ ولاړې. دا غونډې يو چټي او غير ضروري شى دى او دغه چټي شى زموږ قيمتي وخت ضايع كوي. په راتلونكي كې به د خوگانو يوه ((مخصوصه كمېټه)) د فارم ټولې چارې چلوي او ددغې كمېټې رياست به زما پر غاړه وي. تر دې وروسته به موږ خوگان پټې غونډې كوو او د دغو پټو غونډو فيصلې به تاسو ته ابلاغ كېږي. تاسو ټول ځناور به د يکشنبې پر سهار راتولېږئ، د فارم بيرغ ته به سلامي وركوئ. ((د انگلستان ځناور)) ترانه به وايئ او د ټولې اوونۍ د كار اوامر به اخلي. پام كوي چې تر دې وروسته په يوه موضوع هم بحث او مباحثه ونه كړئ.))

له يوې خوا د سنوبال د شړلو له امله د فارم ټولو ځناورو ته لويه صدمه رسېدلې وه او له بلې خوا د ناپولن دې اعلان د هغوى په زخمونو مالگه ودروله. كه چېرې د فارم ځناور د مخكې نه په سم استدلال اموخته وای، شايد چې هغوى د دې اعلاميې پر ضد احتجاج كړى وای. د سنوبال پر شړلو او د ناپولن د نوي اعلان په اورېدو د بوكسر غونډې يو سوړ ځناور ته هم صدمه ورسېدله. بوكسر خپل غوږونه څوړ ونيول. څو ځله يې په تندي پروت وربل اخوا دېخوا وغورځاوه او د سم استدلال لپاره يې له حده زيات فكر وكړ، خو له بده مرغه چې مغزو يې تر پايه ورسره مرسته ونه كړه، ټولو ځناورو له جملې څخه يوازې څلور ځوان خوگانو په ډاگه خپل خفگان څرگند كړ. دغه څلور خوگان په لومړي كتار كې ناست وو. څلور واړو يوځای د نوي اعلان پر ضد كړې پيل كړې. څلور واړه يوځای راپورته شول او څلور واړو يوځای په خبرو شروع وكړه. د ناپولن ترڅنگ پراته سېي د خوگانو د كړېكو په اورېدو راپورته شول. دوى خوگانو ته وغږېدل او دوى د ډارېدونكي غږېدو له وېرې خوگان غلي او چوپ چاپ په خپلو ځايونو كېناستل. تر دې وروسته مېړو په جگ او از رېبارې شروع كړې او

پنځلس دقيقې يې په رمارو ((څلور پښيز ښه دي او دوه پښيز خراب دي)) تکرار کړه او د دې دستوري رمارو په وجه د گودام دننه بحث ته خاتمه ورکړل شوه.

ناپولن د ((انقلاب د تکاملي پړاو)) د نوي تنظيم د شريح لپاره سکیولر فارم ته ولېږه. دلته سکیولر د فارم ځناورو ته په ویناکې وویل: ((ملگرو! زه پوره باور لرم چې د فارم ټول ځناور د ملگري ناپولن له دې قربانۍ څخه د زړه له کومي مننه کوي چې ده نور اضافي کارونه هم په خپلو مبارکو اوږو واخيستل.))

((ملگرو! تاسو هېڅ داسې تصور ونه کړئ چې گوندي مشرتوب د ساعت تېرۍ شی دی. برعکس مشرتوب یو ډېر درود مسولیت دی. تاسو په دې پوهېږئ چې زموږ د فارم یو ځناور هم د ملگري ناپولن غوندي په دې اصولو چې ((ټول ځناور مساوي دي)) کلکه عقیده نه لري.))

((ملگرو! زه پوره ډاډ لرم چې ستاسو دیموکرات ملگری ستر ناپولن د زړه نه دا غواړي چې تاسو دې په خپله د فارم چارې وچلوی، خو باید موږ له دې واقعیت څخه هم هېڅ انکار ونه کړو، که چېرې موږ په ځینو وختونو کې د فارم د چارو په برخه کې غلطې پرېکړې وکړې، نو ایا تاسو د دغو غلطو پرېکړو په انجام پوهېږئ؟ د مثال په توګه تاسو ته څرګنده شوه او اوس ورباندې ښه پوه شوي یاست چې سنوبال زموږ فارم لوی مجرم دی. که چېرې د ژړندي د موضوع په رایې شمېر نه کې تاسو سنوبال ته رایه ورکړې وای، نو په واقعیت کې به تاسو د سنوبال غوندي د یو لوی مجرم د پرېکړې تایید کړی وای. دا حقیقت باید ومنو چې اوس سنوبال د یو لوی مجرم پرته بل هېڅ حیثیت نه لري.))

يو ځناور سڪيولر ته وويل: ((زه شاهد یم چې ((د غواوو څپر)) په جگره کې سنوبال په ډبر زړورتوب وځنګېد.))

((ملګرو! يوازې زړورتوب کفايت نه کوي، بلکې زموږ په فارم کې له ټولو څخه مهم شرط وفاداري او اطاعت دی. موږ ټول څوګان دا عقیده لرو چې ((د غواوو څپر)) د جګړې په باره کې سم معلومات نه دي راټول شوي. ډېر ژر به تاسو ته روښانه شي چې په دې جګړه کې د سنوبال د زړورتوب په برخه کې څومره مبالغه شوې ده.))

((ملګرو! موږ يو پولادي ډسپلين ته اړتيا لرو. زموږ د نن ورځې شعار دا دی: که چېرې تاسو يو ناسم ګام پورته کړ، نو زه باور لرم چې زموږ دښمنان بېرته راځي، ايا تاسو دې فارم ته د جونز بيا راتګ غواړئ؟))

يو ځل بيا د سيکولر استدلال ته چا ځواب ور نه کړ. ټولو ځناورو د زړه نه د جونز بيا راتګ نه غوښت. ټولو ځناورو په يو اواز دا پرېکړه وکړه که چېرې د يکشنبې د سهار بحثونه د جونز بيا راتګ ته لار هواروي، نو دغه غونډې دې د تل لپاره له منځه يوړل شي. د سيکولر د خبرو تر اورېدو وروسته بوکسر څه ناڅه فکر وکړلای شو. ده د ځناورو په استازۍ د عمومي احساس اظهار په لاندې شعار وکړ او دا شعار يې څو ځله تکرار کړ:

((که دا د ملګري ناپولن نظر وي، نو بيا خو دا نظر بېخي سم دی. مګلری ناپولن تل رښتيا وايي. زه به د ملګري ناپولن د پاک هدف په خاطر لاپسې سخت کار کوم.))

اوس د ژمي موسم تېر شو او د پسرلي د کرکيلې وخت راورسېد. د سنوبال د بادي ژړندې د پلانونو څپر وتړل شو. هر ځناور فکر کاوه چې د پلانونو

رسمونه به د څپر د فرش څخه حتماً پاک شوي وي. اوس د هرې يکشنبې د سهار په لسو بجو ټول ځناور لوی گودام ته راتلل او دلته يې د خوگانو څخه د يوې اوونۍ د کار امرونه اخيستل.

د ناپولن په امر د زور ميجر کوپړۍ د قبر څخه راوکنبل شوه. د دې کوپړۍ پورې يو پوتی غوښه او پوستکی نه وو پاتې، د کوپړۍ لپاره د فارم د بيرغ جنډې تر څنگ يو اوچت ځای جوړ شو او ناپولن په خپله دغه ځای ټوپک ته نږدې د زور ميجر کوپړۍ په ډبر درناوي کېښوده. ناپولن د کوپړۍ د ايښودو په مراسمو کې دا حکم وکړ:

((تاسو ټول ځناور مکلف ياست چې د بيرغ تر پورته کېدو وروسته په کتار ودرېږئ. لومړی به د ملگري زور ميجر د کوپړۍ احترام کوي او بيا به په کتار لوی گودام ته ننوځي!))

تر دې وروسته ځناور د پخوا غونډې په گودام کې گله وډنه شو کېناستلای. اوس ناپولن، سيکولر او ميني موس minimvs (دې خوگ په سنډرو او شاعرۍ کې ځانگړی استعداد درلود) د گودام دننه د يو اوچت ځای په لومړۍ کتار کې کېناستل، نهه سپو به د ناپولن خواو شا په نيم دايره شکل ځای نيوه او د فارم نور خوگان به د هغه تر شاه په کتار کې ناست وو. له دوی پرته د فارم نور ټول ځناور مکلف وو چې د گودام دننه ناپولن ته مخامخ په کتار ودرېږي. ناپولن به له دغه اوچت ځای څخه راپورته کېده او په ډبر څپر اواز به يې د اوونۍ د کار امرونه لوستل. په پای کې به ټولو ځناورو يو ځل ((د انگلستان ځناورو)) ترانه ويله او بيا به ټول ځناور د خپلو کارونو پسې خورېدل.

د سنوبال تر شړلو وروسته د درېمې پکشنې په سهار ناپولن غونډې ته وویل: ((له درې اوونیو راهیسې د خوگانو ځانگړې کمېټې پټې غونډې وکړې او په دې غونډو کې د بادي ژرندي د تکميل په پلانونو هر اړخیز غور وشو. د دې پلانونو له مخې اټکل شوی دی، چې د فارم بادي ژرنده به په راتلونکو دوو کلونو کې بېخي سرته ورسېږي. په بل عبارت دا ژرنده به تاسو حتماً په دوو کلونو کې جوړوئ. د ژرندي جوړېدل له تاسو څخه اضافي کار او ډېر سخت زیار غواړي. ممکنه ده چې زما په امر د اضافي کار په دوران کې ستاسو څیره هم لږه شي.))

د دې اعلان په اورېدو ټول ځناور هک پک شول، ناپولن په دې غونډه کې د خپل نظر د ناڅاپه تغیر په باره کې هېڅ ونه ویل. اما په دغه شپه د خوگانو د ځانگړې کمېټې نطق سکيورلر د ناپولن اعلان نورو ځناورو ته داسې تشریح کړ:

((ملگرو! له پیل څخه ملگري ناپولن د بادي ژرندي د جوړېدو هېڅ مخالفت نه دی کړی، بلکې ملگري ناپولن لومړنی شخص دی، چې د بادي ژرندي د جوړېدو مفکوره یې وړاندې کړې ده. هغه پلان چې سنوبال د چرکورو د ماشین د څپر په فرش رسم کړی و اصلاً غدار او غل سنوبال د ملگري ناپولن د مغزو د تخلیق دی.)) یو ځناور پوښتنه وکړه: ((که بادي ژرنده د ستر لارښود ملگري ناپولن تخلیق وي، نو بیا ولې هغه د بادي ژرندي پر ضد په دومره سختو الفاظو مخالفت کاوه؟))

د دې سوال په اورېدو سکيورلر د یو پوخ مکار غونډې لومی اخوا دېخوا وکتل او بیا یې ورته داسې ځواب ورکړ: ((ملگرو! دا خو د ملگري ناپولن هوښیارتیا وه، هغه خو په ظاهره داسې ښکاره کېده لکه چې د بادي ژرندي

مخالفت کوي. دا خو د مگلري ناپولن يوه عالمانه مناوړه ده. ملگري ناپولن غوښت چې د دغه ظاهري مخالفت په وجه د سنوبال غوندي د يو خطرناک کرکټر څخه هم ځان خلاص کړ ياو هم د دې خطرناک کرکټر له شر او بدې اغېزې څخه ټول فارم وژغوري. سنوبال د دې پلان د عملي کېدو په لاره کې يوازې اساسي خنډ و، اوس دغه اساسي خنډ له منځه تللی دی او موږ پوره ډاډه يو چې اوس به د ژرندي پلان د هغه د بې ځايه مداخلې پرته په ارامه فضا کې ترسره شي.)) ((ملگرو! دې ته تاکتيک وايي! دا د ملگري ناپولن تاکتيک و!))

د تشریح په دوران کې سکیولر پورته پورته دانگونه وهل، لکی يې تاووله راتاووله او د ځان سره موسکېده. هغه د ((تاکتيک)) ټکی څو ځله تکرار کړ. بېچاره ځناور تر پایه د ((تاکتيک)) په مانا او مفهوم پوه نه شول. د سکیولر فصاحت او بلاغت او ورسره دريو سپو غورېدو ټول ځناور مجبور کړل چې دغه تشریح ومني او تر دې وروسته د سنوبال د شړلو او د بادي ژرندي په هکله سوال ونه کړي.

شپږم خپرکی

سره له دې چې په دغه کال د فارم ټولو ځناورو د غلامانو غوندي کار وکړ، خو بیا هم هغوی په خپل کار او زیار ډېر خوشاله معلومېدل. ځناور په دې بڼه پوهېدل چې اوس د دوی کار د پخوا غوندي د انسانانو د یوې تنبې او غلې ډلې په خدمت کې نه دی، بلکې اوس هغوی هر څه د خپلې گټې او د خپل فارم د راتلونکو ځناورو په خاطر کوي.

ځناورو په ټول پسرلي او دوېي کې په یوه اوونۍ کې شپېته ساعته کار کاوه. ناپولن د دغه کال د اگست په میاشت کې دا اعلان وکړ: ((تر دې وروسته د فارم ټول ځناور مکلف دي چې د یکشنبې د ورځو تر ماسپښین وروسته هم کار وکړي. ما د یکشنبې د رخصتیاو ورځو ته ((د خپلې خوښې کار)) نوم ورکړی دی. د دغو ورځو کار واقعاً د خپلې خوښې کار دی. خو که تاسو د ځناورو څخه یو ځناور د خپلې خوښې د کار څخه پټ شي او په دغه ورځ غیر حاضرې وکړي، نو زما په حکم به دغه ځناور ته د نیمې ورځې څیره ورکول کېږي.))

((تاسو ته څرگنده ده چې د تېر کال په تناسب سړ کال سړ کال د غلې حاصل لږ دی. په هغو دوو پټیو کې چې موږ د دوېي په پیل کې گازرې کرلي وې، دغه دواړه پټي د مني په فصل کې ونه کرل شول، د نه کر علت دا دی چې دغه دواړه پټي د مني د کر لپاره بڼه نه وو، یوې شوي. ستاسو د خبرتیا لپاره د اوس نه درته دا وړاندوینه کوم چې د فارم لپاره به راتلونکی ژمی ډېر سخت وي.))

د بادي ژړندې د کار په شروع کې يو لړ ناڅاپي مشکلات پېښ شول. سره له دې چې د ژړندې د ودانۍ لپاره د فارم دننه د تېرو يو ښه کان او په ځينو ګودامونو کې پرېمانه شګې، سمنت او نور ټول مواد موجود وو اما لومړنی مشکل چې ځناورو حل نه کړلای شو، دا و چې دوی د ژړندې د دېوالونو په اندازه دغه لوی پرېسې څنګه ماتې کړي. د دغو لویو پرېسو د ماتېدو کار د پلکونو او اړمونو پرته ممکن نه و. له بلې خوا د فارم ځناورو ته د پلکونو او اړمونو د استعمال کار ډېر سخت و، ځکه چې يو ځناور هم د پلک او اړم د استعمال لپاره په وروستيو دوو پېسو نېغ نه شو ودرېدلای. د څو اوونيو د بې نتيجه کوششونو وروسته بالاخره يو ځناور په مغزو کې دا سمه مفکوره چې ((د زمکې د جاذبې قوي څخه دې استفاده وشي)) راپيدا شوه او ډېر ژر په دې مفکوره عمل پيل شو.

د تېرو د کان په پورتنۍ برخه کې تيت و پرک ډېرې لويې پرېسې پرتې وې. ځناورو دغه پرېسې په پېرو رسيو وتړلې. غواوو، اسونو، ګله وو، بلکې هر هغه ځناور چې دغه رسی-نيولای شوه په خورا ډېر تکليف دغه پرېسې ډېر په کرار د کان مخ څور ځای ته راکښلې چې په ځينو خطرناکو شېبو کې به څوګانو هم کله ناکله د رسی-په نيولو کې برخه اخيستله. کله چې به ځناورو يوه پرېسه د کان څوکې ته اورسوله، بيا به يې له دغه ځايه پرېسه په مخ څور پرېسوده. په ډېر سرعت به دغه پرېسه په مخ څور راروانه شوه او څه وخت چې به د کان تل ته اورسېدل، نو ده لويه پرېسه به ټوټې ټوټې شوې وه. تر دې وروسته د ماتې پرېسې د چلولو کار ډېر اسان و. اسونو په يوه کراچۍ کې بنجمن او موريل په بله کراچۍ کې او مېرو يوه يوه تېره د ژړندې د ودانۍ ځای ته وړلې. د دوي تر پايه د تېرو لويه ذخيره راټوله شوه او د تېرو د ذخيرې

وروسته د خوگانو د نگرانی او څارنې د لاندې د ژرندې د ودانۍ کار پیل شو.

د پرېنو د ماتېدو کار ډېر سخت او د ستونزو ډک و. کله چې به یوه پرېنه د کان سرته راکنبل کېده، دې یوې پرېسې به تل پوره د یوې ورځې سترې کېدونکې زیار غوښت. په ځینو ورځو کې به غورځول شوې پرېسې نه ماتېدلې.

د بوکسر نه پرته د ژرندې د ودانۍ کار ناممکن و. یوازې د ده قوت د فارم د نورو ټولو ځناورو برابر و کله چې به یوه پرېنه په مخ څوړ وښوېدلې، نو ورسره به د رسی پورې نښتې ځناور هم راوښوېدل. د ښویدو په دوران کې به ځناور د وارخطایۍ او ناامیدۍ چېغې شروع کړې. په دې خطرناک وخت کې به بوکسر ځان اړم کړ. په ټول قوت به یې رسی ټینګه کړه او دغه ښویدونکې پرېنه به یې پر ځای ودروله. کله چې به ځناور و لید چې بوکسر د خپل قوت په برکت دوی له مرګ ژغوري، هغه د کان دننه کېسته پورته ساه سوځېدلې منډې رامنډې وهي، زیار باسي، د درندو تیزېږو د راکنېلو په وجه د هغه سومان په خاوره کې ننوځي او د وجود نه یې خولې څاڅي، نو هر ځناور به د بوکسر د قوت او زیار ډېره ستاینه او صفت کاوه.

((بوکسره! ته د خپلې روغتیا پروا نه کوې، زه درته د یوې نږدې ملګري په صفت اخطار درکوم چې دغه د دېوانو کار او دغه زیات فشار به دې ډېر ژر مړ کړي.)) کلوور ورته وویل: بوکسر ورته په ځواب کې وویل ((زه دومره وخت نه لرم چې ستاسو په چټي خبرو وخت ضایع کړم، زه د ټولو کښالو د حل لپاره یو شعار لرم، چې زه به لاپسې سخت کار کوم او ملګری ناپولن تل رښتیا وايي.))

بوکسر یو ځل بیا د یو چرګ څخه دا هیله وکړه: ((ملگریه! ما هر سهار د نورو ځناورو څخه د نیم ساعت پر ځای پنځه څلوېښت دقیقې مخکې وینوه.))

د ژړندې د جوړېدو کار ډېر په بیره روان و او د بېکارۍ وخت ډېر لږ و، خو بوکسر به په دې ډېر لږ بېکاره وخت کې هم کار کاوه. هغه به یوازې کان ته تللو، دلته به یې ماتې تیرې راټولولې او د نورو ځناورو د کومک نه پرته به یې دغه تیرې د ژړندې ځای ته چلولې. سره له دې چې ځناورو د ژړندې په ډېر سخت کار بوخت وو، خو بیا هم د ټول دویمې په موده کې د دوی خوراک بد نه وو. د ځناورو خوراک د جونز له وخت څخه تراوسه پورې دومره توپیر نه وکړی. د ډېر کار او زیار سره سره ځناور خوشاله وو. دوی اوس د پنځه پراډیت او بې فایدې انسانانو پر ځای یوازې د خپلو خپټو لپاره کار کاوه. اوس د انسانانو په تناسب په ډېرو برخو کې د ځناورو د کار میتود ډېره موثره او ګټوره نتیجه ورکوله او د دغه میتود په برکت د ډېرو کارونو سمپا کېدله. د مثال په توګه ځناورو د وښو د للون کار دومره مکمل کاوه چې دغه شان باک للون د انسانانو لپاره ناممکن و. په فارم کې غلا او پټ خوراک نه کېده. اوس دا ضرورت نه و چې ځناور دې د مالڅر ځایو او د کر د زمکو ترمنځ د کتارو په ودرېدو د اړیکې په اچولو او د دروازو په جوړېدو د کار انرژي خرڅه کړي.

بیا هم د دویمې په پای کې د فارم دننه د ځینو شیانو لکه د سپیو لپاره بسکت، د اسونو د نعلونو لپاره اوسپنه، د غورو، مېخونو، تارونو او د داسې نورو شیانو د اړتیا احساس شروع شو. له دغو شیانو څخه یو هم په فارم کې نه تولیدېده، له دغو شیانو برسېره دا احساس هم کېده، چې د مني د فصل لپاره به تخمونو، مصنوعي سرې او د کر اوزارونه هم شدید ضرورت پیدا کېږي. له

دوی برسېره د بادي ژړندې ماشین الات له ټولو مهم ضرورت ګڼل کېده، څنګه به دا شیان لاس ته راوړل کېږي؟ یو ځناور هم د دې وړ نه و چې دې سوال ته ځواب ورکړي او یا د راتلونکو مشکلاتو د حل په باره کې تش تصور قدرې هم وکړلای شي.

کله چې د یکشنبې په سهار ځناور د امرونو د اخیستلو لپاره راټول شول، ناپولن ورته دا ابلاغیه واوروله:

ما د یوې نوې پالیسی فیصله کړې ده. زه غاړم چې د ((ځناور فارم)) دې د ګاونډیو فارمونو سره تجارتي اړیکې ټینګ کړي، البته دا تجارتي اړیکې یوازې د تجارتي ګټو په خاطر نه ټینګېږي، بلکې زه غواړم چې د دې تجارتي راکړې ورکړې پواسطه هغه مشخص مواد چې د فارم لپاره عاجل ضرورت دی، لاس ته راوړم. تاسو باید په دې ښه پوه شئ چې به دې حساسه مرحله کې د ژړندې د اړتیا وړ شیان له بل هر څه نه لوی او مهم ضرورت دی، ما عاجل تصمیم نیولی دی. چې به دې حساسه مرحله کې د وښو یو ټوپ او د غنمو د فصل یوه برخه خرڅه کړم. سره له دې هم که چېرې ډېرو پیسو ته ضرورت پیدا کېږي، نو زه دغه ضرورت د ویلنګان په مارکېټ کې د هګیو خرڅلاو له لارې پوره کولای شم. تاسو د فارم ټولې چرګې باید ځانونه دې قربانۍ ته چمتو کړئ. دا قربانۍ به د چرګو له خوا د ژړندې د ودانۍ لپاره یو مخصوص کومک وي. تاسو چرګې له نن څخه دا کوښښ وکړئ چې د دې مخصوص کومک په خاطر غټې او ډېرې هګۍ واچوئ. پام کوئ چې یوه هګۍ درنه خوسا او ماته نه شي.))

د دې اعلامیې په اورېدو یو ځل بیا په ځناورو کې نا ارامی خپره شوه. ځناورو د یو بل نه دا پوښتنه شروع کړه: ((ایا د جونز تر شرنلو وروسته په لومړنۍ

پرتمينه غونډه کې دا پرېکړې ونه شوې، چې ځناور به له انسانانو سره هېڅ ډول روابط نه ټينګوي. تجارت به نه کوي، پيسې به نه استعمالوي؟)) دا پرېکړې ځينو ځناورو ته يادې وې اما ځينو ځناورو فکر کاوه چې ګونډې دغه پرېکړې شوې وې. هغو څلور څوګانو چې د ناپولن په امر د غونډې له منځه تګ پر ضد يې احتجاج غږ پورته کړ. د دوی دا احتجاج د اواز په اورېدو سپيو ورباندې راغرم وهلې او ډېر ژر يې د دغو څوګانو اواز غلې کړ. په دې شېبه کې مېرېو بيا د عادت سره سم ((څلور بولي بنه دي او دوه بولي خراب دي)) په رېمارو شروع وکړه چې د څو شېبو ګډوډۍ وروسته حالت بېرته عادي شو. ناپولن د ځناورو د غلې کېدو لپاره مخکنۍ پېنښه پورته کړه او څ وخت چې ټول ځناور چوپ شول هغه خپلې وينا ته داسې دوام ورکړ:

((ما د مخکې نه ټول تربيات نيولي دي. زما د تربياتو له مخې تاسو ځناور د انسانانو سره د مستقيم او غير مستقيم تماس د نيولو حق نه لرئ. زما په عقیده ستاسو او د انسانانو ترمنځ تماس يو ناوړه عمل دی. ما اراده کړې ده چې د تماس د چارو ټول بار په خپلو اوږو واخلم، ما او د ويلنګلټ تجار مسټر ويملر Whymler موافقه کړې ده چې دغه تجارت به د ځناورو د فارم او خارجي نړۍ ترمنځ د ارتباط وظيفه اجرا کوي هغه به د هرې دوشنبې په سهار دلته راځي او زما نه به لازم هدايتونه اخلي.))

ناپولن خپله وينا په کرغېړن او چيغنده اواز د دې شعار په ويلو چې ((ژوندی دې وي د ځناورو فارم)) پای ته ورسوله او ((د انگلستان ځناورو د ترانې تر ويلو وروسته ټول ځناور خواره شول.

تر دې اعلاميې وروسته سکیولر د ځناورو د قانع کېدو لپاره د فارم دننه وګرځېده او ځناور يې داسې مخاطب کړل.

((ملګرو! زه درته پوره ډاډ درکوم چې د تجارت او د پیسو د استعمال پر ضد نه کومه فیصله شوې ده او نه کوم وړاندیز. کېدی شي چې دا ستاسو محض یو تصور وي او یا دا هغه دروغ وي چې د ((انقلاب)) په شروع کې غدار سنوبال څپړول.)) د سکیولر د خبرو په دوران کې یو ځناور ډېر ضعیف شک بنسکاره کړ چې ګوندي دغه پرېکړې شوې دي اما سکیولر په ډېره چالاکی د ټولو ځناورو څخه دا پوښتنې وکړې: ((ایا د تجارت او د پیسو د استعمال پر ضد فیصلې ستاسو خوب لیدل نه دي؟ که دا ستاسو خوب لیدل نه وي، ایا تاسو د دغه شان پرېکړو کوم ثبت شوي ثبوت وړاندې کولی شئ؟ یو ځناور هم د سکیولر پوښتنو ته ځواب نه شو ورکولای، ځکه چې د دغو پرېکړو ثبت شوي ثبوت وجود نه درلود. په پای کې ټول ځناور قانع شول چې د تجارت او د پیسو د استعمال پر ضد پرېکړې د دوی د یو غلط تصور او خیال پرته بل هېڅ مفهوم نه لري.

د ناپولن د ترتیباتو سره مستر ویمپر فارم ته تګ راتګ شروع کړ. مستر ویمپر یو برېتور، لنډ، مکار او چالاک شخص و. دې لوی مکار د بل هر چا څخه مخکې دا احساس کړی و چې د ځناورو فارم به حتماً یو تجارتي دلال ته ضرورت پیداکوي او یوازې دی به دلالي. له لارې ډېره ګټه ترلاسه کړي. په لومړنیو ورځو کې ځناورو هغه د تګ راتګ څخه ترهه کوله او هر ځناور تر خپله وسه کوښښ کاوه چې د ویمپر سره مخامخ نه شي، خو کرار کرار ځناورو د نورو شرایطو سره ځانونه عیار کړل. هغوی په دې ننداره چې اول ځل یو څلور بول دوه بولي ته امرونه کوي، خوشحاله بدل او افتخار یې ورباندې کاوه. اوس دوی په دې واقعیت پوره پوهېدل چې د انسانانو سره د دوی روابط د پخوا په شان نه دي.

د ځناورو او انسانانو ترمنځ سرچپه روابط ټينگ شول اما د ځناورو د فارم پر ضد د انسانانو کرکه او نفرت د پخوا نه لاپسې زيات و، انسانانو د فارم هر انکشاف او برياليتوب ته د نفرت په نظر کتل. ټولو انسانانو کلکه عقیده درلوده چې دغه فارم د افلاس او د ژرندې پروگرام د ناکامۍ سره مخامخ کېدونکی دی. کله چې به انسانان په شرانجانو کې راټول شول، دوی به دلته د رسمونو پواسطه یو بل ته اثباتوله چې دغه ژرنده به یا حتماً راولېږي او که رانه ولېږي، نو دغه شان جوړه ژرنده تر پایه د کار کولو وړ نه ده. د دې بدنیتۍ سره سره ځناورو د خپل فارم چارې د یو موثر تنظیم لاندې چلولې او انسانانو زړه نازړه د دغه موثر تنظیم ستاینه کوله. د ستاینې یوه نښه دا وه چې انسانانو د ((مانور فارم)) پر ځای اوس دغه فارم ((د ځناورو فارم)) په نوم باله. انسانانو د مستر جونز د ادعا څخه لاس واخیست. مستر جونز مجبور شو چې د خپل فارم د بیا نیولو څخه ناامیده او مایوسه بل ځای ته ولاړ شي او دلته د تل لپاره مېشت شو. د ویمپر پرته د ((ځناورو فارم)) او خارجي نړۍ ترمنځ نور تماس او ارتباط وجود نه درلود، لکن د ویمپر د تگ راتگ وروسته دا کونګسې شروع شوې چې ناپولن یاد فوکسوود فارم د خاوند مستر پلینګین او یا د پنچفیلد فارم د خاوند مستر فریدرک سره یو تجارتی تړون لاسلیک کوي. ناپولن په یو وخت کې د دواړو فارمونو د خاوندانو سره تجارتی تړونونه لاسلیک کول نه غواړي. ناڅاپه خوګان د مستر جونز مېنې ته ولاړ او دلته یې هستوګنه شروع کړه. یو ځل بیا ځناورو ته په زړه شوه چې په لومړۍ پرمینه غونډه کې د مستر جونز په مېنه کې اوسېدو پر ضد پرېکړه شوې وه، یو ځل بیا سکيولر د دې موضوع تشریح او د ځناورو د قانع کېدو لپاره ولېږل شو. هغه ځناورو ته وویل:

((ملگرو! تاسو ته اوس بېخي په اثبات رسېدلې ده چې ستاسو رښتيني ملگري خوگان د دې فارم د ذهني کارگرانو وظيفه اجرا کوي. تاسو پوهېږئ چې ستاسو د ذهني کارگرانو د استراحت لپاره يو ټاکلی ځای ډېر ضروري دی. زموږ د ((ستر لارښود)) سکيولر به ناپولن د ستر لارښود په نوم باله، لوړ مقام، لوی حيثيت او د ده د قيمتي ژوند حفاظت اوس دې ته ضرورت لري چې زموږ ستر لارښود دې تر دې وروسته د غوچل پر ځای په يو مجهز کور کې تشریف ولري.))

ځينو ځناورو د دې خبر په اورېدو چې خوگان د مسټر جونز د مېنې په اشپزخانه کې ډوډۍ خوري، د هغه د ناستې کوټه د ساعت تېرۍ د ځای پحيث استعمالوي او د دغې مېنې په بسترو څملي ډېر خفگان بنکاره کړي. بوکسر چې دا خبر واورېد، نو خپل شعار يې ((ناپولن تل رښتيا وايي)) په جگ اواز تکرار کړ. کله چې کلوور دا خبر واورېد هغې د ځان سره فکر شروع کړ او د يوې شېبې فکر نه يې د ځان سره وويل: ((ما ته په بستره باندې د ویده کېدو پر ضد فيصله تراوسه ياده ده.)) کلوور ډېر ژر د گودام دېوال ته ولاړه او کوبښن يې وکړ چې د گودام په دېوال ليکل شوي اوه احکام ولولي، خو چې هر څه يې وکړ ويې نه شو لوستلای او په پای کې يې د دې کار لپاره موريل راوستله.

((موريل! دغه څلورم حکم راته ولوله. ايا دغه حکم په بستره باندې د نه ویده کېدو امر نه کوي؟

موريل تر ډېر کوبښن وروسته حکم داسې ولو ست: ((هېڅ ځناور به په هغه بستره نه ویده کېږي، چې رو جايي ورباندې هواره وي. کلوور د اول ځل لپاره د ((رو جايي)) نوم واورېد او هغه د دې نوم په اورېدو حيرانه غونډې

شوه. هغې ته دا هېڅ ياد نه و چې په څلورم حکم کې د ((روجايي)) شرط ليکل شوی و. د دې شرط په اورېدو هغه تر يو وخته هک پک ولاړه وه او وروسته يې د ځان سره دا فکر وکړ. کېدی شي چې د روجايي شرط په لومړۍ ورځ ليکل شوی وي او دغه شرط زما له ياده وتلی وي.

هم په دې وخت کې سکيولر د دريو سپيو سره دغه ځای ته راځي او د روجايي په موضوع يې رڼا واچوله:

((ملگرو! ممکنه ده چې تاسو د دې خبر په اورېدو چې مورځوکان په بستر ويده کېږو، حيران شوي غوندي ياست. مورځوکان په بسترو ولې ويده نه شو؟ زه تاسو ته ډاډ درکوم چې زموږ په لومړنۍ پرتمينه غوډه کې نه د بسترو پر ضد څه فيصله شوې ده او نه دغه شان فيصلې وجود لري.))

((ملگرو! راځئ چې په دې ځانونه پوه کړو چې بستره څه ته وايي، بستره د ويده کېدو ځای ته وايي، که چېرې مورځوکان د بستري تعريف وکړو، که په يوه غوډل کې پاسته واېښه پرته وي او په دغه وېشو يو ځناور ويده کېږي، نو دې ته هم بستره ويلی شو. بستره نه بلکې ((روجايي)) د انسانانو ايجاد دی او ماته ډېره ښه ياد دي چې دغه فيصله د بستري پر ځای ((د روجايي)) پر ضد وشوه. مورځوکان د دې فيصلې د روحيې سره سم له ټولو بسترو څخه ((روجايي)) لرې کړي دي او اوس مورځوکان ټول په دغه بې روجايي بسترو باندې محض د کمپلو ترمنځ ويده کېږو. واقعاً چې دغه مستريح بستري دي، اما دومره مستريح نه دي، لکه څومره چې مورځوکان مستريح بسترو ته اړتيا لرو.))

((ملگرو! تاسو په خپله پوهېږئ چې مورځوکان ستاسو د هوسا ژوند او خوشالي لپاره څومره ذهني کار کوو؟ زه پوره باور لرم چې تاسو به د خپل فارم د ذهني کارگرانو په ارام هېڅ رخه نه کوي. ايا تاسو ملگري د خپلو ذهني

کارگرانو په نا ارامۍ خوشالېږئ څه؟ ایا تاسو غواړئ ستاسو ذهني کارگران دې ستري ستومانه او نارامه خپلو وظیفو ته دوام ورکړي؟ ایا تاسو غواړئ چې د دې فارم ذهني کارگران دې په خپلو وظیفو کې ناکامه شي او جونز دې بېرته راشي؟ زه پوره باور لرم چې ستاسو د ملګرو څخه یو ملګری هم د جونز بېرته راتګ نه غواړي.))

ډېر ژر ځناورو سکیولر ته ډاډ ورکړ چې هغوی په بسترو باندې د خوګانو په ویده کېدو هېڅ اعتراض نه لري. همدا شان څو ورځې وروسته چې دا اعلان وشو چې د دې وروسته به خوګان په سهار کې د نورو ځناورو نه یو ساعت ناوخته راپاڅېږي، ټولو ځناورو د دې اعلان پر ضد هېڅ شکایت او مخالفت ونه ښود.

ځناور د مني په موسم کې ستري اما خوشاله ښکاره کېدل. د وښو او غنم دانو د یوې برخې د خرڅلاو له کبله د ژمي د خوراک ذخیره لږه وه. سخت کال راتلونکی و، خو بیا هم د ژړندې جوړېدل د ځناورو د ټولو مشکلاتو د جبران یواځینې امید و. اوس ژړنده نیمه جوړه وه، څه موده اسمان پرله پسې شین و او په دې موده کې ټولو ځناورو د ژړندې د تکمیل لپاره سخت زیار ویست. ځناورو تصمیم نیولی و چې په دې موده کې ډېرې تېرې ذخیره کړي او د ژړندې دېوالونه سرته ورسوي.

بوکسر به هره شپه دلته راتلو او د سپوږمۍ په رڼا کې به یې یو یا دوه ساعته ((د خپلې خوبښې کار)) کاوه. د بې کارۍ په وخت کې به نور ځناور هم دلته راتلل، د ژړندې چاپېر به ګرځېدل او په خپلو متو جوړ د ژړندې د دېوالونو د عمودي جوړښت ستاینه کوله او ت، ل د خپلې ژړندې په جوړېدو د زړه له تله خوشاله وو. د ټولو ځناورو د جملې نه یوازې زور بنجامین د ژړندې په

باره کې هېڅ ډول علاقه نه ښودله. هغه د خپل زور عادت له مخې د دې مرموزې تبصرې پرته چې ((خره اوږد عمر لري)) نور هېڅ نه ويل.

د نومبر د مياشتې د راتگ سره د جنوب لويديز ساره بادونه شروع شول. د ژرندې د ودانۍ كار له دې امله چې اوس د ډېر رطوبت په وجه سمند نه شو كلكېدلای، ودرېد. يوه شپه ډېر شديد توپان راغی، دې توپان د فارم ځينې ودانۍ راوغورځولې. د لوی گودام د بام پخې خښتې يې والوځولې. څه وخت چې د سهار په مهال کې ځناور د خپلو غوجلو څخه راووتل، گوري چې د فارم د بيرغ جنده وړاندې پرته ده او د باغچې ترڅنگ ولاړه لويه ونه لكه د مولۍ له بېخه ويستل شوې ده. ناڅاپه د ځناورو نظر په رنگ شوې ژرنده پرېوت او د رنگ شوې ژرندې په ليدو د ټولو ځناورو د خولې نه د ((اخ)) او مايوسۍ چينغې ووتلې، ټولو يوځای د ژرندې په لور منډه كړه. ناپولن چې د دې نه مخكې هېڅ چا په منډه نه و ليدلی په دې منډه كې د ټولو ځناورو نه مخكې په منډه روان و.

هو، د دوی د ټولو هلو ځلو ثمره له بېخه راو لېدلې وه او هغه تيرې چې دوی په ډېر تكليف ماتې كړې او دلته راوړې وې خواوشا تيت و پرک پرتې وې. ټول ځناور د ژرندې چاپېر هک پک ودرېدل او په ډېره خواشيني يې تيت و پرک او گاوو د پرتو تيرو ته په ځير ځير کتل ناپولن په کرار کرار اخوا دېخوا قدم واهه. لکۍ يې شخه نېغه ولاړه وه او يوې او بلې خوا ته يې اړوله را اړوله. کله به يې ځمکه بويوله او کله به ډېر ژور فکر کې ډوب و. ناڅاپه د ناپولن مغزو ته څه خيال راغی او ډېر ژر په ځای ودرېد. په ډېر جگ اواز يې هک پک ځناور داسې مخاطف کړل:

((ايا تاسو پوهېږئ چې زموږ د فارم اصلي دښمن او د دې لويې فاجعې مسول شخص څوک دی؟ ايا تاسو پوهېږئ چې څوک د شپې په تياره کې راغی او زموږ ژرنده يې تباہ او برباد کړه؟ زه به درته د فارم اصلي دښمن او د دې فاجعې مسول شخص دروښيم. زموږ اصلي دښمن او د دې فاجعې واقعي مسول شخص غدار سنوبال دی. دغه خاين داکار کړی دی. کله چې دغه غدار له دې فارم څخه وشرل شو له دغې ورځې راهيسې دغه خاين شپه او ورځ کوښښ کوي چې زموږ د ټولو څخه بدل واخلې او د دې فارم د هوسا ژوند لپاره زموږ پلانونه شنل کړي. دغه غدار پرون شپه په تياره کې راغی او زموږ د يو کال کار او زيار يې له منځه يوړ.))

((زه دلته او په دې وخت ستاسو پر وړاندې دغه غار ته د مرگ سزا اعلانوم. که چېرې ستاسو څخه هر چا دغه غدار ((د ځناورو عدالت)) ته مې راوړ دغه شخص ته د ((ځناورو فرمان دويمه درجه نښان)) او نيمه ټوکړی مني جايزه ورکوم او که چا دغه خاين ژوندی راوست دغه شخص ته ((د ځناورو قهرمان لومړۍ درجه نښان)) او پوره يوه ټوکړی مني انعام ورکول کېږي.))

کله چې ځناورو دا واورېدل چې دغه لوی جرم سنوبال کړی دی او سنوبال د فارم اصلي دښمن دی، نو دوی ټولو ته له حده زياته صدمه ورسېدله. ټولو ځناورو د سنوبال پر ضد د نفرت چيغې پورته کړې او هر ځناور د سنوبال د وژلو او يا د ژوندي نيولو په تکل کې شو. ناپولن د ژرندي څخه لږ ليرې د يو خوگ د پښو مندو نو ته اشاره وکړه او ويې ويل: ((تاسو ورته ښه وگورئ چې دغه مندونه د هغه سوري په لور تللي دي چې غدار سنوبال په کې پټ شوی دی. دغه مندونه چې تر څو گزه پورې تاسو يې وينئ او وروسته تاسو ته نه ښکاري خو زه د خپل اصلي دښمن پلونه د هغه د بوی څخه پېژنم. د

پښو د مندو نو څخه دا هم څرگندېږي چې دغه خاين د فاکسووډ فارم له خوا
د دې وړانکارۍ لپاره رالېږل شوی دی.))

((پام کوی چې د ژرندې د جوړېدو په کار کې هېڅ ډول ډیل رانه ولی. موږ د
نن سهار نه د ژرندې د بیا جوړېدو کار شروع کوو. که اوږی وي او که ژمی.
که اسمان شین وي او که وریغ وي، موږ به دغه ژرنده بیا جوړوو او په عمل
کې به دغه بدبخت غدار ته دا ثابتوو چې هغه په دومره اسانۍ زموږ د کار د
لارې خنډ کېدلای نه شي.))

((زموږ پلانونه هېڅ ډول تغیر نه مني. زموږ پلانونه به حتماً پرمخ درومي او
ترپایه به دغه پلانونه عملي کېږي.))

((مخ پر وړاندې! ژرندې دې وي زموږ بادي ژرنده! ژوندی دې وي د
ځناورو فارم.))

اووم خپرکی

ژمی ډېر سخت و، د طوفاني موسم پسې کړې کړی او اووره وورېدل او وروسته دومره ډېره پرځه پرېوته چې د جنوری د میاشتې پورې کنگل مات نه شو. ځناور پوهېدل چې خواوښا اوسېدونکي انسانان د هوی د فارم چارې په ډېر غور څاري. که چېرې هغوی په ټاکلي وخت ژرنده جوړه نه کړي، نو انسانان به د دوی د ناکامۍ له امله د خوشالی جشنونه وکړي. همدا علت و چې ځناورو تر خپله وسه د ژرندي د بیا جوړېدو لپاره ډېر زیات زیار وویست.

یوازې د رخې له مخې انسانانو تر پایه په دې باور نه کاوه چې دغه ژرنده سنوبال رنګه کړې ده، انسانانو به ویل: ((ژرنده ځکه رنګه شوه چې د دغې ژرندي دېوالونه ډېر نري جوړ شوي وو)) اما ځناور پوهېدل چې قضیه دغه شان نه وه. بیا هم ځناورو فیصله وکړه چې دا ځل به د اتلس اینچونو پر ځای درې فوټه پلن دېوالونه جوړوي. د پلنو دېوالونو د جوړېدو لپاره ډېرو تېرو ته اړتیا وه. له بلې خوا تر ډېرې مودې پورې د تېرو کان له اوږو نه ډک پروت و او په دغه کان کې د تېرو د ټولولو کار ډېر گران و. د وچو سړو په موسم کې کار څه نا څه پرمختګ وکړ، لاکن په دغو وچو سړو کې کار ته دوام ورکول یو ظالمانه عمل و. اوس ځناور د پخوا غوندي امیدوار نه وو، په دې موسم کې د ځناورو ساره کېدل او تل به وږي وو. د لوږې په مقابل کې یوازې بوکسر او کلور حوصله له لاسه ور نه کړه، د لوږې په موده کې سکیولر د خدمت خوند ((او د کار درناوښت)) په باره کې په زړه پورې ویناګانې کولې، لاکن ځناورو د سکیولر د ویناګانو پر ځای یوازې د بوکسر د

قوت او د هغه له دې شعار څخه چې ((زه به لاپسي سخت کار کوم)). ډېر الهام اخيست.

د جنورۍ په مياشت کې د خوړلو شيان لږ شول او ورسره د غنمو څيره هم لږه شوه. په دې مياشت کې ناپولن اعلان وکړ چې که د غنمو څيره لږه شوې ده، نو د دې پر ځای به ډېر الوکان ورکول کېږي. له دې اعلان وروسته ډېر ژر ځناورو ته څرگنده شوه چې د ژمي په سر وکې خوگانو د فارم الوکان ښه نه و پوښلي، الوکان سرو وهلي وو، خوسا شوي و او ډېر لږ الوکان د خوراک وړ وو. اوس ځناورو د بوسو او چغندرو پرته د خوراک لپاره بل هېڅ شی نه درلود او په فارم کې لوږه ورغ په ورغ په زياتېدو وه.

د قحط په ورځو کې ناپولن دا فرمان خپور کړ:

((د فارم ټول ځناور بايد د شاوخوا انسانانو څخه دې لوږه او قحطي پټه وساتي. د ژرندي د جوړېدو په پېښه انسانان بيا زړور شوي او هغوی يو ځل بيا ((د ځناورو فارم)) پر ضد پروپاگنده پيل کړې ده. انسانان وايي چې د فارم ځناور په قحطۍ او ناروغتيا گانو اخته شوي دي. هره ورغ ځناور له لوږې او ناروغتيا څخه مري. ځناور خپل ترمنځ جگړې کوي، ځناور يو بل سره خوري او حتی کله کله خپل بچي هم خوري.))

((زه په دې ښه پوهېږم که چېرې د قحطۍ او لوږې د واقعيتونو څخه خواو شا اوسېدونکي انسانان خبر شي، نو دغه کار به ((د ځناورو فارم)) پر ضد د انسانانو پروپاگندي ته مستند مواد ورکړي او په نتيجه کې به زموږ فارم د ډېرو ناوړو عواقبو سره مخ شي. ما تصميم نيولی دی چې د انسانانو د پروپاگندي د مخنيوي لپاره د ښاغلي ويمپر څخه استفاده وکړم او انسانان بېخي سرچپه وپوهوم. ما يو څو اعتمادي ځگانو او مېړو ته امر وکړی دی

چې د گودام خالي كندوان او بېلرونه د شكو نه ډك كړي، له پاسه دې ورباندې غله او نور خوراكې شيان واچوي او دغه كندوان او بېلرونه دې د گودام په مخ كې كېږدي، زما دغه اعتمادې ځناور به د ویمپر د راتگ په وخت كې د هغه نږدې ولاړ وي او دوی به یو بل ته په جگ اواز وايي چې د فارم د ځناورو څیره ډېره شوې ده.))

د دوشنبې پر ورځ ویمپر راغی. له مخکې نه ورته ناپولن تیار ولاړ و. ناپولن هغه په یوه او بله پلمه د گودام مخې ته بوتلو. دلته ویمپر په خپلو سترگو د غلې او خوراکي موادو څخه ډك كندوان او بېلرونه وليدل. تر دې وروسته غولیدلي ویمپر تل خواو شا انسانانو ته دا راپورونه ورکول چې د ځناورو په فارم كې د خوراکي موادو هېڅ ډول قلت، قحطي او لوږه نه شته.

د ټول احتیاط سره سره د جنوری د میاشتي په پای كې د بل ځای څخه د غلې د اخیستلو ضرورت راڅرگند شو، په دې ورځو كې ناپولن ډېر لږ په نظر راتللو. هغه ټول وخت په خپله كوټه كې تېراوه. كله چې به ناپولن د فارم د مېنې څخه باهر ته راته اوس نو په ډېر تشریفاتې ډول بڼسكاره كېده. دی به شپږو سپیو بدرنگه كاوه او دغو سپیو به ډېر نږدې د ده چاپېره منډې وهلې. د فارم كوم ځناور چې به ناپولن ته ډېر نږې كېدل غوښتل، د بدرنگې سپي به ورته غږېدل او دغه ځناور به مجبورېده چې د ناپولن څخه لیرې ودرېږي. په دې موده كې هغه د یكشنې د سهار غونډو ته هم نه راتللو او دغو غونډو ته یې خپل امرونه تل د سكيولر او كله د نورو خوگانو په خوله اعلانول.

د یوې یكشنې د سهار په غونډه كې سكيولر دا اعلان وكړ: ((ملگرو! د دې لپاره چې زموږ فارم سقوط ونه كړي، زموږ ستر لارښود ملگري ناپولن د ویمپر په واسطه یو قرارداد منلی دی چې د دې قرارداد له مخې به فارم هره

اوونۍ څلور سوه هگۍ ورکوي او د دې هگيو پيسې به د راتلونکي دويي پورې يانې چې شرايط ښه شي، د غلې او نورو خوراکي موادو په اخیستو لگېږي. هغو چرکو چې اوس هگۍ اچولي دي، دوی دې دغه هگۍ ډېر ژر مود ته وسپاري.))

سره له دې چې ناپولن منځکې چرکو ته د قربانۍ ورکولو خبر ورکړی و اما چرکو د دې اعلاميې تر وخته ددغه شان قربانۍ په عملي اړخ باور نه کېده. ټولو چرکو د دې قرارداد پر ضد احتجاج اوازونه پورته کړل او د دوی د احتجاج دلایل دا وو: مود اوس د پسرلي د چرکوږو د را ایستلو په هکيو ناستې يو. هوا ډېره سره ده که چېرې تاسو په دې سپروکې زموږ نه هگۍ واخلي نو د سپرو نه زموږ مرگ حتمي دی.))

مستتر جونز د شپږو راهيسې د لومړي ځل لپاره په فارم کې ((بغاوت ته ورته)) پېښه وشوه. د دې بغاوت لارښوونه درې چرکو کوله او د دوی په لارښوونه د فارم ټولو چرکو د ناپولن د اجباري غوښتنو د شنډولو لپاره بېخي نوی میتود په کار واچوه. دوی د هگيو د اچولو مخکني ځايونه پرېښودل اوس به د هگيو د اچولو لپاره پورته الوتنې او د لرکو د پاسه به يې هگۍ اچولې. دغه هگۍ به کېښته راپرېوتلې او ټولې هگۍ به د فرش له پاسه ټوټې ټوټې کېدې. ناپولن هم د دوی پر ضد کلک اقدام وکړ. ده سمدلاسه د ټولو چرکو ورځنۍ څيره قطع کړه او فرمان يې صادر کړ، که د فارم هر ځناور چرکو ته پټې دانې ورکړي، نو دغه ځناور ته به د مرگ سزا ورکول کېږي. ناپولن د فارم ټولو سپيوه ماموريت ورکړ چې د هغه د امر د تعميل ټينگه څارنه وکړي. چرکو تر پنځه ورځو د لوږې مقاومت وکړ لاکن په شېبه ورځ يې د ناپولن حکم ته غاړه کېښوده. دوی ټولې د هگيو د اچولو لپاره خپلو ځايونو ته ولاړې.

په دې اعتصاب کې نهه چرکې د لوږې څخه مړې شوې او د دوی مړي د فارم په باغچه کې ښخ شول. ډېر ژر د خوگانو او سپيو پروپاگنده شروع کړه چې دغه چرکې ټيغکي وژلي دي. ويمپر ترپايه له دې اعتصاب خبر نه شو. د قرارداد سره سم په اوونۍ کې يو ځل فارم ته واکون راته او دلته د واکون چلوونکي ته څلور سوه هگۍ ورکول کېدې.

په ټوله موده کې هېچا سنوبال په سترگو ونه ليد اما په دې ټوله موده کې پرله پسې دا کونگوسې روانې وې چې هغه يا په فوکسرود او يا د پنخيلده په فارم کې پټ شوی دی. اوس ناپولن دا هڅه کوله چې د گاونډيو فارمونو سره روابط ښه کړي. د دې علت دا و چې لس کاله مخکې د فارم غوزان وهلي شوي وو او د دغو غوزانو چارتراش د فارم دننه کوټه کې پراته وو او ويمپر ناپولن ته مشوره ورکړې وه چې دغه چار تراش يا په مستر پلکنگين او يا په مستر فريدرک خرڅ کړي. له ډېر مودې راهيسې دې دواړو وغوښت چې د ناپولن څخه چار تراش واخلي، اما په دغه ټوله موده کې ناپولن دغه فيصله نه شوه کولای چې دغه چار تراش په کوم يو خرڅ کړي. ناپولن تل زړه نازړه و. کله چې به هغه تصميم ونيو چې چار تراش په فريدرک خرڅ کړي، نو د ده په امر به فوراً دا پروپاگنده چالان شوه چې سنوبال په فوکسود کې پټ شوی دی او کله چې به هغه پلکنگين ته نږدې شو، نو بيا به دا پروپاگنده شروع شوه چې سنوبال د پنخيلده په فارم کې اوسېږي.

يو ځل بيا د پسرلي په سر کې د سنوبال د خطر اعلان وشو. په ټول قوت دا پروپاگنده روانه شوه چې سنوبال هره شپه په تياره کې راځي او دلته هر ډول وړانکاري کوي. هغه د فارم غله پټوي، د شيدو ستلونه اړوي، هگۍ ماتوي، په کرل شويو تخمونو گرځي او په خپلو دارو د فارم د مېوه لرونکو ونو پوستکي شکوي. په فارم کې چې به هره شی خراب شو، نو خوگانو او سپيو

به فوراً دې پروپاگنډې ته زور ورکړه چې دغه کار سنوبال خراب کړی دی. که د فارم کړکی به ماته شوه او یا به د اوبو لار بنده شوه، خوگانو او سپیو به ویل چې دغه کړکی سنوبال ماته کړې ده یا دغه لار سنوبال بنده کړې ده.

یوه ورځ د گودام کلي ورکه شوه ټولو ځناورو عقیده دلوده چې دغه کلي سنوبال پټه کړې ده او په کوهي کې یې غورځولې ده، تر څو ورځو پورې دغه پروپاگنډه روانه وه یوه ورځ دغه کلي د غلې د بوجی لاندې پیدا شوه. د کلي په پیدا کېدو تېل ځناور حیران شول او هر ځناور به د بل نه په پټه دا پوښتنه کوله. که د گودام کلي سنوبال پټه کړې وه، نو بیا ولې د غلې د بوی لاندې پیدا شوه؟ بیا هم د سنوبال د خطر له غمه ټول ځناور دومره نارامه وو چې دوی به ټوله شپه په غوڅلو کې په ارام خوب نه شو کولای یوه ورځ ټولو غواگانو دا اعلان وکړ: هره شپه سنوبال زموږ غوڅل ته پټ راځي او موږ په خوب کې لوښي. په دغه ژمي کې د فارم مږو له حده زیات وړانې او خرابي کوله. دوی پسې گونگوسې کېدې چې دغه مږې د سنوبال سره پټ ارتباط لري او د سنوبال په لمسون یې وړانې او خرابي ته ملا تړلې ده.

ناپولن د سنوبال د فعالیتونو د تحقیق فرمان صادر کړ او هغه د څو ورځو نه وروسته د خپلې کوتې نه راووت. د هغه اصلي ساتونکي د فارم سپي ترېنه چاپېره ځغېدل او نور ځناور د احترام په توګه د هغه تر شاه د یو څو کامونو په فاصله کې روان وو. هغه د فارم د ټولو ودانیو د دقیقې پلټنې دوره پیل کړه. څو قدمه وروسته به هغه ودرېده او د سنوبال د پښو د منډ د تعقیب لپاره به یې ځمکه څو ځله بوی کوله او هر ځل چې به هغه ځمکه بوی کړه فوراً به یې ویل: ((زه سنوبال د هغه د پښو د منډونو څخه معلومولای شم.)) هغه د ټولو ودانیو دننه ټول کوټونه، لوی گودام، د غواوو څپر، د چرګو کوتې او د ترکار یو ټول پټي بوی کړل. په کوم ځای کې چې به هغه خپل

شونډک کېښود د څو ځله بوی کولو وروسته یې په جگ او چغنده اواز وویل: ((د سنوبال د نوم په اورېدو به ټول سپي وغږمېدل او ټولو به خپلې تېرې دارې چینگې کړې.

اوس د سنوبال له نامه څخه ځناور ډارېدل. دوی دا فکر کاوه چې سنوبال په ځمکه او هوا کې خپور شوی دی. په سترگو نه ښکاري، خو هر وخت د فارم ځناورو ته تکلیف ورکوي. د دې ورځې په ماښام سکیولر ځناورو ته د راټولېدو اعلان وکړ. ماښام ځناور راټول شول، سکیولر غونډې ته راغی، خو دا ځل د هغه د څېرې نه د یو خطر اثار څرگندېدل. هغه په عصبي لهجه ځناورو ته وویل:

((ملګرو! زه دلته راغلی یم چې تاسو ته یو جدي راپور درکم. موږ یو ډېر خطرناک شی کشف کړی دی. دغه خطرناک شی دا دی چې غدار سنوبال خپل ځان د پنجفیله فارم په څښتن خرڅ کړی دی. غدار سنوبال او د دغه فارم څښتن غواړي چې زموږ په فارم حمله وکړي او فارم راڅخه په زور ونیسي. زموږ د مستنده معلوماتو له مخې کله چې دغه حمله شروع کېږي، غدار سنوبال به د یرغلګرو لارښوونه کوي.))

((ملګرو! موږ له دې خطرناکې دسیسې څخه زیات بل خطرناک شی کشف کړی دی. موږ او تاسو فکر کاوه چې گوندې د سنوبال بغاوت به د هغه د غرور او د شخصي قدرت د نیولو په نتیجه کې شوی وي. موږ او تاسو غلط فکر کاوه. ایا تاسو پوهېږئ چې د دغه بغاوت اصلي علت څه و؟ د دغه بغاوت اصلي علت اوس موږ ته د هغه اسنادو څخه چې د سنوبال څخه پاتې شوي او موږ ته په لاس راغلي دي، بېخي روښانه شوي ده. د دغو اسنادو د مطالعې څخه دا واقعیت بېخي په ډاګه شو چې غدار سنوبال د شروع نه د

جونز پٽ جاسوس و. دغه اسناد د ډېرو نورو شيانو په باره کې هم موږ ته
مفصل معلومات راکړي دي.))

((ملګرو! ايا موږ او تاسو په خپلو سترګو ونه ليد چې دغه غدار د ((غواوو
څپر)) په جګړه کې ميدان پرېښود او وتښتېده؟ اوس له دغو اسنادو څخه
ثابته شوه چې جونز هغه ته هدايت ورکړی و چې هغه دې له ميدانه وتښتي او
موږ ته دې ماتې راکړي. دغه غدار غوښتل چې موږ تباه او برباد کړي، خو له
نېکه مرغه د هغه کوښښونه کامياب نه شول.))

د سکیولر د دې خبرې په اورېدو چې سنوبال د جونز جاسوس و، ټول ځناور
هک پک شول. د ځناورو په نظر که رښتيا سنوبال د جونز جاسوس وي، نو
بيا خو د ژرندې د رنګېدو په تناسب دا د هغه ډېر لوی جرم دی، ټولو
ځناورو سروونه وځنډل، يوبل ته يې وکتل او د ډېرو ځناورو باور نه کېده چې
سنوبال به دومره تيت شخصيت وي. ډېرو ځناورو ته په زړه شو او ځينو
ځناورو فکر کاوه چې هغوی ته ياد دي چې ((د غواوو څپر)) په جګړه کې
سنوبال د ټولو ځناورو نه مخکې په يرغلګرو انسانانو حمله وکړه او تر هرې
حملې وروسته به يې ځناور راټولول او بلې حملې ته به يې تشويقول. ټولو
ځناورو په خپلو سترګو لیده چې جونز هغه زخمي کړ، خو بيا هم هغه خپلو
حملو ته دوام ورکاوه. ځناورو د سنوبال د جاسوسۍ خبره نه شوه منلای.

بوکسر چې په غونډه کې به يې هېڅ پوښتنې نه کولې هغه هم د دې نوي کشف
په اورېدو حيران شو. هغه پرېوت، سترګې يې پټې کړې او د ډېر کوښښ
وروسته يې خپل تيت فکر راټول کړ، هغه سکیولر ته وويل:

((زه خو په دې هېڅ باور نه کوم چې سنوبال دې د جونز جاسوس وي. ما په
خپلو سترګو لیده چې هغه د ((غواوو څپر)) په جګړه کې په پوره زړورتيا

جنگبده. ايا تر دغې جگړې وروسته مور ټولو هغه ته ((د ځناورو قهرمان لومړۍ درجه نښان)) ور نه کړ؟))

((ملگرو!)) (سکيولر جواب ورکړ.) سنوبال ته د دغه نښان ورکول زموږ لويه تېروتنه وه، هغه پټ اسناد چې زموږ لاس ته راغلي دي په دې اسنادوکې هر څه واضح ليکل شوي دي. د دې اسنادو له مخې اوس دا حقيقت بېخي څرگند شوی دی چې سنوبال تل زيار ويست چې مور د تباهي تر حده وغولوي.))

((خو سنوبال په دغه جگړه کې زخمي شو، سره له دې چې د هغه د وجود نه وينې بهيدې خو ترپايه يې جگړې ته دوام ورکړ.)) بوکسر وويل:

((دغه زخمي کول د جونز او سنوبال ترمنځ د پټې دسيسې يوه برخه وه.)) سکيولر په چيغه خپله وينا داسې پيل کړه:

((ملگرو! زه درته په ټولو مسايلو رڼا نه شم اچولای، ځکه چې له يوې خوا مور ته ((د ستر لارښود ملگري ناپولن)) له خوا اجازه نه شته چې په داسې عمومي غونډوکې دې د دغه شان مهمو اسنادو اسرار ووايو او له بلې خوا تاسو دغه شان مهم اسناد هم نه شئ لوستلای. لکه چې مخکې مې درته وويل چې د جونز ډز او د سنوبال زخمي کول د دسيسې يوه مهمه برخه وه. دغه ډز د سنوبال د تېنستي لپاره يوه اشاره وه. جونز غوښتل چې جاسوس سرسري زخمي کړي، هغه و تېنستي او ميدان دښمن ته پرېږدي. ايا هغه په دغه حساسه مرحله کې ونه تېنستېد او ميدان يې دښمن ته پرې نه ښود؟ نږدې وه چې دغه غدار جاسوس په خپل شوم پلان کې کامياب شي، خو زموږ ستر لارښود ملگري ناپولن د هغه دغه شوم پلان شننه کړ. ايا تاسو ته ياد نه دي کله چې جونز سره د نوکړانو غولي ته راننوت هم په دغه حساسه مرحله کې

ناڅاپه سنوبال د جنگ ميدان پر پښود او نور ځناور هم ورپسې وټنښتېدل؟ ايا تاسو ته په زړه نه دي چې دغې ټېنښتې په ځناورو کې څومره گډوډي او ډار پيدا کړي؟ ايا موږ داسې فکر نه کاوه چې گوندې موږ جنگ و بایله او ماتې مو خورلې ده؟ ايا تاسو په خپلو سترگو و نه ليد چې په دغه حساسه مرحله کې زموږ زورور ملگري ناپولن ناڅاپه ميدان ته راو دانگل او د جونز په پنډيو يې ډارې ورتينگې کړې؟ ايا تاسو وانه وربدل چې په دغه جگړه کې يوازې ملگري ناپولن ((مرگ په انسانيت)) شعار پورته کړ؟ زه پوره باور لرم چې تاسو ملگرو ته به دغه هر څه ياد وي.))

له عادت سره سم سکیولر د وينا په دوران کې يوه او بله خوا ټوپونه وهل او لکۍ يې تاووله راتاووله. کله چې هغه د خپلې حافظې په قوت د جنگ صحنه ترسرم کړه، نو ځناور و ته په زړه شوه چې واقعاً سنوبال د جنگ په ډېره حساسه مرحله کې ميدان پر پښود او وټنښتېدل. بيا هم د بوکسر باور نه راته، هغه وويل:

((زه په دې عقیده نه لرم چې سنوبال په شروع کې جاسوس يا غدار و، کېدی شي چې ((د انقلاب)) نه وروسته په هغه کې بدلون راغلی وي. زه اوس هم عقیده لرم چې ((د غواو څپر)) په جگړه کې هغه زموږ ډېر ښه ملگري و.))

((ملگرو! دا زموږ د ستر لارښود ملگري ناپولن قاطع امر دی چې سنوبال د شروع نه د جونز جاسوس و. زموږ ((په انقلاب)) لا فکر نه و شوی چې دغه غدار جونز ته جاسوسي کوله.)) سکیولر دغه جملې په کرار اما په ټينگه لهجه څو ځله تکرار کړې.

((واه! دا نو بېخي نوې خبره ده: که دغه د ملگري ناپولن امر وي، نو بيا خو
حتماً رښتيا خبره ده.)) بوكسر وويل:

((ملگرو! واقعي روحيه هم دا شان وي، څه چې موږ ته ستر لارښود امر
کوي بايد هغه هغه شان اطاعت وکړو.)) ټولو ځناورو وليد چې سکیولر په
خپلو تنگو او رپنده سترگو بوكسر ته بد بد کتل. يوه شپه وروسته سکیولر
روان شو، د يو څو قدمونو وروسته ودرېد، بېرته يې مخ راوگرځاوه او د يو
قومندان په لهجه يې ځناور مخاطب کړل:

((زه تاسو ټولو ځناورو ته اخطار درکوم چې تر دې وروسته دې د فارم ټول
ځناور خپلې سترگې او غوږونه خلاص وساتي. موږ پوره اسناد لرو چې په
دې وختونو کې د سنوبال پټ جاسوسان زموږ په صفونو کې راننوتې دي. په
موږ کې پټ شوي دي او هغوی د غدار او جاسوس سنوبال په کتبه کار
کوي.))

څلور ورځې وروسته ناپولن امر وکړ چې د فارم ټول ځناور دې د هغه د
اوسېدو دکور په غولي کې راټول شي. تر غرمې وروسته ټول ځناور راټول
شول. ناپولن له کوتې څخه راووت. هغه دواړه مهالونه ((د ځناورو قهرمان
لومړۍ درجه نېسان)) او ((د ځناورو قهرمان دويمه درجه نېسان)) څړولي
وو. دغه دواړه مهالونه هغه په خپله خپل ځان ته ورکړي وو. نهه لويو سپيو د
ده چاپېره دانگونه وهل او ټول داسې خطرناکه غږ مېدل چې ټول ځناور يې
وډار کړل. د ناپولن د بدغوني او د سپيو د غږ مېدو نه ځناورو د يوې
خطرناکې پېښې احساس وکړ.

ناپولن راغی او د ځناورو مخامخ بدغوني ودرېد او ټولو ځناور يې سرسري
له نظره تېر کړل. تر دې وروسته په ډېر جگ اواز وسونگېد. د ده د

سونگېدو به اورېدو سېپو ناڅاپه منډه کړه دوی مخامخ ولاړ څلور څوگان يې د غوړونو څخه ونيول، څوگانو له درد او ډار څخه په کورنجاړ شروع وکړه. سېپو دوی په راکښلو د ناپولن پښو ته راوستل، د څوگانو د غوړونو څخه ويني بهيدي او سېپو څټلې. سېپو د وينو څټلو څخه دومره خوند اخيست، نږدې و چې د خوند نه لېوني شي. له دغو سېپو څخه درې سېپو په بوکسر ورودانگل او د سېپو په دغه حرکت ولاړ ځناور هم حيران شول. کله چې بوکسر وليد چې درې سېپي د ده پر لور راځغلي، هغه ډېر ژر د ښې پښې لوی سوم پورته کړ او په هوا يې يو سېپي په سوم وواهه، سېپي يې پر ځمکه راکوزار کړ او له پاسه يې ورباندې سوم ټينگ کړ. سېپي د لاندې څخه کورنجاړ شروع کړ او دوه نورو سېپو لکۍ په پنډيو کې ورننه ايستلې او په يو ترات وټنېدل. بوکسر ناپولن ته وکتل. د ده د کتلو مقصد دا و چې دغه سېپي د سوم لاندې مړ کړ يا وکه پرې يې ږدي. د ناپولن غونۍ لاپسې خراب شو هغه په سخته لهجه بوکسر ته د سېپي د پرېښودو امر وکړ. بوکسر د سېپي نه سوم پورته کړ. زخمي سېپي په کورنجاړ گوډ گوډ روان شو.

تر څو شېبو وروسته شور او ځوږ غلی شو. له ډاره رېږدېدونکي څوگان ولاړ وو او د هغوی د جرم سزا د هغوی په تنديو ليکل شوې معلومېدله. کله چې ناپولن د يکشنيې غونډې له منځه يوړې، دې څلور واړه څوگانو د هغه د فيصلې پر ضد احتجاج وکړ. ناپولن څلور واړه څوگانو ته د غونډې پر وړاندې د خپلو جرمونو د اعتراف امر وکړ. رېږدېدونکو څوگانو خپل اعتراف داسې پيل کړ:

((موږ د سنوبال پټ جاسوسان يو. موږ د هغه سره پټ ارتباط لرو. موږ د هغه سره يوځای ژړنده ږنگه کړې ده. موږ او سنوبال موافقه کړې وه چې د ځناورو فارم فريدرک ته حواله کړو. موږ ته سنوبال اعتراف وکړ چې هغه د

شروع نه د جونز پټ جاسوس دی.)) کله چې دوی اعتراف پای ته ورساوه، سپیو له مریو ونيول او د سترگو په رپ کې یې ورمېرونه ورمات کړل.

((ستاسو څخه نور ځناور اعتراف کوي او که؟)) ناپولن په خطرناکه او قهرجن اواز چیغه کړه. د دې اواز په اورېدو هغو درې چرگو کومو چې د هکیو د خرڅلاو پر ضد بغاوت کې مشرتوب او پارونه کوله مخې ته راغلې او ((په خپله خوبه)) یې اعتراف وکړ:

((موږ ته سنوبال په خوب کې راغی. هغه موږ ولمسولو چې د ناپولن د امر مخالفت او د هغه پر ضد بغاوت وکړو.)) دوی هم د خوگانو په لار ولېږل شوې. بیا یوه بته رامخې ته شوه او په خپل اعتراف کې یې وویل: ((تېر کال د لو پر وخت زه سنوبال وغولولم. ما د هغه په لمسونه د غنمو شپږ وږي پټ کړل او دغه وږي مې د شپې پټ وخورل.))

بیا یوه مېړه رامخکې شوه او هغې وویل:

((ما د سنوبال په لمسونه د څښاک د اوبو په ډنډه کې تمیازې کړي دي.))

تر دې وروسته دوه نورې مېړې مخې ته راغلې او هغوی په خپل اعتراف کې وویل:

((موږ د سنوبال په لمسونه ملګري ناپولن ډېر نږدې ملګری یو زور مږ وژلی دی. دغه مږ ریزش کړی و. هغه غوښتل چې په موږ سپور شي اما موږ دواړه ورځنې تښتېدل. موږ د یو لوی اور چاپېره ځغېدو او هغه راپسې منډې وهلې. دغه زور مږ وتوخېد او د توخي سره پر ځمکه راپرېوت او ځای پر ځای مړ شو.))

((د خپلې خوښې د اعتراف)) څخه وروسته دغه ټول ځناور ووژل شول او د ((اعتراف)) او وژنې لړۍ تر هغې روانه وه چې د ناپولن د پښو مخې ته د مرو ډبرې ودرېدلې او په هوا کې د مرو د وینې بوی خپور شو. د جونز تر شړلو وروسته دا لومړی ځل و چې په فارم کې د ځناورو په پوزو د وینې بوی ولگېد.

کله چې د ((اعتراف)) او مرگ سلسله پای ته ورسېده خوګان او سپي د قهرمانانو غونډې ودرېدلې او نور ټول ځناور له دغه ځای غلي روان شول. ټول له ډاره رېږدېدل او د دې صحني د لیدو له امله د دوی حالت ډېر خراب و. دوی په دې نه پوهېدل چې ایا د سنوبال او د سنوبال سره د ارتباط غداری دوی ته لویه صدمه ورسوله او که دغه ظالمانه مرگ ژوبلې؟ ډېرو ځناورو د جونز په دوره کې د دغه شان وژلو او وینو تویولو صحني لیدلې وې لکن ځناورو ته ځکه لویه صدمه ورسېدلې چې دغه وژل او د وینې تویول د انسانانو پر ځای اوس په خپله ځناورو وکړه. تر هغې ورځې چې جونز فارم پرېښود تر دې ورځې پورې یو ځناور بل ځناور نه و وژلی.

ټول ځناور په ډله د فارم غونډۍ ته ولاړل. دلته نیمه جوړه ژرنده ولاړه وه، د دې ژرنډې نږدې ټول ځناور یو بل ته داسې جوخت پرېوتل لکه چې له ډاره یخنی اخیستې ځناور یو بل ته د نږدې او جوخت پرېوتلو په وجه ځانونه گرموي. دلته کلور، موریل، بنجامین، غواګانې، مېرې، بتې، چرګې او نور ټول ځناور راپنډ شول. په دې ځناورو کې یوازې مېرې په نظر نه راتلې. د دې علت دا و، کله چې ناپولن ځناورو ته د راټولېدو امر وکړ د دې امر په اورېدو د فارم ټولې مېرې په سوړو ورنوتلې او تر پایه یې ځانونه غیب کړل. تر یو وخته پورې د راپنډ شویو ځناورو څخه یو ځناور هم خبرې نه کولې. یوازې بوکسر ولاړ و او اخوا دېخوا یې ډېر نارامه قدم واهه. په شرک به یې

خپله توره اوږده لکۍ په يو او بل ډوډي وهله او کله کله به يې له ډېرې حيرانتيا په وجه د خولې نه شنار هم ووت. حيران بوکسر څو ځله سر وښور او په پای کې يې وويل:

((زه پرې هېڅ پوه نه شوم! ما هېڅ نه منل چې زموږ په فارم کې دې داسې شيان پېښ شي. دا به خامخا زموږ د غلطيو او تېروتنو نتيجه وي. زه يو حل لرم او هغه دا چې ((موږ بايد لاپسې سخت کار وکړو.)) له نن څخه به زه هر سهار يو ساعت مخکې راپاڅېږم.))

تر دې وروسته بوکسر په يو ترات د تېروکان ته ولاړ. تېرې يې راټولې کړې. له دې تېرو نه يې دوه بارونه جوړ کړل او د ماښام د تيارې تر مخه يې دغه دواړه بارونه د يو بل پسې ژړندې ته راکښل.

کلور ته نږدې ځناور چوپ چاپ پراته وو او د غونډۍ له سر نه يې خواو شا سيمې او ((د ځناورو فارم)) دننه تر لوی سړک پورې اوږد پروت مالخړ د وښو پټي، د غوزانو ونې، د څښاک د اوبو ډنډه په ابوه شويو پټيو کې نوي راټوکېدلې شنه او گني غنم او د فارم د ودانيو تگ سره بامونه چې د دوو د کښونو څخه يې لکه د مار تاو راتاو تور لوکي وتل، ليدل. دا د پسرلي د ماښام يوه زړه راکښوونکې منظره وه. په دې وخت کې د ډوبېدونکي لمر طلايي وړانگو د فارم شينيلې او بوټو ته تک سور طلايي رنگ ورکړی و. ځناور له دې ښکلې منظرې څخه خوند اخيست او هر ځناور ((خپل فارم)) ته په حيرانتيا کتل. دلته هر ځناور دا فکر کاوه چې دغه فارم د ده ((خپل فارم)) دی او د دې فارم هره لوبښته ځمکه يې خپله ده.

کله چې کلور کښته د غونډۍ لمنو، فارم ته او د فارم خواو شا سيمې ته وکتل د هغې سترگې د اوبسکو څخه ډکې شوې. مغزو ته يې تېر يادونه څپې څپې

راغلل. په چورت کې ډوبه ولاړه او له ځان سره يې داسې فکرونه وهل پيل کړل:

((کله چې موږ د انسانانو د نژاد د راغورځولو او د له منځه وړلو لپاره هلې ځلې شروع کړې، له دغو هلو ځلو څخه زموږ هدف خو دا خونړۍ صحنې، ډار او قتل عام نه و! کله چې زور ميجر په لومړنۍ شپه په راتلونکي ((انقلاب)) خبرې کولې هغه خو موږ ته د ځناورو راتلونکې ټولنه داسې تری می کړه چې په دغه ټولنه کې ټول ځناور به د لوږې وهلو او وژلو څخه ازاد وي! ټول ځناور به مساوي وي! هر ځناور به د خپل استعداد سره سم کار کوي او د کار په مقابل کې به ډېره ځیره اخلي. زورور به کمزوري داسې ساتي لکه ما چې د ميجر د وينا په شپه د بتو بچي ساتل. زه نه پوهېږم چې په موږ ولې دا بدې ورځې راغلې؟ اوس یو ځناور هم د خپل نظر د څرگندولو جرات نه لري! اوس دغه خطرناک او غرمېدونکي سېپي هر ځای چکري وهي! دغه وحشي سېپي زموږ په ملگرو په وچ زور او وحشت ((اعتراف)) کوي او د ((اعتراف)) څخه وروسته يې زموږ پر وړاندې ټوټې ټوټې کوي! موږ ورته په رڼو سترگو گورو اما له ډاره هېڅ نه شو ویلای! موږ د ناپولن مشرتوب منو، خو بیا هم ما او زما ملگرو د ناپولن څخه د دغه خونړي قتل عام توقع نه درلوده! موږ خو د دې بدې ورځې لپاره د ((انقلاب)) راوستل نه غوښت! موږ خو د دې بدې ورځې په خاطر ځانونه د جونز د ټوپک په گوليو وژل نه غوښت! موږ خو د دې بدې ورځې لپاره بادي ژرنده نه جوړوله!))

کلور چې د خپلو احساساتو د څرگندولو لپاره مناسب الفاظ پیدا نه کړلای شول، نو هغې ((د انګلستان ځناور)) ترانه شروع کړه او نورو ځناورو هم ورسره په ترانه ویلو پیل وکړ. دوی ترانه پرله پسې درې ځل تکرار کړه. دا

خُل ترانه په دومره غمجنه لهجه په خوند وويل شوه چې د دې ترمنځه دغه ترانه دومره غمجنه او خوندوره نه وه ويل شوې، دوی د ترانې درېيم تکرار ايله ختم کړی و چې سکیولر او دوه سېي د فارم غونډې ته راورسېدل او سکیولر د راتگ سره وويل:

((زه تاسو ته د يو مهم شي د اعلان لپاره دلته راغلی يم. زموږ ((د ستر لارښود ملګري)) ناپولن په امر ((د انگلستان ځناورو ترانه له منځه ولاړه او د نن ورځې نه د دې ترانې ويل منع شول. د ملګري ناپولن په امر که له نن څخه وروسته د فارم هر ځناور د دې ترانې د ويلو په جرم ونيول شو، نو دغه ځناور به د ډېر سختې سزا سره مخامخ شي.))

د سکیولر د اعلان په اورېدو ټول ځناور هک پک شول. ((ولې؟)) موريل چيغه کړه.

((ملګرو! ((د انگلستان ځناورو)) ترانه د ((انقلاب)) لپاره ترانه وه. موږ دغه ((انقلاب)) کړی دی او اوس زموږ ((انقلاب)) يو بشپړ تکاملي پړاو ته رسېدلی دی. نن غرمه تاسو په خپلو سترګو وليدل چې زموږ ((ستر لارښود ملګري)) ناپولن ټولو خارجي جاسوسانو او د فارم دښمنانو ته ماتې ورکړه. ستاسو په مخکې دغو غدارانو ((په خپله خوښه)) په خپلو جرمونو اعتراف وکړ. او هر غدار ته د مرګ سزا ورکړل شوه. د غدارانو اعدام زموږ د ((مشرتابه)) له خوا د تصفيې وروستنی عمل دی او اوس زموږ فارم د جاسوسانو او دښمنانو د چټل وجود څخه بېخي پاک شوی دی.))

((ملګرو! تاسو ته څرګنده ده چې موږ ((د انگلستان ځناورو)) په ترانه کې د يوې هوسا ټولني هيله کوله. اوس دغه هوسا ټولنه جوړه شوې ده او تر دې وروسته موږ دې زړې ترانې ته هېڅ اړتيا نه لرو.))

تر غرمې وروسته د خونړۍ صحنې په لیدو ټول ځناور ډارېدلي وو. خو د دې اعلان په اورېدو ځناور راوپارېدل او هغوی غوښتل چې بیا د احتجاج اواز پورته کړي. مېرې پوه شوې او هغوی ډېر ژر ((څلور بولي ښه دي او که دوه بولي خراب)) په رښتیا شروع وکړه. تر څو دقیقو پورې رښتیا روانې وې او دې رښتیاو بحث ته هم خاتمه ورکړه.

تر دې اعلان وروسته ((د انگلستان ځناورو)) ترانه بېخي وانه ورپېدل شوه. د دې ترانې پر ځای یو خوگ شاعر چې مینیموس Minimus نومېده یوه بله ترانه جوړه کړه. دا ترانه داسې شروع کېده:

د ځناورو فارمه ! د ځناورو فارمه!

ته به زما له خوا هېڅکله زیان ونه وینې!

د بیرغ تر پورته کېدو وروسته دا ترانه د هرې یکشنبې په سهار یو ځل وید کېده اما ډېر ژر ټولو ځناورو ته څرګنده شوه چې د دې ترانې الفاظ او تال ((د انگلستان ځناورو)) د ترانې غوندې خوندر نه وو.

اتم خپرکی

کله چې د اعدامونو ډار لږ سوږ غونډې شو، خو ورځې وروسته شپږم حکم چې ((هېڅ ځناور به بل ځناور نه وژني)) ځینو ځناورو ته یاد شو او یا دوی فکر کاوه چې دوی ته یاد دی، یو ځناور هم د خوگانو او سپیو په منځ کې د دې خبرې جرات نه کاوه خو هر ځناور دا احساس کاوه چې د فارم دننه اعدامونه د شپږم احکم پر ضد عمل و.

((بنجامینه! لطفاً شپږم حکم راته ولوله ((کلور ترېنه خواهش وکړ.

((زه نه غواړم چې په داسې مسایلو کې گوتې ووهم)) بنجامین د خپل زور عادت سره سم د شپږم حکم د لوست څخه انکار وکړ. کلور ژر ولاړه او موریل یې راوستله. موریل ورته دغه حکم ولوست. شپږم حکم داسې وو ((هېڅ ځناور به بل ځناور نه وژني، خو بې له علتو. وروستی برخه د ځناورو له حافظې څخه وتلې وه. د شپږم حکم په لوست د ځناورو پوره باور راغی چې ناپولن دغه حکم نه دی مات کړی، بلکې هغه غداران چې د سنوبال په دسیسه کې شریک وو د دوی د اعدام لپاره ((علت)) موجود و.

د تېر کال په مقایسه ځناورو په ټول روان کال کې لاپسې سخت کار وکړ. دا ځل د ژرنډې یو په دوه پلن دېوالونه پورته کول او په ټاکلي وخت ژرنده سرته رسول، بېخي گران کار و. د کار په دوران کې به ځناورو فکر کاوه چې اوس دوی ډېر کار کوي. اما د جونز د ورځو نه هم خراب خوراک ورته ورکول کېږي، سکیولر به د هرې یکشنبې په سهار د کاغذ یوه اوږده ټوټه د پښې په پنځې کې نیولې وه او د ځناورو غونډې ته به یې د ډېر تولید د ارقامو لیست لوسته. ده به کوبښن کاوه چې غونډې ته د ارقامو څخه اثبات کړي چې د

جونز د دورې په تناسب د فارم د هر ډول خوراکي موادو تولید په سلوکي دوه سوه يا درې سوه يا پنځه سوه اضافه شوی دی. ځناورو هم د سکیولر په ارقامو باندې د شک کولو لپاره هېڅ دلیل نه درلود، ځکه چې ((د بغاوت)) نه مخکې شرایط د ځناورو څخه بېخي هېر شوي وو. په دې هم نه پوهېدل چې په فارم کې څومره خوراکي مواد تولیدېدل؟ ځينو ځناورو تش په دې امید ژوند کاوه چې گوندي په راتلونکي کې به د دوی خوراک څه ناڅه بڼه شي!

اوس د ناپولن ټول امرونه د سکیولر او کله کله د نورو خوگانو پواسط اعلانېدل. د ځناورو تر اعدام ن وروسته تر پنځلس ورځو پورې ناپولن بڼکاره نه شو. پوره پنځلس ورځې وروسته هغه د فارم د مېنې څخه راوت او د راوتلو پر وخت ټولو ځناورو په خپلو سترگو وليد چې نهه سپي د هغه چاپېره ځغلي او يو تور چرک يې په مخکې په مارش روان دی او د ناپولن د ترومچي دنده اجرا کوي. کله چې به د ځناورو په غونډو کې دې تور چرک اذان وکړ، نو د دې پسې سمدلاسه ناپولن به وينا پيل کوله.

د ځناورو په منځ کې داگونکسی هم روان و چې د ځناورو د اعدام د ورځې راهيسې ناپولن د نورو ځناورو څخه جلا شوی دی، اوس هغه په يوه کوټه کې بېخي ځانله اوسېږي. يوازې ډوډۍ خوري، دگر د نر په لوبنو کې ورته سالون ته ډوډۍ راوړل کېږي او ډوډۍ د خوراک په وخت کې يې تل دوه سپي ساتنه کوي.

سکیولر د يکشنبې د سهار په غونډه کې وويل:

((ملگرو! د خوگانو د مخصوصې کمېټې په وړانديز او د ستر لارښود مگلري ناپولن په منظوری لاندینی پرېکړې تاسو ته اعلانېږي:

اول: تر دي وروسته به د ستر لارښود ملگري ناپولن د زېږېدنې مبارکه ورځ د فارم د ټوپک په ډزو نمانځل کېږي.

دویم: د دې فارم هر ځناور مکلف دی چې د ناپولن له نوم سره د هغه ټول رسمي القاب ((زموږ ستر لارښود ملگري ناپولن حتماً واخلې. د القابو پرته ((د ستر لارښود ملگري ناپولن)) نوم اخیستل د دغه ((ستر مقام)) توهین دی. زموږ ((د ستر شخصیت سپکاوی غداري ده او هر یو ځناور چې دغه غداري وکړي هغه به د یو غدار په صفت محاکمه کېږي او د فارم سږي به دغه غدار ته د مرگ سزا ورکوي.))

پر دې القابو سربېره څوگانو ناپولن ((د ټولو ځناورو پلار)) د انسانیت پر ضد لوی غضب، د مېړو د شپول ساتندوی، د بتو د بچو زړه سواندی (ملگري)) داسې په نورو درندو القابو نمانځه، سکيولر به د هرې وینا په شروع کې ویل:

((زموږ ستر لارښود ملگري ناپولن د نړۍ د ټولو ځناورو څخه ډېر هوشیار او زړه سواندی شخصیت دی. زموږ ستر لارښود ملگري ناپولن د نړۍ د ټولو ځناورو سره او مخصوصاً د هغو ځناورو سره چې تراوسه د انسانانو په فارمونو کې د ناپوهۍ او غلامۍ ژوند تېروي، له حده زیاته مینه لري.))

کله چې سکيولر به په خپله وینا کې د ناپولن هونښیارتیا، زړه سواندی او له مینې ډک زړه ته اشاره کوله، نو لومړی به د ده سترگې د اوبسکو څخه ډکې شوې او بیا به یې په مخ رڼې اوبسکې راروانې شوې.

اوس د ځناورو د فارم د ټولو برياليتوبونو، نېکمرغيو سرلورپو او نمانځلو
افتخار يوازې د ناپولن امتياز وگنل شو. د مثال په توگه که يوې چرگې به د
بلي چرگې سره خبرې کولې، هغې په خبرې داسې شروع کولې:

((ما د ستر لارښود ملگري ناپولن د مبارک مشرتابه په برکت په تېرو شپږو
ورځو کې پنځه غټې هگۍ واچولې...))

که دوه غواوې به د اوبو د ډنډ پر غاړه ولاړې وې د اوبو د څښلو نه مخکې
به يوې غوا بلي ته ويل: ((د ستر لارښود ملگري ناپولن د مبارک مشرتابه په
برکت اوس د څښلو اوبه ډېرې خوندورې شوې دي...))

شاعر خوگ ميمنوس د ((ملگري ناپولن)) په نوم شعرکې د فارم د ټولو
ځناورو او مخصوصاً د خوگانو احساسات ډېر ښه څرگند کړي دي. شعر
دادی:

نوروح مې سره لمبه شي

او ستا روښنايي ځلېدونکې سترگې

د لمر په څېر په شنه اسمان کې برېښي

ای ناپولن ملگری!

يوازنی بښوونکی

د هغو ټولو نعمتونو چې ستا مخلوق يې غواړي

ته مړوې د ځناورو خپې

په ورځ کې دوه دوه څلې
تا ځناورو ته پاک بوس ورکړي
او دوی هم رغړي او رارغړي باندې
لوی که وړوکي دي دا ټول ځناور
خپلو غوجلو کې ارام ویدېږي
ته یې ساتنه او پالنه کوي
ای ناپولن ملگری

که مورځوگانو وي رښتیا مور شیدې رودلې
منځکې له دې چې لوی شو
یا ستا په سیوري کې بوتلو غوندې وپرسېږو
مور به تر هر څه پنخوا ستا لپاره
درس د اخلاص او د وفا زده کوو
بلې! هر خوگ د زېږېدنې پر وخت
باید په زوره غږ کړي
ای ناپولن ملگری!

ناپولن د دې شعر منظوري ورکړه او د ده په امر دا شعر د لوی گودام په دېوال د اوه احکامو مخامخ په لویو ټکو وليکل شو. سکیولر په سپين رنگ د ناپولن د نيم مخ لوی عکس رسم کړ او دغه عکس هم د دې شعر له پاسه وڅرېد.

په دې موده کې ناپولن د ویمپر پواسطه د فریدرک او پلکینکین سره په پېچلو خبرو اترو بوخت و. تراوسه د چارتراش لرکي نه وو خرغ شوي او د دې دواړو څخه فریدرک د دې د لرگو د اخیستو ډېر لېواله ښکاره کېده. هغه د لرگو معقول قیمت نه ورکاوه، بلکې دغه لرکي یې ډېر په ارزانه بیه غوښتل. په دې وخت کې خوگانو او سپیو بیا نوی گونگسی خپور کړ چې فریدرک او د هغه نوکران غواړي چې د ځناورو فارم باندې یرغل وکړي. د ژرني بیا جوړېدو هغه په قهر کړی دی. دا ځل غواړي د فارم ژرنده بېخي وړانه کړي. غدار سنوبال تراوسه د پنجنفیلده دننه پټ گرځي راکرځي.

د دوبي په مینځ کې ځناورو د دې خبر په اورېدو چې د سنوبال په لمسونه درې چرگو د ناپولن د قتل دسیسه کړې ده، حیران شول. د خوگانو او سپیو د وینا له مخې دغو چرگو ((په خپله خوبسه)) د ناپولن د قتل د دسیسې ((اعتراف)) نه وروسته سم له لاسه اعدام شوې. د دې دسیسې ترکشف وروسته د ناپولن د حفاظت احتیاطي تدابیر لاپسې ټینګ شول. د خوگانو مخصوصې کمېټې څلورو سپیو ته امر وکړ چې ټوله شپه دې د کوتي په څلورو گوتونو کې وېش کېني او ټوله شپه دې د ناپولن کلک حفاظت وکړي. همدا شان د دېنمانو له خوا ناپولن ته په ډوډۍ کې د زهرو ورکولو ډار بېخي زیات شو. د زهرو د ورکولو د مخنیوي په خاطر ناپولن بل اعتمادی خوگ پینکې ته وظیفه ورکړه چې د خوړلو نه مخکې دې د هغه ټول خوراکی شیان معاینه او وڅکي.

د یوې یکشنبې د سهار په غونډه کې سکیولر وویل:

((ملګرو! زموږ ستر لارښود ملګري ناپولن تصمیم نیولی دی چې د فارم چار تراش په مسټر پلکینګتن خرڅ کړي او غواړي چې د ځناورو فارم او ((فاکسوډ فارم)) ترمنځ د ځینو تولیدي شیانو د تبادلې تړون لاسلیک کړي.))

((ملګرو! تاسو ته څرګنده ده چې زموږ مشرتابه او پلکینګتن تراوسه یو بل نه دي لیدلي، زموږ د فارم او فوکسوډ فارم ترمنځ خبرې غیر مستقیم د مسټر ویمپر پواسطه روانې دي، خو بیا هم زموږ د ستر لارښود ملګري ناپولن او مسټر پلکینګتن ترمنځ روابط ډېر صمیمانه دي. زموږ ستر لارښود ملګری ناپولن په دې واقعیت ښه پوهېږي چې پلکینګتن یو انسان دی او تاسو د انسان په حیث د هغه نه نفرت کوئ. زموږ مشرتابه امر کړی دی چې تاسو د ده پر ځای فریدرک د ډېر ډار او کرکې وړ شخص وګڼئ او د دغو دواړو ترمنځ د ښه او بد انسان فرق ته حتماً قایله شئ.))

د دویمې په وروستیو شپو ورځو کې د بادي ژړندې سرته رسېدل نږدې شو. هم په دې موده کې په فارم باندې د یوې ناڅاپي حملې ګونګسې لاپسې زیات شو. د یکشنبې په سهار سکیولر غونډې ته وویل:

((ملګرو! غدار فریدرک غواړي چې د شلو وسلوالو نوکرانو سره زموږ په فارم ناڅاپي حمله وکړي. د دې مقصد په خاطر هغه د دې سیمې قاضیانو او پولیسو ته رشوت هم ورکړی دی. قاضیانو او پولیسو ورته پوره ډاډ ورکړی دی که چېرې دغه یرغلګر ((ځناورو فارم)) باندې حمله کوي او زموږ فارم په وچ زور نیسي، دوی به ورته هېڅ نه وايي.))

ملگرو! ظالم فریدرک په پنجفیلده فارم کې زموږ په ورونو ځناورو له حده زیات ظلمونه کوي. د دې ظالم یو زیارکښ زور اس د غمچینو لاندې مړ کړ.

دې ظالم په زیارکښو غواو خواړه بند کړل او ډېرې غواوې یې له لوږې مړې کړې!

دې ظالم یو زیارکښ سږی ژوندی تنور ته وغورځاوه او زموږ دغه ورور یې په سور تنور کې وریټ کړ.

دا ظالم هر ماښام د زیارکښو چرکانو په ککړو کې تېرې چرې تړي او په جنگ یې اچوي. زموږ د ورونو د چرکانو د سروونو څخه وینې بهېرې او دا ظالم له دغو وینو د توپیدو څخه خوند اخلي.

کله چې ځناورو د پنجفیلده فارم په ورونو ځناورو باندې د ظلمونو کیسې واورېدې، له ډېره قهره د دوی وینو جوش وکړ. غالمغال یې جوړ کړ او ټولو په یوه اواز وویل:

((موږ له دغه فارم څخه ظالم انسان شړل غواړو!))

موږ د ستر لارښود ملګري ناپولن څخه په پنجفیلده فارم د حملې اجازه غواړو!

په وړاندې- د زیارکښو ورونو ځناورو د ازادۍ په لور!))

سکیولر په راپارېدلو ځناورو نظر واچاوه، د ځان سره ومسکېد او بیا یې د ځناورو د دلاسا کېدو لپاره وویل:

((ملگرو! تل د ستر لارښود ملگري ناپولن په عملي ستراتيژی او تاکتیک ټينگه عقیده ساتی! تل د بې باکه او بې سنجشه عمل څخه ډډه وکړئ! پام کوئ چې د ستر لارښود د قوماندې پرته په خپل سر هېڅ عمل ونه کړئ!))
په دې موده کې سکیولر کونښن کاوه چې د فریدرک پر ضد د ځناورو پارېدلي احساسات ژوندي وساتي. د یوې یکشنبې په سهار ناپولن د ټولو تشریفاتو سره غونډې ته راغی او د فریدرک پر ضد یې لنډه وینا وکړه.

((فریدرک یو ټیټ او رذیل شخص دی. زه شرمېرم او دا زما د شخصیت توهین دی چې د فریدرک غونډې ټیټ شخص سره ارتباط وساتم او یا په دغه رذیل دې د فارم چاتراش خرڅ کړم.))

زه تاسو هغو ټولو کوترو ته چې د انسانانو په فارمونو کې د ځناورو ترمنځ د ((انقلاب)) پیغام خپروئ، امر کوم چې له نن څخه وروسته به تاسو د ((فاکسوډ فارم)) دننه پښه نه ردئ. زما په امر ((مرگ په انسانیت)) شعار له منځه ولاړ او تاسو کوترو ته امر کوم چې له نن څخه وروسته د ((انقلاب)) لپاره ((مرگ په فریدرک)) شعار استعمال کړئ.))

((ما په تېر دوېي کې د غدار سنوبال یوه بله دسیسه کشف کړه. دغه غدار به د شپې فارم ته راته او دلته به یې د غنمو د تخمونو سره د وحشي وښو تخمونه گډول. همدا علت دی چې سرب کال د فارم د غنمو فصل د وحشي وښو نه ډک دی. د سنوبال په دسیسه کې یوه بته هم شریکه وه. کله چې دې بتي سکیولر ته ((په خپله خوښه)) د خپل جرم ((اعتراف)) وکړ، نو بیا یې ډېر ژر ((خودکشي)) وکړه.))

اوس د فارم ټول ځناور په دوو ډلو وېشل شوي وو، لوی اکثریت دا عقیده درلوده چې سنوبال ته ((د ځناورو قهرمان لومړی درجه نېسان)) هېڅ نه دی ورکړل شوی، بلکې دا یوه انسانه ده چې د ((غواوو څپر)) تر جگړې وروسته په خپله سنوبال د ځان په باره کې خبره کړې ده. دې ځناورو پنځه عقیده درلوده چې د ((غواوو څپر)) د جگړې په دوران کې غدار سنوبال د جنگ میدان پرېښود او د دې تېښتې په وجه د فارم ټولو ځناورو ډارن سنوبال په گلوه وغانده.

دویمه ډله ځناور بېخي لږ وو. برعکس دوی د سنوبال په تېښه او ډار باور نه کاوه. یوه ورغ سکيولر دوی راوغوښتل او په ډېر قهر یې ورته وویل:

((تراوسه موږ ډېره حوصله وکه چې گوندې تاسو به ټول زاړه عادتونه پرېږدي او د نوو ((انقلابي)) شرایطو سره سم به ځانونه هم بدل کړي. ستاسو دغه شان فکر دوه عوامله لري. یا ستاسو حافظې خرابې شوي دي او یا د غدار سنوبال په لمسون تخریب کوي. که چېرې ستاسو حافظې خرابې دي، نو بیا دا واقعیت ومنئ چې خرابې حافظې تل خراب او غلط فکر کوي. که تاسو د تخریب اراده لرئ نو په دې صورت کې موږ د وړانکارو په جزا هم ډېر ښه پوهېږو. حوصله هم یو حد لري. تاسو ته دا زما وروستی اخطار دی.))

د مني د لو او درمندونو د ستړي کېدونکي کار او زیار سره سره د ژړندې د جوړېدو کار په بیره روان و. سره له دې چې ځناورو د کار تجربه نه درلوده. د کار ټول اوزار د انسانانو د کار لپاره جوړ وو. ((سنوبال تل خنډونه اچول)) او دا شان نور ډېر مشکلات هم موجود وو، خو بیا هم ژړنده د ځناورو د پرله پسې کار او زیار په برکت په ټاکلي وخت سرته ورسېدله. اوس د ژړندې

د ماشينيرۍ د ځای پر ځای کېدو وخت راوړسېد او د ویمپر پواسطه د مشينيرۍ د اخیستو خبرې هم پیل شوې. د ډېر کار او زیار له کبله ځناور و تل ډېر زیات ستري بنسکاره کېدل، خو بیا هم دوی د خپلې ژرندې په جوړېدو ډېر افتخار کاوه. دوی به هره ورځ شاهکار چاپېره کړېدل او د لومړي ځل په تناسب دا ځل ورته خپله ژرنده ډېره بنسکاره کېده. سربېره پر دې دا ځل د ژرندې دېوالونه د مخکنۍ ژرندې د دېوالونو په تناسب یو په دوه پلن وو. دوی پوخ باور درلود چې دغه پلن دېوالونه د چاودېدونکو موادو پرته بل هېڅ شی له منځه نه شي وړلای. واقعاً چې دوی ډېر زیار وویست او په ډېرو مشکلاتو یې بریالیتوب وموند. په رښتیا دوی ډېره ستړیا ولیدله او تل ستړي، ستومانه وو. خو یوازې په دې فکر کولو چې د ژرندې د بادبانونو او ډاینمو تر ګرځېدو وروسته به د دوی په ژوند کې په زړه پورې بدلون راشي، دغه ستړیا به له منځه تلله او برعکس دوی به د ژرندې چاپېره د خوشالیا نه پورته پورته ټوپونه وهل او چیغې به یې ایستلې. ناپولن په پوره تشریفاتو د ژرندې د لیدو لپاره راغی او د ژرندې د معاینې وروسته یې وویل:

((زه شخصاً په دې لوی بریالیتوب تاسو ټولو ځناورو ته مبارکي درکوم او نن دا اعلان کوم چې ما د دې ژرندې نوم ((د ناپولن ژرنده)) کېښود.))

دوه ورځې وروسته ناپولن د فارم ټول ځناور لوی ګودام ته راوغوښتل او په دې فوق العاده غونډه کې یې وویل:

((ما د فارم ټول چارتراش په فریدرک خرڅ کړل. سبب ته د فریدرک کراچی. د دې چارتراشو د وړلو لپاره راځي. په تېرې ټوله موده کې زما او د پلکنيګتن دوستۍ محض ظاهري بڼه درلوده برعکس په دغه ټوله موده کې ما د فریدرک سره ډېر پټ روابط ساتل. له نن څخه زموږ او د فوکسوود ترمنځ

ټول روابط قطع شول او په دې برخه کې ما پرون پلکینګتن ته پیغام ورلېږلی دی. زه ((انقلاب)) خپرونکو کوټرو ته امر کوم چې د نن نه دې پنځفیله فارم ته نه ځي او ((مرګ په فریدرک)) شعار دې ((مرګ په پلکینګتن)) په شعار بدل کړي.))

((زه درته ډاډ درکوم چې د ځناورو په فارم باندې د فریدرک د حملې کیسې بېخي غلطې وې او دا چې د پنځفیله فارم په ځناورو باندې فریدرک ظلمونه کړي دي، دا خو بېخي پوچې خبرې دي. دا پروپاګنده سنوبال او د هغه طرفدارانو د دې لپاره کوله چې زما او فریدرک ترمنځ دوستانه اړیکې خراب کړي. اوس دا خبره په اسنادو اثبات شوې ده، چې سنوبال په ټول ژوند کې پنځفیله فارم ته نه دی تللی، بلکې برعکس دغه غدار له ډېرې مودې راهیسې په فوکسورډ فارم کې اوسېږي او په دې فارم کې د پلکینګتن دغه څیره خور د مزو ژوند کوي.))

د ناپولن په دې اعلان ټول ځناور حیران شول او یوازې خوګانو د ده څیرکتیا او هوښیارتیا په هکله وویل:

((ملګرو! د پلکینګتن سره ظاهري ملګرتیا زموږ د ستر لارښود ملګري ناپولن یو ((عالمانه انقلابي تاکتیک)) و. د ستر لارښود ملګري ناپولن دې تاکتیک فریدرک مجبور کړ چې د هر چار تراش قیمت دولس روپۍ نور هم جګ کړي. زموږ د مشرتابه نبوغ دا واقعیت وښود چې فریدرک هم په دې تاکتیک تر پایه پوه نه شو. د دې علت دا دی چې زموږ مشرتابه په دې برخه کې د فریدرک په شمول په هېچا باور نه کاوه.))

((ملګرو! فریدرک غوښتل چې زموږ لارښود ملګري ناپولن ته د کاغذ په یوه پاڼه چې د چک په نوم بلل کېږي د پیسو د ورکړې وعده لیکلې ورکړي.

خو ((زمورې ستر لارښود ملگري ناپولن)) پنځه روپيز لوټونه ورڅخه وغوښتل او دا شرط يې هم ورباندې کېښود چې پيسې به د چارتراشو تر وړلو مخکې نغدې ورکوي. اوس فريدرک دغه نغدې پيسې ورکړي دي او فکر کوم چې دغه پيسې د ژرندې د مشينري د اخيستو لپاره بهنې کفايت کوي.))

ډېر چټک چارتراش يورل شول او د چارتراشو تر وړلو وروسته ناپولن د بانک د لوټونو د معاينې په خاطر په لوی گودام کې د ټولو ځناورو فوق العاده مجلس داير کړ، ناپولن د لوی گودام په اوچت ځای د بوسو په بستره غځېدلې پرېوت او په دې ورځ يې دواړه (نښانونه ځړولي وو. د موسکا ډکه خوله يې چينکه نيولې وه. ترڅنگ يې په يو چيني لوبښي کې د فريدرک لوټونه سر په سر ايښودلې وو. ټول ځناورکتار ولاړ وو او هر يو لوټونو ته په څير څير کتل. يوکسر د لوټونو د بوی کولو لپاره خپل شونډک وراوږد کړ او د ده په تنفس دغه نازک سپين شيان د چيني لوبښي څخه والوت او شاوخوا تيت و پرک پرېوتل.

په فارم کې درې ورځې وروسته لويه هله گوله پيدا شوه. ويډمپر تک زير په بايسکل سپور په ځغاسته فارم ته راغی، بايسکل يې يوې خواته په غولي کې وغورځاوه او په منډه نېغ د ناپولن کوټې ته ولاړ، څو شېبې وروسته د ناپولن د کوټې څخه غال مغال راپورته شو او د پېښې خبر په ټول فارم کې د ځنګل د اور په شان خپور شو. د ټولو ځناورو په خوله دا يوه خبره وه چې ((د بان کلوتونه جعلی دي! فريدرک چارتراش مفت واخيستل.))

ناپولن ډېر ژر د ځناورو غونډه راوغوښتله او غونډې ته يې په قهرجنه لهجه وويل:

((زه غدار فریدرک په مرگ محکوموم. زه غواړم چې دغه غدار ژوندی ونیسم او په جوش اوبو کې یې ژوندی وځوتوم.))

((له ډېر مودې راهیسې دغه ځاین زموږ په فارم ناڅاپي يرغل کول غواړي، هره شېبه د فریدرک او د هغه د نوکرانو د حملې انتظار کوي. دا اوس نه ورته چمتو اوسئ. زه امر کوم چې د فارم په ټولو لارو پیره داران ودرؤ. زه غواړم چې د پلکینګتن سره بیا بڼه روابط ټینګ کړم. زه امر کوم چې ډېر ژر دې څلور کوترې فوکسوود ته ولاړې شي او زما له خوا دې پلکینګتن ته د ښو روابطو د ټینګېدو هیله او د روغې جوړې پیغام ورسوي.

سبا سهار حمله پیل شوه. ځناورو سبا نارۍ کاوه چې پیره داران په یو ترات راغلل او ځناورو ته یې د فارم د لویې دروازې په لار د فریدرک او د هغه د نوکرانو د رانوتلو خبر ورکړ. ټول ځناور په ډېره زړورتیا مخې ته ورغلل. دا ځل ځناورو ته د ((غواوو څپر)) د جګړې غونډې بریالیتوب اسان نه ښکاره کېده. دا ځل پنځلس تنه د شپږو ټوپکو سره راغلل. کله چې انسانان د پنځوس کامونو په فاصله ځناورو ته رانږدې شول، نو فوراً یې ډزې شروع کړې. ځناورو د ډاروونکو چاودنو او د ټوپکو د سوزونکو گولپو مقابله ونه کړلای شوه. ناپولن او بوکسر ډېر کوبښن وکړ چې ځناور د یوې کلکې حمله لپاره راټول کړي، اما انسانانو ډېر ژر دوی په شا وتمبول او د میدان څخه یې په تېښته مجبول کړل. ځناورو د فارم په ودانیو کې پناه واخیسته او د دې ودانیو د چاودنو او سوړیو څخه یې غلي غلي بهر ته کتل. دښمنانو ډېر ژر مالڅر او ژرنده نیوله. تر یوې شپې پورې ناپولن داسې معلومېده لکه چې هر څه یې بایللي دي. چوپ چاپ یې کښته پورته قدم واهه، لکی یې شخه پورته نیولې وه او کله به یې په یو او کله به یې په بل اړخ وهله. هغه د امید سترګې د فوکسوود فارم پر لور نیولې وې او د ځان سره به یې ویل: ((که په

دې حساسه مرحله کې پلکینګتن او د هغه نوکران زمو مرستې ته راغلل، نو زموږ بریالیتوب یقیني دی.)) هم په دې وخت کې هغه څلور کوترې چې یوه ورځ مخکې فوکسوود ته لېږل شوې وې راغلې. یوې کوترې د پلکینګتن له خوا د کاغذ یوه وړوکې ټوټه په مکونښه کې نیولې وه. په دې کاغذ باندې په پنسل دا عبارت چې ((تا ځناورو سره هم دا جوړېږي.)) لیکل شوي وو.

فریدرک او د هغه نوکران ژړندې ته نږدې ودرېدل. ځناورو د دوی څار کاوه. د ژړندې په خوا کې د دښمنانو د راټولېدو له کبله په ځناورو کې ډار پیدا شو. د فریدرک دوه نوکرانو یو جبل او یو پلک په لاس کې ونیوه دوی غوښتل چې ژړنده له بنسټ څخه چپه کړي.

((ناممکنه ده!)) ناپولن چپه کړه. ((دا ځل موږ د ژړندې دېوالونه دومره پلن جوړ کړي دي چې دوی یې هېڅ نه شي چپه کولای! زه پوره باور لرم چې په یوه اوونۍ کې هم دغه دېوالونه رانسکورولای نه شي. ملګرو! پام کوئ چې ونه ډارېږئ.)) اما بنجامین په ډېر دقت د انسانانو حرکتونه څارل، د فریدرک دوه نوکرانو په جبل او پلک د ژړندې بنسټ ته نږدې سوری جوړوه، بنجامین په ډېره حیرانتیا خپل سر اخوا دېخوا بسوروه رابرسوړه. بنجامین نورو ځناورو ته وویل: ((ما هم دغه فکر کاوه! تاسو ورته ښه وګورئ چې هغوی څه کوي. هغوی یوه شپبه وروسته په دغه سوري کې چاودېدونکي مواد اچوي.))

ډار شوي ځناور منتظر ولاړ وو او له ډاره د باندې نه شو راوتلای. یو څو دقیقې وروسته یې ولید چې د ژړندې له خوا څخه انسانانو یوه او بله خوا منډه واخیسته. او یوه شپبه وروسته یو لوی ډز وشو. ددې کینونکي ډز په اورېدو کوترې هوا ته والوتې، ټولو ځناورو سترګې پټې کړې او یوازې د

ناپولن پرته نورو ټولو په ځمکه پروت وکړ. کله چې د ځمکې نه راپورته شول د ژرندي له پاسه يې تک تور لوکي توره وريخ وليده. شمال دغه وريخ په کرار کرار يوره. گوري چې ژرنده بېخي له منځه تللي ده.

دې بوگنوونکې منظرې په ټولو ځناورو کې لوی هيجان پيدا کړ. د دې ټيټ او دکرکې وړ عمل پر ضد لوی قهر د دوی ډار او نا اميدي له منځه يوړل. د انسانانو نه د بدلې چيغه پورته شوه، غير له دې چې د ناپولن څخه د امر د اخيستو انتظار وکړي، ټولو ځناورو مخامخ په دېمنانو حمله وکړه. په دوی باندې لکه د رلي-گولي-ورېدلې اما دوی د دغو سوزوونکو گوليو هېڅ پروا نه کوله. دا ځل ډېره سخته جگړه ونېسته. انسانانو ورباندې پرله پسې ډزې کولې خو دوی په ډېره زورورتيا ورنږدې کېدل. کله چې ورته بېخي نږدې شول، نو انسانانو په کوتکو او په درندو بوټونو وهل پيل کړ. يوه غوا، درې مېرې او دوه بټي ځای پر ځای مړې شوې او تقريباً ټول ځناور زخمي شول. سره له دې چې ناپولن د ځناورو د شا نه د عملياتو قومانده ورکوله، خو د ده د لکۍ سر هم په گولي-والوت. انسانان هم ټپي شول.

بوکسر د درې انسانانو سرونه په سومانو ورمات کړل. يوې غوا د يو انسان خپټه په ښکرونو سورۍ کړه او ژيسي او بلو بيل د يو انسان پرتوگ ترانگې ترانگې کړ. ناپولن امر کړی و چې د ده نه ساتونکي سپي دې د بوټو د لاندې پټ ودرېږي. دې سپيو په انسانانو ناڅاپه حمله وکړه او د دې ناڅاپي حملې له ډاره په انسانانو کې گډوډي راغله. د فارم ځناورو انسانان د هرې خوا نه محاصره کړل او د دې محاصرې د خطر له ډاره فريدرک نوکرانو ته د ټېنټې غږ وکړ. يوه شپبه وروسته ډارن انسانانو د خوږ ژوند د ژغورلو په خاطر منډې پيل کړې. ځناورو د فارم تر څنډو تعقيب کړل. کله چې انسانان مجبور

شول چې د اغزنو بوټو له لارې ځانونه وباسي، دلته هم ځناورو ته وروستی کلكې لغتې وركړې.

ځناورو جگړه وگټله، خو ټول ډېر زيات ستړي او په سرو وينو لمبېدلي بڼكاره كېدل. ټول په كرار كود كود فارم ته راستانه شول. كله چې دوى په وينو باندې د ملكرو د خواره واره مړي وليدل، د ځينو ځناور له سترگو څخه او بڼكې راوبهيدې څو شېبې د ژرندې پر ځاى باندې وپرزڼ چوپ چاپ ودرېدل، هوا ژرنده يا په بل عبارت د دوى د كار او زيار د شاهكار ټولې نېسې نېسانې له منځه تللې وې! دا ځل د ژرندې بنسټونه الوټي وو. د ژرندې د بيا جوړېدو لپاره د تيت و پرک پرتو تېرو څخه استفاده كول گران كار و. د چاودېدونكو موادو قوت دغه تېرې سلگونه گزه وړاندې غورځولې وې او اوس داسې معلومېده لكه چې په دغه ځاى ژرندې هېڅ وجود نه درلود. د جگړې په دوران كې سكيولر په مرموز ډول پټ شوى و، اما كله چې ځناور فارم ته رانږدې شول، هغه لكى تاووله راتاووله او ډېر خوشاله په ټوپونو ټوپونو ځناورو ته راغى. په دې وخت كې د فارم د ودانيو له خوا د ټوپك ډز وشو او د دې ډز په اورېدو بوكسر پوښتنه وكړه.

((دا ډزې د څه لپاره دي؟))

((دا زموږ د برياليتوب د تحليل ډزې دي.)) سكيولر په چيغه ځواب وركړ.

((دكوم برياليتوب؟)) د بوكسر د لينگو څخه سرې وينې روانې وې، يو نعل يې ورك، يو سوم يې چاودلى او يو درجن گولۍ يې د وروستنيو پښو په لينگيو كې پرتې وې.

((کوم برياليتوب ملگري! ايا موڊ د ((ځناورو فارم)) د مقدسي خاوري څخه
يرغلگر دښمن ونه ښاره؟)) سكيولر وويل.

((موڊ پوره دوه كاله د فارم په ژرنده كار وكړ! اما د ښمنانو زموږ دغه ژرنده
له منځه يوره! بوكسر ځواب وركړ.

((ملگري! هېڅ پروا نه كوي! موږ به بله ژرنده جوړه كړو. كه موږ يې وغواړو
دغه شان شپږ ژرندي جوړولای شو. ايا دا نه مني چې موږ څومره لوی كار
كړی دی؟ دا ځمكه چې اوس ورباندې دواړه ولاړ يو دښمن راڅخه نيولې
وه. دا ځمكه موږ او تاسو د ستر لارښود ملگري ناپولن د مشر تابه په برکت
بېرته لاس ته راوړې ده!))

((هم هغه ځمكه مو بېرته كټلې ده، كومه ځمكه چې موږ منځې درلوده))
بوكسر وويل:

((دغه زموږ برياليتوب دی!)) سكيولر چيغه كړه. ټول ځناور كود كود غولي
ته ننوتل. د بوكسر د لينگو د پوستكي د لاندې كوليو سوزېدونكي درد پيل
كړ. بوكسر په چورت كې ولاړ هغه ته د بنسټ څخه د ژرندي د بيا جوړېدو
كار ډېر دروند او گرام كار معلوم شو. هغه په تصور كې خپل ځان په دغه
دروند او گران كار يو ځل بيا بوخت وليد. د اول ځل لپاره د ده په مغزو كې
دا خبره راغله. ((زه اوس يولس كلن يم، شايد چې زما د متو او غړو پخوانی
قوت نه وي پاتې.))

كله چې ځناورو د شين بيرغ پورته كېدل، پرله پسې د ټوپك او ده ډزې او د
برياليتوب په مناسبت دناپولن د مباركۍ وينا واورېدلې، نو له دې وروسته د
دوی باور وشو چې واقعاً د فارم ځناور لوی برياليتوب ترلاسه كړی دی.

بوکسر او کلوور د مرو ځناورو مړي په کراچۍ کې راکښل. ناپولن د کراچۍ څخه مخکې او نور ځناور د کراچۍ تر شاه روان وو. په جگره کې مړه ځناور په ډېر درناوي خاورو ته وسپارل شو.

پوره دوه ورځې ((د لوی بریالیتوب)) جشن تجلیل شو. سندرې ویل کېدې، د خوگانو ویناوې روانې وې، پر له پسې ډزې کېدې هر ځناور ته یوه مڼه، هرې مرغۍ ته دوه انس غنم او هر سپي ته درې بسکت ورکړل شول. دا جگره د ((بادي ژرندې جگره)) په نوم اعلان شوه. ناپولن د نوي ((شین بیرغ نښان)) د جوړولو امر وکړ. ډېر ژر دغه نښان جوړ شو. او ناپولن د ټولو ځناورو په نمایندګۍ دغه نوی نښان ځان ته ورکړ. په دې عمومي خوشالی کېد د جعلی لوټونو مسله بېخي هېره شوه.

څو ورځې وروسته خوگانو د جونز په یوه زېږخانه کې د وسکي شرابو لوی صندوق وموند. په دغه شپه د فارم د مېنې څخه په جگ اواز د سندرو غږ راغی. ټولو ځناور د خوگانو د خولې څخه ((د انګستان ځناورو)) د ترانې په اورېدو حیران شول. د سپوږمۍ شپه وه. ځناورو د شپې په نهه بجو ناپولن ولید چې د مېنې د شا دروازې نه راووت، هغه د مستر جونز یوه زړه شپو په سر کړې وه، د غولي چاپېره یې منډې ووهلې او بیا بېرته په دروازه ننوت. د دې شپې په سهار د فارم د مېنې د ننه بېخي چوپه چوپتیا وه او یو څوګ هم بیدیا په نظر رانغی. د سهار پوره نهه بجې وې چې سکيورلر د مېنې بیدیا ولیدل شو. دی ډېر خفه راروان و، سترګو یې چنې نیولې وې، لکۍ یې د ځان پسې راکښله او د وضعې نه ډېر سخت ناروغ معلومېده. ده د فارم ځناور راټول کړل او هغوی ته یې په ژرغوني اواز وویل:

((ملگرو! ما تاسو ته يو خطرناک خبر راوړی دی! زموږ ستر لارښود
ملگري ناپولن د ځنکدن په حالت کې دی!))

د دې خبر په اورېدو ځناورو ویر او انگولا شروع کړه. د فارم د مېنې د
دروازې بیدیا بوس خپاره شول او د دې بوسو له پاسه ځناورو د پښو د گوتو
په څوکو ډېر په کرار تگ راتگ کاوه. د هر ځناور سترگې د اوبسکو نه ډکې
وې. يو ځناور به د بل ځناور څخه یوازې دا پوښتنه کوله: ((که زموږ ستر
لارښود م شو، نو موږ به څه کوو.)) ډېر ژر دا گونگوسی چې غدار سنوبال د
ستر لارښود ملگري ناپولن په خوراک کې زهر اچولي دي، خپور شو.
سکيولر پوره په یوولس بجو راووت او هغه بیدیا خفه و لاړ ځناورو ته یې
وویا:

((ملگرو! له دې دنیا نه د تلونکي ستر لارښود ملگري ناپولن وروستی
فرمان دا دی: ((که د فارم هر ځناور شراب وڅښل نو تاسو هغه ته د مرگ
سزا ورکړئ.))

د ماښام خواو شا ناپولن لږ ښه شو. سکيولر سهار یې خوبه ځناورو ته د هغه
د روغتیا زېری وکړل. اوس ناپولن بېخي تکړه و او د شپې له خوا هغه په خپل
کارونو پیل وکړ. د دوشنبې ورځ وه، ویمپر فارم ته راغی ځناورو واورېد چې
ناپولن ویمپر ته به ویلنگډن کې د شرابو د تقطیر رهنما کتابونو د اخیستو
فرمایش ورکړ.

یوه اوونۍ وروسته ناپولن دا امر وکړ: تاسو باغچې ته نږدې وړوکی مالڅر
چې د تقاعد شویو ځناورو د مالڅر په نوم پرېښودل شوی دی، ټول ایره کړئ،
ځکه چې د دې مالڅر د وښو تخمونه بېخي زاه شوي دي او زه اوس غواړم
چې تاسو په دغه مالڅر کې نوي او تازه تخمونه وکړئ: اما ډېر ژر ټولو

ځناورو ته څرگنده شوه چې ناپولن په دغه وړوکي مالڅرکي د وښو د تازه تخمونو پر ځای وربشپې وکړلې.

يوه شپه غجيبه پېښه وشوه. د يو ځناور پرته نور ټول ځناور په دې شپه پوره پوه نه شول. د شپې په دولس بجو د لوی گودام د هغه دېوال څخه چې ((اوه احکام)) پرې ليکل شوي وو، د يو شي د ماتېدو لوی اواز تر غوږو شو، د دې اواز په اورېدو ټول ځناور د خپلو غوږو څخه په منډه راووتل. د سپوږمۍ شپه ده. ځناور کوري چې د گودام د دېوال په بېخ کې يوه زينه توتې توتې پرته ده. د دې ماتې زینې په خوا کې سکیولر خور وور بې سده پروت دی. د ده ترڅنګ يو لاتين، يو د رنگ برش او د سپين رنگ يو نسکور لوبنی هم پراته دي. د سکیولر چاپېره سپي کړې ولاړ دي. کله چې سکیولر په سد او د تگ وړ شو، سپيو ډېر ژر هغه دکړۍ دننه د فارم مېنې ته بدرکه بوت. د زور بنجامين نه غير نور ځناور د دې پېښې په علت پوه نه شول.

زور بنجامين پوه شو، سر يې وښوروه، خو په خوله يې هېڅ ونه ويل. تر دې پېښې څو ورځې وروسته موريل د ((اوه احکام)) دېوال ته ودرېدله او هغې غوښتل چې دغه احکام له سره ولولي. موريل د احکامو په لوست پيل وکړ. ډېر ژر ورته څرگنده شوه چې د فارم ځناورو يو بل حکم هم غلط زده کړی دی. ځناورو پنځم حکم داسې زده کړی و چې ((هېڅ ځناور به شراب نه څښي.)) اما په دې حکم کې دوی دوه ټکي بېخي هېر کړي وو، په دېوال باندې ليکل شوي اصلي پنځم حکم داسې و چې ((هېڅ ځناور به - له حده زيات - شراب نه څښي.))

نهم خپرکی

د بوسکر د چاودلي سوم د جورېدو موده ډېره اوږده شوه، د برياليتوب د تجليل په سبب ځناورو د بادي ژرندې د بيا جورېدو کار پيل كړ. بوكسر يوه ورځ د كار څنځه غير حاضري نه كوله او دا يې هم خپل سپكاوى گانه چې نور ځناور دې د هغه د سوم په دردونو او تكليف خبر شي.

((كلوور! دسوم دردونه ډېر تكليف راكوي!)) بوكسر به هر ماېنام كلوور ته پټ اعتراف كاوه. كلوور به ځينې بوتې په خوله كې ژويل، لېټې به يې ترېنه جوړه كړه او هره شپه به يې د لېټې پټې د هغه په چاودلي سوم اېښودله.

((بوكسره! دومره سخت كار مه كوه. پام دې وي چې داسې ځيگر ډېره موده كار نه كوي. ((كلوور! او بنجامين دواړو به هره شپه ورباندې ټينگار كاوه. بوكسر به د دوى خبرو ته غوږ نه اېښود او په ځواب كې به يې ورته ويل: ((زه په ژوند كې يوه ارزو لرم. مخكې له دې چې تقاعد واخلم بايد بادي ژرنده جوړه وويم.))

كله چې د ځناورو د فارم لومړني قوانين جوړ شول. دې قوانينو د خوگانو او اسونو د تقاعد عمر دولس كلونه، د غواوو لس كلونه، د سپيو نهه كلونه، د مېړو اوه كلونه او د چرگانو او بتو عمر پنځه كلونه وټاكل. قوانين د زوړ عمر تقاعد ته د ډېرې ځيرې حق ورکړی و اما په عمل كې تراوسه په ټول فارم كې نه يو ځناور تقاعد كړی و او نه د تقاعد ځيره ورکړل شوې وه. يو ځل بيا د تقاعد تاوده بحثونه شروع شول. كله چې د باغچې ترڅنگ د وړوكي مالخړ په وريشو وكرل شو، نو ډېر ژر دا گونگوسى خپور شو، چې د لوى مالخړ د يوې څنډې نه كتارې تاوېږي او دغه څنډه د تقاعد شويو ځناورو د څر لپاره

پرېښودل کېږي. دا هم ويل کېدل چې د ژمي په موسم کې به تقاعد شوي اسونه د ورځې پنځه پاوه وربشې او پنځلس پاوه وچ واښه څيره اخلي او د عمومي رخصتو په ورځ به يوه گاوزه او يو منه هم ورکول کېږي. بوکسر په راتلونکي دوبي کې دولس کلون کېده.

ژوند ډېر سخت و، دغه ژمي د تېر ژمي غوندي ډېر سوړ اما د تېر ژمي په تناسب په دې ژمي کې خواړه ډېر لږ وو، خوگانو او سپيو پرته د نورو ټولو ځناورو څيره يو ځل بيا لږ شوه. سكيولر د څيري د لږوالي د ضرورت تشرېح په ترڅ کې وويل:

((ملگرو! د څيرې ټينگ مساوات ساتل او ټولو ځناورو ته مساوي څيره ورکول ((د ځناورتوب)) د دې اصل چې هر ځناور ته به د هغه د استعداد او کار به مقابل کې څيره ورکول کېږي، پر ضد عمل دی. زه هېڅکله نه غواړم چې د څيرې لږوالي ته ((د لږوالي)) اصطلاح استعمال کړم، بلکې زه ((د ځناورتوب)) د واقعي اصولو د روحيې سره سم دې ته د شرايېو سره ((د څيرې د سمون)) اصطلاح استعمالوم. تاسو ته به خوراک لږ ښکاري، خوکه تاسو خپل اوسني خواړه د جونز د دورې سره مقايسه کړئ، تاسو به راسره دا واقعيت حتماً ومنئ چې تاسو د هېڅ ډول خوراکي موادو قلت نه لرئ. برعکس په فارم کې اوس د خوراکي موادو توليد څو ځله پرېمانه شوی دی.)) سكيولر د ارقامو کاغذ راوويست او په چغنده اواز يې ډېر چټک د ارقامو ليست لوست پيل کړ:

((ملگرو! اوس به يې درته د ارقامو تفصيل اثبات کړي چې تاسو د جونز د دورې په مقايسه پرېمانه وربشې، پرېمانه واښه، او پرېمانه ټيپر لرئ. اوس ستاسو د کار ساعتونه لږ دي، ستاسو د څښاک اوبه ښې دي، ستاسو عمر

اورد شوی دی، ستاسو د ماشومانو مړینه لږه شوې ده. ستاسو په غوجلو کې بوس پرېمانه دي. غوجلې مو پاکې دي او اوس مو د پخوا شان ورې هم نه په غذا بوي. پخوا تاسو د انسانانو غلامان وئ او اوس خپلواکه او ازاده، زه درته د جونز او اوسني وخت فرق په يوه جمله کې خلاصه کوم. د جونز د دورې ټول شيان خراب وو او د اوسنۍ دورې هر شی ښه دی.))

دېرو ځناورو د سکیولر وينا په هر ټکي باور کاوه. د دې علت دا و چې اوس د دېرو ځناورو د حافظې څخه په خپله جونز او د هغه د دورې هر څه هېر شوي وو. اوس هغوی ((د ځناورو فارم)) کې د اوسېدو د تجربې په نتیجه کې یوازې په دې پوهېدل چې په دغه فارم کې دوی تل خوار، زار ژوند تېروه، تل وږي وو، تل یې ساړه کېدل او چې تر څو به وینن وو، تر هغې به یې پرله پسې شافه کارونه کول.

اوس په فارم کې د خوراک نورې نوې خولې هم پیدا شوې. د مني په موسم کې څلورو خوگانو یو دېر بچي وزېږول، د ټولو بچو رنگ برگ و او په ټول فارم کې ناپولن یوازې برگ رنگه خوگ و. دا یوازینی نښه وه چې د برگ رنگه بچو څخه د هغوی اصلي پلار په خپله معلومېده. د یکشنبې په غونډه کې سکیولر په نوې اعلامیه کې وویل:

((ملګرو! د خوگانو د مخصوصې کمېټې په فیصله او د ستر لارښود ملګري ناپولن په منظوري د خښتو او لرگو د اخیستو وروسته د فارم د مېنې ترڅنګ دېر ژر نوی مکتب جوړېږي. د مکتب د جوړېدو تر وخته پورې به ستر لارښود ملګري ناپولن په اشپزخانه کې د خوگانو بچو ته درس ورکوي. هره ورځ به دغه بچي د فارم په باغ کې سپورټ کوي. تر دې وروسته ستاسو بچي دا حق نه لري چې د خوگانو د بچو سره یوځای لوبې وکړي. همدا شان

که چپرې تاسو په لار کې د خوگ سره مخامخ کېږئ، تاسو مکلف یاست چې خوگ ته د تېرېدو لومړنی حق ورکړئ. دې فیصلې ټولو خوگانو ته دا امتیاز هم ورکړی دی چې هغوی به د یکشنبې په ورځو کې د لکیو پورې شنې پټۍ هم تړي.))

په دغه کال کې د فارم حاصل ښه و، اما اوس د ژرندي د مشینۍ د اخیستو برسېره د نوي مکتب خښتو، شگې او چوني د اخیستلو لپاره هم پیسو ته اړتیا وه، سکيولر د ژرندي د مشینۍ او د مکتب د لگښت لپاره د عمومي سپما به اعلان کې وویل:

((ملگرو! موږ د ستر لارښود ملگري ناپولن د لمبې د تېلو، شمعو، بورې او د سپیو د بکسټ او د ژرندي او مکتب د نویو ودانیو سامان لکه د مېخونو، سیمانو، جالیو، اوسپنې، تارونو، خښتو، شگې او د چوني د اخیستو لپاره د پیسو سمپا ته اشته اړتیا لرو. د پیسو د لاس ته راوړلو لپاره د وچو وښو یوه لویه کوټه او د کچالانو ډېره برخه خرڅه شوه او په نوي قرارداد کې د یوې اوونۍ د څلور سوه هکیو خرڅلاو شپږ سوه هکیو ته پورته شو.))

د سپما دکمپاین په نوم د دسمبر په میاشت کې لږه شوې څیره په جنورۍ کې نوره هم لږه شوه. سره له دې چې خوگانو د مزو ژوند کاوه اما د خاورو د تېلو د سمپا په خاطر د نورو ځناورو په ټولو غوڅولو کې د لاتین بلول منع شول. خوگانو ته هر ډول ارامتیاوې موجودې وې او د فارم هر خوگ د یوې ورځې نه بلې ورځ ته څرېده. د فبروري په وروستیو ورځو کې ځناور ډېر وږي معلومېدل. یوه ورځ تر غرمې وروسته د خوگانو په پوزه ډېر خوږ بوی ولگېد او د ټولو وږو ځناورو اشتها راوپارېدله. دغه خوږ بوی د جونز د شراب جوړولو د کارخانې څخه راته. د شراب جوړولو کارخانه د اشپزخانې

ترخنگ وه او د جونز تر شړلو راهيسې دغه شرايخانه شاره پرته وه. ((دا خو د وربشو بوی دی!)) يو ځناور نورو ته وويل، ټولو ځناورو دغه خوږ بوی ټينگ تنفس کړ او بيا يې يو بل ته په تعجب وويل: ((کېدی شي چې زموږ د ماښام د خوراک لپاره به څه خواږه خواږه تيار بوی ماښام راغی خو خواږه خواږه هېڅ معلوم نه شول. په راتلونکې يکشنبه کې دا اعلان چې تر دې وروسته به د فارم ټولې وربشې يوازې د خوگانو لپاره ساتل کېږي وشو. څو ورځې وروسته د فارم ټولو ځناورو ته څرگنده شوه چې اوس هره شپه هر خوگ يو ليتر شراب او ناپولن نيم کيلن شراب د گرد نر په لوی کنډول کې څښي.

په بېکاره وخت کې ټول ځناور يوازې د ډېرو کنسرتونو وينگانو او مارشونو پواسطه مصروف کېدل. د يوې يکشنيې د سهار په غونډه کې سکیولر د خوگانو دا فيصله ولوستله:

((ملگرو! د خوگانو د مخصوصې کمېټې په فيصله او د ستر لارښود ملگري ناپولن په منظوری تر دې وروسته تاسو د فارم ټول ځناور مکلف ياست چې ((د ځناورو فارم)) د برياليتوبونو او مبارزو د تجليل په وياړ په اوونۍ کې يو ځل ((خود بخودي مظاهري)) او پرتمين مارشونه)) وکړي. ((د پرتمين مارش)) په ټاکلي وخت کې به خپل ټول کارونه پرطږدي او د عسکرو غونډې به د فارم تر سرحدونو پورې ((پرتمين مارش)) کوي. د مارش په سر کې به ترومچي تور چرگ، ورپسې به ستر لارښود ملگري ناپولن روان وي. د ده سپي به خوگان، د خوگانو پست به اسونه، د اسونو پسې به غواوې، غواوو پسې به مېرې، مېرو پست به چرگان او چرگانو پسې به نور ځناور د يو بل پست په منظم کتار ځي. سپي به د مارش په دواړو اړخونو کې روان وي. بوکسر او کلوور به په مارش کې هغه شين بيرغ چې د سوم او بنکر سمبول

ورباندي انځور شوی دی او ((ژوندی دې وي ستر لارښود ملگری ناپولن))
ورباندي ليکل شوی دی، وړي. د مارش په پای کې به پرتمینه غونډه کېږي.
په دې غونډه کې به لومړی هغه شعرونه چې د ستر لارښود ملگری ناپولن د
لوړ مقام، نبوغ او سپېڅلي شخصیت په باره کې ليکل شوي دي، ويل کېږي
او به پای کې به سکیولر تاسو ته د فارم د خوراکي موادو د ډېر تولید ارقام
اوروي او د نویو مسایلو په باره کې به درته معلومات درکوي.))

د ټولو ځناورو په تناسب د مېږو ((پرتمین مارش)) ډېر خوښ و. کله چې به
ځناورو ولید چې خوځان او سپي نه شته، نو دوی به د مارش د ستر یا تر ډېره
وخته، په سر وکې د ودرېدو او د وخت د ضایع کېدو څخه شکایت شروع
کړ. مېږو چې به دغه شکایتونه واورېدل هغوی به ډېر ژر ((څلور بولي بنه
دي، دوه بولي خراب دي)) په رمبارو دغه ځناور غلي کړل. ((پرتمین
مارش)) ځناورو ته یوه ګټه رسوله او هغه دا چې ځناورو د مارش په دوران
کې د شعرونو، د ارقامو او د ډزو په اورېدو، د ترومچي تور چرک په نندارې
او د فارم د بیرغ د رپېدو په لیدو خپل تش نسوه او لوړه هېروله.

د اپریل د میاشتې په لومړنۍ یکشنبې د فارم ټول ځناور چې لوی ګودام ته
راغلل او دننه په کتار ودرېدل له دې وروسته ناپولن په ټولو تشریفاتو چې
ترومچي تور چرک یې مخکې مارش کاوه، سپیو ترېنه چاپېره منډې وهلې او
خوځان ورپسې وو، ک=ګودام ته راننوت او ټول یوځای د ګودام او چت ځای
ته پورته شول. په دې ورځ ناپولن ((د ځناورو قهرمان لومړۍ درجه نښان))
((د ځناورو قهرمان دویمه درجه نښان)) او ((د شین بیرغ نښان)) څرولي
وو. لومړی ترومچي تور چرک د غونډې د پیل اذان وکړ، بیا ناپولن مخامخ
ولاړ په ټولو ځناورو یو سرسري نظر واچاوه او ورپسې یې وویل:

((اوس زموږ ((انقلاب)) خپل تکاملي پړاو ته رسېدلی دی. اوس ((د ځناورو فارم)) ((جمهوریت)) او ((جمهور رییس)) ته ضرورت لري. زه نن د ځناورو فارم د ((جمهوریت)) لپاره ((خپل ځان)) د جمهوري ریاست د کانديد په حيث اعلانوم.))

په ټول فارم کې یوازې ناپولن د جمهوري ریاست کانديد و، خوگانو په سونکهار او سپیو په غپا د هغه کانديد بدل تائید کړل او په دې غونډه کې ناپولن د رایو په اتفاق ((د جمهور رییس)) په توگه وټاکل شو. په دغه ورځ ((د جمهور رییس)) د انتخاب د خوشالتیا په مارچ کې سکیولر وویل:

((ملگرو! اوس موږ ته د جونز او سنوبال د گډې دسیسې په باره کې نوي مفصل او مستند اسناد په لاس راغلي دي. دې اسناد مخکنی دا نظر چې سنوبال د جونز سره پټ ارتباط درلود او ((د غواوو څپر)) په جگړه کې یې موږ ته ماتې راکول غوښتل، بېخي غلط اثبات کړي دي. مستند اسناد وايي ((سنوبال د جونز په طرفدارۍ د انسانانو په سر کې راغی او هغه د یرغلگرو انسانانو د لپهر په صفت د دې شعار په ویلو چې ((ژوندی دې وي انسانیت)) د فارم د ځناورو پر ضد جگړه پیل کړه.))

((ملگرو! تاسو ته به د غدار سنوبال په ملا زخمونه یاد وي. دغه غدار زموږ د غولولو لپاره د ځان پسې دا تبلیغ شروع کړ چې د هغه ملا د جونز د ټوپک په مرمیو زخمي شوې ده. اوسنیو مستن اسنادو په دغه دروغو پوره رڼا اچولې ده. ((د غواوو څپر)) د جگړې د تفصیل په برخه کې داسې راغلي دي، ((کله چې سنوبال د انسانانو د مشر پڅیت د فارم په ځناورو حمله پیل کړه. ((د ځناورتوب د اصولو او ((د ځناورو فارم)) واقعي محافظ ملگري ناپولن په ډېره زړورتیا د جنگ ډگر ته راغی او د راتگ سره ((زړور

قومندان)) ملگري ناپولن د سنوبال په ملا وروډانگل. ملگري ناپولن د هغه ملا په خپلو تېرو غاښونو داسې ټينگه ونيوله، چې سنوبال د زخمونو له درد نه د جنگ ميدن پرېښود او په ترات وټنټېد.

د دوبي په منځ کې د کلونو ورک کارغه موسز ناڅاپه بيا فارم ته راغی. په موسز کې هېڅ تغير نه و رغلی. هغه د پنخوا په شان اوس هم ټک کار نه کاوه او ټوله ورځ به يې په يوه ساه د نباتو د غر په باره کې خبرې کولې. دی به د ونې په بناخ ناست و، خپل تور ځانگونه به يې پرکول او په ساعتونو به گږېده. لومړی به يې په اوږده مېسوکه اسمان ته اشاره وکړه او بيا به داسې شروع شو: ((ملگرو! تاسو په اسمان کې دغه توره وريخ وینئ. بلکل د دغې وريخ اخوا ((د نباتو غر)) او د دې غر په سيمه کې د شوتلو تل شنه پتي او د دې پتيو چاپېره د کيک او نباتو ونې وليدلې. يوازې دغه د خوشالۍ او ارامتيا ډکه سيمه ده. په دغه سيمه کې هېڅ کار او بيکار نه شته. کله چې مورې سترې او ستومانه ځناور مړه شو، زموږ د ټولو ارواح دغې سيمې ته ځي او يوازې په دغه سيمه کې ابدې ارام مومي.))

ډېرو ځناورو د موسز په خبرو عقیده کوله. دې ځناورو په خپل استدلال کې ويل، ((په دې دنيا کې زموږ ژوند د لوږې او مشقت څخه ډک دی. زموږ د ارواح د ابدې ارام لپاره چېرته داسې دنيا به حتماً وجود لري.))

د موسز په برخه کې د خوگانو نظر او عمل معلومول گران کار و. په ښکاره به خوگانو د موسز څخه نفرت کاوه او تل به يې ځناورو ته ويل چې ((د نباتو غر)) د موسز د دروغو د فابريکې اختراع ده اما له بلې خوا به خوگانو ډېر پټ بېکاره موسز ته پرېمانه ځيره او د ورځې يو ليتر شراب ورکول.))

د بوکسر سوم روغ شو او د سوم تر جوړېدو وروسته هغه لاپسې سخت کار شروع کړ. ځناورو ټول کال د غلامانو غونډې کار کاوه. د مارچ په میاشت کې د فارم د کرکيلې او د ژرنډې د بيا جوړېدو د کارونو برسېره د خوگانو د بچو لپاره د مکتب د ودانۍ کار هم شروع شو. په وړې خپته پرله پسې کار کول د زغم وړ خبره نه وه، اما په ټوله موده کې يو ځناور هم دا ونه ليد چې بوکسر دې ي د لوړې او يا د پرله پسې کار څخه شکایت کړی وي او يا دې بېکاره ناست وي. د بوکسر د خبرو او کار څخه دا نه څرگندېده چې هغه يا زور شوی دی او يا ورته د ځوانۍ پخوانی قوت نه دی پاتې. اوس د هغه د پوستکي مخکنۍ تازه کي له منځه تللي وه او لوی ورنونه يې غونج بڼکار کېدل. کله چې به نورو ځناورو د هغه دا حالت وليد، يو ځناور به بل ته ويل، ((که بوکسر د راتلونکي پسرلي شنه واښه وخورل، بيا به څورب شي.)) اما پسرلی راغی او بوکسر پرېمانه شنه واښه وخورل خو بيا هم هېڅ څورب نه شو!

کله چې به بوکسر د تېرو دکان په مخ زور کې لوی پرېښې ته اوږه اړم کړه، پښې به يې رېږدېدلې، د وجود نه به يې خوله څڅېدلې او اوس داسې معلومېده لکه چې بوکسر ته د ځوانۍ مخکنی قوت نه دی پاتې. د خپل وخت پهلوان او د کار قهرمان اوس يوازې د خپل ارادي قوت په طاقت کارونو ته دوام ورکاوه. د هغه جگ اواز ناست و، اوس چې به هغه لوی پرېښې ته اوږه اړم کړه، د ده شونډې به ريږدې او د شونډو د رېږدو څخه به دا شعار چې ((زه به لاپسې سخت کار کوم.)) ايله معلومېده کلوور او بنجامين ورته بيا اخطار ورکړ:

((بوکسر! صحت لوی نعمت دی او ته د دې نعمت هېڅ پروا نه کوې!))

بوکسر وويل:

((زه څه موده وروسته دولس کلن کېږم. مخکې له دې چې تقاعد شم غواړم چې د ژړندې د بيا جوړېدو لپاره د تېرو لويه ذخيره راټوله کړم او تر هغه وخته به ((زه لاپسې سخت کار کوم.)) د دويمې وروستۍ شپې ورځې دي. يو ماښام ناڅاپه دا اواز چې په بوکسر څه چل شوی دی، گډه شوه. په دغه ماښام هغه يوازي د تېروکان ته تللی و. يوه شپه وروسته دغه اواز رښتيا شوه. دوه کورې ډېرې چټکې راغلې او د فارم ځناور ته يې دا اطلاع ورکړه:

((بوکسر غورځېدلی دی. په يو اړخ پروت دی او له ځايه نه شي پورته کېدلی!))

د دې خبر په اورېدو د فارم نيم ځناور په يوه منډه د ژړندې غونډۍ ته ولاړل. گوري چې بوکسر دکراچۍ د ټايرونو ترمنځ پروت دی. اورمېر يې اوږد غزولې دی او د سر د راپورته کولو توان نه لري. ځناور ترېنه چاپېر ودرېدل، ټولو وليد چې د بوکسر سترگې سپينې اوښتې دي، د ټول وجود نه يې خوله روانه ده او د خولې نه يې وينه لاندې په ځمکه څاڅکي څاڅکي څڅېږي. کلوور ورته په گوندو شوه او په ډېره وارخطايۍ ترېنه پوښتنه وکړه: ((بوکسر! بوکسر! اوس څنگه يې؟))

((د څيگر نه په تکليف يم. پروا نه کوي باور لرم چې ته او بنجامين به يې له ما هم ژړنده سرته ورسوئ. ما درته د تېرو ذخيره راټوله کړې ده. ما اراده کړې وه چې په راتلونکې يوه مياشت کې د ژړندې د ودانۍ ټولې تېرې پوره کړم. که رښتيا درته ووايم زه اوس د تقاعد ارزو لرم. زما مگړی بنجامين هم زور شوی دی او هغه به هم زما سره يوځای تقاعد واخلي او د تقاعد په دوره کې به يوځای څرېږو!)) بوکسر ورته په ډېر ضعف اواز وويل.

((بوکسر عاجلې مرستې ته اړتیا لري. یو ځناور دې په منډه ولاړ شي او سکیولر ته دې د پېښې اطلاع ورکړي!)) کلوور په وارخطایۍ ځناورو ته وویل: یوازې کلوور او بنجامین پاتې شول او نورو ټولو ځناورو د فارم مېنې ته منډه واخیسته. بنجامین د بوکسر تر څنګ پرېوت. په اوږده لکۍ ترېنه مچان شړل اما هېڅ خبرې یې نه کولې. پنځلس دقیقې وروسته سکیولر راورسېد او د بوکسر په حالت یې تشویش او همدردي ښکاره کړه. ویې ویل:

((ملګرو! زموږ ستر لارښود جمهور رییس ملګري ناپولن ته د فارم له ټولو نه وفادار کارګر ملګري بوکسر د دې بدې ورځې د خبر په اورېدو لویه صدمه ورسېدله. زموږ زړه سواندي مشرتابه تصمیم ونيو چې ملګري بوکسر د عاجلې تداوی لپاره ویلنګدن روغتون ته ولېږي.))

ځناور د دې خبر په اورېدو نا ارامه غوندې شول. تراوسه د مولي او ستوبال پرته بل هېڅ ځناور د فارم نه باهر نه و تللی هغوی نه غوښتل چې ناروغ ملګری دې د انسانانو روغتون ته ولاړ شي او انسانان دې د هغه درملنه وکړي. سکیولر د ځناورو نا ارامې احساس کړه او د ځناورو د قانع کېدو لپاره یې وویل: ((ملګرو! د ویلنګدن په روغتون کې یوه تکره بیطار دی او دغه بیطار د جراحی اوږده تجربه لري. زموږ ستر لارښود جمهور رییس ملګری ناپولن غواړي چې ناروغ بوکسر دغه بیطار ته ولېږي. تاسو پوره باور وکړئ چې دغه بیطا به د ملګري بوکسر ډېر په زه پورې علاج وکړي.))

تقریباً نیم ساعت وروسته بوکسر لږ ښه شو. هغه په ډېر تکلیف په ښو ودرېد او څو شېبې وروسته ګوډ ګوډ غوډل ته ولاړ. کلوور او بنجامین ورته په غوډل کې د بوسو پسته بستره جوړه کړه، تر دوو ورځو بوکسر په دغه

بستره پروت و. خوگانو په يو صندوق کې دکلابي رنگه دوايي يو لوی بوتل پيدا کړ او بوکسر ته يې ولېږه. کلوور د خوراک نه وروسته د ورځې دوه ځله دغه دوايي ورکوله. د شپې له خوا به کلوور او بنجامين د بوکسر ترڅنگ پراته وو. کلوور به ورسره خبرې کولې او بنجامين به ترېنه مچان شپل. په دويمه شپه بوکسر ورته وويل:

((تاسو زما په ناروغتيا مه خفه کېږئ، که له دې ناروغتيا څخه روغ شوم، درې کلونه نور هم ژوندی پاتې کېږم. لکه چې مخکې مې درته ويلي دي، خپل تقاعد اخلم او راتلونکي درې کلونه د ملکري بنجامين سره يوځای د لوی مالخړ په څنډه کې په ارام تېروم. فکر کوم چې دغه به زما د ژوند لومړنی فارغه وخت وي. په دې موده کې مطالعه او خپل ذهن ته انکشاف ورکول غواړم. ما تراوسه د الفبا څخه ايله څلور ټکي زده کړي دي، تصميم مې نيولی دی، چې پاتې ژوند د ټولې الفبا زده کړې ته وقف کړم.))

کله چې به کلوور او بنجامين دکار نه وزگار شول، هغوی به نيغ بوکسر ته راتلل. د دريمې ورځې د غرمې پر وخت د بوکسر د وړلو لپاره يوه سر پټې کراچۍ راغله. په دغه ورځ ټول ځناور د تېپرو په للون بوخت وو او يو خوگ ورته غمچينه په لاس د نگران په توگه ولاړ و، هغوی وليد چې بنجامين د فارم د ودانيو له خوا په يو تراب راځغلي او په جگ اواز هڼېږي. دا لومړی ځل و چې ځناورو بنجامين دومره هيچاني وليد! دا لومړی ځل و چې ځناورو د بنجامين چار نال ځفاسته وليدله. ټولو ورته حيران کتل. د رارسېدو سره بنجامين چيغه کړه.

((ژر راځئ! هله ډېر ژر راځئ! هغوی زمونږ نه بوکسر وړي)) هر څومره چې نگران خوگ چيغې ووهلې او د غمچينو گوزارونه يې وکړل، ځناورو د خوگ

د له اجازې پرته د للون کار پرېښود او ټول په يوه منډه ودانيو ته راغلل. گوري چې د ودانۍ په غولي کې يوه سر پټې کراچۍ دوه اسونه يې راکاږي ولاړه ده او د کراچۍ په مخکې سټ باندې يو چالاک کراچيون چې لويه شپو يې په سر ده، ناست دی. ټول ځناور په منډه غوجل ته ولاړل. گوري چې غوجل خالي دی. ټول بېرته راغلل او د کراچۍ چاپېر ودرېدل، ټولو په يو اواز چيغه کړه.

((بوکسره په مخه دې ښه شه! بوکسره! په مخه دې ښه شه!)) (واحمقانو! واحمقانو! ايا تاسو يې نه وينئ چې په کراچۍ څه ليکل شوي دي؟ ايا تاسو رانده ياست؟)) بنجامين د ځناورو چاپېره پورته پورته دانگل، په خپلو وړوکو سومانو يې ځمکه کيندله او چيغې يې وهلي.

د بنجامين د چيغو په اورېدو ټول ځناور چوپ ودرېدل، موريل راوراندې شوه، هغې لا د ليک لوست نه و شروع کړی چې بنجامين يوه خو پورې وهله او په خپله يې په کراچۍ ليکل شوي ټکي ((سایمند- د اسونو قصاب- د پوستکو، هلوکو او غوښو تجار- ويلنگډن)) په جگ اواز ولوست.

((ايا تاسو د دې ليک په مانا پوهېږئ؟ مانا يې بالکل واضح ده! دوی زموږ څخه بوکسر قصابخانې ته وړي!)) بنجامين چيغه کړه.

ټولو ځناورو د ډار چيغه پورته کړه! په دې وخت کې کراچيون اسونو ته غمچينه ورکړه. کراچۍ د غولي څخه د بيديا پر لور حرکت پيل کړ. ځناور کراچۍ پسې روان وو او ټولو په جگ اواز يغې وهلي. کلور له ټولو ځناورو نه مخکې شوه. د کراچۍ حرکت چټک شو او کلور هم ورپسې گرځېدلی شو.

((بوکسره! بوکسره! واه بوکسره!)) هغې ورته چيغې وهلې. داسې معلومېده لکه چې بوکسر ځناور چيغې او شور واورېد. د هغه وربوز د کراچۍ تر شاه په وړوکې کړکۍ کې څرگند شو.

((بوکسره! واه بوکسره! راووخه! چټک راووخه! دوی تا حلالولو ته وړې!)) کلوور او نورو ځناورو ورته په يوه اواز غږ وکړ. کراچۍ نوره هم چټکه شوه او ورو ورو د ځناورو او کراچۍ ترمنځ واټن زیاتېده، څو شېبې وروسته د بوکسر مخ په کړکۍ کې پناه شو او د مخ د پناه کېدو سره جوخت د کراچۍ دننه د لغتو درب پیل شو. هغه کونښن کاوه چې په لغتو کراچۍ ماته کړې او بیدیا ته راووخې. یو وخت داسې هم و چې بوکسر په څو لغتو دغه کراچۍ لکه د گوگړ قوتۍ غوندې خيچ پیچ کړې وای، خو افسوس چې اوس بوکسر ته د ځوانۍ قوت نه و پاتې. څو شېبې وروسته د لغتو اواز ورو ورو په کرار شو او بیا وانه ورپدېدل شو.

((ملکرو! واه ملکرو! ودرېږئ، خپل ځناور ورور مرگ ته مه وړئ!)) مایوسه او نامیده ځناورو د کراچۍ اسونو ته عذر زاري شروع کړه. اما دغه احمق، وحشي او جاهل اسونو د دوی په عذر او زاری او یا په دې چې څه پېښه شوې ده، هېڅ پوه نه شول. اسونو غوږونه لک و نیول او لاپسې چټک شول. یو ځناور فکر وکړ چې د فارم لویه دروازه بنده کړې. دغه ځناور په منډه دروازې ته ولاړ او تر څو چې هغه دروازې ته رسېده کراچۍ د لویې دروازې نه بیدیا پر لوی سړک روانه وه. تر دې وروسته بوکسر هېڅ ونه لیدل شو. درې ورځې وروسته سکيولر راغی، د هغه د تنگو سترگو نه اوبسکې روانې وې او په ژرغوني اواز یې ځناورو ته وویل:

((ملگرو! په ډېره خواشینۍ اعلان کوم ې زموږ وفادار او کارگر ملگری بوکسر د ویلنگان په روغتون کې مړ شو. د روغتون نامتو تجربه کار جراح د ملگری بوکسر په تداوی کې هر ډول کونسنونه وکړل، لکن بریالی نه شو. زه په خپله د بوکسر تر څنګ حاضر وم. د ملگری بوکسر څنګدن زما لپاره یوه داسې زړه دردونکې خاطره ده چې ما په خپل ژوند دغه شان زړه دردونکې خاطره هېڅ نه درلوده!)) د دې جملې له ویلو سره سکیولر په سلګو لاس پورې کړ. اواز یې ډډ شو، په مخ یې اوبسکو لیکې جوړې کړې. هغه یوه شپبه غلی ودرېد، مخکې بڼې پښه یې راپورته کړه او د مخ اوبسکې یې پاکې کړې. تر دې وروسته خپلې وینا ته داسې دوام ورکړ:

((ملگرو! لکه چې مخکې مې درته وویل زه تر پایه د ملگری بوکسر تر څنګ حاضر وم. ناروغتیا دغه قوي پهلوان دومره ضعیف کړی و، چې خبرې یې هم نه شوې کولای. هغه راته په غوږ کې ډېر په ضعیف اواز وویل: ((زما یواځینې خفګان دا دی چې د ژړندې د جوړېدو نه مخکې مړم! ملگرو! مخ پر وړاندې ((انقلاب)) په خاطر! ژوندی دې وي د ځناورو فارم! ژوندی دې وي ستر لارښود ملگری ناپولن، ستر لارښود ملگری ناپولن تل رښتیا وایي!)) دا دې د ملگری بوکسر وروستني الفاظ چې ما په خپلو غوږونو د هغه له خولې واورېدل!))

د ویان په دې برخه کې د سکیولر وضعې ناڅاپه تغې روموند هغه یوه شپبه غلی ودرېد او مخکې له دې چې خبرو ته دوام ورکړي، هغه په تنګو سترګو په ولاړ ځناورو باندې د شک ډک نظر وځغلاوه. د عادت سره سم یې خپله لکۍ ژر ژر تاووله راتاووله او یوه خوا او بله خوا یې په ټوپونو شروع وکړه او په قهرجنه لهجه یې ځناور داسې مخاطب کړل:

((زه د بوکسر د وړلو په وخت کې د يو احمقانه ناوړه گونگسي څخه هم خبر شوم. ځينو بې عقله ځناورو چې په کراچۍ د اسونو قصاب...)) لیک ولوست دوی فوراً د دغه لیک څخه دا نتیجه واخيستله چې گوندي بوکسر قصابخاني ته لېږل کېږي. ما تر اوسه دا باور نه درلود چې په دې فارم کې داسې احق ځناور هم وجود لري! دغه بې عقله ځناور تر اوسه زموږ زړه سواندي او محبوب ستر لارښود جمهور رييس ملگري ناپولن نه دی پېژندلای.))

((ماته د بوکسر د ناروغتيا او مړينې په باره کې هر څه په تفصيل معلوم دي. د هغه په علاج زموږ ستر لارښود جمهور رييس ملگري ناپولن دومره پيسې لگولي دي چې تاسو يې تصور هم نه شئ کولای. که بيطار به د بوکسر د علاج لپاره هر څومره قيمتي نسخه وليکله، نو زموږ زړه سواندي او محبوب لارښود به امر کاوه چې پيسو ته مه گورئ او ژر دوا اخلي. پر دې سربېره به يې تل په بيطار دا تينگار کاوه چې د بوکسر په علاج باندې خپله ټوله پوهه او انرژي پکار واچاوه.))

((دا احمقانو شک له دې پيدا شوی دی چې په کراچۍ باندې ((د اسونو قصاب...)) ليکل شوي و، دا يوه ساده موضع ده، ماته پوره معلومه ده چې دغه کراچۍ لومړی د يو قصاب ملکيت و او څو ورځې مخکې دغه قصاب خپله کراچۍ په بيطار خرڅه کړه. د روغتون بيطار تر اوسه د کراچۍ څخه دغه پنخوانی ليک نه دی پاک کړی او يوازې د بيطار د سهوي څخه دغه احمقانه شکوک پيدا شوي دي.))

د سکیولر د وينا په اورېدو ټول ځناور قانع شول او د هغوی ټول شکوک له منځه ولاړل. اوس دوی ته د پنخوا غوندي د ملگري په مړينه دومره افسوس

او خواشيني نه وه. اوس ټولو ځناورو فکر کاوه چې خوگانو د بوکسر علاج ته پوره توجه ورکړې ده او د دوی ملگری خوشاله مړ دی.

د راتلونکې یکشنبې د سهار غونډې ته ناپولن په خپله راغی او د بوکسر ستاينې د لنډې وينا په پای کې وويل:

((دا ممکنه نه وه چې د ملگری بوکسر مړی راورو او دلته په فارم کې بې خاورو ته وسپارو. ما خوگانو ته امر کړی دی چې د فارم د گلونو نه دې د گلونو یوه لویه کېډی جوړه کړي او زما له خوا دې د بوکسر پر قبر کېږدي. خوگانو ته مې دا هم امر کړی دی چې څو ورځې وروسته دې د بوکسر په یاد یوه لویه مېلمستیا ترتیب کړي. زه خپله وينا د بوکسر د خوښې په دې دوو وجیزو چې ((زه به لاپسې سخت کار کوم.)) او ((ستر لارښود ملگری ناپولن تل رښتیا وايي.)) پای ته رسوم او زه پوره باور لرم چې د فارم ټول ځناور به دغه دوه وجیزې خپل شعار وگرځوي او ترپایه به په دې وجیزو ټینګ عمل وکړي.))

د مېلمستیا په ټاکلې ورځ د ویلنگدن یو دوکاندار د لرگیو یو لوی صندوق په کراچۍ کې راوړ او د فارم په مېنه کې بې خوگانو ته ورکړ. په دغه شپه تر دولس بجو د خوگانو د او سپډو د مېنې څخه په جگ او از سندرې غال مغال او د شرابو د کیلاسونو د جنګېدو شرنکار اورېدل کېده. د دې شپې په سبا تر غرمې پورې یو خوگ په نظر رانغی. د غرمې نه مخکې په ټولو ځناورو کې دا کونګسی خپور شو چې د یو نامعلوم ځای څخه خوگانو پیسې لاس ته راوړي دي او غواړي چې په دغه پیسو د وسکي شرابو یو بل لوی صندوق واخلي.

لسم څپرکی

کلونه تېر شول، موسمونه راغلل او لارل. په دې موده کې د فارم لږ عمره ځناور ټول مړه شول! د کلوور، بنجامین، موسز او یو شمېر څوکانو پرته د فارم نورو ځناورو ته ((د انقلاب)) ترمخه پخوانی وخت هېڅ نه و په یاد.

موریل، بلوبل، ژیسی او پنجر مړه وو. جونز د دې سیمې څخه یوې بلې سیمې ته ولاړ او هلته یې په شرابخانه کې سکتته وکړه. سنوبال او بوکسر تراوسه یوازې هغوی ځناور و چې دوی یې پېژندل ورته په یاد وو. نورو ټولو ځناورو دوی نه پېژندل. اوس کلوور زړه وه. د پنبو د بندونو په درد اخته وه او سترگو به یې تل چڅې نیولې وې. تراوسه یو ځناور تقاعد نه و کړی. د تقاعد د عمر څخه د کلوور دوه نور کلونه هم تېر شوي وو. هغه مخکني تاوده بحثونه چې د مالڅر یوه څنډه د تقاعد شویو ځناورو د مالڅر په حیث پرېښودل کېږي اوس بېخي نه اورېدل کېده. اوس ناپولن څلورویشت کلن د پوخ عمر څوگ و. سکیولر دومره څورب شوی و چې په تنگو سترگو یې په ډېر مشکل شیان لیدل. په زور بنجامین کې هېڅ بدلون نه و راغلی، خو یوازې د ورپوز ځینې وینسته یې سپین معلومېدل. د بوکسر د مړینې راهیسې هغه تل خفه او غلی گرځېده.

اوس د فارم د مخلوق شمېر زیات و. اما لکه څنګه چې په مخکنيو کلونو کې توقع کېده هومره نه وو زیات شوي. نویو زېږېدلو ځناورو ته اوس ((انقلاب)) په میراث پاتې محض یوه افسانه او عنعنه وه، ځینې داسې ځناور هم اخیستل شوي وو چې فارم ته د راتګ ترمخه ((د ځناورو انقلاب)) د نوم ذکر قدرې هم نه اورېدلی. اوس فارم د کلوور برسېره نور درې اسونه درلودل. درې واړه د فارم مخلص، تکړه او کاریګر ځناور وو. دوی ډېر ساده اما رښتیني

ملگري گنل کېدل. ترپايه په درې واړو کې دا استعداد پيدا نه شو چې د ((بي)) نه مخکې نور ټکي دې زده کړي. خوگانو چې به ورته ((د انقلاب)) او ((د ځناورتوب)) د اصولو په باره کې هر څه ويل، دوی به په پتو سترگو منل. دوی د کلوور په خبرو پوره باور کاوه او د اولاد غوندي يې د کلوور درناوی کاوه. ايا دوی د کلوور په خبرو پوهېدل او که نه؟ دا ترپايه څرگنده نه شوه.

((مستر پلنگيتن څخه دوه پتي په نغدو پيسو واخيستل شول او د فارم برخه شوه. اوس فارم په منظم ډول پرمختگ کړی و او ژرنده هم په برياليتوب سرته ورسېدله. فارم د زراعتي چارو د انکشاف لپاره د فصل د رېلو او د دانو د پاکولو ماشين واخيست. د وښو لوی کودام او نورې ډول ډول ودانۍ جوړې شوې. ويمپر د سورلي بگۍ واخيسته. ترپايه ژرندي برق توليد نه کړ، اما فارم په ژرنده باندې د وړو کولو له لارې ډېرې پيسې وگټلې. کله چې ژرنده سرته ورسېدله، ځناورو د خوگانو د نگراني د لاندې يوې بلې ژرندي په جوړېدو بوخت شول. خوگانو به سترو ستومانه ځناورو ته ويل: دا ژرنده ژر سرته ورسوی، ستر لارښود، جمهور ريس، ملگري ناپولن تصميم نيولی دی، چې په نوې ژرنده کې د برق د توليد ډاينمو نصب کړي.

دويمه ژرنده هم جوړه شوه. اما لکه څنگه چې سنوبال د ژرندي د ډاينمو د گټورتوب په باره کې ځناورو ته تشریح ورکړې وه او ځناورو د ډاينمو د نصب کېدو وروسته په غوجلو کې د برق د رڼا، د تودو او سپرو اوبو او د اوونۍ د درې ورځو د کار خوبونه ليدل اوس په دغه شیانو هېڅ خبرې نه کېدې. برعکس ناپولن دغه شان مفکوره ((د ځناورتوب)) د روحيې پر ضد عمل باله. ناپولن به ويل: ((واقعي خوشالتيا د پرله پسې سخت کار او د اقتصادي سمپا سره ارتباط لري.))

په فارم کې د خوراکي شيانو پرېماني وه. دغه پرېماني يوازې د خوگانو او سپيو قسمت و، شتمن فارم نورو ځناورو ته هېڅ گټه ونه رسوله، بلکې ترپايه د دوی په قسمت کې د سخت کار او ولزې پرته بل هېڅ شی ونه ليدل شول. په فارم کې ډېرو خوگانو او سپيو ژوند کاوه، دوی هېڅ توليدي کارونه نه کول. د خوگانو کار د فارم د ځناورو نگراني او د سپيو وظيفه د ځناورو ډارول و.

يو ځناور هم نه و ليدلي چې دوی دې په فارم کې خوراکي شيان توليد کړي وي او يا دې د ژړندو او د فارم د نورو ودانيو په کار کې عملي برخه اخيستي وي. دوی يوازې د نورو ځناورو د کار او زيار په برکت د توليد شوي خوراکي شيانو د خوړلو لپاره ډېره بڼه اشتها درلوده او د فارم ټولې بڼې ودانۍ يوازې د دوی د ساعت تېرۍ او د استراحت مرکزونه وو.

له بلې خوا سسکيولر د خوگانو له خوا د فارم د نگراني او تنظيم په صفت نه ستړی کېده. د مثال په توگه ده به نورو ځناورو ته ويل: ((که تاسو توليد کوئ، نو موږ خوگان د فارم د نگراني او تنظيم لپاره دومره مهم کارونه کوو چې تاسو ساده او ناپوه ځناور ددغه کارونو په اهميت نه پوهېږئ. تاسو د فارم ((جسمي کارگران)) ياست او موږ ((ذهني کارگران)) موږ ستاسو په تناسب ډېر کار او ډېره انرژي خرڅوو. د ټولو خوگانو په نمايندگۍ زه خپل کار د مثال په توگه وړاندې کوم. تاسو يې په خپله وينئ چې زما وظيفه او مسوليت څومره دروند دی. زه هره ورځ راپورونه ليکم. د غونډو يادښتونه ثبتوم. وړاندیزونه وړاندې کوم. ارقام راټولوم او بيا دغه ټول شيان په خپلو مخصوصو دوسيو کې ږدم. اوس تاسو فکر وکړئ چې دا څومره درانده او مهم کارونه دي او دا کارونه د فارم د هوسا ژوند لپاره څومره زيات اهميت لري!))

نورو ځناورو ته د سكيولر كار ډېر بنه معلوم و. دوى په خپلو سترگو لیده چې هغه هره ورځ په سپينو کاغذونو څه ليکي او کله چې سپين کاغذونه تور کړي، بيا دغه کاغذونه پټ اور ته اچوي.

اوس ځناور په دې واقعيت ډېر بنه پوهېدل چې دوى تل وړي وو، په غوجلو کې په بوسو ویده کېدل، د ډنډ چټلې اوبه يې څښلې، په ژمي کې د يخنۍ او په دوبي کې د مچانو له لاسه سخت په تکليف وو. کله به د فارم رږو ځناورو په خپلو حافظو زور اچاوه چې دا واقعيت ځانونو ته معلوم کړي، چې ايا ((د انقلاب)) د لومړنيو ورځو په تناسب د دوى ژوند بنه شوى او که لاپسې خراب شوى دى؟ حافظو ورسره هېڅ کومک نه کاوه. د ډېرو فکرونو باوجود د دوى سره يو داسې اساسي معيار وجود نه درلود چې د دغه معيار له مخې د پخواني او اوسني ژوند ترمنځ مقايسه وکړلاى شي اوس يوازې د سكيولر د ارقامو لستونه د دوى معيار و او کله چې به سكيولر لستونه لوستل نو د ارقامو په زور به ده ثابتوله چې د جونز تر شړلو راهيسې د فارم په ټولو شيانو کې له حده زيات ډېروالى راغلى دى او د فارم ټول شيان له حده زيات بنه شوي دي.

د نورو ځناورو لپاره دا موضوع د حل وړ نه وه، د دې علت دا و چې د فارم ټول ځناور په سختو کارونو مصروف وو او په دغه شان مسايلو باندې دوى د فکر کولو لپاره وخت نه درلود، يوازې زور بنجامين به کله کله نورو ځناورو ته پټ ويل: په دې فارم کې ما د ټولو ځناورو نه ډېر ژوند تېر کړى دى. ما د خپل اوږد ژوند په دوران کې ډېرې تودې سرې ليدلي دي. زه د هر څه تجربه لرم. ماته د ژوند ټولې پېښې بنې يادې دي. زه په هر څه بوهېرم. زه ورته د ژوند د تجربې څخه واييم چې د فارم ژوند تر دې نه بنه کېږي او نه خرابېږي. د دې خراب ژوند نه به نور څه خراب شي. تاسو دا واقعيت ومنئ

چې د دې فارم د ځناورو په ژوند کې لوږه، مشکلات، کار بیگار او نا امیدي نه بدلېدونکی قانون دی.))

د ټولو مشکلاتو باوجود ځناورو امید او حوصله له لاسه ور نه کړه، زړو ځناورو یوازې د تېرو خاطرو په یاد چې دوی لومړني ځناور وو چې د انسان پر ضد یې ((انقلاب)) وکړ، په ټوله سیمه کې یې د لومړي ځل لپاره ((د ځناورو)) فارم تاسیس کړ. ټول فارم د دوی په ملکیت کې راځي، د خپل فارم چارې په خپله چلوي او ((د خپل ازاد او مستقل فارم)) غړي دي افتخار کاوه. همدا شان ((د انقلاب)) نه وروسته زېږېدلو ځوانو ځناورو او فارم ته نویو راغلو ځناورو خپل فارم یوه معجزه ګڼله. کله چې به دوی د ټوپک ډزې واورېدې او د فارم د بیرغ رپا به یې ولیدله، نو د دوی زړونو به د ډېر غرور او افتخار څخه هوا وکړه. دوی به د مشرانو د قهرمانۍ، د جونز د شپږلو اوه احکامو او د د هغو لویو جګړو په باره کې چې انسانانو ته یې پرله پسې ماتې ورکړې، خوندور بحثونه کول. دوی په دې زور خوب یا د زور میجر په دې وړاندوینې چې د ځمکې په سر د اوسېدونکي ټول انسانان حتماً له منځه تلونکي دي او تر دې وروسته ((د ځناورو جمهوریت)) حتماً راتلونکی دی، پخه عقیده درلوده. تلقین شویو ځناورو به یو بل ته ویل:

((هغه ورځ حتماً راتلونکې ده چې د ځناورو د ((جمهوریت)) خوب حتماً عملي جامه اغوندي! هیڅ قدرت د دې ((جمهوریت)) منځه نه شي نیولای. احتمال لري چې ((دغه رښتینی او واقعي جمهوریت)) ژر رانه شي. یا اوسني ژوندي ځناور په خپل ژوند کې ((دغه جمهوریت)) په سترګو ونهګوري اما ((دغه راتلونکی جمهوریت)) حتماً راځي!))

تراوسه د فارم ځناورو ته ((د انگلستان ځناورو)) ترانه ياده وه او دوی به ډېره پټه دغه ترانه يو ځای او بل ځای زمزمه کوله، لاکن د فارم يو ځناور هم دا جرات نه درلود چې دغه ترانه د خوگانو او سپيو له ډاره په جگ اواز ووايي. بېچاره ځناور د ژوند په ډېرو مشکلاتو کې بسکېل شوي وو. د دوی د ژوند ډېر اميدونه نيمگړي وو، خو د پرله پسې تلقين په وجه دوی ته دا شعور ورکړل شوی و، چې د فارم ځناور د نورو ځناورو غوندې نه دي او د نورو په تناسب دوی خپل ځانگړی هويت او ماهيت لري. دوی به تل د پرله پسې تلقياتو له کبله ځانونو ته داسې قناعت ورکاوه:

((که موږ په خپل فارم کې وږې شپې ورځې تېروو، نو اوس دغه ولږه په ټولو ځناورو کې يو شان ده. پخوا خو به موږ يوازې د مستبد انسان خپته مړوله او په خپله به وږي وو. اوس موږ دغه ټول گران کارونه د ځان لپاره کوو. زموږ په فارم کې يو ځناور هم په دوو پښو نه گرځي. يو ځناور ته ((بادار)) نه وايي. بلکې اوس ټول ځناور مساوي دي.))

د دوبي په پيل کې يوه ورځ سکيولر د فارم ټولې مېرې د فارم په لرې څنډه کې پروت د بوټو څنگل ته بوتلې. دلته مېرو ټوله ورځ د سکيولر د نگرانی له لاندې په څر تېره کړه. په مابښام کې سکيولر د فارم مېنې ته راغی او مېرې هلته پاتې شوې. تر يوې اوونۍ ځناورو دغه مېرې په سترگو ونه ليدلې. که يو ځنور به د سکيولر څخه د مېرو په باره کې پوښتنه وکړه، نو هغه به ورته فوراً دا ځواب ورکاوه چې زه مېرو ته يوه نوې ترانه ورزده کوم او د ترانې د زده کړې لپاره هغوی ته د يو ځانله ځای ضرورت دی.

په يو بسکلي مابښام کې ځناورو د کار څخه د فارم د ودانيو پر لور راغلل چې په دې وخت کې د يوې اوونۍ وروسته مېرې هم راغلې. په دې وخت کې د

يو ترهېدلي اس د شنېدو اواز د فارم د مېنې له غولي څخه اوږدېدل شو. د دې اواز په اورېدو ټول ځناور تر يوې شېبې په لاره کې ودرېدل. دا د کلوور اواز و، هغه بيا وشنېدله، ټول ځناور په يو ترات غولي ته رانوتل او هغه ننداره يې په خپله وکړه څه چې هغې مخکې ليدلې و.

يو خوگ په دوو پښو ولاړ په غولي کې روان و. دغه خوگ سكيولر و. دی اوس ډېر څورب شوی و او ډېر په سختۍ په دوو پښو په لار تللو. د څوربتوب له کبله ورته د وجود موازنه ساتل گران و، خو سره له دې هم د غولي د يوې څنډې نه بلې څنډې ته يې ورو ورو ځان ورساوه. يوه شېبه وروسته د فارم د مېنې له دروازې څخه په دوو پښو روان د خوگانو اوږدکتار راووت. ځينې خوگان د ځينو په تناسب ښه مزل کاوه. يو يا دوه خوگان ډېر شوار او نامنظم روان وو. داسې څرگندېدله لکه چې دوی د تگ لپاره امسا ته اړتيا درلوده. ټول خوگان په پوره برياليتوب د غولي چاپېره وگرځېدل راوگرځېدل. په پای کې د سپيو غرمېدل او د نور چرک اذان تر غوږ شو. په دې وخت کې ناپولن په ډېره لويه دېدبه بېخي په دوو پښو نېغ ولاړ له دروازې څخه راووت. د مخکنۍ ښې پښې په پنجه کې غمچينه نيولې وه، يوه او بله خوا يې په ډېر غرور کتل او دده محافظ سپيو ترېنه چاپېره د خوشالتيا ټوپونه وهل.

حيران، ډار شويو او يو بل ته جوخت ولاړ ځناورو چوپ چاپ د غولي چاپېره د خوگانو دکتار مارش ننداره کوله. ځناورو ته د خوگانو په دوو پښو تگ دومره لويه صدمه ورسوله، لکه چې ځمکه ورباندې په په بل مخ اوښتي وي. او يا اسمان ددوی په سرونو راپرېوتی وي. سره له دې چې د اوږدو کلونو په دوران کې ځناور په دې تلقين شويو چې هېڅکله به شکايت نه کوي، په هېڅشي به تنقيد نه کوي او د سپيو څخه هم ډېر زيات ډارېدل، خو

بیا هم دوی د خوگانو په دوو پښو تگ باندې احتجاج شروع کړ. دوی د احتجاج اواز پورته کاوه چې سکیولر مېرو ته اشاره وکړه او د دې اشارې سره سم دلاسه ټولو مېرو یوځای په ډېر اوچت اواز ((څلور بولي ښه دي، دوه بولي لا ښه دي، څلور بولي ښه دي، دوه بولي لا ښه دي)) رمبرې شروع کړې. د دوی رمبرو پوره پنځه دقیقې دوام وکړ او کله چې د دوی رمبرې غلې شوې په دې دوران کې خوگان د فارم مېنې ته بېرته ننوتل. دا ځل هم ځناورو د خوگانو پر ضد احتجاج موقع له لاسه ورکړه.

یو ځناور د زور بنجامین په څت پوزه وسولوله. ده مخ راوگرځاوه گوري چې کلور د هغه ترڅنګ ولاړه ده. هغې چوپ چاپ د بنجامین د څت وینسته راکش کړل او په کرار یې د لوی گودام په طرف بوت. د دې گودام په دېوال ((اوه احکام)) کښل شوي وو. دوی دلته درې دقیقې درېدل او په قیر دېوال لیکل شویو سپینو ټکو ته یې په څیر څیر کتل.

((بنجامینه! زما د سترگو نظر ډېر ضعیف شوی دی، په ځوانۍ کې هم ما دغه لیک نه شو لوستلای، ماته خو داسې څرگندېږي لکه چې د دېوال په شکل او لیک کې ډېر زیات بدلون راغلی دی. ایا دا هم هغه ((اوه احکام)) دي، کوم چې د ((بغاوت)) نه وروسته سم د لاسه ولیکل شول؟)) کلور وویل:

دا لومړی ځل دی چې بنجامین د خپل ژوند اصول ماتوي او کلور ته په دېوال لیک لولي. اوس په ټول دېوال باندې د ((یو حکم)) پرته بل هېڅ شی نه و، دغه یو حکم دا و:

((ټول ځناور مساوي دي، خو ځینې ځناور د نورو ځناورو نه ډېر مساوي دي.))

تر دې وروسته تلقین شویو ځناورو ته هېڅ شی د تعجب او حیرانتیا وړ نه
بښکاره کېده.

دوی د دغې شپې په سبا په خپلو سترگو ولیدل چې د فارم نگران خوګان په
دوو پښو ولاړ دي او د ښي پښې په پنجو کې یې غمچینې نیولي دي، دوی
هېڅ تعجب ونه کړ!

ځناورو ته معلومه شوه چې خوګانو یوازې د خپل ځان لپاره بې سیم اخیستی
دی او یو تېلفون یې نصب کړی دی او د فارم ټولو خوګانو په مجلو او
ورځپاڼو کې ګډون هم کړی دی! په دې هم دوی حیرانتیا ونه ښودله!

دوی په خپلو سترگو ولیدل چې ناپولن پایپ په خوله د فارم دمېنې په باغ کې
چکر وهي! دوی په خپلو سترگو دا هم ولیدل چې خوګانو د مسټر جونز د
الماری څخه جامې راوویستلې او ټولو دغه جامې واغوستلې، دوی ورته کتل
چې ناپولن د جونز تور بالاپوش واغوست او د هغه د څرمن پټاوې یې وتړلې!
دوی دا هم ولیدل چې د ناپولن معشوقې او ګرانې خوګې د مېرمن جونز
ورښمېنې بڼکې جامې اغوستې دي او د خپل عاشق سره لاس په لاس چکر
وهي! په دې هم دوی هېڅ تعجب ونه کړ.

یوه اوونۍ وروسته په ماښام کې یو شمېر بګۍ فارم ته راغلې. ناپولن خواو شا
د ګاونډیو زمیندارو یوې ډلې ته د فارم د معاینې بلنه ورکړې وه. راغلې ډله
په ټول فارم کې وګرځېده، خوګانو ورته د فارم ټول شیان وښودل او دوی له
ډېرې مودې وروسته د فارم دننه ټول شیان په خپلو سترگو ولیدل. دوی د
فارم د هرشي او مخصوصاً د بادي ژرنډې له حده زیاته ستاینه وکړه. په
دې شپه ځناورو د سپوږمۍ په رڼا کې د تیپرو په پټیو کې للون کاوه. دوی په
خپل کار سخت بوخت وو او تر پایه یې د ځمکې نه سرو نه راپورته نه کړل. د

دې په علت هېڅوک پوه نه شول چې ځناور د خوگانو څخه وډار شول او که د راغلو انسانانو څخه.

راغلي مېلمانه د فارم مېنې ته راغلل. کله چې ځناورو د مېنې ترڅنګ تېرېدل د خندا او سندرو اوازونه د دوی تر غوږ شول. دوی د باغ په لويه دروازه کې غلي ودرېدل. يو ځناور هم مېنې ته د ننوتلو جرات نه کاوه. کلوور رامخکې شوه، نورو ځناورو هم جرات پيدا کړ. دوی چوپ چاپ او د پنبو په څوکو دمېنې کړکيو ته راغلل. گوري چې د مېنې په سالون کې يو لوی گرد مېز پروت دی او دا لومړی ځل دی چې شپږ انسانان او شپږ نامتو خوگان په مساوي ډول په څوکيو ارام ناست دي او ناپولن د مېز سر ته ځای نيولی دی. د انسانانو او خوگانو ترمنځ قطعې بازي روانه ده او داږه ډلې د قطعې بازي څخه ډېر خوند اخلي.

دوی د دوش رابو د څښلو او د يو بل په سلامتۍ د جامونو د پورته کولو په خاطر قطعې بازي پرېښوده. د شرابو ډکه صراحي لاس په لاس گرځېده او د مېز په سر پراته لوی جامونه ډکېدل او تشېدل. بيديا ولاړ ځناورو د کړکيو څخه دننه په څير څير کتل او د دوی په مخونو د تعجب او حيرانتيا نښې اوچتې معلومېدلې. له بلې خوا دننه ناست مست خوگان او انسانان دومره نشه وو چې دوی تر پايه په بيديا ولاړ يو ځناور هم ونه لیده. د شرابو ډک لوی گيلاس په لاس د فوکسوود فارم څښتن له څوکۍ راپورته شو او ويې ويل:

((زه د درنو حاضرينو څخه هيله کوم چې د حاضر مجلس په سر سلامتۍ جامونه پورته کړي او دا هم خپل فرض گنم چې د درنو حاضرينو په اجازه يو څو تکي عرض کړم.))

((بساغلو خوگانو! دا زما او د راغلو مېلمنو لپاره د ډېرې خوشالۍ ځای دی چې د نن نه زموږ د انسانانو او خوگانو ترمنځ د بې اعتمادۍ د غلط فهمۍ اوږده موده پای ته ورسېدله. زه درته رښتيا وایم ما او راغلو نورو مېلمنو د

خوگانو پر ضد د مخالفت او دوښمنۍ هېڅ ډول احساس نه درلود، لاکن د دې فارم ځینو گاونډیو انسانانو د دې فارم د درنو ځناورو بڼه سلوک ته د اشتباه په نظر کتل. په تېره موده کې ځینې بدمرغه پېښې شوې دي چې د دغو پېښو په نتیجه کې انسانانو د ځناورو په برخه کې ځینې غلطې مفکورې خپلې کړې. موږ انسانانو دا احساس کاوه چې دا فارم چې ستاسو د ټولو ځناورو ملکیت دی او ښاغلي خوگان د دې فارم چارې چلوي، شاید چې په گاونډیو فارمونو کې گډوډي پیدا کړي او دا گډوډي د فارمونو په ځناورو ناوره غیر طبعي اغېزه وکړي. په دې برخه کې انسانانو پوره تحقیق ونه کړ او غیر له کوم ثبوت څخه ډېرو زمیندارو دا فکر کاوه چې ((د ځناورو فارم)) کې هر ډول بد اخلاقي او بې ډسپليني روانه ده او د گاونډیو فارمونو خاوندانو د خپلو فارمونو په ځناورو او نوکر انسانانو باندې د دې بد اخلاقي او بې ډسپليني د ناوره اغېزې څخه ډېره وېره ښودله. دوی واقعاً وارخطا وو. اما اوس دغه ټول شکونه بېخي له منځه ولاړل.

((درنو خوگانو! نن ما او زما ملگرو ستاسو ((د ځناورو فارم)) لوېشت لوېشت په خپلو سترگو ولید. موږ ستاسو په فارم کې بېخي نوي معاصر میتودونه، مطلق ډسپلین او هر اړخیزه بڼه تنظیم ولید او زه پوره باور لرم چې موږ انسانان به ستاسو د مثالي فارم څخه ډېر شيان تقلید کړو. د مثال په توګه ستاسو په فارم کې ((کښته طبقه)) ځناور له حده زیات کار کوي او د دې سیمې د نورو فارمونو د ځناورو په تناسب ډېره لږه څیره اخلي او ډېر لږ خواړه خوري. برعکس زموږ د فارمونو ځناور ډېر لږ کار کوي او ډېره څیره اخلي او له ورځ چټي په خورلو تېروي، دغه شان نن ما او زما ملگرو ستاسو د فارم نور ډېر بڼه خصوصیات ولید او د نن نه موږ اراده لرو چې دغه ډول بڼه شيان ډېر ژر په خپلو فارمونو کې رواج کړو.))

((ګرانو خوگانو! زه یو ځل بیا په دې واقعیت ټینګار کوم چې ((د ځناورو فارم)) او د گاونډیو فارمونو ترمنځ د دوستۍ او مینې احساسات په اینده کې

هم باید ژوندي وساتو. زما په عقیده د خوگانو او انسانانو دکتو ترمنځ تضاد او اختلاف وجود نه درلود او نه په آینده کې دغه شان بېخا په اختلاف ضرورت لري. زه پوره باور لرم چې د خوگانو او د گاونډيو فارمونو د خاوندانو هلې ځلې او مشکلات يو شان دي. د مثال په توگه ايا د دې فارم او د نورو فارمونو د کار کشاله يو شان نه ده؟))

د وينا په دې برخه کې داسې څرگنده شوه لکه چې مستر ويلنيکن په ډېر احتياط د مخکې نه جوړې څه ټوکې کول غواړي، اما په دې وخت کې ډېر نشه و. څو ځله د هغه ژبه بنده رابنده شوه، تر يوې شېبې وروسته هغه خپله ټوکه داسې پيل کړه:

((گرانو خوگانو! ما په خپلو سترگو وليد چې ستاسو په فارم کې ((د کښته طبقې)) ځناور هيڅ ډول نازولتوب او امتياز نه لري. زه تاسو درندو خوگانو ته د دې مبارکي درکوم چې تاسو ((د کښته طبقې)) په ځناورو ډېر ساعتونه کار کوئ او په مقابل کې لږه څيره ورکوئ. نو که تاسو د کښته طبقې ځناورو پر ضد دغه شان مبارزه کولای شئ، نو بيا خو موږ ته هم د خپلو فارمونو دننه د کښته طبقې د ځناورو او انسانانو پر ضد د مبارزې حق ته قايله شي.))
((ډېرو بساغليو! لطفاً ودرېږئ خپل گيلاسونه ډک کړئ او ماسره د ناپولن د صحت او ((د ځناورو فارم)) د برياليتوب او نېکمرغي په شعار کې ملگرتيا وکړئ!))

د ويلنيکن د وينا په پای کې به زوره چک چکې او د خوشالۍ چيغې ووهل شوې. ناپولن ډېر خوشاله شو. هغه له ډېرې خوشالۍ راپورته شو. ويلنيکن يې ډېر کلک په غېږ کې ونيو او خپل گيلاس يې ورسره په زوره وجنگاوه. کله چې چک چکې او چيغې غلې شوې ناپولن بالکل نېغ په دوو پښو ودرېد او د غونډې نه يې د خبرو اجازه واخيستله. د ناپولن د ټولو ويناگانو غونډې دا وينا هم ډېره لنډه او پر ځای وه:

((بنساغلیو مېلمنو! زه او زما ملګري خوګان ډېر خوشاله یو چې نن زموږ او ستاسو ترمنځ د غلط فهمۍ دوره پای ته ورسېدله. موږ خوګان په دې خبر یو چې له ډېرې مودې راهیسې ځینو خطرناکو دښمنانو د ځناورو او انسانانو ترمنځ د مخالفت او غلط فهمۍ د راپیدا کولو په لاره کې ډېر کار کاوه. دې خطرناکو دښمنانو به ستاسو په فارمونو کې موږ پسې تل دا پروپاګنده کوله چې ګوندي زه او زما ملګري خوګان دا اراده لرو چې د انسانانو په فارمونو کې ځناور د انسانانو پر ضد ((بغاوت)) ته ولمسوو او په دغه فارمونو کې تخریب وکړو. او ((انقلاب)) ته لار جوړه کړو. زه ورته رښتیا وایم چې د دښمنانو دغه شان پروپاګندې هېڅ حقیقت نه لري! بلکه زموږ واقعي ارزو دا وه. ده او دوی به چې د خپلو ګاونډیو انسانانو سره په سوله ژوند وکړو. د یو بل په چارو کې هېڅ ډول مداخله ونه کړو او د دې فارم او د انسانانو د فارمونو ترمنځ تجارتي روابط ډېر ټینګ وساتو. دا فارم چې زه یې د کنترول افتخار لرم په واقعیت کې یوه ((تجارتي پروژه)) ده او دا پروژه د خوګانو د ډله ییز لیډر شپ پواسطه اداره کېږي.))

((درنو مېلمنو! زه پخه عقیده لرم چې د نن نه د خوګانو او د ګاونډیو فارمونو د خاوندانو ترمنځ ټول پخواني شکونه بېخي له منځه ولاړل. د خوګانو ډله ییز لیډر شپ د فارم په ورځني او عادي مسلو کې بدلون راوستلای دی او زه پوره باور لرم چې دغه بدلون به د ځناورو او انسانانو ترمنځ زیات اعتماد ته ډېره وده ورکړي. تراوسه د دې فارم ځناورو یو بل ته د ((ملګري)) خطاب کاوه او زموږ په نظر دا یو احمقانه رواج و. زما په امر دغه رواج ختم شو. په دې فارم کې یو بل عجیبه احمقانه رواج هم و. د باغ دننه د یوې ستنې پورې د یو خوګ کوپړۍ مېخ شوې وه، د هرې پکښې په سهار به د فارم ټولو ځناورو د دغه خوګ تر کوپړۍ مارش کاوه. د دې رواج منشا تراوسه راته معلوم نه شوه. زما په امر دغه کوپړۍ ښخه شوه او دغه رواج مې هم له منځه یوړ. تاسو د فارم په جنډو رپانده شین بیرغ په خپلو

سترگو وليد. مخکې په دغه بيرغ په سپين رنگ د ځناورو سوم او بنکر رسم شوي وو. زما په امر دغه رسم پاک شو او تر دې وروسته به دغه بيرغ يوازې ساده شين رنگ لري او بس.))

((کړانو مېلمنو! مستر ويلنيکټن د انسانانو او ځناورو ترمنځ د بنه گاونډيتوب په برخه کې ډېره اعلى وينا وکړه. خو زه د ده په وينا باندې يوازې يو تنقيد لرم. دغه تنقيد دا دی چې مستر ويلنيکټن د خپلې وينا په دوران کې څو ځله زمونږ فارم ته ((د ځناورو فارم)) په نوم اشاره وکړه. فکر کوم چې دی تر اوسه په دې نه دی خبر چې ما د فارم نوم بدل کړی دی. يو ځل بيا ستاسو د ټولو د خبرتيا لپاره اعلان کوم چې ((د ځناورو فارم)) نوم له منځه تللی دی او اوس د دې فارم نوم ((مانور فارم)) دی. د ازمونږ د فارم سم او اصلي نوم دی.))

((ډېرو بساغليو انسانانو! خپل کيلاسونه تر خولې ډک کړي. زما سره په دې شعار کې - بريالي او خوشاله دې وي د مانور فارم! - برخه واخلي.))
د ناپولن د وينا په پای کې څو دقيقې چک چکې، چيغې او په پښو باندې د ځمکې دربول روان وو او د شرابو ډک لوی کيلاسونه تر وروستني څاڅکي پورې وڅښل شول. څو ځله کيلاسونه ډک او تش شول. خوگان او ځناور دومره نشه شول چې ځينو ته يو مخ پنځه مخونه، ځينو ته يو مخ څلور مخونه او ځينو ته يو مخ درې مخونه ښکاره کېدل. باهر ولاړ ځناور دې صحنې ته په څير څير کتل. کله چې د انسانانو او خوگانو چک چکې او چيغې غلې شوې، راغلو مېلمنو او خوگانو بيا قطعه بازي شروع کړه.

بيديا ولاړ ځناور ډېر غلې باهر ته روان شول. دوی لا شل قدمه نه وو تللي چې د فارم د مېنې نه څوږ راپورته شو. د شور په اورېدو ځناور ځای پر ځای ودرېدل. دوی بېرته رامنډه کړه او بيا کړکيو ته ودرېدل گوري چې د خوگانو او انسانانو ترمنځ سختې ناندري روانې دي. په زوره چيغې وهل کېږي، مېزونه ډبول کېږي، يو بل ته د شک په نظر شان شوي وو! باهر ولاړ مخلوق

به کله خوگ او کله انسان او کله انسان او کله خوگ ته کتل راکتل! اوس
خناورو ته د خوگ او انسان ترمنع فرق کول گران ښکاره کېدل.

zia_2zia@yahoo.com

پروفیسور رسول امین

پروفیسور رسول امین پر (۱۹۳۹ م) کال د کونړ ولایت په وټه پور ولسوالۍ کې د محمد امین خان په کور کې زېږېدلی دی. لومړنۍ زده کړې یې په افغانستان کې ترسره کړي دي. د منځنیو او لوړو زده کړو لپاره پر (۱۳۳۴ ل) کال پېښور ته ولاړ، هلته یې یو کال د انگرېزي او اردو ژبې لپاره

او بیا د منځنیو زده کړو لپاره په فارورډ ښوونځي او کالج کې شامل شو. پر (۱۹۶۰ م) کال له همدې ښوونځي او کالج څخه فارغ او د لوړو زده کړو لپاره د پېښور په اسلامیه کالج کې شامل شو. پر (۱۹۶۶ م) کال یې د ماسټرۍ سند ترلاسه کړ او بېرته کابل ته راستون شو. کابل ته په راستنېدو یې د پښتو ټولني

غړیتوب ترلاسه کړ او د دې ترڅنګ د کابل پوهنتون په ادبیاتو او بشري علومو پوهنځي کې د اجتماعي علومو د استاد په توګه وټاکل شو.

پروفیسور امین پر (۱۳۵۸ ل) کال کې د وخت د رژیم د مخالفت له کبله زندان ته ولېږدول شو او له زندانه تر خلاصېدو وروسته پر افغانستان باندې د سرو لښکرو له راتګ سره سم بېرته پېښور ته کډه شو. پروفیسور امین له (۱۹۸۰ م) کال څخه تر (۱۹۸۵ م) کال پورې په پېښور کې د اسلامي محاذ په تنظیم او افغان اطلاعاتي مرکز کې کار کاوه او پر (۱۹۸۵ م) کال د ده او یو شمېر نورو افغانانو له خوا (د ازاد افغانستان د لیکوالو ټولنه) یا (وفا) رامنځته کړه او پروفیسور رسول امین د دې ټولني د رییس په توګه وټاکل شو. وروسته

ياده ټولنه د افغانستان د مطالعاتو پر مرکز بدله شوه، چې بيا يې هم پروفيسور امين مشري كوله. رسول امين د كډوالۍ پر مهال يو لړ ملي او نړيوال سيمينارونه جوړ كړل او د (خپلواكۍ) په نوم مجله، د (وفا) په نوم اخبار او افغان جريدې په نامه جريده چاپ او خپاره كړل، د دې ترڅنگ يې د ازاد افغانستان د ليكوالو ټولني له خوا په سلگونو كتابونه هم چاپ او خپاره كړل. پروفيسور امين د افغانستان د مسالې په اړه په ډېرو ملي او نړيوالو سيمينارونو كې گډون كړی دی، چې د هغې په ترڅ كې د امريكا متحده ايالاتو، انگلستان، فرانسه، المان، مركزي اسيا، ډنمارك، هالنډ، بلجيم، سويس، يونان، ايتاليا، ناروې، مصر او نورو هېوادونو ته سفرونه كړي دي. كله چې په روم كې افغانان د افغانستان د مسالې په اړه سره راټول شول، نو رسول امين يې د مخكښانو له ډلې څخه و، چې بيا د بن كنفرانس تر پرېكړې وروسته په افغانستان كې لنډمهاله اداره رامنځته شوه، نو پروفيسور امين د همدې ادارې د پوهني وزير په توگه وټاكل شو. د پروفيسور رسول امين يو شمېر خپل او له نورو ژبو څخه ژباړل شوي اثار هم چاپ شوي دي، يوه مهمه رساله يې (افغانستان تر يو خطرناك پېچومي تېرېږي) په نوم هم چاپ شوې ده. پروفيسور رسول امين د لنډمهالې ادارې تر شپږ مياشتني وزارت وروسته د افغانستان د مطالعاتو مركز د رييس په توگه خپله موسسه پر مخ وړله او له دې لارې يې د خپلو افغانانو خدمت كاوه.

پروفيسور رسول امين د (۲۰۰۹م) كال د اكتوبر مياشتې پر (۳۱) مه نېټه د استراليا په ميلبورن ښار كې د ورپېښې ناروغۍ له امله له دې نيمكړې دنيا څخه د تل لپاره سترگې پټې كړې. روح يې ښاد.

د پروفیسور رسول امین کورنی

(لنډه پښندنه)

مرحوم غازي محمد امين خان

(د پروفیسور رسول امین پلار)

مرحوم غازي محمد امين خان د مرحوم نورمحمد خان زوی، چې له نن
څخه (۱۱۲) کاله مخکې د کوزې پښتونخوا په باجوړ سیمه کې دې نړۍ ته

سترگې پرانیستې دي. د
ماشوموالي دوره یې په باجوړ کې
تېره کړه، وروسته له خپلې کورنۍ
سره کونړ ته راغی او په وټه پور
ولسوالۍ کې مېشت شو. مرحوم
محمد امین خان د هغه وخت
مروجه زده کړې د جومات له

ملایانو څخه وکړې. مرحوم محمد امین خان په لومړیو کې له بزگرۍ سره
ډېره مینه درلوده، وروسته په تجارت بوخت شو او له دې لارې یې ډېره

شتمني ترلاسه کړه. کله چې د امير امان الله خان په دوره کې په کور دننه يو لړ بغاوتونه پيل شول، امير امان الله خان خپل نږدې دوست او پياوړی جنرال خان ميرزمان خان چې د مرحوم محمد امين خان سکه ماما و، د بغاوتونو د خاموشه کولو لپاره بېلابېلو سيمو ته ولېږه. له دې جملې څخه د منگلو جنگ ته چې په هغې کې مرحوم محمد امين خان هم حضور درلود. باغيان يې وځپل او فاتحانه کابل ته راستانه شول، چې په کابل کې د امير امان الله خان له تود هرکلي سره مخ شول او په ډېرو ډاليو يې ونازول، ورسره يې اعزازي کنډک مشري رتبه مرحوم محمد امين خان ته ورکړه او هم د غازيانو په ډله کې د غازي لقب هم ورکړ شو.

مرحوم محمد امين خان د عمر په وروستيو کې د يو لړ ناروغيو سره مخ شو او په پای کې پر (۱۳۵۱ل) کال وفات شو. بايد ووايم په خپله مرحوم محمد امين خان کم سواده و، خو له تعليم سره يې ډېره مينه وه، د نوموړي د مينې له برکته د پروفيسور رسول امين کورنۍ په تعليميافته کورنۍ تبديله شوه، په علم سمبال او پوه اولاد يې تولنې ته وړاندې کړل. روح يې بناد.

ارواښاد محمد رسول غيرت

(د پروفیسور رسول امین ورور)

ارواښاد محمد رسول غيرت امین د محمد امین خان زوی او د نور محمد لسمی دی. نوموړی پر (۱۳۳۷ل) کال په حوت میاشت کې د کونړ ولایت وټه پور ولسوالۍ په شامیدکوټ کلي د خانانو په کورنۍ کې زېږېدلی دی. ارواښاد خپلې

لومړنۍ، منځنۍ او ثانوي زده کړې د عمر اخان په عالي لېسه کې بشپړې کړې او په اعلي درجه ترې پر (۱۳۴۹ل) کال فارغ شو. د دولسم ټولګي تر فراغت وروسته د نظامي زده کړو لپاره کابل ته ولاړ او هلته يې نظامي زده کړې وکړې او په برياليتوب يې پایته ورسولي. پر (۱۳۶۰ل) کال کابل ته کډوال شو او هلته مېشت شو، له تګ سره

سم يې خپله لومړۍ دنده د کابل په چهلستون کې د لومړۍ حوزې د قومندان په توګه ترسره کړه.

احمد شاه امین
(د پروفیسور رسول امین ورور)

ډګروال محمد ظاهر شاه
(د پروفیسور رسول امین ورور)

محمد نوروز خان
(د پروفیسور رسول امین ورور)

دوست محمد امين

(د پروفيسور رسول امين وراړه)

دوست محمد امين د مرحوم محمد نوروز خان زوی او د مرحوم محمد امين خان لمسی دی، پر (۱۹۴۸م) کال د کونړ ولايت په وټه پور ولسوالۍ کې زېږېدلی دی. نوموړي خپلې لومړنۍ زده کړې د جوزجان ولايت په فيض

اباد ولسوالۍ کې ترسره کړي دي، منځنۍ زده کړې يې د کابل په ابن سینا منځني بنسټونکي کې او د دولسم ټولگي د فراغت سند يې د کابل ښار د کرنې له لېسې څخه ترلاسه کړی دی. لوړې زده کړې يې د کابل پوهنتون د کرنې پوهنځي کې ترسره کړي او له همدې پوهنځي يې د ليسانس سند

يې ترلاسه کړی دی. په همدې برخه کې يې د ماسټرۍ سند د ايران له تهران پوهنتون څخه ترلاسه کړی دی.

دوست محمد امين د (۱۳۴۸ل) کال را پدېخوا د کرنې وزارت په لاندې پوستونو رسمي کار کړی دی:

د ننګرهار د زراعت رياست د ترويج د امر، د کرنې وزارت د عالي تعليماتو د امر، د کرنې او مالدارۍ د انستېتوت د مشر، د لوړ زده کړو وزارت د مسلکي زده کړو د مسول، د لوړو زده کړو وزارت د پلان عمومي امر په توګه دندې ترسره کړې دي.

پر (۲۰۰۲ م) کال د اوبو لگولو وزارت د پلان د معین، پر (۲۰۰۴ م) کال د اوبو لگولو، د اوبو د زېرمو او د ژوند د چاپیریال ساتنې د وزارت مسلکي معین، پر (۲۰۰۸ م) کال د چاپیریال ساتنې د ملي او خپلواکې ادارې د معین، پر (۲۰۱۲ م) کال د ژوند د چاپیریال ساتنې د خپلواکې ادارې معین او د نوموړې ادارې سرپرست عمومي ریس په توګه دندې ترسره کړې دي.

باید ووايم دوست محمد امين د چاپیریال ساتنې ملي ادارې موسس او د چاپیریال ساتنې د قانون طراح هم پاتې شوی دی. د دې ترڅنګ نوموړی په اداره، کرنې او چاپیریال ساتنې کې اوږده تجربه لري.

دوست محمد امين د ژوند چاپیریال ساتنې په اړه یو شمېر نړیوالو کنفرانسونو او سیمینارونو کې چې په بېلابېلو هېوادونو لکه: المان، سپینګال، روسیه، سویس، جنوبي افریقا، سنګاپور، بوتان، سیریلنکا، ایران، هندوستان، فیلیپین او یو شمیر نورو کې جوړ شوي وو، ګډون کړی دی.

د دوست محمد امين چاپ شوي اثار:

- (د افغانستان او نړۍ د ژوند د چاپیریال ننگونې او رغونې) په پښتو ژبه.
- (حفاظت محیط زیست افغانستان و جهان) په دري ژبه.
- (د جلال اباد د کانال بیا رغونې او انکشاف لارې چارې) په پښتو ژبه.
- (د مېوه جاتو د قورې سمبالښت او د اصلاح شویو مېوه جاتو روزنه) په پښتو ژبه .

ډاکټر شمیم اکبر د پروفیسور رسول امین مشرہ لور ده، لومړنۍ زده کړې یې په ښوونځي کې کړې دي. نوموړې خپلې منځنۍ زده کړې په علیشام لېسه کې پر (۱۹۷۶م) کال پای ته

ورسولې. ډاکټر شمیم اکبر پر (۱۹۹۱م) کال د پېښور خیبر میډیکل کالج څخه د MBBS سند پای ته ورساوه، نوموړې لومړنۍ افغان میرمن په توګه وپېژندل شوه، چې د خیبر میډیکل کالج پېښور څخه یې د MBBS سند پای ته ورساوه. ډاکټر شمیم اکبر له (۱۹۹۱م) کال څخه تر (۱۹۹۳م) کال پورې په پېښور کې د افغان مېرمنو په روغتون کې د عمومي ډاکټرې په توګه دنده ترسره کړې ده. پر (۱۹۹۳م) ډاکټر شمیم استرالیا ته مهاجره شوه او د افغان کورنیو مېرمنو لپاره یې د کډوالۍ همغږي کونکي

په توګه کار پیل کړ. ډاکټر شمیم اکبر په پنځو ژبو تفسیر کوي: دري، پښتو، فارسي، هزارګي او اردو.

ډاکټر یاسمین امین چې د پروفیسور رسول امین لور ده، خپلې ثانوي زده کړې یې په پېښور کې سر ته رسولې دي تر منځنیو زده کړو وروسته یې د پېښور خیبر میډیکل کالج څخه د MBBS سند ترلاسه کړی دی، ماسټري یې په استرالیا کې د ایمبریولوژي په برخه کې کړې ده او درې کاله یې د افغانستان د روغتیا په وزارت کې د سترې سلاکارې په توګه کار کړی دی.

تاتره زماڼي د پروفیسور رسول امین لور ده، چې په کابل ولایت کې زېږېدلې ده. ثانوي او لوړې زده کړې یې یې په پېښور کې پای ته رسولې او د ماسټرۍ سند یې په استرالیا کې د نړیوالو اړیکو په برخه کې ترلاسه کړی دی، اوس مهال د استرالیا په دولت کې کار کوي.

ایمل امین د پروفیسور رسول امین مشر زوی دی، لومړنۍ زده کړې یې د پېښور په اسلامیه کالجیت لېسه کې او ثانوي زده کړې یې د پېښور په اسلامیه کالج کې پای ته رسولي. بیا یې پر (۱۹۸۶م) کال د پېښور د انجینرۍ او ټیکنالوژۍ له پوهنتون څخه د الکتريکل انجینرۍ سند بشپړ کړی دی. ایمل امین له (۲۰۰۴م) کال څخه تر (۲۰۰۵م) کال پورې د افغانستان د بنسار جوړونې په وزارت کې د ستر سلاکار په توګه کار کړی دی.

اتل امین د پروفیسور امین زوی دی، چې منځنۍ زده کړې یې په پېښور کې پای ته رسولي،

اتل امین د سوداګرۍ په اداره کې د لیسانس سند ترلاسه کړی، نوموړی د امنیتي خطر مدیریت کې ډیپلوم هم لري. اتل امین د ATAL وایز بنسټ ایښودونکی هم دی. په افغانستان کې یې د پروفیسور رسول امین بنسټ هم رامنځته کړی، چې له بېوزلو کورنیو سره مرسته او همکاري کوي. اتل امین په استرالیا کې یو بریالی سوداګر دی او اوس د استرالیا په ملبورن ښار کې امنیتي کمپنۍ چلوي. اتل امین له (۲۰۱۲م) کال څخه تر (۲۰۱۳م) کال پورې د افغانستان له پانګونې

څخه د ملاتړ ادارې (آیسا) کې د تمویل کوونکو د اړیکو د همغږي کوونکي په توګه کار کړی او له (۲۰۱۳م) کال څخه تر (۲۰۱۴م) کال پورې د افغانستان د انتخاباتو د خپلواک کمپسیون د ستر سلاکار په توګه کار کړی دی.

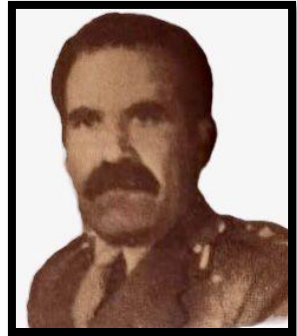
کوچنی امین د پروفیسور رسول امین تر ټولو کوچنی زوی دی، لومړنۍ زده کړې یې پر (۱۹۹۳م) کال په پېښور کې پای ته رسولي، نورې زده کړې یې د پېښور په ایلواریز کالج کې بشپړې کړې دي، چې اوسمهال په استرالیا کې د مهاجرت د استازي په توګه دنده ترسره کوي.

ډگروال خوښحال امين
(د پروفیسور رسول امين وراړه)

پهلوت جمال آمين
(د پروفیسور رسول امين وراړه)

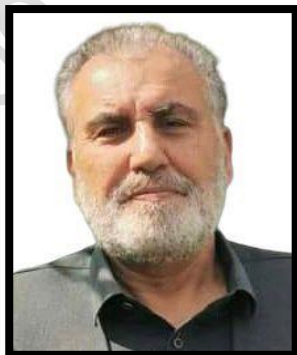
ډگروال نېک محمد امين
(د پروفیسور رسول امين وراړه)

(د پروفیسور رسول امين زوم)
فاروق زماني د سليمان خان زماني
زوی د لوی خان غازي ميرزمان
خان لمسی دی. په کونړ ولایت کې
زېږېدلی دی. لومړنۍ زده کړې يې
د کونړ ولایت وټه پور ښوونځي کې
او منځنۍ زده کړې يې د کابل په
عمر شهيد لېسه کې بشپړې کړې
دي. د ليسانس سند يې د کابل
پوهنتون له کرنې پوهنځي څخه
ترلاسه کړی دی.

(د پروفیسور رسول امين لمسی)
خيبر امين د کونړ ولایت په وټه پور
ولسوالۍ کې زېږېدلی دی. لومړنۍ او
منځنۍ زده کړې يې په کابل کې بشپړې
کړې او بيا يې د کابل له پوليسو اکاډمۍ
څخه د ليسانس سند ترلاسه کړ. د خپل
علمي افق په تعقيب يې له امريکايي
پوهنتون څخه د سوداگرۍ اداره کې د
ماسټرۍ سند ترلاسه کړ. په مسلکي
توگه ښاغلی خيبر له تېرو (۲۵) کلونو
راهيسې د نړيوالو بشري سازمانونو په
ځانگړې توگه د ملگرو ملتونو په
دفترونو کې کار کوي.

رحمت الله امين
(د پروفیسور رسول امين وراړه)

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**